

UNIWERSYTET POZNAŃSKI (1919-2019)

Uniwersytet Przyrodniczy
w Poznaniu

Historia i luminarze nauki

WYDAWNICTWO NAUKOWE UAM

100

UNIwersytet Poznański 1919•2019

UAM UMP UPP AWF

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Uniwersytet Przyrodniczy
w Poznaniu

UNIwersytet Poznański (1919–2019)

Redaktor serii

Zbigniew Pilarczyk

Komitety Naukowe

Tadeusz Wallas (UAM), Michał Musielak (UMP),
Monika Kozłowska (UPP), Tomasz Jurek (AWF)

UNIwersYTET IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Historia i luminarze nauki

pod redakcją
Moniki Kozłowskiej

POZNAŃ 2019

Recenzent: prof. zw. dr hab. Grzegorz Skrzypczak

© Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2019

Redaktor prowadzący serii: Ewa Dobosz

Projekt okładki i strony tytułowej: Ewa Wąsowska

Redakcja: Lucyna Borowczyk, Kamila Markowska, Anna Zielińska-Krybus
Projekt typograficzny: Elżbieta Rygielska
Łamanie komputerowe: Reginaldo Cammarano

ISBN 978-83-232-3467-8

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIwersYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU
61-701 POZNAŃ, UL. ALEKSANDRA FREDRY 10

www.press.amu.edu.pl

Sekretariat: tel. 61 829 46 46, faks 61 829 46 47, e-mail: wyd nauk@amu.edu.pl

Dział Promocji i Sprzedaży: tel. 61 829 46 40, e-mail: press@amu.edu.pl

Wydanie I

DRUK I OPRAWA: VOLUMINA.PL DANIEL KRZANOWSKI, SZCZECIN, UL. KS. WITOLDA 7-9

Spis treści

Wprowadzenie (<i>Monika Kozłowska</i>)	7
Rozdział I. Zanim powstała Wyższa Szkoła Rolnicza w Poznaniu (1920–1951) (<i>Krzysztof Strykowski</i>)	13
Rozdział II. Wyższa Szkoła Rolnicza (1951–1972) (<i>Krzysztof Strykowski, Monika Kozłowska</i>)	27
1. Powołanie uczelni	27
2. Władze i struktura organizacyjna uczelni	31
3. Wydziały i ich struktura wewnętrzna	38
4. Dydaktyka, studenci i kadra akademicka	54
5. Badania naukowe i współpraca międzynarodowa	58
6. Infrastruktura i jej rozwój	61
7. Wobec wydarzeń społeczno-politycznych w kraju	70
Rozdział III. Akademia Rolnicza (1972–2008) (<i>Krzysztof Strykowski, Monika Kozłowska</i>)	87
1. Zmiana nazwy uczelni i ustanowienie jej patrona	87
2. Władze i struktura organizacyjna uczelni	90
3. Wydziały i ich struktura wewnętrzna	96
4. Dydaktyka, studenci i kadra akademicka	115
5. Badania naukowe i współpraca międzynarodowa	124
6. Infrastruktura i jej rozwój	132
7. Wobec wydarzeń społeczno-politycznych w kraju	143
Rozdział IV. Uniwersytet Przyrodniczy (2008–2018) (<i>Monika Kozłowska, Krzysztof Strykowski</i>)	163
1. Zmiana nazwy uczelni	163
2. Władze i struktura organizacyjna uczelni	165
3. Wydziały i ich struktura wewnętrzna	169
4. Dydaktyka, studenci i kadra akademicka	181
5. Badania naukowe i współpraca międzynarodowa	192
6. Infrastruktura i jej rozwój	200

**Rozdział V. O misji Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu
i jego poprzedników**

(Monika Kozłowska, Krzysztof Strykowski) 205

Rozdział VI. Luminarze nauki

(Monika Kozłowska) 211

Primus inter pares 213

Nauki agronomiczne 224

Biologia w rolnictwie 242

Nauki o ochronie roślin 261

Nauki leśne 269

Drzewnictwo i jego technologie 284

Nauki o zwierzętach 296

Nauki ogrodnicze 311

Nauki o żywności i żywieniu 317

Kształtowanie środowiska 334

Ekonomia rolna 340

Spoza nauk rolniczo-leśnych 346

Zakończenie

(Monika Kozłowska) 349

Załączniki 355

Bibliografia 357

Indeks 367

Spis ilustracji 379

Wykaz skrótów 385

Poznań University of Life Sciences. History and luminaries (Summary) 387

Wprowadzenie

Jubileusz 100-lecia akademickich studiów rolniczo-leśnych to doniosłe wydarzenie dla Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu. Jest ściśle powiązane z jubileuszem 100-lecia powstania Uniwersytetu Poznańskiego, powołanego w 1919 roku jako Wszechnica Piastowska. Wspomnieć należy też odzyskanie niepodległości i zwycięskie Powstanie Wielkopolskie, które stały się inspiracją do utworzenia w Poznaniu uniwersytetu.

Jednym z pierwszych w nowej uczelni był Wydział Rolniczo-Leśny – o znaczącym oddziaływaniu na rozwój wielkopolskiej gospodarki rolnej. W roku 1951, na jego podwalinach, utworzono autonomiczną Wyższą Szkołę Rolniczą w Poznaniu. Niniejsza monografia obejmuje historię i osiągnięcia tej uczelni, dziś Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, i stanowi część wielotomowej serii obejmującej dzieje Uniwersytetu Poznańskiego i jego sukcesorów.

W ciągu blisko siedemdziesięciu lat zmieniała się nazwa uczelni, ewoluowały obszary badawcze i kierunki kształcenia, dostosowywane do oczekiwań społecznych, potrzeb gospodarki, rynku pracy i zmieniającego się prawa. Ograniczenia i trudności polityczno-gospodarcze kolejnych dekad nie przeszkodziły w jej rozwoju, a przez ostatnie dziesięciolecia niewątpliwym wpływ na możliwości badawcze i edukacyjne miała akcesja do Unii Europejskiej.

Historia studiów rolniczo-leśnych w Poznaniu została podzielona na okresy, których ramy wyznaczają lata działalności Wyższej Szkoły Rolniczej, Akademii Rolniczej, od 1996 r. noszącej imię Augusta Cieszkowskiego, i wreszcie obecnego Uniwersytetu Przyrodniczego; okresy, z których każdy przypadł na jakże odmienne uwarunkowania zewnętrzne. Uwarunkowania historyczne i związane z nimi sytuacja szkolnictwa wyższego w znaczącym stopniu zadecydowały, że w opisach poszczególnych okresów zwrócono uwagę na inne wydarzenia i osiągnięcia uczelni. Wspólnym mianownikiem zawsze jednak była struktura organizacyjna, władze uczelni oraz kierownicy podstawowych i samodzielnych jednostek organizacyjnych. W tym szczególnym wydaniu zaprezentowano też rolę środowiska akademickiego w przeobrażeniach społeczno-politycznych kraju i zmieniającą się misję uczelni. Natomiast „Drzewo genealogiczne”, umieszczone na samym wstępie, daje zwięzły pogląd na dzieje i przekształcenia uczelni. Książka została

opatrzona aparatem naukowo-edytorskim pozwalającym na wykorzystanie jej jako rzetelnego źródła materiałów historycznych i dokumentów.

Jako redaktor monografii przedstawiłam opowieść o historii uczelni z uwzględnieniem własnych doświadczeń – początkowo studentki Wydziału Ogrodniczego, po czym nauczyciela akademickiego Katedry Fizjologii Roślin i kierownika tej jednostki, w okresie AR – prodziekana, a ostatnie lata prorektora UPP. Niezapomniane są dla mnie okresy poprzedzające demokratyzację ustroju uczelnianego oraz przeżycia związane z wyborami władz uczelni. Towarzyszyłam mojemu Nauczycielowi i Mistrzowi – prof. Zenonowi Krzywańskiemu – dziekanowi pierwszej kadencji z demokratycznego wyboru (1981–1987) i prorektorowi w kadencji 1990–1996. Natomiast doświadczenia z ostatnich lat, kiedy uczestniczyłam w kierowaniu uczelnią, wzbogaciły i ułatwiły całościowy ogłód wydarzeń okresów wcześniejszych i przygotowanie niniejszego opracowania.

Fundamentem rozwoju uczelni zawsze była kadra akademicka, jej ambicje i fascynacje, zaangażowanie w pracy dla potrzeb rolnictwa i środowiska przyrodniczego, aktywność na rzecz edukacji i kształtowania młodego pokolenia. Stąd też w monografii wiele uwagi poświęcono mentorom, twórcom szkół naukowych, wybitnym pedagogom i osobowościom, opisanym w rozdziale „Luminarze nauki”. Ich sylwetki starano się przedstawić w formie esejów, bardziej przystępnej w lekturze. Uzupełnieniem jest narracja, prezentująca kierunki badań pozostałych profesorów i ich kontynuatorów. Wybór luminarzy był zadaniem trudnym, w szczególności opierał się na tworzonej szkole naukowej i jej trwałości po dzień dzisiejszy. Jako kryterium podstawowe przyjęto osiągnięcia w kształceniu kadry oraz rozwój naukowy uczniów – nie tylko sławiących mistrza, ale także odgrywających znaczącą rolę w nauce, w rozwoju Wielkopolski i kraju.

Monografia jest historią Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu. Przypomina o przeszłości i tradycji, jednak w wielu fragmentach może być odniesieniem do teraźniejszości i przyszłości, pomimo nieporównywalnie innych możliwości technologicznych i społecznych. Już w tym miejscu pragnę odwołać się do fragmentu cytatu kończącego publikację „uczonym jest tylko ten, kto naukę traktuje jako życiowe powołanie”. Warto wspomnieć jeszcze jedną nić spajającą dzieło – nawiązania do akademickości, rozwoju badań naukowych, osiągnięć w kształceniu studentów i młodej kadry, wznoszącego się prestiżu uczelni oraz kultywowania tradycji i zwyczajów akademickich.

Kończąc, ponownie skłaniam się do osobistej refleksji. Niniejsze opracowanie powstało z okazji doniosłego Jubileuszu naszej *Alma Mater*, przypadającego w roku 2019. Dla mnie to rok, w którym kończy się moje zatrudnienie na Uniwersytecie Przyrodniczym. Z satysfakcją składam więc tę symboliczną publikację na ręce Magnificencji, profesora Jana Pikula. Społeczności akademickiej życzę interesującej lektury, okazji do wspomnień i przemyśleń. Życzę, by dokonania i osiągnięcia przedstawionych w książce luminarzy nauki stały się inspiracją

w dalszej pracy akademickiej, a sukcesy badawcze i dydaktyczne służyły dobru człowieka i były podstawą dalszego rozwoju poznańskiego Uniwersytetu Przyrodniczego.

Przygotowanie monografii nie byłoby możliwe bez życzliwej pomocy i wsparcia wielu osób i jednostek administracyjnych. Dziękuję dr Magdalenie Kostulak-Zielińskiej z Archiwum Uczelnianego, pracownikom Biura Rektora, Działu Studiów i Spraw Studenckich, Działu Osobowego i Spraw Socjalnych oraz Działu Marketingu i Komunikacji za bezcenną pomoc w uzupełnianiu materiałów źródłowych. Wyrażam wdzięczność za współpracę Państwu Dziekanom, autorom biogramów i członkom Komitetu Organizacyjnego obchodów jubileuszowych, a także wielu osobom nie wymienionym z nazwiska lub funkcji.

Słowa wielkiego podziękowania kieruję do zespołu pracowników Wydawnictwa UPP; mgr Anny Zielińskiej-Krybus i mgr Lucyny Borowczyk za życzliwą współpracę i liczne sugestie, natomiast mgr Kamili Markowskiej za pomoc redakcyjną.

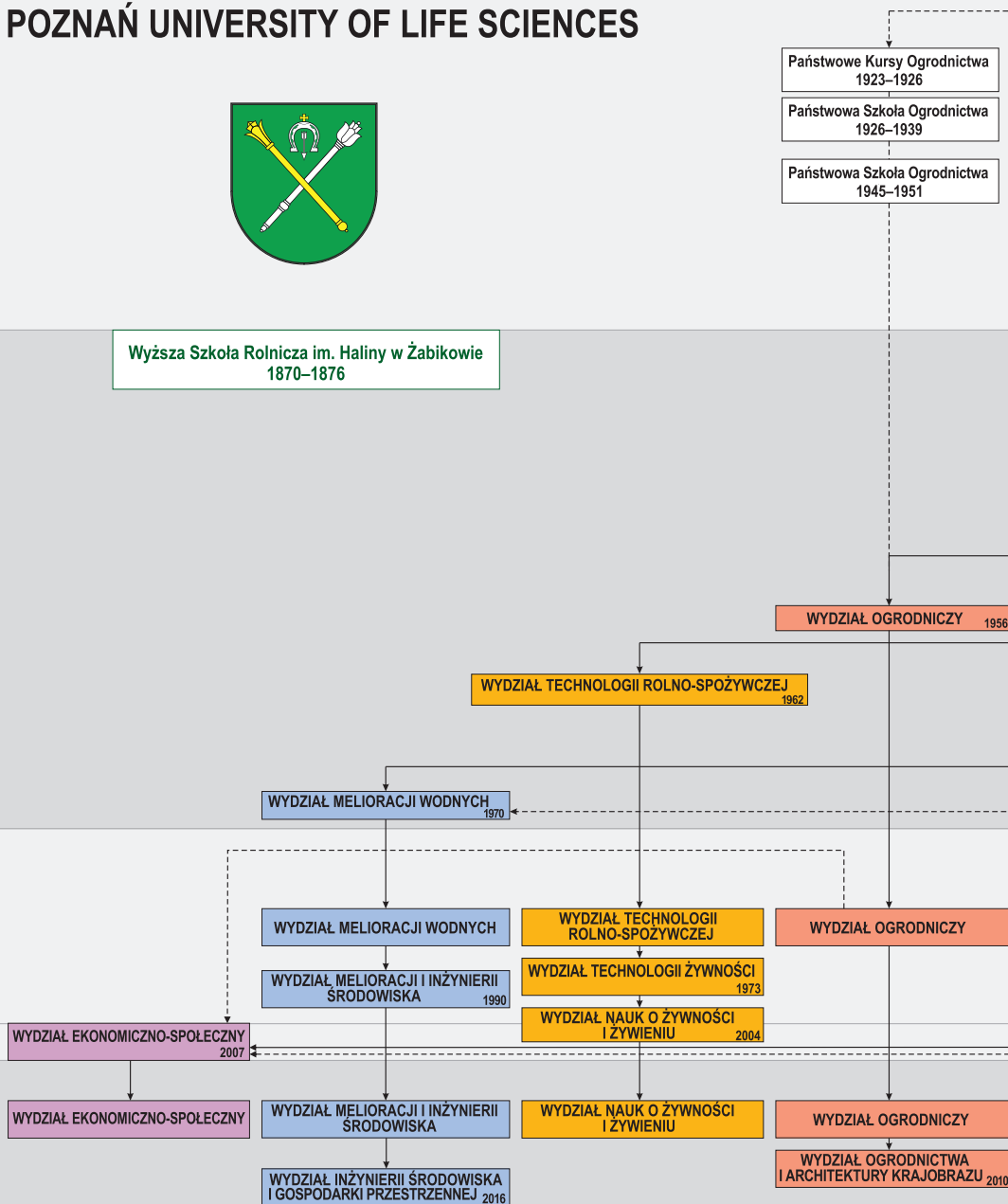
W sposób szczególny wyrażam wdzięczność współautorowi monografii, Krzysztofowi Strykowskiemu, profesorowi UAM. W moim głębokim przekonaniu Jego wiedza historyczna, niejednokrotnie sprecyzowana w trafnym komentarzu, zostanie doceniona przez czytelników. Wielkie podziękowanie składam profesorowi Grzegorzowi Skrzypczakowi za podjęcie się recenzji dzieła.

Monika Kozłowska

DRZEWO GENEALOGICZNE UNIwersytetu PRZYRODNICZEGO W POZNANIU POZNAŃ UNIVERSITY OF LIFE SCIENCES

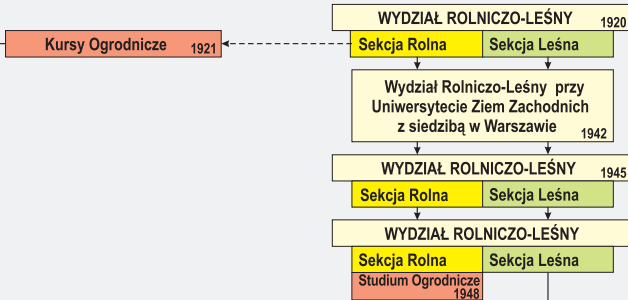
Wyższa Szkoła Rolnicza im. Haliny w Żabikowie
1870–1876

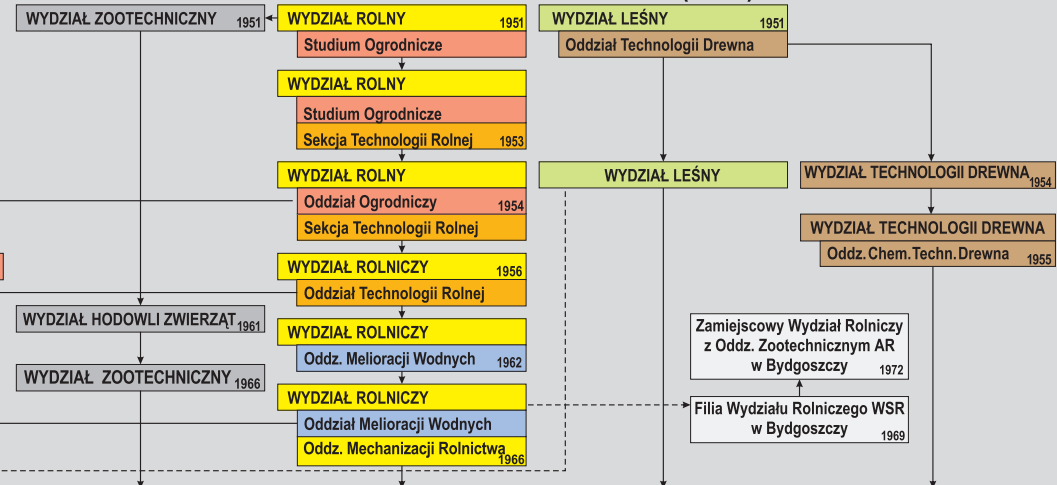
WSZECHNICA PIASTOWSKA (1919)

UNIwersytet Poznański (1920)

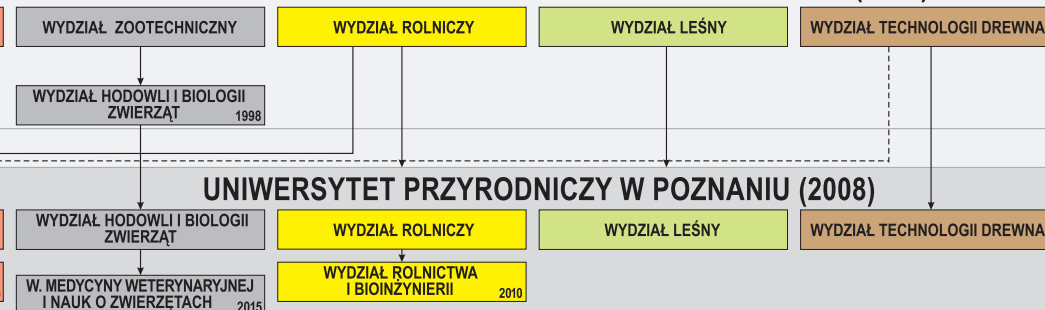

WYŻSZA SZKOŁA ROLNICZA (1951)

AKADEMIA ROLNICZA (1972)

AKADEMIA ROLNICZA im. AUGUSTA CIESZKOWSKIEGO (1996)

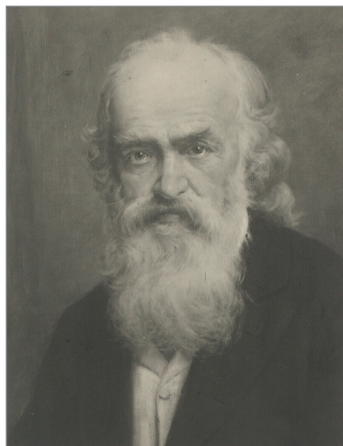

UNIwersytet Przyrodniczy w Poznaniu (2008)

Zanim powstała Wyższa Szkoła Rolnicza w Poznaniu (1920–1951)

KRZYSZTOF STRYJKOWSKI

Tradycje wyższego szkolnictwa rolniczego w Poznaniu sięgają jeszcze drugiej połowy XIX w. i są związane ze staraniami Augusta hr. Cieszkowskiego – założyciela Wyższej Szkoły Rolniczej im. Haliny w podpoznańskim Żabikowie. Szkoła powstała w 1870 r. i po zaledwie sześciu latach funkcjonowania jej działalność została zawieszona¹. Zanim do tego doszło, w 1872 r. uczelnia została przemianowana na Wyższą Szkołę Rolniczą. W roku szkolnym 1872/73 kształciło się w niej 72 uczniów. W 1875 r. władze pruskie nakazały wydalenie uczniów i profesorów pochodzących z zaboru rosyjskiego, a później podobnie nakazano potraktować polskich poddanych cesarza Austrii².

1. August hr. Cieszkowski

Do tradycji żabikowskiej uczelni nawiązywał Wydział Rolniczo-Leśny Wszechnicy Piastowskiej, powstały jako trzeci z kolei w nowej uczelni przemianowanej w kwietniu 1920 r. na Uniwersytet Poznański. Szkoła żabikowska, jej

¹ Do zawieszenia, a praktycznie likwidacji szkoły, przyczyniły się przede wszystkim działania władz pruskich, które w czerwcu 1875 r. zarządziły wydalenie z granic państwa jej 30 uczniów i 3 profesorów pochodzących z Królestwa Polskiego, a później podobne szynki poczynione zostały wobec osób pochodzących z zaboru austriackiego. W literaturze niemieckojęzycznej znaleźć można informację o likwidacji szkoły zarządzeniem ministerialnym z 1875 r. Zob. F. Dembiński, *Wyższa Szkoła Rolnicza im. Haliny w Żabikowie*, [w:] *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919–1969*, red. S. Barbacki, Z. Borna i E. Matusiewicz, Poznań 1970, s. 26–27.

² J. Czapski, *Od gorzelnictwa w Szkole Rolniczej im. Haliny w Żabikowie do Wydziału Nauk o Żywności i Żywieniu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu*, [w:] *50 lat Wydziału Nauk o Żywności i Żywieniu 1962–2012*, red. T. Jankowski, Poznań 2012, s. 11.

kadra nauczająca oraz dorobek naukowy i dydaktyczny dały podwaliny Wydziału w czasie budowy struktur uniwersyteckich w Poznaniu w pierwszych latach odrodzonej Rzeczypospolitej. Dobra żabikowskie należące do Cieszkowskich stały się natomiast już po raz wtóry materialną podstawą egzystencji nowej placówki wyższego szkolnictwa rolniczego. Tym razem pozyskane dzięki nim środki posłużyły do zakupu terenów rolniczych na Gołęczynie. Tutaj właśnie wybudowano gmachy bądź nabyto budynki, w których zlokalizowano Wydział Rolniczo-Leśny.

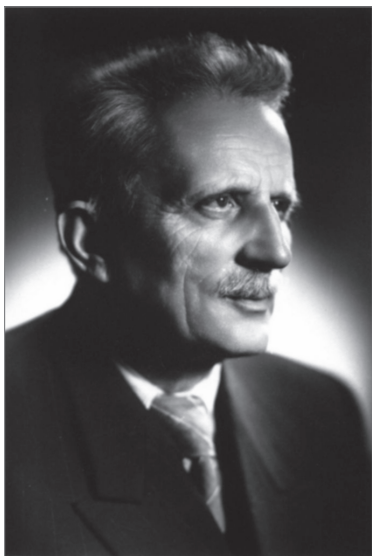

2. Budynek Wyższej Szkoły Rolniczej im. Haliny w Żabikowie – widok współczesny

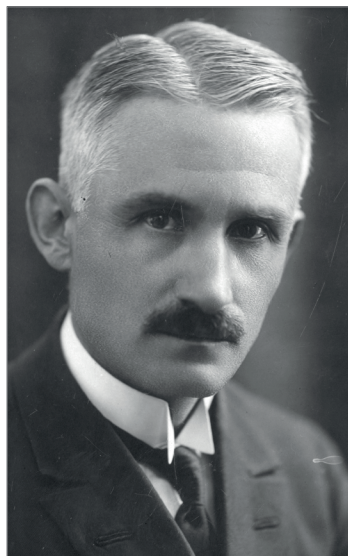
Placówki tej nie byłoby bez zaangażowanych w jej tworzenie ludzi. Do głównych organizatorów Wydziału Rolniczo-Leśnego w pierwszym rządzie zaliczyć należy pochodzącego z Inowrocławia profesora Bronisława Niklewskiego, z którym nawiązał kontakt Heliodor Święcicki. Pierwszy rektor Uniwersytetu w Poznaniu jest też uważany za jednego z inicjatorów powołania studium rolniczego oraz jego związania z powstającym właśnie Uniwersytetem³. Dzięki niemu oraz prof. Wiktorowi Schrammowi nie doszło do realizacji zaawansowanych projektów przeniesienia studiów rolniczo-leśnych do Bydgoszczy oraz prowadzenia ich w drugim co do wielkości i znaczenia mieście ówczesnego województwa poznańskiego. Atutem w staraniach o wyższą uczelnię w tym mieście była baza pozostała po Instytucie Rolnictwa Cesarza Wilhelma (Kaiser Wilhelms Institut für Landwirtschaft in Bromberg) powstałym staraniem władz pruskich w 1906 r. Ponadto projekt ten wspierano wieloma obietnicami ze strony władz miejskich Bydgoszczy, które proponowały utworzenie specjalnej fundacji. Zawiadywać ona miała 6,5 tys. hektarów użytków rolnych, z których zysk zostałby przeznaczony na rozwój przeniesionego nad Brdę studium rolniczo-leśnego⁴. Ostatecznie Wydział Rolniczo-Leśny założono w Poznaniu, gdzie wraz z całą uczelnią rozwijał się i prowadził działalność przez cały okres II Rzeczypospolitej.

³ J. Broda, *Historia studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu 1919–1969*, [w:] *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919–1969*, s. 34–35.

⁴ Więcej na temat placówki szkolnictwa rolniczego w Bydgoszczy zob. *Historia Bydgoszczy. Tom II. Część pierwsza 1920–1939*, red. M. Biskup, Bydgoszcz 1999, s. 651–719.

3. Profesor Bronisław Niklewski

4. Profesor Wiktor Schramm

Ciekawe informacje dotyczące symboli akademickich, w tym obowiązujących na Wydziale, znaleźć można w jednym z pierwszych protokołów posiedzeń Senatu Uniwersytetu Poznańskiego z dnia 31 XII 1920 r. Dla jego profesorów przeznaczono pelerynki tóg w kolorze zielonym⁵. Wydział, wbrew pojawiającym się niekiedy negatywnym opiniom dotyczącym jego pozycji w nauce oraz dydaktyce, stanowił bardzo ważną część Uniwersytetu. Szczególnie bujny jego rozwój trwał do 1924 r., po czym pojawiły się problemy związane przede wszystkim z brakiem etatów, czego naturalną konsekwencją musiała być stagnacja w rozwoju organizacyjnym. W okresie tym aż dwukrotnie pojawiały się nawet ze strony Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego propozycje zlikwidowania Wydziału. Kroki takie podejmowane były w 1926 i 1934 r. W tym drugim przypadku zamierzano zlikwidować sekcję leśną Wydziału⁶. Z dziejami Wydziału Rolniczo-Leśnego w okresie międzywojennym związane jest też powstanie kursów ogrodniczych, które w 1926 r. zostały przekształcone w Pań-

⁵ Cały zapis dotyczący tej kwestii brzmi: „Uchwalono, że togi, jako własność Uniwersytetu mają być przechowywane w Uniwersytecie oraz że barwy pelerynek tóg mają być takie, jak w Uniwersytecie Jagiellońskim dla profesorów różnych wydziałów, fioletowe dla teologicznego, czarne dla prawnego, czerwone dla lekarskiego, niebieskie dla filozoficznego, zielone dla rolniczo-leśnego z możliwością wykupienia przez profesorów według kosztów Uniwersytetu”. Zob. Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, sygn. 15/S/1, k. 127–128. Protokół z posiedzenia Senatu Uniwersytetu Poznańskiego z 31 grudnia 1920 r.

⁶ J. Broda, *Historia studiów rolniczych...*, s. 81–82. Powodem zamysłów likwidacji sekcji leśnej Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego była widoczna w porównaniu z sekcją rolniczą jej słabość organizacyjna i kadrowa.

stwową Szkołę Ogrodnictwa w Poznaniu. Inicjatorem kursów był prof. Rudolf Boettner. Warto wspomnieć o tej inicjatywie, ponieważ szkoła stała się później także jedną z podstaw zorganizowania w 1951 r. Wyższej Szkoły Rolniczej⁷.

Już w pierwszych latach istnienia Wydziału jego badania znajdowały praktyczne zastosowanie, a pracownicy przyczyniali się do rozwoju przedsiębiorstw rolnych oraz osiągnięcia przez nie znaczących sukcesów. Profesor Tadeusz Chrząszcz oraz Józef Janicki z Katedry Technologii Rolnej zostali zaangażowani w poszukiwania materiału siewnego do produkcji pomidorów, które stały się jednym z filarów powodzenia należącego do Stanisława Fenrycha koncernu spożywczego „Pudliszki” koło Gostynia⁸. Pierwszy z wymienionych jest też uważany za szczególnie zasłużonego w rozwoju gorzelnictwa oraz innych działów przemysłu rolnego, nie tylko w Wielkopolsce⁹.

Do czasu wybuchu II wojny światowej dziekanami Wydziału Rolniczo-Leśnego byli kolejno: prof. Karol Malsburg (wobec nieuregulowanego jeszcze statusu Wydziału stosunkowo szybko, bo po trzech miesiącach urzędowania przeniósł się na Politechnikę Lwowską, gdzie także powstał Wydział Rolniczo-Leśny) oraz profesorowie: Bronisław Niklewski, Ludwik Sitowski, Edward Lubicz-Niezabitowski, Bolesław Namysłowski, Wiktor Schramm, Stanisław Glixelli, Feliks Terlikowski, Tadeusz Chrząszcz, Stanisław Runge, Zygmunt Pietruszczyński, Zygmunt Moczarski, Julian Rafalski, Edward Schechtel, Stefan Studniarski, Konstanty Stecki oraz Feliks Terlikowski (po raz kolejny)¹⁰. Pierwszym prodziekanem wybrano Józefa Rivolego – profesora honorowego, wybitnego znawcę gospodarki leśnej oraz prekursora badań mikroklimatycznych związanego jeszcze ze szkołą żabikowską Augusta hr. Cieszkowskiego¹¹. Oprócz niego funkcje prodziekanów pełnili profesorowie wymienieni wcześniej jako dziekani. Funkcje wyłącznie prodziekanów pełnili natomiast profesorowie Mieczysław Pańkowski, Julian Rafalski oraz Ryszard Biehler¹². W kadrze naukowej Wydziału znalazła się także przedstawicielka kobiet, jedna z bardzo wówczas nielicznych. Była to Jadwiga Marszewska-Ziemięcka, która habilitowała się w 1937 r. Wymieniona zatrudniona była w Katedrze Gleboznawstwa¹³.

⁷ Tamże, s. 92.

⁸ J. Ciechanowska-Barnuś, *Stanisław Fenrych pokazał Polakom keczup. Gdy kupował Pudliszki, ludzie pukali się w czoło*, <http://wyborcza.pl/AkcjeSpecjalne/7,155762,23718352,stanislaw-fenrych-pokazal-polakom-keczup-gdy-kupowal-pudliszki.html?disableRedirects=true> [dostęp: 26 lipca 2018].

⁹ S.L. Jankowski, *Jak powstał Wydział Technologii Żywności Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu*, [w:] *50 lat Wydziału Nauk o Żywności i Żywnieniu 1962–2012*, red. T. Jankowski, Poznań, s. 231.

¹⁰ *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Leśnego*, red. J. Meixner i K. Magnuski, Poznań 1995, s. 129–130.

¹¹ Józef Rivoli otrzymał w 1923 r. godność doktora *honoris causa* Uniwersytetu Poznańskiego. Był także posiadaczem przyznanego mu przez rząd RP Krzyża Komandorskiego Orderu Odrodzenia Polski. Zob. J. Meixner, *Wydział Leśny*, [w:] *60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981, s. 107.

¹² *Zeszyt jubileuszowy ...*, s. 129–130.

¹³ AUAM, sygn. 15A/1. Wykaz profesorów i docentów UP 1919–1939.

W ostatnim przed wojną roku akademickim 1938/39 Wydział Rolniczo-Leśny składał się z 22 katedr. Do dyspozycji jego pracowników i studentów były także warsztaty mechaniczne, ogrody gospodarcze i folwarki Sołacz-Golecin oraz Żabikowo, które miały za zadanie wspierać proces dydaktyczny oraz umożliwiać prowadzenie badań naukowych. Poważną rolę w zapewnieniu Wydziałowi niezbędnych warunków funkcjonowania odgrywał wspomniany już żabikowski folwark stanowiący donację Cieszkowskich. Majątek żabikowski dysponował raczej słabymi glebami. Zapadła zatem decyzja (na którą wyraził zgodę darczyńca) o jego parcelacji i sprzedaży. Działania te rozpoczęto w 1928 r. Pierwsze uzyskane środki finansowe przeznaczono na budowę jednego z głównych gmachów Wydziału, Kolegium Cieszkowskich, a do wybuchu wojny sprzedaż dóbr żabikowskich przyniosła ogółem blisko 400 tys. zł¹⁴.

5. Dyplom pierwszego absolwenta Wydziału Rolniczo-Leśnego UP

¹⁴ A. Dubas, *Początki rolniczego szkolnictwa wyższego w Wielkopolsce*, „Więści Akademickie” 2009, 11 (134); *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu za lata akademickie 1951/52–1958/59*, red. J. Duda i E. Matusiewicz, Poznań 1960, s. 479–480.

Znaczące były efekty prowadzonych na Wydziale studiów wyższych. Do 1939 r. na Wydziale Rolniczo-Leśnym trzyletnie studia rolnicze z dyplomem ukończyło 50 osób, a czteroletnie inżynierskie – 454 osoby. Finalizacja studiów leśnych była natomiast udziałem 177 absolwentów trzyletniego leśnictwa oraz 459 osób, które uzyskały tytuł inżyniera. Na Wydziale wypromowano ponadto 23 doktorów rolnictwa i 12 doktorów leśnictwa. W tym czasie udało się też przeprowadzić kilka habilitacji¹⁵.

Studenci i absolwenci Wydziału Rolniczo-Leśnego UP należeli do bardzo aktywnych. Ci pierwsi byli członkami kół rolników i leśników organizujących również życie kulturalne i towarzyskie swoich członków. Absolwenci Wydziału, Tadeusz Perkitny oraz Leon Mroczkiewicz, późniejsi profesorowie Wyższej Szkoły Rolniczej i Akademii Rolniczej w Poznaniu, zasłynęli odbyciem w latach 1926–1930 podróży „dookoła świata”, w ramach której odwiedzili 34 kraje Europy, Ameryki Północnej i Ameryki Południowej oraz Azji i Afryki. Środki na wyprawę wymienieni zdobywali, zatrudniając się jako robotnicy lub przedstawiciele instytucji działających w odwiedzanych krajach¹⁶.

Lata wojny i okupacji to czas rozproszenia profesury i studentów Wydziału. Ich los nie odbiegał od sytuacji pozostałej uniwersyteckiej społeczności Poznania. Część pracowników, absolwentów oraz studentów Wydziału uczestniczyła w bojach września 1939 r. Należał do nich chociażby Lech Działoszyński, późniejszy organizator i kierownik Katedry Fizjologii Zwierząt WSR w Poznaniu, a wówczas asystent na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP. Walczył w obronie Modlina, a później przedostał się do Armii Polskiej organizowanej we Francji¹⁷. Pierwsze straty osobowe poniesione zostały już w czasie wojny polsko-niemieckiej w 1939 r. Wielu członków kadry nauczającej oraz ich wychowanków podjęło następnie działalność w różnorodnych formach konspiracji i oporu przeciwko okupantom. Część z nich straciło życie, do czego przyczynili się zarówno okupanci przybyli z zachodu, jak i ich ówcześni wschodni sojusznicy. Straty Wydziału Rolniczo-Leśnego wśród pracowników nauki wyniosły 12 osób, w tym 5 profesorów¹⁸. Wielu innych pracowników Wydziału zostało poddanych różnym formom represji, z których wysiedlenie do Generalnego Gubernatorstwa uznać należy za najłagodniejsze. Nie sposób nie wspomnieć, że Wydział Rolniczo-Leśny działał w latach okupacji w ramach Uniwersytetu Ziemi Zachodnich. Ta konspiracyjna uczelnia, zorganizowana staraniem poznańskich profesorów, swoją okupacyjną siedzibę znalazła m.in. w Warszawie oraz kilku innych miejscowościach Generalnego Gubernatorstwa. Wydział Rolniczo-Leśny UZZ powstał

¹⁵ F. Dembiński, *Zarys genezy Wydziału Rolniczo-Leśnego i jego rozwoju do roku 1939*, [w:] *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej...*, s. 22–23.

¹⁶ *Zeszyt jubileuszowy...*, s. 196–200.

¹⁷ *50-lecie Wydziału Hodowli i Biologii Zwierząt*, oprac. A. Bereszyński, Poznań 2001, s. 38–39.

¹⁸ J. Broda, *Historia studiów rolniczych...*, s. 99.

6. Tadeusz Perkitny (po lewej) i Leon Mroczkiewicz,
uczestnicy wyprawy dookoła świata

w roku akademickim 1942/43, a jego dziekanem został prof. Tadeusz Chrzęszcz. Po jego tragicznej śmierci w listopadzie 1943 r. kierownictwo Wydziału przejął dr Bolesław Kuryłowicz¹⁹. Zajęcia ze studentami konspiracyjnych kompletów prowadzono w gmachu Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego przy ul. Rakowieckiej w Warszawie, w którym mieściła się siedziba filii legalnie funkcjo-

¹⁹ Cz. Łuczak, *Uniwersytet Poznański w latach hitlerowskiej okupacji*, [w:] *50 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, red. Z. Grot, Poznań 1971, s. 219.

nującego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. Zmniejszenie liczby studentów Wydziału Rolniczo-Leśnego UZZ do 13 osób, odbywających zajęcia na dwóch tajnych kompletach, spowodowało przekazanie ich do podobnych struktur Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie²⁰. W czasie powstania warszawskiego zginęła jako łączniczka Zofia Prażmowska, przedwojenna asystentka w Katedrze Hodowli Drobiu²¹. Od losu pracowników wiele nie odbiegało położenie studentów Wydziału Rolniczo-Leśnego. Tylko w warszawskich więzieniach w okresie okupacji poniosło śmierć kilkunastu z nich²².

7. Profesor Tadeusz Chrzęszcz

Zakończenie walk o Poznań w lutym 1945 r. umożliwiło reaktywowanie UP. Zanim to nastąpiło, kilka tygodni wcześniej w Krakowie powołano Tymczasową Komisję Administracyjną Uniwersytetu Poznańskiego i Akademii Handlowej, której przewodniczył prof. Jerzy Suszko. Po nawiązaniu kontaktu z Ministerstwem Oświaty przewodniczącemu tego ciała powierzono zadanie reaktywowania poznańskich szkół wyższych. Powojenna rzeczywistość dla pracowników Wydziału związana najpierw była z trudami jego odbudowy i staraniami o rozpoczęcie powszedniej działalności dydaktycznej i naukowej. To także czas zabiegów o zminimalizowanie strat poniesionych w wyniku wojennych zniszczeń i rabunków. Przedwojenni pracownicy należeli do pierwszych, którzy przystąpili do odtworzenia jednostki uniwersyteckiej. Zabezpieczeniem obiektów i wyposażenia sołackich zakładów Wydziału Rolniczo-Leśnego zajęli się Marian Falkowski, Antoni Linke oraz Sylwester Nowicki²³. Starania o ocalenie bazy oraz wyposażenia i ich przekazanie reaktywowanej po wojennej pożodze Uczelni przeciągały się w czasie. Podobnie było w przypadku odzyskiwania majątków rolnych, w których odbywały się zajęcia praktyczne. W archiwalnej dokumentacji można odnaleźć wiele informacji dotyczących dewastacji tych obiektów poczynionych najpierw w czasie bojów o Poznań, a także chwilowego stacjonowania w mieście oraz jego okolicach oddziałów Armii Czerwonej. W wielu przypadkach majątki zostały pozbawione ocalałego inwentarza żywego oraz środków służących produkcji rolnej. Z tego względu przez pewien czas nie było możliwości prowadzenia zajęć praktycznych stanowiących istotną część procesu dydaktycznego studiów

²⁰ J. Broda, *Historia studiów rolniczych...*, s. 95–98.

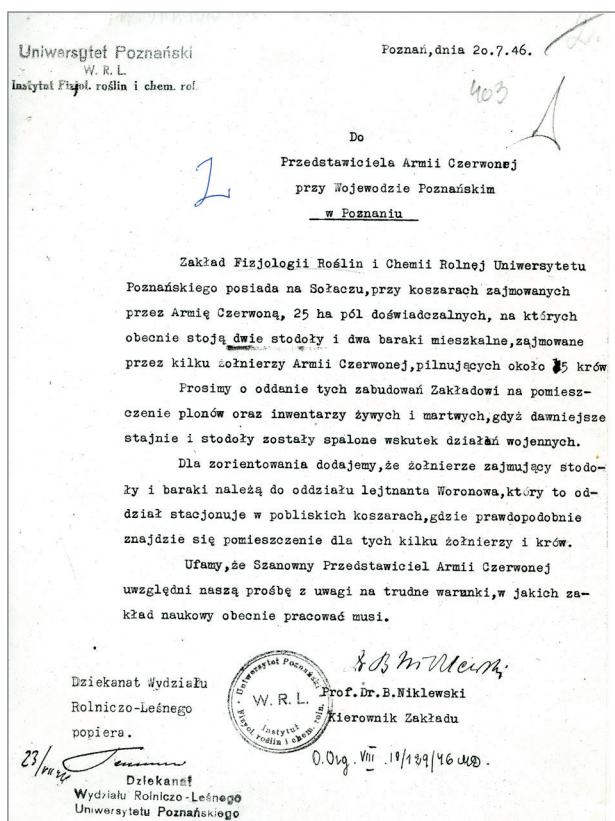
²¹ Cz. Łuczak, *Uniwersytet Poznański...*, s. 219.

²² Tamże, s. 225.

²³ J. Broda, *Historia studiów rolniczych...*, s. 99.

z zakresu rolnictwa, ogrodnictwa i leśnictwa. Kilka interwencji w celu zwolnienia z kwaterek zajmowanych przez czerwonooarmistów budynków należących do Wydziału Rolniczo-Leśnego (m.in. na Sołaczu) podjął w imieniu Katedry Fizjologii Roślin i Chemii Rolnej prof. Bronisław Niklewski²⁴. Sugestywny obraz takiej sytuacji znaleźć można w zachowanej korespondencji urzędowej. W piśmie do przedstawiciela Armii Czerwonej przy wojewodzie poznańskim 20 VII 1946 r, a więc ponad rok od zakończenia działań wojennych, Niklewski pisał:

Zakład Fizjologii Roślin i Chemii Rolnej Uniwersytetu Poznańskiego posiada na Sołaczu, przy koszarach zajmowanych przez Armię Czerwoną, 25 ha pól doświadczalnych, na których obecnie stoją dwie stodoły i dwa baraki mieszkalne, zajmowane przez kilku żołnierzy Armii Czerwonej, pilnujących około 85 krów. Prosimy o oddanie tych zabudowań Zakładowi na pomieszczenie płonów oraz inwentarzy żywych i martwych, gdyż

8. Pismo prof. Niklewskiego do Urzędu Wojewódzkiego z prośbą o interwencję w sprawie obiektów na Sołaczu zajmowanych przez Armię Czerwoną

²⁴ Zob. K. Strykowski, *Poznań '45. Ostatni rok wojny i pierwszy rok odbudowy*, Poznań 2013, s. 326.

dawniejsze stajnie i stodoły zostały spalone wskutek działań wojennych [...] Ufamy, że Szanowny Przedstawiciel Armii Czerwonej uwzględni naszą prośbę z uwagi na trudne warunki, w jakich zakład naukowy obecnie pracować musi²⁵.

Dużych kłopotów przysparzało odzyskiwanie pozostałych budynków Wydziału Rolniczo-Leśnego UP, które wykorzystywano do prowadzenia działań wojennych. Na przykład gmach zajmowany przez Katedrę Chemii Ogólnej oraz Kolegium Cieszkowskich zajęły szturmujące poznańską Cytadelę oddziały Armii Czerwonej. W tym pierwszym mieścił się wojskowy szpital polowy²⁶. Największe straty dotknęły Katedrę Technologii Rolniczej. Jej budynek oraz wyposażenie całkowicie spłonęły podczas walk o Poznań w lutym 1945 r. Podobny los stał się udziałem specjalistycznej aparatury oraz biblioteki wykorzystywanej przez tę jednostkę. To wcale nieodosobniony przypadek, bowiem bardzo poważne szkody odnotowała większość katedr Wydziału. Przykładem mogą być chociażby katedry hodowli zwierząt (szczegółowa i ogólna), które straciły oborę doświadczalną oraz inne budynki gospodarcze i inwentarz żywy. Prawdziwy ewenement stanowiła natomiast sytuacja Katedry Ogólnej Uprawy Roli i Roślin. W okresie okupacji stan jej posiadania został nawet powiększony, jako że Niemcy nie tylko jej nie zamknęli, ale przydzielili także dodatkową powierzchnię w sąsiadującej z przedwojenną katedrą willi²⁷. W końcu 1945 r. na Wydziale zatrudnionych było 18 profesorów zwyczajnych i nadzwyczajnych, 8 docentów i zastępców profesora oraz 49 adiunktów i asystentów. Odpowiadało to mniej więcej liczbie dydaktyków pracujących tam przed wojną²⁸. Kadry Wydziału uzupełniono także kilkoma byłymi nauczycielami akademickimi z Uniwersytetu Lwowskiego i Politechniki Lwowskiej oraz Uniwersytetu Wileńskiego²⁹.

Na stan posiadania Wydziału Rolniczo-Leśnego w znaczący sposób wpłynęły również zmiany ustrojowo-gospodarcze wszczęte przez władze Polski powojennej. Chodziło przede wszystkim o działania, które podejmowały one w związku z reformą rolną. We wrześniu 1945 r. Wojewódzki Urząd Ziemski w Poznaniu przekazał na rzecz Wydziału Rolniczo-Leśnego kilka podpoznańskich majątków rolnych w Swadzimiu, Sadach, Baranowie, Napachaniu, Lusowie, Złotnikach i Pawłowicach, wyłączonych w związku z tym z procesu parcelacji³⁰. W przy-

²⁵ Archiwum Państwowe w Poznaniu (dalej cyt. APP), Urząd Wojewódzki Poznański (dalej cyt. UWP), sygn. 3186, s. 403. Pismo Instytutu Fizjologii Roślin i Chemii Rolnej z 20 lipca 1946 r.

²⁶ J. Broda, *Historia studiów rolniczych...*, s. 101.

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże, s. 104.

²⁹ Z. Tuchałka, *Wydział Rolniczy*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974, s. 57; B. Kielczewski, *Wydział Leśny*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974, s. 73.

³⁰ Majątki zostały przyznane jeszcze w marcu 1945 r. Znajdowały się jednak we władaniu oddziałów Armii Czerwonej, które wykorzystywały je aż do czasu zbiórki plonów. K. Strykowski, *Poznań '45...*, s. 274; Archiwum UAM, Protokół z II posiedzenia Senatu UP z 23 marca 1945 r.

9. Kolegium Cieszkowskich w latach 60. XX w.

padku kilku z nich przekazywanie trwało aż do początku 1946 r., ziemie bowiem zajmowały nadal oddziały Armii Czerwonej, które dopiero w tym czasie opuściły Żabikowo³¹. Oprócz tych dóbr wykorzystywano również majątki znacznie oddalone od poznańskiej siedziby Wydziału. Były to gospodarstwo rolniczo-rybne w Gorzynie w powiecie międzychodzkiem oraz gospodarstwo Sielec Stary w powiecie rawickim. W pierwszym powojennym pięcioleciu odnotować też wypada straty w bazie służącej Wydziałowi. Pozostające jeszcze w rękach Uniwersytetu tereny rolne gospodarstwa w Żabikowie, tak mocno związane z postaciami fundatorów uczelni, w 1951 r. zostały przyznane miejscowej Gminnej Radzie Narodowej. Do października 1950 r. z prowadzonej jeszcze wówczas sprzedaży parcel uzyskano blisko 22 mln zł, a później (po reformie walutowej przeprowadzonej w październiku 1950 r.) kolejne 18 800 zł. Biuro parcelacji majątku żabikowskiego zlikwidowano końcem marca 1951 r.³² Jak się okazało, niektóre z gospodarstw wykorzystywano tylko czasowo. Kilka z wymienionych obiektów zostało już wcześniej przekazanych decyzjami administracyjnymi w użytkowanie państwowych nieruchomości ziemskich (PNZ), a następnie państwowych gospodarstw rolnych (PGR)³³. Dla Sekcji Leśnej Wydziału Rolniczo-Leśnego, a potem

³¹ APP, UWP, sygn. 3186. Odpis pisma do Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego w Poznaniu z 3 marca 1946 r., w sprawie majątków ziemskich zajmowanych przez jednostki wojskowe Armii Czerwonej.

³² *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej...*, s. 480.

³³ J. Broda, *Historia studiów rolniczych...*, s. 107–108.

samodzielnego Wydziału Leśnego, rolę podobną do gospodarstw rolnych dla katedr Wydziału Rolniczego, odgrywały własne obiekty doświadczalne. Należało do nich Nadleśnictwo Zielonka, które udało się odzyskać po długotrwałych pertraktacjach z Ministerstwem Rolnictwa w 1948 r. Baza szkoleniowo-doświadczalna Wydziału została także wzbogacona w 1949 r. wskutek uzyskania tartaku parowego w Murowanej Goślinie. Obiekty te zostały przekazane w nieodpłatne użytkowanie, a po utworzeniu samodzielnej uczelni, tj. Wyższej Szkoły Rolniczej, ich status, podobnie jak status użytkowanych gospodarstw rolnych, zmienił się. Od tej pory stały się one własnością uczelni³⁴.

Tuż po wojnie władze miasta Poznania zamierzały na nowo uposażyć UP, który traktowany był jako jeden z głównych czynników miastotwórczych stolicy Wielkopolski, decydujący też o jej wielkomiejskim charakterze. Pojawiły się zatem koncepcje, by przyznać największej uczelni w mieście tereny wokół Cytadeli, na których – według jednego z planów rozbudowy miasta Poznania – zamierzano wznieść dzielnicę akademicką. Był to także pomysł na szybkie uporządkowanie tej części miasta, bardzo dotkniętej działaniami wojennymi. Jednak nawet po przyjęciu takiego rozwiązania, tereny Gołęcina, z którym od początku istnienia związane były uniwersyteckie rolnictwo i leśnictwo, miały pozostać siedzibą uczelni. Tutaj upatrywano dla niej najlepszych warunków rozwoju³⁵.

Pierwsze powojenne lata to okres żmudnych działań organizacyjnych. Stosunkowo szybko, bo już w roku akademickim 1947/48, odnotowano znaczący wzrost liczbowy jednostek naukowo-dydaktycznych wchodzących w skład Wydziału. Dzielił się on wówczas na 31 katedr oraz 7 samodzielnych zakładów³⁶. Nie tylko dla dziejów Wydziału Rolniczo-Leśnego bardzo ważną decyzją było przeprowadzenie jego podziału na dwie samodzielne jednostki uniwersyteckie: Wydział Rolniczy i Wydział Leśny. Zmiana ta została przeprowadzona na podstawie rozporządzenia Ministerstwa Oświaty z 27 września 1949 r.³⁷

Przed powstaniem Wyższej Szkoły Rolniczej uniwersytecki Wydział Rolniczy należał do najbardziej rozbudowanych. W jego ramach funkcjonowały 24 katedry: Chemii Ogólnej, Chemii Rolnej, Botaniki Ogólnej, Fizjologii Roślin, Fitopatologii, Roślin Przemysłowych, Ogólnej Uprawy Roli i Roślin, Szczegółowej Uprawy Roli i Roślin, Doświadczalnictwa Rolniczego i Biometrii, Sadownictwa, Technologii Rolniczej, Weterynarii Rolniczej, Ogólnej Hodowli Roślin, Szczegółowej Hodowli Zwierząt, Rybactwa, Łowiectwa i Hodowli Zwierząt Futerkowych, Meteorologii i Klimatologii, Ekonomii Politycznej, Polityki Agrarnej,

³⁴ *Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919–2009. Nauka dla praktyki leśnej*, red. J. Broda, Poznań 2009, s. 71.

³⁵ K. Strykowski, *Poznań '45...*, s. 277.

³⁶ Dz.U. RP nr 56 z 1949 r., poz. 443.

³⁷ W. Markiewicz, *Uniwersytet im. A. Mickiewicza w latach 1945–1958*, [w:] *Dzieje Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza: 1919–1969*, red. Z. Grot, Poznań 1972, s. 253.

Ekonomiki Socjalistycznych Przedsiębiorstw Rolnych, Hodowli Roślin i Nasiennictwa, Maszynoznawstwa Rolniczego, Warzywnictwa, Kwaciarnictwa, Ochrony Roślin. Z tychże katedr 1 IX 1951 r. zlikwidowano Katedrę Doświadczalnictwa Rolniczego i Biometrii, Katedrę Roślin Przemysłowych i Katedrę Fitopatologii, włączając istniejące tam zakłady do Katedry Hodowli Roślin i Nasiennictwa, Katedry Szczegółowej Uprawy Roślin i Roli oraz Katedry Ochrony Roślin. Równocześnie kilka jednostek zostało przemianowanych. I tak Katedra Botaniki Ogólnej otrzymała nazwę Katedry Botaniki, Katedra Meteorologii i Klimatologii stała się Katedrą Meteorologii, a Katedra Technologii Rolniczej – Katedrą Technologii Rolnej. W tym samym czasie Katedra

10. Budynek chemii rolnej

Weterynarii Rolniczej zmieniła nazwę na Katedrę Anatomii Zwierząt, a Katedra Rybactwa, Łowiectwa i Hodowli Zwierząt Futerkowych na Katedrę Rybactwa. Ostatnią przeprowadzoną w tym okresie modyfikacją dotyczącą nazewnictwa było przemianowanie Katedry Kwaciarnictwa na Katedrę Roślin Ozdobnych.

Nieco mniej rozbudowana pozostawała struktura organizacyjna Wydziału Leśnego, powstałego po podziale, a zapoczątkowana Sekcją Leśną. W chwili powstania w skład Wydziału wchodziło 12 katedr³⁸: Zoologii i Entomologii, Szczegółowej Hodowli Lasu, Inżynierii i Budownictwa Leśnego, Ochrony Lasu, Ekonomii i Polityki Leśnej, Dendrometrii i Statyki Leśnej, Miernictwa, Mechanicznej Technologii Drewna, Botaniki Leśnej, Ogólnej Hodowli Lasu, Urządzania Lasu oraz Użytkowania Lasu. Nadal widoczna była sygnalizowana już słabość kadrowa nowo powstałego Wydziału, przejawiająca się także w stanie kadry naukowej. W tym czasie kierowników posiadało tylko pięć katedr, w pozostałych siedmiu katedrach zatrudniano ich kuratorów oraz osoby pełniące obowiązki kuratora³⁹.

Stały, aczkolwiek powolny i nieodpowiadający potrzebom rozwój organizacyjny i kadrowy Wydziału Rolniczo-Leśnego, nie szedł niestety w parze z postępem bazy i wyposażenia, niezbędnymi do prowadzenia działalności dydaktycznej

³⁸ B. Kielczewski, *Wydział Leśny...*, s. 73.

³⁹ *Dzieje akademickich studiów leśnych...*, s. 70–71.

11. Dom Akademicki na Sołaczu według projektu Rogera Sławskiego. Na jego miejscu powstał po wojnie dom „Sadyba”

i naukowej. Opóźnienia te złożyć trzeba na karb innych pilnych potrzeb związanych z odbudową miasta oraz regionu po dużych zniszczeniach okresu wojny i okupacji. Inwestycje w szkoły wyższe nie należały w tym czasie do priorytetów. Dodać do tego należy, że Uniwersytet Poznański borykał się wówczas przede wszystkim z odbudową bazy lokalowej wydziałów położonych w śródmieściu. Porównując jej stan z zapleczem, którym dysponował Wydział Rolniczo-Leśny, odsuwano na dalszy plan działania na rzecz poprawy warunków pracy jego kadry oraz odbywania zajęć przez studentów kierunków rolniczych i leśnych. Podobnie traktowano warunki bytowe młodzieży akademickiej. Dopiero w 1951 r. oddano do użytku pierwszy nowo wybudowany po wojnie budynek dydaktyczny przeznaczony na potrzeby Wydziału Rolniczo-Leśnego. Gmach ten objęła przede wszystkim Katedra Chemii Rolnej. W tym samym okresie przekazano pierwszy dom akademicki. Przy ul. Wojska Polskiego 79 powstał dom „Sadyba” o powierzchni 1413 m², początkowo mający służyć studentom całego poznańskiego środowiska akademickiego z zagrożeniami zdrowotnymi. Był to efekt ekstremalnie złych warunków bytowych okresu okupacji będących udziałem znaczącej części młodzieży uniwersyteckiej. Uzupełnienie inwestycji oddanych do użytku Wydziałowi pozo-
stającemu jeszcze w strukturach UP stanowiły warsztaty precyzyjno-mechaniczne oraz zaplecze magazynowe, których budowę zakończono w 1951 r.⁴⁰

⁴⁰ W. Fiszer, *Rozwój bazy materialnej i schemat organizacyjny*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974, s. 46–47.

Wyższa Szkoła Rolnicza (1951–1972)

KRZYSZTOF STRYJKOWSKI, MONIKA KOZŁOWSKA

1. Powołanie uczelni

Dalsze dzieje dzisiejszego Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, podobnie jak pozostałych państwowych szkół wyższych w stolicy Wielkopolski, związane są z wprowadzeniem nowej organizacji szkolnictwa wyższego w Polsce w początkach lat pięćdziesiątych XX w. Kilka dotychczasowych jednostek organizacyjnych Uniwersytetu Poznańskiego potraktowano jako zaczątek do powołania trzech nowych poznańskich uczelni. Na tej właśnie podstawie doszło do parcelacji i wydzielenia z jego struktury Wydziału Rolniczego wraz ze Studium Ogrodniczym oraz Wydziału Leśnego, które stały się fundamentem budowy nowej samodzielnej jednostki szkolnictwa wyższego w postaci Wyższej Szkoły Rolniczej. Wydziały zostały przeniesione wraz ze studentami oraz pracownikami do uczelni, którą powołano 1 I 1952 r.⁴¹ Jej powstanie nie zostało przyjęte z entuzjazmem. Pisano o tym następująco:

Przed decyzją Rządu o utworzeniu W.S.R. można było zauważyć u przeważającej części profesury nastroje niechętne – przy czym były one spowodowane 1. przez obawę rzekomej degradacji typu uczelni – zamienienie jej, jak się wyrażano „na szkółkę”. 2. przez obawę zerwania łączności naukowej z wydziałem mat. przyrodniczym. 3. przez obawę, że administracja nowej uczelni wobec niedostatecznej bazy materialnej oraz braku fachowych kadr urzędniczych – przez dłuższy okres czasu nie będzie działała sprawnie, powodując niedomagania w życiu uczelni⁴².

⁴¹ Już wcześniej, z dniem 1 stycznia 1950 r., z Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego stworzono Akademię Medyczną, a uniwersyteckie Studium Wychowania Fizycznego i Sportu dało początek Akademii Wychowania Fizycznego. Zob. *50 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, red. Z. Grot, Poznań 1971, s. 253.

⁴² Archiwum Państwowe w Poznaniu (dalej cyt. APP), Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Poznaniu (dalej cyt. KW PZPR), sygn. 3325, s. 87. Notatka w sprawie WSR w Poznaniu z 1952 r.

411

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 17 listopada 1951 r.

w sprawie utworzenia Wyższych Szkół Rolniczych w Poznaniu i we Wrocławiu oraz zmian organizacyjnych na Uniwersytetach Poznańskim i Wrocławskim.

Na podstawie art. 19 ust. 3, art. 20 i art. 57 ust. 1 dekretu z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (Dz. U. R. P. Nr 66, poz. 415) zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. Tworzy się następujące państwowe wyższe szkoły akademickie:

- 1) Wyższą Szkołę Rolniczą w Poznaniu,
- 2) Wyższą Szkołę Rolniczą we Wrocławiu.

2. Szkołom wymienionym w ust. 1 nadaje się osobowość prawną.

§ 2. 1. Przenosi się z Uniwersytetu Poznańskiego do Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu Wydział Leśny i Wydział Rolniczy ze Studium Ogrodniczym wraz z katedrami i połączonymi z nimi zakładami naukowymi.

2. Przenosi się z Uniwersytetu Wrocławskiego do Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu Wydział Rolnictwa z Oddziałem Ogrodniczym, Oddziałem Melioracji Rolnych oraz Wydział Medycyny Weterynaryjnej wraz z katedrami i połączonymi z nimi zakładami naukowymi.

§ 3. Studenci wydziałów przeniesionych w myśl § 2 stają się studentami odpowiednich Wyższych Szkół Rolniczych w Poznaniu i we Wrocławiu.

§ 4. Pracownicy, zatrudnieni na wydziałach wymienionych w § 2, przechodzą z dniem przeniesienia tych wydziałów do pracy w odpowiednich Wyższych Szkołach Rolniczych w Poznaniu i we Wrocławiu.

§ 5. Majątek użytkowany przez uniwersytety wyłącznie dla potrzeb wydziałów wymienionych w § 2 przechodzi w zarząd i użytkowanie odpowiednich Wyższych Szkół Rolniczych w Poznaniu i we Wrocławiu.

§ 6. Wykonanie rozporządzenia porucza się Ministrom Szkół Wyższych i Nauki oraz Finansów.

§ 7. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą od dnia 1 września 1951 r.

Prezes Rady Ministrów: J. Cyrankiewicz

12. Rozporządzenie o powołaniu WSR w Poznaniu

Trzeba było zorganizować specjalne spotkanie z udziałem czynników ministerialnych, by rozwiać przedstawione wyżej obawy⁴³. Prawną podstawą powołania WSR było rozporządzenie Rady Ministrów z 17 XI 1951 r. w sprawie utworzenia wyższych szkół rolniczych w Poznaniu i we Wrocławiu⁴⁴. W dokumencie tym określono, że wchodzi ono w życie z mocą obowiązującą wstecz, tj. od 1 IX 1951 r. Pierwszym rektorem WSR został przedstawiciel Wydziału Leśnego prof. Tadeusz Molenda⁴⁵. Senat WSR ustalił termin jej uroczystego otwarcia na 1 III 1952 r. Organizacją uroczystości zajął się specjalny Komitet z przewodniczącym prorektorem dr. Józefem Janickim na czele. W jego pracach uczestniczyli ponadto przedstawiciele profesury, administracji i „czynnika społecznego”⁴⁶.

⁴³ Tamże.

⁴⁴ Dz.U. 1951 nr 60, poz. 411. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 XI 1951 r. w sprawie utworzenia Wyższych Szkół Rolniczych w Poznaniu i we Wrocławiu oraz zmian organizacyjnych na Uniwersytetach Poznańskim i Wrocławskim.

⁴⁵ Prorektorem został prof. Barbacki, który czując się przede wszystkim naukowcem i dydaktykiem, niechętnie podjął się tych obowiązków. Charakterystyczny jest następujący opis jego aktywności na tym stanowisku: „nie wykazuje zbyt wielkiego zainteresowania dla pracy organizacyjnej uczelni związanej z jego funkcją. [...] tłumaczy swoją małą aktywność dużym zaabsorbowaniem pracą naukową – co zresztą polega na prawdzie. [...] Należałoby wpłynąć na Ministerstwo ażeby uwzględniło prośbę rezygnacji złożoną przez prorektora Barbackiego jeszcze przed jego mianowaniem”. Zob. APP, KW PZPR, sygn. 3325, s. 88. Notatka w sprawie WSR w Poznaniu z 1952 r.

⁴⁶ *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu za lata akademickie 1951/52–1958/59*, red. J. Duda i E. Matusiewicz, Poznań 1960, s. 34.

Pierwszy wykład inauguracyjny w samodzielnej już szkole został wygłoszony przez zastępcę profesora, dr. Stefana Alexandrowicza. Tytuł wykładu związany był z ówczesnymi zadaniami stawianymi przez władze przed sektorem rolnictwa oraz udziałem w nim uczelni rolniczych. Brzmiał następująco: „Nowe kierunki w zootechnice w zastosowaniu do planu sześcioletniego”⁴⁷. Warto też wspomnieć, że już wówczas zrodziła się propozycja innej nazwy dla nowej placówki szkolnictwa wyższego w Poznaniu⁴⁸. Według Senatu UP szkoła powinna przyjąć miano Akademii Rolniczej, natomiast niektórzy przedstawiciele władz Wydziału Rolniczego optowali za powołaniem Akademii Rolniczo-Leśnej⁴⁹.

Powstanie uczelni zostało bardzo przychylnie przyjęte przez władze Wielkopolski i jej stolicy. Widziały one w tym akcie zarówno podkreślenie rolniczego charakteru regionu i jego znaczenia w gospodarce żywnościowej kraju, jak i zwiększenie potencjału szkolnictwa wyższego w Poznaniu. Powstanie wyspecjalizowanej rolniczej szkoły wyższej miało też skutkować podniesieniem poziomu gospodarki rolnej Wielkopolski. Osiągnięcie tego celu widziano w przygotowaniu dobrych kadr i zwiększeniu możliwości prowadzenia badań naukowych. One właśnie miały przyczynić się do zwiększenia produkcji rolnej regionu oraz podniesienia jej jakości.

W większości opracowań dotyczących początków uczelni podkreśla się, że ważnym motywem utworzenia szkoły była również sprzyjająca temu atmosfera – Wielkopolanie od wielu już lat wykazywali zainteresowanie zdobywaniem wiedzy rolniczej. Tak właśnie interpretowano już podział Wydziału Rolniczo-Leśnego w 1949 r. na samodzielne Wydziały: Rolniczy i Leśny. Ponadto rozbitcie to odczytywano niekiedy jako ważny czynnik wpływający na zaspokojenie coraz większego zapotrzebowania na wysoko kwalifikowane kadry dla powstającego

⁴⁷ Tamże, s. 33.

⁴⁸ Według J. Brody przyjęcie nazwy Wyższa Szkoła Rolnicza dla uczelni wywodzącej się z Uniwersytetu można było uznać za degradację. Autor ten pisał, że „dla innych nowo utworzonych wyższych szkół rolniczych sprawa nazwy nie odgrywała większej roli, ponieważ były instytucjami dopiero co powołanymi, jeszcze bez żadnej tradycji. Natomiast przekształcenie uniwersyteckiego wydziału w wyższą szkołę było bez wątpienia swego rodzaju degradacją”. Jako przykład właściwego rozwiązania kwestii nazewnictwa przytaczał przypadek poznańskiej Akademii Medycznej powstałej z Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego. Zob. J. Broda, *Historia studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu 1919–1969*, [w:] *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919–1969*, red. S. Barbacki, Z. Borna i E. Matusiewicz, Poznań 1970, s. 179.

⁴⁹ „Więści Akademickie” 2009, 11 (134), s. 21. Ponowne głosy o potrzebie zmiany nazwy uczelni pojawiły się w 1958 r. wraz z wszczęciem dyskusji nad projektem ustawy o szkołach wyższych. Aktyw partyjny WSR nalegał wówczas na zmianę art. 5 projektu, sugerując, by nazwa „szkoła wyższa” dotyczyła tylko placówek nieakademickich. Zob. APP, KW PZPR, sygn. 3344, s. 12. Informacja o dyskusji na projektem ustawy o szkołach wyższych. Jeszcze w 1960 r. władze uczelni usilnie zabiegały o pilną zmianę jej nazwy, wyjaśniając, że „Nieszczęśliwie obrano nazwę – Wyższa Szkoła Rolnicza. Stwarza to pozory, że WSR jest niższą Uczelnią wśród powołanych do życia Akademii, Politechnik i Uniwersytetów”. Zob. APP, KW PZPR, sygn. 3327, s. 263. Informacja o stanie, zakresie działalności i podstawowych trudnościach Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu.

w rolnictwie sektora państwowego⁵⁰. Według opinii badaczy zajmujących się dziejami poznańskiego szkolnictwa wyższego, np. Władysława Markiewicza, utworzenie nowych szkół wyższych przez wyłączenie wydziałów ze struktury organizacyjnej UP wywołało sporo kontrowersji. Przeciwnicy takiego rozwiązania, pisał Markiewicz, „dostrzegali w tym groźbę ignorowania zasady jedności i uniwersalności nauki, inni wskazywali na niebezpieczeństwo wzrostu administracji i zwiększenia roli czynnika biurokratycznego w procesie kształcenia i wychowania”⁵¹. Nie wpłynęło to jednak w żaden sposób na ogólnie podejmowane decyzje. Możliwości ich odwrócenia pojawiły się kilka lat później. W 1956 r., na fali październikowej odwilży, usłyszeć można było nawet głosy na rzecz powrotu młodej uczelni w skład Uniwersytetu. Starający się o to nie pozyskali jednak zbyt wielu stronników. Jako argument za utrzymaniem samodzielności wypominano wtedy rzekomo nieprzychylnie traktowanie ówczesnego Wydziału Rolniczo-Leśnego UP przez władze uczelni oraz pojawiające się jeszcze w latach międzywojennych określenie go pejoratywnym mianem „Uniwersytetu na Gołębiniu”. Przywoływano też zgłaszane i rozpatrywane jeszcze wcześniej propozycje przekształcenia Wydziału Rolniczo-Leśnego w szkołę o profilu przede wszystkim zawodowym. Stanowisko niechętne ponownemu włączeniu uczelni do struktur Uniwersytetu tłumaczono także zauważalnymi korzyściami w postaci pogłębienia specjalizacji w zakresie rozwoju bazy naukowo-technicznej i kształcenia⁵².

W chwili powołania WSR, w nowej placówce kształcenia na poziomie wyższym naukę rozpoczęło 1460 studentów dziennych. W następnych latach liczba studentów zwiększała się przede wszystkim dzięki napływowi osób podejmujących studia zaoczne. Uruchomiono je bardzo szybko – pierwszy rocznik studiujących w tym trybie rozpoczął zajęcia w roku akademickim 1952/53. Uczestniczyło w nich wówczas 126 osób⁵³. Wyrazem uznania uczelni za wystarczająco okrzepłą i silną oraz dysponującą odpowiednią kadrą było powierzenie jej zorganizowania I Ogólnopolskiej Konferencji Rektorów i Dziekanów Wyższych Szkół Rolniczych. Konferencja ta odbyła się w Poznaniu w lutym 1954 r. Jej ustalenia miały obowiązywać wszystkie wyższe szkoły rolnicze w Polsce. W trakcie konferencji pojawiło się wiele wniosków, których realizacja wpłynąć miała na zdecydowaną poprawę jakości polskiego szkolnictwa rolniczego i leśnego na poziomie wyższym⁵⁴.

⁵⁰ Informacje takie oparte na Kronice Wyższej Szkoły Rolniczej podają autorzy wielu opracowań jubileuszowych. Zob. np. *Wydział Hodowli i Biologii Zwierząt: dzieje akademickich studiów w Poznaniu 1951–2011*, red. T. Szwachkowski, Poznań 2011, s. 54.

⁵¹ *50 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, red. Z. Grot, Poznań 1971, s. 253.

⁵² Tamże.

⁵³ R. Luterek, *Problemy pracy dydaktyczno-wychowawczej*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974, s. 39.

⁵⁴ *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej...*, s. 40–41.

2. Władze i struktura organizacyjna uczelni

Poczet rektorów Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu liczył cztery osoby. Wszyscy to akademicy związani jeszcze z Wydziałem Rolniczo-Leśnym UP. Najdłużej, bo przez siedem lat, funkcję rektora pełnił wybitny entomolog, prof. Władysław Węgorek. Kierownictwo poznańskiej uczelni rolniczej w pierwszym dwudziestoleciu jej samodzielności sprawowali:

Kadencja 1951–1954

prof. dr Tadeusz Molenda – rektor
prof. dr Stefan Barbacki – prorektor ds. nauki
prof. dr. Józef Janicki (od 1 II 1954)
prof. dr Józef Janicki – prorektor ds. nauczania
zast. prof. dr Józef Duda (od 1 II 1954)

Kadencja 1954–1956

prof. dr Kazimierz Gawęcki – rektor
doc. dr Marian Trojanowski – prorektor ds. nauki
doc. dr Władysław Oszkinis – prorektor ds. nauczania
zast. prof. mgr Tadeusz Kosiński – prorektor do spraw rolniczych studiów zaocznym

Kadencja 1956–1959

prof. dr Kazimierz Gawęcki – rektor
doc. dr Marian Trojanowski – prorektor ds. nauki
prof. dr Jan Wojciechowski (od 1 II 1958)
doc. dr Józef Duda – prorektor ds. nauczania
prof. dr Leon Mroczkiewicz (od 1 VI 1959)

Kadencja 1959–1962

prof. dr Władysław Węgorek – rektor
prof. dr Jan Wojciechowski – prorektor ds. nauki
prof. dr Leon Mroczkiewicz – prorektor ds. nauczania

Kadencja 1962–1966

prof. dr Władysław Węgorek – rektor
prof. dr Jan Wojciechowski – prorektor ds. nauki

13. Rektor Tadeusz Molenda

14. Rektor Kazimierz Gawęcki

15. Rektor Władysław Węgorek

16. Rektor Zbyszko Tuchołka

doc. dr Karol Mańka – prorektor ds. nauczania
prof. dr Wincenty Pezacki (od 1 IX 1963) – prorektor ds. młodzieżowych

Kadencja 1966–1969

prof. dr Zbyszko Tuchołka – rektor
prof. dr Wincenty Pezacki – prorektor ds. nauki
doc. dr Karol Mańka – prorektor ds. nauczania
prof. mgr Jerzy Strumiński (od 1 IX 1967) – prorektor ds. inwestycji

Kadencja 1969–1972

prof. dr Zbyszko Tuchołka – rektor
prof. dr Wincenty Pezacki – prorektor ds. nauki
prof. dr hab. Kazimierz Piechowiak (od 1 IX 1970)
doc. dr Tadeusz Czwojdrak – prorektor ds. nauczania
doc. dr hab. Witold Mucha (od 1 III 1971)
prof. mgr Jerzy Strumiński – prorektor ds. rozwoju uczelni

Wpływ na obsadę funkcji rektora wywierał zawsze Wydział Nauki i Oświaty Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Poznaniu. Na wszystkich uczelniach poznańskich jednostka ta proponowała skład władz rektorskich, bez względu na to, czy dotyczył osób partyjnych, czy bezpartyjnych. Przykładem może być przebieg wyborów w 1962 r. O kwestiach tych w dokumentacji KW PZPR w Poznaniu pisano:

W Wyższej Szkole Rolniczej istnieje potrzeba ponownego powierzenia funkcji rektora prof. dr W. Węgorkowi. Dotychczasowe doświadczenia w toku bieżącej kadencji wykazały, że jest to kandydat, który spełnia wszystkie stawiane wymogi. [...] wykazał on szereg cennych inicjatyw zmierzających do wciągnięcia pracowników nauki w problematykę aktualną dla kraju i regionu⁵⁵.

Należy też dodać, że pierwszy rektor, prof. dr hab. Tadeusz Molenda, kilka lat po zakończeniu swojej kadencji, został powołany na stanowisko podsekretnarza stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Przemysłu Drzewnego, które to piastował w latach 1961–1969⁵⁶.

Administracją WSR kierowali jej dyrektorzy, przy czym w latach 1951–1956 w randze zastępcy rektora ds. administracyjnych, w składzie:

mgr Adam Ziemiański (1951–1956)
mgr Tadeusz Czwojdrak (1956–1961)

⁵⁵ APP, KW PZPR, sygn. 3329, s. 6. Wstępna koncepcja wyborcza do władz w szkołach wyższych m. Poznania w 1962 r.

⁵⁶ *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Leśnego*, red. J. Meixner i K. Magnuski, Poznań 1995, s. 137–138.

mgr Włodzimierz Dzięciołowski (1962–1963)

mgr Jan Gabrysz (1963–1991)

Wspomniane już rozporządzenie Rady Ministrów z 17 XI 1951 r. w sprawie powołania WSR wywarło zdecydowany wpływ na jej pierwszą strukturę organizacyjną. Poza wydziałami przeniesionymi utworzono Wydział Zootechniczny oraz Oddział Technologii Drewna na Wydziale Leśnym. Ponadto przemianowano dotychczasowy Wydział Rolniczy ze Studium Ogrodniczym na Wydział Rolny ze Studium Ogrodniczym⁵⁷. Nazwa „Wydział Rolny” obowiązywała prawie pięć lat, po czym powrócono do wersji pierwotnej, tj. Wydziału Rolniczego, i ta nazwa będzie używana w niniejszym opracowaniu. Nastąpiło to zgodnie z rozporządzeniem Ministra Szkolnictwa Wyższego z 12 VII 1956 r.⁵⁸

Rozwój organizacyjny WSR to w zasadzie kontynuacja przemian rozpoczętych w czasie przynależności Wydziału Rolniczo-Leśnego do UP. Jeszcze w ramach Uniwersytetu doszło do przekształcenia Państwowej Szkoły Ogrodnictwa w Poznaniu w Studium Ogrodnicze przy Wydziale Rolniczym. Studium to, już w ramach

17. Inauguracja roku akademickiego 1962/63 połączona z otwarciem Wydziału Technologii Rolno-Spożywczej; akt immatrykulacji studentów

⁵⁷ 50-lecie Wydziału Hodowli i Biologii Zwierząt, oprac. A. Bereszyński, Poznań 2001, s. 5–6.

⁵⁸ Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej..., s. 55.

WSR, w 1954 r. zostało przekształcone w Oddział Ogrodniczy przy Wydziale Rolnym, by od 31 VIII 1956 r. stać się samodzielnym Wydziałem Ogrodniczym⁵⁹. W pracy naukowo-badawczej i dydaktyce Wydział ten wykorzystywał pole doświadczalne o powierzchni 24 ha, sad, jagodnik, szkółki o obszarze 100 ha, szklarnie, inspekty i halę wegetacyjną, znajdujące się w zakładach doświadczalnych: Ogrodach Szkolnych, Marcelinie i Przybrodzie⁶⁰. Natomiast za datę powstania wspomnianego już Wydziału Zootechnicznego uznaje się 23 XI 1951 r. Jego utwo-

18. Rektorat, siedziba dziekanatów i administracji przy ul. Dąbrowskiego 159; wcześniej budynek Państwowej Szkoły Ogrodnictwa

⁵⁹ T. Hołubowicz, *Wydział Ogrodniczy – przeszłość i teraźniejszość*, [w:] *Zeszyt Jubileuszowy Wydziału Ogrodniczego. Z okazji 125-lecia studiów rolniczych w Wielkopolsce oraz 75-lecia akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, Poznań 1994, s. 14.

⁶⁰ *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej...*, s. 360–361.

rzenie miało zaowocować powiększeniem kadry specjalistów w produkcji zwierzęcej niezbędnych do wprowadzania w życie nowych koncepcji hodowlanych⁶¹.

Niewiele później kolejną samodzielną jednostką stał się Wydział Technologii Drewna, utworzony w 1954 r. dzięki podniesieniu do tej rangi dotychczasowego Oddziału Technologii Drewna na Wydziale Leśnym. Uchwałą o utworzeniu Wydziału podjęto podczas posiedzenia Senatu WSR już 1 VII 1952 r.⁶² Początkowy okres funkcjonowania Wydziału Technologii Drewna to czas niedoboru własnych specjalistycznych kadr. Do procesu kształcenia angażowano więc wykładowców innych poznańskich uczelni, w tym UP i Politechniki Poznańskiej. Wydział utrzymywał ponadto rozbudowane kontakty z Instytutem Technologii Drewna, którego zaplecze badawcze wykorzystywali zarówno pracownicy, jak i studenci⁶³.

Kolejne znaczące zmiany w organizacji wewnętrznej WSR nastąpiły w roku 1962, wraz z powołaniem Wydziału Technologii Rolno-Spożywczej. Zabiegi o utworzenie tego Wydziału czynione już były kilka lat wcześniej, a motywem ich było odczuwalne zapotrzebowanie na specjalistów z tego zakresu⁶⁴. Wydział powstał z przekształcenia dotychczasowego Oddziału Technologii Rolno-Spożywczej związanego do tej pory z Wydziałem Rolniczym⁶⁵. Wydział Rolniczy był też podstawą utworzenia kolejnych jednostek organizacyjnych o randze wydziałów. W 1962 r. powstał Oddział Melioracji Wodnych, który w 1970 r. zyskał status samodzielnego Wydziału Melioracji Wodnych. Obietnice pomocy materialnej w jego utworzeniu zadeklarowały wówczas Wojewódzkie Rady Narodowe w Poznaniu i Zielonej Górze⁶⁶. Z powodu braku specjalistów z dziedziny budownictwa wodnego, kadry kilku katedr zostały uzupełnione pracownikami naukowymi z innych ośrodków, np. Politechniki Gdańskiej⁶⁷. Jak zauważył ówczesny rektor prof. Zbyszko Tuchołka, Wydział Rolniczy stał się zatem podstawą do wykreowania czterech jednostek uczelnianych – nowych wydziałów. Dodać do nich należy też Oddział Mechanizacji Rolnictwa, który powstał w 1966 r., a także kilka jednostek międzywydziałowych oraz pozawydziałowych⁶⁸.

W wyniku kolejnych zmian oraz kilku przekształceń organizacyjnych w końcowym okresie funkcjonowania uczelni pod nazwą Wyższej Szkoły Rolniczej

⁶¹ Tamże, s. 273.

⁶² Tamże, s. 36.

⁶³ Tamże, s. 320–321.

⁶⁴ APP, KW PZPR, sygn. 3328, s. 203. Szczegółowa analiza stanu kadr naukowych i partyjnych WSR w Poznaniu (stan na dzień 15 XI 1961 r.)

⁶⁵ Z. Tuchołka, *Wydział Rolniczy*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974, s. 58; J. Broda, *Historia studiów rolniczych...*, s. 120.

⁶⁶ APP, KW PZPR, sygn. 3328, s. 203. Szczegółowa analiza stanu kadr naukowych i partyjnych WSR w Poznaniu (stan na dzień 15 XI 1961 r.)

⁶⁷ E. Matusiewicz, *Wydział Melioracji Wodnych*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974, s. 117.

⁶⁸ Tamże, s. 59.

w jej skład wchodziło siedem wydziałów. W tym czasie doszło też do ukształtowania zasadniczej struktury organizacyjnej, która z pewnymi zmianami, przede wszystkim nazw wydziałów, obowiązuje do tej pory. Warto też wspomnieć, że kolejność powstania podstawowych jednostek organizacyjnych, jakimi są wydziały, znajduje odzwierciedlenie w „uczelnianej precedencji”. Jest ona zachowywana w szczególności podczas przemarszów władz uczelni oraz posiedzeń Senatu. W sali obrad tego gremium poszczególne wydziały zajmują miejsca zgodnie z kolejnością ich powołania. Kolejne przekształcenia organizacyjne oraz zmiany nazewnictwa wydziałów WSR w Poznaniu w latach 1952–1972 przedstawiono na schemacie drzewa genealogicznego UPP⁶⁹.

Wyższa Szkoła Rolnicza w Poznaniu była nastawiona nie tylko na kształcenie oraz prowadzenie badań służących rolnictwu i gospodarce żywnościowej. Bardzo wcześniej uznano ją także za ważny ośrodek służący praktyce, szkoleniom i doradztwu rolniczemu. Wszystkie te zadania miał realizować wchodzący w skład jednostek uczelnianych Ośrodek Upowszechniania Postępu powołany decyzją Senatu w 1960 r.⁷⁰

Jednostką skupiającą badania biologiczne miał być Instytut Biologii Stosowanej, powołany zarządzeniem ministra szkolnictwa wyższego z dnia 15 V 1963 r.⁷¹ W formie i kompetencjach była to pierwsza tego typu jednostka w wyższych szkołach rolniczych w Polsce. Pierwotnie zakładano, że Instytut będzie jednostką odrębną organizacyjnie, jednak ze względów finansowych główny cel jego działalności ograniczał się do koordynowania badań oraz kształcenia kadr naukowych ze specjalności biologicznych.

Wspomnieć należy też o innych inicjatywach prowadzących do powołania jednostek ogólnouczelnianych. Należą do nich: Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych, Studium Wychowania Fizycznego, Studium Wojskowe i Zawodowe Studium Pedagogiczne, jakżeż ważne dla kształcenia nauczycieli i kandydatów do zawodu nauczycielskiego w szkołach rolniczych. To ostatnie działalność rozpoczęło od roku akademickiego 1958/59. Inne jednostki służące potrzebom całej uczelni to Biblioteka Główna i Dział Wydawnictw, a także Studium Wiejskiego Gospodarstwa Domowego, Studium Higieny i Technologii Żywienia Człowieka, Międzywydziałowa Pracownia Izotopowa czy Zakład Pomocy Naukowych i Dydaktycznych⁷².

Do znaczących zmian organizacyjnych zaliczyć też należy powołanie w 1972 r. Międzyuczelnianego Instytutu Biochemii. Instytut powstał na podstawie zarządzenia dwóch ministrów: oświaty i szkolnictwa wyższego oraz zdrowia i opieki

⁶⁹ Patrz s. 10–11.

⁷⁰ M. Rutkowski, *Ośrodek Upowszechniania Postępu*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989, s. 149.

⁷¹ J. Broda, *Historia studiów rolniczych...*, s. 120.

⁷² Tamże, s. 118–121.

społecznej. Równocześnie doszło do likwidacji Katedry Biochemii pozostającej dotychczas w strukturze Wydziału Rolniczego. Nowy Instytut miał związać poznańskie środowisko biochemiczne oraz wpłynąć na podejmowanie wspólnych badań z zakresu biochemii. Udziałowcami nowej jednostki stali się naukowcy trzech poznańskich uczelni: Wyższej Szkoły Rolniczej, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza oraz Akademii Medycznej. W badaniach podejmowanych przez ten Instytut na pierwszy plan wysuwały się zagadnienia z zakresu biochemii roślin, w tym o znaczącej roli dla potrzeb rolnictwa⁷³.

W latach 1969–1974 do WSR, a następnie AR w Poznaniu, przynależała filia w Bydgoszczy. Początkowo była to Filia Wydziału Rolniczego, która w 1974 r. uzyskała status samodzielnej jednostki organizacyjnej pod nazwą Zamiejscowy Wydział Rolniczy z Oddziałem Zootechnicznym Akademii Rolniczej w Poznaniu, z siedzibą w Bydgoszczy. Decyzja powołania początku przyszłej uczelni rolniczej zapadła w 1968 r., a do jej realizacji doszło w roku następnym. Było to urzeczywistnienie inicjatywy, która wyszła m.in. od ówczesnego posła ziemi bydgoskiej i przewodniczącego Rady Państwa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej prof. Henryka Jabłońskiego. Według ocen przedstawianych w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku przez dziejopisów poznańskiej AR, zasadniczym motywem powołania filii była: „troska o zapewnienie rozwijającemu się intensywnie bydgoskiemu rolnictwu fachowej kadry, a także dążenie do stworzenia w Bydgoszczy ośrodka akademickiego, jako ważnego czynnika dalszego rozwoju miasta i regionu”⁷⁴. Tym samym nawiązano do koncepcji znanych już w początkach Wydziału Rolniczo-Leśnego UP, według których część zajęć realizowanych przez tę jednostkę odbywać się miała właśnie w tym mieście⁷⁵.

3. Wydziały i ich struktura wewnętrzna

Tworzenie kolejnych wydziałów, polegające na wyłanianiu ich z Wydziału Rolniczego i Leśnego, niosło za sobą odłączanie katedr, zakładów i pracowni bądź tworzenie nowych takich jednostek. W pierwszych latach WSR były trudności w obsadzaniu ich specjalistami, zwłaszcza w stopniu docenta lub profesora. Liczba jednostek rosła jednak dynamicznie, ulegając prawie podwojeniu w latach 1951–1969. Ten wzrost to efekt rozwoju wydziałów i rosnącego zapotrzebowania

⁷³ *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Rolniczego. Z okazji 125-lecia studiów rolniczych w Wielkopolsce oraz 75-lecia akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, Poznań 1995, s. 28–29.

⁷⁴ W. Łoginow, *Filia Akademii Rolniczej w Bydgoszczy*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974, s. 165.

⁷⁵ Według propozycji profesora Bronisława Niklewskiego z końca 1919 r. przewidywano, że w Bydgoszczy, która posiadała rolniczy zakład doświadczalny z budynkami i odpowiednim wyposażeniem, kontynuowane będą zajęcia na studiach następnych lat. Zob. J. Broda, *Historia studiów rolniczych...*, s. 38–39.

na nową kadrę. Tak działo się do roku akademickiego 1969/70. Od kolejnego roku nastąpiły bardzo znaczące zmiany wewnętrznej struktury organizacyjnej uczelni. Na podstawie rozporządzenia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z 21 V 1970 r. we wszystkich polskich szkołach wyższych pojawiły się wówczas instytuty. Od 1 X 1970 r. takiej reorganizacji dokonano też w WSR. W miejsce rozbudowanej struktury organizacyjnej składającej się z 74 katedr, 96 zakładów i 29 pracowni powstały 24 instytuty. Dodatkowo utworzono Instytut Matematyki, Fizyki i Chemii z odpowiednimi zespołami dydaktycznymi, funkcjonujący do roku 1975, kierowany przez doc. Stefana Kinastowskiego. Niezależnie od instytutów, po dwie katedry zachowano na Wydziale Technologii Drewna i na Wydziale Technologii Rolno-Spożywczej. Zmiany przedstawiono w tabeli 2.1.

Tabela 2.1. Zmiany liczbowe podstawowych jednostek organizacyjnych w latach 1951–1971

Rok akademicki	Instytuty	Katedry	Zakłady	Pracownie
1951/52		40	50	
1956/57		55	70	1
1962/63		66	83	11
1969/70		74	96	29
1970/71	25	4		

Instytutowa struktura organizacyjna uczelni nie cieszyła się powszechną aprobatą. Jak zauważył prof. Józef Broda:

[...] nowa organizacja wewnętrzna „była formą narzuconą i nie miała na celu poprawy funkcjonowania uczelni, mimo głoszonych zapewnień i na ogół słusznych uzasadnień [...] zlikwidowanie katedr jako podstawowych jednostek naukowo-dydaktycznych stwarzało dla pracowników, nawet z wyższymi tytułami naukowymi, poczucie degradacji i zagrożenia⁷⁶.

Trudno nie przytoczyć jeszcze jednej jego uwagi dotyczącej nowej struktury oraz obsady funkcji kierowniczych jednostek uczelnianych. Według Brody „wprowadzenie 5-letniej kadencji w sprawowaniu funkcji dyrektora instytutu i wicedyrektorów unaoczniało zaangażowanym politycznie, że wszystko zależy od «dobrych notowań» u władz, zwłaszcza partyjnych – na uczelni i w Komitecie wojewódzkim”⁷⁷.

Strukturę organizacyjną wydziałów w momencie ich powoływania oraz po utworzeniu instytutów, wraz z wykazem dziekanów (1951–1972) i kierowników jednostek (w niektórych pełniący funkcję przed powołaniem WSR), przedstawia-

⁷⁶ J. Broda, *Historia studiów leśnych w Poznaniu (1919–2009)*, [w:] *Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919–2009. Nauka dla praktyki leśnej*, red. J. Broda, Poznań 2009, s. 102

⁷⁷ Tamże.

ją poniższe zestawienia. Każda katedra miała co najmniej jeden zakład (wtedy jednostka funkcjonowała pod nazwą „Katedra i Zakład...”). Niektóre zakłady zostały z czasem przekształcone w samodzielne jednostki, nieraz o nowej nazwie. Z Wydziału Rolniczego i Leśnego wiele jednostek przeniesiono na nowo tworzone wydziały.

WYDZIAŁ ROLNICZY

■ DZIEKANI

prof. dr Jan Wojciechowski (1951–1953)
prof. dr Konstanty Stecki (1953–1956)
doc. dr Brunon Reimann (1956–1962)
prof. dr Zbyszko Tuchołka (1962–1965)
prof. dr Jerzy Pawełkiewicz (1965/66)
prof. dr hab. Julian Jaranowski (1966–1969)
doc. dr Kazimierz Piechowiak (1969/70)
doc. dr Marcelli Andrzejewski (1970–1972)

■ SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR I DYREKTORZY INSTYTUTÓW

Katedra Botaniki

prof. dr Konstanty Stecki (1951–1960)
doc. dr Marian Nowiński (1960–1967)
doc. dr Marian Falkowski, kurator (1967–1969)
doc. dr hab. Marian Filipek (1969–1970)

Katedra Chemii Ogólnej

prof. dr Stanisław Glixelli (1951–1952)
zast. prof. mgr Tadeusz Kosiński (1953–1955)
doc. dr Jerzy Pawełkiewicz (1955–1956)
zast. prof. mgr Tadeusz Kosiński (1956–1957)
doc. dr Władysław Kielczewski (1958–1970)

Katedra Chemii Rolnej

zast. prof. dr Helena Birecka (1951–1954)
zast. prof. dr Zbyszko Tuchołka (1954–1970)

Katedra Ekonomii Politycznej

zast. prof. mgr Zygmunt Narski (1950–1953)

zast. prof. mgr Wacław Radkiewicz (1953–1970)

Katedra Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa

Katedra Ekonomiki Socjalistycznych Przedsiębiorstw Rolnych (do 1958)

zast. prof. mgr Leon Lewandowski (1950–1954)

doc. dr Marian Trojanowski (1954–1958)

prof. dr Witold Staniewicz (1958–1960)

doc. dr Wacław Pytkowski (1960–1970)

Katedra Fizjologii Roślin

prof. dr Jan Wojciechowski (1951–1970)

Katedra Fizyki

zast. prof. mgr Szczęśny Gnatowski (1953–1961)

doc. dr Władysław Kiełczewski, kurator (1961–1962)

Katedra Genetyki i Hodowli Roślin

Katedra Hodowli Roślin i Nasiennictwa (1951–1956)

doc. dr Stefan Barbacki (1945–1970)

Katedra Gleboznawstwa

doc. dr Mikołaj Kwinichidze (1951–1960)

doc. dr Brunon Reimann (1960–1970)

Katedra Matematyki

Katedra Statystyki Matematycznej (do 1955), bez kierownika⁷⁸

zast. prof. mgr Antoni Zasępa (1955–1961)

doc. dr Brunon Reimann, kurator (1961–1962)

Katedra Mechanizacji Rolnictwa

zast. prof. mgr Stanisław Weres (1950–1961)

prof. dr Józef Dorywalski, kurator (1961–1964)

prof. mgr Stanisław Weres (1964–1970)

⁷⁸ W 1962 r. przeniesiona na Wydział Technologii Rolno-Spożywczej.

Katedra Meteorologii

prof. dr Władysław Smosarski (1923–1960)
doc. dr Marian Molga (1961–1970)

Katedra Mikrobiologii Rolnej

zast. prof. dr Józef Duda (1952–1959)
doc. dr Karol Zodrow (1960–1966)
prof. dr Julia Gołębiowska (1967–1970)

Katedra Ochrony Roślin

prof. dr Karol Zaleski (1950–1956)

Katedra Ogólnej Uprawy Roli i Roślin

prof. mgr Zygmunt Pietruszczyński (1920–1960)
prof. dr Józef Dorywalski (1960–1970)

Katedra Podstaw Marksizmu i Leninizmu

zast. prof. mgr Władysław Markiewicz (1951–1953)
zast. prof. mgr Janusz Rachocki (1954–1956)

Katedra Polityki Agrarnej

zast. prof. mgr Władysław Misiura (1951–1956)
doc. dr Tadeusz Czwojdrak (1966–1970)

Katedra Roślin Ozdobnych

zast. prof. mgr Wacław Zembal (1951–1952)
zast. prof. dr Władysław Oszkinis (1952–1956)

Katedra Sadownictwa

zast. prof. dr Jerzy Wierszyłłowski (1951–1956)

Katedra Szczegółowej Uprawy Roślin

prof. dr Wacław Łastowski (1945–1954)
prof. dr Felicjan Dembiński (1954–1960)
doc. dr Eugeniusz Matusiewicz (1960–1962)
prof. dr Felicjan Dembiński (1962–1971)
doc. dr Kazimierz Piechowiak (1964–1970)

Katedra Technologii Rolnej

prof. dr Józef Janicki (1945–1962)

Katedra Uprawy Łąk i Pastwisk

zast. prof. dr Marian Falkowski (1952–1970)

Katedra Warzywnictwa

zast. prof. mgr Helena Nieć (1951–1956)

■ JEDNOSTKI UTWORZONE PO ROKU 1951

Katedra Biochemii

doc. dr Jerzy Pawełkiewicz (1956–1970)

Katedra Pedagogiki

z Zakładem Metodyki Nauczania Przedmiotów Rolniczych

zast. prof. dr Marian Wachowski (1958–1960)

doc. dr Władysława Mielczarska (1960–1966)

doc. dr Władysław Ochmański (1966–1970)

Katedra Statystyki Matematycznej

utworzona z Zakładu Doświadczalnictwa Rolniczego i Biometrii

prof. dr Stefan Barbacki, kurator (1963–1968)

doc. dr Tadeusz Caliński (1968–1970)

Katedra Maszynoznawstwa Rolniczego

prof. dr Zbysław Martini (1962–1966)

prof. mgr Stanisław Weres, kurator (1966–1970)

■ JEDNOSTKI UTWORZONE W LATACH 1962–1964 W RAMACH ODDZIAŁU MELIORACJI WODNYCH

Katedra Ekologii Roślin

doc. dr Eugeniusz Matusiewicz (1962–1970)

Katedra Melioracji Rolnych

prof. dr Marian Falkowski, kurator (1962–1970)

Katedra Budownictwa Wodnego

prof. dr Zbyszko Tuchołka, kurator (1964–1970)

Katedra Mechaniki Budowli i Konstrukcji Budowlanych

doc. dr Henryk Mikołajczak (1964–1967)

doc. dr Eugeniusz Matusiewicz, kurator (1967–1970)

■ **STRUKTURA INSTYTUTOWA OD ROKU 1970**

Instytut Genetyki i Hodowli Roślin

prof. dr hab. Julian Jaranowski (1970–1981)

Instytut Gleboznawstwa i Chemii Rolnej

prof. dr Zbyszko Tuchołka (1970–1975)

doc. dr hab. Wojciech Dzieciołowski (1975–1978)

prof. dr hab. Marcei Andrzejewski (1978–1981)

Instytut Mechanizacji Rolnictwa

doc. dr Witold Woyke (1970–1975)

doc. dr hab. Ryszard Ganowicz (1975–1978)

doc. dr Witold Woyke (1978–1981)

Instytut Nauk Ekonomiczno-Rolniczych

Instytut Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa (od 1975)

doc. dr Roman Skoczylas (1978–1982)

doc. dr hab. Tadeusz Czwojdrak (1970–1978)

Instytut Uprawy Roli i Roślin

prof. dr hab. Kazimierz Piechowiak (1970–1981)

WYDZIAŁ LEŚNY

■ **DZIEKANI**

zast. prof. dr Bolesław Zabielski (1951/52)

zast. prof. dr Leon Mroczkiewicz (1952–1956)

prof. dr Tadeusz Molenda (1956–1962)

doc. dr Kamil Rogaliński (1962–1964)

doc. dr Wiesław Szczerbiński (1964–1966)

doc. dr Alfred Szmids (1966–1970)

prof. dr Bolesław Zabielski (1970–1972)

■ **SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR I DYREKTORZY
INSTYTUTÓW**

Katedra Botaniki Leśnej

zast. prof. dr Leon Mroczkiewicz (1951–1952)

zast. prof. dr Stanisław Kościelny (1952–1970)

Katedra Dendrometrii

zast. prof. dr Bolesław Zabielski (1948–1966)

doc. dr Zygmunt Witkowski (1966–1970)

Katedra Inżynierii Leśnej i Budownictwa

prof. dr Stanisław Stryła (1951–1970)

Katedra Ekonomiki Leśnictwa

prof. dr Tadeusz Molenda (1946–1963)

doc. dr Tadeusz Puchalski (1963–1966)

doc. dr Mieczysław Podgórski (1967–1970)

Katedra Miernictwa

zast. prof. mgr Henryk Klimek (1950–1961)

Katedra Ochrony Lasu

prof. dr Aleksander Kozikowski (1947–1956)

doc. dr Bogdan Kiełczewski (1957–1970)

Katedra Ogólnej Hodowli Lasu

zast. prof. dr Tadeusz Puchalski (1950–1970)

Katedra Szczegółowej Hodowli Lasu

prof. dr Kazimierz Suchecki (1945–1960)

prof. dr Leon Mroczkiewicz (1960–1970)

Katedra Użytkowania Lasu

zast. prof. Kamil Rogaliński (1951–1966)

doc. dr Marian Kubiak (1967–1970)

Katedra Urządzania Lasu

zast. prof. dr Bolesław Zabielski (1950–1970)

■ **JEDNOSTKI UTWORZONE PO ROKU 1951**

Katedra Fitopatologii

doc. dr Karol Mańka (1960–1970)

Katedra Gospodarstwa Łowieckiego

doc. dr Wiesław Szczerbiński (1960–1970)

■ **STRUKTURA INSTYTUTOWA OD ROKU 1970**

Instytut Ochrony Lasu

prof. dr hab. Alfred Szmidt (1970–1979)

Instytut Organizacji Gospodarstwa Leśnego

doc. dr Mieczysław Podgórski (1970–1979)

Instytut Przyrodniczych Podstaw Leśnictwa

doc. dr hab. Witold Mucha (1970–1979)

Instytut Użytkowania Lasu i Inżynierii Leśnej

doc. dr hab. Tadeusz Cybulko (1970–1979)

WYDZIAŁ ZOOTECHNICZNY

■ **DZIEKANI**

prof. dr Jan Sokołowski (1951/52)

doc. dr Stefan Alexandrowicz (1952/53)

zast. prof. dr Kazimierz Gawęcki (1953/54)

prof. dr Jerzy Szuman (1954–1956)

doc. dr Józef Kaj (1956–1960)

prof. dr Witold Folejewski (1960–1964)

doc. dr hab. Jerzy Zwoliński (1964–1969)

doc. dr hab. Ryszard Graczyk (1969–1972)

■ **SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR I DYREKTORZY
INSTYTUTÓW**

Katedra Anatomii Zwierząt

zast. prof. dr Jan Wilburg (1951–1961)
doc. dr hab. Marian Sobociński (1963–1983)

Katedra Fizjologii Zwierząt

zast. prof. dr Lech Działoszyński (1952–1970)

Katedra Ogólnej Hodowli Zwierząt

zast. prof. dr Kazimierz Gawęcki (1950–1952)
zast. prof. dr Witold Folejewski (1952–1969)
doc. dr hab. Jerzy Gedymin (1969–1970)

Katedra Rybactwa

prof. dr Edward Schechtel (1923–1957)
doc. dr Józef Kaj (1957–1963)
doc. dr hab. Marian Sobociński, kurator (1963–1968)
doc. dr Michał Iwaszkiewicz (1968–1970)

Katedra Szczegółowej Hodowli Zwierząt

prof. dr Tadeusz Vetulani (1935–1953)
doc. dr Stefan Alexandrowicz (1953–1969)
prof. dr hab. Jerzy Zwoliński (1969–1970)

Katedra Zoohigieny

Katedra Weterynarii Rolniczej (do 1951)

prof. dr Stanisław Runge (1920–1953)
zast. prof. dr Alfons Chwojnowski (1953–1970)

Katedra Zoologii

Katedra Zoologii i Entomologii (do 1951)

prof. dr Jan Sokołowski (1948–1969)
doc. dr Ryszard Graczyk (1969–1970)

Katedra Żywienia Zwierząt

zast. prof. dr Kazimierz Gawęcki (1952–1984)

■ **JEDNOSTKA UTWORZONA PO ROKU 1951**

Katedra Ekonomiki Produkcji Zwierzęcej

doc. dr hab. Marian Jerzak (1963–1970)

■ **STRUKTURA INSTYTUTOWA OD ROKU 1970**

Instytut Hodowli i Technologii Produkcji Zwierzęcej

prof. dr hab. Jerzy Zwoliński (1970–1976)

prof. dr hab. Antoni Kaczmarek (1976–1981)

Instytut Zoologii Stosowanej

doc. dr Ryszard Graczyk (1970–1981)

Instytut Żywienia Zwierząt i Gospodarki Paszowej

prof. dr Kazimierz Gawęcki (1970–1981)

WYDZIAŁ TECHNOLOGII DREWNA

■ **DZIEKANI**

prof. dr Stanisław Prosiński (1954–1962)

prof. dr Tadeusz Perkitny (1962–1964)

prof. dr Mieczysław Żurkowski (1964–1969)

prof. dr hab. Zdzisław Jakubowski (1969–1972)

■ **SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR I DYREKTORZY
INSTYTUTÓW**

Katedra Chemicznej Technologii DREWNA

doc. dr Stanisław Prosiński (1952–1970)

Katedra Maszynoznawstwa Ogólnego

zast. prof. mgr Kazimierz Marcolla (1952–1961)

doc. mgr Witold Kręglewski, kurator (1961–1966)

prof. dr Mieczysław Żurkowski, kurator (1966–1970)

Katedra Mechaniki Technicznej

zast. prof. mgr Witold Kręglewski (1953–1966)

Katedra Mechanicznej Technologii Drewna

prof. dr Tadeusz Perkitny (1950–1970)

Katedra Obróbki i Obrabiarek do Drewna

zast. prof. mgr Władysław Marzyński (1952–1961)

prof. mgr Jerzy Strumiński, kurator (1961–1968)

doc. dr Jan Staniszewski (1969–1970)

Katedra Projektowania Technologicznego Zakładów Przemysłowych

zast. prof. mgr Jerzy Strumiński (1954–1960)

■ **JEDNOSTKI UTWORZONE PO ROKU 1954**

Katedra Bezpieczeństwa i Higieny Pracy

zast. prof. dr Roman Kaczorowski (1955–1966)

doc. dr Janusz Bielski (1967–1970)

Katedra Chemii i Technologii Leśnych Produktów Ubocznych

prof. dr Mieczysław Żurkowski (1966–1970)

Katedra Ekonomiki Drzewnictwa

doc. dr hab. Zdzisław Jakubowski (1962–1970)

Katedra Tartacznictwa

zast. prof. inż. Jerzy Turolski (1956–1960)

zast. prof. dr Roman Kaczorowski, kurator (1960–1966)

doc. dr Romuald Dziewanowski, kurator (1967–1968)

doc. dr hab. Edward Cegiel (1968–1970)

Katedra Technologii Meblarstwa i Stolarstwa Budowlanej

doc. dr Wacław Kontek (1965–1969)

doc. dr hab. Kazimierz Nowak (1969–1970)

■ **STRUKTURA INSTYTUTOWA OD ROKU 1970**

Instytut Chemicznej Technologii Drewna

prof. dr Stanisław Prosiński (1970–1975)

prof. dr hab. Zdzisław Czechowski (1975–1981)

Instytut Mechanicznej Technologii Drewna

doc. dr Maciej Ławniczak (1970–1981)

Instytut Podstaw Techniki

prof. mgr Jerzy Strumiński (1970–1981)

Instytut Tworzyw Drzewnych

dr Zbigniew Morze (1970–1981)

Katedra Ekonomiki i Organizacji Drzewnictwa

prof. dr hab. Zdzisław Jakubowski (1970–1981)

Katedra Higieny i Ochrony Pracy

doc. dr Janusz Bielski (1970–1981)

WYDZIAŁ OGRODNICZY

■ **DZIEKANI**

zast. prof. mgr Helena Nieć (1956–1960)

doc. dr Władysław Oszkinis (1960–1966)

doc. dr hab. Władysław Błaszczak (1966–1972)

■ **SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR I DYREKTORZY
INSTYTUTÓW**

Katedra Entomologii

doc. dr Władysław Węgorek (1956–1969)

doc. dr hab. Wiktor Kadłubowski (1969–1970)

Katedra Fitopatologii

prof. dr Karol Zaleski (1956–1961)
prof. dr Karol Mańka, kurator (1961–1964)
doc. dr hab. Władysław Błaszczak (1964–1970)

Katedra Genetyki i Hodowli Roślin

prof. dr Konstanty Moldenhawer (1956–1961)
doc. dr Alfons Kuźdowicz, kurator (1961–1963)
prof. dr Stefan Barbacki, kurator (1963–1965)
doc. dr Wanda Karolini (1965–1970)

Katedra Roślin Ozdobnych

zast. prof. dr Władysław Oszkinis (1952–1967)
dr Kazimierz Grabowski (1967–1970)

Katedra Sadownictwa

zast. prof. dr Jerzy Wierszyłowski (1951–1970)

Katedra Techniki Ochrony Roślin

zast. prof. mgr Stefan Alwin (1956–1961)
prof. dr Władysław Węgorek, kurator (1961–1967)
doc. dr Włodzimierz Romankow (1968–1970)

Katedra Warzywnictwa

zast. prof. mgr Helena Nieć (1951–1964)
doc. dr Zbigniew Borna (1965–1970)

■ JEDNOSTKI UTWORZONE PO ROKU 1954

Katedra Uprawy i Nawożenia Roli

doc. dr Marian Hoffmann (1961–1970)

Katedra Biologii Nasion i Nasiennictwa

prof. dr Marian Lityński (1962–1970)

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Ogrodniczych

doc. dr Kazimierz Pawłowski (1962–1970)

■ STRUKTURA INSTYTUTOWA OD ROKU 1970

Instytut Ochrony Roślin

doc. dr hab. Władysław Błaszczak (1970–1978)

prof. dr hab. Wiktor Kadłubowski (1978–1981)

Instytut Przyrodniczych Podstaw Produkcji Roślinnej

doc. dr hab. Marian Filipek (1970–1975)

doc. dr hab. Michał Borys (1975–1978)

prof. dr hab. Stanisław Król (1978–1981)

Instytut Produkcji Ogrodniczej

doc. dr hab. Tadeusz Hołubowicz (1970–1978)

doc. dr hab. Karol Duczmał (1978–1981)

WYDZIAŁ TECHNOLOGII ROLNO-SPOŻYWCZEJ

■ DZIEKANI

prof. dr Józef Janicki (1962–1969)

doc. dr hab. Zbigniew Duda (1969/70)

doc. dr hab. Henryk Gąsiorowski (1970–1972)

■ SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR I DYREKTORZY INSTYTUTÓW

Katedra Technologii Rolnej

doc. dr Józef Janicki (1945–1970)

Katedra Fizyki

doc. dr Władysław Kielczewski, kurator (1961–1964)

doc. dr hab. Aleksander Kubiak (1964–1966)

doc. dr hab. Danuta Frąckowiak (1966–1970)

Katedra Technologii Mięsa

prof. dr Wincenty Pezacki (1953–1970)

Katedra Technologii Zbóż

doc. dr Stanisław Jankowski (1955–1970)

Katedra Matematyki

prof. dr Wincenty Pezacki, kurator (1962–1970)

Katedra Technologii Owoców i Warzyw

doc. dr Zofia Chałampowicz (1959–1970)

Katedra Chemii Stosowanej

doc. dr hab. Aleksander Kubiak (1963–1970)

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przemysłu Spożywczego

doc. dr Lechosław Siejak (1965–1970)

■ STRUKTURA INSTYTUTOWA OD ROKU 1970

Instytut Podstaw Nauki o Żywności

prof. dr hab. Janusz Skupin (1970–1977)

Instytut Technologii Żywności Pochodzenia Roślinnego

doc. dr hab. Kazimierz Szebiotko (1970–1981)

Instytut Technologii Żywności Pochodzenia Zwierzęcego

prof. dr Wincenty Pezacki (1970–1981)

Instytut Żywienia Człowieka⁷⁹

prof. dr hab. Stanisław Stawicki (1977–1981)

Katedra Technologii i Higieny Żywienia Człowieka

doc. dr Mieczysław Urbanowicz (1970–1977)

Katedra Ekonomiki i Organizacji Procesów Produkcyjnych⁸⁰

doc. dr hab. Lechosław Siejak (1970–1981)

⁷⁹ Instytut Żywienia Człowieka powstał w 1977 r. z połączenia Instytutu Podstaw Nauki o Żywności i Katedry Technologii i Higieny Żywienia Człowieka.

⁸⁰ S. Stawicki, *Wydział Technologii Żywności*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974, s. 117–119.

WYDZIAŁ MELIORACJI WODNYCH

■ DZIEKAN

doc. dr hab. Jerzy Marcinek (1970–1972)

■ STRUKTURA INSTYTUTOWA OD ROKU 1970

Instytut Melioracji Rolnych i Leśnych

doc. dr hab. Jerzy Marcinek (1970–1975)

doc. dr hab. Andrzej Kosturkiewicz (1975–1981)

Instytut Budownictwa Wodno-Melioracyjnego⁸¹

doc. dr Bogumił Lewandowski (1970–1981)

4. Dydaktyka, studenci i kadra akademicka

Organizacja wewnętrzna oraz infrastruktura uczelni podporządkowane zostały zasadniczemu celowi, którym było prowadzenie dydaktyki i badań naukowych. W okresie działalności WSR obserwowano systematyczny wzrost liczby jej studentów. Trzeba przy tym pamiętać, że był to okres wyznaczanych odgórnie limitów przyjęć, co korelowało z zapotrzebowaniem na specjalistów zgłaszanych przez różne gałęzie gospodarki narodowej ściśle regulowanej i zarządzanej przez państwo. Liczba 3000 studentów, ponad dwukrotnie większa od liczby studentów u progu samodzielności uczelni, została przekroczona w 1962 r., tj. w roku jubileuszu jej 10-lecia. Kolejne znaczące przyrosty liczby słuchaczy WSR następowały w latach: 1965–4 tys. studentów, 1967–5 tys. i 1969–6 tys. Zdecydowany wpływ na ten trend wywarło uruchomienie studiów zaocznych, które z biegiem czasu cieszyły się coraz większą popularnością. Duża dynamika wzrostu przyjęć na studia zaoczne związana była przede wszystkim z limitami obowiązującymi na studia dzienne. Do studiowania zaocznego zgłaszali się również ludzie młodzi bez doświadczenia zawodowego. Stąd też pojawił się nawet postulat, by wprowadzić wymóg posiadania przez takie osoby dwu-, trzyletniej praktyki w rolnictwie⁸². Wśród pierwszych studentów nowej uczelni znalazły się też osoby z zagranicy. Na Wydziale Leśnym w 1952 r. rozpoczął studia pochodzący ze środowiska powojennej emigracji politycznej student z Grecji, który otrzymał

⁸¹ Tamże, s. 74–75.

⁸² APP, KW PZPR, sygn. 436, s. 10. Protokół z posiedzenia Egzekutywy KW PZPR z 11 marca 1970 r.

wraz ze swoim rodakiem studiującym na Akademii Medycznej stypendium i miejsce w domu akademickim na Sołaczu⁸³. W tabeli 2.2 przedstawiono dane dotyczące liczby studentów WSR w latach 1952–1971.

Tabela 2.2. Studenci Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu

Rok akademicki	Studia					Ogółem
	dzienne	zaoczne	eksternistyczne	podyplomowe	doktoranckie	
1951/52	1 460					1 460
1952/53	1 755	126				1 881
1953/54	2 083	104				2 187
1954/55	2 388	72				2 460
1955/56	2 287	255				2 542
1956/57	2 395	427				2 822
1957/58	2 335	566				2 901
1958/59	2 123	458	137			2 718
1959/60	1 947	417	171			2 535
1960/61	2 078	460	188	23		2 749
1961/62	2 061	386	219	87		2 753
1962/63	2 231	576	239	123		3 169
1963/64	2 438	701	239	115		3 494
1964/65	2 546	886	274	105		3 811
1965/66	2 711	967	288	171		4 137
1966/67	2 978	1 228	254	104		4 564
1967/68	3 222	1 417	258	114		5 011
1968/69	3 460	1 599	251	179		5 489
1969/70	3 787	1 744	259	266	29	6 115
1970/71	3 860	1 992	243	296	51	6 442
1971/72	4 026	2 082	210	193	49	6 560

Opracowano na podstawie: R. Luterek, *Problemy pracy...*, s. 39.

W chwili powstania uczelnia przejęła wraz z wydziałami ówczesnych pracowników Uniwersytetu. Kadra dydaktyczna WSR w 1952 r. według Józefa Brody liczyła 217 osób. Składało się na nią 36 samodzielnych pracowników nauki, tj. 8 profesorów zwyczajnych, 8 profesorów nadzwyczajnych oraz 20 zastępców profesora. Ponadto 181 osób zatrudniono jako pomocniczych pracowników nauki (41 adiunktów, 53 starszych asystentów, 45 asystentów i 42 zastępców

⁸³ Tamże, sygn. 3325, s. 92. Informacja o studentach Grekach z 1952 r.

asystentów⁸⁴). Wobec ambitnych planów dalszego rozwoju uczelni liczbę osób zajmujących się dydaktyką oraz badaniami uznawano za dalece niewystarczającą. Przez pewien czas w stopniowo zmniejszającym się wymiarze, korzystano z pomocy dydaktyków z zewnątrz. Pod koniec 1960 r. liczba zewnętrznych samodzielnych uczonych prowadzących zajęcia to cztery osoby, trzy z UAM oraz jedna z Politechniki. Ogółem zatrudniono wówczas 57 samodzielnych pracowników nauki⁸⁵. Co więcej, braki kadrowe, dotyczące przede wszystkim pracowników samodzielnych, powodowały, że początkowo władze uczelni zmuszone były powierzyć kierownictwo katedr oraz zakładów osobom nieposiadającym wymaganego w tym względzie tytułu profesora, a nawet tytułu docenta⁸⁶.

Organizowanie niektórych zajęć także przebiegało opornie ze względu na niedobory kadrowe, a może i inne. Uczelnia przez dłuższy czas była jedyną w poznańskim środowisku akademickim, w której nie udało się uruchomić w szerszym wymiarze zajęć z zakresu filozofii marksistowskiej. Przyczyną tego był brak własnych pracowników. Stąd też zajęcia takie w latach sześćdziesiątych, a nawet siedemdziesiątych realizowano w minimalnym wymiarze przez prowadzące je osoby z zewnątrz⁸⁷.

Niezależnie od problemów przedstawionych powyżej, dużą troską władz rektorskich i Senatu WSR był rozwój kadr. W początkach samodzielności uczelni postęp w tym zakresie utrudniały problemy w uzyskiwaniu stopni doktorskich. Jedną z przyczyn tego zjawiska to zmiana przepisów dotyczących zasad awansu naukowego. Od 1954 r. wzorem radzieckim rozpoczęto bowiem nadawanie tytułu „kandydata nauk”. Proces uzyskiwania stopni naukowych utrudniony ponadto był przez niejednoznaczne przepisy. Dopiero od 1960 r. w nauce i szkolnictwie wyższym powrócono do stopnia naukowego doktora⁸⁸. Pozyskiwanie kadr dysponujących tytułami i stopniami naukowymi, a przede wszystkim wiedzą i doświadczeniem, związane było zarówno z powoływaniem nowych kierunków studiów, jak i podejmowaniem specjalistycznych badań naukowych. Za naturalne uznano, że najważniejsze w tych procesach jest kształcenie i promowanie

⁸⁴ J. Broda, *Historia studiów rolniczych...*, s. 192. Według późniejszych opracowań kadra WSR liczyła wówczas (bez pracowników naukowo-technicznych) blisko 230 osób. Było wśród niej 19 profesorów, 6 docentów, 24 zastępców profesora, 53 adiunktów, 73 starszych asystentów i 52 asystentów. Zob. *60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981, s. 67, 117, 141. W publikacji tej znajdują się zestawienia dotyczące kadry poszczególnych wydziałów WSR przygotowane przez M. Rakowskiego, A. Potok i J. Meisnera oraz M. Iwaszkiewicza.

⁸⁵ APP, KW PZPR, sygn. 3327, s. 276. Sprawozdanie z działalności Komisji Środowiskowej przy Wyższej Szkole Rolniczej w Poznaniu dla dokonania analizy zatrudnienia i rozmieszczenia samodzielnych pracowników nauki z 10 grudnia 1960 r.

⁸⁶ J. Broda, *Historia studiów rolniczych...*, s. 183.

⁸⁷ APP, KW PZPR, sygn. 3328, s. 30–31. Informacja o pracy dydaktyczno-wychowawczej w zakresie podstawowych nauk społecznych w szkołach wyższych m. Poznania.

⁸⁸ J. Jaranowski, *Badania naukowe*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974, s. 29.

własnych pracowników uczelni. Tylko w wyjątkowych sytuacjach starano się sięgać po kadry z zewnątrz.

Jako najważniejszą z przeszkód w rozwoju kadr zasadnie uważano niskie wynagrodzenia. W szczególności dotyczyło to młodych pracowników nauki. Jako przykład podawano problemy z pozyskaniem kadr dla organizowanej Katedry Maszynoznawstwa Rolniczego. Niezbędni jej absolwenci Wydziału Mechanizacji Rolnictwa Politechniki Poznańskiej otrzymywali w Państwowym Ośrodkach Maszynowych uposażenie na poziomie do 2500 zł, podczas gdy uczelnia mogła im zapewnić pobory w wysokości zaledwie 1300–1500 zł. Podobnie oceniano brak bodźców ekonomicznych w staraniu się o kolejne stopnie naukowe i podnoszeniu kwalifikacji⁸⁹. Działania w zakresie rozwoju kadr dla uczelni były też przedmiotem szczegółowych prac planistycznych. W przyjętym na początku lutego 1970 r. programie rozwoju wyższych szkół miasta Poznania na kadencję lat 1970–1973 deklarowano, że do 1972 r. na uczelni zostanie zakończonych 120 przewodów doktorskich oraz 60 przewodów habilitacyjnych⁹⁰.

Z okresem funkcjonowania WSR związane są pierwsze uprawnienia do nadawania przez jej wydziały stopni naukowych. W 1955 r. umocowanie do przyznawania stopnia doktora nauk rolniczych uzyskał Wydział Rolniczy i Wydział Zootechniczny⁹¹. Sześć lat później, w 1961 r., obydwie Wydziały mogły nadawać stopień doktora habilitowanego. Stopień doktora był także przyznawany przez Wydział Leśny (od 1956), który ponadto w 1965 r. uzyskał prawo do przeprowadzania przewodów habilitacyjnych⁹². Od 1959 r. prawo do doktoryzowania miał Wydział Ogrodniczy⁹³. W 1971 r. uprawnienia habilitacyjne udzielono Wydziałowi Technologii Żywności, który stopień doktora nadawał już wcześniej, tj. od 1965 r.⁹⁴ Wydział Technologii Drewna prawo do doktoryzowania w zakresie nauk technicznych uzyskał w 1963 r., a kolejne umocowanie – do przeprowadzania kolokwium habilitacyjnych – otrzymał w roku 1970⁹⁵. Wszystkie te uprawnienia wydziały osiągnęły w niespełna dwudziestu latach samodzielności uczelni. Pełne zestawienie tych i dalszych uprawnień zamieszczono w załączniku 1.

⁸⁹ APP, KW PZPR, sygn. 3327, s. 266. Informacja o stanie, zakresie działalności i podstawowych trudnościach Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu.

⁹⁰ Tamże, sygn. 436, s. 49. Programy działania wyższych szkół miasta Poznania na okres kadencji (1970–1973).

⁹¹ *Dzieje akademickich studiów leśnych...*, s. 86.

⁹² Tamże.

⁹³ K. Duczmał, *Wydział Ogrodniczy*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989, s. 77.

⁹⁴ J. Czapski, *Od gorzelnictwa w Szkole Rolniczej im. Haliny w Żabikowie do Wydziału Nauk o Żywności i Żywieniu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu*, [w:] *50 lat Wydziału Nauk o Żywności i Żywieniu 1962–2012*, red. T. Jankowski, Poznań 2012, s. 18–19.

⁹⁵ *Wydział Technologii Drewna: dzieje akademickich studiów w Poznaniu 1954–2014*, red. W. Kociński, Poznań 2014, s. 16–17.

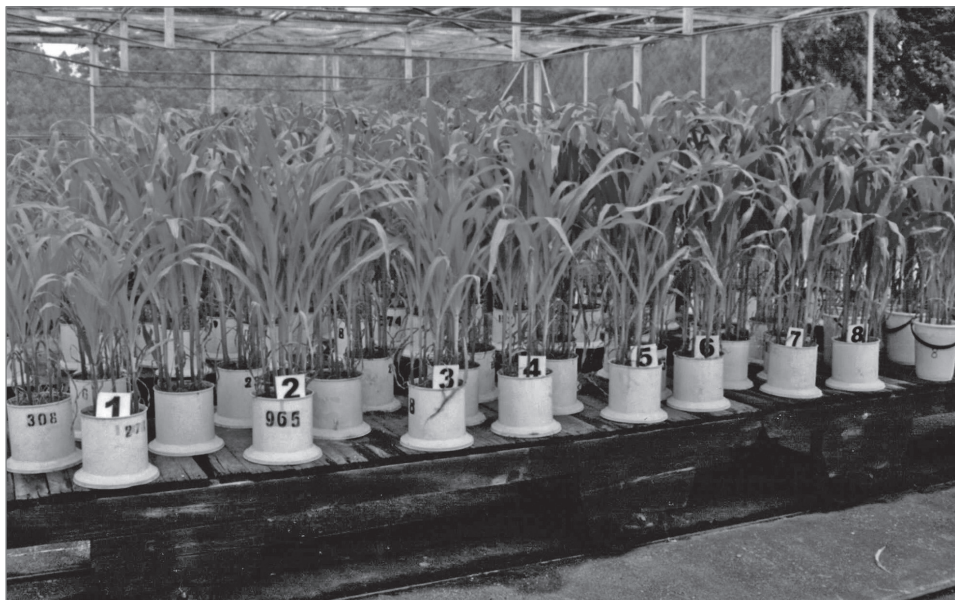
5. Badania naukowe i współpraca międzynarodowa

Program badań naukowych wiązał się z uprawianymi dziedzinami oraz kierunkami i specjalnościami prowadzonych studiów. Najogólniej dotyczył szeroko rozumianych nauk rolniczych i leśnych. W ich skład wchodziły hodowla i chów zwierząt, hodowla i uprawa roślin, nawożenie i ochrona roślin, mechanizacja rolnictwa i gospodarka żywieniowa, a także leśnictwo i drzewnictwo. Do bardziej złożonych zaliczyć wypada zagadnienia związane z biochemią, badaniami genetycznymi, zastosowaniem izotopów itp. Zawsze jednak starano się, by efekty badań mogły być w jak największym stopniu stosowane w praktyce. Wiele podejmowanych tematów badawczych było ściśle powiązanych z tematami prac doktorskich i habilitacyjnych realizowanych przez pracowników uczelni.

Główne problemy, w ramach których pracownicy WSR podejmowali badania, można przedstawić w kilkunastu punktach. Były to zatem:

- w zakresie rolniczej produkcji roślinnej – hodowla nowych odmian, szczególnie roślin pastewnych; oddziaływanie gleby, wody, nawozów, temperatury i światła na produktywność roślin; technologie uprawy i pielęgnacji oraz rola zmianowania,
- w zakresie produkcji zwierzęcej – poznanie i poprawianie genetycznych i żywieniowych czynników produkcji; zwiększenie rozrodu zwierząt; produkcja i konserwacja pasz; unowocześnianie gospodarki paszowej,
- optymalizacja wielostronnych funkcji lasu, wpływ lasu na kształtowanie przyrodniczego środowiska człowieka oraz zwiększanie produktywności leśnej; wykorzystanie surowców drzewnych w przemyśle budowlanym i meblarskim,
- technologie uprawy roślin ogrodnich i poszerzanie ich asortymentu; hodowla nowych odmian, zwłaszcza roślin ozdobnych,
- biologiczne podstawy doskonalenia roślin i zwierząt (genetyka, biochemia i fizjologia); biologia drobnoustrojów i środowiska rolniczego,
- organizacja i technizacja rolnictwa, z uwzględnieniem kompleksowych modeli mechanizacji,
- ochrona roślin oraz metody walki z chorobami i szkodnikami; niepożądane skutki ochrony chemicznej,
- ocena żywności, technologie jej przetwarzania oraz podstawy żywienia człowieka,
- kompleksowe modelowanie organizacji i ekonomiki produkcji rolniczej, leśnictwa, przemysłu drzewnego i spożywczego,
- efektywność rozwiązań technicznych i przyrodniczych melioracji rolniczych oraz ochrona środowiska rolniczego⁹⁶.

⁹⁶ J. Jaranowski, *Badania naukowe...*, s. 23–24.

19. Doświadczenie wazonowe w hali wegetacyjnej Wydziału Rolniczego przy ul. Podlaskiej, z uniikatową kolejką wąskotorową o ręcznie obsługiwanych transporterach

Badania naukowe prowadzone były przy współpracy z ośrodkami zagranicznymi. Siłą rzeczy początkowo dotyczyła przede wszystkim ówczesnych „krajów demokracji ludowej”. Uczelnia prowadziła je m.in. w ramach umów zawartych z Uniwersytetem Marcina Lutra w Halle (Niemiecka Republika Demokratyczna) oraz Wyższą Szkołą Rolniczo-Leśną w Zwoleniu (Czechosłowacja). Wymianę stażystów i studentów oraz współpracę naukową prowadzono także z Wyższą Szkołą Rolniczą w Nitrze, Wyższą Szkołą Ekonomiczno-Technologiczną w Pradze, uniwersytetami w Lipsku i Berlinie. Ożywione były też relacje z innymi placówkami naukowo-badawczymi i ośrodkami zajmującymi się kształceniem. Należały do nich instytuty prowadzące badania w zakresie nauk rolniczych i gospodarki żywnościowej w Leningradzie, Woroneżu, Miczurińsku oraz Instytut Przemysłu Spożywczego w Płowdiw, Instytut Leśny w Belgradzie, Akademia Rolnicza w Sofii i Akademia Techniczno-Leśna w Leningradzie. Z biegiem czasu kontakty nawiązywane były też z placówkami zza dotychczasowej „żelaznej kurtyny”. WSR, także dzięki prywatnym kontaktom nawiązywanym przez swoich pracowników podczas wyjazdów zagranicznych, prowadziła taką współpracę z Akademią Rolniczą w Kopenhadze oraz innymi uczelniami i placówkami. Współpracę naukową nawiązano z Departamentem Rolnictwa USA.

Na uwagę zasługuje też współpraca uczonych z innych państw z pracownikami WSR. Dzięki takim, często nieformalnym kontaktom, możliwe były staże

20. Uroczystość nadania godności doktora h.c. WSR w Poznaniu prof. dr. Aleksandrowi Piesockiemu z Akademii Techniczno-Leśnej w Leningradzie

w znaczących ośrodkach zagranicznych. Przykładem jest rozpoczęta już w latach sześćdziesiątych ubiegłego stulecia działalność w tym zakresie profesora Johna D. Nalewaja z North Dakota State University w Fargo, kontynuowana przez kolejne dziesięciolecia.

W wyjazdach zagranicznych uczestniczyło kilkuset pracowników uczelni. W nieco mniejszym wymiarze odbywały się także staże uczonych i dydaktyków z zagranicy w Poznaniu. Za pośrednictwem Wydziału V Polskiej Akademii Nauk współpracowano w badaniach z zakresu ochrony roślin, genetyki biochemicznej oraz technologii żywności. Pracownicy WSR uczestniczyli ponadto jako eksperci w misjach Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), m.in. w Iraku, Ghanie i Sudanie⁹⁷. Jedne z pierwszych tytułów doktora *honoris causa*, nadane przez Senat uczelni, były udziałem badaczy z zagranicy. Otrzymali je prof. dr Aleksander Piesockij z Akademii Techniczno-Leśnej w Leningradzie oraz prof. dr Erik Akerberg⁹⁸ z Instytutu Agronomicznego w Halle. Oprócz nich godnością tą do 1972 r. uhonorowano jeszcze prof. dr. Edmunda Malinowskiego z PAN (1960), i był to pierwszy doktor *honoris causa* uczelni, prof. dr. Kazimierza Boratyńskiego z WSR we Wrocławiu, prof. dr. Eugeniusza

⁹⁷ Tamże, s. 26–27.

⁹⁸ W innych wydawnictwach profesor Akerberg przedstawiany jest jako reprezentant szwedzkiego Instytutu Hodowli Roślin w Svalöf. Zob. J. Jaranowski, *Badania naukowe...*, s. 27.

Pijanowskiego z SGGW w Warszawie oraz prof. dr. Felicjana Dembińskiego, który tytuł otrzymał od swojej uczelni macierzystej (1972)⁹⁹.

Dużą wagę przykładano w uczelni do współpracy z regionem i administracją państwową. Do priorytetów zaliczano prace badawcze dla Wielkopolski i jej stolicy oraz zachodniej części kraju. Dla Poznania m.in. prowadzono badania nad zasoleniem gleb pasów przyulicznych oraz badania wpływu warunków środowiska miejscowego na rozwój drzew i krzewów ozdobnych. Dla regionu istotne znaczenie miały obserwacja wydajności pastwisk, badania nad owcą poznańską czy też analiza wpływu przemysłu na siedliska leśne. Zajmowano się także zbiorowiskami leśnymi w Puszczy Noteckiej¹⁰⁰. Współpracowano z Wojewódzką Komisją Planowania Gospodarczego w Poznaniu. W początkach lat siedemdziesiątych XX w. Wyższa Szkoła Rolnicza została uznana za jednostkę wiodącą w programach, których wprowadzaniem, a przede wszystkim ich efektami, bardzo żywo zainteresowane były władze państwowe. Należały do nich chociażby program podniesienia żyzności gleb w Wielkopolsce oraz projekt poświęcony warunkom i perspektywom wzrostu wydajności pracy w rolnictwie wielkopolskim. Partnerem uczelni w ich realizacji było Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu, a jednostkami współpracującymi wyspecjalizowane komórki innych uczelni Poznania¹⁰¹.

6. Infrastruktura i jej rozwój

U progu powstania WSR przejęto w użytkowanie od Uniwersytetu Poznańskiego ogółem 18 budynków o łącznej kubaturze 73 158 m³. Większość z nich stanowiły obiekty o charakterze willowym, co odpowiadało specyfice miejsca, w którym się one znajdowały, tj. dzielnicy Sołacz. Przekazane budynki zostały zakupione i przystosowane do pełnienia funkcji dydaktycznych jeszcze w okresie międzywojennym. W części z nich mieściły się również mieszkania profesorów zatrudnionych na Wydziale Rolniczo-Leśnym. Baza lokalowa oceniana była jednak jako zdecydowanie niewystarczająca. Zwracano też uwagę na rozproszenie lokali, którymi dysponowała uczelnia. Na przykład administracja gospodarstw rolnych znajdowała się w Collegium Iuridicum przy ul. Kantaka, a część innych pomieszczeń mieściła się w Collegium Minus. Stąd też wystąpiła potrzeba wymiany pomieszczeń pomiędzy nową uczelnią a UP¹⁰². Sprawami bazy zajmowały się zarówno władze rektorskie, jak i Senat WSR. Już na jednym z pierwszych jego

⁹⁹ 70 lat akademickich studiów..., s. 243.

¹⁰⁰ J. Jaranowski, *Badania naukowe...*, s. 25.

¹⁰¹ APP, KW PZPR, sygn. 436, s. 158. Ocena współpracy uczelni poznańskich z gospodarką regionu w świetle planu badań na lata 1971–1975.

¹⁰² Tamże, sygn. 3325, s. 87. Notatka w sprawie WSR w Poznaniu z 1952 r.

21. Collegium Marianum przy ul. Różanej, miejsce zajęć studentów WSR – widok współczesny

posiedzeń podjęte zostały właśnie kwestie lokalowe. W ich niezadowalającym stanie widziano największe zagrożenie dla dalszego rozwoju uczelni.

Dnia 27 III 1952 r. obrady Senatu zostały zdominowane obszerną dyskusją nad możliwościami zaspokojenia potrzeb lokalowych. Przyjęto perspektywiczny plan inwestycji budowlanych, który wcześniej przygotowały władze rektorskie. Powzięto ponadto uchwałę o potrzebie przejęcia na rzecz uczelni kilku obiektów na terenie Poznania. W sprawie tej planowano porozumieć się z zainteresowanymi instytucjami oraz Ministerstwem Szkolnictwa Wyższego¹⁰³. O bardzo trudnej sytuacji lokalowej uczelni w początkach jej samodzielności decydowało też powołanie nowych jednostek, do których posiadania obowiązywały uczelnię obowiązujące wówczas przepisy, m.in. Studium Wojskowego, Studium Wychowania Fizycznego oraz Studium Języków Obcych. Działania te wraz z dołożeniem do programów nauczania przedmiotów ideologicznych (m.in. podstaw marksizmu-leninizmu, ekonomii politycznej, nauki o Polsce i świecie współczesnym) prowadziły do nadmiernego obciążenia studentów. Niewydolność bazy lokalowej uczelni powodowała, że sale wykorzystywane do dydaktyki były tak przeciążone, że czasem zajęcia rozpoczynały się o 7 rano, a kończyły się o godzinie 22. Niejednokrotnie nawet tak długi czas przeznaczony na dydaktykę bywał niewystarczający. Stąd też władze uczelni

¹⁰³ *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej...*, s. 35.

22. Kolegium Cieszkowskich Nowe – widok współczesny

zmuszone były zabiegać o wynajęcie dodatkowych pomieszczeń, nawet w miejscach bardzo odległych. Na przykład zajęcia z matematyki i fizyki prowadzone były w salach leżącego na drugim końcu miasta Collegium Marianum przy ul. Różanej¹⁰⁴.

Do kwestii bardzo złych warunków lokalowych powracano jeszcze podczas obrad Senatu kilkakrotnie. W marcu 1955 r., analizując niezadowolające wyniki zimowej sesji egzaminacyjnej, zauważono wprost:

[...] na wyniki egzaminów poważnie rzutuje katastrofalny stan pomieszczeń dydaktycznych uczelni, brak dostatecznej liczby sal wykładowych, ćwiczeniowych, laboratoryjnych i ich zbyt szczupłe rozmiary — co pociąga za sobą obciążenie studentów wielką ilością bezużytecznie traconego czasu (tzw. «okienka»), utrudnia jej systematyczne uczenie się, osłabia dyscyplinę pracy itd.¹⁰⁵

Pierwsze działania wszczęte na rzecz poprawy sytuacji lokalowej uczelni zaowocowały już w tym samym 1955 r., tj. trzecim roku jej samodzielności. Najpierw oddano do użytku obiekty, które powstały w wyniku rozbudowy gmachów dotychczas eksploatowanych. Dobudowano skrzydło do gmachu Technologii Rolnej oraz istniejącego budynku Katedry Gleboznawstwa przy ul. Podlaskiej.

¹⁰⁴ R. Luterek, *Problemy pracy...*, s. 34.

¹⁰⁵ *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej...*, s. 41.

23. Obiekt maszynoznawstwa rolniczego – widok z okresu budowy

24. Budynek zootechniki przy ul. Wołyńskiej

25. Budynek fizjologii przy ul. Wołyńskiej

Tą samą drogą powiększono powierzchnię wykorzystywaną przez Katedrę Inżynierii Leśnej. Całkowicie nową inwestycją oddaną do użytku w 1955 r. było natomiast Kolegium Cieszkowskich Nowe¹⁰⁶.

Przyjęty przez władze uczelni program inwestycyjny wymagał także przeprowadzenia wymiany terenów. W 1955 r. Senat wydał zgodę na taką operację w odniesieniu do należących do uczelni 13,5 ha gruntów. Zostały one wymienione na tereny należące do sołackich ogródków działkowych „Zacisze” i „Przyłuckiego”¹⁰⁷. Kolejne lata przynosiły powolną poprawę warunków pracy studentów i pracowników WSR. W 1958 r. uczelnia wzbogaciła się o obiekt maszynoznawstwa rolniczego i budynek zootechniki przy ul. Wołyńskiej. W 1963 r. oddano do użytku w tym samym rejonie budynek fizjologii, przeznaczony dla katedr: fizjologii roślin, fizjologii zwierząt, biochemii, mikrobiologii rolnej i fitopatologii leśnej¹⁰⁸. Jak na owe czasy, ten ostatni wyróżniał się wysokim standardem; wraz z pomieszczeniami pomocniczymi jego koszty szacowano na około 9 mln zł. Pozostałe inwestycje na potrzeby katedr związanych z melioracjami wodnymi, produkcją roślinną i technologią rolno-spożywczą miały uzyskać wsparcie finansowe Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu oraz Ministerstwa Przemysłu Spożywczego i Skupu¹⁰⁹.

Wspomniany program inwestycyjny z 1952 r. nie był ostatnim w dziejach WSR. O wiele poważniejsze były efekty projektu rozbudowy uczelni, który został przyjęty 9 XII 1969 r. przez Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Został on opracowany w 1968 r. i precyzował założenia rozbudowy bazy lokalowej uczelni w kolejnych pięcioleciach. Inwestycje miały być prowadzone na obszarze o powierzchni 40 ha, w czterech lokalizacjach. Uczelnia czyniła też starania o usunięcie z terenów uczelnianych Instytutu Włókien Łykowych. Podczas jednego ze spotkań poświęconych kwestiom inwestycji odpowiedzialny za nie prorektor Strumiński mówił o tym instytucie, że jest to „«twór sztuczny» na naszym terenie”¹¹⁰.

Pierwszym dużym obiektem zrealizowanym w ramach wspomnianego programu był gmach Studium Wojskowego oddany do użytku w 1971 r. Znalazły się w nim dobrze zaopatrzone sale dydaktyczne, a jednostka z nich korzystająca, tj. Studium Wojskowe, należała wówczas do najlepiej i najnowocześniej wyposażonych wśród szkół wyższych nie tylko Poznania. W nowym gmachu umieszczono ponadto magazyny książek dla znajdującej się w fatalnej sytuacji lokalowej uczelnianej ksiąźnicy oraz Dział Wydawnictw¹¹¹. Oddany do użytku gmach,

¹⁰⁶ W. Fiszer, *Rozwój bazy materialnej i schemat organizacyjny*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-lecie Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974, s. 48.

¹⁰⁷ *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej...*, s. 42.

¹⁰⁸ T. Senkus, *Działalność dydaktyczno-wychowawcza*, [w:] *60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981, s. 206.

¹⁰⁹ APP, KW PZPR, sygn. 3328, s. 1. Inwestycje poznańskich szkół wyższych w latach 1961–1965.

¹¹⁰ APP, KU PZPR WSR, sygn. 6, s. 158. Protokół z otwartego zebrania POP PZPR z 12 grudnia 1969 r.

¹¹¹ W. Fiszer, *Rozwój bazy materialnej...*, s. 51.

w którego skład wchodziła też strzelnica, pokazuje, jakie priorytety obowiązywały w inwestycjach realizowanych dla szkół wyższych w latach 70. ubiegłego wieku.

W tym samym czasie na poprawę warunków pracy czekały jednostki uczelniane, w tym prowadzące badania, stąd zaliczane do newralgicznych. Duża część rozpoczętych inwestycji miała się zakończyć w latach 1971–1972. Na okres ten przewidywano wydatkowanie aż 102 mln zł. Zakładano, że oddanie do użytku kilku obiektów doprowadzi do zwiększenia powierzchni użytkowej przypadającej na jednego studenta uczelni z 9 m² do 14 m², przez co zdecydowanie poprawią się warunki studiowania. Na 1970 r. planowano też rozpoczęcie budowy Wydziału Technologii Rolno-Spożywczej. Środki przeznaczone na realizację zadania opiewały na 73,5 mln zł¹¹².

Systematycznie poprawiały się też warunki bytowe studentów uczelni. Pierwszym tego symptomem było oddanie do użytku w 1952 r. inwestycji rozpoczętej jeszcze w czasach UP. Jej efektem był nowy dom akademicki „Przylesie” wraz ze stołówką, która mogła wydawać 600 obiadów dziennie. Jeszcze większy przyrost miejsc w domach akademickich miał miejsce w następnych kilku latach (1953–1960), kiedy na poznańskich Winogradach powstało duże osiedle akademickie. Dla potrzeb studentów WSR przekazano wtedy cztery domy studenckie (kolejno bloki A, C, E i G)¹¹³. Dalsza poprawa warunków bytowych studentów miała nastąpić w latach 1971–1975. Uczelnia zwróciła się bowiem do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z wnioskiem o budowę w tym okresie dwóch domów studenckich, z których każdy przewidywany był na 600 miejsc oraz stołówki mogącej zapewnić 2200 obiadów dziennie. Wniosek w tej sprawie został jednak okrojony, a w ministerialnych planach uwzględniono jedynie budowę jednego z planowanych domów studenckich oraz ograniczono ilość wydawanych posiłków w projektowanej stołówce studenckiej do 1500 obiadów¹¹⁴.

Istotną częścią sytuacji materialno-bytowej studentów uczelni była udzielana im pomoc stypendialna. W roku akademickim 1952/53 z różnych jej form korzystało około 90% słuchaczy, co było pochodną powojennej mizერი finansowej, która dotykała znaczącą część społeczeństwa polskiego. W początkach lat siedemdziesiątych XX w. ze stypendiów (socjalnych, fundowanych, naukowych) korzystało ponad 60% studentów, przy czym zwrócić należy uwagę, że liczba tylko studentów dziennych zwiększyła się w tym czasie ponad dwuipółkrotnie¹¹⁵.

Wspomniana już I Ogólnopolska Konferencja Rektorów i Dziekanów Wyższych Szkół Rolniczych przeprowadzona w Poznaniu w lutym 1954 r. wpłynęła

¹¹² APP, KW PZPR, sygn. 436, s. 50. Programy działania wyższych szkół miasta Poznania na okres kadencji (1970–1973).

¹¹³ W. Fiszer, *Rozwój bazy materialnej...*, s. 47.

¹¹⁴ APP, KW PZPR, sygn. 436, s. 50. Programy działania wyższych szkół miasta Poznania na okres kadencji (1970–1973).

¹¹⁵ R. Luterek, *Problemy pracy...*, s. 41.

26. Osiedle Akademickie Winogrody przy ul. Dożynkowej

też na zadania, do których realizacji zobligowano jej organizatora. Sprowadzały się one m.in. do rewizji programów i planów nauczania, co skutkowało podniesieniem jakości kadr. Uznano ponadto, że Wydział Rolniczy poszerzy prowadzenie studiów magisterskich na dalsze katedry. Zobligowano go także do powiększenia limitu miejsc na studiach magisterskich. Ważnym ustaleniem przekazany do pilnej realizacji stało się podjęcie działań na rzecz rozwoju młodej kadry naukowej. Odbywać się to miało chociażby przez ustalanie indywidualnych planów prac naukowo-badawczych oraz ujmowanie ich w realne harmonogramy. Wiele uwagi poświęcono też Wydziałowi Leśnemu, dla którego powołano specjalną komisję do spraw studiów. Komisja miała zadbać o przygotowanie ogólnej problematyki badawczej oraz scalenie tematyki badań uznanych dotychczasowo za przyrodnicze.

Nie sposób pominąć jeszcze jednego aspektu poruszanego podczas obrad omawianej konferencji. Poznańskiej WSR, której władze na świeżo miały w pamięci kwestie usamodzielniania i budowy nowych struktur, powierzono zadanie pomocy przy organizowaniu podobnej uczelni w Szczecinie. W tym właśnie celu Senat WSR powołał specjalną komisję, której przewodniczącym mianowano prorektora dr. Józefa Dudę. W jej pracach uczestniczyli ponadto zast. prof. dr Witold Folejewski i prodziekan zast. prof. mgr Tadeusz Kosiński. Na komisję

działającą w wymienionym składzie, w pierwszym rządzie nałożono obowiązek współpracy ze Szczecinem w sprawach kontaktu z Ministerstwem Szkolnictwa Wyższego. W listopadzie 1954 r. podczas obrad Senatu rektor zaapelował do jego członków o udzielenie wszechstronnej pomocy nowej szczecińskiej uczelni, podkreślając jej znaczenie dla rozwoju zachodniopomorskiego rolnictwa. Działania te przybrały wręcz formę patronatu nad uczelnią szczecińską. Podjęto też decyzję o przyjęciu zajęć w stolicy Pomorza Zachodniego przez pracowników dydaktycznych z Poznania w formie zleconych wykładów oraz skierowanie do Szczecina dobrze zapowiadających się magistrantów w celu wzmocnienia tamtejszych kadr¹¹⁶. Kilkunastu pracowników przeniosło się na stałe do Szczecina, m.in. leśnik dr inż. Antoni Linke, który swoją karierę zawodową zakończył jako profesor szczecińskiej Akademii Rolniczej¹¹⁷.

Na jednym z kolejnych posiedzeń Senatu zdecydowano też o celowości powołania Komitetu Organizacyjnego i Redakcyjnego uczelnianego wydawnictwa naukowego, którym stać się miały „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu”¹¹⁸. Do ciała tego powołano zast. prof. dr. Leona Mroczkiewicza jako przewodniczącego oraz prof. dr. Jana Wojciechowskiego i zast. prof. dr. Stefana Alexandrowicza¹¹⁹. Wydawnictwo uczelniane rozpoczęło działalność w 1954 r. Pierwszą publikacją wydaną jego staraniem był skrypt prof. Karola Zaleskiego poświęcony zagadnieniom fitopatologii¹²⁰. W 1959 r. Senat powołał komórkę wydawniczą, która w 1964 r. została przekształcona w Dział Wydawnictw. Z biegiem czasu oraz zwiększaniem się ilości publikacji uczelnianych zatrudniono w nim etatowych redaktorów. Pod koniec lat siedemdziesiątych publikowano ponad 500 arkuszy wydawniczych rocznie. Były wśród nich wydawnictwa ciągłe, prace naukowe, skrypty dla studentów i pomoce dydaktyczne oraz publikacje informacyjne¹²¹.

W pracy każdego uniwersytetu niezastąpiona jest biblioteka służąca studentom i pracownikom. Biblioteka Główna WSR powstała 1 I 1953 r. z księgozbiorów dotychczasowych jednostek organizacyjnych, które weszły w skład nowej uczelni¹²². W początkach działalności zasób biblioteczny obejmował

¹¹⁶ *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej...*, s. 40–41. Działania dotyczące współpracy ze Szczecinem były fragmentem znacznie większej akcji, w ramach której Poznań jako uznany ośrodek „myśli zachodniej” miał przyczynić się do szybszej polonizacji Szczecina i Pomorza oraz zunifikowania ich z resztą kraju.

¹¹⁷ J. Meixner, *Wydział Leśny*, [w:] *60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981, s. 111.

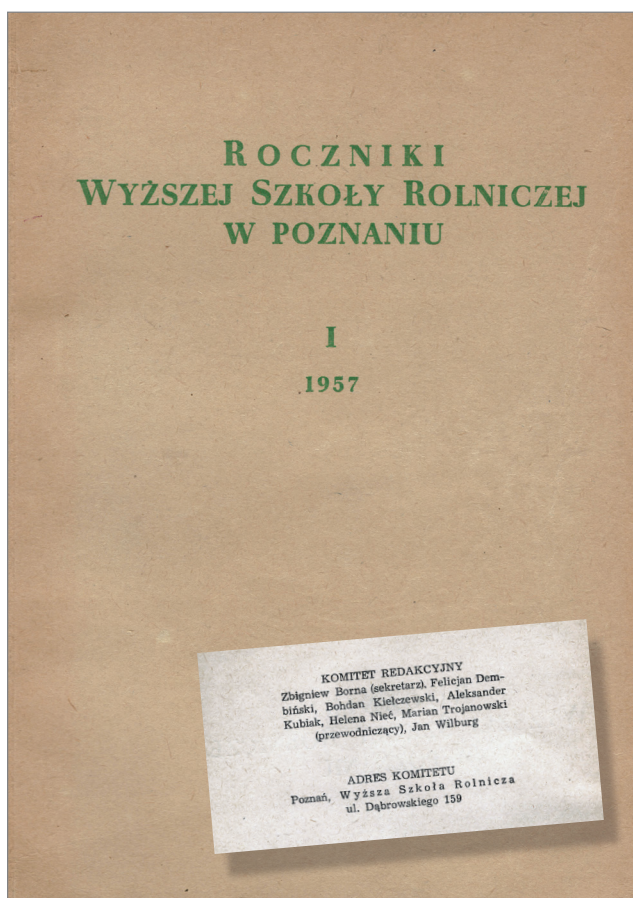
¹¹⁸ Pierwszy tom prac naukowych pod nazwą „Roczniki Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu” ukazał się w 1957 r.

¹¹⁹ *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej...*, s. 38–39.

¹²⁰ E. Matusiewicz, *Wydawnictwo uczelniane*, [w:] *60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981, s. 263–264.

¹²¹ E. Matusiewicz, *Wydawnictwo Akademii Rolniczej*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989, s. 141.

¹²² W. Gołąb, *Biblioteka Główna*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989, s. 137.

27. Pierwszy tom zeszytów naukowych wydanych przez nowo utworzone wydawnictwo uczelniane

około 16 tys. woluminów, stopniowo zwiększając się na początku lat siedemdziesiątych XX w. do około 100 tys. tomów. Wspomnieć należy o wyjątkowo niekorzystnych warunkach pracy tej jakże ważnej dla całej uczelni placówki. Jeszcze w latach siedemdziesiątych XX w. aż 1/3 zbiorów nie miała miejsca w pomieszczeniach magazynowych, w związku z czym składowano je na podłogach i ułożono w stosy sięgające półtora metra. Stan taki często uniemożliwiał skorzystanie z bardzo potrzebnej literatury naukowej oraz książek niezbędnych w dydaktyce. Złe warunki lokalowe oraz funkcjonowanie dużej liczby bibliotek zakładowych (w 1969 r. było ich aż 89) wpłynęło m.in. na powołanie Sekcji Bibliotek Zakładowych¹²³.

¹²³ W. Sokołowski, *Biblioteka Główna*, [w:] *60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981, s. 254–256.

7. Wobec wydarzeń społeczno-politycznych w kraju

Dla okresu 1952–1972 znaczące były wydarzenia społeczno-polityczne z roku 1956 i 1968. Podobnie jak większość polskich uczelni, także WSR bardzo odczuła uciążliwość okresu stalinowskiego. Ich skutkiem były chociażby zwiększenie nadzoru ze strony władz szkolnictwa wyższego oraz ograniczenia w wolności

28. Profesor Konstanty
Moldenhawer

badań naukowych. W tych trudnych latach dochodziło też do ataków na przedstawicieli kadry naukowej prezentujących „nieodpowiednie postawy” i głoszących zdaniem zarządzających szkolnictwem wyższym, zwłaszcza w pracy dydaktycznej, niewłaściwe teorie.

Badania i dydaktyka prowadzone na uczelni musiały być zgodne z duchem nowych czasów. Ich dotkliwość odczuwali prowadzący zajęcia. Stało się to udziałem m.in. prof. Konstantego Moldenhawera, który został zaatakowany za rzekomą reakcyjność prowadzonych wykładów z genetyki. Podstawowym zarzutem oponentów profesora był fakt, że wymieniony odniósł się podczas zajęć do osiągnięć radzieckich badaczy, tj. Miczurina i Łysenki¹²⁴. Charakterystyczna dla tego okresu jest także narzucona tematyka prac prowadzonych przez studenckie koła naukowe.

Według dokumentów traktujących o tych zagadnieniach po 1952 r. „[...] koła naukowe na W.S.R. podjęły się kolektywnego opracowania referatów na tematy fachowe w oparciu o problematykę pracy tow. Stalina «Ekon[omiczne] Problemy» i materiały z XIX Zjazdu”¹²⁵. Wszelkie negatywne opinie o dyktatorze spotykały się z potępieniem i zagrożone były co najmniej relegowaniem z uczelni.

Atmosferę tego okresu oddaje następujący fragment pisma skierowanego do władz partyjnych:

Jeszcze przed śmiercią tow. Stalina ukazała się na uczelni kartka (rebus) szkalujący tow. Stalina i tow. Bieruta. W związku z tym zostało przeprowadzone zebranie II roku agro-techniki i zootechniki z udziałem dziekana, na którym po szerokiej dyskusji studenci postanowili wystąpić do władz uczelni z wnioskiem o usunięcie z uczelni studenta, u którego znaleziono kartkę. Członka Z.M.P., który tę kartkę widział i odpowiednio nie zareagował, postanowiono usunąć z organizacji¹²⁶.

¹²⁴ „Wieści Akademickie” 2017, 5–6 (224–225).

¹²⁵ APP, KW PZPR, sygn. 3325, s. 131. Ocena pracy Katedry Podstaw Marksizmu-Leninizmu na W.S.R.

¹²⁶ Tamże, s. 177. Notatka informacyjna do KD PZPR Poznań–Jeżyce z 26 III 1953 r.

Odpowiednio upamiętniona musiała być śmierć Stalina. Ówczesnym zwyczajem „studenci podjęli zobowiązania studiowania życiorysów tow. Stalina (około 60 grup studenckich), prac przy budowie boiska, wyjazdów studenckich ekip artystycznych do spółdz. prod. oraz wyjazdy na akcję siewną”¹²⁷.

W latach stalinizmu decydujący wpływ na uczelnię wywierali przedstawiciele Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz podporządkowanej jej organizacji młodzieżowej, Związku Młodzieży Polskiej. Organizacja ta, do której młodzież była niekiedy wpisywana przymusowo, zrzeszała na WSR pod koniec 1952 r. ponad 1200 członków. Dla przypomnienia: na studiach dziennych WSR uczyło się wówczas 1755 osób. Tak duża liczba członków ZMP spowodowała, że grupa delegatów zetempowców z WSR w Poznaniu podczas V Festiwalu Młodzieży i Studentów w 1955 r. w Warszawie liczyła aż 47 osób¹²⁸. Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w WSR była przedłużeniem działalności rozpoczętej przez komórkę tej partii w 1951 r. jeszcze w czasach Wydziału Rolniczo-Leśnego¹²⁹. Rozwój organizacji partyjnej nie przebiegał jednak według oczekiwań. W 1955 r. podczas posiedzenia Egzekutywy KW PZPR ubolewano, że do partii nie należał żaden profesor z Wydziału Technologii Drewna¹³⁰. Na tym samym posiedzeniu prof. Molenda był przywoływany jako jedna z osób, które zaniechały twórczej pracy naukowej pomimo posiadania znaczącego stażu i doświadczenia w tej dziedzinie¹³¹. Spośród 70 wówczas samodzielnych pracowników nauki znajdowało się 10 osób partyjnych, a wśród 235 pomocniczych pracowników nauki 33 było członkami PZPR¹³². Właściwe, tj. zgodne z oczekiwaniami, postawy miały być kształtowane przez partyjny aktyw uczelniany oraz przodujących członków Związku Młodzieży Polskiej. Tym ostatnim pomocne w prowadzeniu pracy ideologicznej miało być kolportowane wśród studentów pismo „Problemy Młodych”. Ukazało się tylko kilka jego numerów, które zyskały pozytywną ocenę władz partyjnych m.in. ze względu na zawartość i zaangażowanie w kreowanie pożądanych postaw młodzieży. Według partyjnej oceny w piśmie „jest też sporo konstruktywnej krytyki (WSR-owski śmietnik, sprawy roku itp.)”¹³³. Zarówno aktywiści, jak i oddane do ich dyspozycji pismo, nie wywierało jednak na środowisko uczelniane oczekiwanego wpływu, m.in. z uwagi na ograniczony zasięg¹³⁴.

¹²⁷ Tamże.

¹²⁸ *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej...*, s. 454.

¹²⁹ S. Dzięgielewski, A. Baraniecki, *Komitet Uczelniany PZPR*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989, s. 155.

¹³⁰ APP, KW PZPR w Poznaniu, sygn. 320, s. 19. Protokół z posiedzenia Egzekutywy KW PZPR z 23 listopada 1955 r.

¹³¹ Tamże, s. 26.

¹³² Tamże, s. 31.

¹³³ Tamże, sygn. 3326, s. 93. Ocena działalności gazetek studenckich z 1955 r.

¹³⁴ W wyniku takich ocen zdecydowano o likwidacji czasopisma, podobnie jak i innych tytułów wydawanych na pozostałych poznańskich uczelniach wyższych. W ich miejsce, zgodnie z decyzjami

W kształtowaniu odpowiednich postaw u studentów poważną rolę odgrywać miało też Studium Wojskowe. Jego pracownicy twierdzili:

Staramy się wyrabiać u studentów zasadnicze cechy d-cze, inicjatywę, szybkie podejmowanie decyzji, przedsiębiorczość, dyscyplinę itp., które potrzebne są absolwentowi przy wykonywaniu zawodu. Mówimy studentom, że Uczelnia ma go nauczyć, jak należy budować socjalistyczną gospodarkę i jak ją chronić i bronić przed obcą agresją¹³⁵.

Uczelnia i jej kadra, podobnie jak całe społeczeństwo polskie, odczuły pierwsze symptomy odwilży po śmierci Józefa Stalina. Za przejaw liberalizacji uznać można chociażby uzyskanie zgody na podjęcie starań na rzecz przystąpienia WSR w Poznaniu do Międzynarodowego Stowarzyszenia Uniwersytetów w Paryżu, co stało się faktem w lutym 1956 r. Członkiem korespondentem Stowarzyszenia miał zostać każdy kolejny rektor uczelni¹³⁶. Uczelniane środowisko przypatrywało się wydarzeniom, którymi żyła cała Polska, i komentowało je. Ono było z kolei obserwowane przez właściwe do tego służby. Ślady takiego zainteresowania zachowały się w dokumentacji z inwigilacji uczelni, gdzie znaleźć można opisy reakcji na niektóre z ważniejszych epizodów tego czasu. Za takie właśnie, na kilka miesięcy przed „wypadkami poznańskimi”, uznać należy śmierć Bolesława Bieruta. Odbiła się ona szerokim echem i wpłynęła na postawy dużej części społeczności akademickiej. W związku z nią 13 III 1956 r. zorganizowano odprawę dla „aktywu” uczelnianego, na której poinformowano o zgonie Bieruta podczas jego wizyty w Moskwie. Podobnie jak w innych środowiskach, na uczelni pojawiły się równocześnie pogłoski, że przyczyną zgonu I sekretarza PZPR było otrucie¹³⁷.

Dalsze wypadki tego roku pokazały, jak bardzo rozbudzona została aktywność społeczności akademickiej. To czas ogromnego przesilenia, który zapoczątkował także późniejszą, niestety tylko czasową, liberalizację stosunków społeczno-politycznych w kraju i rozbudził wielką nadzieję całego społeczeństwa. Wśród studentów poznańskich uczelni wyższych zgromadzonych przed Komitetem Wojewódzkim Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej przy ówczesnej ul. Armii Czerwonej w dniu 28 VI 1956 r. nie zabrakło grupy słuchaczy WSR. Także w środowisku uczelnianym pojawiły się głosy sprzeciwu wobec dotychczasowych porządków, popierano żądania wyrażone przez poznańskich robotników. Niektórzy przedstawiciele profesury formułowali je nawet bardzo radykalnie.

zapadłymi w Komitecie Wojewódzkim PZPR w Poznaniu, zamierzano wydawać czasopismo „Młody Poznań”, którego głównym zadaniem miało być „lepsze oddziaływanie na młodzież regionu”. Zob. APP, KW PZPR, sygn. 325, s. 13. Protokół z posiedzenia Egzekutywy KW z 22 sierpnia 1956 r.

¹³⁵ APP, KW PZPR, sygn. 3326, s. 87. Sprawozdanie z pracy Studium Wojskowego przy W.S.R. w Poznaniu za semestr zimowy – rok szkol. 1955/56.

¹³⁶ *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej...*, s. 43.

¹³⁷ S. Jankowiak, *Wielkopoleanie wobec przemian politycznych 1956 roku*, Poznań 2016, s. 30.

Według jednego z raportów przekazanych do Urzędu Bezpieczeństwa, omawiający ostatnie wydarzenia poznańskie z 28 VI 1956 r. profesor Kosiński¹³⁸ wyrażał żal, że atakującym nie udało się spalić gmachu Urzędu Bezpieczeństwa przy ul. Kochanowskiego, bowiem przebywający tam „to największe kanalie, którzy strzelali do dzieci”¹³⁹.

Jak już wspomniano, po październiku 1956 r. pojawiły się pierwsze symptomy poprawy sytuacji. Kojarzone z nim zmiany polityczne zostały przyjęte przez środowisko uczelniane z dużym zadowoleniem, a nawet entuzjazmem. Studenci uczelni, podobnie jak duża część akademickiego Poznania, wyrażali jednak duże obawy dotyczące chociażby przyszłych relacji ze wschodnim sąsiadem. Były one uzewnętrzniane nie tylko podczas dyskusji i prywatnych rozmów.

W trakcie rozmów z delegacją partyjno-rządową ZSRR przybyłą do Warszawy w celu osiągnięcia porozumienia ze stroną polską reprezentowaną już przez nowe władze z Władysławem Gomułką na czele, w radiowęźle domu akademickiego przy ul. Wojska Polskiego nadawano komunikat przygotowany przez prowadzący go studencki zespół redakcyjny. Przedstawiał on, wobec braku informacji z publicznych środków masowego przekazu, niezwykle czarny obraz rozwoju sytuacji w kraju. W komunikacie będącym wyrazem obaw o najbliższe wydarzenia znalazły się m.in. następujące treści odczytywane przez spikera: „Koledzy, sytuacja jest napięta, wojska sowieckie okrążyły Warszawę. Coraz to nowe dywizje napływają ze wschodu. Wojsko Polskie trzyma w kotle wojsko sowieckie. Radiostacja warszawska została odbita przez KBW, na czele którego stoi gen. Komar”¹⁴⁰.

Ówczesne zachowania studentów oddają też ich spisane po latach wspomnienia. Jeden ze studentów Wydziału Technologii Drewna wspominał październikowy wiec z udziałem władz uczelnianych następująco:

Któregoś ciepłego wieczoru w październiku 1956 r. przed Kolegium Cieszkowskich odbył się wiec zorganizowany przez władze Uczelni, na którym krzyczeliśmy «Precz z Ruskimi», «Rokosowski na wykopki» (marszałek ZSRR, ówczesny minister obrony narodowej PRL) i inne podobne hasła¹⁴¹.

Niespotykana wcześniej aktywność oraz stan wrzenia przeniosły się też na pierwsze miesiące 1957 r. Staraniem grupy studentów związanych z WSR podejmowane były np. działania na rzecz zwiększenia pluralizmu w życiu politycznym kraju i uczelni. Myślano o poszerzeniu udziału w nim osób wierzących,

¹³⁸ Chodzi najprawdopodobniej o prof. Tadeusza Kosińskiego, ówczesnego kierownika Katedry Chemii Ogólnej.

¹³⁹ S. Jankowiak, *Wielkopole w obliczu przemian...*, s. 76.

¹⁴⁰ Cyt. za. S. Jankowiak, *Wielkopole w obliczu przemian...*, s. 146.

¹⁴¹ W. Kien, *Moja przypadkowa technologia drewna*, [w:] *Wydział Technologii Drewna. Dzieje akademickich studiów w Poznaniu 1954–2014*, red. W. Kokociński, Poznań 2014, s. 300.

a 8 I 1957 r. powołano do życia Komitet Zrzeszenia Studentów Katolików. Jego członkowie deklarowali, że celem działalności przyszłej organizacji jest „szerzenie światopoglądu katolickiego oraz wzajemne zbliżanie różnych warstw społecznych oraz krytyka stosunków politycznych w kraju”. Członkowie Komitetu poszukiwali akceptacji swoich działań u przedstawicieli hierarchii kościoła rzymskokatolickiego. Podjęcie działalności, którą zapoczątkować miało udanie się delegacji członków założycieli organizacji do prymasa Stefana Wyszyńskiego, zostało jednak uniemożliwione przez władze¹⁴². Kierownictwo uczelnianej organizacji partyjnej inicjatywę tę składało na karb „ideologicznego zamieszania” i komentowało w sposób następujący:

[...] ten ogólny zarząd ideologiczny, który do dziś nie jest jeszcze w pełni przezwyciężony z początkiem roku akademickiego próbowała szczególnie wykorzystać młodzież będąca pod wpływem kleru. Za wszelką cenę chciano na Uczelni zorganizować organizację katolicką by pod płaszczykiem światopoglądowych dyskusji uprawiać wrogą politykę. Akcja ta jednak spaliła na panewce, po pierwsze w wyniku zdecydowanych wystąpień członków partii, po drugie w wyniku zwiększonej wymagalności w zakresie studiów¹⁴³.

Już wcześniej wskazywano też, że należy przeciwstawiać się ofensywie kleralizmu, a większą uwagę należy zwrócić na propagandę ateistyczną¹⁴⁴.

Odczuwalna początkowo liberalizacja stosunków w kraju przeniosła się także na bardziej radosne przejawy życia studenckiego. Znaczącym tego przejawem była organizacja poznańskich juwenaliów w 1957 r., w których uczestniczyli także licznie studenci WSR. Świadectwem ich ówczesnych zachowań, a przede wszystkim poczucia nieskrępowanej wolności jest następujący fragment zachowanego dokumentu skierowanego do Prokuratury Wojewódzkiej w Poznaniu. Zawiera on bulwersujący, zdaniem autora, opis studenckich harców i zabaw, z których pewne odnosiły się chociażby do radzieckiego rolnictwa. Według fragmentu dokumentu skierowanego do Prokuratury:

W dniach 4. i 5. maja na terenie m. Poznania odbywały się «Juwenalia studenckie». Przebieg tej imprezy wykazał, że obok właściwej popularyzacji tradycyjnych żakowskich zwyczajów pewne grupy i jednostki, wykorzystując dogodną sytuację, występowały wrogo, starając się nadać imprezie charakter antysocjalistyczny i antyradziecki, o czym świadczą następujące stwierdzone fakty:

¹⁴² Zamiysł powołania organizacji katolickiej pod nazwą „Stronnictwo Katolickie” pojawił się podczas wiecu zorganizowanego z udziałem studentów i robotników Poznania 23 października 1956 r. Zob. S. Jankowiak, *Wielkopole w obec przemian...*, s. 147–149.

¹⁴³ APP, KW PZPR, sygn. 3327, s. 92. Informacja o sytuacji politycznej w P.O.P. i na Wyższej Szkole Rolniczej w Poznaniu.

¹⁴⁴ APP, KU PZPR AR w Poznaniu, sygn. 2, b.p. Protokół z zebrania sprawozdawczo-wyborczego POP przy WSR w Poznaniu z 25 lutego 1956 r.

Po raz pierwszy w Poznaniu

STUDENCKIE KOZIOŁKI

Będzie to wielkie święto studentów i wszystkich mieszkańców naszego miasta

W sobotę 4 maja

- o godzinie 17 zbierzemy się na Placu Mickiewicza, by oficjalnie przejąć miasto w swoje posiadanie.
- Następnie roztańczonym i barwnym pochodem przejdziemy na Stary Rynek, gdzie połamiemy kołem przeszłość.
- w triumfie powrócimy na Plac Mickiewicza — przyszłość należy do nas: obwieszcza ją fanfary 5-ciu orkiestr jazzowych.
- rozpoczniemy całonocny **Zielony Karnawał!**

W niedzielę 5-tego maja

- od godziny 17 na **Placu Wolnej Miłości** wielki jam session
- wybór Miss Koziołków**
- otwarcie epoki pocalunkowej**
- znów całonocne zabawy

W okresie Koziołków odbędą się specjalne przedstawienia dla studentów

- opera „**Śpiąca Królowa**” niedziela g. 14.00
- aula UAM **Koncert Galowy** zesp. studenckich niedziela g. 14.00
- kino letnie, film „**Escapada**” (prod. angielskiej) niedziela g. 14.00 i 16.00
- inne imprezy

Bilety na w/w imprezy do nabycia w Radach Uczelnianych ZSP

Wszelkie „przywileje” w czasie Koziołków przysługują jedynie studentom posiadającym przebranie

**PIWO PRZED RATUSEM
IMPREZY
TRAMWAJE**
.....

Studentci!

sami zadecydujemy jakie będzie nasze święto, sami musimy je zorganizować!

- w pochodzie **wszyscy** weźmiemy udział w **kostiumach „nie z tej planety”**
- dozwolone jest używanie wszelkiego rodzaju przebrań, prowadzenie zwierząt wszystkich gatunków, wydawanie dźwięków według uznania!!!

Do zobaczenia na studenckich Koziołkach!

Poznań 4—5 maj 1957

Pdn 193/4/57 - K-13 - 20000

29. Afisz pierwszych powojennych juvenaliów zorganizowanych w 1957 r. w Poznaniu pod nazwą Studenckie Koziołki

- Członkowie kilkunastoosobowej grupy ubrani w łachmany z worków, na szyjach mieli zawieszone łańcuchy, niektórzy w zębach trzymali noże, w rękach kije, a nogi poowijane szmatami, nieśli transparent, który głosił „tak zbudujemy socjalizm”. Jeden z uczestników tej grupy ubrany w rosyjską kufajkę miał przywiązany do ręki duży zegar – budzik.
- Na szczególną uwagę zasługuje grupa składająca się z kilkunastu osób przebranych za repatriantów z ZSRR. Uczestnicy tej grupy ubrani byli w kufajki, łachmany itp. Niektórzy mieli na piersiach lub plecach wypisane hasła: „Skarby Kraju Rad dla Kraju”, „Podróż kształcą i bogacą”, „Przewodniczący kołchozu dobrobyt buduje socjalizm”, „Arystokracja w ZSRR”, „Kozuch z raju”, „Zamienię dolary na ruble gdyż mają większą wartość”. Jeden z „repatriantów” niósł skrzynkę wyobrażającą telewizor, na której umieszczony był napis „telewizor Nikita”. Osobnik ten miał na piersiach radzieckie odznaczenie państwowe i w czasie pochodu wznosił okrzyki „takie ubranie, takie medale i taki telewizor można dostać tylko w kołchozie”. Niektórzy uczestnicy tej grupy mieli za pasem egzemplarze „Prawdy”. Jedną z kobiet wyróżniającą się szczególną brzydotą była oznaczona napisem „Miss Krymu”. Druga miała na piersiach napis „Pobieda – Družba”, a na plecach „Made

in Rusland”. W czasie przemarszu niektórzy osobnicy z tej grupy wznosili okrzyki: „Wracamy z raju”, „Wracamy z raju do kraju”, „w ramach repatriacji żądamy demokracji”, „tak nas puścili, tak tam mieliśmy dobrze”. Do przechodzących „repatriantów” grupa studentów stojąca na chodniku zwracała się z zapytaniem – „towarzysze, a Wy skąd?, ci odpowiadali szyderczo: „my ze Związku Radzieckiego”. Szczególnie starano się podkreślić, że ludzie radzieccy żyją w wielkiej nędzy¹⁴⁵.

W organizacji studenckiego pochodu juvenaliowego brał udział student Wydziału Technologii Drewna Mikołaj Pac-Pomarnacki. Wcześniej uczestniczył w wydarzeniach Czerwca’56, za co na trzy miesiące trafił do więzienia.

Na fali popaździernikowej odwilży zaczęły też powstawać kluby studenckie, a te funkcjonujące dotychczas proponowały coraz ambitniejszy program. W Poznaniu najważniejszym z klubów studenckich był zlokalizowany początkowo przy ul. Wielkiej, a później w podziemiach zamkowych klub „OdNowa” uznawany za miejsce spotkań całego środowiska studenckiego miasta. Od 1960 r. dołączył do niego związany ze środowiskiem WSR klub „Nurt”, na osiedlu akademickim przy ul. Dożynkowej. Życie studenckie kwitło także w klubie uczelnianym „Przylesie” przy ul. Wojska Polskiego. Studenckie imprezy i dyskusje z udziałem zaproszonych gości prowadzono w nich niekiedy do białego rana. Znanym klubem studenckim był także powstały w 1963 r. klub „Dziupła”. Wśród bywalców „Nurtu” i „Dziupli” zrodziła się inicjatywa powołania zespołu muzycznego. Tak właśnie powstała grupa „Dziecioty”, założona przez studenta Wydziału Ogrodniczego Władysława Szczepańskiego. Zespół zapewniał oprawę muzyczną wielu imprez klubowych i studenckich wieczorków tanecznych¹⁴⁶.

Zmiany związane z przełomem 1956 r. przyniosły także rozbicie na uczelni dotychczasowej pozycji i wpływów Związku Młodzieży Polskiej. Podobnie jak w całym kraju, po likwidacji tej organizacji w styczniu 1957 r. na uczelni zaktywizowały się struktury Zrzeszenia Studentów Polskich, które do tej pory pomimo prowadzenia działalności już od 1950 r. nie odgrywało istotniejszej roli. Organizacja ta przez kilka kolejnych lat, aż do 1961 r., miała monopol na organizację oficjalnego życia studenckiego. W 1961 r. rozpoczął też funkcjonowanie w środowisku studenckim uczelni Związek Młodzieży Socjalistycznej, a nieco później Związek Młodzieży Wiejskiej. Ślady istnienia tej pierwszej organizacji widoczne są już nawet kilka lat wcześniej. Od 1958 r. na WSR istniała bowiem niewielka grupa działania ZMS, a jeden z jej członków, Jerzy Kononiuk, został wybrany na sekretarza Okręgowej Rady Studenckiej ZMS w Poznaniu¹⁴⁷.

¹⁴⁵ APP, Prokuratura Wojewódzka w Poznaniu, sygn. 70, s. 10–15. Pismo Komendy Miejskiej MO w Poznaniu do Prokuratora Wojewódzkiego z 20 maja 1957 r.

¹⁴⁶ P. Orzechowski, *Dziecioty – zespół muzyczny Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu na tle poznańskiego jazzu i big-beatu. W kręgu kultury PRL. Muzyka. Rodzaje i style*, red. K. Bittner i D. Skotarczak, Poznań 2017, s. 261–262.

¹⁴⁷ A. Choniawko, S. Kaminiarz-Rostocki, *Związek Młodzieży Socjalistycznej w Wielkopolsce*, Poznań 1976, s. 22–23.

30. Studenci WSR na tyłach Pałacu Kultury (obecnie CK Zamek) w czasie juwenaliów zorganizowanych w 1966 r. pod nazwą Igry Żakowskie

31. Biuro Klubu Nurt w 1968 r.; mgr Halina Ruszniak-Rybak – kierownik Klubu (późniejszy adiunkt Wydziału Rolniczego) i mgr Wojciech Tyksiński – kierownik programowy (późniejszy profesor Wydziału Ogrodniczego)

Działalność uczelnianych struktur ZMS objęta została patronatem egzekutywy PZPR, która w chwili ich powstania wyznaczyła im nawet specjalnego doradcę. Został nim pracownik Studium Wojskowego ppłk J. Krzywania¹⁴⁸. Bardzo pręźnie rosły szeregi członków Związku Młodzieży Wiejskiej, w 1959 r. organizacja ta liczyła na uczelni blisko 800 osób. Jej staraniem w Poznaniu zorganizowano w 1958 r. krajową konferencję studencką poświęconą kierunkom rozwoju rolnictwa polskiego¹⁴⁹. Wszystkie organizacje młodzieżowe działające w WSR w gruncie rzeczy miały podobny program, co jednak nie gwarantowało ich współpracy. Przeciwnie, każda z nich próbowała zająć uprzywilejowane miejsce. Starano się wypierać organizacje uznane za konkurencyjne. Za taką właśnie uznano nawet – o dziwo – Instruktorską Drużynę Akademicką „Rola” Związku Harcerstwa Polskiego, która funkcjonowała na uczelni w latach 1958–1962. Według wspomnień jej członków decydującą rolę w zaprzestaniu przez nią działalności odegrały uczelniane struktury ZMS oraz ZMW¹⁵⁰.

Nawiązaniu współpracy pomiędzy organizacjami młodzieżowymi służył Uczelniany Komitet Współpracy Organizacji Młodzieżowych, który funkcjonował aż do 1973 r.¹⁵¹ Mnogość organizacji młodzieżowych i deklarowane przez nich założenia ideowe w niewielkim tylko stopniu przekładały się na ich autentyczny wpływ na postawy studentów. Wyższa Szkoła Rolnicza uznawana była za jedno z najważniejszych skupisk młodzieżowych, na które bardzo oddziaływało duszpasterstwo akademickie, a takich w Poznaniu było kilka. Nasi studenci byli skupieni głównie wokół duszpasterstwa przy kościele św. Jana Bosko, założonego w 1958 r., położonego opodal winogradzkich akademików. Skutkowało to m.in. udziałem studentów uczelni w pielgrzymkach i uroczystościach jasnogórskich¹⁵². Do wykładowców, którzy mieli manifestować „swoje klerykalne oblicze w oficjalnym kontakcie z młodzieżą” zaliczano m.in. doc. dr. Mariana Nowińskiego – kierownika Katedry Botaniki¹⁵³.

¹⁴⁸ *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej...*, s. 467.

¹⁴⁹ APP, KW PZPR, sygn. 3327, s. 105–107. Organizacja partyjna i kierunki jej pracy w Wyższej Szkole Rolniczej w Poznaniu.

¹⁵⁰ „Wieści Akademickie” 2017, 3–4 (222–223).

¹⁵¹ J. Michurewicz, J. Zientarski, *Organizacje młodzieżowe*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-lecie Polski Ludowej*, red J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974, s. 159. W marcu 1973 r. Kongres Studentów Polskich obradujący w Warszawie podjął decyzję o powołaniu Socjalistycznego Związku Studentów Polskich, którego ogniwem w postaci Rady Uczelnianej i rad wydziałowych powstały również w ówczesnej Akademii Rolniczej. Członkami nowej organizacji zostali studenci należący dotychczas do ZSP, ZMW i ZMS. Rzeczywistymi inicjatorami zmian w organizacji ruchu studenckiego, podobnie jak i innych organizacji młodzieżowych, były władze partyjno-państwowe PRL. W 1973 r. polskie organizacje młodzieżowe stały się częścią Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej, znajdującej się pod kontrolą PZPR.

¹⁵² APP, KW PZPR, sygn. 3328, s. 43. Ocena sytuacji w organizacjach młodzieżowych z lipca 1961 r.

¹⁵³ Tamże, s. 203. Szczegółowa analiza stanu kadr naukowych i partyjnych WSR w Poznaniu (stan na dzień 15 XI 1961 r.)

32. Studenci winogradzkiego duszpasterstwa akademickiego na pielgrzymce akademickiej na Jasnej Górze (maj 1970)

Przemiany 1956 r. odbiły się także na sytuacji kadry naukowo-badawczej i dydaktycznej. Przywrócono do pracy profesorów usuniętych kilka lat wcześniej jeszcze jako pracowników UP. Do swoich katedr wrócili profesorowie Bronisław Niklewski, Wiktor Schramm i Kazimierz Suchecki, uprzednio przymusowo skierowani na emeryturę bądź wydaleny z pracy¹⁵⁴. Kwestie ich przywrócenia do pracy stały się głównym przedmiotem obrad Senatu WSR na posiedzeniu 19 XII 1956 r. Podczas tego posiedzenia podjęto też działania na rzecz rehabilitacji profesorów Kazimierza Sucheckiego oraz nieżyjącego już Aleksandra Kozikowskiego. Jak się okazało, Senat był władny podjąć stosowną uchwałę, przy czym nie podlegała ona zatwierdzeniu przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego. Specjalna komisja senacka powołana w tej sprawie została zobowiązana do przygotowania komunikatu informującego o rehabilitacji wymienionych osób dla prasy i pism naukowych¹⁵⁵. Szczególnie ważny był powrót powszechnie szanowanego i traktowanego wręcz jako ikonę Wydziału Rolniczego profesora

¹⁵⁴ „Więści Akademickie” XVIII. Profesor dr hab. B. Niklewski został przeniesiony w stan spoczynku w wieku 68 lat, 31 XII 1947 r. W 1952 r. został przyjęty do pracy w Instytucie Przemysłu Włókien Łykowych w Poznaniu, gdzie objął kierownictwo Działu Dokumentacji i Wydawnictw. Reaktywowano go na stanowisko samodzielnego pracownika naukowego w Katedrze Fizjologii Roślin Wyższej Szkoły Rolniczej z dniem 1 I 1957 r. Zmarł w 1961 r. Zob. *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej...*, s. 117–118.

¹⁵⁵ Tamże, s. 44–45.

Bronisława Niklewskiego. W 1957 r. podjął on na nowo obowiązki dydaktyczne i kontynuował badania nad próchnicą¹⁵⁶.

O ile naprawienie krzywd wyrządzonych pracownikom uczelni przywitano z powszechnym aplauzem, o tyle bardzo różnie oceniane było wprowadzenie nowego regulaminu studiów, który przewidywał m.in. zniesienie obowiązku uczęszczania na wykłady¹⁵⁷. Przemiany 1956 r. poprawiły też nieco sytuację absolwentów uczelni. Wprawdzie obowiązywał nadal system obowiązkowych przydziałów pracy, jednak kończący studia uzyskali większą możliwość wyboru miejsca zamieszkania i zakładu przyszłego zatrudnienia¹⁵⁸.

Odejsie od idei października, w powszechnym odczuciu traktowanego również jako częściowe przywrócenie społeczeństwu polskiemu możliwości samostanowienia, miało swój uczelniany wymiar. Znaczącym tego przykładem był brak akceptacji przez administrację państwową wyborów władz uczelni. Prawdziwym szokiem dla znacznej części społeczności akademickiej WSR było niezatwierdzenie na stanowisko rektora wybranego 19 V 1959 r. rektora-elekta prof. dr. Józefa Dudy. Nie jest do końca wyjaśnione, na ile fakt ten przyczynił się do jego przedwczesnej śmierci 2 VI 1959 r.¹⁵⁹

Po 1956 r. pojawiły się także możliwości powołania organizacji zrzeszającej absolwentów uczelni. Zgodę na powołanie takiego stowarzyszenia wydał Senat, który podkreślił, że miałoby ono za zadanie utrzymywanie łączności pomiędzy absolwentami uczelni oraz utrzymywanie z nią kontaktu wychowawczego¹⁶⁰. Było to zarazem nawiązanie do tradycji dawnego Koła Rolników UP. Inicjatorem

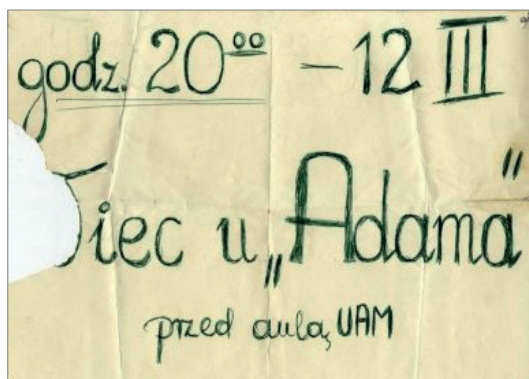
¹⁵⁶ J. Matysiak, *O Bronisławie Niklewskim – współtwórcy Wydziału Rolniczo-Leśnego UP na Solaczu*, „Kronika Miasta Poznania” 1999, 3, s. 230.

¹⁵⁷ W efekcie tego posunięcia frekwencja na wykładach dla starszych lat studiów wynosiła zaledwie około 40%. Całkowite zniesienie obowiązku uczęszczania na wykłady poprzedzone zostało jego stopniowym złagodzeniem. Zob. R. Luterek, *Problemy pracy...*, s. 35.

¹⁵⁸ Tamże, s. 40. Obowiązujące od 1969 r. przepisy dotyczące planowego zatrudnienia obejmowały wszystkie kierunki studiów prowadzonych przez WSR za wyjątkiem ogrodnictwa. W praktyce sprowadzało się to do zawierania przez studentów umów przedwstępnych z zakładami pracy, których rejestr posiadał uczelniany pełnomocnik do spraw zatrudnienia. Nie obowiązywało to tych absolwentów, którzy wcześniej podpisali umowy o stypendium fundowane z ich przyszłym zakładem pracy.

¹⁵⁹ „Więści Akademickie” 2009, 11(134). Inną wersję wydarzeń przedstawiają oficjalne wydawnictwa WSR. Według jednego z nich podczas posiedzeniu Senatu uczelni w dniu 1 lipca 1959 r.: „Rektor [...] podał, że minister szkolnictwa wyższego nie skorzystał z prawa sprzeciwu co do wyboru władz uczelni i wybór z dnia 19.V.1959 r. stał się prawomocny”. Zob. *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej...*, s. 52. Natomiast w aktach KW PZPR do kwestii tej odnoszono się następująco: „Na WSR wybory przebiegały również niezgodnie z projektami. Prof. dr Tadeusz Molenda członek Komisji Szkół Wyższych KW, delegat na III Zjazd Partii nie został wybrany. Na jego miejsce rektorem wybrano prof. dr. J. Dudę. Na wniosek POP Egzekutywa KW wystąpiła z wnioskiem, aby unieważnić wybory na WSR ze względu na uchybienia przepisom jakich się dopuszczono w trakcie wyborów. W związku z nagłym zgonem chorego prof. J. Dudy postanowiono ponownie zarządzić wybory. Odbłyły się one we wrześniu 1959 r., w ich wyniku wybrano na stanowisko rektora uzgodnionego kandydata prof. dr Władysława Węgorka”. Zob. KW PZPR, sygn. 3327, s. 31. Ocena sytuacji politycznej na wyższych uczelniach w Poznaniu.

¹⁶⁰ *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej...*, s. 44.

33. Ulotka nawołująca studentów do manifestacji pod pomnikiem Adama Mickiewicza w marcu 1968 r.

powołania Stowarzyszenia Absolwentów WSR i byłego Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu był profesorem dr Felicjan Dembiński, a pierwszym jego prezesem został Jan Baier – dyrektor znanego w kraju Kombinatu Państwowych Gospodarstw Rolnych w Manieczkach k. Śremu. Stowarzyszenie upowszechniało tradycję więzi łączących absolwentów z macierzystą uczelnią oraz budowało jej autorytet. W 1970 r. członkami Stowarzyszenia było ponad 2000 osób¹⁶¹.

Po gorącym okresie zapoczątkowanym w październiku 1956 r. nastroje na uczelni powoli opadały. Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy było niedopuszczenie do większego udziału w życiu społeczno-politycznym autentycznych przedstawicieli społeczeństwa. W listopadzie 1959 r. na uczelni przeprowadzona została analiza nastrojów środowiska studenckiego. Autorzy dokumentu, który powstał w jej wyniku konstatowali:

[...] atmosfera polityczna wśród młodzieży studenckiej jest nadal dość skomplikowana. Po żarliwej negacji okresu «kultu jednostki» i równoczesnej gloryfikacji ideałów zachodniej wolności i kapitalistycznego dobrobytu przez poważną część młodzieży, nastąpił trwający przez dłuższy czas okres bierności i apatii, wyrażający się przede wszystkim w występującej niechęci do społecznego działania i zorganizowanych form życia społeczno-politycznego¹⁶².

Ocena ta na długo oddawała rzeczywisty obraz nie tylko społeczności WSR, była też podsumowaniem sytuacji w całym kraju.

¹⁶¹ J. Baier, *Stowarzyszenie absolwentów Akademii Rolniczej*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989, s. 165–166.

¹⁶² APP, KW PZPR, sygn. 3327, s. 92. Informacja o sytuacji politycznej w P.O.P. i na Wyższej Szkole Rolniczej w Poznaniu.

Prawie 12 lat od października 1956 r. miały miejsca następne wydarzenia, które odbiły się szerokim echem przede wszystkim w środowisku studenckim. Słuchacze WSR wzięli udział w protestach studenckich marca 1968 r. wszczętych w Warszawie po zdjęciu spektaklu „Dziady” w reżyserii Kazimierza Dejmka oraz wiecu zorganizowanym 8 marca w obronie relegowanych z Uniwersytetu Warszawskiego Adama Michnika i Henryka Szlajfera. Na terenie uczelni ulotki nawołujące do solidarności ze studentami stolicy pojawiły się już kilka dni później – 12 III 1968 r. Żądano w nich przywrócenia „Dziadów” oraz zwolnienia wszystkich zatrzymanych studentów warszawskich. W Poznaniu centralnym miejscem studenckiego protestu stał się plac Mickiewicza przed rektorem Uniwersytetu, którego narodowy wieszcz był patronem. Tutaj także nawoływano do poparcia zrewoltowanych studentów Warszawy. Do zgromadzonych z prośbą o zachowanie spokoju i rozejście się zwrócili się rektorzy poznańskich uczelni. Część osób przybyłych na plac stanowili studenci WSR. Manifestacja z ich udziałem została rozproszona przez funkcjonariuszy ZOMO. Próba jej ponownej organizacji na placu Mickiewicza została podjęta około godziny 20. Po jej powtórным rozpędzeniu przez siły porządkowe centrum protestu przeniosło się na plac pomiędzy należącymi do WSR winogradzkimi domami akademickimi, gdzie zebrało się około 1000 studentów, którzy zamierzali zwartą grupą ruszyć do śródmieścia. Zamiaru tego nie udało się urzeczywistnić wobec kolejnej interwencji sił porządkowych.

Z relacji rektora Zbyszka Tuchołki wynika, że pomiędzy budynkami osiedla akademickiego przejechały radiowozy milicyjne, które zostały obrzucone przez studentów butelkami i innymi przedmiotami¹⁶³. Rektor zwrócił się też za pośrednictwem radiowęzła na osiedlu studenckim Winogrody oraz w domu akademickim na Przylesiu z apelem o zachowanie spokoju i przedstawił tekst odezwy do studentów zredagowanej przez Kolegium Rektorów poznańskich szkół wyższych¹⁶⁴. Apel w podobnym tonie do wszystkich pracowników uczelni skierował również Komitet Uczelniany PZPR¹⁶⁵, a 14 marca po południu w sali kina „Kosmos” przy ul. Dożynkowej odbyło się spotkanie rektora Tuchołki ze studentami jego uczelni. Miało ono uspokoić wzburzonych i załagodzić nastroje. Rektor był też zwolennikiem zorganizowania kolejnych spotkań studentów z pracownikami naukowymi, na których miano wyjaśnić problemy nurtujące społeczność studencką oraz przedstawić bieżące wydarzenia.

Warto wspomnieć, że w czasie studenckiego buntu znaleźli się także zwolennicy odmiennego podejścia do tych wydarzeń. Na przykład Zarząd Uczelniany Związku Młodzieży Socjalistycznej WSR przygotował rezolucję potępiającą „elementy reakcyjne” oraz studentów i ich wystąpienia uliczne jako formę przedstawie-

¹⁶³ APP, KU PZPR WSR, sygn. 6, s. 27. Protokół z zebrania sprawozdawczo-wyborczego z 5 kwietnia 1968 r. Zob. też S. Jankowiak, *Poznań i Wielkopolska w marcu 1968 roku*, Poznań 2008, s. 105.

¹⁶⁴ Tamże, s. 28. Protokół z zebrania sprawozdawczo-wyborczego z 5 kwietnia 1968 r.

¹⁶⁵ Tamże, s. 29.

nia postulatów. W rezolucji domagano się też ujawnienia inspiratorów zamieszek oraz „usunięcia z rządu i Partii elementów syjonistycznych”. Jej autorzy domagali się także większej jawności w życiu społecznym i politycznym oraz proponowali podjęcie dyskusji, której stronami powinni być studenci i władze uczelni. Dyskusja taka miała się toczyć w ramach zorganizowanych, zamkniętych spotkań¹⁶⁶.

Akceptację kroków podejmowanych w marcu przez przedstawicieli władz odnaleźć można było w wypowiedziach części kadry akademickiej. Co więcej, ujawniły się wśród nich nawet poglądy antysemickie. Jeden z emerytowanych pracowników uczelni miał stwierdzić, że wydarzenia marcowe miały na celu skompromitowanie generała Mieczysława Moczara, który zapoczątkował walkę z syjonizmem i przyczynił się do usunięcia ze stanowisk kilku Żydów. Zdaniem tegoż docenta udział osób narodowości żydowskiej w rządzie i władzach partii było zjawiskiem kompromitującym i sprzecznym z interesem kraju. Jak zauważał głoszący te poglądy, każdy Żyd reprezentuje tylko interesy Izraela, a swoje wysokie stanowisko wykorzystuje dla prowadzenia szpiegostwa i dywersji¹⁶⁷. Po latach na łamach „Biuletynu Informacyjnego Komisji Uczelnianej NSZZ «Solidarność» Akademii Rolniczej w Poznaniu” (numer 15 z 23 VI 1981), przebieg marca na Uczelni i swój udział w jego wydarzeniach tak opisywało kilku uczestników:

Szybko dotarły do nas fragmentaryczne wiadomości o zajściach na Uniwersytecie Warszawskim, wzbudziły one w nas zrozumiałe oburzenie i gwałtowną potrzebę przeciwdziałania. Czuliśmy się zobowiązani do solidarności z represjonowanymi studentami uczelni warszawskich. Myśl ta przewijała się w prawie we wszystkich rozmowach koleżeńskich i doprowadziła do masowego udziału w wieczornym wiecu dnia 12 marca [...]. Wiec odbył się w atmosferze powagi [...]. Nazajutrz, zgodnie z ustaleniami, zjawiliśmy się ponownie na Placu A. Mickiewicza. I wtedy nastąpiła pierwsza brutalna akcja służb porządkowych. Ta akcja oraz wieczorna „poprawka” w pobliżu Osiedla Winogrady pozostawiła w nas niezatarte ślady. Dominowało we wszystkich jedno uczucie: bezsilnej wściekłości [...]. Środki masowego przekazu wypaczały nasze intencje [...]. Na 16-go marca zaplanowano wiec pracowników większych zakładów pracy, na którym miały być potępione „chuligańskie wybryki” studentów¹⁶⁸.

Zgodnie z oficjalną linią negatywnie do zaangażowania studentów odniosły się władze uczelni. Już 15 III 1968 r. Senat WSR omówił i ocenił zajścia studenckie oraz uchwalił stosowną rezolucję dystansującą się do wydarzeń i ich uczestników. Powielony tekst uchwały był kolportowany wśród społeczności akademickiej i zamieszczany na tablicach informacyjnych. Nie został on raczej zaakceptowany przez młodzież studencką, o czym świadczą przypadki jego zrywania¹⁶⁹. Ponadto podjęto

¹⁶⁶ S. Jankowiak, *Poznań i Wielkopolska...*, s. 112.

¹⁶⁷ Tamże, s. 180.

¹⁶⁸ Cyt. za „Więści Akademickie” 2018, 3–4 (234–235).

¹⁶⁹ APP, KU PZPR WSR, sygn. 6, s. 28. Protokół z zebrania sprawozdawczo-wyborczego z 5 IV 1968 r.

decyzję o konieczności organizowania spotkań pracowników uczelni ze studentami w domach studenckich oraz klubach. W spotkaniach takich uczestniczyć miały mniejsze grupy słuchaczy WSR¹⁷⁰. Rezolucja Senatu w celu szerszego rozprzeczowania została też opublikowana w prasie lokalnej 16 III 1968 r.¹⁷¹ Głosiła ona:

Senat Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu z ubolewaniem stwierdza, że pomimo apelu Władz Uczelni oraz zakrojonych na szeroką skalę rozmów jakie przeprowadzono z młodzieżą, część studentów naszej Uczelni wzięła udział w zakłócających spokój publiczny zgromadzeniach na ulicach naszego miasta. Ponieważ perswazje i wysiłki Władz Uczelni nie odniosły skutku, Władze Państwowe po długim okresie wyczekiwania zmuszone były do zastosowania środków przymusu w celu przywrócenia porządku i spokoju w naszym mieście. Wyrażając uznanie dla tej części studentów, którzy zajęli właściwą obywatelską postawę Senat wyraża przekonanie, iż wszyscy studenci naszej Uczelni, pomni treści ślubowania immatrykulacyjnego jakie składali na wierność socjalistycznej ojczyźnie zdecydowanie odetną się od elementów wichrzycielskich i swym rozważnym postępowaniem wykażą iż są godni miana studenta socjalistycznej uczelni. Równocześnie Senat przestrzega, iż w stosunku do inicjatorów i uczestników nieodpowiedzialnych wystąpień będą wyciągnięte surowe konsekwencje. Senat jest przekonany, że może zapewnić klasę robotniczą oraz społeczeństwo naszego miasta o zachowanie przez powierzona jego pieczę młodzież właściwej postawy godnej studentów Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z pełnym poczuciem odpowiedzialności przygotowującą się do przyszłej pracy dla Polski Socjalistycznej¹⁷².

Apel podpisali wszyscy członkowie Senatu WSR, delegaci wykładowców, adiunktów i asystentów, oraz kierownicy jednostek uczelnianych i organizacji społecznych działających na uczelni.

Efektom poważnego zaangażowania studentów WSR w wydarzenia marca 1968 r. było wszczęcie wobec kilku z nich postępowań karnych. Dotyczyły one przede wszystkim pięciorga studentów uznanych za prowodyrów i kolporterów antyrządowych ulotek. Już w kilka tygodni od marcowych wydarzeń, w maju 1968 r., zarzuty o takie czyny postawiono Teresie Gruszczyńskiej, Janinie Adamskiej, Bronisławowi Pietruszewskiemu, Witoldowi Turowskiemu i Mirosławowi Jankowskiemu¹⁷³. Zostali oskarżeni o sporządzanie i upowszechnianie fałszywych wiadomości mających wywołać niepokój publiczny. Za prowodyrę uznano Turowskiego, który przygotował tekst ulotki, zachęcający do udziału w wiecu

¹⁷⁰ Tamże.

¹⁷¹ Zob. „Gazeta Poznańska”, 65, 16 III 1968 r.

¹⁷² Tamże.

¹⁷³ Po latach M. Jankowski wspominał: „w tym bardzo trudnym dla nas okresie pomogli nam różni profesorowie, których nie sposób tu wszystkich wymienić, ale wspomnieć trzeba o dwóch: prof. Julianie Jaranowskim i prof. Tadeuszu Czwojdraku, którzy byli dziekanami naszego Wydziału. To oni podpisali nam indeksy z pieczęcią o treści: «Zaliczam X semestr. Poświadczam ukończenie studiów rolniczych». I to był nasz jedyny dokument – zamiast dyplomu...”. Zob. „Więści Akademickie” 2018, 3–4 (234–235).

w dniu 16 marca, oraz namówił znajomych do przepisania go na maszynie. Do celu tego wykorzystano sprzęt biurowy – maszyny do pisania z Katedry Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa. Czterech oskarżonych przyznało się do winy i wyrokiem Sądu Powiatowego w Poznaniu zostało skazanych na kary pozbawienia wolności od 6 do 12 miesięcy w zawieszeniu. O wszczęciu postępowania powiadomiono władze rektorskie, czego efektem było też zawieszenie wymienionych w prawach studenta.

Konsekwencje udziału w poznańskich wydarzeniach Marca '68 roku odczuło więcej studentów uczelni. W dniu 27 IV 1968 r. dziewiętnaście osób stanęło przed uczelnianą Komisją Dyscyplinarną. Dla siedemnastu z nich skończyło się to stosunkowo łagodnie. Zostali zobowiązani do „dobrowolnego” odpracowania przewin w Studenckich Hufcach Pracy przy budowie osiedla akademickiego. Jedna osoba otrzymała naganę, a decyzję co do losu jeszcze jednego studenta podjąć miał rektor. Postanowieniem tej samej Komisji z 20 XI 1968 r. czworo wcześniej wspomnianych studentów (Teresa Gruszczyńska, Janina Adamska, Bronisław Pietruszewski, Witold Turowski) zostało relegowanych z uczelni. Trojgu z nich darowano karę po trzech latach, w związku z czym mogli obronić prace magisterskie i uzyskać dyplomy ukończenia studiów wyższych, jednemu z wydalonych w 1968 r. (Pietruszewskiemu) pozwolono natomiast dokończyć studia¹⁷⁴.

Przedmiotem szczególnego zainteresowania stali się ponadto pracownicy uczelni, którzy wsparli protest studentów. Dotyczyło to m.in. dr Władysława Ochmańskiego, który został za swoją postawę podczas wydarzeń marcowych skreślony z listy członków PZPR. Ponadto Egzekutywa KU PZPR WSR stwierdziła, że „Komitet zmuszony będzie rozpatrzyć dalszą możliwość jego pracy w Uczelni”¹⁷⁵.

Konsekwencje wydarzeń marca 1968 r. były znacznie bardziej dalekosiężne. Pod koniec roku przeprowadzono nowelizację ustawy o szkolnictwie wyższym, która likwidowała kolegiałność organów uczelnianych i możliwość oddolnej demokratycznej kontroli¹⁷⁶. Zmiany dotyczyły też obsady kadrowej wszystkich polskich uczelni i pojawienia się na nich tzw. „marcowych docentów”. Ewolucja dosięgła też toku studiów. Jej głównymi punktami było zwiększenie wymiaru godzin wspomnianych już przedmiotów ideologicznych, a ponadto wprowadzenie na kilkanaście lat tzw. praktyk robotniczych, do których odbycia obligowano kandydatów na pierwszy rok studiów. Odbycie praktyki obowiązywało też studentów wyższych lat studiów¹⁷⁷. Znacznie większą uwagę zwracano na

¹⁷⁴ S. Jankowiak, *Poznań i Wielkopolska...*, s. 196.

¹⁷⁵ APP, KU PZPR WSR, sygn. 6, s. 201. Protokół z posiedzenia Egzekutywy KU PZPR z dnia 18.02.1968 r.

¹⁷⁶ Dz.U. z 27 XII 1968 r., poz. 334. Ustawa z 20 XII 1968 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym.

¹⁷⁷ Praktyki studenckie zostały ostatecznie usankcjonowane uchwałą nr 24 Rady Ministrów z dnia 16 II 1970 r. w sprawie organizacji praktyk robotniczych studentów szkół wyższych. Zob. M.P. 1970 nr 7, poz. 64.

przestrzeganie dyscypliny na uczelni, utrudniano m.in. uzyskiwanie urlopów dziekańskich, a za drobne nawet wykroczenia student mógł otrzymać naganę, którą wpisywano do indeksu. Pod koniec 1969 r. dziekan Wydziału Technologii Rolno-Spożywczej „podał, że po raz pierwszy w historii Wydziału studenci zostali ukarani przez wpisanie nagan do indeksów i odebranie stypendiów w 50%, za nieprzestrzeganie dyscypliny zarządzeń Dziekanów w sprawie zaliczenia sesji”¹⁷⁸. W rezultacie „pomarcowych porządków” aktywność całej społeczności akademickiej, w tym także studentów (poza nielicznymi wyjątkami), została na dobre wtłoczona w oficjalne tory życia społeczno-politycznego.

¹⁷⁸ APP, KU PZPR WSR, sygn. 6, s. 160. Protokół z otwartego zebrania POP PZPR z 12 XII 1969 r.

Akademia Rolnicza (1972–2008)

KRZYSZTOF STRYKOWSKI, MONIKA KOZŁOWSKA

1. Zmiana nazwy uczelni i ustanowienie jej patrona

Zmiana nazwy uczelni oraz nadanie patrona należą do najważniejszych wydarzeń oraz cezur w jej dziejach. Przez 36 lat, od 1972 do 2008 r., dawna Wyższa Szkoła Rolnicza działała jako Akademia Rolnicza. Był to najdłuższy okres w jej historii. Co jest chyba jeszcze bardziej istotne, dzieje AR zapoczątkowane zostały jeszcze w latach Polski Ludowej, a zakończyły się w wolnym kraju, w czasach III Rzeczypospolitej. Zapewne niewiele osób przewidywało taki rozwój wydarzeń. Dokładnie 1 X 1972 r. Wyższa Szkoła Rolnicza w Poznaniu, właśnie obchodząca 20-lecie samodzielności, została przemianowana na Akademię Rolniczą w Poznaniu¹⁷⁹. Jak niejednokrotnie zauważano w literaturze przedmiotu, zmiana ta podyktowana była zamiarem podkreślenia pełnej akademickości i odróżnienia jej od wyższych szkół rolniczych, kojarzonych z uczelniami o charakterze zawodowym. Modyfikację tę wprowadzono w nazwach wszystkich funkcjonujących wówczas uczelniach rolniczych w Polsce: w Krakowie, Lublinie, Szczecinie, Warszawie i Wrocławiu¹⁸⁰. Wyższa Szkoła Rolnicza w Olsztynie zmieniła natomiast nazwę na Akademia Rolniczo-Techniczna.

Proweniencja nazwy Akademia Rolnicza ma także ściśle poznańskie korzenie. Kroki mające doprowadzić do przemianowania uczelni zostały podjęte przez Senat WSR w Poznaniu już kilkanaście lat wcześniej. Podczas jego posiedzenia 28 V 1956 r. wnioskowano nawet, by określeniem „Akademii Rolniczej” posłu-

¹⁷⁹ 60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981, s. 62.

¹⁸⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z 28 IX 1972 r. w sprawie zmiany nazwy wyższych szkół rolniczych. Zob. Dz.U. nr 41 z 1972 r., poz. 267. Rozporządzenie zostało podpisane przez ówczesnego premiera Piotra Jaroszewicza. Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie pozostała przy starej nazwie. Jej także dodano jednak do nazwy człon „Akademia Rolnicza”, przez co uczelnia ta używała skrótu SGGW-AR.

giwać się mogły wszystkie wyższe szkoły rolnicze w Polsce¹⁸¹. Zmiana nazwy może być uznana za spełnienie wieloletnich zabiegów władz uczelni, o których już wcześniej była mowa.

Inną bardzo istotną zmianą, która znalazła odzwierciedlenie w nowej nazwie uczelni, było ustanowienie jej patrona. To wydarzenie miało miejsce w latach III Rzeczypospolitej. W 1996 r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej nadał uczelni patrona. Nie mógł zostać nim nikt inny, jak organizator pierwszej szkoły rolniczej w Wielkopolsce. Stąd 1 X 1996 r. uczelnia otrzymała nazwę Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu. Uchwałę w tej sprawie podjął wcześniej (31 I 1996 r.) uczelniany senat. Patronem ustanowiono Augusta hr. Cieszkowskiego. Do rangi symbolu urasta fakt, że syn patrona AR znalazł poczesne miejsce wśród dobrodziejów Wszechnicy Piastowskiej. To jeszcze bardziej podkreślało związki dwóch, wtedy już odrębnych, poznańskich uczelni, tj. UAM i AR. Nazwisko znakomitego filozofa i wielkiego polskiego patrioty pozostawało w nazwie uczelni do czasu jej przekształcenia w 2008 r. w UPP.

W AR trzykrotnie obchodzono jubileusze studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu. Kulminacja ich przypadała na lata 1979, 1989 i 1999. W 1979 r. uroczystości obchodzono 60-lecie studiów. Za finał bogatych w wiele imprez i ceremonii obchodów uznać należy inaugurację roku akademickiego 1979/80. W okolicznościowych wydawnictwach poświęconych jubileuszowi podkreślano, że od czasu usamodzielnienia się uczelni, jej mury opuściło 18 700 absolwentów, około 1000 osób uzyskało stopień naukowy doktora, a 250 doktora habilitowanego¹⁸². Jubileusz 60-lecia związany był z jeszcze jednym istotnym wydarzeniem – odsłonięciem pomnika najbardziej chyba kojarzonym z rolnictwem, tj. Siewcy. Właśnie odtąd symbolem uczelni jest figura autorstwa wielkopolskiego rzeźbiarza Marcina Rożka, znajdująca się przed gmachem Collegium Maximum¹⁸³. W nieco skromniejszym wymiarze obchodzono kolejny jubileusz – 70-lecie studiów rolniczych i leśnych. Tę uroczystość w stolicy Wielkopolski przesłoniły wydarzenia przełomowe dla państwa i społeczeństwa rozpoczęte wyborami z 4 VI 1989 r. W 1994 r. w realiach wolnej już Polski obchodzono zaś 75. rocznicę założenia szkoły wyższej¹⁸⁴.

¹⁸¹ *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu za lata akademickie 1951/52–1958/59*, red. J. Duda i E. Matusiewicz, Poznań 1960, s. 44.

¹⁸² APP, KW PZPR, sygn. 3340, s. 2. Udział Akademii Rolniczej w Poznaniu w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju ze szczególnym uwzględnieniem województwa i m. Poznania.

¹⁸³ Pomnik odsłonięty przed głównym gmachem Akademii Rolniczej to kopia monumentu, który stanął jeszcze w 1923 r. w Żabikowie staraniem A. Cieszkowskiego. Pomnik żabikowski poświęcony był poprzednikowi Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego, tj. Szkole Rolniczej im. Haliny. Kopię poznańską udało się wykonać dzięki zaangażowaniu pracowników Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych w Poznaniu odpowiedzialnych za stronę artystyczną przedsięwzięcia oraz Zakłady Metalurgiczne „Pomet” w Poznaniu, które wykonały odlew rzeźby. Zob. *60 lat akademickich studiów...*, s. 10–11.

¹⁸⁴ Znalazł on także odbicie w działalności wydawniczej. W latach 1994–1995 zostały opublikowane m.in. zeszyty jubileuszowe poszczególnych wydziałów AR w Poznaniu.

34. Pomnik Siewcy przed Collegium Maximum AR, odsłonięty w dniu inauguracji roku akademickiego 1979/80

Dla działalności uczelni, podobnie jak dla wszystkich szkół wyższych w Polsce, ważną rolę odegrały zmiany w prawodawstwie dotyczącym szkolnictwa wyższego. Początek roku akademickiego 1990/91 związany był z wejściem w życie dwóch kluczowych dla szkół wyższych aktów prawnych: Ustawy z dnia 27 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym oraz Ustawy z dnia 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych. Znaczący wpływ na funkcjonowanie uczelni i aktywność kadry akademickiej wywarła ponadto Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o Komitecie Badań Naukowych. Od tego czasu pojawiła się nowa forma i możliwość finansowania badań, tj. poprzez granty. Wspomniane rozwiązania odegrały znaczącą rolę w organizacji i zarządzaniu uczelnią. Zgodnie z nimi konieczne stało się przygotowanie przepisów i regulacji wewnętrznych, z których najistotniejszy był statut, uchwalony przez Senat AR w Poznaniu 8 VII 1991 r. Drugi ważny dokument to regulamin studiów, przygotowany z udziałem samorządu studenckiego, przyjęty także uchwałą Senatu 18 XII 1991 r.

2. Władze i struktura organizacyjna uczelni

W trakcie działalności uczelni funkcjonującej pod nazwą Akademii Rolniczej w Poznaniu zaszczyt kierowania nią przypadł ośmiu profesorom. W dwóch kadencjach, tj. w 1978–1981 oraz 1981–1984, ze względów politycznych władze zmieniały się w czasie trwania swojej kadencji. Ich pełen skład w latach 1972–2008 przedstawia się następująco:

Kadencja 1972–1975

prof. dr hab. Jerzy Zwoliński – rektor
 prof. dr hab. Julian Jaranowski – prorektor ds. nauki
 prof. dr hab. Robert Luterek – prorektor ds. nauczania
 doc. dr hab. Włodzimierz Fiszer – prorektor ds. rozwoju uczelni

Kadencja 1975–1978

prof. dr hab. Jerzy Zwoliński – rektor
 doc. dr hab. Andrzej Dubas – prorektor ds. nauki
 doc. dr hab. Witold Wielicki – prorektor ds. nauczania
 doc. dr hab. Włodzimierz Fiszer – prorektor ds. rozwoju kadry naukowej i współpracy z zagranicą

Kadencja 1978–1981

prof. dr hab. Jerzy Zwoliński (zmarł 30 IX 1978) – rektor
 prof. dr hab. Tadeusz Czwojdrak (od 23 X 1978) – rektor

35. Rektor Jerzy Zwoliński

36. Rektor Tadeusz Czwojdrak

37. Rektor Wojciech Dzięciołowski

38. Rektor Włodzimierz Fiszer

doc. dr hab. Andrzej Dubas – prorektor ds. nauki
prof. dr hab. Włodzimierz Fiszer – prorektor ds. nauczania (do 30 XI 1979)
prof. dr hab. Robert Luterek – prorektor ds. nauczania (od 1 XII 1979)
doc. dr hab. Tadeusz Cybulko – prorektor ds. nauczania (od 1 IV 1980)
prof. dr hab. Tadeusz Czwojdrak – prorektor ds. rozwoju kadry naukowo-dydaktycznej i współpracy z zagranicą (do 22 X 1978)
prof. dr hab. Ferdynand Wójtowski – prorektor ds. rozwoju kadry naukowo-dydaktycznej i współpracy z zagranicą (od 23 X 1978)

Kadencja 1981–1984

pełnione funkcje do 25 I 1982

prof. dr hab. Wojciech Dzięciołowski – rektor
doc. dr hab. Franciszek Pędziwilk – prorektor ds. nauki
prof. dr hab. Zefiryn Adamski – prorektor ds. nauczania
prof. dr hab. Tadeusz Caliński – prorektor ds. rozwoju kadr naukowych i współpracy z zagranicą

pełnione funkcje od 26 I 1982

prof. dr hab. Włodzimierz Fiszer – rektor
prof. dr hab. Andrzej Dubas – prorektor ds. nauki
doc. dr hab. Mieczysław Jankiewicz – prorektor ds. studiów
prof. dr hab. Władysław Błaszczak – prorektor ds. rozwoju kadr naukowych i współpracy z zagranicą

Kadencja 1984–1987

prof. dr hab. Kazimierz Szebiotko – rektor
doc. dr hab. Jerzy Pudełko – prorektor ds. nauki
doc. dr hab. Czesław Janicki – prorektor ds. studiów (do 30 XI 1985)
prof. dr hab. Szymon Godynicki – prorektor ds. studiów (od 1 XII 1985)
prof. dr hab. Zefiryn Adamski – prorektor ds. rozwoju kadr naukowych i współpracy z zagranicą

Kadencja 1987–1990

prof. dr hab. Włodzimierz Fiszer – rektor
prof. dr hab. Mieczysław Rutkowski – prorektor ds. nauki
doc. dr hab. Ryszard Miś – prorektor ds. studiów
prof. dr hab. Michał Zenkteler – prorektor ds. rozwoju kadr naukowych i współpracy z zagranicą

39. Rektor Kazimierz Szegotko

40. Rektor Ryszard Ganowicz

41. Rektor Jerzy Pudęko

42. Rektor Erwin Wąsowicz

43. Inauguracja roku akademickiego 1981/82 przez rektora Wojciecha Dzieciołowskiego z uściśkiem dłoni ustępującego rektora Tadeusza Czwojdraka. W pierwszym rzędzie od lewej prorektorzy: Zefiryn Adamski i Franciszek Pędziwillk; po prawej Tadeusz Caliński; w środku prof. Aleksander Kubiak – senator senior wprowadzający nowo wybrane władze

Kadencja 1990–1993

prof. dr hab. Ryszard Ganowicz – rektor

prof. dr hab. Zenon Krzywański – prorektor ds. nauki

prof. dr hab. Czesław Muśnicki – prorektor ds. studiów

doc. dr hab. Marek Świtoński – prorektor ds. rozwoju kadr naukowych i współpracy z zagranicą

Kadencja 1993–1996

prof. dr hab. Ryszard Ganowicz – rektor

prof. dr hab. Zenon Krzywański – prorektor ds. nauki

prof. dr hab. Czesław Muśnicki – prorektor ds. studiów

prof. dr hab. Marek Świtoński – prorektor ds. rozwoju kadr naukowych i współpracy z zagranicą

Kadencja 1996–1999 i 1999–2002

prof. dr hab. Jerzy Pudełko – rektor

prof. dr hab. Erwin Wąsowicz – prorektor ds. nauki

44. Inauguracja roku akademickiego 2007/08 – ostatnia w Akademii Rolniczej; od lewej dziekani: Zbigniew Czarnecki, Zbigniew Weber, Jerzy Świągół (prodziekan), prorektor Leszek Nogowski, rektor Erwin Wąsowicz, prorektor Janusz Nowacki, dziekani: Andrzej Mocek, Lesław Łabudzki i Zdzisław Wilkaniec

prof. dr hab. Bogdan J. Wosiewicz – prorektor ds. studiów

prof. dr hab. Piotr Goliński – prorektor ds. rozwoju kadr naukowych i współpracy z zagranicą

Kadencja 2002–2005 i 2005–2008

prof. dr hab. Erwin Wąsowicz – rektor

prof. dr hab. Grzegorz Skrzypczak – prorektor ds. nauki i współpracy z zagranicą

prof. dr hab. Leszek Nogowski – prorektor ds. studiów

prof. dr hab. Janusz Nowacki – prorektor ds. kadr i rozwoju uczelni

Administracją uczelni kierowali: mgr Jan Gabrysz (1963–1991), mgr Ludwik Młodziejowski (1991–2002), po czym w randze kanclerza uczelni mgr Zbigniew Szalaty (2003–2011).

Najwcześniejsze i znaczące zmiany organizacyjne w czasach funkcjonowania AR związane były z wyjściem z jej struktur Zamiejscowego Wydziału Rolniczego w Bydgoszczy. Część kadry dydaktycznej nowej placówki rolniczego szkolnictwa wyższego w kraju stanowili zatrudnieni dotychczas w Bydgoszczy badacze z poznańskiej AR. Wzmocniono ją również dzięki pozyskaniu pracowników naukowo-badawczych i dydaktycznych z innych uczelni rolniczych w kraju¹⁸⁵.

¹⁸⁵ Bydgoski Zamiejscowy Wydział Akademii Rolniczej w Poznaniu został połączony z Wyższą Szkołą Inżynierską w Bydgoszczy 1 X 1974 r. Efektem połączenia było powstanie Akademii Techniczno-Rolniczej im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy. Zob. Dz.U. nr 30 z 1974 r., poz. 178. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 VIII 1974 r. w sprawie przekształcenia Wyższej Szkoły Inżynierskiej

Od 1974 r. Wydział ten, wraz z bydgoską Wyższą Szkołą Inżynierską, stały się zaczątkiem Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy¹⁸⁶.

Podczas 36 lat działalności uczelnia, występująca najpierw pod nazwą AR, a od 1996 r. jako AR im. Augusta Cieszkowskiego, przeszła kolejne zmiany organizacyjne. Jedną z najbardziej znaczących było powołanie Wydziału Ekonomiczno-Społecznego (2006). Wyłoniono go z Wydziału Rolniczego oraz wzmocniono niektórymi zakładami i katedrami funkcjonującymi dotąd w ramach Wydziału Ogrodniczego oraz Wydziału Technologii Drewna¹⁸⁷.

Należy też odnotować zmiany nazw wydziałów już istniejących. Niektóre z nich miały jedynie charakter kosmetyczny. Wprowadzenie ich miało m.in. lepiej odzwierciedlać prowadzoną dydaktykę i badania naukowe oraz stanowić dostosowanie do zmian w obowiązującej terminologii. Nowe nazwy wydziałów były też niejednokrotnie pochodną zmian organizacyjnych oraz „transferów” i nowego przyporządkowania zakładów i katedr. Pierwsza taka zmiana miała miejsce w 1973 r., kiedy Wydział Technologii Rolno-Spożywczej przemianowano na Wydział Technologii Żywności, po czym w roku 2004 na Wydział Nauk o Żywności i Żywieniu. Nazwa ta obowiązuje po dziś. Od roku akademickiego 1990/91 Wydział Melioracji Wodnych funkcjonuje jako Wydział Melioracji Wodnych i Inżynierii Środowiska. Zmianę nazwy przeszedł też w 1998 r. Wydział Zootechniczny, który przemianowano na Wydział Hodowli i Biologii Zwierząt¹⁸⁸.

Strukturę organizacyjną AR w Poznaniu oraz jej zmiany przeprowadzone w latach 1972–2008 przedstawiono na schemacie drzewa genealogicznego UPP¹⁸⁹.

3. Wydziały i ich struktura wewnętrzna

Uczelnia pod nazwą AR rozpoczęła działalność w strukturach instytutowych, utworzonych w roku 1970 z mocy prawa obowiązującego we wszystkich polskich uczelniach. W obrębie wydziałów funkcjonowały 24 instytuty, a ponadto jeden międzywydziałowy – Instytut Matematyki, Fizyki i Chemii, przekształcony w roku 1975 w Instytut Fizyki i Matematyki, kierowany przez doc. dr. Stefana Kinastowskiego (1970–1981). Z tego Instytutu jako jednostkę samodzielną wydzielono w roku 1971 Zakład Metod Matematycznych i Statystycznych,

im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy w Akademii Techniczno-Rolniczą im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy.

¹⁸⁶ *60 lat akademickich studiów...*, s. 62.

¹⁸⁷ <http://www1.up.poznan.pl/wes/pl/wydzial/o-wydziale> [dostęp: 20 maja 2018].

¹⁸⁸ *50-lecie Wydziału Hodowli Biologii Zwierząt*, oprac. A. Bereszyński, Poznań 2001, s. 6–7.

¹⁸⁹ Patrz s. 10–11.

prowadzony przez prof. dr. hab. Tadeusza Calińskiego. W latach 1972–1982 funkcjonował też Międzyuczelniany Instytut Biochemii, którego kierownikiem był prof. dr Jerzy Pawełkiewicz. Natomiast w roku 1973 jako kolejna jednostka międzywydziałowa powstał Instytut Nauk Społeczno-Politycznych, w 1976 r. włączony do Wydziału Ogrodniczego, by w 1987 r. stać się ponownie jednostką ogólnouczelnianą¹⁹⁰. Instytutem tym kierowali kolejno: prof. dr hab. Klemens Ratajczak (1973–1984), doc. dr hab. Zygmunt Kaczmarek (1984–1988) i prof. dr hab. Bogumiła Wojciechowska-Ratajczak (1988–1990).

Struktura instytutowa istniała do roku 1981, czyli do kolejnych dynamicznych zmian związanych z ponownym tworzeniem katedr. Niektóre zakłady funkcjonujące w ramach instytutów zachowały tę formę kilka lat dłużej, jednak jako jednostki samodzielne. Dopiero od połowy lat osiemdziesiątych zostały przekształcone w katedry. Do instytutów miano wiele zastrzeżeń, wynikających z różnych przesłanek. Struktura ta nie była powszechnie akceptowana, a nie jest dziełem przypadku, że dążenie do zmian miało miejsce podczas „karnawału Solidarności”. Bunt społeczeństwa z 1980 r. oraz jego konsekwencje w postaci zwiększenia możliwości decydowania o uczelni przez jej pracowników, umożliwiły ponowne zmiany organizacyjne. W świadomości wielu pracowników uczelni, tradycyjna organizacja z silnymi katedrami była bowiem mocno utrwalona. Taki też model uznano za najbardziej odpowiadający potrzebom prowadzenia badań naukowych oraz dydaktyki.

Fala przywracania starej struktury przetoczyła się przez wszystkie wydziały Akademii, a początek dała im Rada Wydziału Leśnego. Na Wydziale tym powołano aż 13 katedr, na których czele stanęli kierownicy dotychczasowych zakładów¹⁹¹. Analogiczna sytuacja wydarzyła się na Wydziale Rolniczym, na którym pozostawiono Instytut Mechanizacji Rolnictwa i utworzono osiem katedr oraz jeden samodzielny zakład¹⁹². W ramach Wydziału Zootechnicznego, Ogrodniczego i Melioracji Wodnych utworzono katedry oraz samodzielne zakłady.

Strukturę zdecydowanie „instytutowo-katedralną” pozostawiono na pozostałych dwóch wydziałach typowo technologicznych. Na Wydziale Technologii Żywności z Instytutu Żywienia Człowieka¹⁹³ wydzielono kolejną jednostkę tego typu. Tak powstał Instytut Mikrobiologii, Biochemii i Analizy Żywności,

¹⁹⁰ B. Wojciechowska-Ratajczak, *Instytut Nauk Społeczno-Politycznych*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989, s. 123.

¹⁹¹ *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Leśnego. Z okazji 125-lecia studiów rolniczych w Wielkopolsce oraz 75-lecia akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. J. Meixner i K. Magnuski, Poznań 1995, s. 51.

¹⁹² *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Rolniczego*, red. Z. Woźnica, J. Kryszak i S. Rząsa, Poznań 1995, s. 9.

¹⁹³ Instytut powstał w 1977 r. przez połączenie Instytutu Podstaw Nauki o Żywności i Katedry Technologii i Higieny Żywienia Człowieka. Zob. *50 lat Wydziału Nauk o Żywności i Żywieniu 1962–2012*, red. T. Jankowski, Poznań 2012, s. 21.

z dwoma zakładami¹⁹⁴. Na Wydziale Technologii Drewna utrzymano Instytut Chemicznej Technologii Drewna i utworzono kilka katedr, w tym jedną z wyodrębnionym zakładem¹⁹⁵. Warto dodać, że wszystkie uchwały rad wydziałów w powyższej sprawie wymagały zatwierdzenia przez Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Wyartykułowana po wielu latach ocena instytutów jako samodzielnych jednostek organizacyjnych nie była i nie jest do dziś jednoznaczna. Miała zarówno zwolenników, jak i przeciwników. Powrót do katedr był jednym z postulatów społeczności akademickiej w okresie „pierwszej Solidarności”. Ale jak pisał prof. Józef Broda:

W zasadzie jednak był to krok wstecz. Struktura instytutowa już się przyjęła i funkcjonowała w miarę normalnie. Sprzyjała lepszemu wykorzystaniu środków finansowych i podejmowaniu rozleglejszych badań naukowych. Bez wątplenia zniesieniem instytutów byli zainteresowani dawni kierownicy katedr, „zdegradowanych” do poziomu zakładów lub początkowo zespołów naukowo-dydaktycznych¹⁹⁶.

Po kolejnej dekadzie, tj. w 1991 r., nastąpiły dalsze ruchy organizacyjne, które podobnie jak wcześniejsze, związane były ze zmianami w życiu społeczno-politycznym kraju. Rozwiązano wówczas Międzywydziałowy Instytut Nauk Społeczno-Politycznych¹⁹⁷. Ta duża jednostka międzywydziałowa należała do pierwszych ofiar zmian w placówkach szkolnictwa wyższego w ramach przekształceń ustrojowych wprowadzanych po 1989 r. Do innych przeobrażeń tego czasu należała likwidacja w roku 1990 Studium Wojskowego.

Strukturę organizacyjną wydziałów od momentu likwidacji instytutów (1981) wraz z wykazem dziekanów (1972–2008) przedstawiają poniższe zestawienia.

WYDZIAŁ ROLNICZY

■ DZIEKANI

doc. dr Marcelli Andrzejewski (1972–1978)

prof. dr hab. Mieczysław Rutkowski (1978–1987)

doc. dr Roman Skoczylas (1987–1990)

¹⁹⁴ 50 lat Wydziału Nauk o Żywności..., s. 21.

¹⁹⁵ Wydział Technologii Drewna. Dzieje akademickich studiów w Poznaniu 1954–2014, red. W. Kociński, Poznań 2014, s. 20.

¹⁹⁶ J. Broda, *Historia studiów leśnych w Poznaniu (1919–2009)*, [w:] *Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919–2009. Nauka dla praktyki leśnej*, red. J. Broda, Poznań 2009, s. 102.

¹⁹⁷ Tamże, s. 11.

dr hab. Aleksandra Sawicka (1990–1996)
prof. dr hab. Grzegorz Skrzypczak (1996–2002)
prof. dr hab. Andrzej Mocek (2002–2008)

■ **SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR/ZAKŁADÓW,
DYREKTORZY INSTYTUTÓW**

Instytut Inżynierii Rolniczej

Instytut Mechanizacji Rolnictwa (do 2000)

dr Jan Adanowicz (1981–1984)
doc. dr hab. Jan Frużyński (1984–1987)
doc. dr Eugeniusz Wojtowicz (1987–1990)
dr hab. Adam Krysztofiak (1991–2011)

Katedra Biochemii i Biotechnologii

Katedra Biochemii (do 1991)

doc. dr hab. Witold Walerych (1981–1996)
prof. dr hab. Ryszard Słomski (od 1996)

Katedra Chemii Rolnej

prof. dr hab. Kazimierz Lehmann (1981–1987)
prof. dr hab. Marcei Andrzejewski (1987–1989)
dr hab. Witold Grzebisz (od 1990)

Katedra Ekonomii

przeniesiona na Wydział Ekonomiczno-Społeczny (w 2006)

prof. dr hab. Bogumiła Wojciechowska-Ratajczak (1991–1993)
dr hab. Kamila Wilczyńska (1993–1996)
dr hab. Władysława Łuczka-Bakuła (1996–2006)

Katedra Genetyki i Hodowli Roślin

prof. dr hab. Julian Jaranowski (1981–1983)
doc. dr hab. Jan Szwadiak (1983–1984)
doc. dr hab. Teresa Mackiewicz (1984–1989)
dr hab. Zbigniew Broda (1991–2013)

Katedra Gleboznawstwa

doc. dr hab. Zdzisław Margowski (1981–1982)

prof. dr hab. Wojciech Dzięciołowski (1982–1985)
prof. dr hab. Stanisław Rząsa (1985–1994)
prof. dr hab. Andrzej Mocek (1994–2017)

Katedra Ekonomiki Gospodarki Żywnościowej

Katedra Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa (do 2000)

doc. dr Roman Skoczylas (1981–1991)
prof. dr hab. Aleksander Pietraszewski (1991–1994)
prof. dr hab. Michał Sznajder (1994–2006)

Katedra Łąkarstwa

doc. dr hab. Maria Grynja (1981–1984)
doc. dr hab. Stanisław Kozłowski (1984–2009)

Katedra Metod Matematycznych i Statystycznych

Zakład Metod Matematycznych i Statystycznych (w latach 1971–1988
jako jednostka międzywydziałowa)

prof. dr hab. Tadeusz Caliński (1971–1984)
doc. dr hab. Radosław Kala (1984–1987)
doc. dr hab. Bronisław Ceranka (1987–2009)

Katedra Mikrobiologii Rolnej

prof. dr hab. Henryk Kaszubiak (1981–1991)
dr hab. Aleksandra Sawicka (1991–2008)

Katedra Pedagogiki Rolniczej

przeniesiona na Wydział Ekonomiczno-Społeczny (w 2006)

doc. dr hab. Edward Kołowski (1981–1990)
prof. dr hab. Stanisław Kozłowski, kurator (1990–1992)
dr hab. Stanisław Wawryniuk (1992–2002)
dr Witold Nowakowski (2002–2004)
dr Wincenty Wrześniewski (2004–2006)

Katedra Uprawy Roli i Roślin

prof. dr hab. Kazimierz Piechowiak (1981–1983)
prof. dr hab. Jerzy Pudełko (1983–2006)
prof. dr hab. Wiesław Koziera (2006–2017)

WYDZIAŁ LEŚNY

■ DZIEKANI

doc. dr hab. Zygmunt Witkowski (1972–1975)
prof. dr hab. Ferdynand Wójtowski (1975–1978)
prof. dr hab. Jan Meixner (1978–1987)
prof. dr hab. Konrad Magnuski (1987–1990)
prof. dr hab. Bogusław Fruziński (1990–1996)
dr hab. Henryk Różański (1996–2002)
prof. dr hab. Lesław Łabudzki (2002–2008)

■ SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR

Katedra Botaniki Leśnej (do 2006)

doc. dr Kazimierz Glanc (1981–1991)
dr Władysław Danielewicz (1991–2003)
prof. dr hab. Jerzy Zieliński (2003–2006)

Katedra Dendrometrii (do 2006)

prof. dr hab. Zygmunt Witkowski (1981–1987)
prof. dr hab. Jan Meixner (1987–1996)
dr Mieczysław Turski (1996–2006)

Katedra Ekonomiki Leśnictwa

prof. dr hab. Mieczysław Podgórski (1981–1991)
dr hab. Hubert Szramka (1991–2017)

Katedra Entomologii Leśnej

prof. dr hab. Alfred Szmidt (1981–1990)
prof. dr hab. Jacek Michalski (1990–1994)
prof. dr hab. Robert Luterek (1994–2001)
dr hab. Ignacy Korczyński (2001–2017)

Katedra Fitopatologii Leśnej

dr Antoni Przezbórski (1981–1989)
prof. dr Karol Mańka, kurator (1989–1990)
doc. dr hab. Małgorzata Mańka (1990–2017)

Katedra Gleboznawstwa Leśnego i Nawożenia Lasu (do 2006)

prof. dr hab. Witold Mucha (1981–1984)
dr Antoni Sienkiewicz (1984–2006)

Katedra Gospodarstwa Łowieckiego (do 2006)

doc. dr hab. Bogusław Fruziński (1981–2005)
prof. dr hab. Lesław Łabudzki (2005–2010)

Katedra Hodowli Lasu

prof. dr hab. Kazimierz Urbański (1981–1989)
prof. dr hab. Stanisław Szymański (1989–1994)
prof. dr hab. Stanisław Zabielski (1994–1996)
dr hab. Bohdan Drogoszewski (1996–2003)
dr hab. Władysław Barzdajn (2003–2017)

Katedra Inżynierii Leśnej

doc. dr hab. Zbigniew Gądziński (1981–1986)
dr hab. Bogusław Kamiński (1986–2000)
dr hab. Antoni T. Miler (2000–2017)

Katedra Techniki Leśnej

Katedra Mechanizacji Prac Leśnych (do 2001)

prof. dr hab. Marian Kubiak (1981–1991)
dr hab. Henryk Różański (1991–2009)

Katedra Ochrony Lasu i Środowiska Przyrodniczego (do 2006)

prof. dr hab. Bohdan Kiełczewski (1981–1982)
prof. dr hab. Jerzy Wiśniewski (1982–2003)
dr hab. Dariusz J. Gwiazdowicz (2003–2006)

Katedra Użytkowania Lasu

doc. dr hab. Tadeusz Cybulko (1981–1999)
dr hab. Dieter F. Giefing (1999–2006)
prof. dr hab. Witold Pazdrowski (2006–2013)

Katedra Urządzania Lasu¹⁹⁸

dr hab. Edward Żółciak (1981–1984)
dr hab. Konrad Magnuski (1984–2001)

¹⁹⁸ Do jednostki włączono Katedrę Dendrometrii (2006).

dr hab. Ryszard Miś (2001–2006)

dr hab. Roman Jaszcak (od 2006)

Katedra Przyrodniczych Podstaw Leśnictwa¹⁹⁹

prof. dr hab. Jerzy Zieliński (2006–2009)

Katedra Łowiectwa i Ochrony Lasu²⁰⁰

prof. dr hab. Jerzy Łabudzki (2006–2010)

WYDZIAŁ ZOOTECHNICZNY WYDZIAŁ HODOWLI I BIOLOGII ZWIERZĄT (OD 1998)

■ DZIEKANI

prof. dr hab. Ryszard Graczyk (1972–1975)

prof. dr hab. Ferdynand Wójtowski (1975–1978)

prof. dr hab. Michał Iwaszkiewicz (1978–1981)

doc. dr hab. Andrzej Potkański (1981–1987)

doc. dr hab. Edmund Kozal (1987–1993)

prof. dr hab. Marian Urbaniak (1993–1999)

dr hab. Leszek Nogowski (1999–2002)

prof. dr hab. Zdzisław Wilkaniec (2002–2008)

■ SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR/ZAKŁADÓW

Katedra Anatomii Zwierząt

prof. dr hab. Marian Sobociński (1981–1983)

doc. dr hab. Szymon Godynicki (1983–2006)

Katedra Fizjologii i Biochemii Zwierząt

doc. dr hab. Urszula Prusiewicz-Witaszek (1981–1994)

dr hab. Jolanta Chichłowska (1994–2000)

prof. dr hab. Krzysztof W. Nowak (2000–2006)

prof. dr hab. Paweł Maćkowiak (2006–2009)

¹⁹⁹ Jednostka powstała z połączenia Katedry Botaniki Leśnej z Katedrą Gleboznawstwa Leśnego i Nawożenia Lasu (2006).

²⁰⁰ Jednostka powstała z połączenia Katedry Gospodarstwa Łowieckiego z Katedrą Ochrony Lasu i Środowiska Przyrodniczego (2006).

Katedra Genetyki i Podstaw Hodowli Zwierząt

doc. dr hab. Czesław Janicki (1981–1989)

doc. dr hab. Marek Świtoński (od 1989)

Katedra Hodowli Bydła i Produkcji Mleka

Katedra Hodowli Bydła (do 2005)

prof. dr hab. Antoni Kaczmarek (1981–1994)

prof. dr hab. Łucjan Rosochowicz (1994–1997)

prof. dr hab. Zbigniew Dorynek (1997–2009)

Katedra Hodowli i Produkcji Trzody Chlewnej

Zakład Hodowli i Produkcji Trzody Chlewnej (do 1991)

doc. dr hab. Mieczysław Ratajszczak (1981–1991)

doc. dr hab. Janusz T. Buczyński (1991–2015)

Katedra Hodowli i Użytkowania Drobiu

Zakład Hodowli i Produkcji Drobiu (do 1991)

dr hab. Andrzej Skrzydlewski (1981–1991)

dr hab. Helena Kontecka (1991–2014)

Katedra Hodowli Owadów Użytkowych

prof. dr hab. Ferdynand Wójtowski (1981–1994)

dr hab. Zdzisław Wilkaniec (1994–1997)

dr hab. Bożena Szymaś (1997–2000)

prof. dr hab. Zdzisław Wilkaniec (2000–2009)

Katedra Hodowli Owiec i Kóz

Katedra Hodowli i Produkcji Owiec (do 1996)²⁰¹

prof. dr hab. Zdzisław Śliwa (1981–1994)

prof. dr hab. Edmund Kozal (1994–1997)

dr hab. Adam Gut (1997–2006)

Katedra Hodowli Zwierząt Futerkowych

dr hab. Ryszard Cholewa (1991–2006)

²⁰¹ Katedrę Hodowli Owiec i Kóz oraz Katedrę Hodowli Zwierząt Futerkowych połączono w roku 2006, tworząc Katedrę Hodowli Owiec, Kóz i Zwierząt Futerkowych, którą kierował prof. dr hab. Jacek Wójtowski (2006–2009).

Katedra Rybactwa Śródlądowego i Akwakultury

Katedra Rybactwa Śródlądowego (do 1993)

prof. dr hab. Michał Iwaszkiewicz (1981–1991)

doc. Jerzy Mastyski (1991–1997)

prof. dr hab. Antoni Przybył (1997–2009)

Katedra Surowców Pochodzenia Zwierzęcego

Zakład Oceny Surowców Pochodzenia Zwierzęcego (do 1993)

doc. dr hab. Jan Domański (1981–1993)

dr hab. Andrzej Łyczyński (1993–2009)

Katedra Weterynarii Rolniczej

Katedra Zoohigieny i Profilaktyki Weterynaryjnej (do 1996)

prof. dr hab. Tadeusz Dziubek (1981–1985)

doc. dr hab. Stanisław Winnicki (1985–2003)

prof. dr hab. Jędrzej M. Jaśkowski (2003–2016)

Katedra Zoologii

prof. dr hab. Ryszard Graczyk (1981–1994)

doc. dr hab. Andrzej Bereszyński (1994–2009)

Katedra Żywienia Zwierząt i Gospodarki Paszowej

prof. dr Kazimierz Gawęcki (1981–1984)

doc. dr hab. Andrzej Potkański (1984–2006)

prof. dr hab. Andrzej Rutkowski (2006–2014)

WYDZIAŁ TECHNOLOGII DREWNA

■ DZIEKANI

prof. dr hab. Zdzisław Jakubowski (1972–1978)

prof. dr hab. Kazimierz Nowak (1978–1980)

prof. dr hab. Edward Cegiel (1980–1981)

prof. dr hab. Jan Raczkowski (1981–1982)

prof. dr hab. Michał Zenkteler (1982–1987)

prof. dr hab. Zdzisław Jakubowski (1987–1990)

prof. dr hab. Włodzimierz Prądkowski (1990–1996)

dr hab. Ginter J. Hruzik (1996–1999)

prof. dr hab. Włodzimierz Prądkowski (1999–2005)

dr hab. Ryszard Guzenda (2005–2008)

■ **SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR, DYREKTORZY
INSTYTUTÓW**

Instytut Chemicznej Technologii Drewna

prof. dr hab. Zdzisław Czechowski (1975–1992)

prof. dr hab. Zefiryn Adamski (1992–1994)

prof. dr hab. Włodzimierz Prądzyński (1994–2012)

Katedra Inżynierii Środowiska Pracy

Katedra Higieny i Ochrony Pracy (do 2000)

prof. dr hab. Janusz Bielski (1981–1994)

dr Antoni Zeyland (1994–2000)

prof. dr hab. Stanisław Dolny (2000–2009)

Katedra Ekonomiki i Organizacji Drzewnictwa

przeniesiona na Wydział Ekonomiczno-Społeczny (w 2006)

prof. dr hab. Zdzisław Jakubowski (1981–1994)

dr hab. Wojciech Lis (1994–2006)

Katedra Hydrotermicznej Obróbki i Modyfikacji Drewna

wyodrębniona z Katedry Mechanicznej Technologii Drewna (w 1986)

prof. dr hab. Maciej Ławniczak (1986–1995)

dr Jan Dudziński (1995–2001)

dr hab. Henryk Widłak (2001–2005)

Katedra Klejenia i Uszlachetniania Drewna

prof. dr hab. Michał Zenkteler (1981–1994)

dr hab. Stanisław Proszyk (1994–2013)

Katedra Meblarstwa

doc. dr hab. Stanisław Dzięgielewski (1981–2006)

prof. dr hab. Jerzy Smardzewski (od 2006)

Katedra Mechanicznej Technologii Drewna

doc. dr hab. Jerzy Buchholz (1981–1990)

prof. dr hab. Edward Cegiel (1990–1992)

dr Ginter J. Hruzik (1992–2014)

Katedra Mechaniki i Techniki Ciepłej

prof. dr hab. Ryszard Ganowicz (1981–1998)
dr Ryszard Guzenda (1998–2013)

Katedra Nauki o Drewnie

prof. dr hab. Jan Raczkowski (1981–1997)
prof. dr hab. Lidia Helińska-Raczkowska (1997–2000)
dr hab. Waldemar Moliński (2000–2016)

Katedra Obrabiarek i Podstaw Konstrukcji Maszyn

Katedra Obrabiarek i Urządzeń Przemysłowych (do 2000)

prof. mgr Jerzy Strumiński (1981–1984)
prof. dr hab. Jan Staniszewski (1984–1990)
dr Wojciech Kien (1990–1991)
doc. dr hab. Jan Żurek (1991–1996)
dr hab. Mieczysław Kujawski (1996–2000)
prof. dr hab. Bogdan Branowski (2000–2002)
prof. dr hab. Witold Rybarczyk (2002–2006)
dr hab. Piotr Pohl (2006–2012)

Katedra Tworzyw Drzewnych

prof. dr hab. Zbigniew Morze (1981–1998)
dr hab. Janina Łęcka (1998–2009)

Katedra Chemii

prof. dr hab. Stefan Kinastowski (1981–1999)
prof. dr hab. Piotr Goliński (1999–2017)

WYDZIAŁ OGRODNICZY

■ DZIEKANI

doc. dr hab. Tadeusz Hołubowicz (1972–1981)
prof. dr hab. Zenon Krzywański (1981–1987)
doc. dr hab. Marian Gapiński (1987–1990)
dr hab. Eugeniusz Pacholak (1990–1996)
prof. dr hab. Mikołaj Knaflewski (1996–2002)
prof. dr hab. Zbigniew Weber (2002–2008)

■ **SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR/ZAKŁADÓW**

Katedra Botaniki

prof. dr hab. Stanisław Król (1981–1992)
dr Wanda Rudnicka-Sterna (1992–1998)
dr hab. Małgorzata Klimko (1998–2009)

Katedra Entomologii

prof. dr hab. Wiktor Kadłubowski (1981–1987)
dr hab. Stanisław Burdajewicz (1987–1994)
dr hab. Barbara Wilkaniec (1994–2009)

Katedra Fitopatologii

prof. dr hab. Władysław Błaszczak (1981–1986)
doc. dr hab. Zbigniew Weber (1986–2009)

Katedra Fizjologii Roślin

doc. dr hab. Danuta Wójcik-Wojtkowiak (1981–1987)
prof. dr hab. Zenon Krzywański (1987–1991)
prof. dr hab. Danuta Wójcik-Wojtkowiak (1991–2000)
dr hab. Monika Kozłowska (2000–2009)

Katedra Dendrologii i Szkółkarstwa

dr hab. Stanisława Korszun (2005–2014)

Katedra Metod Ochrony Roślin

Zakład Metod Ochrony Roślin (do 1992)

prof. dr hab. Włodzimierz Romankow (1981–1991)
dr hab. Tadeusz Baranowski (1991–2009)

Katedra Nasiennictwa Ogrodniczego

Katedra Nasiennictwa i Szkółkarstwa Ogrodniczego (do 2005)

prof. dr hab. Karol Duczmał (1981–2000)
dr hab. Roman Hołubowicz (2000–2009)

Katedra Nauk Społecznych

przeniesiona na Wydział Ekonomiczno-Społeczny (w 2006)

dr hab. Zygmunt Kaczmarek (1991–1996)

prof. dr hab. Karol Duczmał, kurator (1996–1997)
dr hab. Janusz Nowacki, kurator (1997–1998)
prof. dr hab. Zygmunt Kaczmarek (1998–2006)

Katedra Nawożenia Roślin Ogrodniczych

Zakład Nawożenia Roślin Ogrodniczych (1982–1985),
włączony do Katedry Fizjologii Roślin (1985–1993)

dr Andrzej Komosa (1982–1985)
dr hab. Andrzej Komosa (1993–1997)
dr hab. Wojciech Tyksiński (1997–2003)
prof. dr hab. Andrzej Komosa (2003–2017)

Katedra Ochrony i Kształtowania Środowiska

dr hab. Piotr Ilnicki (1994–2004)
dr Piotr Lewandowski (2004–2006)
prof. dr hab. Janusz Nowacki (2006–2011)

Katedra Roślin Ozdobnych

Zakład Roślin Ozdobnych (1981–1984)

dr Krystyna Oszkinis (1981–1984)
doc. dr hab. Mieczysław Czekalski (1984–1993)
dr hab. Anna Lisiecka (1993–2000)
prof. dr hab. Marek Jerzy (2000–2009)

Katedra Sadownictwa

prof. dr hab. Tadeusz Hołubowicz (1981–1997)
prof. dr hab. Eugeniusz Pacholak (1997–2010)

Katedra Terenów Zieleni

Zakład Kształtowania i Konserwacji Terenów Zieleni (1981–1990)

doc. dr hab. Zbigniew Haber (1981–2001)
dr hab. Piotr Urbański (od 2001)

Katedra Warzywnictwa

doc. dr hab. Marian Gapiński (1981–1994)
dr hab. Mikołaj Knaflewski (1994–2009)

WYDZIAŁ TECHNOLOGII ROLNO-SPOŻYWCZEJ
WYDZIAŁ TECHNOLOGII ŻYWNOSCI (OD 1973)
WYDZIAŁ NAUK O ŻYWNOSCI I ŻYWIENIU (OD 2004)

■ **DZIEKANI**

doc. dr hab. Mieczysław Jankiewicz (1972–1981)
prof. dr hab. Henryk Gąsiorowski (1981–1984)
prof. dr hab. Eugenia Sobkowska (1984–1987)
prof. dr hab. Edward Kamiński (1987–1990)
prof. dr hab. Janusz Czapski (1990–1993)
dr hab. Jan Pikul (1993–1999)
dr hab. Wiktor Obuchowski (1999–2002)
prof. dr hab. Zbigniew Czarnecki (2002–2008)

■ **SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR, DYREKTORZY
INSTYTUTÓW**

Instytut Technologii Żywności Pochodzenia Roślinnego

doc. dr hab. Kazimierz Szegotko (1970–1984)
prof. dr hab. Henryk Gąsiorowski (1984–1987)
prof. dr hab. Kazimierz Szegotko (1987–1991)
dr hab. Wiktor Obuchowski (1991–1997)
prof. dr hab. Mieczysław Jankiewicz (1997–2000)
dr hab. Jan Michniewicz (2000–2009)

Instytut Technologii Żywności Pochodzenia Zwierzęcego (do 1991)

doc. dr hab. Jacek Wojciechowski (1981–1987)
doc. dr hab. Józef Gracz (1987–1991)

Instytut Technologii Mięsa²⁰²

prof. dr hab. Barbara Dzierżyńska-Cybulko (1991–1994)
prof. dr hab. Waldemar Uchman (1994–2000)
dr hab. Włodzimierz Dolata (2000–2009)

Instytut Mikrobiologii, Biochemii i Analizy Żywności (do 1991)

prof. dr hab. Stanisław Stawicki (1981–1985)
prof. dr hab. Janusz Skupin (1985–1991)

²⁰² Jednostka powstała w wyniku przekształcenia Instytutu Technologii Żywności Pochodzenia Zwierzęcego.

Instytut Żywienia Człowieka (do 1991)

prof. dr hab. Stanisław Stawicki (1977–1981)

prof. dr hab. Zdzisław Pazoła (1981–1987)

doc. dr Mieczysław Urbanowicz (1987–1991)

Katedra Biochemii i Analizy Żywności

prof. dr hab. Marek Gogolewski (1991–2003)

prof. dr hab. Jerzy R. Warchalewski (2003–2009)

Katedra Biotechnologii i Mikrobiologii Żywności

dr hab. Włodzimierz Grajek (1991–2013)

Katedra Higieny Żywienia Człowieka²⁰³

prof. dr hab. Jan Gawęcki (1991–2006)

prof. dr hab. Jan Jeszka (2006–2016)

Katedra Technologii Żywienia Człowieka²⁰⁴

dr hab. Witold Janitz (1991–2000)

dr hab. Józef Korczak (2000–2017)

Katedra Technologii Mleczarstwa²⁰⁵

prof. dr hab. Jacek Wojciechowski (1991–1996)

dr hab. Jan Pikul (1996–2017)

Katedra Zarządzania Jakością Żywności²⁰⁶

prof. dr hab. Jacek Kijowski (2002–2013)

Katedra Fizyki²⁰⁷

dr Ewa Miedziejko (1981–1984)

prof. dr hab. Stefan Poliszko (1984–2006)

dr hab. Krzysztof Polewski (od 2006)

²⁰³ Jednostka powstała w wyniku przekształcenia Instytutu Żywienia Człowieka.

²⁰⁴ Jednostka powstała w wyniku przekształcenia Instytutu Żywienia Człowieka.

²⁰⁵ Jednostka powstała w wyniku przekształcenia Instytutu Technologii Żywności Pochodzenia Zwierzęcego.

²⁰⁶ Jednostka powstała w wyniku połączenia Katedry Technologii Produktów Drobiarskich z Katedrą Techniki Jądrowej w Rolnictwie.

²⁰⁷ Jednostka włączona w 1987 r. do Wydziału; międzywydziałowa (1981–1987).

Katedra Technologii i Higieny Żywności Człowieka (do 1977)

doc. dr Mieczysław Urbanowicz (1972–1977)

Katedra Technologii Produktów Drobiarskich²⁰⁸ (do 2002)

dr hab. Jacek Kijowski (1991–2002)

Katedra Techniki Jądrowej w Rolnictwie (do 2002)

prof. dr hab. Włodzimierz Fiszer (1991–2000)

dr hab. Jan Zabielski (2000–2002)

Studium Wiejskiego Gospodarstwa Domowego²⁰⁹

doc. dr hab. Barbara Dzierżyńska-Cybulko (1972–1977)

dr Aleksandra Swulińska-Katulska (1977–2010)

mgr Romana Chojnacka (2010–2013)

**WYDZIAŁ MELIORACJI WODNYCH
WYDZIAŁ MELIORACJI I INŻYNIERII ŚRODOWISKA (OD 1990)**

■ **DZIEKANI**

doc. dr hab. Henryk Mikołajczak (1972–1975)

prof. dr Eugeniusz Matusiewicz (1975–1978)

doc. dr hab. Henryk Mikołajczak (1978–1981)

doc. dr Bogumił J. Lewandowski (1981–1987)

prof. dr hab. Andrzej Kosturkiewicz (1987–1990)

dr hab. Bogdan J. Wosiewicz (1990–1996)

dr hab. Wiesław Buczkowski (1996–2002)

prof. dr hab. Czesław Szafranski (2002–2008)

■ **SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR/ZAKŁADÓW**

Katedra Agrometeorologii

Zakład Agrometeorologii (1981–1987)

dr Andrzej Kędziora (1981–2004)

prof. dr hab. Janusz Olejnik (od 2004)

²⁰⁸ Jednostka powstała w wyniku przekształcenia Instytutu Technologii Żywności Pochodzenia Zwierzęcego.

²⁰⁹ Jednostka ogólnouczelniana w latach 1990–2013.

Katedra Budownictwa Wodnego

doc. dr Bogumił Lewandowski (1981–2000)

dr hab. Ryszard Błażejowski (2000–2003)

dr hab. Bogusław Przedwojski (2003–2008)

Katedra Ekologii i Rolniczych Podstaw Melioracji

Zakład Ekologii i Rolniczych Podstaw Melioracji (1981–1987)

Katedra Ekologii i Ochrony Środowiska Rolniczego (1987–2001)

Katedra Ekologii i Ochrony Środowiska (od 2001)

prof. dr Eugeniusz Matusiewicz (1962–1984)²¹⁰

doc. dr hab. Józef Szoszkiewicz (1984–2000)

dr hab. Janina Zbierska (2000–2009)

Katedra Geotechniki

Zakład Geotechniki (1981–1991)

doc. dr hab. Zbigniew Młynarek (1981–2006)

prof. dr hab. Adam Niedzielski (2006–2011)

Katedra Gleboznawstwa Melioracyjnego

Zakład Gleboznawstwa Melioracyjnego (1981–1987)

Katedra Gleboznawstwa i Rekultywacji (od 2003)²¹¹

prof. dr hab. Jerzy Marcinek (1987–1997)

dr Jolanta Komisarek (od 1997)

Katedra Mechaniki Budowli i Budownictwa Rolniczego

doc. dr hab. Henryk Mikołajczak (1981–1991)

doc. dr hab. Bogdan Wosiewicz (1991–1997)

dr hab. Wiesław Buczkowski (1997–2009)

Katedra Melioracji Wodnych

Katedra Melioracji Wodnych i Leśnych (1981–1996)

Katedra Melioracji i Kształtowania Środowiska (1996–2003)

Katedra Melioracji, Kształtowania Środowiska i Geodezji (od 2003)²¹²

doc. dr hab. Andrzej Kosturkiewicz (1981–1994)

dr hab. Czesław Szafrąński (1994–2013)

²¹⁰ W latach 1962–1970 na Oddziale Melioracji Wodnych Wydziału Rolniczego.

²¹¹ Do jednostki włączono Katedrę Rekultywacji.

²¹² Do jednostki włączono Katedrę Geodezji.

Katedra Rekultywacji (do 2003)

prof. dr hab. Jan Bender (1991–1994)
dr hab. Mirosława Gilewska (1994–2003)

Katedra Geodezji (do 2003)

doc. dr hab. Janusz Gołaski (1981–1991)
dr Zygmunt Bąkowski (1991–1992)
prof. dr hab. Janusz Gołaski (1992–1997)
dr Zygmunt Bąkowski (1997–2000)
dr Maria Jankowska (2000–2003)

WYDZIAŁ EKONOMICZNO-SPOŁECZNY

■ **DZIEKAN**

prof. dr hab. Witold Wielicki (2006–2008)

■ **SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR**

Katedra Ekonomii

dr hab. Władysława Łuczka-Bakuła (od 1996)

Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej w Agrobiznesie

prof. dr hab. Walenty Poczta (od 2006)

Katedra Ekonomiki i Organizacji Drzewnictwa

dr hab. Wojciech Lis (1994–2017)

Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw Agrobiznesu

dr hab. Zbigniew Gołaś (2006–2017)

Katedra Ekonomiki Przetwórstwa, Marketingu i Konsumpcji

prof. dr hab. Michał Sznajder (2006–2017)

Katedra Finansów i Rachunkowości w Agrobiznesie

dr hab. Feliks Wysocki (2006–2017)

Katedra Nauk Społecznych

dr hab. Eugeniusz Kośmicki (2006–2007)

dr hab. Kazimierz Wojnowski (2007–2008)

Katedra Pedagogiki

dr Wincenty Wrześniewski (2006–2009)

Katedra Zarządzania i Prawa

prof. dr hab. Witold Wielicki (2006–2008)

4. Dydaktyka, studenci i kadra akademicka

Początek działalności Akademii Rolniczej wiązał się ze znaczącym polepszeniem warunków kształcenia. Nowe, dobrze wyposażone obiekty oddane do użytku w latach 1972–1975, tj. Collegium Maximum oraz kompleksy dla Wydziału Technologii Drewna i Technologii Żywności, niewątpliwie poprawiały komfort działalności naukowo-badawczej oraz dydaktycznej. Ich powstanie było też jednym z impulsów do wzrostu liczby pracowników naukowo-dydaktycznych i kadry wspomagającej działalność uczelni oraz przyjmowanych studentów.

Liczba nauczycieli akademickich AR zwiększała się systematycznie. W porównaniu z okresem usamodzielnienia uczelni jako WSR było ich kilka razy więcej²¹³, osiągając w roku akademickim 1975/76 poziom 650 osób. W następnym pięcioleciu, tj. do roku akademickiego 1982/83 wykładowców było już 796. W tym czasie wzrosła też z 12 do 22 liczba profesorów zwyczajnych, przy czym we wszystkich uczelniach wyższych miasta Poznania wynosiła w tych samych latach odpowiednio 73 i 108 osób. Jeśli chodzi o profesorów nadzwyczajnych, w roku akademickim 1975/76 było ich 41, a do roku 1982/83 liczba ich wzrosła do 55. Ogółem w stolicy Wielkopolski w roku akademickim 1975/76 tytułem profesora nadzwyczajnego legitymowały się 194 osoby, natomiast w roku 1982/83 już 220 osób. Potencjał kadrowy AR w tych dwóch grupach nauczycieli akademickich osiągnął zatem 20% wszystkich profesorów zatrudnionych w poznańskich placówkach szkolnictwa wyższego²¹⁴. Mimo to stan liczbowy kadry uznawano w tym czasie za dalece niewystarczający. Przykładowo w 1979 r. ubolewano, że uczelni brakuje około 350 etatów dla pełnego zaspokojenia potrzeb proce-

²¹³ W. Fiszer, *Rozwój bazy materialnej i schemat organizacyjny*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974, s. 52.

²¹⁴ APP, KW PZPR, sygn. 3342, s. 9. Dane statystyczne szkół wyższych woj. poznańskiego.

su dydaktyczno-wychowawczego. Według przyjmowanych wówczas założeń, średnie obciążenie pracownika naukowo-dydaktycznego wynosiło 250 godzin, a lektora 520 godzin rocznie²¹⁵.

W pierwszym dziesięcioleciu funkcjonowania AR, tj. w latach 1973–1982, z wnioskami o przyznanie tytułu profesora zwyczajnego i nadzwyczajnego wystąpiono dla 106 osób, a 130 osób ubiegało się o stopień doktora habilitowanego. Znaczące były efekty przewodów doktorskich prowadzonych na wszystkich uprawionych do tego Wydziałach; w tym okresie stopnie doktora zostały nadane 482 osobom. W znacznej części byli to doktoranci lub asystenci uczelni, po obronie zatrudniani na etatach naukowo-badawczych i naukowo-dydaktycznych²¹⁶. Ogólna liczba pracowników wszystkich jednostek organizacyjnych uczelni w latach 80. i 90. nie odbiegała zanedo od stanu zatrudnienia w ostatnim roku jej funkcjonowania jako AR. W 2008 r. wykazywano 837 etatów należących do nauczycieli akademickich, z czego 242 przypadało pracownikom samodzielnym. Do wymienionych liczb należało jeszcze dodać prawie 750 etatów pozostałych zatrudnionych na uczelni osób. Ogółem trzeba więc odnotować w sumie 1581 etatów zajmowanych przez pracowników różnych kategorii²¹⁷. Przez wiele lat AR należała więc do jednych z największych zakładów pracy w Poznaniu i Wielkopolsce.

W okresie działalności AR systematycznie rosła liczba jej studentów. Początkowo było to związane ze zwiększaniem zapotrzebowania na wykwalifikowaną kadrę dla szeroko rozumianego rolnictwa, przemysłu spożywczego i leśnictwa. W późniejszym czasie liczba studentów związana też była z poszerzaniem oferty edukacyjnej.

Jeszcze w okresie PRL duży wpływ na liczbę studentów kierunków rolniczych wywarła wspomniana już decyzja nr 120/76 Prezydium Rady Ministrów z 7 X 1976 r. w sprawie kwalifikowanych kadr na potrzeby rolnictwa w latach 1976–1990. W dokumencie tym stwierdzano, że we wzmiankowanym okresie zapotrzebowanie na specjalistów z wyższym wykształceniem wzrośnie o około 220–250 tys. osób²¹⁸. Przewidywano, że znaczna ich część będzie edukowana przez uczelnię poznańską. Kształcenie rolników oraz pracowników sektora przetwórstwa rolno-spożywczego miało zaspokajać przede wszystkim potrzeby Wielkopolski oraz sąsiednich regionów. Wiele z kierunków oferowanych przez uczelnię cieszyło się zawsze dużą popularnością i było oblegane przez chętnych do studiowania. Otrzymanie indeksu AR w Poznaniu traktowano jako duże osiągnięcie, a nie wszystkim chętnym dana była ta

²¹⁵ Tamże, sygn. 3340, s. 2–3. Udział Akademii Rolniczej w Poznaniu w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju ze szczególnym uwzględnieniem województwa i m. Poznania.

²¹⁶ Tamże, sygn. 3342, s. 36. Pismo KZ PZPR AR z 21 marca 1983 r.

²¹⁷ *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu 2008–2016*, Poznań 2016, s. 54–55.

²¹⁸ APP, KW PZPR, sygn. 3340, s. 7. Udział Akademii Rolniczej w Poznaniu w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju ze szczególnym uwzględnieniem województwa i m. Poznania.

możliwość. Niekiedy poruszane były wszystkie, nie tylko uczelniane, czynniki mogące dopomóc w uzyskaniu upragnionego indeksu. Przekonuje o tym np. artykuł znanego publicysty Andrzeja Krzysztofa Wróblewskiego zamieszczony w jednym z numerów tygodnika „Polityka” z 1975 r.²¹⁹ Dotyczył on przyjęcia na studia zootechniczne syna jednego z ważnych dyrektorów Zjednoczenia Państwowych Gospodarstw Rybackich w Wielkopolsce. Pojawiły się w nim sugestie, że w przyjęciu wymienionego nie były brane wyniki jego egzaminów wstępnych. Sprawa zrobiła się na tyle głośna, że zainteresował się nią Wydział Nauki i Oświaty KW PZPR w Poznaniu. Powołana została komisja do jej zbadania, która przeprowadzając analizę procedury przyjęcia tego studenta, nie stwierdziła jednak żadnych uchybień²²⁰.

Przełom wieków XX i XXI oraz pierwsze lata obecnego stulecia to apogeum zainteresowania studiami wyższymi w Polsce. Odbiło się to również na liczbie studentów AR. W latach 1994–2003 ich odsetek wzrósł o ponad 100% (z 6208 do 13 849 osób). W roku akademickim 2003/2004 uczelnia odnotowała największą w swoich dziejach liczbę studentów. Ułatwieniem w podjęciu nauki dla znacznej ich części było też uruchomienie studiów zamiejscowych. Ośrodki takie powstały m.in. w Lesznie (Wydział Rolniczy) oraz w Kościelcu (Wydział Hodowli i Biologii Zwierząt). W tej ostatniej miejscowości otwarto kierunek zootechnika ze specjalnością agroturystyka²²¹. Agroturystykę jako specjalność utworzono w 1995 r. we współpracy z Wydziałem Turystyki i Rekreacji Akademii Wychowania Fizycznego im E. Piaseckiego w Poznaniu²²². Poza Kościelcem zajęcia na zaocznych studiach zootechnicznych ze specjalnością agroturystyka uruchomiono w 1999 r. w Międzychodzie²²³. Zauważyć wypada, że ośrodki zamiejscowe uczelni miały dosyć długie tradycje. Siedziba wspomnianego ośrodka w Lesznie znajdowała się w miejscowym Zespole Szkół Rolniczych, gdzie aż do 1987 r. zlokalizowany był punkt konsultacyjny Wydziału Rolniczego. Tutaj też w roku akademickim 1994/95 uruchomiono czteroletnie zawodowe studia inżynierskie o specjalności „gospodarstwo rodzinne”²²⁴. Takie działania były odpowiedzią na zapotrzebowanie zgłaszane zarówno przez władze ówczesnego województwa leszczyńskiego, jak i przedstawicieli wysokotowarowego rolnictwa tego regionu, w którym gospodarstwa rodzinne odgrywały ważną rolę. Specjalność rozwijana w Lesznie dała m.in. podstawy do utworzenia (w 1999) Instytutu Rolnictwa w nowo powołanej w tym mieście Państwowej Wyższej Szkole

²¹⁹ „Polityka” nr 38 (968) z 20 IX 1975 r.

²²⁰ KW PZPR, sygn. 3399, s.23–25. Notatka służbowa w sprawie artykułu „Za wszelką cenę” z 24 IX 1975 r.

²²¹ *50-lecie Wydziału Hodowli Biologii Zwierząt*, oprac. A. Bereszyński, Poznań 2001, s. 85.

²²² *Wydział Hodowli i Biologii Zwierząt. Dzieje akademickich studiów w Poznaniu 1951–2011*, red. T. Szwaczkowski, Poznań 2011, s. 19

²²³ Tamże, s. 20.

²²⁴ *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Rolniczego...*, s. 18.

Zawodowej²²⁵. Studia w ośrodkach zamiejscowych nie były domeną tylko Wydziału Rolniczego i Wydziału Hodowli i Biologii Zwierząt. W roku akademickim 1998/99 Wydział Ogrodniczy uruchomił specjalność „produkcja i zarządzanie” na kierunku ogrodnictwo w Marszewie koło Pleszewa. To region o uznanych tradycjach ogrodniczych, gdzie wcześniej także funkcjonował punkt konsultacyjny. Podobne studia uruchomiono staraniem Wydziału Melioracji i Inżynierii Środowiska w Zespole Szkół Rolniczych w Powodowie pod Wolsztynem w roku akademickim 2001/02²²⁶. Kształcenie w ośrodkach zamiejscowych trwało do lat 2005–2008, znacząco zwiększając w regionie kadrę z wyższym wykształceniem. Wzrost zainteresowania studiami w AR w Poznaniu przedstawiają dane liczbowe zawarte w tabeli 3.1.

Tabela 3.1. Studenci Akademii Rolniczej w Poznaniu w latach 1972–2007

Rok akademicki	Studia				Ogółem
	dzienne	zaoczne	podyplomowe	doktoranckie	
1972/73	4 146	2 243	188	28	6 843
1973/74	4 364	2 493	288	23	7 461
1974/75	4 245	2 260	218	23	6 746
1975/76	4 442	2 175	194	32	6 888
1976/77	4 790	2 320	145	19	7 274
1977/78	5 104	2 972	180	28	8 284
1978/79	5 310	3 055	220	25	8 610
1979/80	5 329	3 202	259	10	9 095
1980/81	5 110	2 547	154	5	7 929
1981/82	4 997	2 580	155	–	7 732
1982/83	4 725	2 445	132	–	7 302
1983/84	4 264	2 116	125	–	6 505
1984/85	3 784	1 680	67	–	5 531
1985/86	3 487	1 319	125	–	4 931
1986/87	3 561	1 145	74	–	4 780
1987/88	3 520	980	104	–	4 604
1988/89	3 548	1 014	81	–	4 643
1989/90	3 490	1 227	103	–	4 820
1990/91	3 522	1 300	93	–	4 822
1991/92	3 472	986	69	–	4 578
1992/93	3 609	1 188	–	–	4 918

²²⁵ *Księga jubileuszowa. W 55 rocznicę powstania Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu i 10 rocznicę nadania Akademii Rolniczej imienia Augusta Cieszkowskiego*, Poznań 2006, s. 146.

²²⁶ *Jubileusz 50-lecia studiów na Wydziale Melioracji i Inżynierii Środowiska*, red. J. Komisarek i W. Buczkowski, Poznań 2012, s. 16.

Rok akademicki	Studia				Ogółem
	dzienne	zaoczne	podyplomowe	doktoranckie	
1993/94	3 920	1 415	–	–	5 335
1994/95	4 356	1 707	127	18	6 208
1995/96	4 869	1 935	138	70	7 012
1996/97	5 038	2 442	120	137	7 617
1997/98	5 861	2 986	57	222	9 069
1998/99	6 294	3 218	51	334	10 130
1999/00	6 579	3 485	114	428	10 737
2000/01	6 947	3 710	138	521	11 404
2001/02	7 441	4 183	147	552	12 457
2002/03	7 992	4 302	233	586	13 206
2003/04	8 342	4 551	281	559	13 849
2004/05	8 397	4 346	338	503	13 709
2005/06	8 439	4 247	395	464	13 704
2006/07	8 230	3 935	496	334	13 329
2007/08	7 987	3 800	581	280	12 916

Tabela nie obejmuje studentów eksternistycznych, których liczba wynosiła ok. 150 osób rocznie.

Warto zwrócić uwagę na jedną z zasadniczych zmian w systemie studiów i dyplomowania, jaka nastąpiła w latach osiemdziesiątych ubiegłego stulecia. Ustawą z dnia 4 maja 1982 r. wprowadzono kształcenie w ramach kierunków studiów, odpowiadającym dziedzinom nauki i specjalnościom naukowych. Kompetentnym organem do określania tych kierunków została nowo powołana Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Na podstawie tej ustawy wprowadzono też nowe wzory dyplomów wydawane absolwentom.

Uczelnia starała się zawsze unowocześniać proces dydaktyczny, dostosowując go zarówno do zmieniających się potrzeb otoczenia gospodarczo-społecznego, jak i nowych możliwości. Ważnym elementem kształcenia i integralną częścią programów studiów były praktyki zawodowe. Na przełomie lat 1989/90 pojawiły się też nowe możliwości organizacji praktyk i zagranicznych wyjazdów studenckich. Poza nabyciem umiejętności zawodowych, stanowiły znaczące wsparcie finansowe i uczyły nowych kompetencji w okresie przemian ustrojowych. O dynamice rozwoju praktyk zagranicznych w AR świadczyć mogą chociażby dane z jednego tylko wydziału, tj. Wydziału Rolniczego. W 1990 r. z możliwości takich wyjazdów skorzystało siedmiu studentów, a już cztery lata później wyjazdy zostały zorganizowane dla 52 osób²²⁷. Z czasem z praktyk tych mogli też korzystać studenci

²²⁷ *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Rolniczego...*, s. 21.

innych wydziałów, a nawet innych poznańskich uczelni. W roku 2003, czyli przed akcesją Polski do Unii Europejskiej, skorzystała z nich rekordowa grupa – blisko 650 osób. Praktyki zagraniczne organizowano z pomocą innych instytucji współpracujących z Akademią, a wspierane były przez IAAS (Międzynarodowe Stowarzyszenie Studentów Rolnictwa), którego oddział był w Poznaniu. Pod koniec lat 90. ubiegłego stulecia pojawiły nowe możliwości, nie tylko praktyk ale i studiów zagranicznych w ramach programu Erasmus. Ta możliwość dała nieznaną dotąd szansę wielu studentom studiowania przez jeden lub dwa semestry w wybranych przez siebie ośrodkach europejskich, ówczesnych państw Unii Europejskiej.

Lata 90. minionego stulecia były okresem rozwoju studiów doktoranckich w AR. Z prowadzenia tej formy kształcenia skorzystała większość wydziałów, ale warunkiem było posiadanie uprawnień do nadawania stopnia doktora habilitowanego. Pierwsze Studium Doktoranckie utworzył Wydział Rolniczy, początkowo z rozdziałem na stacjonarne i niestacjonarne. Po ich połączeniu i zreorganizowaniu w 1998 r., studiami kierował prof. dr hab. Zbigniew Broda. Zainteresowania trzecim stopniem kształcenia wzrastało, stąd tworzyły je kolejne wydziały, co sprzyjało rozwojowi kadry naukowej. Kandydatów wyróżniał zapał do pracy badawczej, więc niektórzy decydowali się nawet na status doktoranta bez stypendium. Niewątpliwie źródłem takiego zainteresowania były też trudności na rynku pracy, choć takich przyczyn nie można wiązać z kandydatami na studia niestacjonarne.

Słuchacze Studium Doktoranckiego korzystali z bazy uczelni, ale także wyjeżdżali na staże do wielu ośrodków zagranicznych, byli beneficjentami stypendiów otrzymywanych na zasadach konkursowych (np. z Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej czy z funduszy europejskich), aplikowali też o granty promotorskie (m.in. z Komitetu Badań Naukowych i MNiSW). Organizowali seminaria i konferencje we własnym środowisku i wraz z młodszymi kolegami studentami. Po uzyskaniu stopnia doktora zasilali kadrę akademicką oraz często prestiżowe firmy krajowe i zagraniczne.

Dla studentów i doktorantów uczelni, a zwłaszcza pasjonatów i ambitnych, ważnym uzupełnieniem zajęć była zawsze działalność w ramach studenckich kół naukowych. Organizowane spotkania przeznaczone zawsze były dla szczególnie zaangażowanych i chcących poszerzyć swoją wiedzę. Do kół należało zwykle około 15% studentów stacjonarnych. Ta aktywność była też przedpolem rekrutacji na studia doktoranckie lub staże asystenckie. Najstarsze z kół naukowych sięgają swoimi korzeniami czasów powstania Wydziału Rolniczo-Leśnego. Były to Koło Naukowe Rolników oraz Koło Naukowe Leśników. Ich działalność prowadzono na szeroką skalę w wielu sekcjach: botanicznej, entomologicznej, ornitologicznej, łowieckiej itp.²²⁸ W połowie lat siedemdziesiątych XX wieku na uczelni działało osiem kół naukowych. Obok tych z najstarszym rodowo-

²²⁸ *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Leśnego...*, s. 195.

45. Powitanie przez prorektora Piotra Golińskiego doktorantów z Instytutu Maxa Plancka (Monachium, Frankfurt n. Menem, Kolonia), uczestników międzynarodowego seminarium

dem, utworzono też koła: technologów drewna, zootechników, technologów rolno-spożywczych, ogrodników, meliorantów i mechanizatorów rolnictwa. Poza autentyczną działalnością naukową, podkreślenia wymaga organizacja i udział w letnich obozów naukowo-krajoznawczych. Studenci AR prowadzili kompleksowe obozy, w których uczestniczyli również adepci innych dyscyplin z poznańskiego środowiska naukowego. Przykładem takich działań może być chociażby obóz „Jeziorsko”, na którym zajmowano się badaniem wpływu istotnego dla regionu zbiornika retencyjnego na środowisko naturalne²²⁹. Swoistym *signum temporis* było pojawienie się w latach 90. ubiegłego wieku nowych kół naukowych: informatyków oraz młodych menedżerów²³⁰. Niejednokrotnie działalność studencka przybierała wymiar międzynarodowy. Przykładem tego był obóz naukowy zorganizowany w 1976 r. przez koło naukowe zootechników. Jego uczestnicy prowadzili badania zwierząt w północno-wschodniej Afryce²³¹.

Życie studenckie nie toczyło się jedynie wokół nauki. Studenci mieli też inne możliwości rozwijania swoich pasji i zainteresowań lub po prostu spędzania wolnego czasu. Ożywioną działalność prowadzono w Klubie Uczelnianym Akademickiego Związku Sportowego. Tradycje ruchu sportowego na uczelni sięgały pierwszych lat 50. XX w. W latach 70. uczelniany AZS liczył kilkuset członków.

²²⁹ J.B. Lewandowski, *Studenckie koła naukowe, Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974, s. 161–162.

²³⁰ *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Rolniczego...*, s. 22.

²³¹ *50-lecie Wydziału Hodowli i Biologii Zwierząt*, oprac. A. Bereszyński, Poznań 2001, s. 56.

Oprócz osób zajmujących się różnymi dyscyplinami raczej po amatorsku, wśród członków byli także sportowcy reprezentujący bardzo wysoki poziom. Klub AZS prowadził kilka sekcji, do których należały m.in. piłka koszykowa, siatkówka, piłka nożna, strzelectwo, pływanie, jeździectwo i lekka atletyka. W 1973 r. reprezentacja uczelni zdobyła tytuł akademickiego mistrza Polski w piłce koszykowej mężczyzn²³². Sukces ten został powtórzony w 1975 r.²³³ Aż sześciokrotnie koszykarze otrzymali miano najlepszej drużyny wśród uczelni rolniczych. Wysoką pozycję sportowców potwierdzały miejsca zajmowane w klasyfikacji prowadzonej dla uczelni rolniczych. Klub AZS poznańskiej AR, wśród uczelni rolniczych, zajął: I miejsce w 1992 r., II miejsce w 2002 r. i III miejsca w 2004 r.²³⁴ Bardzo dobre wyniki osiągały siatkarki, zdobywając od 2000 r. wiele medali, a w sezonie 2004/05 awansowały do III ligi państwowej. W dorobku medalowym sportowców AR w mistrzostwach uczelni rolniczych do 2006 r. znalazło się ogółem 122 medali (42 złote, 42 srebrne i 38 brązowe)²³⁵. Do najbardziej znanych uczelnianych sportowców należał żeglarz Ryszard Błaszk, zaliczany do najlepszych zawodników w kraju w klasie Finn, uczestnik igrzysk olimpijskich w Montrealu w 1976 r.²³⁶

Dużą popularnością cieszyło się studenckie Radio Winogrody, przez wiele lat działające jako radiowęzeł. Za jego pośrednictwem emitowano najczęściej audycje muzyczne. Było też wykorzystywane przez władze uczelni, jak miało to miejsce chociażby w 1956 oraz 1968 r., czyli jeszcze w okresie WSR. Tą właśnie drogą rozpowszechniano kierowane do studentów komunikaty i apele Senatu. Studencka rozgłośnia nie stroniła też od podejmowania poważniejszych tematów, m.in. w przełomowych latach 1980/81 czy 1988/89.

Zdecydowana zmiana jakościowa studenckiego radiowęzła na Winogrodach nastąpiła w latach 90. ubiegłego wieku. Została wtedy przekształcona w profesjonalną rozgłonię radiową, która uzyskała nawet swoją częstotliwość – 100,2 MHz. Rozpoczęła nadawanie 5 XI 1994 r. pod nazwą „Radio Winogrody”, a po dwóch latach zmieniła nazwę na „Radio Fan”. Jej siedzibą był akademik przy ulicy Dożynkowej 9G. Tam też zainstalowano nadajnik oraz umieszczono antenę nadawczą. Radio nadawało własny program do 30 XI 2000 r. Przedstawicielem władz uczelni w radzie programowej rozgłośni był dr hab. Leszek Nogowski z Wydziału Hodowli i Biologii Zwierząt²³⁷.

²³² A. Wierzbicki, *Akademicki Związek Sportowy, Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-lecie Polski Ludowej*, red J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974, s. 163–164.

²³³ *Księga jubileuszowa...*, s. 244.

²³⁴ Tamże, s. 245.

²³⁵ Tamże.

²³⁶ *Wydział Technologii Drewna. Dzieje akademickich studiów w Poznaniu 1954–2014*, red. W. Kociński, Poznań 2014, s. 217.

²³⁷ *50-lecie Wydziału Hodowli i Biologii...*, s. 45. Zob. też [https://pl.wikipedia.org/wiki/Radio_Fan_\(Poznań\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Radio_Fan_(Poznań)) [dostęp: 8 maja 2018].

Od 1974 r. chlubą uczelni jest własny Zespół Pieśni i Tańca „Łany” prezentujący na wielu scenach i estradach świata folklor nie tylko Wielkopolski. Grupa powstała z inicjatywy rektora prof. dr. hab. Jerzego Zwolińskiego. Urzeczywistnił ten pomysł student Jerzy Dengusiak, a pierwszy występ Zespołu miał miejsce już po trzech miesiącach. Później grupę miłośników folkloru poprowadzili dr Maria Stróżyk i Wacław Wojciechowski. W styczniu 1977 r. kierownictwo artystyczne objął wielki miłośnik polskiego folkloru Wiesław Kaszubkiewicz, nadając Zespołowi profesjonalny charakter. Jemu też zawdzięczać należy nowy program oraz obowiązującą do dzisiaj nazwę. Folklor stał się tworzywem do artystycznego opracowania i przystosowania do wymogów sceny, z jednoczesnym zachowaniem autentycznych kostiumów, muzyki i elementów tanecznych oraz charakteru poszczególnych regionów. Dzięki temu prezentowane programy były widowiskami barwnymi, pełnymi ekspresji i dynamiki²³⁸. Dla członków Zespołu, pod wodzą doskonałego wychowawcy i wielkiego autorytetu Wiesława Kaszubkiewicza, taniec ludowy stał się ważnym uzupełnieniem w studiach.

Nie tylko w środowisku lokalnym renomę zyskał także zespół trębaczy myśliwskich „Venator” powstały w 1984 r. Zespół, skupiający przede wszystkim studentów leśników, zapewniał oprawę muzyczną wielu podniosłych uroczystości.

46. Zespół Pieśni i Tańca „Łany” – oberek

²³⁸ http://www.lany.com.pl/go.php/pl/o_zespole/historia.html [dostęp: 7 marca 2018].

Promując sygnały i muzykę myśliwską, uczestniczył w koncertach i wielu festiwalach o tematyce łowieckiej²³⁹.

W roku 1993 z inicjatywy i pasji dyrygentki Barbary Dąbrowskiej-Silskiej pojawiła się kolejna możliwość rozwoju zainteresowań muzycznych studentów Akademii w ramach chóru kameralnego „Coro da Camera”, z repertuarem obejmującym zarówno klasykę, jak i muzykę rozrywkową.

5. Badania naukowe i współpraca międzynarodowa

Badania naukowe i ich rezultaty znajdujące również przełożenie na praktykę oraz prowadzoną na uczelni dydaktykę spowodowały, że w 1973 r. Akademia Rolnicza w Poznaniu została uznana przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego, Nauki i Techniki za najlepszą wyższą szkołę o profilu rolniczym w Polsce²⁴⁰. Pod koniec lat siedemdziesiątych XX w. w dokumencie podsumowującym 60-lecie studiów rolniczo-leśnych w Poznaniu podkreślano, że do głównych osiągnięć naukowych, które – co najistotniejsze – w dużym stopniu zostały wdrożone do praktyki gospodarczej należało:

- opracowanie: 1) nowych technologii uprawy, w szczególności rzepaku, ziemniaka, kukurydzy i roślin ogrodnich, 2) metod optymalnego stosowania i wykorzystania nawozów, 3) technologii pozyskiwania pasz i stosowania dodatków paszowych w żywieniu zwierząt, 4) programów reintrodukcji ginących dzikich gatunków zwierząt, 4) metod zwalczania chorób i szkodników, 5) technologii uszlachetniania drewna i tworzyw drzewnych oraz 6) nowych technologii wykorzystania odpadów drzewnych w produkcji płyt drewnopodobnych;
- wyhodowanie: 1) licznych nowych odmian roślin pastewnych i warzywnych oraz drzew owocowych, 2) nowych ras zwierząt gospodarskich (świni złotnickiej i owcy wielkopolskiej).

O dużym znaczeniu dla praktyki były też osiągnięcia w leśnictwie i mechanizacji rolnictwa, a ponadto w ochronie roślin i ekologii, hydrologii, gospodarce wodnej oraz rekultywacji użytków rolnych. Doniosłym osiągnięciem były wyniki badań nad biosyntezą białka i witaminy B₁₂²⁴¹.

W okresie późniejszym do listy tej należy dodać jeszcze wiele innych osiągnięć, których ciężar gatunkowy jest trudny do przecenienia. Nie tylko dla rolnictwa Wielkopolski duże znaczenie miały badania nad soją rozpoczęte w 1973 r. przez

²³⁹ <http://www.up.poznan.pl/venator/> [dostęp: 20 czerwca 2018].

²⁴⁰ J. Jaranowski, *Badania naukowe, Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974, s. 31.

²⁴¹ APP, KW PZPR, sygn. 3340, s. 2–3. Udział Akademii Rolniczej w Poznaniu w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju ze szczególnym uwzględnieniem województwa i m. Poznania.

zespół pracujący początkowo pod kierownictwem prof. Juliana Jaranowskiego. W 1991 r. wyhodowano i zarejestrowano wczesną odmianę soi 'Nawiko', która była znakomicie przystosowana do uprawy w warunkach klimatycznych i glebowych Polski środkowej i południowej. Badania z tego zakresu były prowadzone także w latach późniejszych²⁴². Znaczące były też efekty prac podjętych nad koniczyną i pszenżytem²⁴³.

W latach 1972–2008 udało się wprowadzić w życie wiele projektów autorstwa pracowników AR, które w znaczący sposób wpłynęły na stan zarówno rolnictwa, jak i środowiska naturalnego. W tym drugim przypadku podkreślić należy chociażby działania na rzecz introdukcji gatunków zagrożonych wyginięciem. Naukowcy tej poznańskiej uczelni wnieśli decydujący wkład w przywrócenie w Wielkopolsce bobra oraz restytucję w regionie konika polskiego i żubra. Inicjatorem tych przedsięwzięć był znany badacz z zakresu zoologii prof. Ryszard Graczyk. Wspomnieć też można o introdukcji muflona, cenionego gatunku łownego, czego pomysłodawcą był z kolei prof. Andrzej Bereszyński. Realizacja obu programów

47. Odmiana jabłoni 'Delikates' hodowli dr. hab. Medarda Maćkowiaka, nominowana w 2018 r. do rejestracji odmian tradycyjnych Wielkopolski

48. Plantacja nasienna soi 'Nawiko' (RGD Dłoń, z 1993) – nowej odmiany z hodowli zespołu prof. Juliana Jaranowskiego; autorzy: Jerzy Nawracała i Grzegorz Konieczny

49. Owca wielkopolska – syntetyczna rasa mięsno-wełnista z hodowli zespołu prof. Zdzisława Śliwy, objęta programem zasobów genetycznych

²⁴² *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Rolniczego...*, s. 53–54.

²⁴³ Tamże, s. 55.

znacząco wpłynęła na zwiększenie atrakcyjności turystycznej m.in. Puszczy Noteckiej, co było możliwe dzięki Stacji Doświadczalnej w Stobnicy, założonej w 1974 r.²⁴⁴

Władze i pracownicy uczelni w swojej działalności naukowej starali się, by jej efekty znajdowały jak najszybsze zastosowanie w praktyce. Celowi temu służył chociażby Zakład Upowszechniania Postępu w Rolnictwie, który wydawał szereg instrukcji o charakterze popularnonaukowym dla szerokiego rolnictwa i osiągnięcia wzrostu produkcji rolniczej oraz poprawy jej jakości. Staraniem Zakładu wydawano serię publikacji pod wspólnym tytułem „Nauka – praktyce rolniczej”. Instytucja ta była też zobowiązana do przekazywania informacji o zakończonych badaniach oraz organizowanych konferencjach Ośrodkowi Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu. W ramach popularyzacji osiągnięć ścisła współpraca została nawiązana z redakcją rolną poznańskiej rozgłośni Polskiego Radia w Poznaniu. Przygotowywano w niej audycje propagujące m.in. nowoczesne metody prowadzenia gospodarki rolnej. Owocną współpracę rozpoczęto też z Wojewódzkim Ośrodkiem Postępu Rolniczego w Sielinku. Polegała ona na udziale pracowników w szkoleniach służb specjalistycznych Ośrodka, konsultacjach oraz recenzowaniu opracowań przygotowywanych przez WOPR²⁴⁵.

Długa jest lista prac naukowo-badawczych i osiągnięć uczelni wdrożonych w rolnictwie, ogrodnictwie i leśnictwie, w przemyśle przetwórczym i spożywczym. Wiele z nich oparto na wykorzystaniu biotechnologii i osiągnięć biologicznych. Co niezwykle istotne, odbywało się to z poszanowaniem polityki ekologicznej państwa, ochrony i kształtowania środowiska oraz oddziaływania na zróżnicowany rozwój zwłaszcza obszarów wiejskich. W tym zakresie osiągnięcia są dziełem pracowników każdego wydziału z osobna oraz daleko idącej współpracy naukowej w środowisku akademickim krajowym i zagranicznym. Były efektem otwarcia się uczelni na oczekiwania społeczno-gospodarcze, współdziałania z organami decyzyjnymi, firmami, przedsiębiorcami i producentami żywności.

Uczelnia przygotowała strategię rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich Wielkopolski oraz raport o stanie wsi polskiej. Realizowano projekty prognozujące przemiany w rolnictwie i gospodarce żywnościowej w aspekcie integracji z Unią Europejską. Ważne okazały się badania nad przebudową ekosystemów leśnych, odnawianiem i rekultywacją lasów. W zakresie technologicznym koncentrowano się nad metodami przerobu i uszlachetniania drewna, proekologiczną produkcją tworzyw drzewnych oraz nowymi technologiami dla meblarstwa.

²⁴⁴ 50-lecie Wydziału Hodowli i Biologii..., s. 147–148.

²⁴⁵ APP, KW PZPR, sygn. 3340, s. 21. Udział Akademii Rolniczej w Poznaniu w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju ze szczególnym uwzględnieniem województwa i m. Poznania.

Podejmowano programy hodowlane zwierząt gospodarskich oraz działania nad ochroną bioróżnorodności zwierząt. Znaczący okazał się udział Laboratorium Badań Markerów Genetycznych u Koni w światowym projekcie mapowania genomu konia.

Szczególnej wagi były wciąż nowe badania nad doskonaleniem żywności. Z jednej strony skierowane na hodowlę i technologie uprawy roślin paszowych i konsumpcyjnych, w tym warzyw i owoców, czy jak się okazało atrakcyjnych grzybów jadalnych (bocznik i shiitake), z drugiej natomiast na przetwarzanie żywności i zapewnienie jej wysokiej jakości, a dalej zorientowane na żywienie człowieka z wykorzystaniem mikrobiologii i biotechnologii.

Zainicjowano i rozwijano wieloaspektowe prace środowiskowo-krajobrazowe dla potrzeb rolnictwa, z nowymi koncepcjami ochrony i zagospodarowania terenów zieleni oraz obszarów prawnie chronionych. Znaczący był udział uczelni w programach rekultywacji terenów pogórnich, zarządzania i monitorowania zasobami wodnymi oraz badaniach nad przepływem energii i obiegiem materii w krajobrazie rolniczym.

Podstawą wielu osiągnięć były projekty w zakresie genomiki roślin i zwierząt użytkowych, uwzględniające biologiczne podstawy bioróżnorodności organizmów, jakość plonowania i ich funkcjonowanie w zmieniającym się środowisku²⁴⁶.

Osiągnięcia naukowe to ważny wskaźnik prestiżu, jakim niezmiennie cieszyła się poznańska AR. Do tego należy dodać udział eksperckiej kadry naukowej w rozwoju, przebudowie i kształtowaniu współczesnego rolnictwa polskiego i szkolnictwa wyższego. Aktywności w tym zakresie jest wiele, a zacytować należy m.in. wspomniany już dokument przygotowany dla Komisji Rolnictwa Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, dotyczący szans i zagrożeń rolnictwa polskiego w kontekście integracji naszego kraju z krajami Wspólnoty Europejskiej²⁴⁷. O wysokiej pozycji uczelni w kraju świadczy też wybór w 1996 r. jej rektora, prof. Jerzego Pudełkę, na przewodniczącego Konferencji Rektorów Polskich Uczelni Rolniczych. W 1999 r. prof. Andrzej Dubas został wiceprzewodniczącym Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego na lata 1999–2002, pełniąc już funkcję przewodniczącego Sekcji Nauk Biologicznych, Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów (1991–2010), prof. Bogdan J. Wosiewicz w okresie 2005–2011 przewodniczył Zespołowi Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych Państwowej Komisji Akredytacyjnej, a prof. Jan Gawęcki w latach 2000–2004 kierował Zespołem Nauk Rolniczych i Leśnych Komitetu Badań Naukowych.

²⁴⁶ *Księga jubileuszowa...*

²⁴⁷ *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Rolniczego...*, s. 50.

50. Profesorowie uczelni w centralnych organach decyzyjnych ds. nauki i szkolnictwa wyższego (od lewej): Andrzej Dubas, Jan Gawęcki i Bogdan J. Wosiewicz

Ważnym elementem rangi każdej uczelni są jej uprawnienia do nadawania stopni naukowych. W latach AR umocowania takie zdobywały kolejne jej wydziały. W 1977 r. Wydział Ogrodniczy otrzymał prawo do nadawania stopnia doktora habilitowanego²⁴⁸, w 1990 r. prawo do przyznawania stopnia doktora nauk rolniczych w zakresie melioracji wodnych uzyskał Wydział Melioracji i Inżynierii Środowiska, a 10 lat później, tj. od 2003 r., mógł nadawać stopień doktora habilitowanego²⁴⁹. Pełne zestawienie uprawnień zawiera załącznik 1.

Na efektywność badań naukowych wpływała zawsze współpraca z innymi podmiotami, w tym zagranicznymi. Jej kierunki zasadniczo nie odbiegały od tych nawiązanych jeszcze w czasach WSR. Do końca lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku uczelnia nawiązywała kontakty głównie ze szkołami wyższymi i ośrodkami badawczymi z Europy Wschodniej. Należy przyznać, że w wielu przypadkach były one niezwykle intensywne i bardzo owocne, co warto podkreślić. W tym okresie wielu nauczycieli akademickich skorzystało ze staży zagranicznych inicjowanych lub organizowanych przez profesorów polskiego pochodzenia, a nawet działających w kraju. Dobrym tego przykładem jest wspomniany już wcześniej prof. John D. Nalewaja z North Dakota State University w Fargo (USA) oraz współpraca nawiązana przez prof. Szczepana Pieniążka z Instytutu Sadownictwa w Skierniewicach. W ramach obu inicjatyw wielu pracowników, zwłaszcza Wydziału Rolniczego i Ogrodniczego, miało możliwość odbycia staży

²⁴⁸ K. Duczmał, *Wydział Ogrodniczy*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989, s. 77.

²⁴⁹ J. Marcinek, J. Komisarek, *Wydział Melioracji i Inżynierii Środowiska w latach 1962–2012*, [w:] *Jubileusz 50-lecia studiów na Wydziale Melioracji i Inżynierii Środowiska*, red. J. Komisarek i W. Buczkowski, Poznań 2012, s. 14–16.

w znaczących ośrodkach naukowych Stanów Zjednoczonych Ameryki.

Po przemianach społeczno-ustrojowych lat 1989/90 możliwe stało się wzmożenie współpracy z uniwersytetami i stacjami naukowymi innych krajów. W wielu przypadkach współpraca ta została zainicjowana dzięki kontaktom osobistym naukowców, nawiązanym w trakcie zagranicznych pobytów, chociażby konferencyjnych. Nowy impuls został nadany wraz z wejściem naszego kraju do Unii Europejskiej. Uczestnictwo w jej strukturach umożliwiło pozyskiwanie w większym wymiarze środków finansowych przeznaczonych szczególnie na badania i rozwój naukowy, a także proces dydaktyczny.

O bogactwie wymiany międzynarodowej oraz mnogości relacji nawiązanych z wieloma podmiotami zainteresowanymi problematyką, którą zajmowała się AR, świadczy chociażby przykład jej dwóch wydziałów: najstarszej jednostki organizacyjnej, tj. Wydziału Rolniczego, oraz Wydziału Nauk o Żywności i Żywieniu²⁵⁰. Pracownicy tego pierwszego podjęli lub kontynuowali współpracę z zagranicznymi uniwersytetami i szkołami wyższymi, m.in. z USA (University of Florida; University of North Dakota), Kanady (University of British Columbia), Włoch (Università degli Studi di Perugia), Japonii (Hiroshima University), Niemiec (Humboldt-Universität zu Berlin) i Szkocji (Scotish Agricultural College). Owocna współpraca łączyła również Wydział z instytutami branży rolniczej (m.in. Institute of Plant Nutrition and Soil Science, Federal Center of Agriculture, Braunschweig; Institute for Agrobiology and Soil Fertility, Wageningen), a także z europejską federacją produkcji kukurydzy, amerykańskim towarzystwem inżynierii rolniczej i międzynarodowym instytutem fosforowym z siedzibą w Casablance (Maroko)²⁵¹.

Na Wydziale Nauk o Żywności i Żywieniu szczególnie silną współpracę nawiązano z uniwersytetami amerykańskimi (Cornell University, Ithaca, New York; University of Pennsylvania; University of Wisconsin, Madison; North Carolina State University, Raleigh) oraz wieloma europejskimi. Do ważnych ośrodków na-

51. Profesor John D. Nalewaja z North Dakota State University w Fargo (USA)

²⁵⁰ Obszerłą listę międzynarodowych kontaktów uczelni zawiera kilka wydawnictw. Wśród nich są księgi jubileuszowe poszczególnych wydziałów i podobne opracowanie jubileuszowe przygotowane dla całej uczelni. Zob. *Księga jubileuszowa...*

²⁵¹ Tamże, s. 156.

ukowych, z którymi utrzymywano szerokie kontakty należały też instytuty, m.in. w Niemczech (Institut für Bakteriologie und Histologie der Bundesanstalt für Fleischforschung oraz Bundesforschungsanstalt für Ernährung und Lebensmittel, Kulmbach; Bundesanstalt für Milchwirtschaft, Kiel), w Wielkiej Brytanii (Silsoe Research Institute; Institute of Food Research, Norwich), w Norwegii (Norwegian Food Research Institute, Ås), a także holenderski instytut rządowy nauk o zwierzętach i ich zdrowiu w Spelderhold i Lelystad oraz Instytut Pasteura w Paryżu²⁵².

Z badaniami naukowymi oraz wielowymiarowo prowadzoną współpracą, w tym międzynarodową, ścisły związek miało nadawanie tytułów doktora *honoris causa*. Ich liczba była znacznie większa, niż miało to miejsce w okresie WSR. Poczet doktorów *honoris causa* AR w latach 1973–2007 obejmował współpracujących z nią wybitnych przedstawicieli szeroko rozumianych nauk rolnych i leśnych. Nie zabrakło wśród nich także pracowników własnych – osób szczególnie zasłużonych dla rozwoju swojej *Alma Mater*. W powszechnej opinii znaleźli oni swoje miejsce w gronie luminarzy uczelni. Senat AR, podobnie jak senaty innych szkół wyższych, był uprawniony do nadawania tytułu honorowego doktora, jednak z zastrzeżeniem zagranicznych kandydatur. Te ostatnie należało przedstawiać i uzgadniać z ministrem nauki i szkolnictwa wyższego. W latach 1973–2007 tytuły doktorów *honoris causa* AR w Poznaniu otrzymali:

- prof. dr hab. Ryszard Manteuffel – SGGW w Warszawie (1973)
- prof. dr Wacław Kretowicz – Akademia Nauk ZSRR (1975)
- prof. mgr Helena Nieć – Akademia Rolnicza w Poznaniu (1976)
- prof. dr Wasilij Fiedorowicz Wierziłow – Akademia Nauk ZSRR (1976)
- prof. dr Jerzy Korohoda – Akademia Rolnicza w Krakowie (1979)
- prof. dr hab. Tadeusz Perkitny – Akademia Rolnicza w Poznaniu (1982)
- prof. dr hab. Antoni Rutkowski – SGGW w Warszawie (1983)
- prof. dr Jan Ślaski – Akademia Rolnicza w Poznaniu (1983)
- prof. dr hab. Stefan Alexandrowicz – Akademia Rolnicza w Poznaniu (1984)
- prof. dr Lucjan Królikowski – Instytut Badawczy Leśnictwa (1985)
- prof. dr Szczepan Pieniążek – Instytut Sadownictwa w Skierniewicach (1985)
- prof. dr Władysław Węgorek – Instytut Ochrony Roślin w Poznaniu (1985)
- prof. dr Wincenty Pezacki – Akademia Rolnicza w Poznaniu (1987)
- prof. dr Kazimierz Gawęcki – Akademia Rolnicza w Poznaniu (1989)
- prof. dr Walter Bushuk – Uniwersytet Manitoba, Kanada (1989)
- prof. dr inż. Adolf Priesol – Wyższa Szkoła Leśno-Drzewna w Zwoleniu, Słowacja (1989)
- prof. zw. dr Stanisław Bujak – Akademia Rolnicza w Lublinie (1989)
- prof. zw. dr Tadeusz Wojtaszek – Akademia Rolnicza w Krakowie (1989)

²⁵² Tamże, s. 214–215.

- prof. dr Zygmunt Ruszczyc – Akademia Rolnicza we Wrocławiu (1990)
- prof. dr John D. Nalewaja – Uniwersytet Stanowy Dakoty Północnej w Fargo, USA (1991)
- prof. dr hab. Zygmunt Hryniewicz – Akademia Rolnicza we Wrocławiu (1991)
- prof. dr Walter Liese – Uniwersytet w Hamburgu, Niemcy (1991)
- prof. zw. dr hab. Bohdan Kielczewski – Akademia Rolnicza w Poznaniu (1992)
- prof. dr Theodore Thomas Kozłowski – Uniwersytet Kalifornijski, USA (1992)
- prof. dr hab. Wiesław Grochowski – Instytut Badawczy Leśnictwa w Warszawie (1994)
- prof. Leo C.A. Corsten – Uniwersytet Rolniczy w Wageningen, Holandia (1994)
- prof. dr Jerzy Pawełkiewicz – Akademia Rolnicza w Poznaniu (1995)
- prof. dr Karol Mańka – Akademia Rolnicza im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu (1996)
- dr Alina Surmacka-Szcześniak – Centrum Badawcze General Foods Corporation w Tarrytown, USA (1997)
- prof. dr hab. Tadeusz Caliński – Akademia Rolnicza im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu (1998)
- prof. Regina Elandt-Johnson – Uniwersytet Karoliny Północnej w Chapell Hill, USA (2001)
- prof. dr Gerald F. Stranzinger – Federalny Instytut Technologiczny w Zurychu, Szwajcaria (2001)
- prof. dr hab. Andrzej Jerzy Szujecki – SGGW w Warszawie (2001)
- prof. dr hab. Andrzej Legocki – Instytut Chemii Bioorganicznej PAN w Poznaniu (2002)
- prof. dr hab. Ryszard Babicki – Instytut Technologii Drewna w Poznaniu (2004)
- prof. dr hab. Tadeusz Hołubowicz – Akademia Rolnicza im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu (2005)
- prof. dr hab. Dorota Jamroz – Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu (2007)
- prof. dr hab. Andrzej Grzywacz – SGGW w Warszawie (2007)

Wśród badaczy zagranicznych obdarzonych tytułem honorowym znalazły się też osoby związane wcześniej z uczelnią poznańską. Należy do nich chociażby Regina Elandt-Johnson, wychowanka jednego z luminarzy – prof. Stefana Barbackiego z Katedry Genetyki i Hodowli Roślin Wydziału Rolniczego WSR. Wymieniona w lipcu 1964 r. przeniosła się na stałe do USA, gdzie zatrudniona została w University of North Carolina w Chapell Hill. Profesor Elandt zyskała światową

sławę dzięki swoim pracom z zakresu zastosowań statystyki matematycznej w genetyce człowieka²⁵³. Kilku innych doktorów honorowych uczelni to także naukowcy zagraniczni pochodzenia polskiego utrzymujący ze „starym krajem” kontakty nie tylko naukowe.

Profesorowie AR także byli obdarzani tytułami honorowymi przez inne uczelnie krajowe i zagraniczne. Tadeusz Perkitny – prawdziwa legenda AR – został doceniony tytułem doktora *honoris causa* SGGW-AR w Warszawie (1974). Zbyszko Tuchołka otrzymał doktorat honorowy Uniwersytetu Martina Lutra w Halle (1976), który był nie tylko wyrazem uznania dla osiągnięć naukowych profesora, ale także owocem wieloletniej współpracy z tą uczelnią²⁵⁴. Akademia Rolnicza we Wrocławiu tytułem doktora *honoris causa* odznaczyła jednego ze znakomitych naukowców uczelni poznańskiej, prof. Stefana Alexandrowicza (1986)²⁵⁵ oraz rektora prof. Kazimierza Gawęckiego (1990)²⁵⁶; obydwaj zostali przedstawieni w rozdziale „Luminarze nauki”.

6. Infrastruktura i jej rozwój

Prowadzenie działalności dydaktycznej oraz badawczo-rozwojowej jest niemożliwe bez służącej im infrastruktury, czyli bazy lokalowej oraz odpowiedniego wyposażenia, tj. sprzętu niezbędnego do prowadzenia niejednokrotnie bardzo specjalistycznych badań. Kwestie te są szczególnie istotne dla placówek tak mocno związanych z praktyką, a dla instytucji, które działają na rzecz gospodarki żywnościowej, wręcz nie do przecenienia. Braki lokalowe niezbędne do prowadzenia dydaktyki powodowały, że nie można było, pomimo zapotrzebowania, zwiększyć limitów na studia w AR w połowie lat 70. XX w. Zważyć przy tym należy, że obserwowano wówczas zwiększone zainteresowanie kierunkami i specjalnościami studiów oferowanych przez poznańską uczelnię. Program rozbudowy obiektów dydaktycznych oraz bazy naukowo-badawczej został, jak już wspomniano, opracowany w okresie jeszcze wcześniejszym, tj. w czasach WSR. Projekt ten wkomponowano w plan rozwoju szkolnictwa wyższego w Poznaniu. Podnoszono w nim, że zarówno pod względem liczby studentów, jak i kadry naukowo-badawczej i dydaktycznej Poznań zajmuje trzecie miejsce w kraju, po Warszawie i Krakowie. Już w 1972 r. liczba studentów wszystkich wyższych szkół poznańskich osiągnęła 33 640 osób, z czego 20 236 odbywało je w trybie stacjonarnym, a 13 404 wieczorowo i zaocznie. Przewidywano, że do 1975 r. liczba osób podejmujących studia na uczelniach wyższych w Poznaniu

²⁵³ *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Rolniczego...*, s. 72.

²⁵⁴ Tamże, s. 34.

²⁵⁵ Tamże, s. 179–180.

²⁵⁶ *50-lecie Wydziału Hodowli i Biologii Zwierząt*, oprac. A. Bereszyński, Poznań 2001, s. 165.

52. Arboretum Leśnego Zakładu Doświadczalnego Zielonka, powołane uchwałą Senatu 15 XI 1978 r., nazwane „35-lecia PRL”

wzrośnie do ponad 41 tys., z czego około 26 tys. stanowić będą studenci stacjonarni. Wraz ze znaczącym wzrostem liczby studentów wskazywano na potrzebę zwiększenia kadry. Przewidywano wzrost kadry nauczającej na wszystkich uczelniach poznańskich z 7686 w 1970 do 10 tys. w 1975 r. W systemie centralnego planowania zadbane także o takie szczegóły, jak określenie liczby pracowników posiadających status samodzielnych pracowników naukowo-badawczych. Ich liczba w poznańskich szkołach wyższych w roku 1975 powinna wynieść 928 osób i stanowić 24% ogółu zatrudnionej kadry naukowo-dydaktycznej²⁵⁷.

Dynamiczny wzrost liczby studentów i kadry dydaktycznej w stolicy Wielkopolski, dzięki której miała stać się jednym z najważniejszych ośrodków szkolnictwa wyższego w kraju, przypisywano w znacznej mierze AR. Wiązano z tym również projekty rozbudowy jej bazy lokalowej. Uczelnia rozwijać się miała na terenach wyznaczonych ulicami Wojska Polskiego, Mazowieckiej, Wołyńskiej, Szydlowskiej i Dojazd, przy których planowano realizować inwestycje przeznaczone na dydaktykę, oraz w okolicach os. Winogrody, ul. Obornickiej i ul. Słowiańskiej – tam z kolei zamierzano zlokalizować domy studenckie. Rolnicze i leśne zakłady doświadczalne wykorzystywane przez uczelnię miały znajdować się na terenie całego województwa²⁵⁸. Po sukcesywnych przemianach

²⁵⁷ APP, KW PZPR, sygn. 456, s. 57. Ocena realizacji planu inwestycyjnego w szkolnictwie wyższym na 1971 rok i zabezpieczenie przerobu na lata 1971–1975 z marca 1972 r.

²⁵⁸ Tamże, s. 57–58.

strukturalnych i organizacyjnych od początku autonomii Uczelni, w pierwszej dekadzie AR przekroczyły powierzchnię 10 tys. ha. Przeważały obszary leśne – LZD Siemianice i LZD Zielonka. W planach rozwoju bazy lokalowej brano pod uwagę pozyskiwanie finansów nie tylko z Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Uczelnia miała być też beneficjentem środków przekazywanych przez Ministerstwo Przemysłu Spożywczego i Skupu²⁵⁹.

Baza lokalowa, pomimo zdecydowanego zwiększenia liczby sal wykładowych (z 45 w roku akademickim 1962/63 do 75 w roku akademickim 1973/74), nadal nie była w stanie zaspokoić rosnących potrzeb w tym zakresie²⁶⁰. Podkreślić wypada, że warunki studiowania w Poznaniu należały wówczas do najgorszych w Polsce. Powierzchnia przypadająca tu na jednego studenta studiów stacjonarnych wynosiła wówczas 1,62 m², natomiast na poziomie 3 m² kształtowała się średnia wszystkich uczelni podległych Ministerstwu Oświaty i Szkolnictwa Wyższego²⁶¹. Do dużych inwestycji zrealizowanych w czasach AR należał w pierwszym rzędzie gmach Collegium Maximum oddany do użytku w 1972 r. i stanowiący od tego czasu symbol uczelni. Znalazły się w nim miejsca dla administracji, w tym przede wszystkim jej rektoratu oraz dziekanatów. Tym samym odciążony został budynek przy ul. Dąbrowskiego 159, w którym do tej pory mieściły się wymienione urzędy.

Inwestycja Collegium Maximum rozwijała się z dużymi trudnościami. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego odmówiło początkowo przyznania środków na sporządzenie dokumentacji technicznej gmachu, w związku z czym należało szukać pomocy finansowej u władz województwa poznańskiego²⁶². W budynku będącym odtąd głównym miejscem kojarzonym z uczelnią umieszczono także siedziby innych jednostek, takich jak Instytut Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa, Instytut Nauk Społeczno-Politycznych oraz kilku zakładów, m.in. Zakład Metod Matematycznych i Statystycznych, Zakład Upowszechniania Postępu w rolnictwie, a także Studium Języków Obcych i Studium Wychowania Fizycznego.

²⁵⁹ APP, KW PZPR, sygn. 456, s. 62 i 75. Ocena realizacji planu inwestycyjnego w szkolnictwie wyższym na 1971 rok i zabezpieczenie przerobu na lata 1971–1975 z marca 1972 r. Środki spoza MOiSW posłużyły m.in. na wykonanie II etapu hali technologicznej przy ul. Mazowieckiej. Na budowę rozpoczętą w 1975 r. przewidywano pozyskanie środków obcych w wysokości 3 mln zł. Większość kosztów niezbędnych do realizacji inwestycji w postaci pracowni izotopowej przy ul. Dojazd pochodzić miała także ze źródeł obcych – 14 mln zł. Uzupełnieniem niezbędnych środków było 6 mln z Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego.

²⁶⁰ R. Luterek, *Problemy pracy dydaktyczno-wychowawczej, Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974, s. 38. T. Senkus, *Działalność dydaktyczno-wychowawcza*, [w:] *60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981, s. 216.

²⁶¹ APP, KW PZPR, sygn. 456, s. 60. Ocena realizacji planu inwestycyjnego w szkolnictwie wyższym na 1971 rok i zabezpieczenie przerobu na lata 1971–1975 z marca 1972 r.

²⁶² Tamże, sygn. 3327, s. 273. Informacja o stanie, zakresie działalności i podstawowych trudnościach Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu z 26 IV 1960 r.

53. Collegium Maximum przy ul. Wojska Polskiego

Collegium Maximum dysponowało także salami wykładowymi i seminaryjnymi, które znacząco poprawiły warunki, w jakich odbywane były zajęcia.

Kolejną z inwestycji, której projekt powstał jeszcze w czasach WSR (1969), był gmach Wydziału Technologii Drewna (Collegium Ligni), przekazany jego pracownikom naukowym i studentom w 1973 r.²⁶³ Znalazły tu miejsce wszystkie jednostki naukowo-dydaktyczne Wydziału. Głównym wykonawcą tej inwestycji było Poznańskie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego w Poznaniu²⁶⁴. Następnym dużym projektem zrealizowanym ostatecznie w 1975 r. był gmach Wydziału Technologii Żywności²⁶⁵. Według pierwotnych planów powinien być on oddany do użytku jeszcze w latach 1966–1970. Wmurowanie aktu erekcyjnego jednego z najnowocześniejszych wtedy budynków AR nastąpiło jednak dopiero 28 IV 1973 r., a oficjalne przekazanie nastąpiło 2 X 1975 r. Problemy lokalowe, które trapiły jednostki organizacyjne, spowodowały, że część z nich przenosiła się do nowych pomieszczeń już we wrześniu, jeszcze przed formalnym

²⁶³ W. Fiszer, *Rozwój bazy materialnej...*, s. 52.

²⁶⁴ APP, KW PZPR, sygn. 456, s. 57. Ocena realizacji planu inwestycyjnego w szkolnictwie wyższym na 1971 rok i zabezpieczenie przerobu na lata 1971–1975 z marca 1972 r.

²⁶⁵ *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Technologii Żywności*, red. J. Czapski, Poznań 1994, s. 26–27.

54. Wmurowanie aktu erekcyjnego pod budowę budynku Wydziału Technologii Żywności, z widokiem na budynek Katedry Technologii Rolnej; przemawia rektor Jerzy Zwoliński

oddaniem gmachu przez wykonawcę. Jego przekazanie do eksploatacji poprawiło też warunki pracy Biblioteki Głównej Akademii. Tutaj właśnie w styczniu 1976 r. zorganizowano jej filię dysponującą czytelnią oraz magazynami zbiorów bibliotecznych²⁶⁶.

Polepszenie bazy lokalowej i przeniesienie niektórych wydziałów lub jednostek oraz rektoratu wraz z administracją do nowych obiektów znacznie poprawiło warunki funkcjonowania Wydziału Ogrodniczego przy ul. Dąbrowskiego 159 i Wydziału Leśnego w Kolegium Cieszkowskich. Niestety, Wydziały: Rolniczy, Zootechniczny i Melioracji Wodnych nadal pozostawały w największym rozproszeniu lokalowym, chociaż również w lepszych warunkach, osiągniętych dzięki pozyskaniu powierzchni zajmowanych dotąd przez beneficjentów nowych inwestycji.

Na rozwój uczelnianej infrastruktury wpłynęła w znaczący sposób decyzja nr 120/76 Prezydium Rady Ministrów w sprawie kadr dla rolnictwa. Wymusiła ona rozbudowę obiektów naukowo-dydaktycznych²⁶⁷. Uruchomione wspomnianą decyzją plany rozbudowy uczelnianej infrastruktury do końca XX wieku były bardzo rozległe. W ich ramach przewidywano dla AR dwie główne lokalizacje. Pierwsza obejmować miała tereny Sołacza, a druga ul. Obornicką i Ogro-

²⁶⁶ Tamże.

²⁶⁷ APP, KW PZPR, sygn. 3340, s. 7. Udział Akademii Rolniczej w Poznaniu w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju ze szczególnym uwzględnieniem województwa i m. Poznania.

dy. Zamierzano zrealizować tam inwestycje, których koszty szacowano aż na 765,8 mln zł. Do najważniejszych z nich należały nowe budynki dla następujących jednostek uczelnianych: Instytutu Genetyki i Hodowli Roślin, Zakładu Techniki Jądrowej w Rolnictwie, Zakładu Metod Matematycznych i Statystycznych, Instytutu Uprawy Roli i Roślin, Instytutu Przyrodniczych Podstaw Leśnictwa oraz Studium Wychowania Fizycznego.

Nie zamierzano poprzestać na budowie nowych gmachów. Inwestycje dla uczelni objąć miały też rozbudowę bądź modernizację obiektów już istniejących. W pierwszym etapie należało takim zabiegom poddać budynki Wydziału Zootechnicznego oraz Instytutu Mechanizacji Rolnictwa. Na te obiekty zamierzano przeznaczyć poważne fundusze. W tej puli pieniędzy mieściły się także środki na halę półtechniki Wydziału Technologii Żywności oraz rozbudowę szklarni Wydziału Ogrodniczego przy ul. Dąbrowskiego. Modernizacjom planowano poddać również obiekty gospodarstwa w Marcelinie²⁶⁸. Drugi obszar inwestycyjny obejmować miał Strzeszyn i Złotniki. Urzędowi Wojewódzkiemu w Poznaniu przedłożono koncepcję zagospodarowania przestrzennego terenów na północny zachód od budowanego wówczas Ośrodka Wystawienniczo-Szkoleniowego Ministerstwa Rolnictwa w Strzeszynie. Zakładano, że na tym terenie, położonym w bezpośrednim sąsiedztwie projektowanego ogrodu botanicznego, zostaną zlokalizowane budynki Wydziału Zootechnicznego, Wydziału Ogrodniczego wraz z Ogrodniczym Zakładem Doświadczalnym oraz Wydziału Rolniczego z Instytutem Mechanizacji Rolnictwa. Wydział Zootechniczny miał przy tym dysponować warunkami, które zaspokoilyby również potrzeby projektowanego w tym okresie Wydziału Weterynaryjnego. Poważne nadzieje wiązano ze wspomnianym Ośrodkiem Ministerstwa Rolnictwa, obok którego planowano zainstalować stałą wystawę rolniczą. Miała ona uzupełniać rolnicze ekspozycje realizowane w Poznaniu, m.in. podczas targowych imprez międzynarodowych i krajowych. Zakładano, że wystawa będzie miejscem prezentowania najnowszych maszyn i urządzeń służących rolnictwu oraz propagowania nowoczesnych metod gospodarowania. Możliwość jej całorocznego odwiedzania uznawano za największy atut. Ośrodek Ministerstwa Rolnictwa oraz zlokalizowaną obok stałą wystawę zamierzano wykorzystać w programie rozwoju uczelni. Jej ówczesne władze podkreślały, że lokalizacja ta „stwarza bardzo dogodną sytuację w zakresie dydaktyki, bowiem permanentna wystawa rolnicza stwarza ku temu niepowtarzalną szansę”²⁶⁹. W podobny sposób oceniano bliskość przyszłego ogrodu, który służyć miał nie tylko uczelnianym potrzebom. Widziano w nim też miejsce dostępne wielu mieszkańcom Poznania. O obiekcie przeznaczonym w pierwszym rzędzie dla potrzeb Wydziału Ogrodniczego pisano: „bezpośrednie

²⁶⁸ Tamże, s. 11.

²⁶⁹ Tamże, s. 12.

sąsiedztwo przyszłego ogrodu botanicznego z planowanymi obiektami Wydziału Ogrodniczego stanowić będą unikalny (nie tylko w skali kraju) obszar, który oprócz walorów dydaktycznych służyć będzie mieszkańcom Poznania dla rekreacji i wypoczynku²⁷⁰. Do inwestycji planowanych już na lata osiemdziesiąte XX w. należało natomiast wybudowanie pomieszczeń z przeznaczeniem dla innych jednostek uczelnianych. W pierwszej kolejności otrzymać je miał m.in. Zakład Techniki Jądrowej w Rolnictwie²⁷¹. Tak wyglądały bardzo obiecujące plany, które znacząco zweryfikowała jednak rzeczywistość.

Uczelniana infrastruktura, o którą tak intensywnie zabiegały zawsze władze uczelni, była też zagrożona nadzwyczajnymi wypadkami. W 1981 r. traf chciał, że w pięciu kolejnych pożarach ogień strawił kilka obiektów użytkowanych przez pracowników i studentów AR. Pojawiły się wówczas opinie o celowych (o czym będzie jeszcze mowa) podpaleniach. Wydarzenia te dotknęły przede wszystkim były już Instytut Gleboznawstwa i Chemii Rolnej (Katedry: Mikrobiologii Rolnej, Gleboznawstwa oraz Chemii Rolnej). Brak środków, a przede wszystkim wykonawcy i materiałów, uniemożliwiły przeprowadzenie remontu pomieszczeń Katedry Chemii Rolnej²⁷². Lokal Katedry Mikrobiologii Rolnej został odbudowany po zniszczeniach poniesionych w wyniku pożaru oraz jego gaszenia pod koniec 1982 r., lecz skutki pożogi były odczuwalne jeszcze przez kilka następnych lat²⁷³.

W latach osiemdziesiątych, pomimo drastycznie niekorzystnych warunków i braków finansowych, udawało się dzięki zaangażowaniu administracji uczelni pozyskiwać środki służące przeprowadzaniu prac remontowych oraz modernizacji. W 1983 r. przeprowadzono je w części pomieszczeń zajmowanych przez Wydział Zootechniczny. Wyremontowano wszystkie sale Katedry Anatomii Zwierząt, wymieniono też szwankującą instalację elektryczną i centralne ogrzewanie oraz odnowiono parkiety²⁷⁴. W tym samym roku oddano do użytku jeszcze jedną inwestycję, dzięki której doszło do znacznej poprawy przebiegu zajęć na Wydziale Melioracji Wodnych – w celach dydaktycznych adaptowano wówczas pawilon o powierzchni 860 m² w pobliżu Kolegium Cieszkowskich²⁷⁵.

Dalsza znacząca poprawa warunków pracy wielu jednostek uczelnianych związana jest już z okresem późniejszym. I tak lata dziewięćdziesiąte ubiegłego wieku to czas, w którym zaczęto prowadzić zakrojone na szerszą skalę prace renowacyjne użytkowanych przez uczelnię starszych obiektów. Uroczyste ot-

²⁷⁰ Tamże, s. 13.

²⁷¹ Tamże, s. 81. Informacja o wykonaniu pięcioletniego planu inwestycyjnego w szkolnictwie wyższym Poznania i zadaniach inwestycyjnych w roku bieżącym z lutego 1981 r.

²⁷² Tamże, s. 101. Informacja Komitetu Zakładowego Akademii Rolniczej w Poznaniu.

²⁷³ *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Rolniczego...*, s. 81–82.

²⁷⁴ *50-lecie Wydziału Hodowli...*, s. 23

²⁷⁵ *Jubileusz studiów na Wydziale Melioracji i Inżynierii Środowiska*, red. J. Komisarek i W. Buczkowski, Poznań 2012, s. 14.

55. Budynek Kolegium Rungego przy ul. Wojska Polskiego

warcie, po kompleksowych robotach restauracyjnych jednego z najstarszych gmachów, tj. Kolegium Rungego odbyło się 20 X 1994 r. Był to ważny element rozpoczętych w marcu tego roku obchodów 125-lecia studiów rolniczych w Wielkopolsce i 75-lecia studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu. Podkreślić wypada, że pieczołowitość, z jaką przeprowadzono prace remontowe i konserwatorskie, została zauważona i doceniona. W 1995 r. AR w Poznaniu otrzymała nagrodę „Złotej Sakiewki”, przyznaną przez redakcję „Głosu Wielkopolskiego” oraz poznańskie radio „Merkury” za prace z zakresu renowacji obiektów posiadających walor zabytkowości. Wysoka ocena konserwacji Kolegium dokonana przez organizatorów konkursu w Wielkopolsce potwierdzona została też przez władze ministerialne. We wrześniu 1996 r. minister kultury i sztuki przyznał AR nagrodę II stopnia za wzorowe wykonanie prac remontowych wymienionego obiektu. Kolegium Rungego pomieściło niebawem uczelnianą Izbę Pamięci, w której organizacji znaczny udział wzięli przedstawiciele Stowarzyszenia Absolwentów.

Prace modernizacyjne prowadzono też w innych obiektach uczelni. W 1998 r. przeprowadzono remont kapitalny sali wykładowej Wydziału Hodowli i Biologii Zwierząt. W kolejnych dwóch latach zakończono podobne działania w budynku Wydziału Ogrodniczego – Kolegium Zembala (m. in. renowacja sali wykładowej, urządzenie pracowni komputerowej). Jeszcze większe zmiany na tym Wydziale nastąpiły po roku 2000, w związku z przejęciem przez UAM stacji doświadczalnej Ogrody i koniecznością nowego zagospodarowania i budową obiektów w stacji Marcelin.

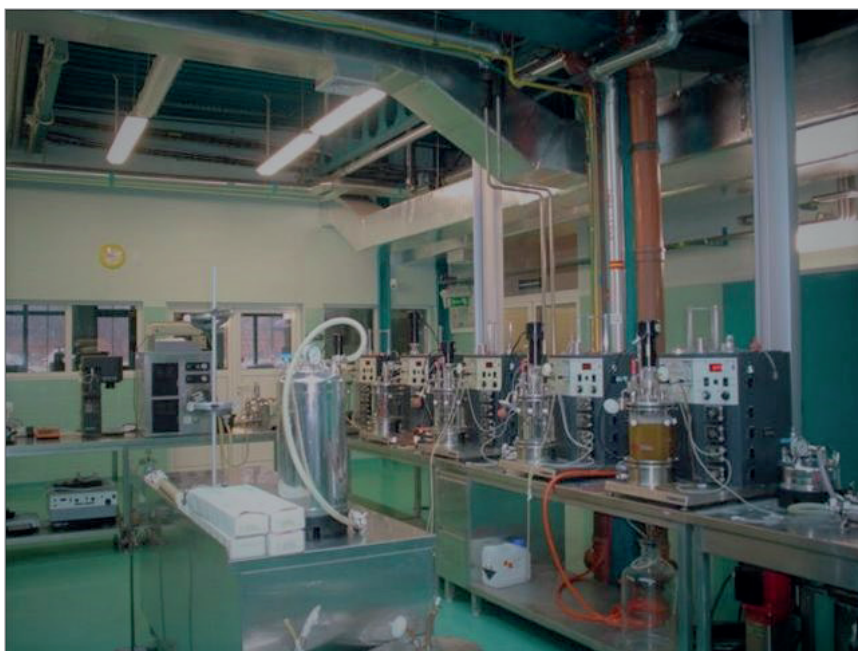

56. Budynek Wydziału Melioracji i Inżynierii Środowiska przy ul. Piątkowskiej

W podobnym okresie (wrzesień 2000) nową siedzibę otrzymał Wydział Melioracji i Inżynierii Środowiska. Poprawa warunków pracy i studiowania nastąpiła w wyniku pozyskania, a następnie przebudowy i adaptacji do celów naukowo-dydaktycznych, kompleksu budynków po byłym Zakładzie Opieki Zdrowotnej przy ul. Piątkowskiej 94. Wraz z sukcesywnie prowadzonymi pracami remontowymi pod tym adresem rozpoczynały działalność kolejne jednostki organizacyjne Wydziału. Prace budowlane w tym kompleksie trwały do roku 2007²⁷⁶. Wspomnieć trzeba, że lokalizacja ta nie straciła całkowicie swojego pierwotnego charakteru – uruchomiono tutaj Akademicką Przychodnię Lekarską świadczącą usługi medyczne dla całego środowiska akademickiego Poznania.

Szczególnie ważną inwestycją lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia była budowa Stacji Pilotażowej Biotechnologii, wraz z siedzibą Katedry Biotechnologii i Mikrobiologii Żywności. Ten unikatowy wówczas obiekt realizowano za zgodą Rady Ministrów i stał się obiektem podziwu poznańskiego i nie tylko środowiska akademickiego. Jego koncepcja, rozmach i możliwości wykorzystania były gwarancją nowoczesności i innowacyjności na kolejne dziesięciolecia, podnosząc prestiż poznańskiej uczelni rolniczej. Należy dodać, że uruchomienie Stacji nastąpiło jeszcze przed akcesją Polski do Unii Europejskiej. Jednak wraz z przystąpieniem do Wspólnoty, uczelnia potrafiła wykorzystać nowe możliwości, jakie wtedy się pojawiły. Już w pierwszym roku tej przynależności udało się pozyskać środki, które pozwoliły na przebudowę gmachu Katedry Chemii, rozbudowę Kolegium Zembala oraz modernizację budynku przy ul. Wołyń-

²⁷⁶ Tamże, s. 16.

57. Pilotowa Stacja Biotechnologii z halą półtechniki – budynek z zewnątrz i laboratorium w hali półtechniki

skiej 35²⁷⁷. W 2005 r. oddano do użytku kolejne obiekty Wydziałowi Melioracji i Inżynierii Środowiska przy ul. Piątkowskiej oraz wybudowano od podstaw gmach przeznaczony na potrzeby Katedry Gleboznawstwa i Mikrobiologii Rolnej, zlokalizowany przy ul. Szydłowskiej²⁷⁸.

Bardzo wcześnie, jeszcze w okresie, gdy komputery i cyfryzacja nie były w codziennym użytku, zajmowano się na uczelni tymi nowoczesnymi technologiami, widząc w nich możliwość znacznego przyspieszenia badań. Plany związane z kompleksowym wyposażeniem AR w sprzęt komputerowy oraz budowę wewnętrznej sieci komputerowej zaczęto realizować jeszcze w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku. W 1988 r., wraz z jednym z czołowych wówczas ośrodków w kraju odpowiedzialnych za kwestie komputeryzacji, tj. Politechniką Wrocławską (koordynatorem ogólnopolskiego problemu badawczego RI.14), realizowany był program „Projekt komputeryzacji Akademii Rolniczej w Poznaniu”²⁷⁹.

Studia rolnicze i leśne zawsze ściągały do Poznania młodzież z całego kraju. Więcej niż 80% studentów AR pochodziło spoza tego miasta oraz jego najbliższych okolic. Przedstawione wcześniej złe wskaźniki warunków studiowania dotyczyły nie tylko pomieszczeń dydaktycznych. Nie lepiej wyglądała sprawa warunków socjalno-bytowych studentów. Niewystarczające było zabezpieczenie miejsc w domach akademickich. Niejednokrotnie, np. w 1972 r., podkreślano, że zdecydowanie najgorzej przedstawia się pod tym względem sytuacja na poznańskiej uczelni rolniczej²⁸⁰. Rodziło to określone konsekwencje i zmuszało jej władze do podejmowania kolejnych zabiegów o inwestycje, które poprawić miały niedoskonałą bazę bytową. W 1974 r. rozpoczęto jedną z największych tego typu inwestycji, która powinna pomóc w rozwiązaniu odczuwalnych braków miejsc w domach akademickich. Przy ul. Obornickiej, w sąsiedztwie domów studenckich „Zbyszko” i „Jagienka” należących do UAM, powstały kolejno trzy duże obiekty, które otrzymały nazwy „Jurand”, „Danuśka” i „Maćko”. Biorąc pod uwagę czas powstania, domy te wyróżniały się stosunkowo dobrym standardem. Ich mieszkańcy zakwaterowani byli w czteroosobowych segmentach z dwoma dwuosobowymi pokojami i wspólną dla nich łazienką. Rozwiązano problem miejsc noclegowych dla dużej części studentów potrzebujących zakwaterowania. Baza ta stała się nawet przedmiotem zazdrości studentów innych uczelni poznańskich. Przy tej okazji pojawiły się wśród nich anegdotyczne opowieści, według których miejsca w domach studenckich AR zdobywali niekiedy studenci z niezamożnych „małorolnych” chłopskich rodzin, które po bliższej weryfikacji okazywać się miały gospodarstwami ogrodniczymi. Niewielki areał owych „gospodarstw” był

²⁷⁷ *Księga jubileuszowa...*, s. 21.

²⁷⁸ Tamże.

²⁷⁹ *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Rolniczego...*, s. 78.

²⁸⁰ APP, KW PZPR, sygn. 456, s. 61. Ocena realizacji planu inwestycyjnego w szkolnictwie wyższym na 1971 rok i zabezpieczenie przerobu na lata 1971–1975 z marca 1972 r.

związany z powierzchnią szklarni. Faktem jest, że już w okresie Polski Ludowej zdarzało się widzieć przed domami studenckimi należące do studentów samochody, niedostępne raczej szeregowym pracownikom uczelni. Zasady przydziału miejsc w domach studenckich budziły niejednokrotnie wiele kontrowersji i były przedmiotem zainteresowania organizacji studenckich. Na tym też tle dochodziło niekiedy do konfliktów pomiędzy ich aktywistami.

W maju 1982 r. AR w Poznaniu dysponowała ośmioma domami akademickimi, w których dostępnych było 2676 miejsc (w tym dwa najstarsze „Sadyba i „Przylesie”). Uczelnia wyróżniała się największą bazą noclegową pośród innych szkół wyższych w mieście i zapewniała miejsca dla 57,3% studentów stacjonarnych²⁸¹. Ze względu na bardzo dobry standard jeden z bloków przy ul. Obornickiej, w okresie wakacyjnym przekazywano na potrzeby Międzynarodowego Hotelu Studenckiego²⁸².

Pomysł lokalizacji studenckiego osiedla przy ul. Obornickiej na potrzeby AR miał długie tradycje. Wspomnieć tu należy m.in. o ciekawej koncepcji z końca lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku przejęcia od UAM domów studenckich przy ul. Obornickiej („Zbyszko” i „Jagienka”), posiadających łącznie 1300 miejsc. Miało to doprowadzić do powstania minimiasteczka akademickiego AR, w którego obiektach zamieszkiwałoby blisko 3000 słuchaczy tej uczelni²⁸³. Poprawę warunków bytowych wiązano też z planami budowy domu dla studentów zaocznych, zakładający 420 miejsc. Budynek ten zamierzano wybudować do 1982 r., a jego założenia techniczno-ekonomiczne zostały zatwierdzone już w marcu 1979 r. Choć przygotowano dokumentację, inwestycji zaniechano w związku z dotkliwymi brakami środków związanych z pogłębiającym się kryzysem, mocno odczuwalnym od jesieni 1980 r.²⁸⁴

7. Wobec wydarzeń społeczno-politycznych w kraju

Sytuacja kraju i ważne wydarzenia społeczno-polityczne były przedmiotem zainteresowania zarówno kadry uczelni, jak i jej studentów, którzy zawsze włączali się w ich nurt, odgrywając znaczącą rolę nie tylko w środowisku akademickim Poznania. Początki działalności uczelni pod nową nazwą Akademia, co – jak

²⁸¹ Tamże, sygn. 3340, s. 175. Zestawienie liczbowe zamieszkałych w domach studenckich Akademii Rolniczej na 10 V 1982 r. Tamże, sygn. 3342, s. 3. Dane statystyczne szkół wyższych woj. poznańskiego.

²⁸² Tamże, sygn. 3343, s. 188. Ocena przygotowań do nowego roku akademickiego 1987/88 Akademii Rolniczej w Poznaniu.

²⁸³ J. Broda, *Historia studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu 1919–1969*, [w:] *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919–1969*, red. S. Barbacki, Z. Borna i E. Matusiewicz, Poznań 1969, s. 229.

²⁸⁴ APP, KW PZPR, sygn. 3340, s. 74. Notatka Zarządu Inwestycji Szkół Wyższych w Poznaniu z 7 października 1980 r. w sprawie możliwości budowy nowych domów studenckich.

58. Pochód pierwszomajowy

już wspomniano – zostało przyjęte bardzo pozytywnie i było spełnieniem wieloletnich oczekiwań, wiązały się z niewiele wcześniejszymi zmianami politycznymi w kraju i dojściem do władzy ekipy Edwarda Gierka. Nowe otwarcie oraz zapowiedzi modernizacji kraju początkowo przyjmowano bardzo przychylnie. W AR w Poznaniu świadectwem tego była m.in. coraz większa liczba osób, które zasiły szeregi uczelnianej organizacji partyjnej. Z zadowoleniem przyjmowano pojawienie się w sklepach wielu nowych towarów, w tym atrakcyjnych produktów zachodnich, oraz uzyskanie możliwości bezpaszportowych wyjazdów turystycznych do zachodniego i południowego sąsiada Polski. Nasz kraj miał „ros[nąć] w siłę, a ludzie ży[ć] dostatniej”²⁸⁵.

Początki dekady gierkowskiej były związane z poprawą warunków funkcjonowania uczelni oraz prowadzenia przez nią działalności dydaktycznej. Oddano do użytku kilka nowych obiektów, wzrosły też wynagrodzenia nauczycieli akademickich. Gospodarka żywnościowa wywierająca tak znaczący wpływ na nastroje społeczeństwa otrzymywała więcej środków, co skutkowało zwiększeniem nakładów na badania z tego zakresu, w tym realizowanych przez poznańską uczelnię. Według jednego z jej nestorów opisującego ówczesną rzeczywistość:

Lata siedemdziesiąte to dekada, w której Edward Gierek kierował PZPR-em. Był to okres wydawałoby się stosunkowo spokojnych lat na linii Kościół – państwo. W kraju jednak coraz bardziej ujawniały się konflikty społeczne, które spowodowały powstanie w 1980 r.

²⁸⁵ Z przemówienia E. Gierka na IX Plenum KC PZPR 9 IX 1971 r.

potężnego ruchu społecznego „Solidarność”. Początkowe lata siedemdziesiąte to krótki okres niewielkiego dobrobytu gospodarczego, który jednak szybko przekształcił się w okres deficytu wszelkich dóbr i upokarzających kartek żywnościowych²⁸⁶.

Pierwsze poważniejsze oznaki kryzysu pojawiły się w czerwcu 1976 r. Transmisja na żywo przemówienia premiera Piotra Jaroszewicza i ogłoszenie podwyżek („nowych cen”), stały się impulsem do wydarzeń radomskich i buntu tamtejszych robotników. Wydarzenia czerwcowe to także kolejne dowody na niereformowalność systemu oraz jego represyjność. Niewydolność gospodarczą realnego socjalizmu udowadniały ponadto kartki na cukier wprowadzone w sierpniu tego roku. Dla wielu pracowników uczelni doskonale znających możliwości produkcyjne polskiego przemysłu cukrowniczego było to posunięcie wręcz niezrozumiałe. Pogarszanie się sytuacji gospodarczej oraz coraz bardziej widoczne oznaki kryzysu w wielu dziedzinach nie wpływały jeszcze na stan uczelnianej organizacji partyjnej. Według publikowanych sprawozdań PZPR w AR liczyła w 1977 r. 545 członków i kandydatów, w tym 254 studentów. Bardziej imponujące dane odnotowano kilka lat później, w 1979 r. liczba członków i kandydatów PZPR wzrosła do 768 osób, z czego 436 stanowili studenci – oznaczało to, że odsetek studentów Akademii należących do partii był najwyższy wśród wszystkich szkół wyższych w Poznaniu oraz uczelni rolniczych w kraju²⁸⁷. Jednocześnie u części uczelnianej społeczności pojawiły się pierwsze oznaki sympatii dla działań Komitetu Obrony Robotników. W jego prace włączyło się kilku pracowników, a do grona sympatyków zaliczała się coraz większa grupa studentów. Zaangażowanie w pracę oficjalnych, koncesjonowanych organizacji nadal jednak kwitło. W 1979 r. doszło do powstania samodzielnego koła Stronnictwa Demokratycznego, które wyodrębniło się z dotychczasowego wspólnego koła pracowników AR i Akademii Ekonomicznej.

Gorące lato 1980 r. zdecydowanie zmieniło dotychczasową atmosferę i rozpoczęło największy w dziejach PRL proces zmian, którego konsekwencją kilka lat później był upadek ustroju. Wydarzenia lat 1980/81 znalazły też swoje burzliwe odbicie w sytuacji na uczelni. Strajki na Wybrzeżu, a następnie powstanie „Solidarności” wpłynęły zdecydowanie na postawy pracowników i studentów AR. Wielu z tych pierwszych już po rozpoczęciu roku akademickiego, w październiku 1980 r. zapisało się do „Solidarności”. Nie zabrakło wśród nich nawet dotychczasowych członków PZPR, z których część zmieniła radykalnie swoje poglądy. Przewodniczącym Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” wybrano prof. Ryszarda Ganowicza, a wiceprzewodniczącymi zostali

²⁸⁶ „Więści Akademickie” 2015, 11–12 (206–207).

²⁸⁷ S. Dzięgielewski, J. Mastynski, *Komitet Zakładowy PZPR, [w:] 60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981, s. 303–304.

Anna Potok, Andrzej Stroiński i Roman Schefke²⁸⁸. Czas ten tak wspomina prof. Michał Sznajder:

[...] pracownicy Akademii Rolniczej w Poznaniu gremialnie przystąpili (w liczbie ponad 900 osób) do powołanej w niej komórki Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego (NSZZ) „Solidarność”. Każdy członek związku chciał mieć swój wkład w tworzenie nowego ładu społecznego tak na uczelni, jak i w skali całego kraju. Uczelniana struktura „Solidarności”, bardzo bogata w kadre, była w stanie szeroko rozwinąć działania w formie roboczych komisji i zespołów, które merytorycznie pokryły wszystkie aspekty funkcjonowania uczelni, nauki i wiele aspektów działalności politycznej, społecznej i gospodarczej w skali kraju²⁸⁹.

Według analiz sporządzanych dla wojewódzkich władz partyjnych, do „Solidarności” zgłosiło akces 65% pracowników AR, z czego 10% stanowili członkowie PZPR²⁹⁰. Uczelniana organizacja partyjna stała się w tym czasie zarówno forum prowadzonej w duchu autentycznej demokratyzacji wymiany poglądów, jak i miejscem, w którym atakowano uczelniane struktury „Solidarności” oraz jej władze. Szczególnie burzliwe były obrady na zebraniu sprawozdawczo-wyborczym 13 XII 1980 r. Uczestnicy, oprócz zagadnień, którymi żył wówczas cały kraj, poruszali m.in. kwestie będące przedmiotem zainteresowania środowiska uczelnianego (np. wykorzystywanie terenów uczelnianych pod indywidualne budownictwo, wynagrodzenia i awanse naukowe). W trakcie gorącej, pełnej wzajemnych oskarżeń dyskusji artykułowane były także personalne uwagi wobec zwolenników uczelnianej „Solidarności”²⁹¹.

Nowe możliwości aktywizacji społeczeństwa, które pojawiły się pod koniec 1980 r., wpłynęły znacząco na powstanie na uczelni nieznanych dotąd autentycznie demokratycznych struktur organizacyjnych. Przyczyniły się one chociażby do powołania Komitetu Uczelnianego Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego. Historia działalności ZSL w murach uczelni sięgała jeszcze 1969 r., kiedy prężnie rozwijające się struktury tej partii (liczące wówczas około 160 członków), z powodu nacisków politycznych nie mogły podjąć szerszej aktywności i zmuszone zostały do przeniesienia jej do Międzyuczelnianego Komitetu ZSL w Poznaniu. Znacznie mniejszy zasięg miały działania usamodzielnionego już wcześniej koła Stronnictwa Demokratycznego²⁹².

²⁸⁸ 70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989, s. 163.

²⁸⁹ „Wieści Akademickie” 2016, 1–4 (208–211).

²⁹⁰ APP, KW PZPR, sygn. 3340, s. 78. Informacja o sytuacji w związkach zawodowych działających na terenie poznańskich szkół wyższych z 25 II 1981 r.

²⁹¹ APP, KU PZPR AR w Poznaniu, sygn. 13, b.p., Protokół z zebrania sprawozdawczo-wyborczego Podstawowej Organizacji Partyjnej w Akademii Rolniczej w Poznaniu w dniach 13 XII 1980 r. i 13 I 1981 r.

²⁹² 70 lat akademickich studiów..., s. 160–161.

Jesienią 1980 r. uaktywniali się też studenci, z których wielu wstąpiło do Niezależnego Zrzeszenia Studentów, traktowanego jako organizacja opozycyjna wobec Socjalistycznego Zrzeszenia Studentów Polskich, w pełni podporządkowanego władzom państwowym i strukturom PZPR. W AR NZS liczyło na początku roku akademickiego 1981/82 około 400 członków, którzy rekrutowali się przede wszystkim ze studentów młodszych roczników²⁹³. We wrześniu 1980 r. w środowisku młodzieży studenckiej pojawiły się ponadto żądania odtworzenia działalności Związku Młodzieży Wiejskiej²⁹⁴. Niechęć władz do realizacji takich żądań, w tym rejestracji nowych organizacji społeczeństwa polskiego oraz jego poszczególnych grup, stała się zaczynem wielu konfliktów. Przedstawiciele Ogólnopolskiego Komitetu Założycielskiego NZS 20 października 1980 r. złożyli w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie wniosek o zarejestrowanie organizacji. Jak podano, został on odrzucony ze względów formalnych. W odpowiedzi 13 listopada 1980 r. wybuchł w Poznaniu strajk studencki zorganizowany przez środowisko NZS Politechniki Poznańskiej, szybko wsparty przez inne uczelnie, w tym studentów AR. W strajku wzięło udział ogółem około 4500 studentów uczelni poznańskich, a protest znalazł poparcie Zarządu Regionu „Solidarności”. Jeszcze większą liczbę studentów poznańskich objął strajk solidarnościowy ze studentami Łodzi, zorganizowany w lutym 1981 r. oraz na przełomie listopada i grudnia tegoż roku, przeciw nieprawidłowościom w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Radomiu²⁹⁵.

Zmiany oraz demokratyzacja stosunków na uczelni w okresie zwanym często „karnawałem Solidarności” wpłynęły także na oblicze kierownictwa AR. W składzie nowych władz rektorskich wybranych w wolnych demokratycznych wyborach 13 V 1981 r., zbiegiem okoliczności w dniu zamachu na papieża Jana Pawła II, znaleźli się tylko bezpartyjni członkowie „Solidarności”. Byli to rektor prof. Wojciech Dzieciołowski oraz prorektorzy: Tadeusz Caliński, Zefiryn Adamski i Franciszek Pędziwilk²⁹⁶. Do dzisiaj nie jest wiadomo, czy pożary, które wybuchły w czerwcu 1981 r. (pisano o nich już wcześniej), związane były właśnie z wyborem prof. Dzieciołowskiego na rektora. Budynek Zakładu Gleboznawstwa został spalony 16 VI 1981 r., a trzy dni wcześniej spłonął doszczętnie Zakład Mikrobiologii Rolnej. Kilka dni później podobny los spotkał Zakład Chemii Rolnej. W czasie tych tragicznych wydarzeń Instytutem Gleboznawstwa i Chemii Rolnej kierował właśnie rektor-elekt Wojciech Dzieciołowski²⁹⁷.

²⁹³ APP, KW PZPR, sygn. 3340, s. 101. Informacja Komitetu Zakładowego Akademii Rolniczej w Poznaniu.

²⁹⁴ Tamże, s. 72. Informacja o sytuacji w środowisku akademickim Poznania na dzień 30 IX 1980 r.

²⁹⁵ S. Jankowiak, *Sytuacja w Wielkopolsce 1980–1981*, [w:] *Stan wojenny w Wielkopolsce*, red. S. Jankowiak i J. Miłosz, Poznań 2004, s. 29.

²⁹⁶ APP, KW PZPR, sygn. 3340, s. 101. Informacja Komitetu Zakładowego Akademii Rolniczej w Poznaniu.

²⁹⁷ Tak kwestię tę przedstawia tekst S. Rząsy dotyczący Katedry Gleboznawstwa Akademii Rolniczej. Zob. *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Rolniczego...*, s. 66.

59. Strajk studentów AR organizowany przez NZS, grudzień 1981 r. – wydawanie kart strajkowych

W 25. rocznicę tragicznych wydarzeń poznańskiego Czerwca 1956 r. liczna grupa członków „Solidarności” uczestniczyła w uroczystości odsłonięcia pomnika Krzyży na pl. Mickiewicza. Wspomnieć należy, że Roman Schefke – współzałożyciel, a następnie przewodniczący Komitetu Założycielskiego „Solidarności” na uczelni, później wiceprzewodniczący jej Komisji Zakładowej, był zastępcą przewodniczącego Społecznego Komitetu Budowy Pomnika Czerwca 1956 r.²⁹⁸ Postawy pracowników uczelni w czasie pierwszej „Solidarności” były niejednolite i zależały od wielu czynników. Różnice obserwowano nawet między wydziałami. Według dzisiejszych wspomnień ówczesnych studentów:

[...] pracowników Wydziału Leśnego można było podzielić na trzy grupy. Do pierwszej, angażującej się i wspierającej działania związane z założeniem Solidarności, należeli m.in. profesorowie: Stanisław Zabielski, Jan Meixner, Karol Mańka i Kazimierz Urbański oraz docenci Bohdan Ważyński, Zbigniew Gądzynski i Julian Lemke, a także mgr Janina Lemke. Później w działalność aktywnie włączyli się także: dr Andrzej Sokołowski, dr Jan Duda, dr Jacek Remi, mgr Hanna Kwaśna, mgr Ewa Żółtańska, inż. Jadwiga Wojtasiak, dr Stanisław Drogosz i dr Roman Wojtkowiak. Drugą grupę tworzyły osoby, które życzliwie popierały działania, ale same aktywnie nie działały; byli to m.in. profesorowie: Marian Kubiak, Jacek Michalski, Stanisław Szymański, Zygmunt Miler i Zygmunt Witkowski. Do trzeciej grupy należały osoby sceptycznie nastawione do działalności związkowej, głównie prominentni działacze partyjni naszej uczelni²⁹⁹.

²⁹⁸ http://www.encysol.pl/wiki/Roman_Brunon_Schefke [dostęp: 20 maja 2018].

²⁹⁹ „Więści Akademickie” 2017, 1–2 (220–211).

Władze rektorskie wybrane w demokratycznych wyborach wyróżniały się działalnością nie tylko wewnątrz Uczelni. Podejmowane przez nie inicjatywy były głośne w całym kraju. Pod koniec 1981 r., wobec trudnej sytuacji społeczno-politycznej oraz pojawiających się pogłosek o zamiarach władz wprowadzenia stanu wyjątkowego, Senat uczelni na posiedzeniu 3 grudnia wystosował specjalny apel do Sejmu PRL. Znalazły się w nim słowa o potrzebie zaniechania przygotowań do siłowej rozprawy ze społeczeństwem oraz konieczności powołania Rządu Porozumienia Narodowego. Następnego dnia do wicemarszałka Sejmu Andrzeja Werblana udali się delegaci Senatu w składzie profesorskim: T. Caliński, J. Meixner i J. Raczkowski³⁰⁰. Apel przez nich przedstawiony nie zdał się niestety na wiele. Stan wojenny ogłoszony 13 XII 1981 r. na terenie całego kraju wprowadzono w AR „własnymi siłami”. Komisarzem wojskowym uczelni został kierownik jej Studium Wojskowego pułkownik Teodor Budny, a podległą mu kadre oficerską przemianowano na grupę operacyjną i powierzono jej zadania porządkowo-ochronne³⁰¹. Byli studenci Wydziału Leśnego tak wspominają ogłoszenie stanu wojennego:

[...] była niedziela, na ulicach leżał śnieg, a studenci rozchodzili się do domów po rozwiązaniu strajku okupacyjnego prowadzonego w kilku budynkach uczelni, w tym w Kolegium Cieszkowskich, gdzie „mieszkali” leśnicy. Nie bardzo wiedzieliśmy, co będzie dalej, stąd wprowadzeniu stanu wojennego towarzyszyła naturalna niepewność, choć nie lęk. Gwoli ścisłości wypada dodać, że wcześniej studenci podjęli uchwałę o zakończeniu strajku w poniedziałek, a więc to nie stan wojenny uporządkował studenckie protesty. Dodać też należy, że strajk wybuchł jako protest przeciwko nieprawidłowościom zaistniałym w wyborze na stanowisko rektora w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Radomiu. We wspomnieniach z lat 1980–1981 dominowało przekonanie, że był to okres wzmożonej aktywności. Dominowała zasada: „co dać, a nie co uzyskać”, choć wokół dosłownie wszystko się gotowało³⁰².

Wprowadzeniu stanu wojennego towarzyszyła niepewność jutra, były nawet osoby dające posłuch plotkom, według których aresztowani i internowani działacze związkowi są wywożeni na Syberię³⁰³. Związane z nim rygory odbiły się także piętnem na wielu aspektach uczelnianego życia. W domu studenckim przy ul. Obornickiej na polecenie prezydenta miasta Poznania zakwaterowano czasowo członków grup specjalnych. Powodowało to komplikacje dla zamieszkałych tam osób. Przy tej okazji doszło do zniszczenia mienia osobistego wykwaterowanych studentów³⁰⁴.

³⁰⁰ *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Leśnego...*, s. 51–52.

³⁰¹ J. Śliwiński, *Studium Wojskowe*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989, s. 133.

³⁰² „Wieści Akademickie” 2017, 1–2 (220–211).

³⁰³ Tamże, 2016, 1–4 (208–211).

³⁰⁴ APP, KW PZPR, sygn. 3340, s. 152. Ocena i kierunki działań partii w szkołach wyższych.

Aresztowania dotknęły kilku pracowników uczelni zaangażowanych politycznie. Internowani zostali uczelniani działacze NSZZ „Solidarność”: Ryszard Ganowicz, Roman Schefke i Andrzej Stroiński, a także studenci – Marek Turno z Wydziału Rolniczego i Błażej Marchwicki z Technologii Drewna. Rygory stanu wojennego doprowadziły do kilkutygodniowego zawieszenia na uczelni wszystkich zajęć dydaktycznych. Wznowiono je dopiero w lutym 1982 r. po uzyskaniu pisemnych oświadczeń od wszystkich dziekanów, że widzą możliwość prowadzenia zajęć oraz ponoszą pełną odpowiedzialność ze ewentualne naruszenie przepisów. Powrót do zajęć stał się okazją do wyrażenia przez studentów nastawienia do bieżących wydarzeń. Do protestów przeciwko stanowi wojennemu doszło m.in. na terenie domów studenckich przy ul. Obornickiej. Ich inspiratorzy uniknęli kary dzięki poręczeniu samorządu studenckiego. Na tej podstawie rektor AR mógł zawiesić jej wykonanie³⁰⁵. Za działalność niezgodną z dekretem o stanie wojennym ukarano 12 osób, z czego 4 skreślono z listy studentów. Jak wynika z zachowanych dokumentów: „uwzględniając jednak incydentalny charakter popełnionych wykroczeń, skruczę ich sprawców i podjęte w stosunku do nich działania wychowawcze, było możliwe przywrócenie im praw studenckich w roku akademickim 1983/84”³⁰⁶.

Stan wojenny zakończył krótkotrwałą autentyczną autonomię uczelni. W styczniu 1982 r. wybrany na rektora w demokratycznych wyborach prof. Wojciech Dzieciółowski został wezwany do ówczesnego wojewody poznańskiego (*nota bene* absolwenta WSR w Poznaniu), który poinformował go, że na polecenie władz został odwołany z zajmowanego stanowiska³⁰⁷. Posunięcie to spowodowało, że w ramach protestu i w geście solidarności z odwołanym, rezygnację ze swoich funkcji złożyli wszyscy prorektorzy (Tadeusz Caliński, Zefiryn Adamski i Franciszek Pędziwillk) oraz dziekan Wydziału Technologii Drewna Jan Raczkowski z prodziekanem Kazimierzem Lutomskim. Od 26 I 1982 r. obowiązki rektora przejął Włodzimierz Fiszer³⁰⁸.

³⁰⁵ Tamże, s. 156.

³⁰⁶ APP, KU PZPR AR w Poznaniu, sygn. 14, b.p. Referat sprawozdawczo-programowy za okres 13 I 1981 r.–24 XI 1983 r. przygotowany na konferencję sprawozdawczo-wyborczą przy Akademii Rolniczej w Poznaniu.

³⁰⁷ Już późną jesienią 1981 r. Egzekutywa KZ PZPR na uczelni zaleciła I sekretarzowi skierowanie listu do rektora Dzieciółowskiego. W liście zawarte zostały słowa protestu przeciwko tolerowaniu strajku zorganizowanego na uczelni 28 października. Pisano w nim, że „paraliżująca działalność dydaktyczną Uczelni, akcja strajkowa, stanowi poważne zagrożenie roku akademickiego [...] niepokoić muszą wydarzenia świadczące o narastających antagonizmach w naszej społeczności, o próbach ograniczania działalności niektórych organizacji, nierównorzędnego traktowania Związków Zawodowych [...] odpowiedzialność za przestrzeganie przepisów i zapobieganie skutkom prób wykorzystywania organów kolegialnych, lub wpływanie na decyzje podejmowane przez kierownictwo Uczelni, niezgodne z interesami całej społeczności ciąży na waszej Magnificencji”. Zob. APP, KU PZPR AR, sygn. 14, b.p. Sprawozdanie KU PZPR AR w Poznaniu za okres od 13 I 1981 do 15 XI 1982 r.

³⁰⁸ *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Leśnego...*, s. 52.

W pierwszych poważniejszych wystąpieniach przeciw stanowi wojennemu w Poznaniu (13 II 1982 r.) wzięli udział studenci i pracownicy uczelni. W trakcie ulicznej manifestacji siły porządkowe zatrzymały czterech studentów i dwóch pracowników AR. Na studentów spadły kary w postaci nagan z ostrzeżeniem oraz wstrzymania pomocy materialnej. Za przejaw oporu przeciwko nowej rzeczywistości uznawano ponadto wieszanie krzyża w miejscu studenckich mszy podczas strajku w okupowanym przez studentów Kolegium Cieszkowskich³⁰⁹. Do studentów zaangażowanych w organizowanie oporu należeli m.in. Maciej Andrzejewski, Iwo Gałęcki i Jerzy Fijas³¹⁰.

Jest charakterystyczne, że wprowadzenie stanu wojennego wpłynęło zdecydowanie negatywnie na stan uczelnianej organizacji PZPR, która w lipcu 1980 r. liczyła jeszcze 818 członków i kandydatów, z czego 464 stanowili studenci. W 1982 r. liczebność członków PZPR na uczelni spadła o ponad 30%. Organizacja partyjna liczyła tylko 506 członków i kandydatów, z czego studentów było jedynie 196³¹¹. Na Wydziale Ogrodniczym duża liczba oddawanych legitymacji partyjnych przez studentów była pochodną, zdaniem uczelnianych władz PZPR, „przesadnych zabiegów w zakresie rekrutacji do Partii stosowanych w przeszłości”³¹². Większość ze zwrotów legitymacji partyjnych nastąpiła po tragicznych wydarzeniach w kopalni „Wujek”³¹³, składali je nawet wykładowcy przedmiotów społeczno-politycznych. KW PZPR w Poznaniu informował, że osób takich było najwięcej właśnie na AR (na 21 przypadków w skali wszystkich uczelni poznańskich aż 12 miało miejsce właśnie tutaj)³¹⁴. Oddanie legitymacji lub wydalenie z PZPR skutkowało cofnięciem rekomendacji partyjnych do zajmowania określonych uczelnianych stanowisk. Już 11 I 1982 r. uchwałę w m.in. tej sprawie podjęło Plenum KZ PZPR AR w Poznaniu³¹⁵. Odnotować też należy przejawy innych postaw. W lutym 1982 r. na uczelni ukonstytuował się – jako pierwszy w poznańskim środowisku akademickim – Uczelniany Komitet Ocalenia Narodowego³¹⁶. Jego przedstawiciele weszli w skład organizacji dzielnicowej Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego Poznań – Jeżyce³¹⁷.

Koniec pierwszego kwartału 1982 r. został uznany przez nowe władze uczelni za czas znacznego uspokojenia nastrojów. Według informacji rektora:

³⁰⁹ APP, KU PZPR AR, sygn. 14, b.p. Ocena i kierunki działań partii w Akademii Rolniczej.

³¹⁰ Relacja Romana Wojtkowiaka z czerwca 2018 r.

³¹¹ *70 lat akademickich studiów...*, s. 155–156.

³¹² APP, KU PZPR, sygn. 14, b.p. Protokół z Konferencji Sprawozdawczej POP Akademii Rolniczej z 15 XI 1982 r.

³¹³ Tamże, Sprawozdanie KU PZPR AR w Poznaniu za okres od 13 I 1981 do 15 XI 1982 r.

³¹⁴ APP, KW PZPR, sygn. 3340, s. 157. Ocena i kierunki działań partii w szkołach wyższych.

³¹⁵ APP, KU PZPR AR, sygn. 14, b.p. Uchwała Plenum KZ PZPR Akademii Rolniczej w Poznaniu podjęta w dniu 11 I 1982 r.

³¹⁶ APP, KW PZPR, sygn. 3340, s. 160. Ocena i kierunki działań partii w szkołach wyższych.

³¹⁷ APP, KU PZPR AR, sygn. 14, b.p. Protokół nr 82 z posiedzenia Egzekutywy KZ PZPR.

[...] w pierwszej połowie marca zaznaczyło się znaczne uspokojenie w Uczelni. Szczególnie było ono widoczne w środowisku studenckim. Nadal utrzymuje się bardzo wysoka frekwencja na zajęciach (ca 93–95%). Nieobecności są usprawiedliwiane zaświadczeniami lekarskimi. Utrzymuje się właściwa dyscyplina realizacji zajęć. Końcowe dni semestru wymagają zwiększonego wysiłku, aby uzyskać zaliczenia i przystąpić do sesji egzaminacyjnej (19 marca br). Przeprowadzono liczne rozmowy i konsultacje z młodzieżą, które doprowadziły do wzrostu jej świadomości. Mimo stawianych początkowo przeszkód, udało się ukształtować od nowa samorządy mieszkańców w Domach Studenckich. Samorządy te pełnią już swoje funkcje, przejmując między innymi współodpowiedzialność za spójność i atmosferę w domach. [...] Znacznie obniżyła się ilość ulotek wprowadzanych do Domów Studenckich i gmachów uczelnianych. Znajduje się je głównie w budynku rektoratu zapewniającym największą anonimowość. Odnosi się wrażenie, że ulotki te wprowadzane są na Uczelnię z zewnątrz. W coraz mniejszym stopniu ekscytują one młodzież studencką. Z dużą uwagą obserwuje się grupy studenckie III roku Wydziału Leśnego i niektóre grupy Wydziału Technologii Drewna, gdyż stwarzały one w ostatnim okresie pewne problemy wychowawcze. Na pozostałych Wydziałach notuje się poprawę. Znacznie wolniej przebiega proces uspokajania się środowiska asystenckiego³¹⁸.

W rzeczywistości prowadzonych na uczelni działań podziemnych nie udawało się powstrzymać. Według dr. hab. Romana Wojtkowiaka, byłego pracownika Wydziału Leśnego, wśród zaangażowanych w jej prowadzenie byli m.in. Maciej Adamowicz, Maciej Andrzejewski, Danuta Bereszyńska, Jerzy Cierniewski, Marek Kędzior, Hanna Lipińska, Tadeusz Łuczkiwicz, Michał Sznajder, Jadwiga Wojtasiak i Roman Wojtkowiak³¹⁹.

Okres stanu wojennego to czas aresztowań i rewizji, wielokrotnych przesłuchań i zastraszania części pracowników. Na działania takie reagowano protestami. Z kolei panaceum na zmniejszenie wpływów „wichrzycieli” widziano w zwiększeniu znaczenia w programach studiów przedmiotów ideologiczno-politycznych. Wiele uwagi zwracano w związku z tym na realizację przedmiotu „nauka o polityce”. Analizom poddawano kadrę realizującą ten przedmiot we wszystkich poznańskich uczelniach oraz efekty jej pracy³²⁰. Środowisko uczelniane zostało też zaangażowane w działania na rzecz intensyfikacji produkcji rolnej, co było odpowiedzią na uchwały KW PZPR oraz WK ZSL w Poznaniu w sprawie rozwoju rolnictwa w Wielkopolsce. Pod koniec marca 1982 r. doszło do wspólnego posiedzenia KZ PZPR i UK ZSL. Wprowadzenia do dyskusji w sprawie wielkopolskiego rolnictwa dokonał prof. Andrzej Dubas, podkreślając znaczenie kształcenia kadr dla rolnictwa, ukierunkowania uczelnianego potencjału badawczego na potrzeby regionu oraz konieczność stworzenia odpowiednich ku temu podstaw. To ostatnie wiązał przede wszystkim z potrzebą

³¹⁸ Tamże, Informacja o sytuacji w Akademii Rolniczej w Poznaniu z 15 III 1982 r.

³¹⁹ Relacja Romana Wojtkowiaka z czerwca 2018 r.

³²⁰ APP, KW PZPR, sygn. 3341, s. 69–70. Ocena realizacji przedmiotu „Nauka o polityce” w środowisku poznańskim.

powołania samorządu w postaci Izby Rolniczej. Bardzo krytycznie do uchwały podjętej przez władze wojewódzkie ustosunkował się docent Czesław Janicki, zarzucając przede wszystkim zaniechanie w jej realizowaniu oraz brak produkcji dla rolnictwa ze strony rzemiosła. Janicki podkreślał ponadto brak konstytucyjnego zapisu o trwałości indywidualnych gospodarstw rolnych, w miejsce którego powstała zaledwie ustawa w tej sprawie.

Do częściowej normalizacji życia uczelnianego doszło dopiero po zakończeniu stanu wojennego w lipcu 1983 r. Nie wpłynęło to jednak na ograniczenie nadzoru nad władzami uczelni, których zachowania były na bieżąco monitorowane. Na przykład w maju 1983 r. Wydział Nauki KW PZPR w Poznaniu sporządził opinie dotyczące pracy kierownictw wszystkich szkół wyższych miasta Poznania. Opinie takie dotyczyły również władz AR. Pozytywnie oceniono pracę jej rektora Włodzimierza Fiszerę, któremu udzielono rekomendacji do dalszego pełnienia funkcji oraz poparcia w nadchodzących wyborach. Rekomendacji udzielono także prorektorowi doc. dr. Mieczysławowi Jankiewiczowi. Poparcia odmówiono natomiast profesorom Władysławowi Błaszczakowi oraz Andrzejowi Dubasowi, członkowi ZSL. Temu ostatniemu przypomniano, że był kandydatem na stanowisko doradcy Zarządu Krajowego NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych. Stwierdzano też, że „jego działalność w kierownictwie uczelni ma charakter destabilizujący, co wynika z przerostu ambicji i nie do końca jasnych orientacji politycznych. Jego postawa polityczna i lojalność wobec władzy budzą zastrzeżenia”³²¹. Ogłoszenie stanu wojennego spowodowało przejście niektórych pracowników opozycyjnych do podziemia. Według wspomnień Michała Sznajdera stan wojenny nie zgasił aktywności części członków uczelnianej „Solidarności”. Píše on: „...w latach 1982–1989 na uczelni funkcjonowała niejawna Komisja Uczelniana NSZZ «Solidarność» oraz porozumienie przedstawicieli niesamodzielnych pracowników naukowych w radach wydziałów. Funkcjonowała także bezdebitowa gazetka «KU Wolności»³²². Kilku pracowników uczelni wspierało Duszpasterstwo Rolników oraz niejawny Ogólnopolski Komitet Oporu Rolników³²³. Pracownik Akademii, Ryszard Czapara, został jednym z organizatorów i wydawców „Obserwatora Wielkopolski” uznawanego za najważniejsze z pism podziemnych redagowanych w regionie po ogłoszeniu stanu wojennego. W maju 1983 r. wraz z czworgiem studentów uczelni (Stanisławem Karpińskim, Mariuszem Szymankiewiczem, Eugeniuszem Wenecką i Łukaszem Zalewskim) za przygotowywanie i kolportaż tego tytułu został aresztowany. W marcu 1984 r. doszło natomiast do aresztowania uczelnianych działaczy NSZZ „Solidarność”, Anny Potok oraz Adama Futymskiego. Grupa solidarnościowych opozycjonistów,

³²¹ APP, KW PZPR, sygn. 3342, s. 64–65. Partyjna opinia o pracy kierownictw szkół wyższych miasta Poznania z 21 V 1983 r.

³²² „Więści Akademickie” 2016, 1–4 (208–211).

³²³ Tamże.

60. Kościół św. Jana Vianneya na Sołaczu

pracowników AR, należała do bardzo aktywnych. Według informacji zawartych w dokumentacji PZPR z 1987 r.:

Na uczelni działa grupa opozycyjna w niezmienionym składzie jak to miało miejsce w okresie byłej „Solidarności”, usiłująca wywierać wpływ na życie Uczelni. Obecność swoją grupa ta demonstrowe w nielegalnym czasopiśmie dostarczonym do wglądu przez SB. W ulotkach tych uwidaczniają swoje zainteresowania takie mianowicie jak opiniowanie działaczy partyjnych, rektorów, pracowników administracyjnych, którzy nie sprzyjają działalności tejże opozycji. Grupa ta demonstrowe swoją obecność poprzez zbieranie się na wspólne modlitwy w kościele na Sołacz, wystąpienia w Senacie i Radach Wydziału³²⁴.

Zauważony w dokumencie „kościół na Sołacz” to kościół św. Jana Vianneya, w którym kilka lat wcześniej, we wrześniu 1983 r., uruchomiono duszpasterstwo akademickie środowiska związanego z AR³²⁵. Relacje z tym kościołem zostały

³²⁴ APP, KW PZPR, sygn. 3343, s. 201–202. Informacja o sytuacji społeczno-politycznej w Akademii Rolniczej w Poznaniu z 22 X 1987 r.

³²⁵ *Księga jubileuszowa...*, s. 16.

jednak nawiązane przez przedstawicieli uczelni znacznie wcześniej. Według przytaczanych już wspomnień Michała Sznajdera:

Współpraca między parafią św. Jana Vianneya na Sołaczu a Akademią Rolniczą w Poznaniu rozpoczęła się zupełnie przypadkowo i spontanicznie zimą i wczesną wiosną 1981 r. Właściwie była pokłosiem wsparcia przez Uczelnianą Komisję NSZZ „Solidarność” tworzenia NSZZ RI „Solidarność”. Ponieważ Komisja Uczelniana „Solidarność” powierzyła mi zadanie wsparcia tej inicjatywy, siłą rzeczy więc mój gabinet na uczelni przez siedem miesięcy był siedzibą NSZZ RI „Solidarność” dla województwa poznańskiego. Niedzielne zjazdy tej struktury odbywały się w uczelnianych salach wykładowych. Rolnicy województwa poznańskiego domagali się, aby niedzielne zjazdy poprzedzane były Mszą św. Najbliżej zlokalizowany był kościół na Sołacz, a ksiądz proboszcz Marian Mikołajczak, którego wówczas poznałem, chętnie się na to godził. Te przypadkowe okoliczności zaowocowały później trwałą współpracą między parafią a uczelnią³²⁶.

Nawiązane kontakty były też wykorzystywane w innych celach. Po niespodziewanej śmierci rektora Wojciecha Dzieciołowskiego, dzięki m.in. staraniom duszpasterstwa, zorganizowano mu pożegnanie w kościele św. Jana Vianneya, w którym uczestniczyły tłumy jego przyjaciół³²⁷.

Zawieszenie i późniejsze odwołanie stanu wojennego miało przynieść poprawę nastrojów społeczeństwa. Władze państwowe działały na rzecz stworzenia wrażenia „normalności”. Przejawem stabilizacji na uczelni był na przykład powrót do organizowania obozów w ramach akcji letniej w Niemieckiej Republice Demokratycznej. Braki na rynku powodowały, że wyjazdy takie traktowano również jako okazję do zakupów artykułów przemysłowych i spożywczych, trudno dostępnych w kraju. Części grupy zorganizowanej staraniem uczelnianej organizacji Związku Młodzieży Wiejskiej zarzucono później, że zachowała się w trakcie pobytu niegodnie. Doszło to do wiadomości uczelnianej organizacji partyjnej, która o fakcie tym poinformowała władze uczelni³²⁸. Podkreślić wypada, że ZMW na uczelni był uważany za organizację o znacznym potencjale rozwojowym, o czym świadczył 50-procentowy udział młodzieży ze środowisk robotniczo-chłopskich w ogólnej liczbie studentów AR³²⁹. Sytuacja na uczelni, wbrew nadziejom partyjnych władz wojewódzkich, nie rozwijała się w pożądanym przez nie kierunku. Ubolewano na przykład, że ani jednego członka PZPR nie wybrano do ścisłego kierownictwa AR, pomimo dużego zaangażowania partii w kampanii wyborczej do władz uczelnianych trwającej od marca do czerwca 1984 r.³³⁰ W latach tych

³²⁶ „Wieści Akademickie” 2016, 1–4 (208–211).

³²⁷ Tamże.

³²⁸ APP, KW PZPR, sygn. 3342, s. 105. Informacja o stanie przygotowań do rozpoczęcia nowego roku akademickiego 1983/84 z 30 IX 1983 r.

³²⁹ Tamże, s. 113. Informacja o realizacji uchwały IX Plenum KC PZPR w szkołach wyższych z marca 1984 r.

³³⁰ Tamże, s. 121. Informacja o realizacji uchwały Plenum KW PZPR w Poznaniu z 22 XII 1983 r.

ze strony rządzących wyczekiwano jakiegokolwiek symptomu normalizacji oraz uspokojenia nastrojów. Nie dziwi więc, że za taki uznano nawet udział członków reprezentacyjnego uczelnianego zespołu pieśni i tańca „Łany” w pochodzie pierwszomajowym w 1984 r.³³¹ W tym okresie uczelniana organizacja partyjna zwracać też zaczęła uwagę na kwestie cieszące się autentycznym zainteresowaniem zarówno licznej grupy pracowników uczelni, jak i jej studentów, m.in. ochroną środowiska przyrodniczego. Przejawem zainteresowania ekologią była uchwała podjęta 5 III 1984 r. w sprawie środowiska przyrodniczego, w której zajmowano się jakością powietrza, czystością wody i zwiększenia jej zasobów oraz koniecznością ochrony ekosystemów ze szczególnym uwzględnieniem gleb. Wypada podkreślić, że w specjalnym posiedzeniu uczelnianej organizacji partyjnej poświęconym tej problematyce oprócz członków PZPR uczestniczyli także bezpartyjni nauczyciele akademicki zainteresowani zagadnieniami ekologii: Cezary Pacyniak, Mieczysław Czekalski, Tadeusz Dziuba i Ryszard Guzenda. Do realizacji uchwały i podjęcia jak najszerzych działań zobowiązano rektora. Liczono też na powszechny udział i zainteresowanie członków Senatu³³².

O ile działania z zakresu ekologii i ochrony środowiska naturalnego stać się miały forum autentycznego zainteresowania całej uczelnianej społeczności, o tyle nawet po zakończeniu stanu wojennego trudno było o porozumienie w innych obszarach. Warto też odnieść się do stosunku uczelni do nowych regulacji prawnych w tym trudnym okresie, jak chociażby do nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym. Przypomnieć można, że ustawa ta, wydana 4 V 1982 r., a więc w okresie obowiązywania stanu wojennego, była uznawana za gest dobrej woli władzy wobec niechętnego jej środowiska akademickiego. W ustawie uznano nawet szkoły wyższe za „samorządne społeczności”, kierujące się w swojej działalności zasadami wolności nauki i sztuki przy „poszanowaniu odrębności światopoglądowych”. Nowelizacja ustawy uchwalona 25 VII 1985 r. była traktowana jako wyraz zmiany kursu wobec środowiska akademickiego. Jednoosobowe organy uczelni uzyskały ponownie pozycję kierowniczą i stanowiącą. Senaty uczelniane i rady wydziałów zostały sprowadzone do roli gremiów opiniotwórczych. Powstały kolegia rektorskie mające kompetencje jedynie opiniotwórczo-doradcze. Poważną zmianą było też nałożenie na rektorów obowiązku współpracy z organizacjami politycznymi.

Nowelizacja ta była przedmiotem dużego zainteresowania partii na uczelni, a stanowisko w tej kwestii zostało wyrażone przez KZ PZPR 20 XI 1984 r. W dokumencie jednomyślnie podjęto:

Uchwałę popierającą działania resortu zmierzające do poprawnego funkcjonowania całości szkolnictwa wyższego oraz umocnienia jego socjalistycznego charakteru, szczególnie

³³¹ Tamże, s. 145. Informacja Wydziału Nauki, Oświaty i Kultury z dnia 3 V 1984 r.

³³² APP, KW PZPR, sygn. 3343, s. 26. Uchwała Plenum KU PZPR przy AR w Poznaniu w sprawie ochrony środowiska przyrodniczego w Wielkopolsce.

popieramy działania umożliwiające organizacjom partyjnym spełnianie roli inspiracyjno-kontrolnej w tak ważnej dziedzinie jaką jest funkcjonowanie szkół wyższych³³³.

Wspomniana nowelizacja przyniosła też zmiany w dotychczasowym systemie okresowych ocen pracowników naukowo-dydaktycznych. Obejmowały one odtąd już nie tylko wyniki pracy naukowej, dydaktycznej, wychowawczej i organizacyjnej, lecz także ocenę postawy obywatelskiej. W 1985 r. na mocy tej znowelizowanej ustawy minister nie zatwierdził wyboru osób na funkcje kierownicze (rektorów, prorektorów, dziekanów i prodziekanów) w kilkunastu uczelniach w całym kraju. Ten brak akceptacji dotknął także prof. Czesława Janickiego, cieszącego się uznaniem i szacunkiem środowiska uczelnianego. Mimo wyboru na prorektora do spraw studiów, po roku został odwołany³³⁴, co spotkało się z komentarzem ze strony uczelnianej organizacji partyjnej:

Ukonstytuowanie Kierownictwa uczelni w wyniku wyborów swoiście sterowanych uniemożliwiło doświadczonemu i ukształtowanemu aktywowi objęcie funkcji odpowiedzialnych w strukturze Uczelni. Komitet Zakładowy zwracał na ten fakt uwagę konsekwentnie i domagał się zmiany tej sytuacji, szczególnie w zakresie renominacji. Tylko częściowe uwzględnienie naszych postulatów przyniosło tylko pewną poprawę³³⁵.

Kierownictwo uczelnianej organizacji partyjnej zajmowało się też wyborami ogólnokrajowymi. Za całkowicie nieudany uznano na przykład przebieg kampanii wyborczej oraz uczestnictwo w wyborach do Sejmu. Co gorsza, zaobserwowano przy tym całkowitą prawie obojętność wobec udziału w tych wydarzeniach młodzieży akademickiej. W analizach podkreślano, że jest to pochodna postaw większości kadry uczelnianej, w tym przede wszystkim nauczycieli akademickich. W dokumencie podsumowującym przebieg wyborów z dnia 13 X 1985 r. z dużym zaniepokojeniem konstatowano zatem:

Ujawniła się systematyczna prawidłowość, zwłaszcza w UAM, PP i AR. Tam, gdzie kierownictwa uczelni, pracownicy naukowo-dydaktyczni okazali daleko posuniętą obojętność i „neutralność” wobec wyborów, studenci w sobotę i niedzielę masowo wyjeżdżali z akademików do domów (od 40% do ponad 90%), natomiast pozostali w DS prezentowali postawy obojętne, niekiedy opryskliwe i wrogie³³⁶.

³³³ APP, KU PZPR AR w Poznaniu, sygn. 14, b.p. Stanowisko KZ PZPR AR w Poznaniu z 20 XI 1984 r. w sprawie funkcjonowania Ustawy.

³³⁴ *Wydział Hodowli i Biologii Zwierząt. Dzieje akademickich studiów w Poznaniu 1951–2011*, red. T. Szwaczkowski, Poznań 2011, s. 18.

³³⁵ APP, KU PZPR AR, sygn. 14, b.p. Referat na przedzjazdową konferencję delegatów KZ PZPR AR w Poznaniu w dniu 3 IV 1986 r.

³³⁶ APP, KW PZPR, sygn. 3343, s. 127–128. Informacja z posiedzenia sztabu ds. pracy politycznej w poznańskim środowisku akademickim w dniu 16.X.1985 r. W podobnym kierunku poszła nowelizacja przeprowadzonej w tym samym czasie (25 lipca 1985), ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym. Ubiegający się o stopień doktora i doktora habilitowanego musieli prezentować nienaganną postawę

W obwodzie wyborczym nr 62 w Poznaniu, gdzie głosować powinni studenci UAM i AR, frekwencja wyniosła zaledwie 11,5%³³⁷, co było wynikiem wrogości do systemu lub co najmniej obojętności do nieudolnych prób jego reformy.

System upadał, a zapowiedzi reform nie dawały większych efektów. Kryzys gospodarczy na trwałe zagościł w kraju. Jego skutki przekładały się na wszystkie aspekty życia. Administracja uczelniana uważała się w roku akademickim 1987/88, że ma ogromne problemy z wyposażaniem domów studenckich, bowiem na zakup sprzętów dla instytucji, zakładów pracy i szkół w handlu (meble i inne wyposażenie) obowiązywało uzyskanie specjalnej zgody wojewody³³⁸. Działania na rzecz normalizacji i porozumienia były też torpedowane przez władze, którym w szczególności zależało na obsadzie newralgicznych funkcji uczelnianych przez „swoich”.

Wspomniana nowelizacja ustawy o szkolnictwie wyższym miała być długo oczekiwana. W związku z jej wprowadzeniem, według działaczy PZPR: „Działania opozycji politycznej skoncentrowały się [...] na odpowiednim spreparowaniu Statutu Uczelni, oraz opóźnianiu wdrożenia przepisów wewnętrznych regulujących funkcjonowanie Uczelni”³³⁹. Nawet uczelniana organizacja partyjna dostrzegała niektóre z niekorzystnych zjawisk obserwowanych w środowisku akademickim. Wśród nich do zdecydowanie negatywnych i fatalnych w skutkach zaliczono coraz poważniejsze pogarszanie statusu pracowników naukowych. W cytowanym już dokumencie zauważano:

W odczuciu środowiska postępująca pauperyzacja kadry naukowej zniechęca potencjalnych wartościowych kandydatów do podejmowania kariery naukowej i rzutuje w sposób bezpośredni na postawy, powoduje frustracje i nie sprzyja budowaniu właściwego klimatu w szkole wyższej. [...] Środowisko naukowe oczekuje więc poprawy bazy materialnej i warunków bytowych tak pracowników nauki, jak i personelu naukowo-technicznego oraz pionu administracyjnego. Niezbędne jest również – co słyszało się dobitnie w rozmowach – przywrócenie właściwej społecznej rangi badaczom i twórcom oraz ich pracy dla przyszłego rozwoju polskiej nauki³⁴⁰.

Stworzenie pozorów normalności to jedno z podstawowych działań struktur państwowych w Polsce w drugiej połowie lat osiemdziesiątych XX w. Tak też

obywatelską. Według znowelizowanego przepisu tytułami naukowymi pozostały tytuły profesora nadzwyczajnego i profesora zwyczajnego w dziedzinie nauki lub dyscyplinie naukowej. Najważniejsze jednak było, że ich uzyskanie zostało uzależnione od odpowiedniej (według władzy) postawy kandydata. Naukowy tytuł profesorski mogły otrzymać tylko osoby, które całkowicie akceptowały – jak dodano do artykułu 17 w nowym ust. 6 nowelizowanej ustawy – „konstytucyjne zasady ustrojowe Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i kierują się nimi w swojej działalności”. Zob. Dz.U. 1985, nr 36, poz. 168. Ustawa z dnia 25 VII 1985 r. o zmianie ustawy o stopniach naukowych i tytułach naukowych.

³³⁷ Tamże, s. 128.

³³⁸ Tamże, s. 188. Ocena przygotowań do nowego roku akademickiego 1987/88 Akademii Rolniczej w Poznaniu.

³³⁹ Tamże.

³⁴⁰ Tamże.

funkcjonowały wszystkie władze niższych szczebli. Przejawem postępującej normalizacji życia uczelni stać się miały podejmowane inicjatywy wciągania do oficjalnej, koncesjonowanej działalności jak największej liczby jej pracowników i studentów. Do takich właśnie zaliczyć należy chociażby umożliwienie funkcjonowania samorządu studenckiego. Idea jego powołania została zaakceptowana przez władze uczelniane. Pierwszy projekt regulaminu tego ciała przedstawicielskiego studentów zatwierdzony przez Senat Akademii Rolniczej poddano ostrej krytyce bowiem, według uczelnianej organizacji partyjnej „byłby organizacją bliższą byłemu «NZS-owi» niż strukturze samorządowej”³⁴¹. Dopiero w czerwcu 1987 r. doszło do zatwierdzenia Statutu samorządu studenckiego na AR. Do końca października tego roku miały powstać jego rady wydziałowe oraz rada uczelniana³⁴².

Gesty władz czynione wobec środowiska akademickiego oraz działania mające pozyskać dla nich jak największą liczbę zwolenników lub przynajmniej zneutralizować dotychczasowych przeciwników nie spacyfikowały części środowiska związanego z opozycją. Odnotowano na przykład, że w przeddzień referendum ogólnokrajowego rozrzucono na uczelni ulotki wzywające do jego bojkotu³⁴³. W tym miejscu warto wspomnieć też o jeszcze jednej ciekawej inicjatywie. W 1986 r. na podstawie uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu z 30 czerwca na uczelni została powołana Rada Społeczna AR. Głównym założeniem przyświecającym powołaniu tego ciała było udzielanie wszelkiej możliwej pomocy ze strony władz terenowych, a zarazem artykułowanie problemów, w których rozwiązywaniu niezbędny byłby udział środowisk i potencjału badawczego uczelni³⁴⁴. W Radzie uczestniczyli przedstawiciele władz lokalnych z terenu województw poznańskiego, leszczyńskiego i zielonogórskiego. Podczas jednego z jej posiedzeń pojawił się postulat konieczności upowszechnienia wyników badań prowadzonych na uczelni poprzez Ośrodki Postępu Rolniczego³⁴⁵. Innym wnioskiem zaopiniowanym pozytywnie przez członków Rady była budowa hotelu asystenta przeznaczonego dla młodych pracowników uczelni. Znalazł on nawet aprobatę ze strony Ministerstwa Edukacji Narodowej³⁴⁶.

³⁴¹ APP, KU PZPR AR w Poznaniu, sygn. 14, b.p. Referat sprawozdawczy z działalności Zakładowej Organizacji Partyjnej PZPR przy Akademii Rolniczej w Poznaniu za okres od 25 IV 1984 z uwzględnieniem działalności od wyborów w dniu 24 X 1983 r.

³⁴² APP, KW PZPR, sygn. 3343, s. 200. Informacja o sytuacji społeczno-politycznej w Akademii Rolniczej w Poznaniu z 22 października 1987 r.

³⁴³ Tamże, s. 220. Przebieg, główne treści kampanii przed referendum z uwzględnieniem atmosfery społecznej i postaw obserwowanych w środowiskach akademickich – informacja z 1 XII 1987 r.

³⁴⁴ Do inicjatorów powołania rad społecznych należał były rektor Akademii Rolniczej prof. Tadeusz Czwojdrak sprawujący wówczas funkcję przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu.

³⁴⁵ APP, KW PZPR, sygn. 3343, s. 242. Działalność rad społecznych szkół wyższych Poznania w okresie kadencji 1986–1988.

³⁴⁶ Tamże, s. 240.

Wiele inicjatyw podejmowanych przez pracowników znajdowało ujście w innych działaniach. Uczelnia od zawsze związana była z rolnictwem i gospodarką żywnościową. Jej kadra prowadziła prace, których efekty powinny przełożyć się na poprawę zaopatrzenia rynku w żywność. Analizowano i dobrze znano potencjał oraz olbrzymie możliwości wytwórcze polskiego rolnictwa. Wielu pracowników Akademii uważało, że jedynie zmiany systemowe pozwolą doprowadzić do uruchomienia rezerw drzemiących we wszystkich sektorach tej branży.

Do interesujących i wartych zacytowania należały opinie osób związanych z uczelnianą organizacją PZPR dotyczące kolejnych kryzysów wybuchających w Polsce. Zwracano uwagę na decydującą lub co najmniej bardzo poważną w chwilach przełomów rolę zaopatrzenia i cen żywności. Uważano, że wszelkie pochopne ruchy w tym zakresie były swoistym zapalnikiem do późniejszych niekontrolowanych wydarzeń. W takim też kontekście, np. w 1987 r. ostrzegano przed zbyt pochopną rezygnacją z kartek mięsnych:

prawdopodobieństwo zagrożenia o zasięgu szerszym istnieje w przypadku zbyt wczesnego zlikwidowania kartek mięsnych (przed uregulowaniem rynku mięsnego: zlikwidowanie ich winno nastąpić w jakiś czas po jego uregulowaniu). Uzasadnieniem dla takiej prognozy jest to, że w okresie sprawowania przez nas władzy, zawsze iskrą zapłonową wszelkich niepokojów społecznych było mięso. Niepokoje te z miejsca nabierały charakteru politycznego z różnych powodów. „Mięsna zapłonowość” sytuacji wewnątrz krajowej wynika z tego, że w żywieniu Polaków alternatywą dla mięsa są ziemniaki i chleb brak ryb, serów i właściwie warzyw oraz tradycja odżywiania) a tego społeczeństwo nigdy dotychczas nie chciało zaakceptować stąd też w materii administracyjnego regulowania zagadnień mięsnych wskazana duża roztępa³⁴⁷.

Ostatnie lata PRL były czasem bardziej zdecydowanych posunięć w gospodarce. Przełomu nie tylko w tym zakresie oczekiwały czynniki oficjalne po powołanym 14 X 1988 r. rządzie Mieczysława Rakowskiego. Nawet jego przeciwnicy uznawali doniosłość wprowadzonej w tym czasie ustawy o działalności gospodarczej widząc w niej bardzo liberalny i postępowy akt prawny. Liczono, że jej wprowadzenie zdecydowanie pozytywnie odbije się na zaopatrzeniu ludności oraz poprawi warunki produkcji rolniczej. Za wyraz aprobaty dla działań władz państwowych uznawany był zawsze stan liczbowy oficjalnych organizacji działających na uczelni. Istotną miarą akceptacji dla ich poczynania była także kondycja organizacji młodzieżowych. To tutaj znajdowano ludzi, którzy w przyszłości mieli decydować o kraju i kierunkach jego rozwoju.

W końcu stycznia 1989 r. w AR działały oficjalnie cztery organizacje zrzeszające studentów. Były to: Zrzeszenie Studentów Polskich (883 członków), Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej (40 osób), Związek Młodzieży Wiejskiej

³⁴⁷ Tamże, s. 200–201. Informacja o sytuacji społeczno-politycznej w Akademii Rolniczej w Poznaniu z 22 X 1987 r.

(700 członków) oraz Związek Harcerstwa Polskiego (36 członków). Według oficjalnych danych na uczelni studiowali także członkowie i sympatycy Niezależnego Zrzeszenia Studentów oraz kilku innych organizacji uznanych za nielegalne³⁴⁸. Już niebawem to właśnie ci ostatni znaleźli się w czołówce nadchodzących zmian.

Z entuzjazmem, ale i z obawami, przyjęło środowisko uczelniane rozmowy „okrągłego stołu” oraz efekt ich ustaleń, czyli częściowo wolne wybory 4 VI 1989 r. Bardzo duży był udział pracowników AR w przemianach społeczno-ustrojowych w kraju zapoczątkowanych tymi wydarzeniami. Środowisko uczelniane stało się źródłem kadr dla nowych, tym razem legitymizowanych przeprowadzonymi demokratycznie wyborami, władz. Prof. Czesława Janickiego powołano na stanowisko wicepremiera i ministra rolnictwa w pierwszym rządzie III Rzeczypospolitej, kierowanym przez premiera Tadeusza Mazowieckiego³⁴⁹. Stanowisko wiceministra rolnictwa w tym samym rządzie objęła Anna Potok. Mandat posła do Sejmu, oprócz Czesława Janickiego, uzyskał Tadeusz Dziuba. Senatorem z województwa poznańskiego został prof. Ryszard Ganowicz. Pracownicy uczelni stali

61. W hołdzie Profesorowi Ryszardowi Ganowiczowi

³⁴⁸ Tamże, s. 265. Członkowie organizacji działających w środowisku akademickim (31 I 1989).

³⁴⁹ Podczas formowania rządu Zjednoczone Stronnictwo Ludowe, jako koalicjant Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego, zaproponowało pierwotnie na tę funkcję K. Olesiaka. Nowy premier odrzucił jednak kandydaturę osoby związanej z gabinetem Mieczysława Rakowskiego. W rezultacie wybór padł na Czesława Janickiego, mającego poglądy bliższe „Solidarności”. Czesław Janicki 12 września 1989 r. został wicepremierem oraz ministrem rolnictwa, leśnictwa i gospodarki żywnościowej w rządzie Tadeusza Mazowieckiego (od 20 XII 1989 był wicepremierem oraz ministrem rolnictwa i gospodarki żywnościowej). Pod koniec urzędowania w resorcie doszło do nasilonych protestów rolników. Grupa rolników rozpoczęła okupację budynku ministerstwa 27 VI 1990 r. Dwa dni później w godzinach porannych premier podjął decyzję w sprawie odblokowania gmachu i interwencji policji. Czesław Janicki sprzeciwił się tej decyzji, co doprowadziło między nim a Tadeuszem Mazowieckim do sporu i odwołania wicepremiera 6 VII 1990 r. https://pl.wikipedia.org/wiki/Czesław_Janicki [dostęp: 26 lutego 2018].

się ponadto ważnymi postaciami nowej administracji szczebla wojewódzkiego. W październiku 1990 r. wojewodą poznańskim został długoletni pracownik AR, zatrudniony w Katedrze Mechaniki Budowli i Budownictwa Rolniczego, Włodzimierz Łęcki. Jednego z uczelnianych doktorantów, Macieja Urbańskiego, zaangażowano w tworzenie nowych służb specjalnych, a następnie powierzono mu kierowanie poznańską delegaturą Urzędu Ochrony Państwa.

Jako krok we właściwym kierunku większość pracowników oraz studentów AR przyjęła likwidację wszystkich struktur partii politycznych działających dotąd na uczelni. W pierwszej kolejności objęto nią Komitet Uczelniany Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, którego I sekretarzem w 1988 r. był Stanisław Dzięgielewski³⁵⁰. Do ostatnich poczynań KU PZPR należało opracowanie projektu założeń deklaracji ideowo-programowej nowej partii lewicowej. W przygotowaniu tego dokumentu współdziałali członkowie PZPR z poznańskiej Akademii Medycznej³⁵¹. Wraz ze zniesieniem KU PZPR zlikwidowany został Komitet Uczelniany Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego, a podobny los niedługo potem spotkał Koło Uczelniane Stronnictwa Demokratycznego, którego ostatnim przewodniczącym był Ryszard Kaczmarek³⁵². Według powszechnej opinii był to krok we właściwym kierunku dla odzyskania rzeczywistej autonomii uczelni.

Działalność polityczną wyprowadzoną z uczelni kontynuowano odtąd już poza jej murami. Na przykład Andrzej Baraniecki, dotychczasowy aktywista PZPR na AR, został wybrany wiceprzewodniczącym Rady Wojewódzkiej nowej partii lewicowej Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej, a później został posłem na Sejm z ramienia Sojuszu Lewicy Demokratycznej³⁵³. Podobną aktywność wykazywał inny pracownik Akademii, Tadeusz Dziuba, który zaangażował się w tworzenie regionalnych struktur Porozumienia Centrum i został szefem ich wielkopolskich władz, a następnie kandydatem na posła z ramienia Akcji Wyborczej Solidarność³⁵⁴.

Od czasu wprowadzenia w kraju zmian ustrojowych zapoczątkowanych w 1989 r. różnorodność postaw światopoglądowych i pluralizm preferencji politycznych reprezentowanych przez środowisko uczelniane stały się rzeczą naturalną i powszechnie akceptowaną. Bardzo dobrze wpisywało się to w nową rzeczywistość społeczno-polityczną, pozbawioną już jakichkolwiek form nacisków ze strony władz.

³⁵⁰ S. Dzięgielewski, A. Baraniecki, *Komitet Uczelniany PZPR*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989, s. 159.

³⁵¹ Ł. Komorowski, *Przygotowania do XI Zjazdu PZPR w świetle dokumentów KW PZPR w Poznaniu. Wybór Źródeł*, dokument nr 1, „Przegląd Archiwalno-Historyczny” 2017, 4, s. 236–242.

³⁵² Zob. Muśnicki, *Komitet Uczelniany Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989, s. 160–161; R. Guzenda, *Koło Uczelniane Stronnictwa Demokratycznego*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989, s. 161–163.

³⁵³ Ł. Komorowski, *Przygotowania do XI Zjazdu...*, s. 242, przypis nr 2.

³⁵⁴ https://pl.wikipedia.org/wiki/Tadeusz_Dziuba [dostęp: 20 maja 2018].

Uniwersytet Przyrodniczy (2008–2018)

MONIKA KOZŁOWSKA, KRZYSZTOF STRYJKOWSKI

1. Zmiana nazwy uczelni

Przełom stuleci był okresem intensywnego rozwoju szkolnictwa wyższego, powoływania nowych kierunków kształcenia oraz inicjowania badań dostosowujących do potrzeb społeczno-gospodarczych. W tej sytuacji ustawą z 27 VII 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym rozszerzono możliwości nadawania nazw uczelniom i doprecyzowano nazewnictwo w zależności od uprawnień akademickich danej uczelni³⁵⁵. Z możliwości takiej skorzystała też AR w Poznaniu, która miała wszelkie podstawy do nazwy „uniwersytet”, z przymiotnikiem określającym jego profil.

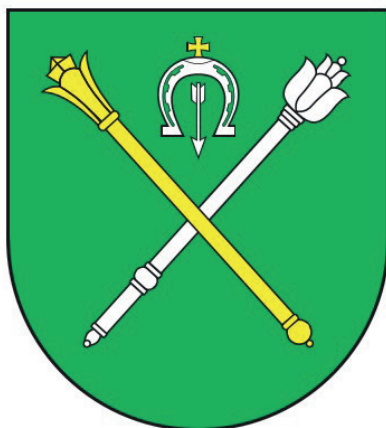
Kompetentnym organem do zaproponowania nowej nazwy był Senat uczelni. Na tym forum, po szerokiej i wieloetapowej dyskusji, z udziałem całej społeczności Akademii, doprowadzono do wyłonienia nowej nazwy. Dyskusja toczyła się na wydziałach, oficjalnie i w kulisach, a pomysłów było wiele. Ostatecznie wyboru dokonano z trzech preferowanych nazw: Uniwersytet Rolniczy w Poznaniu, Uniwersytet Rolniczo-Leśny w Poznaniu i Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu³⁵⁶. W demokratycznym głosowaniu Senat uczelni zdecydowanie poparł nazwę trzecią. Uznano, że jest najlepiej dostosowaną do ówczesnego profilu kształcenia i prowadzonych badań.

Zmianę nazwy na UP przeprowadzono na podstawie ustawy z 7 II 2008 r.³⁵⁷ Dzięki jej zapisom nazwę „Uniwersytet Przyrodniczy” uzyskała również AR w Lublinie, natomiast AR w Krakowie przemianowano na Uniwersytet Rolniczy, z pozostawieniem dotychczasowego patrona Hugona Kołłątaja. Dwa lata wcześniej

³⁵⁵ Zob. Dz.U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365. Ustawa z dnia 27 VII 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym.

³⁵⁶ Protokół z posiedzenia Senatu Akademii Rolniczej w Poznaniu z maja 2016 r.

³⁵⁷ Dz.U. z 2008 r. Nr 52, poz. 300. Ustawa z dnia 7 II 2008 r. o nadaniu nowych nazw niektórym akademiom rolniczym.

62. Godło (u góry) i logo (u dołu) UPP

zmiana nazwy została przeprowadzona dla Akademii Techniczno-Rolniczej im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy oraz AR we Wrocławiu³⁵⁸.

Przedmiotem ożywionej dyskusji było też zachowanie w nazwie uczelni jej dotychczasowego patrona. O tym, by nie zamieszczać Augusta hr. Cieszkowskiego w nazwie, zdecydowały względy dość prozaiczne, a równocześnie bardzo ważne, zwłaszcza z punktu widzenia wzrastającej współpracy międzynarodowej. Zarówno fonetycznie, jak i pod względem pisowni (szczególnie w tłumaczeniach na języki obce) – uwzględnienie w nazwie patrona tworzyło dość złożony układ.

Brak w nazwie UPP patrona dotychczasowej AR nie został odebrany przychylnie przez całą społeczność, zwłaszcza że inne uczelnie zachowały patronów. Toczyła się nawet w tej sprawie dalsza dyskusja, m.in. na łamach „Więści Akademickich”, z udziałem prof. Andrzeja Dubasa, gorącego propagatora dostojnego patrona³⁵⁹. Stowarzyszenie Absolwentów i inne gremia także zabierały głos w tej

³⁵⁸ Dz.U. z 2006 r. Nr 202, poz. 1483. Ustawa z dnia 18 X 2006 r. o nadaniu nowych nazw niektórym publicznym uczelniom akademickim.

³⁵⁹ Profesor Dubas m.in. zauważa: „[...] pominięcie Augusta Cieszkowskiego w nazwie [...] było zaskakujące. Nie zostało niczym konkretnym uzasadnione i dla wielu pozostaje nadal niezrozumiałe, a dla uczelni jest wręcz krzywdzące. Historia naszej Alma Mater jest bowiem ściśle związana z Augustem Cieszkowskim. Zostało to w pełni i dobitnie potwierdzone w roku 1995 podczas obchodów jubileu-

sprawie, kierując listy otwarte do władz uczelni. Należy jednak zauważyć, że niezależnie od obowiązującej nazwy August Cieszkowski nadal patronuje uczelni, co zostało potwierdzone zapisami w Statucie. Dzień Patrona – 21 listopada – jest corocznym świętem uczelni, dniem promocji młodych adeptów nauki i nadawania godności honorowych, a od 2010 r. w kalendarz tych uroczystości akademickich został wpisany na stałe koncert galowy. Ponadto, rok 2014 był rokiem Augusta hr. Cieszkowskiego, obchodzonym w jego *Alma Mater* i Wielkopolsce z okazji 200. rocznicy urodzin, przepełniony wspomnieniami, wieczornicami i mowami ku czci tej wielkiej postaci.

Uznanie zasług Patrona i poszanowanie jego niezwyklej osobowości znalazło ponadto wyraz w symbolice akademickiej. Od września 2013 r. herb rodu Cieszkowskich został wprowadzony do godła UPP. W godle tym, pomiędzy dwoma skrzyżowanymi berłami rektorskimi (złote i srebrne) umieszczonymi na zielonym tle, znalazł się fragment herbu Dołęga w postaci krzyża kawalerskiego na barku srebrnej podkowy, ze środka której wychodzi strzała żelazcem w dół³⁶⁰. Nie tylko nazwa i patron są elementami wyróżniającymi dzisiejszy Uniwersytet. Już wcześniej, w czerwcu 2009 r. zarządzeniem rektora wprowadzono jego logo składające się ze stylizowanych liter „U” i „P”, które stanowi swoisty „identyfikator” poznańskiego Uniwersytetu Przyrodniczego³⁶¹.

2. Władze i struktura organizacyjna uczelni

W trakcie funkcjonowania uczelni już jako UPP trzykrotnie odbyły się wybory jej władz. W kolejnych kadencjach ukształtował się następujący ich skład:

Kadencja 2008–2012

prof. dr hab. Grzegorz Skrzypczak – rektor
prof. dr hab. Jan Pikul – prorektor ds. nauki i współpracy z zagranicą
prof. dr hab. Monika Kozłowska – prorektor ds. studiów
prof. dr hab. Czesław Szafrński – prorektor ds. kadr i rozwoju uczelni

Kadencja 2012–2016

prof. dr hab. Grzegorz Skrzypczak – rektor
prof. dr hab. Jan Pikul – prorektor ds. nauki i współpracy z zagranicą
prof. dr hab. Monika Kozłowska – prorektor ds. studiów

szowych 125-lecia studiów rolniczych w Wielkopolsce oraz 75-lecia akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu”. Zob. „Więści Akademickie” 2017, 3–4 (222–223).

³⁶⁰ *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu 2008–2016*, Poznań 2016, s. 104–105.

³⁶¹ Tamże, s. 108.

63. Rektor Grzegorz Skrzypczak

64. Rektor Jan Pikul

prof. dr hab. Czesław Szafrński – prorektor ds. kadr i rozwoju uczelni (funkcja do śmierci w styczniu 2015)

prof. dr hab. Roman Gornowicz – prorektor ds. kadr i rozwoju uczelni (od marca 2015)

Kadencja 2016–2020

prof. dr hab. Jan Pikul – rektor

prof. dr hab. Krzysztof Szoszkiewicz – prorektor ds. nauki i współpracy z zagranicą

prof. dr hab. Cezary Mądrzak – prorektor ds. studiów

prof. dr hab. Roman Gornowicz – prorektor ds. kadr i rozwoju uczelni

Administracją uczelni kierował kanclerz mgr Zbigniew Szalaty (2003–2011), a od roku 2011 – mgr Marek Klimecki.

Sukcesywne poszerzanie zakresu badań oraz postępująca specjalizacja w tym zakresie były powodem kolejnych zmian w organizacji wewnętrznej uczelni. Tworzono nowe pracownie, zakłady i katedry. Niektóre wydziały powróciły do powoływania instytutów. Do zmian organizacyjnych dochodziło też w związku ze znaczącym poszerzeniem oferty edukacyjnej.

65. Inauguracja roku akademickiego 2008/09, pierwszego w UPP: widok na aulę (u góry),
Venator uświetniający uroczystość (u dołu)

Pojawienie się nowych kierunków studiów wymusiło ponadto wprowadzenie zmian w nazwach jej wydziałów³⁶². I tak, w 2010 r., nazwa Wydziału Rolniczego została zmieniona na Wydział Rolnictwa i Bioinżynierii, Wydział Ogrodnictwa stał się Wydziałem Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu³⁶³. Uruchomienie weterynarii także doprowadziło do modyfikacji nazewnictwa wydziału, w ramach

³⁶² Patrz s. 10–11.

³⁶³ *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu...*, s. 118.

66. Władze uczelni inaugurujące rok akademicki 2008/09; od lewej dziekani: Michał Sznajder, Jolanta Komisarek, Jan Michniewicz, Piotr Urbański i Ryszard Guzenda, prorektor Monika Kozłowska, rektor Grzegorz Skrzypczak, prorektor Czesław Szafrąński, dziekani: Wiesław Koziara, Roman Gornowicz i Małgorzata Szumacher-Strabel

którego powstał ten kierunek. Należy dodać, że po wprowadzeniu weterynarii w UPP uczelnia stała się ośrodkiem kształcącym w pełnym obszarze nauk rolniczych leśnych i weterynaryjnych³⁶⁴.

Do obowiązującej nazwy obecnej Wydział dochodził przez kilkanaście lat. Już w 1998 r., czyli w czasach AR, zmieniono jego nazwę z Wydziału Zootechnicznego na Wydział Hodowli i Biologii Zwierząt, co miało podkreślić rozszerzenie działalności badawczej na obszary związane z biologią zwierząt. Natomiast w 2015 r., po wprowadzeniu studiów weterynaryjnych, nastąpiła kolejna zmiana. Od tego czasu nazwa ta brzmi: „Wydział Medycyny Weterynaryjnej i Nauk o Zwierzętach”. Ostatnia modyfikacja nazewnictwa wydziałów miała miejsce w roku 2016, kiedy Wydział Melioracji i Inżynierii Środowiska przemianowano na Wydział Inżynierii Środowiska i Gospodarki Przestrzennej³⁶⁵.

W ramach zmian organizacyjnych należy też wspomnieć o powołaniu Zamiejscowego Ośrodka Dydaktycznego w Miliczu, gdzie staraniem Wydziału Leśnego w 2009 r. uruchomiono kształcenie na kierunku „leśnictwo”. Jednak już po kilku latach studia te zostały zawieszone z powodu zmian w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym³⁶⁶.

³⁶⁴ O konieczności uruchomienia weterynarii w Poznaniu myślano już wiele lat wcześniej – m.in. w 1979 r. Przez dłuższy czas nie udawało się jednak tego zamiaru zrealizować. Zob. APP, KW PZPR, sygn. 3340, s. 8. Udział Akademii Rolniczej w Poznaniu w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju ze szczególnym uwzględnieniem województwa i m. Poznania.

³⁶⁵ *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu...*, s. 125–127.

³⁶⁶ Tamże, s. 36.

3. Wydziały i ich struktura wewnętrzna

W okresie funkcjonowania UPP w strukturze uczelni działa osiem wydziałów, których struktura zostanie przedstawiona zgodnie z kolejnością ich powstania. Większość jednostek wewnętrznych pozostało w formie niezmienionej od czasów AR, jednak – zwłaszcza na niektórych wydziałach – zmiany organizacyjne do roku 2018 przeprowadzono nawet dwu-, trzykrotnie.

WYDZIAŁ ROLNICTWA I BIOINŻYNIERII

■ DZIEKANI

prof. dr hab. Wiesław Koziara (2008–2016)
prof. dr hab. Anna Kryszak (od 2016)

■ SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR, DYREKTORZY INSTYTUTÓW

Instytut Inżynierii Biosystemów

Instytut Inżynierii Rolniczej (do 2012)

prof. dr hab. Adam Krysztofiak (1991–2011)
dr hab. Jacek Przybył (od 2011)

Katedra Agronomii

Katedra Uprawy Roli i Roślin (do 2009)

prof. dr hab. Wiesław Koziara (2006–2017)
prof. dr hab. Grzegorz Skrzypczak (od 2017)

Katedra Biochemii i Biotechnologii

prof. dr hab. Ryszard Słomski (od 1998)

Katedra Chemii Rolnej i Biogeochemii Środowiska

Katedra Chemii Rolnej (do 2009)

prof. dr hab. Witold Grzebisz (od 1990)

Katedra Genetyki i Hodowli Roślin

prof. dr hab. Zbigniew Broda (1990–2013)
dr hab. Jerzy Nawracała (od 2013)

Katedra Gleboznawstwa i Ochrony Gruntów

Katedra Gleboznawstwa (do 2008)

prof. dr hab. Andrzej Mocek (1994–2017)

prof. dr hab. Wojciech Owczarzak (od 2017)

Katedra Łąkarstwa i Krajobrazu Przyrodniczego

Katedra Łąkarstwa (do 2009)

prof. dr hab. Piotr Goliński (od 2009)

Katedra Metod Matematycznych i Statystycznych

prof. dr hab. Anita Dobek (2009–2017)

prof. dr hab. Maria Kozłowska (od 2017)

Katedra Mikrobiologii Ogólnej i Środowiskowej

Katedra Mikrobiologii Rolnej (do 2009)

dr Grażyna Durska (2008–2013)

dr hab. Marek Selwet (2013–2017)

dr hab. Alicja Niewiadomska (od 2017)

WYDZIAŁ LEŚNY

■ DZIEKANI

prof. dr hab. Roman Gornowicz (2008–2015)

prof. dr hab. Piotr Łakomy (od 2015)

■ SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR

Katedra Botaniki Leśnej³⁶⁷

prof. dr hab. Jerzy Zieliński (2003–2012)

dr hab. Władysław Danielewicz (od 2012)

Katedra Ekonomiki Leśnictwa

dr hab. Hubert Szramka (1991–2017)

dr hab. Krzysztof Adamowicz (od 2017)

³⁶⁷ Powstała po likwidacji Katedry Przyrodniczych Podstaw Leśnictwa w roku 2012.

Katedra Entomologii Leśnej

dr hab. Ignacy Korczyński (2001–2017)

dr hab. Andrzej Mazur (od 2017)

Katedra Fitopatologii Leśnej

prof. dr hab. Małgorzata Mańka (1990–2017)

prof. dr hab. Piotr Łakomy (od 2017)

Katedra Hodowli Lasu

prof. dr hab. Władysław Barzdajn (2003–2017)

dr hab. Wojciech Kowalkowski (od 2017)

Katedra Inżynierii Leśnej

prof. dr hab. Antoni Miler (2000–2017)

prof. dr hab. Andrzej Czerniak (od 2017)

Katedra Łowiectwa i Ochrony Lasu

prof. dr hab. Lesław Łabudzki (2006–2010)

dr hab. Maciej Skorupski (od 2010)

Katedra Siedliskoznawstwa i Ekologii Lasu³⁶⁸

prof. dr hab. Jerzy Modrzyński (2012–2017)

dr hab. Paweł Rutkowski (od 2017)

Katedra Techniki Leśnej

prof. dr hab. Henryk Różański (1991–2009)

prof. dr hab. Roman Gornowicz (od 2009)

Katedra Urządzania Lasu

dr hab. Roman Jaszcak (od 2006)

Katedra Użytkowania Lasu

prof. dr hab. Witold Pazdrowski (2006–2013)

dr hab. Marcin Jakubowski (2013–2017)

dr hab. Arkadiusz Tomczak (od 2017)

³⁶⁸ Nowo utworzona w roku 2012 z zakładu funkcjonującego w Katedrze Hodowli Lasu.

WYDZIAŁ MEDYCYNY WETERYNARYJNEJ I NAUK O ZWIERZĘTACH

■ DZIEKANI

dr hab. Małgorzata Szumacher-Strabel (2008–2012)
prof. dr hab. Małgorzata Szumacher-Strabel (2012–2016)
prof. dr hab. Piotr Ślósarz (od 2016)

■ SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR, DYREKTORZY INSTYTUTÓW

Instytut Zoologii

prof. dr hab. Piotr Tryjanowski (od 2009)

Katedra Fizjologii i Biochemii Zwierząt

prof. dr hab. Leszek Nogowski (od 2009)

Katedra Genetyki i Podstaw Hodowli Zwierząt

prof. dr hab. Marek Świtoński (od 1989)

Katedra Hodowli Zwierząt i Oceny Surowców³⁶⁹

prof. dr hab. Piotr Ślósarz (od 2015)

Katedra Chorób Wewnętrznych i Diagnostyki³⁷⁰

dr n. wet. Sebastian Smulski (od 2018)

Katedra Nauk Przedklinicznych i Chorób Zakaźnych³⁷¹

dr n. wet. Jan Włodarek (od 2018)

Katedra Rozrodu Zwierząt³⁷²

dr n. wet. Tomasz Nowak (od 2018)

³⁶⁹ Utworzona 1 X 2015 r. z połączenia Katedr: Hodowli Bydła i Produkcji Mleka, Hodowli i Produkcji Trzody Chlewnej, Hodowli Małych Ssaków i Surowców Zwierzęcych z Zakładem Użytkowania Drobiu (utworzonym z Katedry w 2014).

³⁷⁰ Powstała w wyniku likwidacji z końcem roku 2017 Instytutu Weterynarii.

³⁷¹ Powstała w wyniku likwidacji z końcem roku 2017 Instytutu Weterynarii.

³⁷² Powstała w wyniku likwidacji z końcem roku 2017 Instytutu Weterynarii.

Katedra Turystyki Wiejskiej

dr hab. Krzysztof Kasprzak (2013–2017)

dr hab. Ryszard Steppa (od 2017)

Katedra Żywienia Zwierząt

Katedra Żywienia Zwierząt i Gospodarki Paszowej (do 2017)

prof. dr hab. Andrzej Rutkowski (2006– 2014)

dr hab. Damian Józefiak (od 2014)

Instytut Weterynarii (do 2017)

Katedra Weterynarii (do 2013)

prof. dr hab. Jędrzej Jaśkowski (2003–2016)

dr hab. Michał Jank (2016–2017)

Katedra Hodowli Bydła i Produkcji Mleka (do 2015)

prof. dr hab. Ryszard Skrzypek (2009–2015)

Katedra Hodowli i Produkcji Trzody Chlewnej (do 2015)

prof. dr hab. Janusz T. Buczyński (2009–2015)

Katedra Hodowli Małych Ssaków i Surowców Zwierzęcych (do 2015)

prof. dr hab. Jacek Wójtowski (2009–2013)

prof. dr hab. Piotr Ślósarz (2013–2015)

Uniwersyteckie Centrum Medycyny Weterynaryjnej (od 2015)

lek. wet. Maciej Gogulski

WYDZIAŁ TECHNOLOGII DREWNA

■ DZIEKANI

dr hab. Ryszard Guzenda, prof. nadzw. (2008–2012)

dr hab. Bartłomiej Mazela, prof. nadzw. (2012–2016)

prof. dr hab. Bartłomiej Mazela (od 2016)

■ **SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR, DYREKTORZY
INSTYTUTÓW**

Instytut Chemicznej Technologii Drewna

prof. dr hab. Włodzimierz Prączyński (1994–2012)
prof. dr hab. Roman Zakrzewski (2012–2013)
prof. dr hab. Bartłomiej Mazela (od 2013)

Katedra Chemii

prof. dr hab. Piotr Goliński (1999–2017)
dr hab. Izabela Ratajczak (od 2017)

Katedra Meblarstwa

prof. dr hab. Jerzy Smardzewski (od 2006)

Katedra Mechaniki i Techniki Ciepłej

dr hab. Ryszard Guzenda (1998–2013)
prof. dr hab. Wiesław Olek (od 2013)

Katedra Nauki o Drewnie

prof. dr hab. Waldemar Moliński (2000–2017)
dr hab. Edward Roszyk (od 2017)

Katedra Obrabiarek i Podstaw Konstrukcji Maszyn

dr hab. Piotr Pohl (2006–2012)
dr hab. Andrzej Krauss (od 2012)

Katedra Tworzyw Drzewnych

prof. dr hab. Janina Łęcka (1998–2009)
dr hab. Dorota Dziurka (od 2009)

Katedra Mechanicznej Technologii Drewna³⁷³

prof. dr hab. Ginter J. Hruzik (1992–2014)

Katedra Inżynierii Środowiska Pracy³⁷⁴

prof. dr hab. Stanisław Dolny (2000–2009)
dr inż. Tomasz Rogoziński (2009–2010)
dr hab. Jerzy Świgoń (2010–2013)

³⁷³ W latach 2013–2014 przekształcona w zakład.

³⁷⁴ W latach 2013–2014 przekształcona w zakład.

Katedra Klejenia i Uszlachetniania Drewna³⁷⁵

prof. dr hab. Stanisław Proszyk (1994–2013)

WYDZIAŁ OGRODNICTWA I ARCHITEKTURY KRAJOBRAZU

■ DZIEKANI

dr hab. Piotr Urbański (2008–2012)

prof. dr hab. Barbara Politycka (2012–2016)

dr hab. Tomasz Kosiada (od 2016)

■ SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR

Katedra Botaniki

dr hab. Maria Mrozowska (2009–2013)

prof. dr hab. Małgorzata Klimko (2013–2017)

dr hab. Leszek Bednorz (od 2017)

Katedra Dendrologii, Sadownictwa i Szkółkarstwa³⁷⁶

dr hab. Aleksander Stachowiak (2016–2017)

dr hab. Sławomir Świerczyński (od 2017)

Katedra Entomologii i Ochrony Środowiska³⁷⁷

prof. dr hab. Janusz Nowacki (od 2011)

Katedra Fitopatologii i Nasiennictwa³⁷⁸

dr hab. Zbigniew Karolewski (2013–2018)

dr hab. Hanna Dorna (od 2018)

Katedra Fizjologii Roślin

prof. dr hab. Barbara Politycka (2009–2013)

prof. dr hab. Jolanta Floryszak-Wieczorek (od 2013)

³⁷⁵ W latach 2013–2014 przekształcona w zakład.

³⁷⁶ Powstała z połączenia Katedry Sadownictwa z Katedrą Dendrologii i Szkółkarstwa (2016).

³⁷⁷ Powstała z połączenia Katedry Entomologii z Katedrą Ochrony Środowiska Przyrodniczego (2011) oraz włączenia Katedry Metod Ochrony Roślin (2013).

³⁷⁸ Powstała z połączenia Katedry Fitopatologii z Katedrą Nasiennictwa Ogrodniczego (2013).

Katedra Roślin Ozdobnych

dr hab. Agnieszka Krzywińska (od 2009)

Katedra Terenów Zieleni i Architektury Krajobrazu

dr hab. Piotr Urbański (od 2001)

Katedra Warzywnictwa

prof. dr hab. Krzysztof Sobieralski (od 2009)

Katedra Żywienia Roślin

Katedra Nawożenia Roślin Ogrodniczych (do 2011)

prof. dr hab. Andrzej Komosa (2003–2017)

prof. dr hab. Włodzimierz Breś (od 2017)

Katedra Sadownictwa (do 2015)

prof. dr hab. Eugeniusz Pacholak (1997–2010)

dr Grzegorz Łysiak (2010–2011)

dr Krzysztof Rutkowski (2011–2013)

dr Zofia Zydlik (2013 –2015)

Katedra Dendrologii i Szkółkarstwa (do 2015)

prof. dr hab. Stanisława Korszun (2005–2014)

dr hab. Aleksander Stachowiak (2014–2015)

Katedra Entomologii (do 2011)

dr hab. Marek Bunalski (2009–2011)

Katedra Ochrony Środowiska Przyrodniczego (do 2011)

prof. dr hab. Janusz Nowacki (2006–2011)

Katedra Fitopatologii (do 2013)

prof. dr hab. Barbara Gołębnik (2009–2011)

dr hab. Zbigniew Karolewski (2011–2013)

Katedra Nasiennictwa Ogrodniczego (do 2013)

dr hab. Hanna Dorna (2009–2013)

Katedra Metod Ochrony Roślin (do 2013)

dr hab. Romuald Górski (2009–2013)

WYDZIAŁ NAUK O ŻYWNOŚCI I ŻYWIENIU

■ DZIEKANI

prof. dr hab. Jan Michniewicz (2008–2016)
dr hab. Bożena Danyluk (od 2016)

■ SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR, DYREKTORZY INSTYTUTÓW

Instytut Technologii Żywności Pochodzenia Roślinnego

prof. dr hab. Zbigniew Czarnecki (2009–2013)
prof. dr hab. Jacek Nowak (od 2013)

Instytut Żywienia Człowieka i Dietetyki

Katedra Higieny Żywienia Człowieka (do 2017)

prof. dr hab. Jan Jeszka (2006 –2016)
dr hab. Agata Chmurzyńska (od 2016)

Katedra Biochemii i Analizy Żywności

prof. dr hab. Eleonora Lampart-Szczapa (2009–2013)
dr hab. Dorota Piasecka-Kwiatkowska (od 2013)

Katedra Biotechnologii i Mikrobiologii Żywności

prof. dr hab. Włodzimierz Grajek (1991–2013)
prof. dr hab. Tomasz Jankowski (2013–2017)
dr hab. Wojciech Białas (od 2017)

Katedra Fizyki i Biofizyki

Katedra Fizyki (do 2017)

dr hab. Krzysztof Polewski (od 2006)

Katedra Technologii Mięsa

Instytut Technologii Mięsa (do 2017)

prof. dr hab. Edward Pospiech (2009–2017)
dr hab. Bożena Danyluk (od 2017)

Katedra Technologii Gastronomicznej i Żywności Funkcjonalnej

Katedra Technologii Żywnienia Człowieka (do 2017)

prof. dr hab. Józef Korczak (2000–2017)

prof. dr hab. Anna Gramza-Michałowska (od 2017)

Katedra Jakości Produktów Mleczarskich

Katedra Technologii Mleczarstwa (do 2017)

prof. dr hab. Jan Pikul (1996–2017)

dr hab. Dorota Cais-Sokolińska (od 2017)

Katedra Zarządzania Jakością i Bezpieczeństwem Żywności

Katedra Zarządzania Jakością Żywności (do 2017)

prof. dr hab. Jacek Kijowski (2006–2013)

prof. dr hab. Piotr Konieczny (od 2013)

**WYDZIAŁ INŻYNIERII ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ**

■ **DZIEKANI**

prof. dr hab. Jolanta Komisarek (2008–2016)

dr hab. Jerzy Bykowski (od 2016)

■ **SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR, DYREKTORZY
INSTYTUTÓW**

Instytut Budownictwa i Geoinżynierii³⁷⁹

dr hab. Wojciech Tschuschke (od 2013)

Instytut Melioracji, Kształtowania Środowiska i Geodezji

Katedra Melioracji, Kształtowania Środowiska i Geodezji (do 2013)

prof. dr hab. Czesław Szafrński (1994–2015)

dr hab. Jerzy Bykowski (2015–2018)

dr hab. Mariusz Sojka (od 2018)

³⁷⁹ Powstał z połączenia Katedry Mechaniki Budowli i Budownictwa Rolniczego z Katedrą Geotechniki (2013).

Katedra Ekologii i Ochrony Środowiska

prof. dr hab. Janina Zbierska (2000–2009)
dr hab. Krzysztof Szoszkiewicz (2009–2017)
dr hab. Ryszard Staniszewski (od 2017)

Katedra Gleboznawstwa i Rekultywacji

prof. dr hab. Jolanta Komisarek (od 1997)

Katedra Meteorologii

Katedra Agrometeorologii (do 2010)

prof. dr hab. Janusz Olejnik (od 2004)

Katedra Inżynierii Wodnej i Sanitarnej

Katedra Budownictwa Wodnego (do 2010)

prof. dr hab. Ryszard Błażejowski (2008–2017)
dr hab. Tomasz Kałuża (od 2017)

Katedra Mechaniki Budowli i Budownictwa Rolniczego (do 2013)

dr hab. Wiesław Buczkowski (1997–2009)
prof. dr hab. Bogdan J. Wosiewicz (2009–2013)

Katedra Geotechniki (do 2013)

prof. dr hab. Adam Niedzielski (2006–2011)
dr hab. Wojciech Tschuschke (2011–2013)

WYDZIAŁ EKONOMICZNO-SPOŁECZNY

■ DZIEKANI

prof. dr hab. Michał Sznajder (2008–2012)
prof. dr hab. Walenty Poczta (od 2012)

■ SAMODZIELNE JEDNOSTKI, KIEROWNICY KATEDR

Katedra Ekonomii

prof. dr hab. Władysława Łuczka-Bakuła (od 1996)

Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej w Agrobiznesie

prof. dr hab. Walenty Poczta (od 2006)

Katedra Finansów i Rachunkowości

Katedra Finansów i Rachunkowości w Agrobiznesie (do 2010)

dr hab. Feliks Wysocki (2006–2017)

prof. dr hab. Michał Jerzak (od 2017)

Katedra Nauk Społecznych i Pedagogiki³⁸⁰

dr hab. Dariusz Pieńkowski (od 2017)

Katedra Prawa i Organizacji Przedsiębiorstw w Agrobiznesie³⁸¹

dr hab. Rafał Baum (od 2017)

Katedra Rynku i Marketingu (do 2017)³⁸²

Katedra Ekonomiki Przetwórstwa, Marketingu i Konsumpcji (do 2010)

prof. dr hab. Michał Sznajder (2006–2017)

Katedra Nauk Społecznych (do 2017)

dr hab. Kazimierz Wojnowski (2007–2008)

dr hab. Eugeniusz Kośmicki (2008–2017)

Katedra Pedagogiki (do 2017)

dr Wincenty Wrześniewski (2006–2009)

dr hab. Andrzej Kusztelak (2009–2016)

dr Irena Bekier (2016–2017)

Katedra Zarządzania i Prawa (do 2017)

prof. dr hab. Witold Wielicki (2006–2008)

dr inż. Karol Wajszczuk (2008–2014)

dr hab. Rafał Baum (2014–2017)

Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw Agrobiznesu (do 2017)

dr hab. Zbigniew Gołaś (2006–2017)

Katedra Ekonomiki i Organizacji Drzewnictwa (do 2017)

dr hab. Wojciech Lis (1994–2017)

³⁸⁰ Powstała z połączenia Katedry Nauk Społecznych z Katedrą Pedagogiki (2017).

³⁸¹ Powstała z połączenia Katedry Zarządzania i Prawa z Katedrą Ekonomiki Przedsiębiorstw Agrobiznesu oraz Katedrą Ekonomiki i Organizacji Drzewnictwa (2017).

³⁸² Jednostkę włączono do Katedry Ekonomii i Polityki Gospodarczej w Agrobiznesie (2017).

4. Dydaktyka, studenci i kadra akademicka

Od roku akademickiego 2008/09 uczelnia prowadziła kształcenie na 18 kierunkach studiów, z których pięć należało do nowo uruchomionych. Były to: dietetyka, gospodarka przestrzenna, finanse i rachunkowość, polityka społeczna i towaroznawstwo. O znaczącym zwiększeniu oferty edukacyjnej świadczy fakt, że sześć lat później, czyli w roku akademickim 2015/16, uczelnia prowadziła już 27 kierunków studiów. Wskazuje to przede wszystkim na żywe reagowanie władz uczelni i jej wydziałów na zmieniającą się rzeczywistość i nowe potrzeby edukacyjne uwzględniające skokowo dokonywany w ostatnich latach postęp techniczny i technologiczny oraz inne potrzeby społeczne. W latach 2008–2016 uruchomiono kolejne kierunki studiów, takie jak: turystyka i rekreacja, weterynaria, inżynieria i gospodarka wodna, medycyna roślin, projektowanie mebli, inżynieria biotworzyw, inżynieria rolnicza, informatyka i agroinżynieria, ekoe-nergetyka oraz agroturystyka. Na studiach drugiego stopnia powołano ponadto: ochronę przyrody, turystykę przyrodniczą oraz dwa kierunki interdyscyplinarne, tj. neurobiologię i analitykę żywności. Na czterech kierunkach studiów prowadzono wspomniane już studia anglojęzyczne, a pierwsze absolutorium dla ich absolwentów odbyło się w 2016 r.³⁸³

Nowe kierunki znacząco zwiększały atrakcyjność Uniwersytetu. Dzięki temu udawało się m.in. zminimalizować odczuwalny w skali całego kraju kryzys przyjęć na pierwsze lata studiów. Nadmienić wypada, że spowodowany był on przede wszystkim zdecydowanym zmniejszeniem liczebności kolejnych roczników młodzieży uprawnionych do studiowania, a także wielością szkół wyższych w kraju. Pomimo szerokiej oferty edukacyjnej od roku akademickiego 2008/09 do dzisiaj liczba studentów UPP zmniejszyła się z 12 594 do 9451 osób, tj. o blisko 25% (tab. 4.1).

Tabela 4.1. Studenci w latach 2008–2017 (stan na 30 listopada)

Rok akademicki	Studia				Ogółem
	stacjonarne	niestacjonarne	podyplomowe	doktoranckie	
2008/09	7 924	3 883	532	255	12 594
2009/10	7 945	3 774	505	236	12 460
2010/11	8 082	3 418	556	244	12 300
2011/12	8 324	3 225	475	241	12 265
2012/13	8 346	3 429	386	270	12 431
2013/14	7 981	3 339	323	268	11 911

³⁸³ *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu 2008...*, s. 36–40.

Rok akademicki	Studia				Ogółem
	stacjonarne	niestacjonarne	podyplomowe	doktoranckie	
2014/15	7 621	3 159	396	280	11 456
2015/16	7 134	2 907	367	282	10 690
2016/17	6 711	2 714	391	279	10 095
2017/18	6 345	2 437	371	298	9 451

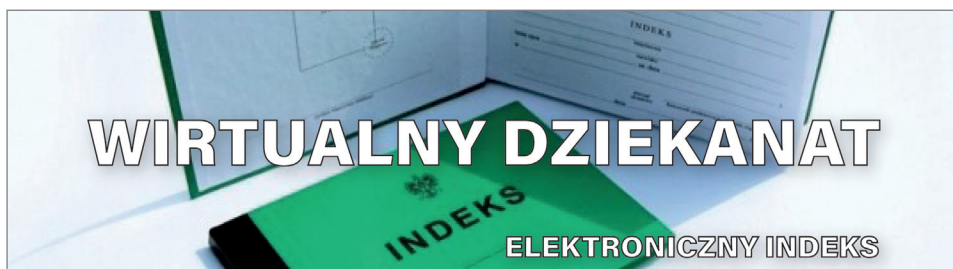
Rok akademicki 2017/18 rozpoczął niespełna 10 000 studentów, w tym prawie 3000 przyjętych na pierwszy rok studiów pierwszego i drugiego stopnia, na 32 kierunkach. Według rejestracji elektronicznej kandydatów największym zainteresowaniem cieszył się kierunek weterynaria, na który o jeden indeks ubiegało się kilkanaście osób. Dalej znalazły się dietetyka – pięciu kandydatów na jedno miejsce, finanse i rachunkowość – prawie czterech kandydatów, a ponadto: architektura krajobrazu, biotechnologia i leśnictwo³⁸⁴.

Inne inicjatywy dydaktyczne związane były z kształceniem doktorantów. Zarządzeniem rektora z dnia 5 II 2013 r. utworzono Interdyscyplinarne Anglojęzyczne Studia Doktoranckie w zakresie nauk rolniczych i leśnych (ang. Agriculture and Forestry Interdisciplinary Doctoral Studies, w skrócie AFIDS). W pewnym sensie było to uzupełnienie wprowadzonych już kilka lat wcześniej anglojęzycznych studiów magisterskich, powołanych kolejno na wszystkich wydziałach. W latach 2012–2016 prowadzone były na czterech kierunkach (leśnictwo, ogrodnictwo, technologia żywności i żywienie człowieka, zootechnika), a wcześniej tylko na kierunku ogrodnictwo.

Początek drugiej dekady obecnego stulecia to okres zmian ustawowych, znacząco zmieniających przebiegu procesu dydaktycznego, przy czym niektóre z nich wynikały z akcesji do Unii Europejskiej. Po roku 2011 uczelnia była zobowiązana dostosować programy studiów do nowej filozofii kształcenia, opartej na efektach kształcenia według Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (zmiana ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z 18 marca 2011 r.³⁸⁵). Wprowadzony został uczelniany system zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia, z procedurą i zasadami nadzoru nad nim rektora. Ponadto obowiązujące dotąd dyplomy państwowe zastąpiono dyplomami uczelnianymi, i takie absolwenci otrzymują od 2014 r. Przełomowym krokiem organizacyjnym i mentalnym było zastąpienie indeksu – ważnego i symbolicznego dokumentu studenta – indeksem elektronicznym. Nastąpiło to w roku akademickim 2014/15

³⁸⁴ „Wieści Akademickie” 2017, 9–10 (228–229).

³⁸⁵ Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw.

67. Indeks elektroniczny – od roku akademickiego 2014/15 wprowadzony w miejsce tradycyjnego indeksu studenckiego

i było jednym kolejnych z etapów wdrażanej informatyzacji w uczelni. Te zmiany wynikały już ze znacznie wcześniej wprowadzonego oraz udostępnionego studentom i nauczycielom akademickim Wirtualnego Dziekanatu, elektronicznego narzędzia ewidencji przebiegu studiów i nowej możliwości kontaktu nauczyciel – student. Warto dodać, że te działania oraz powszechna informatyzacja w każdej sferze działalności uczelni, były drogą do obowiązkowego dostosowania się do ogólnokrajowego Zintegrowanego Systemem Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym „POL-on”.

Szeroka oferta edukacyjna z nowymi kierunkami studiów i specjalnościami kształcenia oraz inne, liczne zmiany na uczelni stały się faktem. Jednak UPP stanął wobec nowych wyzwań. Zapowiadany wcześniej spadek liczby kandydatów okazał się nieuniknionym. Coraz ważniejsza stała się promocja uczelni oraz oferowanych przez nią możliwości kształcenia. Działania te podejmował Dział Marketingu i Komunikacji oraz Dział Studiów i Spraw Studenckich. Pierwszy z nich włączył się w roku 2016, tj. wraz z jego powołaniem. Wcześniej promocję uczelni koordynował Dział Studiów i Spraw Studenckich. Ważne znaczenie promujące, także z udziałem samorządu studenckiego, zawsze miał udział w targach edukacyjnych, Festiwalu Nauki i Sztuki, Nocy Naukowców oraz organizowanych do roku 2013 uczelnianych „Drzwiach otwartych”. Także poszczególne wydziały zainicjowały wielu ciekawych form popularyzacji prowadzonych studiów, z których niektóre zostaną zaprezentowane. Efektywne okazały się działania podejmowane w ramach „Dni Współpracy” organizowane staraniem jednej z najmłodszych jednostek uniwersyteckich, tj. Wydziału Społeczno-Ekonomicznego³⁸⁶. Inna inicjatywa to „Uniwersytet Młodego Odkrywcy”, z pierwszą edycją w roku 2017. Projekt ten otrzymał dofinansowanie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego dla Wydziału Technologii Drewna oraz Wydziału Medycyny Weterynaryjnej i Nauk o Zwierzętach³⁸⁷. Dzień promocji organizują też inne wydziały, m.in. Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu oraz

³⁸⁶ „Więści Akademickie” 2017, 3–4 (222–223).

³⁸⁷ Tamże.

68. Gardenalia 2010 (u góry), Agronalia 2010 (z lewej), Juwenalia 2014 (z prawej)

Wydział Rolnictwa i Bioinżynierii (ten pod nazwą „Wagary z Przyrodą”). O zainteresowaniu Wagarami świadczy wzrost liczby jego uczestników z 500 osób do 670 osób już w drugiej edycji, tj. w 2018 r. Pierwszego dnia wiosny pojawiło się dwadzieścia szkół z całego regionu, m.in. z Gniezna, Środy Wielkopolskiej, Swarzędza, Jarocina i Poznania. Podczas warsztatów i zajęć pokazano uczniom, czym pracownicy i studenci zajmują się na co dzień. Stoiska dla zainteresowanych „wagarowiczów” otworzyło też Koło Naukowe Studentów Biotechnologii „Operon” i Koło Naukowe Rolników. Studenci rolnictwa, ekoenergetyki, biotechnologii i ochrony środowiska oprowadzali młodzież, wyjaśniając i przedstawiając

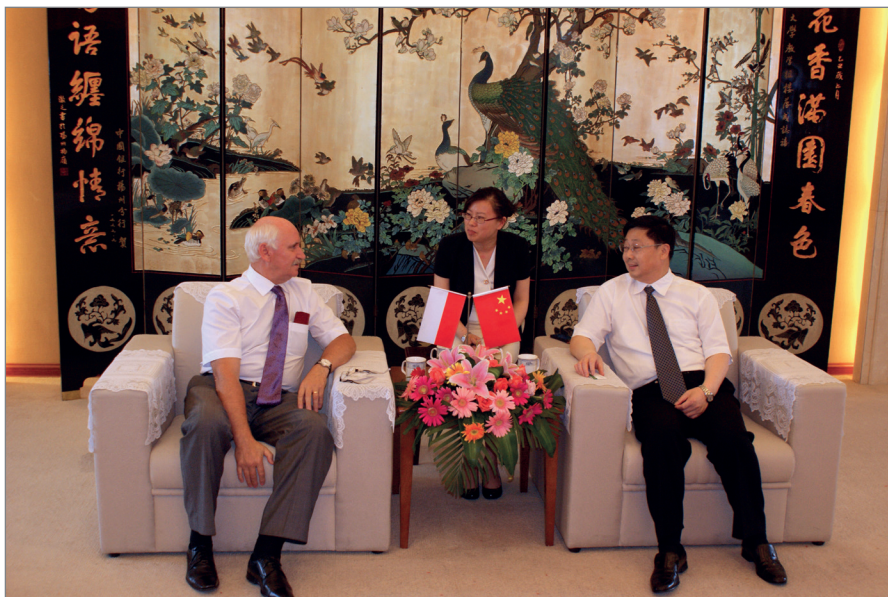

69. Studenci leśnictwa podczas wyjazdów zagranicznych: Kenia 2018 r. (u góry), pod smoczym bambusem (*Dendrocalamus giganteus* Munro; z lewej), Borneo 2015 r. (z prawej)

różnego rodzaju eksperymenty. Każda z tych i innych akcji zachęca licealistów do zainteresowania naukami przyrodniczymi i podjęcia studiów na uczelni³⁸⁸.

Znaczenie promocyjne, lecz nie tylko, ma udział studentów w wymianie międzynarodowej. Jeszcze przed akcesją naszego kraju do Unii Europejskiej uczelnia uczestniczyła w programie Erasmus, którego wpływu na ich mobilność przecenić nie sposób. Po wejściu Polski do Wspólnoty kontakty te jeszcze bardziej zintensyfikowano. Od roku akademickiego 2014/15 w miejsce Erasmusa

³⁸⁸ <http://www.gloswiellkopolski.pl/strefa-agro/a/poznan-uniwersytet-przyrodniczy-zaprosil-uczniow-na-wagary-z-przyroda-frekwencja-przerosla-oczekiwania,13027620/> [dostęp: 12 czerwca 2018].

70. Rektor Grzegorz Skrzypczak i rektor Uniwersytetu w Yangzhou (Chiny) Guo Rong podczas spotkania w maju 2012 r. (u góry), podpisanie listu intencyjnego o współpracy UPP z Uniwersytetem w Yangzhou, drugi od lewej – prof. Roman Hołubowicz (u dołu)

został wprowadzony Erasmus+. W ramach tego programu połączone zostały dotychczasowe programy kształcenia, szkolenia oraz współpracy międzynarodowej (Erasmus Mundus, Tempus, Alfa). Uczelni nadano kartę ECHE (Erasmus Charter for Higher Education), umożliwiającą pełnoprawny udział w projekcie.

Zawarto nowe porozumienia z dotychczas współpracującymi uczelniami zagranicznymi oraz pozyskano innych partnerów. Dzięki programowi część studiów i praktyk realizowana jest za granicą, w uczelni partnerskiej. Posiadanie karty ECHE umożliwiło też pozyskanie dodatkowych środków finansowych w ramach programu operacyjnego POWER (Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój), którego beneficjentami są studenci niepełnosprawni.

O coraz większej dostępności wyjazdów studenckich do zagranicznych uczelni świadczy liczba podpisanych umów o współpracy. O ile do 2008 r. było ich 41, to w 2015 r. dysponowano już 69 takimi umowami. Program zakłada, że poza umożliwieniem swoim studentom edukacji w szkole wyższej poza Polską, uczelnia przyjmuje studentów zagranicznych. W roku 2015 r. przyjęto 56 osób (najwięcej z Turcji, Portugalii i Francji). Z możliwości wyjazdów korzystają nie tylko studenci. Są też dostępne dla pracowników uczelni, dla których to dobra okazja do podniesienia kompetencji językowych oraz zawodowych³⁸⁹. W 2016 r. utworzono na Uniwersytecie sekcję Erasmus Student Network (ESN UP Poznań), której zadaniem jest wspieranie i rozwój programów międzynarodowej wymiany studenckiej. Sekcja zajmuje się także studentami zagranicznymi korzystającymi z oferty naszego Uniwersytetu³⁹⁰.

Życie studenckie to nie tylko nauka. Czas studiów zakłada także uczestnictwo w życiu społeczno-politycznym i kulturalnym. Ta właśnie idea przyświecała władzom uczelni, kiedy w 2010 r. powołano Centrum Kultury Studenckiej (CKS). Poprzez swoją działalność placówka ta jest też ważnym ośrodkiem promowania uczelni na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym. Według jej kierownictwa prowadzone działania mają zaktywizować młodych ludzi, obecnych i przyszłych studentów, do realizowania swoich pasji. Na stronach internetowych Centrum Kultury zostało podkreślone, że:

w społeczności akademickiej drzemie wielki potencjał. Stąd działalność CKS polegająca na szerzeniu szeroko rozumianej kultury studenckiej, mająca pokazać, że [...] jest na nią coraz większe zapotrzebowanie. Studiowanie dziś ma inny charakter, wzrosło tempo życia i pogoń za sukcesem zaczyna się już na studiach. CKS zachowując tradycję promocji i mecenatu studentów o talentach artystycznych, uwzględnia w swojej działalności potrzeby dzisiejszego odbiorcy, jest propagatorem czynnego uczestnictwa w kulturze i miejscem dla studentów interesujących się różnymi jej obszarami³⁹¹.

Sztandarową grupą artystyczną Centrum jest nadal istniejący od ponad 40 lat Zespół Pieśni i Tańca „Łany”. Ma on na swoim koncie kilkaset koncertów w kraju i poza jego granicami. Był uczestnikiem wielu prestiżowych międzynarodowych festiwali. Kierownikiem i menadżerem Zespołu jest Zenon Musiał,

³⁸⁹ *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu...*, s. 69.

³⁹⁰ Tamże, s. 42.

³⁹¹ http://www.up.poznan.pl/cks/?page_id=19 [dostęp: 15 maja 2018].

71. Studenci na treningu z jeździectwa

72. Natalia Leciejewska – zdobywczyni złotego medalu w kategorii 48 kg na Mistrzostwach Polski Muaythai IFMA 2018 (z lewej), wioślarze na Akademickich Mistrzostwach Europy – Poznań 2013; od lewej: Adam Wicenciak, Tomasz Rachwał, Dawid Grabowski, Wiktor Chabel, Adam Marzec (z prawej)

a odpowiedzialnym za oblicze artystyczne – Andrzej Tarnowski. W kronikach zespołu odnotowano, że w 2017 r. rozpoczął się już 43 sezon działalności. Jego członkowie uczestniczyli w tym czasie w 128 szkolnych audycjach edukacyjnych, prezentując kostiumy, instrumenty ludowe i regionalny folklor w placówkach oświatowych na terenie całej Wielkopolski. Zespół zrealizował 24 koncerty

w kraju i 18 poza jego granicami. W maju 2017 r. odbył się uroczysty koncert z okazji nadania Zespołowi imienia Wiesława Kaszubkiewicza³⁹². W ramach CKS działają wspomniane już wcześniej: chór akademicki „Coro da Camera” i Zespół Trębaczy Myśliwskich „Venator”³⁹³, do których dołączyły Scena Muzyczno-Teatralna Teatr PULS, Wielkopolski Klub Tańców Polskich oraz Orkiestra Kameralna im. Apolinarego Szeluty³⁹⁴. Wszystkie grupy artystyczne są rozpoznawalną „wizytówką” uczelni i uświetniają wiele organizowanych przez nią uroczystości.

Jednym bardziej odpowiadają grupy artystyczne, a dla innych ważniejszy jest sport. Niezmiennym zainteresowaniem wśród naszych studentów cieszy się jeździectwo, w ramach zajęć obowiązkowych i sekcji sportowej. Poza treningiem fizycznym i rozwojem pasji sport to także rywalizacja i osiągnięte sukcesy. Uczelniani sportowcy mieli ich na koncie wiele. Wśród licznych trofeów wymienić można chociażby dwukrotnie zdobyty (w 2009 i 2010) przez Bartosza Zabłockiego i Dawida Grabowskiego złoty medal Akademickich Mistrzostw Europy w wioślarstwie³⁹⁵. Wypada też wspomnieć o niezwykle aktywnym uczelnianym kole Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, kierowanym do studentów i pracowników. Jego działalność jest systematycznie dokumentowana na łamach „Więści Akademickich”.

Na poziom studiów zdecydowany wpływ zawsze wywierała kadra naukowo-dydaktyczna uczelni. Jej pracownicy, a w szczególności nauczyciele akademicki, byli i pozostają gwarantem powodzenia procesu dydaktycznego. Studia oraz jak najlepsze kształcenie w zakresie kierunków i specjalności, znajdują poczesne miejsce w misji uczelni. Przygotowanie absolwentów do podjęcia pracy zawodowej przede wszystkim w sektorze gospodarki żywnościowej i leśnictwa oraz związanych z nimi działami gospodarki narodowej to ważne zadanie kadry. Prowadzenie odpowiedniej polityki kadrowej pozwala na stały rozwój i innowacyjność w działalności badawczej. Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu podejmuje liczne działania na rzecz zapewnienia kadr na najwyższym poziomie naukowym. To bez wątpienia „jeden z najważniejszych elementów, wpływający na aktualny i przyszły kształt Uniwersytetu”³⁹⁶. Jego studenci oraz słuchacze mogą korzystać z wiedzy i doświadczenia licznej grupy nauczycieli akademickich o wybitnych osiągnięciach³⁹⁷. W 2008 r. nauczyciele akademicki zajmowali 837 etatów. Ich

³⁹² „Więści Akademickie” 2018, 1–2 (232–233).

³⁹³ Opiekunem zespołu jest prof. dr hab. Maciej Skorupski. Zob. http://www.up.poznan.pl/cks/?page_id=19 [dostęp: 15 maja 2018].

³⁹⁴ *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu...*, s. 42.

³⁹⁵ „Więści Akademickie” 2010, 11–12 (146–147).

³⁹⁶ *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu...*, s. 52.

³⁹⁷ Według bazy Google Scholar, wśród polskich badaczy pod względem liczby cytowań prac naukowych zarejestrowanych na indywidualnych profilach tego źródła znalazł się prof. dr hab. Piotr Tryjanowski z Wydziału Medycyny Weterynaryjnej i Nauk o Zwierzętach, kierujący Instytutem Zoologii. Jest on obecnie najczęściej cytowanym badaczem UPP. Zob. „Więści Akademickie” 2018, 1–2 (232–233).

liczba zmniejszyła się w 2015 r. do 793 etatów, co przede wszystkim wynika ze zmniejszającej się liczby studentów. W tabeli 4.2 przedstawiono dane dotyczące kadry akademickiej w latach 2008–2017.

Tabela 4.2. Nauczyciele akademicki w latach 2008–2017 (stan na 31 grudnia)³⁹⁸

Rok	Profesor		Dr hab. prof. nadzw.	Adiunkt		Asystent	St. wykł.		Wykł. i lektor	Instruktor	Ogółem
	zw.	nadzw.		dr hab.	dr		dr	bez stopnia			
2008	62	73	48	59	445	54	54	26	9	3	833
2009	66	81	55	49	456	45	54	22	9	3	840
2010	68	76	60	52	466	36	49	22	11	4	844
2011	65	82	52	61	463	28	46	20	10	6	833
2012	65	81	39	80	453	24	40	17	8	6	813
2013	62	81	37	98	433	29	38	15	11	8	812
2014	63	79	31	133	392	32	38	12	11	6	797
2015	65	76	29	152	363	41	37	11	13	4	791
2016	60	63	27	167	341	50	36	12	11	4*	771
2017	58	55	31	173	342	57	32	10	13	4*	775

* W tym jeden kustosz dyplomowany.

Podobnie jak w okresach wcześniejszych, nauczyciele akademicki UPP wyróżniali się licznymi osiągnięciami naukowymi oraz pełnili i nadal pełnią ważne funkcje w swym środowisku: w organach centralnych ds. nauki i szkolnictwa wyższego, rolnictwa i ochrony środowiska, w radach jednostek naukowych, redakcjach czasopism i zarządach towarzystw naukowych. Warto podkreślić, że członkami korespondentami PAN są profesorowie: Henryk Jeleń, Małgorzata Mańka, Krzysztof Nowak, Marek Świtoński i Erwin Wąsowicz. Natomiast prof. Świtoński od roku 2019 pełni funkcję prezesa Oddziału PAN w Poznaniu. Ważnym wydarzeniem dla uczelni było powołanie w 2018 roku prof. Ryszarda Słomskiego na przewodniczącego Komisji ds. Mikroorganizmów i Organizmów Genetycznie Zmodyfikowanych przy Ministrze Środowiska.

Szczególnie zasłużonym naukowcom – obywatelom polskim i cudzoziemcom, w uznaniu ich wybitnych osiągnięć nadawane były tytuły doktora *honoris causa* uczelni. To również efekt nawiązanej wcześniej współpracy, zarówno w badaniach prowadzonych przez uczelnię, jak i procesie dydaktycznym. W latach 2008–2018 tytuły doktora *honoris causa* nadawane przez UPP otrzymali:

³⁹⁸ Na podstawie *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu...*, s. 54–55 oraz informacji Działu Osobowego i Spraw Socjalnych.

- ks. prof. dr hab. Michał Heller – Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie (2010),
- prof. dr hab. Rudolf Michałek – Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie (2011),
- prof. dr Johannes A.M. van Arendonk – Uniwersytet w Wageningen, Holandia (2011),
- prof. dr hab. Ludwik Malendowicz – Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu (2013),
- prof. dr hab. Andrzej Jaworski – Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie (2014),
- prof. dr hab. Stefan Pruszyński – Instytutu Ochrony Roślin – PIB w Poznaniu (2015),
- prof. dr hab. Klaus Peter Brüssow – Instytut Biologii Zwierząt Gospodarskich im. Leibniza w Dummerstorf, Niemcy (2015),
- prof. dr hab. Zdzisław Targoński – Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie (2015),
- prof. dr hab. Wojciech Budzyński – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie (2016).

73. Profesor Marek Świtoński

W 2017 r. nie przyznano tytułu doktora *honoris causa* UPP, natomiast rok później wszczęto procedurę, by w roku jubileuszowym 100-lecia powstania UP i tym samym 100-lecia akademickich studiów rolniczo-leśnych nadać tę godność księdzu kardynałowi Zenonowi Grocholewskiemu. Taki też był końcowy werdykt uczelni, a uroczystość nadania najwyższej godności akademickiej tak wybitnej osobowości wielkopolskiej ziemi, prefekta Kongregacji Edukacji Katolickiej, wieloletniego pracownika Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej, uczonego i humanisty, odbyła się 22 XI 2018 r.

Pracownicy UPP uhonorowani tytułem doktora *honoris causa* przez inne uczelnie to:

- prof. dr hab. Andrzej Dubas – Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie (2009) oraz Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach (2014),
- prof. dr hab. Jan Gawęcki – Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu (2012) oraz SGGW w Warszawie (2013),

74. Profesorowie z doktoratami honorowymi nadanymi przez inne uczelnie w towarzystwie Rektora przy tablicy odsłoniętej w dniu Święta Patrona – 21 XI 2018 r.; od lewej: Andrzej Mocek, Erwin Wąsowicz, Włodzimierz Prądyński, Konrad Magnuski, Tadeusz Caliński, Andrzej Dubas, Jan Gawęcki, rektor Jan Pikul i Włodzimierz Grajek

- prof. dr hab. Konrad Magnuski – Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie (2012),
- prof. dr hab. Włodzimierz Grajek – Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu (2014),
- prof. dr hab. Andrzej Mocek – Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie (2016),
- prof. dr hab. Erwin Wąsowicz – SGGW w Warszawie (2017).

Nadawane tytuły doktora *honoris causa* są świadectwem niekwestionowanej pozycji zajmowanych przez uczonych UPP oraz osiągnięć w uprawianych przez nich dziedzinach.

5. Badania naukowe i współpraca międzynarodowa

Problematyka badawcza UPP nawiązuje do licznych programów krajowych i międzynarodowych, m.in. Krajowego Programu Badań, strategii Europa 2020, programu ramowego UE „Horyzont 2020”, Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej, Polityki Leśnej Państwa, rządowego programu Polityka Leśna i Odnawialne Źródła Energii, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata

75. Studenci i pracownicy Wydziału Ekonomiczno-Społecznego w Parlamencie Europejskim w Brukseli (Program Operacyjny Kapitał Ludzki – rozwój kompetencji studentów; 2015 r.); w pierwszym rzędzie od prawej: Czesław Siekierski – europoseł, przewodniczący Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi (AGRI), prof. Walenty Pocza – dziekan, prof. Władysława Łuczka i dr hab. Wawrzyniec Czubak

2010–2020 oraz Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do roku 2020. Jest wynikiem działań i koncepcji indywidualnych oraz zespołowych.

Finansowanie badań następuje w ramach:

- działalności statutowej, w tym od roku 2011 w ramach funduszy na utrzymanie potencjału badawczego oraz rozwój młodych naukowców i uczestników studiów doktoranckich,
- projektów Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Narodowego Centrum Nauki, Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- projektów Komisji Europejskiej, m.in. 7. Programu Ramowego, programów operacyjnych „Innowacyjna Gospodarka” czy „Inteligentny rozwój”, międzynarodowych programów strategicznych i funduszy strukturalnych,
- prac zleczanych przez podmioty zewnętrzne (badawcze, rozwojowe i usługowe)³⁹⁹.

³⁹⁹ *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu...*, s. 58.

Projekty pozyskane w drodze konkursowej stają się kołem zamachowym dla rozwoju uczelni, a takich w przykładowym roku 2017 realizowano w uczelni: 81 – finansowanych przez NCN, 17 – NCBiR oraz 11 – z funduszy europejskich. Kierunki badawcze w głównym zakresie nawiązują do badań z lat poprzednich. Jednak nowe wymogi otoczenia społeczno-gospodarczego, w tym związane z innowacyjnością gospodarki, przynależnością do Unii Europejskiej, konkurencyjnością w świecie nauki oraz stopniowe uzależnianie finansowania nauki i szkolnictwa wyższego od waloryzowanych osiągnięć, niewątpliwie były impulsem do poszukiwania nowych hipotez badawczych. Podejmowano badania służące rozwojowi nauki i te o znaczeniu aplikacyjnym, podnosząc innowacyjność rolnictwa i ogrodnictwa, gospodarki żywnościowej oraz leśnictwa i środowiska przyrodniczego.

Główne kierunki badawcze obejmują:

- zrównoważony rozwój rolniczy kraju w warunkach stosowania nowoczesnych technologii produkcji i przetwarzania, z zachowaniem walorów środowiska przyrodniczego i wysokiej jakości żywności oraz rozwoju obszarów wiejskich,
- doskonalenie gospodarki leśnej i rozwój leśnictwa wielofunkcyjnego,
- bioróżnorodność i funkcjonalność organizmów wykorzystywanych w produkcji roślinnej i zwierzęcej oraz w krajobrazie otwartym i na terenach chronionych,
- ochronę i kształtowanie krajobrazu i środowiska przyrodniczego,
- doskonalenie technologii uprawy roślin i hodowli zwierząt, technologii w inżynierii środowiska oraz doskonaleniu żywności,
- profilaktykę zdrowia człowieka, bezpieczeństwo i jakość żywności, zdrowotność roślin i zwierząt,
- wykorzystanie biologii i biotechnologii w ulepszaniu roślin, zwierząt i mikroorganizmów celem doskonalenia żywności oraz zaspakajania potrzeb medycznych i farmaceutycznych,
- zastosowanie technologii informacyjnych, w tym bio- i geoinformacji, w rolnictwie i ocenie środowiska,
- technologie wykorzystania alternatywnych źródeł energii,
- innowacyjność i racjonalność w drzewnictwie, poszukiwanie nowych i doskonalenie istniejących tworzyw drewnopochodnych,
- funkcjonalność i konkurencyjność sektora rolno-spożywczego w warunkach Wspólnej Polityki Rolnej⁴⁰⁰.

Nowoczesna uczelnia z badaniami w wielu dyscyplinach naukowych nie może ograniczać się do wykorzystywania tylko własnego potencjału. Stąd też od

⁴⁰⁰ <https://skylark.up.poznan.pl/sites/default/files/dokumenty/Strategia%20rozwoju%20Uniwersytetu%20Przyrodniczego%20w%20Poznaniu%20na%20lata%202016–2022.pdf#overlay-context=uczelnia/wizja-i-misja> [dostęp: 20 czerwca 2018].

76. Pole doświadczalne łubinu białego Katedry Uprawy Roli i Roślin (RGD Brody) z programu Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi nad zwiększaniem krajowych źródeł białka paszowego

77. Powierzchnia doświadczalna Katedry Hodowli Lasu (LZD Siemianice, założona w 1978, drzewostan dębowy) do badań nad wpływem zagęszczenia drzew na rozwój i produktywność lasu (widok z 2018)

lat podejmuje działania z innymi uczelniami i ośrodkami naukowo-badawczymi w krajach europejskich i świata. Na liście instytucji współpracujących z UPP znajduje się wiele szkół wyższych i instytucji naukowych. W 2015 r. spośród zagranicznych ośrodków naukowo-badawczych posiadających umowy o współpracy

z uczelnią znajdowały się 32 uniwersytety lub inne instytucje⁴⁰¹. Doliczyć do nich należy także podmioty, z którymi prowadzona była niesformalizowana jeszcze współpraca. Jak już wielokrotnie zauważano, to także efekt indywidualnych, bezpośrednich kontaktów nawiązanych przez pracowników uczelni.

Wiele działań podejmowanych jest na rzecz administracji państwowej i samorządowej, przedsiębiorstw i innych jednostek organizacyjnych związanych z szerokim rolnictwem i gospodarką żywnościową. Wciąż rosnące znaczenie mają działania na rzecz ochrony środowiska i pozyskiwania odnawialnych źródeł energii. Bez efektów prac naukowo-badawczych w postaci wdrożeń dla przemysłu spożywczego, polski rynek produktów żywnościowych byłby

78. Nowej generacji system do pomiaru sorpcji i dyfuzji wody w drewnie i materiałach drewnopodobnych Katedry Mechaniki i Techniki Ciepłej (Surface Management Systems Ltd, London, UK)

79. Mikroskop konfokalny najnowszej generacji do obrazowania 3D Katedry Genetyki i Podstaw Hodowli Zwierząt (Zeiss LSM 880 Airyscan Fast; 2018)

⁴⁰¹ Tamże, s. 70.

zdecydowanie uboższy. Dzięki zawieranim umowom o współpracy, umowom konsorcyjnym itp. uczelnia pozyskuje dodatkowe środki finansowe, a zakłady przemysłowe stają się współwłaścicielem interesujących, a przede wszystkim przynoszących wymierny zysk technologii. Przykładem z ostatnich lat są rozmowy prowadzone z jedną z najstarszych firm wielkopolskich – Zakładami Hipolita Cegielskiego w Poznaniu. Przedsiębiorstwo należące do największych spółek sektora mechanicznego w Polsce, od początku istnienia, czyli od 1846 r., znane z produkcji maszyn i narzędzi rolniczych, wyraża dziś zainteresowanie powrotem do korzeni. W osiągnięciu tego celu niezbędna jest współpraca ze środowiskiem naukowym i w tym zakresie ściśle kontakty nawiązał Instytut Inżynierii Biosystemów. Wspólnym przedsięwzięciem ma być budowa instalacji biogazowych lub biometanowych, z ofertą gotowych instalacji – od projektu, po budowę i nadzór techniczny nad produktem⁴⁰².

Potencjał naukowy uczelni, jego efektywność i innowacyjność mają też znaczący wpływ na pozycję na rynku edukacyjnym. Jednym z ostatnich głośnych medialnie sukcesów UPP było pierwsze miejsce w rankingu fundacji Perspektyw przeprowadzonym w 2017 r. wśród szkół przyrodniczo-rolniczych w Polsce⁴⁰³. Uniwersytet wyprzedził w tym zestawieniu nawet dominującą od wielu lat warszawską Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego. Rok później pozycja ta została utrwalaona⁴⁰⁴. W skali wszystkich szkół wyższych w kraju uczelnia zajęła 26. miejsce, wznosząc się na coraz wyższą pozycję w kolejnych latach. Bardzo ważne jest, by osiągnięty już poziom najmocniej utrwaląć. W zapewnieniach organizatorów ranking odzwierciedla rzeczywistą sytuację polskich uczelni wyższych. Jako jeden z nielicznych zwraca też uwagę na pozycję ich absolwentów na rynku pracy⁴⁰⁵.

Warto odnieść się też do jeszcze jednej oceny, istotnej dla światowego szkolnictwa wyższego. Po raz pierwszy w roku 2018 UPP znalazł się na liście rankingu szanghajskiego (Shanghai Ranking's Global Ranking of Academic Subjects). W dziesiątym roku publikowania tego międzynarodowego zestawienie instytucji naukowych z całego świata, ocenianych pod względem 54 dyscyplin naukowych, znalazły się aż 3 dyscypliny prowadzone na naszej uczelni. W naukach o żywności (Food Science and Technology) w przedziale 151–200 miejsca, w naukach wetery-

⁴⁰² „Więści Akademickie” 2017, 7–8 (226–227).

⁴⁰³ <http://poznan.wyborcza.pl/poznan/7,36001,21951131,ranking-perspektyw-uniwersytet-przyrodniczy-z-sukcesem-a-uam.html> [dostęp: 20 lipca 2017].

⁴⁰⁴ <http://www.perspektywy.pl/RSW2018/ranking-uczelni-akademickich> [dostęp: 20 czerwca 2018].

⁴⁰⁵ W zestawieniu wszystkich uczelni Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu uplasował się na 26. miejscu, a SGGW na 29. Niżej, bo na 32. znalazł się Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, a na 39. krakowski Uniwersytet Rolniczy. W pierwszej 50 uczelni sklasyfikowano jeszcze Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie (49. lokata). Dalej, na miejscach od 51 do 60 znalazły się Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach oraz Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy. Zob. http://www.tygodnik-rolniczy.pl/articles/aktualnosci_/sggw-nie-jest-juz-nr-1-ktora-uczelnia-rolnicza-jest-najlepsza/ [dostęp: 19 marca 2018].

80. Prezentacja największego projektu UPP z ostatniego dziesięciolecia na Pikniku Naukowym w Warszawie w maju 2016 r. („Nowa żywność bioaktywna o zaprogramowanych właściwościach prozdrowotnych”, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, wartość 35 mln zł): minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego Jarosław Gowin zainteresowany wynikami badań (po lewej), Bartosz Kulczyński – doktorant, prof. Józef Korczak – kierownik konsorcjum i dr Joanna Kobus-Cisowska (od prawej)

naryjnych (Veterinary Science) w przedziale 201–300 miejsca, a w naukach rolniczych (Agricultural Science) – 301–400 miejsca, jako najlepsza uczelnia z Polski.

Nie były to jedyne sukcesy uczelni w ostatnich latach. W grudniu 2016 r. Centralna Komisja ds. Stopni i Tytułów podjęła bardzo istotną decyzję dotyczącą Uniwersytetu. Jego najmłodsza jednostka, tj. Wydział Ekonomiczno-Społeczny, otrzymała uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia i dołączyła tym samym do innych wydziałów uczelni posiadających już takie prerogatywy. Dodać należy, że w 2016 r. minęło dziesięć lat od daty powstania tej samodzielnej jednostki uczelnianej⁴⁰⁶. Wszystkie uprawnienia uczelni, w formie chronologicznej można znaleźć w załączniku 1.

Ważnym elementem oceny jest też kategoryzacja wydziałów, dokonywana na podstawie osiągnięć naukowych. W 2017 r. Komisja Ewaluacji Jednostek Naukowych przyznała trzem wydziałom UPP kategorię naukową „A”. Otrzymały ją Wydział Leśny, Wydział Medycyny Weterynaryjnej i Nauk o Zwierzętach oraz

⁴⁰⁶ „Więści Akademickie” 2017, 1–2 (220–221).

81. Edytorsko wyróżniające się publikacje Wydawnictwa UPP (monografie i podręczniki, słowniki i leksykony, wydawnictwa okolicznościowe i inne)

Wydział Nauk o Żywności i Żywieniu⁴⁰⁷. Wspomnieć należy, że w pierwszej ewaluacji przeprowadzonej w 2013 r., notę taką otrzymały także trzy wydziały, przy czym miejsce zajęte przez Wydział Leśny przypadło wówczas Wydziałowi Technologii Drewna. W ocenie brano pod uwagę cztery podstawowe kryteria: osiągnięcia naukowe i twórcze, potencjał naukowy, praktyczne efekty działalności naukowej oraz pozostałe efekty działalności naukowej. Wśród prawie tysiąca wszystkich jednostek naukowych w kraju, kategorię „A” otrzymało ponad 300 jednostek, a nasz Uniwersytet znalazł się w średniej krajowej tej oceny. Zgodzić

⁴⁰⁷ Tamże, 2017, 11–12 (230–231).

się wypada z autorem opinii opublikowanej na łamach uczelnianego wydawnictwa, że „dotychczasowe osiągnięcia wydają się być niezadowolające jak na posiadany potencjał i nasze aspiracje”⁴⁰⁸.

Systematycznej ocenie poddawane są też przez Polską Komisję Akredytacyjną kierunki studiów. Zdecydowana ich większość ma ocenę pozytywną. Certyfikat z oceną „wyróżniającą” uzyskały kierunki: leśnictwo (2011, 2017), technologia drewna (2015) i zootechnika (2017)⁴⁰⁹. Pełne zestawienie ostatniej oceny każdego kierunku podano w załączniku 2.

6. Infrastruktura i jej rozwój

Wiele uwagi, także w czasach najnowszych, władze uczelni przykładają do stanu i rozwoju infrastruktury. Prowadzone były działania na rzecz poprawy warunków pracy kadry akademickiej i studentów. Każda nowa inwestycja wzbudzała entuzjazm pracowników uczelni oraz jej studentów. Systematyczny wzrost odnotowywano w ilości i jakości sprzętu laboratoryjnego i komputerowego, bez którego trudno wyobrazić sobie prowadzenie na wysokim poziomie badań, a także kształcenia akademickiego. Z zadowoleniem przyjmowane były inicjatywy, które tylko pozornie niewiele wspólnego mają z aktywnością naukową i procesem dydaktycznym. Do takich właśnie zaliczyć należy oddanie do użytku w 2008 r. nowoczesnej hali sportowej dla Centrum Kultury Fizycznej. W hali tej oprócz pełnowymiarowych boisk do gier zespołowych znalazły się sale do ćwiczeń w wielu dyscyplinach. W obiekcie zainstalowano miejsca siedzące dla 300-osobowej widowni. Oddanie inwestycji zakończyło odbywane przez lata „wycieczki” pracowników i studentów do wynajmowanych obiektów, w których odbywały się zajęcia z wychowania fizycznego⁴¹⁰. W 2008 r. rozpoczęto też przygotowania do budowy hali tenisowej, a ponadto modernizacji sali wykładowej w budynku Instytutu Inżynierii Rolniczej i adaptacji sali gimnastycznej na sale wykładowe w Kolegium Zembala⁴¹¹.

W roku jubileuszu 60-lecia uczelni, który obchodzono w 2011 r., kontynuowano budowę Biocentrum przy ul. Dojazd. W obiekcie tym znaleźć się miała największa w Uniwersytecie sala wykładowa dla 400 słuchaczy, z możliwością podzielenia jej na dwie odrębne części⁴¹². W 2012 r. nastąpiło uroczyste otwarcie obiektu, powstałego przy wsparciu środków unijnych i Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Poprawie warunków studiowania służyły też kolejne

⁴⁰⁸ Tamże.

⁴⁰⁹ Tamże.

⁴¹⁰ „Więści Akademickie” 2016, 9–10 (216–217).

⁴¹¹ Tamże.

⁴¹² Tamże.

82. Hala sportowa Centrum Kultury Fizycznej przy ul. Dojazd

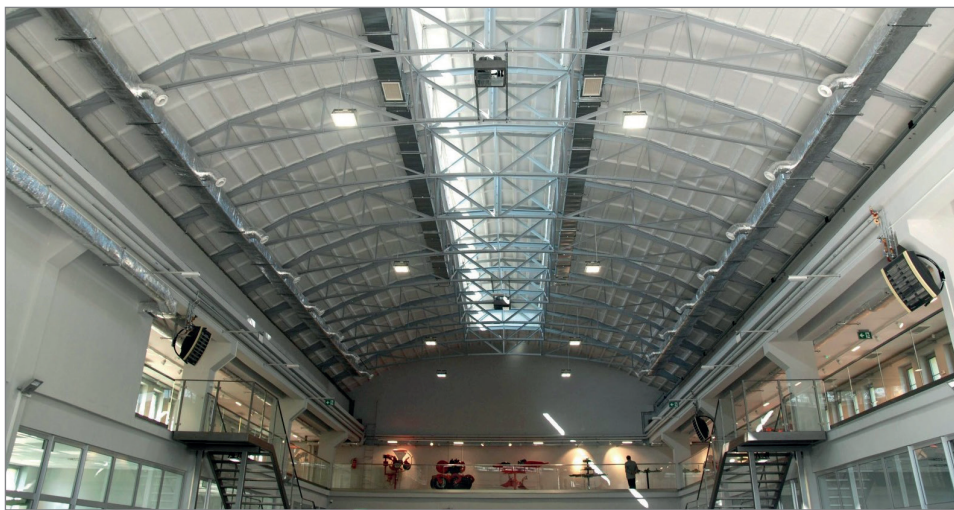
83. Budynek Biocentrum przy ul. Dojazd

84. Uniwersyteckie Centrum Medycyny Weterynaryjnej przy ul. Szydłowskiej

inwestycje. W lutym 2013 r. na terenie uczelnianego kampusu rozpoczęła działalność nowa stołówka, a w październiku tego roku wmurowano kamień węgielny pod gmach oczekiwanej kliniki weterynaryjnej. Otwarcie obiektu pod nazwą Centrum Medycyny Weterynaryjnej nastąpiło w maju 2015 r. Odtąd budynek pełnił funkcję lecznicy dla zwierząt i zaplecza naukowo-dydaktycznego do kształcenia lekarzy weterynarii⁴¹³. W 2014 r. całkowicie zrewitalizowano gmach Kolegium Cieszkowskich na potrzeby Wydziału Leśnego, przy znacznym dofinansowaniu Lasów Państwowych. Uroczystość otwarcia tego historycznego budynku połączono z 200 rocznicą urodzin Augusta hr. Cieszkowskiego. Należy też wspomnieć o modernizacji innych obiektów, m.in. Chemii Rolnej, uczelnianych akademików i hali warsztatowej Wydziału Technologii Drewna.

W 2017 r. przeprowadzono termomodernizację hali maszyn Instytutu Inżynierii Biosystemów. Rozpoczęcie prac remontowych umożliwiło pozyskanie środków finansowych z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W hali przewidziano eksponowanie kompletnych maszyn rolniczych, użyczanych przez firmy współpracujące z uczelnią (m.in. Agromarket, Claas Polska, John Deere, Kuhn Maszyny Rolnicze, Unia Sp. z o.o.). W części laboratoryjnej znalazły się pomieszczenia dydaktyczne dla studentów inżynierii rolniczej, informatyki i agroinżynierii oraz ekoenergetyki. Jednak korzystać z nich mogą też pozostałe kierunki Wydziału Rolnictwa i Bioinżynierii, Wydziału Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu oraz Medycyny Weterynaryjnej i Nauk o Zwierzętach⁴¹⁴.

85. Hala maszyn Instytutu Inżynierii Biosystemów po rewitalizacji w 2017 r.

⁴¹³ Tamże.

⁴¹⁴ Tamże, 2017, 9–10 (228–229).

86. Kolegium Zembala – najnowsza część budynku przy ul. Botanicznej

Jedną z ostatnich inwestycji była rozbudowa Kolegium Zembala – obiektu naukowo-dydaktycznego dla potrzeb Wydziału Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu przy ul. Dąbrowskiego 159. Prace realizowano w latach 2017–2018, z przeznaczeniem w szczególności dla jednostek zlokalizowanych dotąd w podmiejskim Baranowie⁴¹⁵.

Warto wspomnieć jeszcze o inicjatywie, która wprawdzie w niewielki sposób odbija się na stanie uczelnianej infrastruktury, będzie jednak miała znaczący wymiar, biorąc pod uwagę jej symbolikę. Stowarzyszenie Absolwentów UPP zamierza uczcić stulecie studiów rolniczych-leśnych wyremontowaniem obiektu roboczo nazwanego „Domem Absolwenta”. Dziś to pozostający w złym stanie technicznym budynek przy ulicy Wojska Polskiego 69 w obrębie kampusu Cieszkowskich, gdzie mieściła się Katedra Hodowli Lasu. Po zakończeniu prac modernizacyjnych znajdzie tu też swoje miejsce Muzeum Uniwersytetu, ulokowane obecnie w Kolegium Rungego, oraz zostaną wygospodarowane pomieszczenia klubowe na spotkania absolwentów i sympatyków uczelni⁴¹⁶.

Poznański UPP dysponuje znaczącą bazą dydaktyczno-naukową, na którą obecnie składa się ponad 120 obiektów⁴¹⁷. To jednak nie cały majątek uczelni.

⁴¹⁵ Tamże, 5–6 (224–225).

⁴¹⁶ Tamże, 2017, 7–8 (226–227).

⁴¹⁷ Tamże, 2016, 11–12 (218–219).

Dużą rolę dla celów naukowo-dydaktycznych ogrywają rolnicze i leśne zakłady doświadczalne. Łącznie to jedenaście jednostek o powierzchni gruntów prawie 15 tys. ha, z czego 2/3 stanowią obszary leśne. To niezmiernie cenny majątek, jednak pod względem utrzymania wymagający dobrych efektów produkcyjnych, przy zapewnieniu jak najlepszej bazy doświadczalnej na potrzeby kadry i studentów. Zakłady doświadczalne podlegały zmianom i modernizacjom, by stać się przedsiębiorstwami rynkowymi. Niektóre z nich, zwłaszcza o mniejszych powierzchniach i różnorodnej produkcji, świadczą usługi prawie wyłącznie o charakterze badawczym i dydaktycznym. Pomimo wielokrotnie trudnych warunków przyrodniczych i ekonomicznych, znacząco rozbudowano i zmodernizowano bazę doświadczalno-produkcyjną w każdym z nich. Jako przykłady warto wspomnieć o unowocześnieniu zaplecza dla potrzeb rybactwa i akwakultury w Muchocinie, zorganizowanie ujeżdżalni koni i sklepu jeździeckiego w Swadzimiu czy rewitalizację bursy w Zielonce.

Szczególną troską otoczona jest część bazy służąca uczelni od bardzo wielu lat, w tym obiekty o walorach zabytkowych. Należą do nich budynki będące bezpośrednią własnością uczelni oraz rozlokowane we wspomnianych wcześniej zakładach doświadczalnych. Infrastruktura ta poddawana jest systematycznym zabiegom konserwatorskim. Przykładem tego jest m.in. kompleksowy remont najstarszych gmachów uczelni, wspomnianego Kolegium Cieszkowskich. Według przygotowywanych planów, odnowiony zostanie także neorenesansowy pałac w Rolniczym Gospodarstwie Doświadczalnym w Brodach⁴¹⁸. Remonty innych obiektów już zakończono, jak np. Zespołu Pałacowo-Parkowego w Przybrodzie oraz Dworu Myśliwskiego w Ustroniu, należącego do Leśnego Zakładu Doświadczalnego Siemianice.

Nie będzie truizmem stwierdzenie o znaczeniu infrastruktury dla dydaktyki i badań naukowych uprawianych przez placówki szkolnictwa wyższego. Aż nadto zdają sobie z tego sprawę władze UPP. W opracowaniu przygotowanym z okazji zakończenia kadencji 2012–2016 ówczesny rektor, prof. dr hab. Grzegorz Skrzypczak podkreślił, że działania na rzecz poprawy jej sytuacji obejmować powinny również kwestię podstaw materialnych funkcjonowania. Bardzo aktualne są jego słowa:

Uniwersytetom przede wszystkim potrzebna jest dobra infrastruktura – budynki, pomieszczenia, laboratoria. Budżet państwa nie zapewnia wystarczających środków, dlatego trzeba wykorzystywać cały potencjał, jaki drzemie w uczelniach. Nie będzie dobrych uniwersytetów bez właściwych zasobów finansowych – bez tego nie ma ani aparatury, ani badań, nie ma też nowoczesnej nauki⁴¹⁹.

⁴¹⁸ Tamże.

⁴¹⁹ *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu...*, s. 7.

O misji Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu i jego poprzedników

MONIKA KOZŁOWSKA, KRZYSZTOF STRYJKOWSKI

Misja szkoły wyższej – zadanie do spełnienia, jej posłanie społeczne i drogowskaz, którym powinna się kierować. Dziś misja jest oficjalnym dokumentem każdej uczelni. Nie zawsze jednak mogła być ogłaszana jej pełna wersja, a rzeczywiste intencje musiały być skrętnie ukrywane. W szczególności dotyczyło to różnych okresów działalności szkolnictwa wyższego w naszej ojczyźnie. Podobnie było ze szkolnictwem rolniczym w Wielkopolsce, w tym powszechnie uważanym za jego protoplastę Wyższej Szkoły Rolniczej im. Haliny w Żabikowie. W czasach uczelni żabikowskiej powołanej przez Augusta hr. Cieszkowskiego, z pewnością źle byłyby odbierane przez ówczesne władze zaborcze wszystkie idee głoszone przez jej założyciela. Oczywiście dla większości polskich studentów oraz wykładowców, nie mogły być znane jej przedstawicielom. Były to idee niezgodne z celami państwa pruskiego, a wręcz mu szkodzące. Stąd też i kłody rzucane pod nogi społeczności tej polskiej placówki oświatowej. Szkoła była bowiem miejscem, w którym spotkać się mogła młodzież z podzielonego zaborczymi kordonami kraju, a posługiwanie się językiem polskim jako wykładowym powodowało, że stała się ona ważnym ośrodkiem kultury polskiej i kuźnią patriotyzmu⁴²⁰. Stąd też wynikał stosunek do niej władz zaborczych, a w konsekwencji doprowadzenie do likwidacji.

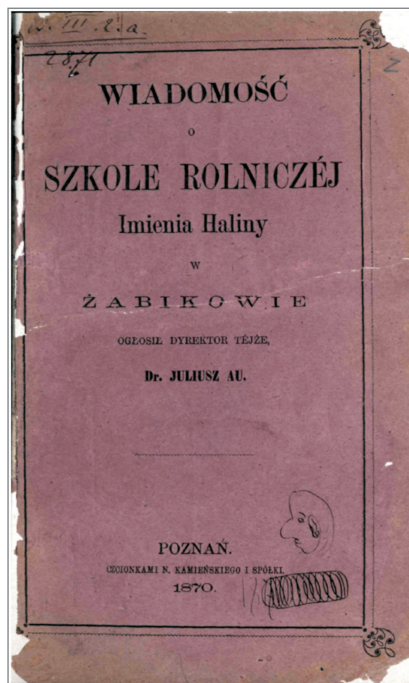
Jak stwierdzał Juliusz Au, późniejszy dyrektor pierwszej szkoły rolniczej, znanej jako uczelnia im. Haliny, jej oficjalnie artykułowanym celem założenia i funkcjonowania było:

kształcenie młodzieży sposobiącej się do zarządzania większym majątkiem, czy to na własny, czy na obcy rachunek. Miała ona uzdatnić przyszłego rządcę, właściciela lub dzierżawcę większej posiadłości do działania według zasad racjonalnych, a z świa-

⁴²⁰ F. Dembiński, *Zarys genezy Wydziału Rolniczo-Leśnego i jego rozwoju do roku 1939*, [w:] *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu za lata akademickie 1951/52–1958/59*, red. J. Duda i E. Matusiewicz, Poznań 1960, s. 13.

87. Juliusz Au, dyrektor Wyższej Szkoły Rolniczej im. Haliny

88. Okładka broszury „Wiadomość...” Juliusza Au

domością przyczyn i celu przy wykonywaniu prac administracyjnych i technicznych w gospodarstwie wiejskim⁴²¹.

Te właśnie zadania realizowane były przez przedstawicieli środowiska uczelnianego – jej profesorów i studentów w trakcie krótkiego, bo siedmioletniego okresu funkcjonowania. Szkoła w swym programie miała łączyć teorię z praktyką, bo jak zauważał Au „odkąd świat stoi, nigdy i nigdzie żaden praktyczny gospodarz bez teorii nie gospodarował”⁴²².

Po latach tradycje Wyższej Szkoły Rolniczej im. Haliny przejęła Wszechnica Piastowska, a osoba jej dobroczyńcy – syna twórcy uczelni w czasach zaborów była gwarantem nawiązania do misji, która przyświecała kadrze i studentom żabikowskiej uczelni. O potrzebie skierowania uwagi na chlubne tradycje tej placówki nie mieli też wątpliwości twórcy Wydziału Rolniczo-Leśnego UP, rozpoczynającego działalność w roku akademickim 1919/20. Nowa uczelnia, której powstanie było ucieleśnieniem wielu lat marzeń i działań społeczeństwa Wiel-

⁴²¹ *Wiadomość o Szkole Rolniczej Imienia Haliny w Żabikowie*, ogłosił dyrektor tejże, Dr. Juliusz Au, Poznań 1870, s. 13.

⁴²² Tamże, s. 7.

kopolski, oprócz zadań stojących przed wszystkimi uniwersytetami, miała też do realizacji misję szczególną. Była nią pomoc w obronie najdalej wysuniętego na zachód bastionu polskości oraz utrwalanie poczucia trwałej przynależności Wielkopolski do odrodzonego po 123 latach niewoli państwa polskiego.

Stolica polskich ziem zachodnich stała się miejscem, w którym studiować mogła młodzież z całej Polski. Wśród poszukujących akademickiego wykształcenia znaleźć się mieli nie tylko przyszli właściciele wielkich gospodarstw oraz dzierżawcy i administratorzy gospodarstw folwarcznych. Jak pisał wspomniany już prof. Felicjan Dembiński, odtąd mieli to być także: „instruktorzy kółek, towarzystw i organizacji rolniczych, spółdzielczość rolnicza, rolnicze związki branżowe, liczne szkoły rolnicze rozmaitych typów, stacje doświadczalne i instytuty naukowe, wreszcie państwowa administracja rolna aż do organów ministerialnych...”⁴²³.

Podobnie traktowana była misja UP oraz jego Wydziału Rolniczo-Leśnego po drugiej wojnie światowej. Uniwersytet, wraz z całym narodem, znalazł się w nowej sytuacji politycznej. Uczelnia odbudowana po koszmarze okupacji, jej profesorowie i słuchacze w pełni aprobowali misję i zadania wykrystalizowane w międzywojennym dwudziestoleciu. Wydawało się, że ich gwarantem będą władze uczelni na czele z jej pierwszym powojennym rektorem, którego wybrano na to stanowisko jeszcze przed wybuchem wojny. Czas pokazał, jak płonne to były nadzieje. Z biegiem lat i postępującego ograniczenia uniwersyteckiej autonomii, wpływ przedwojennej kadry na formowanie uczelni był coraz słabszy. Profesorowie uznawani za nieakceptujących nowych porządków musieli opuścić uniwersyteckie mury.

Pomimo powojennych trudności materialnych i emocjonalnych, liczba studentów Wydziału Rolniczo-Leśnego dynamicznie wzrastała, a wszystkim im przyświecała myśl włączenia się w odbudowę zniszczonego kraju. W tym też czasie, i w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej doszło do jego usamodzielnienia i powołania w to miejsce Wyższej Szkoły Rolniczej.

Tworzenie nowej uczelni było bez wątpienia procesem złożonym. Z perspektywy prawie 70-letniego okresu, który upłynął od jej powstania, trudno dziś dociekać, co rzeczywiście legło u podstaw powołania autonomicznej uczelni rolniczej. Jakie intencje przyświecały jej organizatorom? Czy stawiano sobie wówczas pytanie, jaka będzie misja nowej szkoły wyższej? Uczelnię tworzyła profesura ukształtowana przez przedwojenne rozumienie akademickości. Ideologicznie uczelnia powinna stać się szkołą nowoczesną, a nowoczesność tę rozumiano jako zastąpienie dotychczas znanego modelu uczelni wyższej. Jak zauważano w publikacjach, model ten miał ustąpić na rzecz uczelni „kroczącej w awangardzie ku celom zapewniającym postęp we wszystkich dziedzinach

⁴²³ Tamże, s. 19.

życia i kultury narodu”⁴²⁴. Czy taka była misja? Całej społeczności akademickiej zapewne nie satysfakcjonowała.

W odczuciu dzisiejszym, w nie zapisanej misji nowej uczelni, znajdowały się zapewne rzetelne badania na miarę możliwości i czasów oraz kształcenie na potrzeby Wielkopolski i kraju, dla rozwoju leśnictwa i wielkotowarowych gospodarstw rolnych, przemysłu rolno-spożywczego, branży ogrodniczej i przemysłu drzewnego. Takie cele wynikają z wielu biogramów powojennych profesorów, tych co powrócili na wielkopolską ziemię i tych z Wilna, Lwowa i Dublan. Ich imponujący dorobek naukowy, powstały na fundamencie wykształcenia nieraz w kilku uniwersytetach, jest tego niezbitym dowodem.

Do zadań naukowych i dydaktycznych doszedł nowy obowiązek „wychowywania młodzieży w duchu socjalizmu oraz czynnego uczestnictwa w dziele budowania zrębów socjalizmu w Polsce”⁴²⁵. I na to różna była zgoda, nieraz wyrażona cichym milczeniem. Zawsze jednak, nawet w czasach najtrudniejszych dla kraju, profesorowie i kadra uczelni starali się służyć swoją pracą i badaniami. Byli obecni we wszystkich działaniach na rzecz rozwoju szeroko rozumianej gospodarki i społeczeństwa. Podobnie swoje obowiązki traktowali studenci. Nie tylko w czasach przełomów pokazywano, jak wielki potencjał tkwił w całym uczelnianym środowisku. Dowodem jest tak znaczny udział jego przedstawicieli w budowie zrębów wolnego już kraju.

W misji uczelni sformułowanej w nowej Polsce nie mogło zabraknąć odwołania do patrona uczelni – Augusta hr. Cieszkowskiego – postaci, z którą tak mocno identyfikuje się całe środowisko uczelniane. Uznano, że wzorem tej osobowości, rolą uczelni jest propagowanie wśród młodzieży akademickiej postaw otwartości na wiedzę, ludzi i świat, celem sprostania wyzwaniom współczesnej gospodarki. Rozwijając kierunki studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz studia doktoranckie, możliwe będzie przygotowanie specjalistów na potrzeby społeczeństwa i szeroko rozumianej przestrzeni rolniczo-przyrodniczej.

Misja została zapisana po raz pierwszy, a jej tekst stał się dokumentem publicznym. Była bowiem istotnym fragmentem *Strategii rozwoju Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu na lata 2009–2015*, przyjętej uchwałą Senatu uczelni w 2009 r. W jej treści określono wiodące kierunki badawczo-dydaktyczne w celu sprostania potrzebom społecznym i przestrzeni przyrodniczej oraz intensywnie rozwijających się, właściwych dla tej uczelni, sektorów gospodarczych kraju. Do takich sektorów zaliczono: rolno-żywnościowy i leśno-drzewny, wysoko wydajne biotechnologie, kształtowanie i ochronę środowiska, ochronę bioróżnorodności, a także zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. Należy dodać, że na tej podstawie określono kierunki działalności uczelni, a zwłaszcza priorytety jej rozwoju.

⁴²⁴ J. Broda, *Historia studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu, Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919–1969*, red. S. Barbacki, Z. Borna i E. Matusiewicz, Poznań 1970, s. 111.

⁴²⁵ Tamże.

89. Sztandar UPP

90. Insignia rektorskie UPP

Po blisko stuletniej działalności – wcześniej Wydziału Rolniczo-Leśnego, a obecnie Uniwersytetu Przyrodniczego – w strategii rozwoju na lata 2016–2022 przyjęto misję o treści:

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu jest wspólnotą studentów i doktorantów, pracowników i absolwentów. W misji za kluczowe uznaje się kształcenie na najwyższym

91. Uroczyste absolutorium – zwieńczenie misji; absolwenci kierunku biotechnologia (2018) z władzami Wydziału Rolnictwa i Bioinżynierii oraz władzami UPP; od lewej: dr hab. Piotr Rybacki i prof. Wojciech Owczarzak – prodziekani; profesorowie: Anna Kryszak – dziekan, Cezary Mądrzak – prorektor, Jan Pikul – rektor, Roman Gornowicz – prorektor oraz dr hab. Daniel Lipiński i prof. Andrzej Bleharczyk – prodziekani

poziomie, w poszanowaniu środowiska naturalnego oraz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Uniwersytet podejmuje działania, by wykształcenie odpowiadało potrzebom współczesnej gospodarki i społeczeństwa opartego na wiedzy. Uczestniczy w kształtowaniu osobowości i postaw obywatelskich młodzieży akademickiej, pielęgnując pamięć o patronie Uniwersytetu – Augustcie hr. Cieszkowskim – dziewiętnastowiecznym, wielkopolskim filozofie i mecenasie edukacji, działaczu społecznym i politycznym.

Misja kształcenia na Uniwersytecie Przyrodniczym w Poznaniu jest ściśle związana z badaniami naukowymi, w których uwzględnia się nowe obszary wiedzy i zmieniające się potrzeby człowieka. Osiągnięcia naukowe są upowszechniane na forum krajowym i międzynarodowym, będąc przedmiotem transferu wiedzy do praktyki społeczno-gospodarczej oraz tworzenia więzi z przemysłem.

Celem Uniwersytetu jest taki rozwój, by był nowoczesną uczelnią przyrodniczą, liderem kształcenia i aktywności badawczej w naukach rolniczych, leśnych i weterynaryjnych oraz w gospodarce żywnościowej i rozwoju obszarów wiejskich. W misji inicjuje oraz realizuje innowacyjne przedsięwzięcia pozwalające sprostać konkurencji i wykorzystać nowe szanse rozwojowe⁴²⁶.

⁴²⁶ Zob. [http://skylark.up.poznan.pl/sites/default/files/dokumenty/Strategia rozwoju Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu na lata 2016–2022.pdf](http://skylark.up.poznan.pl/sites/default/files/dokumenty/Strategia%20rozwoju%20Uniwersytetu%20Przyrodniczego%20w%20Poznaniu%20na%20lata%202016-2022.pdf) [dostęp: 20 maja 2018].

Luminarze nauki

MONIKA KOZŁOWSKA

Wyższa Szkoła Rolnicza – utworzona w 1951 r. nowa jednostka szkolnictwa wyższego w Poznaniu – miała zapewniony fundament organizacyjny i materialny. Jednak o kierunkach rozwoju i prestiżu tego ośrodka naukowo-dydaktycznego – niezbędnego dla Wielkopolski – decydowała przede wszystkim kadra. Powstanie uczelni, choć zostało przyjęte bez entuzjazmu, stało się impulsem do urzeczywistniania kolejnych wizji i koncepcji badawczych. Profesura, nawet ta niechętnie nastawiona do odłączenia się i wydzielenia z Uniwersytetu Poznańskiego, oraz jej pozycja zadecydowały o kształcie uczelni. Nieprzeciętne osobowości, z dyplomami i doktoratami uniwersytetów o uznanej przedwojennej renomie europejskiej, tworzyły podstawy nowych wydziałów, katedr i zakładów, co w konsekwencji doprowadziło do dzisiejszego kształtu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu.

Czytelnikom zainteresowanym 100-letnią historią akademickiego Poznania przekazujemy w tej części monografii opowieść o naszej *Alma Mater* w okresie jej autonomii przez przybliżenie osiągnięć wybitnych osobowości, profesorów wyróżniających się wielością pomysłów twórczych oraz ogromnym zaangażowaniem w pracę dla dobra małej ojczyzny i rozwoju kraju. Prezentujemy uczonych, których dorobek znalazł udokumentowane uznanie w nauce światowej, autorytety współtworzące gremia decyzyjne uczelni i poza uczelnią. Są wśród nich eksperci, doradcy i decydenci w organach państwa, administracji związanej z nauką, szkolnictwem wyższym oraz rolnictwem i leśnictwem. Czy wybór zostanie uznany za w pełni trafny? Zapewne po części może okazać się subiektywny.

W powszechnej opinii luminarze to twórcy szkół naukowych, kontynuowanych i rozwijanych po współczesność. Wielu z nich zmagало się z trudnościami okresów minionych, z jarzmem przeżyć wojennych, politycznych represji w okresie pierwszych powojennych dziesięcioleci, izolacją od wielkich ośrodków naukowych i niedostatkami w codziennej pracy akademickiej. Wśród nich są osoby, dla których nie istniały bariery ustrojowe, i te, którym zawdzięczamy walkę o demokrację i kształt pierwszych gwarantujących ją ustaw w szkolnictwie wyższym, a szczególnie „Ustawy z 12 września 1990 roku o szkolnictwie wyższym”.

Jako wybitni przedstawiciele nauki i nieprzeciętne osobowości pozostają w pamięci potomnych. To ich działania miały znaczący wpływ na rozwój wiedzy i macierzystej uczelni. Uczestniczyli w przeobrażaniu obszarów wiejskich, unowocześnianiu technologicznym rolnictwa i gospodarki żywnościowej, rozwoju gospodarki leśno-drzewnej, ochronie i kształtowaniu środowiska przyrodniczego. Osiągali sukcesy w rozwoju nauk ścisłych i ekonomicznych. Swą intuicją i szeroką wizją inicjowali badania, z których wiele nie traci na aktualności po czasy współczesne. Ich dorobek intelektualny jest fundamentem wciąż nowych hipotez, innowacyjnych technologii XXI stulecia, w tym bio – i nanotechnologii, a także inspiracją dla kolejnych pokoleń adeptów nauki.

Przybliżenie sylwetek tych znamienitych postaci, począwszy od WSR po dzisiejszy UPP, to także wyraz wdzięczności za ich dokonania, urzeczywistnione wzory doskonałych mistrzów, mentorów, szlachetnych uczonych i nauczycieli akademickich, za przekazane wartości akademickie oraz dążenie do ważnych osiągnięć w nauce i edukacji. Kolejność, w jakiej będą zaprezentowani, jest podyktowana rozwojem badań wywodzących się z nauk rolniczo-leśnych. Z czasem rozdzielone w dwie odrębne dziedziny: nauki rolnicze i nauki leśne, wspomagane przez biologów, ekonomistów, specjalistów z nauk weterynaryjnych, nauk ścisłych i technicznych, a nawet artystycznych.

Należy dodać, że w biogramach nie znajdziemy nazwisk wielu uznanych autorytetów w swojej dziedzinie, i to zarówno w skali kraju, jak i międzynarodowej. Ich udział w badaniach uczelni będzie przedstawiony po zaprezentowaniu sylwetek tych, których nazwaliśmy tu luminarzami nauki. W końcowej części rozdziału znajdzie miejsce grupa profesorów spoza szeroko rozumianych nauk rolniczo-leśnych, wspomagających kształcenie uniwersyteckie – chemików i fizyków oraz specjalistów z pedagogiki i ekonomii.

I na zakończenie – *post scriptum* – spojrzenie na ostatnie dziesięciolecie, na innowacyjne koncepcje, odważne pomysły i hipotezy badawcze. Niektóre już urzeczywistnione, inne w połowie eksperymentalnej drogi, ale niewątpliwie tworzone przez kolejne pokolenie luminarzy, którzy z pewnością znajdą swe miejsce w monografiach przyszłych jubileuszy. Te informacje znajdują się w następnym, końcowym rozdziale monografii.

Primus inter pares

Pierwszy wśród równych sobie – *primus inter pares* – w nowo tworzonej WSR w Poznaniu (1951) nabiera znaczenia symbolicznego: Felicjan Cieszkowski-Dembiński, absolwent z pierwszym dyplomem Wydziału Rolniczo-Leśnego UP, kształcony u boku patrona dzisiejszej *Alma Mater* – Augusta hr. Cieszkowskiego, usynowiony przez Augusta Cieszkowskiego syna. Tadeusz Molenda – *primus rector* – któremu powierzono kierowanie nową uczelnią – leśnik z wykształcenia, profesor o szerokich horyzontach i ekonomicznym spojrzeniu na leśnictwo połowy XX stulecia. Stefan Alexandrowicz, autorytet w zakresie nauk o zwierzętach, autor wykładu inauguracyjnego pierwszego roku akademickiego nowej uczelni.

FELICJAN CIESZKOWSKI-DEMBIŃSKI (1901–1981) – specjalista nauk rolniczych, przyrodnik i hodowca, agrotechnik i ekonomista, zarządca majątków i społecznik, członek Królewskiej Szwedzkiej Akademii Rolnictwa i Leśnictwa oraz przewodniczący polskiego komitetu ds. współpracy z FAO.

Felicjan Dembiński był człowiekiem wielkiego uroku osobistego, kultury, taktu, skromności i niezwyklej pracowitości. Wszechstronną wiedzę oraz doświadczenia zdobyte w prowadzeniu wielu gospodarstw rolnych umiejętnie łączył z pracą naukową i akademicką, a także owocnie wykorzystywał w centralnych instytucjach naukowych i gospodarczych. Odznaczał się syntetycznym poglądem na rolnictwo, był zwolennikiem rolnictwa racjonalnego. Cieszył się powszechnym szacunkiem oraz uznaniem współpracowników i studentów, rolników praktyków i środowiska naukowego. Piastował odpowiedzialne stanowiska w krajowych i europejskich instytucjach rolniczych.

Urodził się 1 VII 1901 r. w Poznaniu w rodzinie ziemiańskiej jako syn lekarza laryngologa, Tadeusza Dembińskiego i Aleksandry Felicji z domu Thiel. Z rodzinnego domu wyniósł kultywowany w nim szacunek dla pracy, religijność oraz głęboki patriotyzm. Ukończył Gimnazjum św. Marii Magdaleny w Poznaniu (1918), w którym językiem wykładowym był wówczas niemiecki, a w programie nauczania nie było języka polskiego i historii ojczystej. Wiedzę z tych

przedmiotów pobierał na tajnych kompletach prowadzonych przez nielegalne Towarzystwo Tomasza Zana, działające na ziemiach pruskich, powiązane z Ligą Narodów i patriotycznym Związkiem Młodzieży Polskiej. Aby uniknąć stawienia się przed komisją poborową i wstąpienia do armii pruskiej, zatrudniony został w charakterze praktykanta początkowo w majątku Dobruchów, a następnie w Wierzenicy należącej do hrabiego Augusta Cieszkowskiego. Ten majątek był znany Dembińskiemu, gdyż wraz z rodziną często przebywał w nim już wcześniej, poznając środowisko wiejskie i gospodarowanie na roli. Być może właśnie tam u młodego Dembińskiego wzbudziło się zainteresowanie rolnictwem i wpłynęło na jakże owocne dalsze koleje życia, i to w sferze zarówno gospodarczej, jak i naukowej. W czasie praktyki w Dobruchowie przeżył zakończenie wojny i wydarzenia związane z powstaniem wielkopolskim, o których w swoim dzienniczku napisał m.in.: „Wolność odzyskana po zrzućeniu jarzma pruskiego wyzwoliła utajone zasoby energii narodowej, rozbudziła siły twórcze, promieniowała entuzjazmem, dobrą wolą i poczuciem jedności narodowej”.

W październiku 1919 r. Felicjan Dembiński wrócił do Poznania i rozpoczął studia na Wydziale Rolniczo-Leśnym nowo powstałej Wszechnicy Piastowskiej. Po zaliczeniu pierwszego roku przerwał studia i zgłosił się ochotniczo do wojska. W grudniu 1920 r. został przeniesiony do rezerwy i podjął zawieszone studia na Wydziale Leśnym SGGW w Warszawie. Uczelnię warszawską opuścił w marcu 1921 r., by dalej studiować na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP. Warto nadmienić, że to jemu przypadł w 1923 r. pierwszy na Wydziale dyplom inżyniera rolnictwa.

Po studiach przez dwa lata w Katedrze Ekonomiki Rolniczej był asystentem prof. Wiktora Schramma, późniejszego promotora pracy doktorskiej: *Wpływ wojny na organizację gospodarstw buraczanych na Kujawach poznańskich*. Pracę tę obronił w 1924 r., uzyskując stopień doktora nauk rolniczych. Od prof. Schramma przejął wiedzę na temat organizacji i ekonomiki rolniczych procesów produkcyjnych, którą później wykorzystywał nie tylko w prowadzeniu wielu gospodarstw rolnych, ale przede wszystkim w dalszej pracy naukowej i doradczej na rzecz doskonalenia polskiego rolnictwa.

Felicjan Dembiński po doktoracie na kilka lat przerwał pracę naukową i zajął się rolnictwem praktycznym. W 1928 r. przejął w dzierżawę leżący w powiecie krotoszyńskim majątek Drzewce, prowadząc w nim intensywną gospodarkę w produkcji roślinnej oraz zwierzęcej, z zastosowaniem nowoczesnych metod i dostępnych wówczas środków produkcji. Zajmując się rolnictwem praktycznym, utrzymywał kontakty z pracownikami naukowymi Wydziału Rolniczo-Leśnego UP, którzy odwiedzali Drzewce i udzielali mu cennych rad. Wyrażali też uznanie dla nowoczesnego sposobu gospodarowania i uzyskiwania dobrych efektów produkcyjnych. Częstymi gośćmi byli m.in. znani profesorowie – Zygmunt Pietruszczyński i jego mentor Wiktor Schramm – luminarze nauk rolniczych okresu międzywojennego, a także Wacław Łastowski, Stefan Barbacki i Karol Zaleski.

W Drzewcach Dembiński produkował wysokiej klasy materiał nasienny wielu odmian zbóż i traw oraz zajmował się hodowlą ziemniaka. To jego osiągnięciem było sześć nowych plennych odmian tej ważnej rośliny rolniczej. Poza pracami gospodarczymi i hodowlanymi angażował się społecznie na rzecz miejscowego środowiska rolniczego. Działał w Sejmiku Powiatowym w Gostyniu, w Powiatowym Związku Komunalnym oraz w kółkach rolniczych. Był sekretarzem Towarzystwa Nauk Rolniczych i Leśnych, któremu przewodniczył August Cieszkowski syn. Po jego śmierci został prezesem Towarzystwa, ważnego ogniwa we współpracy rolników z Wydziałem Rolniczo-Leśnym UP. Ta działalność była podstawą szczególnego dla Profesora odznaczenia – medalu z podobizną hrabiego Cieszkowskiego. Niezależnie od pozycji i osiągnięć, nowoczesnie i efektywnie zarządzany majątek Drzewce w 1949 r. został przejęty przez ówczesne władze komunistyczne na rzecz Skarbu Państwa i stał się państwowym gospodarstwem rolnym.

W okresie zajmowania się rolnictwem praktycznym Dembiński utrzymywał rozległe kontakty z zagranicznymi rolniczymi organizacjami i ośrodkami naukowymi. Przebywał w Międzynarodowym Instytucie Rolniczym w Rzymie i odwiedzał liczne czołowe europejskie placówki naukowe, m.in. Naukowy Ośrodek Badań Rolniczych w Wageningen, Instytut Biologii w Dahlem pod Berlinem, Stację Doświadczalną w Rothamstedt w Anglii oraz kilka holenderskich stacji hodowli ziemniaka. Zdobytą wszechstronną wiedzę i doświadczenia z wielu dziedzin rolnictwa wykorzystał później w działalności naukowej i akademickiej oraz dalszej działalności gospodarczej.

W 1931 r. Felicjan Dembiński został usynowiony przez Augusta Cieszkowskiego syna i na mocy aktu notarialnego Sądu Grodzkiego w Poznaniu przyjął nazwisko Felicjan Kazimierz Gabriel Cieszkowski-Dembiński, przejmując też rodzinny majątek Cieszkowskich w Suchej na Podlasiu. Już jako Cieszkowski-Dembiński tam zamieszkał i prowadził intensywną gospodarkę w produkcji roślinnej i zwierzęcej. Wykorzystując miejscowe warunki hydrologiczne, utworzył liczne piękne zbiorniki wodne, w których rozwinął gospodarkę rybacką. W Suchej przebywał też w czasie wojny, prowadząc ożywioną działalność społeczną. W Radzie Głównej Opiekuńczej na terenie powiatu sokołowskiego świadczył pomoc ubogim i wysiedleńcom z Poznańskiego.

W tym czasie zajmował kierownicze stanowisko w konspiracyjnej organizacji ziemian i dzierżawców „Uprawa”, powiązanej ze Związkiem Walki Zbrojnej, późniejszą Armią Krajową. Uczestniczył w ukrywaniu żołnierzy AK, udzielaniu pomocy ich rodzinom oraz zaopatrywaniu oddziałów w żywność i środki finansowe. Po zakończeniu wojny, na podstawie umowy z Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych, majątkiem w Suchej dysponował Dembiński do 1949 r. na zasadzie dzierżawy. Następnie majątek, podobnie jak w Drzewcach, został upaństwowiony i przejęty na rzecz Skarbu Państwa, stając się kolejnym państwowym gospodarstwem rolnym.

Dalsze losy Felicjana Cieszkowskiego-Dembińskiego były związane z Poznaniem, gdzie przeniósł się na stałe. Na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP, później w WSR został zastępcą profesora w Katedrze Szczegółowej Uprawy Roślin, by kierować Zakładem Roślin Przemysłowych. Przewodnictwo Katedry objął w 1954, początkowo jako profesor nadzwyczajny, a od 1961 r. jako profesor zwyczajny.

W Katedrze prowadzono wieloaspektowe badania nad doskonaleniem agrotechniki roślin rolniczych w zmiennych warunkach środowiskowych i z wykorzystaniem współczesnych środków produkcji, w tym ochrony roślin. Profesor dogłębną wiedzę i duże doświadczenie rolnicze przekazywał pracownikom. Był otwarty na ich inwencje badawcze. Służył wszystkim życzliwą radą, wnikliwie oceniał prowadzone doświadczenia i pomagał opracowywać wyniki, zwracając uwagę nie tylko na ich wartości poznawcze, lecz także znaczenie praktyczne dla rolnictwa i szeroko pojętej gospodarki żywnościowej. W ciągu 17 lat kierowana przez niego Katedra mogła poszczycić się osiągnięciami wzbogacającymi nauki rolnicze, zwłaszcza w zakresie agrotechniki jęczmienia browarnego, nawadniania roślin, nasiennictwa buraków cukrowych i ziemniaków, uprawy kukurydzy na zbiór ziarna, zwalczania chwastów oraz uprawy roślin oleistych.

Swoje badania Profesor od początku ukierunkował na rośliny oleiste, najwięcej uwagi poświęcając biologii i wymaganiom agrotechnicznym rzepaku. Opracował nową i wydajną technologię uprawy tej rośliny z nasion pozbawionych szkodliwego kwasu erukowego. Stworzył znaną w świecie szkołę uprawy rzepaku i wykorzystania nasion do celów spożywczych i paszowych, otrzymując za te osiągnięcia zespołową nagrodę państwową I stopnia.

Przekazywana przez Profesora wiedza zawsze była oparta na współczesnych osiągnięciach nauk biologiczno-rolniczych i odznaczała się dogłębną znajomością praktyki rolniczej. Jego wykłady i seminaria wzbudzały zainteresowanie zarówno studentów, jak i współpracowników. Felicjan Cieszkowski-Dembiński wykształcił wielu wybitnych naukowców i światłych rolników praktyków. Wypromował 13 doktorów, spośród których trzech uzyskało tytuł profesora: Jerzy Pudelko – pełniący w latach 1996–2002 funkcję rektora oraz prorektorzy – Andrzej Dubas i Czesław Muśnicki.

Do chwili obecnej szkoła naukowa zainicjowana przez Profesora skupia liczne grono kolejnych pokoleń, kontynuatorów oraz inicjatorów nowych koncepcji badań nad roślinami rolniczymi i ich agrotechniką. Wśród nich wyróżniają się profesorowie: Tadeusz Michalski, Irena Małecka, Hanna Sulewska, Grzegorz Skrzypczak, Andrzej Bleharczyk i Hubert Waligóra oraz grupa młodszych nauczycieli akademickich. Wielu z nich wykreowało własne szkoły naukowe i pełniło ważne funkcje na uczelni, a także poza nią. Warto przywołać znaczącą dziś poznańską szkołę herbologiczną, zainicjowaną przez Jerzego Pudelkę i rozwijaną przez Zenona Woźnicę oraz Grzegorza Skrzypczaka, a poza uczelnią przez Kazimierza Adamczewskiego w Instytucie Ochrony Roślin. Kolejna – szkoła nasionoznawstwa

i nasiennictwa rolniczego – zainicjowana przez prof. Józefa Dorywalskiego, była kontynuowana przez profesorów: Kazimierza Piechowiaka, Wiesława Koziarę, Jerzego Szukałę i Franciszka Borówcza. Spośród wymienionych Grzegorz Skrzypczak sprawował funkcję rektora (2008–2016), a wcześniej prorektora.

Profesor Cieszkowski-Dembiński był członkiem rzeczywistym PAN. Przewodniczył Wydziałowi Nauk Rolniczych i Nauk Leśnych PTPN. Zyskał też wielkie uznanie na forum międzynarodowym, czego potwierdzeniem jest przewodniczenie polskiemu komitetowi ds. współpracy z FAO.

Poza macierzystą uczelnią Profesor pełnił liczne funkcje w instytucjach związanych z rolnictwem. Był doradcą ministra rolnictwa i przewodniczącym ministerialnej Rady Naukowo-Technicznej oraz członkiem Rady Ekonomicznej przy Radzie Ministrów. Przewodniczył Sekcji Rolnictwa, Leśnictwa i Przemysłu Spożywczego w Komitecie Nagród Państwowych oraz Radzie Naukowej IUNG w Puławach. Był członkiem Rady Naukowej Instytutu Przemysłu Włókien Łkowych i Instytutu Przemysłu Tłuszczowego. Do przejścia na emeryturę (1971) kierował też Zakładem Roślin Oleistych IUNG w Poznaniu.

W uznaniu zasług został uhonorowany wieloma odznaczeniami resortowymi i państwowymi, w tym Orderem Sztandaru Pracy, Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz Krzyżem Kawalerskim, Oficerskim i Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. Macierzysta uczelnia – AR w Poznaniu w 1970 r. nadała Profesorowi tytuł doktora *honoris causa*.

Profesor zmarł 11 II 1981 r., spoczywa na cmentarzu junikowskim w Poznaniu.

Andrzej Dubas

TADEUSZ MOLEND (1911–1975) – leśnik, specjalista w zakresie ekonomiki leśnictwa, twórca prognozowania gospodarki leśnej, rektor, wiceminister leśnictwa i przemysłu drzewnego, wicedyrektor IBL.

Urodził się 8 V 1911 r. w Grodźcu koło Będzina, w rodzinie robotniczej Piotra i Balbiny z Jaworskich. W latach 1923–1929 uczęszczał do Gimnazjum Matematyczno-Przyrodniczego w Jędrzejowie, w którym zdał maturę, po czym studiował leśnictwo na UP. W latach 1933–1937 pracował na jako asystent i starszy asystent w Zakładzie Dendrometrii, a następnie w Katedrze Administracji i Polityki Leśnej. W 1936 r. uzyskał stopień naukowy doktora na podstawie rozprawy *Dendrometryczna analiza drzewostanu sosnowego w świetle badań statystycznych*. W 1937 r. podjął pracę w praktyce leśnej,

najpierw w dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu, a w 1938 r. został przeniesiony do dyrekcji naczelnej LP w Warszawie, w której pracował do 1939 r. na stanowisku radcy ekonomicznego.

W okresie wojny zajmował się handlem, pracował jako robotnik drogowy, a później jako nadleśniczy na Kielecczyźnie. W 1943 r. ożenił się z Krystyną Wajdą i przeniósł do Sędziszowa. Jako człowiek dobrze wykształcony, już po doktoracie, brał aktywny udział w tajnym nauczaniu.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej powrócił do Wielkopolski, angażując się w działalność naukową i organizacyjną. Łączył pracę na UP z obowiązkami w Lasach Państwowych. Jednocześnie kontynuował, przerwana wybuchem wojny, działalność naukowo-badawczą. W 1946 r. na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP uzyskał stopień naukowy docenta z ekonomii i polityki leśnej na podstawie rozprawy *Polityka gospodarcza lasów państwowych w dziedzinie produkcji surowca drzewnego*. W tymże roku objął kierownictwo Katedry Administracji i Rachunkowości Leśnej (od 1950 Katedra Ekonomiki Leśnictwa), którą kierował do 1963 r. Krótko był też kierownikiem Zakładu Ekonomii i Polityki Leśnej IBL, w owym czasie z siedzibą w Poznaniu. W 1950 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1959 – profesora zwyczajnego.

Szczególnym okresem w życiu Profesora były lata pięćdziesiąte i sześćdziesiąte XX w., w których pełnił wiele ważnych i odpowiedzialnych funkcji. W roku akademickim 1950/51 był dziekanem Wydziału Leśnego UP, przyczyniając się do wyodrębnienia z Uniwersytetu WSR, której został pierwszym rektorem w latach 1951–1954.

Jako rektor zapoczątkował dynamiczny rozwój uczelni, inicjował powstanie kolejnych nowych wydziałów i oddziałów oraz doprowadził do utworzenia drugiego, oprócz istniejącego w Murowanej Goślinie, Leśnego Zakładu Doświadczalnego w Siemianicach koło Kępna. W latach 1956–1962, będąc ponownie dziekanem Wydziału Leśnego, pełnił też funkcję podsekretarza stanu w Ministerstwie Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego (1961–1969). W 1964 r. w Zakładzie Ekonomiki Rolnictwa PAN w Warszawie utworzył Pracownię Badań Ekonomicznych Leśnictwa, którą kierował aż do jej likwidacji w 1971 r.

Autorytet naukowy i zdolności organizacyjne Tadeusza Molendy miały wpływ na reaktywowanie w 1963 r. Wydziału Leśnego WSR w Krakowie. W latach 1963–1973 był pierwszym kierownikiem tamtejszej Katedry Ekonomiki Leśnictwa oraz pierwszym dyrektorem Instytutu Ekonomiki i Organizacji Gospodarstwa w tej uczelni. W 1972 r. został wicedyrektorem ds. naukowo-badawczych IBL w Warszawie oraz kierownikiem Zakładu Prognoz, którym kierował do końca życia.

Dorobek naukowy Profesora obejmuje ponad sto publikacji o bardzo różnorodnej problematyce: od statystyki i rachunkowości leśnej, poprzez ekonomikę leśnictwa i drzewnictwa, politykę leśną i historię leśnictwa, planowanie

gospodarcze, określanie pozagospodarczych funkcji lasu, badanie związków międzybranżowych, wycenianie szkód przemysłowych w lasach, aż do badań prognostycznych. W dorobku dominują prace na temat makroekonomiki leśnictwa i drzewnictwa, którym poświęcił kilkadziesiąt publikacji.

Cechą wyróżniającą twórczość naukową Tadeusza Molendy jest oryginalność i wysoki kunszt stawiania i analizowania problemów badawczych oraz umiejętność precyzyjnego syntezy wyników badań. Był mistrzem syntezy. Podkreślić należy również świetny język jego publikacji. Jest autorem kilkunastu skryptów i podręczników, m.in.: *Finanse i rachunkowość w gospodarstwie leśnym* (1963), *Zarys ekonomiki drzewnictwa* (1965), *Zagadnienia ekonomiki leśnictwa* (1969). Unikatowym opracowaniem jest *Wycenianie nieruchomości leśnych w ekonomii i w technice* – wydane nakładem Koła Leśników (1945). Pozycja ta stanowiła cenną pomoc w poznawaniu ekonomicznych problemów gospodarowania w leśnictwie, a obecnie nadal jest doceniana ze względu na wnikliwe, krytyczne i przystępne opracowanie statycznych metod wyceny lasów, opartych na rachunku procentowym i rentowym, stosowanych w Europie już w okresie międzywojennym.

Profesor Tadeusz Molenda był członkiem licznych krajowych i zagranicznych organizacji naukowych i leśnych, uczestniczył w pracach wielu komisji resortowych i zespołach ekspertów. Należał do PTPN, Polskiego Towarzystwa Leśnego, Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Komitetu Nauk Leśnych i Komitetu Technologii Drewna PAN, któremu przewodniczył w latach 1966–1969. Był też członkiem sekcji historii leśnictwa i sekcji ekonomiki leśnictwa Międzynarodowej Unii Leśnych Organizacji Badawczych (IUFRO).

Dla Profesora, niezwykle zaangażowanego w działalność zawodową, nauka i praca były najważniejsze. Wychowaniem córek: Ewy, Magdaleny i Katarzyny oraz prowadzeniem domu zajmowała się żona. Był człowiekiem z natury poważnym i nieśmiałym, a jednocześnie ambitnym i wymagającym. Obdarzony zdolnościami językowymi, biegle władał angielskim, niemieckim, francuskim i rosyjskim. Pisał artykuły i wygłaszał referaty w tych językach.

Ogromna wiedza, lotność umysłu i wspomniana znajomość języków obcych niekiedy wywoływały zazdrość, przez co był odbierany jako człowiek dumny, a nawet zarozumiały. Profesor był jednak osobą skromną i podchodził do ludzi z dystansem. Miał poglądy lewicowe, przynależność partyjną traktował jako pomoc w życiu zawodowym. Jednak w miarę możliwości słuchał Radia Wolna Europa, spragniony informacji z Zachodu. Był wielkim patriotą, bardzo przeżywał to, co działo się w Polsce, cieszył z pozytywnych wieści o swej ojczyźnie. Nigdy nie czuł się „partyjniakiem” i nie lubił określenia „towarzysz Molenda”, zwłaszcza gdy w podtekście była zazdrość.

Jako znakomity uczony, znany w kraju i za granicą, wielokrotnie reprezentował polskie leśnictwo na międzynarodowych kongresach i sympozjach. Był

wybitnym specjalistą z zakresu ekonomiki leśnictwa i polityki leśnej, twórcą szkoły prognozowania w gospodarce leśnej, autorem modelu integracji ekonomicznej gospodarstwa leśnego z przemysłem drzewnym, nazywanym współcześnie klastrem leśno-drzewnym. Wypromował 18 doktorów oraz patronował dwóm przewodom habilitacyjnym. Z grona jego doktorantów 10 osób zostało znanymi profesorami nauk leśnych w różnych uczelniach i instytutach, m.in.: Tadeusz Trampler, Marian Kubiak, Mieczysław Podgórski, Florian Budniak i Maksymilian Kreutzinger. Szkołę Profesora kontynuują po dziś dzień jego następcy.

Profesor otrzymał wiele odznaczeń państwowych, m.in. Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi oraz inne krajowe i zagraniczne.

Tadeusz Molenda zmarł nagle 17 VIII 1975 r. Spoczywa na cmentarzu komunalnym (byłym wojskowym) w Warszawie.

Hubert Szramka

STEFAN ALEXANDROWICZ (1904–1995) – zootechnik, jeden z najwybitniejszych w Polsce w XX w., wielki autorytet w naukach o zwierzętach, specjalista w zakresie hodowli i użytkowania trzody chlewnej, członek rzeczywisty PAN.

Stefan Alexandrowicz urodził się 20 III 1904 r. w Pośpięszce w powiecie wileńskim. W 1922 r. ukończył państwowe gimnazjum w Wilnie, następnie podjął studia na Wydziale Rolniczo-Lasowym w Dublanach, Oddziale Rolniczym Politechniki Lwowskiej. Od początku kariery zawodowej miał szczęście pracować z najznamienitszymi naukowcami z dziedziny zootechniki. Podczas studiów zetknął się z prof. Karolem Malsburgiem – wybitnym hodowcą, twórcą lwowskiej szkoły fizjologicznej. Pod jego kierunkiem wykonał pracę magisterską.

Po odbyciu służby wojskowej rozpoczął pracę zawodową. W 1928 r. objął stanowisko kierownika hodowli w majątku Wielkie Soleczniki na Wileńszczyźnie. Tam zapoznał się z problemami wielkostadnego chowu świń oraz bydła. Chcąc poszerzyć wiedzę, do wybuchu drugiej wojny światowej odbywał praktyki zarówno w kraju, jak i za granicą, m.in. w dobrach Ordynacji Łańcuckiej (należącej wówczas do Potockich) oraz w Zakładzie Doświadczalnym Ruhlsdorf pod Berlinem. Zapoznawał się także z hodowlą i produkcją zwierzęcą w Finlandii i Danii. Doceniając korzyści płynące z wymiany doświadczeń, zwracał szczególną uwagę na współpracę nauki i praktyki. Obiekty hodowlane, którymi kierował, udostępniał dla celów szkoleniowych, praktyk studenckich i staży podyplomowych. Pod jego kierunkiem w Wielkich Solecznikach staż odbywał lekarz weterynarii

Władysław Bielański – późniejszy profesor, uczony światowej sławy, specjalista z dziedziny rozrodu zwierząt.

Wybuch wojny przerwał wprawdzie karierę zawodową, lecz nie osłabił autentycznej pasji poznawczej Profesora. Po zakończeniu kampanii wrześniowej, w której brał udział, pracował w gospodarstwie rolnym w Białogórnem pod Skierniewicami. Dzielać los wielu powojennych „emigrantów” z Wileńszczyzny, w poszukiwaniu swojej „ziemi obiecanej”, dotarł do Poznania. Podjął pracę na stanowisku starszego asystenta w Katedrze Szczegółowej Hodowli Zwierząt Wydziału Rolniczo-Leśnego UP, kierowanej przez prof. Tadeusza Vetulaniego (także z wileńskim rodowodem).

Na podstawie pracy *Badania nad warunkami pomieszczenia trzody chlewnej w Wielkich Solecznikach w świetle nowych wskazań naukowych* uzyskał w 1947 r. stopień doktora nauk rolniczych. Młody adept nauki nie poprzestał jednak tylko na rozważaniach teoretycznych, lecz skupiał się na wprowadzaniu osiągnięć badawczych do praktyki. Z pewnością był pionierem organizacji tzw. tuczu przemysłowego świń w Polsce, co nastąpiło już w latach czterdziestych, gdy Centralny Zarząd Tuczu Przemysłowego powierzył mu kierownictwo naukowe nad tą gałęzią produkcji.

Kolejne awanse i wyróżnienia wpisują się już w dzieje Wydziału Zootechnicznego. W 1951 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego, na podstawie rozprawy *Badania nad trzodą chlewną w województwie olsztyńskim ze szczególnym uwzględnieniem świń o cechach prymitywnych*, a trzy lata później tytuł profesora nadzwyczajnego. Uwieńczeniem kariery naukowej był tytuł profesora zwyczajnego (1962).

Do miana symbolu urasta powierzenie dr. Stefanowi Alexandrowiczowi wygłoszenia wykładu inauguracyjnego – pierwszego w historii WSR w Poznaniu. W dobie centralnie sterowanej gospodarki i dyktatury komunistycznej w takich sytuacjach pobrzmiwały wymuszone polityczne konotacje. Temat wykładu inauguracyjnego był więc następujący: *Nowe kierunki w zootechnice w zastosowaniu do planu sześcioletniego*.

Profesor Stefan Alexandrowicz piastował odpowiedzialne stanowiska w gremiach naukowych. Był dyrektorem Instytutu Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN w Jastrzębcu. Wchodził w skład rad naukowych: Instytutu Zootechniki (będąc także przewodniczącym), Instytutu Weterynarii, Instytutu Biologii Stosowanej oraz Centralnej Biblioteki Rolniczej. Nie sposób pominąć członkostwa w Polskim Towarzystwie Zootechnicznym, Polskim Towarzystwie Genetycznym, PTPN-ie oraz Societa Italian per il Progresso della Zootechnica – Milano. Przewodniczył Sekcji Chowu Trzody Chlewnej Komitetu Nauk Zootechnicznych PAN. Warto wymienić również inne funkcje pełnione przez Profesora: wiceprzewodniczącego Rady Naukowo-Technicznej przy Ministrze Rolnictwa, członka Rady Głównej Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz Głównego

nej Komisji Kwalifikacyjnej PAN. W macierzystej uczelni pełnił funkcję m.in. dziekana Wydziału i kierownika Katedry Szczegółowej Hodowli Zwierząt, a po restrukturyzacji w latach siedemdziesiątych Zakładu Hodowli Trzody Chlewnej.

Szerokie uznanie środowiska naukowego nie byłoby możliwe bez osiągnięć Profesora, ale także jego osobowości. Szczególnie znaczącym i spektakularnym sukcesem Stefana Alexandrowicza i jego zespołu było wyhodowanie dwóch ras świń: złotnickiej pstrej i złotnickiej białej, dla których księgi hodowlane otwarto już w grudniu 1962 r. Miało to ogromne znaczenie ze względu na liczne pozytywne cechy tych ras, m.in. odporność na choroby, dobre wykorzystanie pasz gospodarskich oraz jakość słoniny i mięsa. Należy tu podkreślić, że po 55 latach hodowli obie rasy zachowały swoje pierwotne cechy i są nadal utrzymywane w Polsce, a poznańska *Alma Mater* w 2000 r. otrzymała zezwolenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi na prowadzenie ksiąg hodowlanych. Uczelni powierzono też ocenę wartości użytkowej obu ras.

Profesor koordynował wiele przedsięwzięć związanych z organizacją hodowli zwierząt i nie tracącej na znaczeniu do dziś – ekonomiki produkcji. Pod jego kierunkiem doskonalono metody oceny zwierząt, w tym użytkowości trzody chlewnej, w Stacjach Kontroli Użytkowości Rzeźnej Trzody Chlewnej. Wykazał ważne znaczenie masy ubojowej w selekcji świń w kierunku poprawy mięsności. Był jednym z inicjatorów badań z immunogenetyki. Owocnie współpracował z wieloma ośrodkami naukowymi w kraju i za granicą, a szczególnie z Instytutem Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN w Jabłonie, Wyższą Szkołą Rolniczą we Wrocławiu i Wyższą Szkołą Rolniczą w Szczecinie.

Dorobek naukowy Stefana Alexandrowicza obejmuje także zagadnienia związane z żywieniem świń, technologią produkcji oraz profilaktyką weterynaryjną. Na liście ponad 100 publikacji naukowych i dydaktycznych znajduje się pięć znakomitych podręczników akademickich, z których korzystały kolejne pokolenia studentów i zootechników. Na szczególne uznanie zasługuje *Hodowla świń* (1964). Był propagatorem wiedzy, prowadząc, oprócz wykładów na uczelni, wiele specjalistycznych szkoleń dla rolników.

Profesor był osobowością wielkiego formatu intelektualnego, skupiającą wokół siebie wielu młodych adeptów nauki. Wypromował 16 doktorów. Wśród jego uczniów nie brakuje znamienitych uczonych, z powodzeniem kontynuujących dzieło mistrza. To profesorowie Zdzisław Śliwa i Edmund Kozal – twórcy poznańskiej szkoły hodowli owiec. Jednym z doktorantów był Jerzy Wiatroszak – wieloletni dyrektor Instytutu Genetyki Roślin PAN w Poznaniu. Inny znany wychowanek to prof. Antoni Kaczmarek – dyrektor Instytutu Wielkotowarowej Produkcji Zwierzęcej oraz kierownik Katedry Hodowli Bydła, a także prezes Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego. Do elitarnej szkoły Profesora należał też prof. Jan Domański – długoletni kierownik Zakładu, a następnie Katedry

Oceny Surowców Pochodzenia Zwierzęcego oraz bezpośredni kontynuatorzy badań trzody chlewnej – Mieczysław Ratajszczak i Janusz Buczyński.

Z przedstawionej listy uczniów wyłania się obraz nauczyciela o szerokich horyzontach. Wychowankom potrafił przekazać świat wartości, swoistego etosu pracownika nauki oraz twórczych inspiracji, co sprawiło, że wielu z nich doskonale odnalazło się w pokrewnych obszarach zootechniki, a nawet innych dziedzinach nauk rolniczych.

Działalność naukowa, badawcza i wdrożeniowa przyniosła Profesorowi powszechne uznanie, czego dowodem były liczne nagrody i odznaczenia. Doskonałą puentę oceny jego aktywności znajdujemy w okolicznościowym piśmie z 18 XII 1972 r. ówczesnego rektora AR – prof. Jerzego Zwolińskiego:

Podczas swej 27-letniej, nieprzerwanej i niestrudzonej, bardzo efektywnej pracy na uczelni położył wyjątkowo duże zasługi w zakresie dydaktyki i wychowania młodzieży akademickiej oraz w dziedzinie rozwoju badań naukowych z zakresu hodowli zwierząt, kształcenia młodej kadry naukowej, popularyzacji wiedzy i współpracy z praktyką zootechniczną.

Jednym z ważniejszych wyróżnień była nagroda państwowa (1964) za wyhodowanie świń złotnickich. Profesor został uhonorowany także wieloma odznaczeniami państwowymi: Krzyżem Kawalerskim, Oficerskim i Komandorskim, a także Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. Za działalność publikacyjną dwukrotnie (1963 i 1973) otrzymał nagrody Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Dowodem uznania dla działalności uniwersyteckiej było trzykrotne nadanie najwyższej akademickiej godności doktora *honoris causa*: przez AR w Szczecinie (1971), AR we Wrocławiu (1986) oraz uczelnię macierzystą – AR w Poznaniu (1984). Prezydium PAN nadało Profesorowi Medal im. Mikołaja Kopernika (1985), a przez Wydział V Nauk Rolniczych i Leśnych PAN został wyróżniony Medalem im. Michała Oczapowskiego.

Stefan Alexandrowicz był nauczycielem akademickim i autorytetem dla kilku pokoleń naukowców. Współpracownicy cenili Profesora za łatwość nawiązywania kontaktów i poczucie humoru, którym potrafił rozładować najbardziej napiętą sytuację. Jak wspominał go jeden z wychowanków, Włodzimierz Kraupe: „Dusza Kresowiaka, charakter Żmudzina o akcencie wileńskim i humorze przypominającym niejednokrotnie czasy Zagłoby [...]. Znany smakosz [...], znawca trzody chlewnej, wykładowca, naukowiec, wychowawca, społecznik, patriota”.

Po wielu latach aktywności zawodowej w 1974 r. Profesor przeszedł na emeryturę. Zmarł 26 XI 1995 r., spoczywa w Alei Zasłużonych na cmentarzu junikowskim w Poznaniu.

Zbigniew Sobek, Karolina Szulc

Nauki agronomiczne

Kierunki badań w obrębie szeroko pojmowanej agronomii od zarania Uczelni były reprezentowane przez najliczniejsze grono profesorów. Dały podstawy do tworzenia kolejnych wydziałów, nowych katedr i zakładów. Były podstawą nabywania kolejnych uprawnień akademickich i nowych kierunków kształcenia.

Nauki agronomiczne obejmują liczne grono naukowców, od genetyków i hodowców po technologów i specjalistów z dyscyplin inżynierskich. Rozwój tych nauk był inspirowany szeroką współpracą z licznymi instytucjami zagranicznymi. Dziś jest to obszar między biologią molekularną a wykorzystaniem informatyki w rolnictwie, z zapewnieniem równowagi ekologicznej i środowiskowej. W rozwoju nauk agronomicznych znaczącą rolę odegrał Felicjan Cieszkowski-Dembiński oraz kolejno przedstawieni luminarze: Stefan Barbacki, Tadeusz Caliński, Marian Falkowski, Mikołaj Kwinichidze, Zbyszko Tuchołka, a także Julia Gołębiowska i Stanisław Weres.

STEFAN BARBACKI (1903–1979) – doświadczalnik i genetyk, wybitny uczony środowiska poznańskiego, twórca Instytutu Genetyki Roślin PAN i innych instytucji.

Urodził się 1 IX 1903 r. w Wieliczce, w rodzinie Jana – sędziego i Zofii z domu Warchałowskiej. W latach 1913–1921 uczęszczał do V Gimnazjum Klasycznego w Krakowie, następnie (1921–1925) odbył studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W ostatnim okresie studiów był asystentem prof. Edmunda Załęskiego, pioniera biometrii rolniczej w Polsce. W latach 1925–1945 pracował w Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, od 1944 r. na stanowisku kierownika działu odmianoznawczego.

Działalność naukową prowadził Stefan Barbacki już przed drugą wojną światową. Doktoryzował się w 1929 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim na podstawie badań nad odmianami pszenicy ozimej. W latach 1935–1936, jako stypendysta Fundacji Rockefellera, przebywał na stażu naukowym w Galton Laboratory University College w Londynie, odbywając tam studia z dziedziny statystyki matematycznej i jej zastosowań w doświadczalnictwie i genetyce. Na przełomie roku 1938/39, jako

przewodniczący sekcji metodycznej Komisji Współpracy w Doświadczalnictwie przy Ministerstwie Rolnictwa, rozpoczął wydawanie miesięcznika naukowego „Przegląd Doświadczalnictwa Rolniczego”. W przedwojennym okresie działalności publikował wiele prac z genetyki, hodowli i uprawy zbóż oraz metodyki doświadczalnictwa – m.in. podstawowy podręcznik *Ogólna metodyka doświadczeń polowych w zarysie* (Puławy 1935) i *Analiza zmienności w zagadnieniach doświadczalnictwa rolniczego* (Puławy 1939) – kładąc podwaliny doświadczalnictwa rolniczego. W pierwszym znakomitym podręczniku przedstawił wiele nowych idei, np. doświadczenia wielokrotne, które dopiero kształtowały się w ówczesnej Europie, a w książce Profesora miały już gruntowne podstawy. Dzięki jego opracowaniu wprowadzono do doświadczalnictwa rolniczego w Polsce nowoczesne metody eksperymentowania oraz statystycznego analizowania wyników.

Po wojnie przeniósł się do Poznania, włączając się w odbudowę Wydziału Rolniczo-Leśnego UP. W 1945 r. habilitował się z zakresu hodowli roślin i doświadczalnictwa, obejmując na stanowisku docenta kierownictwo nowo utworzonej Katedry Doświadczalnictwa Rolniczego i Biometrii. Talent, wiedza oraz zdolności naukowe i organizacyjne Stefana Barbackiego zostały szybko docenione. W 1947 r. został członkiem Komisji Rolniczo-Leśnej Polskiej Akademii Umiejętności oraz członkiem Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego PTPN. W marcu 1948 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a we wrześniu został dziekanem Wydziału Rolniczo-Leśnego i pełnił tę funkcję do 1951 r. Tytuł profesora zwyczajnego uzyskał w 1954 r. Po utworzeniu WSR Profesor został prorektorem ds. nauki, pełniąc też funkcję kierownika Katedry Hodowli Roślin i Nasiennictwa (od 1956 – Katedra Genetyki i Hodowli Roślin), którą prowadził do momentu odejścia z uczelni (1970).

Profesor Barbacki aktywnie uczestniczył w życiu naukowym wielu instytucji. W 1952 został członkiem korespondentem, a w roku 1967 członkiem rzeczywistym PAN. Od 1955 r. był przewodniczącym Poznańskiego Oddziału Towarzystwa Przyrodników im. Mikołaja Kopernika. Pełnił też funkcję wiceprezesa i prezesa PTPN oraz przewodniczącego Komitetu Hodowli i Uprawy Roślin Wydziału Nauk Rolniczych i Leśnych PAN.

Profesor jako utalentowany organizator przenosił osiągnięcia naukowe na grunt działalności praktycznej. Z jego dorobku korzystały nie tylko jednostki macierzystej uczelni, lecz także stacje hodowli roślin oraz stacje doświadczalne instytutów i innych ośrodków badawczych. Przyczynił się do utworzenia od podstaw 18 wyspecjalizowanych stacji doświadczalnych. Od 1951 r. kierował działem roślin motylkowych i pastewnych Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin oraz IUNG. W 1956 r. utworzył Zakład Roślin Pastewnych, działający w ramach IUNG-u, i kierował nim do 1965 r. Równolegle w 1954 r. zorganizował w Poznaniu nową placówkę PAN, Zakład Hodowli Roślin, który po połączeniu w 1961 r. z Zakładem Genetyki PAN ze Skierniewic dał podwaliny pod Instytut Genetyki

Roślin PAN. Kierował nim nieprzerwanie do przejścia na emeryturę w 1973 r., pełniąc równocześnie wiele innych funkcji. Osobowość Profesora sprawiła, że możliwości badawcze i twórcze trzech nurtów nauki polskiej: uczelni akademickich, jednostek PAN oraz instytutów resortowych zostały połączone w służbie rozwoju genetyki i hodowli roślin pastewnych, a szczególnie roślin strączkowych.

Dzięki tak rozwiniętej pracy organizacyjnej Profesor wiązał życie naukowe Katedry w swojej uczelni z działalnością innych instytucji i ośrodków naukowych. Organizował ogólnopolskie oraz międzynarodowe sympozja. Powołał do życia i redagował kilka periodyków naukowych, w tym pierwsze w kraju czasopismo genetyczne „Genetyka Polonica” (1960). W 1969 r. założył nieperiodyczne czasopismo referatowe „Przegląd Zagranicznej Literatury Naukowej z Zakresu Genetyki i Hodowli”, które przybliżało mało dostępną w tamtych latach literaturę światową. Był inicjatorem i organizatorem Polskiego Towarzystwa Genetycznego (PTG), powołanego w 1966 r. Jako jego prezes wpływał znacząco na życie naukowe Poznania i Wielkopolski, przyczyniając się m.in. do powołania w Poznaniu oddziału PAN. Uczestniczył w tworzeniu Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych (COBORU), w którym w latach 1967–1974 pełnił funkcję przewodniczącego Rady Naukowej.

Ogromna praca organizacyjna Stefana Barbackiego wiązała się ściśle z jego aktywnością badawczą i zainteresowaniami naukowymi. Profesor był autorem ponad 190 cennych publikacji. Prowadził badania nad zmiennością, dziedziczeniem cech morfologicznych i fizjologicznych jęczmienia, odmianoznawstwem pszenic, genetyką i hodowlą oraz uprawą łubinu, m.in. uwieńczoną monografiami *Łubin* (1952) i *Łubin pastewny* (1972), nad poliploidami koniczyzny i seradeli, badania populacyjne nad wyką ozimą oraz nad metodyką doświadczalnictwa rolniczego. Należy podkreślić, że mimo znacznego w okresie powojennym rozszerzenia zainteresowań i ostatecznego skoncentrowania się na badaniach genetyczno-hodowlanych, Profesor nigdy nie przestał interesować się metodyką doświadczalnictwa i zastosowaniem statystyki matematycznej. W pracach silnie promował koncepcje metodyczne. Opublikował też wiele opracowań we współpracy z Wydziałem Oceny Odmian przy Ministerstwie Rolnictwa, a w 1951 r. napisał monografię *Doświadczenia kombinowane*.

Profesor Barbacki był wybitnym nauczycielem akademickim, prowadził wykłady z metod statystycznych, doświadczalnictwa rolniczego, genetyki i hodowli roślin. Wypromował 113 magistrów – inżynierów rolnictwa oraz 25 doktorów nauk rolniczych i przyrodniczych, z których 19 uzyskało tytuły profesorskie. Pierwszym jego doktorantem (1955) był Julian Jaranowski, późniejszy wieloletni kierownik Katedry Genetyki i Hodowli Roślin, wielu uczniów odegrało ważną rolę w nauce oraz zajmowało eksponowane stanowiska publiczne.

Działalność naukowa i dydaktyczna Profesora przyczyniła się do stworzenia w środowisku poznańskim dwóch szkół o dużym oddziaływaniu krajowym

i międzynarodowym. Pierwsza to szkoła biologicznych podstaw hodowli i uprawy roślin – skupiała specjalistów, którzy kontynuowali przede wszystkim badania genetyczno-hodowlane. W macierzystej uczelni był to wspomniany wcześniej prof. Julian Jaranowski, a w latach późniejszych także profesorowie: Zbigniew Broda, Tadeusz Łuczkiwicz i Andrzej Wojciechowski. Natomiast w Instytucie Genetyki Roślin PAN profesorowie, twórcy i kierownicy pracowni: Tadeusz Kazimierski – Cytogenetyki, Janina Przybylska – Genetyki Fizjologicznej i Biochemicznej, Stanisław Sulinowski – Mieszańców Międzygatunkowych, Maria Surma i Tadeusz Adamski – Genetyki Ilościowej. Wychowankowie Profesora rozwijali badania w wielu placówkach: w IUNG – profesorowie Jerzy Sypniewski i Edward Nowacki, w Instytucie Ziemiaka – Edward Kapsa, w Instytucie Hodowli i Aklimatyzacji Roślin – Zygmunt Tomaszewski i docent Jan Mikołajczyk. Należy podkreślić, że Profesor był promotorem prac doktorskich wybitnych polskich hodowców: Tadeusza Wolskiego, Jana Bojanowskiego i wspomnianego już Edwarda Kapsy.

Druga to szkoła statystyki matematycznej i biometrii. Jej wychowankami i kontynuatorami byli profesorowie Regina Elandt-Johnson i Tadeusz Caliński – wielkie autorytety naukowe w kraju i za granicą. Należy także wspomnieć prof. Eugeniusza Bilskiego, dyrektora COBORU.

Dzięki ogromnemu wysiłkowi naukowemu i organizacyjnemu oraz nieprzeciętnej osobowości Stefana Barbackiego Poznań stał się wiodącym ośrodkiem badań w dziedzinie genetyki i hodowli roślin w Polsce. Obydwie utworzone przez Profesora szkoły naukowe istnieją nadal – na UPP i w Instytucie Genetyki Roślin PAN.

Profesor zmarł 30 VII 1979 r. Spoczywa na cmentarzu sołackim parafii św. Jana Vianneya w Poznaniu.

Zbigniew Broda

TADEUSZ CALIŃSKI (UR. 1928) – specjalista w zakresie statystyki matematycznej i jej zastosowań w naukach przyrodniczych, związany z UP od 1948 r., a do chwili obecnej z UPP.

Urodził się 4 IX 1928 r. w Poznaniu. Jego ojciec Sylwester był kupcem, a matka, Aniela z Żniniewiczów – dyplomowaną pielęgniarką. Po zdaniu matury w Liceum im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu (1948) pragnął kontynuować naukę w zakresie leśnictwa na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP. Z uwagi na „złe pochodzenie” nie został przyjęty na ten kierunek, ale pozwolono mu rozpocząć studia rolnicze, które ukończył w 1953 r. już w WSR.

Z inicjatywy prof. Stefana Barbackiego rozpoczął pracę zawodową, jeszcze w czasie studiów, w Zakładzie Doświadczalnym IUNG w Baborówku (marzec–wrzesień 1953). W październiku 1953 r. otrzymał etat asystenta w Katedrze Genetyki i Hodowli Roślin WSR w Poznaniu. Profesor Barbacki, widząc zainteresowanie Tadeusza Calińskiego statystyką matematyczną, wspólnie z prof. Władysławem Orliczem ułożył dla niego trzyletni program studiów matematycznych na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UP. Studia te odbył w latach 1953–1956.

Stopień doktora uzyskał na podstawie pracy: *O stosowaniu analizy wariancji do wyników wielokrotnych doświadczeń odmianowych*, wykonanej pod kierunkiem wspomnianego Stefana Barbackiego. W 1964 r. został zatrudniony na stanowisku adiunkta, w nowo utworzonej Katedrze Statystyki Matematycznej. Tą jednostką, przekształconą w 1971 r. w Międzywydziałowy Zakład Metod Matematycznych i Statystycznych, a dalej Katedrę Metod Matematycznych i Statystycznych, kierował w latach 1968–1984.

Jako adiunkt uzyskał stypendium rządu polskiego i wyjechał na roczny staż do Wielkiej Brytanii, gdzie prowadził badania na Wydziale Statystyki University College w Londynie oraz w niezwykle prestiżowej, istniejącej od 1834 r., stacji doświadczalnej Rothamsted w Harpenden. W czasie tego pobytu przygotował pracę: *O rozkładzie statystyk typu F w analizie doświadczeń wielokrotnych*, opublikowaną w niezwykle cenionym przez statystyków czasopiśmie „Journal of the Royal Statistical Society” (1966). Na jej podstawie otrzymał stopień doktora habilitowanego w zakresie doświadczalnictwa rolniczego i biometrii, nadany przez Radę Wydziału Rolniczego.

Do Wielkiej Brytanii wyjechał ponownie w 1969 r. dzięki stypendium British Council. Zapoczątkowana wtedy współpraca z angielskimi statystykami zaowocowała publikacją w czasopiśmie „Biometrika” (1974), w której wprowadzone zostało ważne w teorii układów doświadczalnych pojęcie kontrastów bazowych. Praca ta stanowiła kontynuację wcześniejszych badań Profesora, opublikowanych w innym renomowanym periodyku „Biometrics” (1971), które doprowadziły do powstania układów doświadczalnych nazywanych od ich twórcy „C-designs”.

Istotny wkład do teorii i zastosowań układów doświadczalnych oraz opracowanie metodyki analizowania serii doświadczeń polowych, szczególnie z odmianami roślin uprawnych, a także rozwinięcie teorii i zastosowań statystycznej analizy wielowymiarowej to najważniejsze osiągnięcia Tadeusza Calińskiego. Tytuł profesora nadzwyczajnego nauk przyrodniczych uzyskał w 1974, a profesora zwyczajnego w 1988 r.

W latach 1972–1978 pełnił funkcję pełnomocnika rektora ds. studentów zagranicznych oraz pełnomocnika ds. środowiskowego Ośrodka Informatyki. W roku akademickim 1981/82 był prorektorem ds. nauki i współpracy z zagra-

nicą. Gdy w stanie wojennym rektor, prof. dr hab. Wojciech Dzieciołowski został zmuszony do rezygnacji z pełnionej funkcji, Tadeusz Caliński wraz z pozostałymi prorektorami podał się do dymisji. Na własną prośbę 1 X 1988 r. przeszedł na emeryturę i od tego czasu, jako profesor emerytowany, z niezmienną aktywnością kontynuuje pracę naukową w Katedrze, obserwując także rozwój swoich uczniów.

Jest autorem lub współautorem 162 publikacji naukowych, w tym 81 studiów i rozpraw (32 w czasopismach zagranicznych), 33 artykułów, pięciu opracowań monograficznych, 26 algorytmów z programami komputerowymi (także wdrożonego za granicą pakietu SERGEN), czterech skryptów i książek, w tym dwóch monografii opublikowanych w serii „Lecture Notes in Statistics” wydawnictwa Springer. Wśród publikacji jest praca, przygotowana wspólnie z Jerzym Harabaszem, *A dendrite method for cluster analysis* opublikowana w *Communications in Statistics* (1974, 3, s. 1–27), która do chwili obecnej doczekała się blisko tysiąca cytowań. Redaktor naczelny tego czasopisma, na międzynarodowej konferencji LINSTAT-2018, wręczył Tadeuszowi Calińskiemu specjalny dyplom przyznany za to osiągnięcie.

Na szczególną uwagę zasługuje bliska i owocna współpraca z wieloma krajowymi placówkami naukowo-badawczymi o charakterze rolniczym, przyrodniczym i matematycznym. Cechuje go także duża aktywność na forum międzynarodowym. Wielokrotnie jako *visiting professor* lub wykładowca przebywał w Belgii, Francji, Holandii, Indiach, Japonii, Niemczech, Portugalii, Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Włoszech i Związku Radzieckim. O tym jak ceniony jest poza granicami kraju świadczy choćby, że już po przejściu na emeryturę osiem razy prowadził wykłady dla doktorantów uniwersytetów w Mediolanie, Dortmundzie, Bari i Lizbonie. Uczestniczył w kilku tematach badawczych prowadzonych we współpracy z naukowcami z Wielkiej Brytanii, Holandii, Francji, Włoch i Japonii. Jest członkiem The International Biometric Society, International Statistical Institute oraz The Institute of Mathematical Statistics (USA). Był członkiem wielu rad i komitetów naukowych w kraju i za granicą, a także redakcji czasopism zarówno krajowych, jak i zagranicznych.

Warto podkreślić olbrzymi wkład Profesora na rzecz dydaktyki i rozwój kadry naukowej w Polsce, a zwłaszcza poznańskiej szkoły statystyki matematycznej i biometrii, której początek dał jego mistrz, Stefan Barbacki. Od 1966 r. przez wiele lat prowadził wykłady i seminarium magisterskie ze statystyki matematycznej dla studentów matematyki – sekcji metod numerycznych – na UAM.

Profesor wypromował 24 doktorów, spośród których habilitowało się 13, a 12 uzyskało tytuły profesorskie. Niektórzy jego doktoranci kierowali lub kierują znaczącymi placówkami naukowymi nie tylko na UPP, lecz także UAM, a ponadto w Akademii Wychowania Fizycznego i Instytucie Genetyki Roślin PAN. Dwóch jego doktorantów pełniło funkcje dziekanów na UAM: Mirosław Krzyśko na Wydziale Matematyki i Fizyki (1985–1987), a Michał Karoński na Wydziale

Matematyki i Informatyki (1993–1999). Jerzy Baksalary w latach 1990–1996 sprawował funkcję rektora w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Zielonej Górze. Tytuły profesorskie z macierzystej Katedry Metod Matematycznych i Statystycznych uzyskali: Bronisław Ceranka, Anita Dobek, Radosław Kala, Maria Kozłowska, Iwona Mejza, Stanisław Mejza i Wiesław Pilarczyk. W Akademii Wychowania Fizycznego był to Wiesław Wagner, a w Instytucie Genetyki Roślin PAN – Zygmunt Kaczmarek. Profesor ma już „wnuków”, a nawet „prawnuików” naukowych. Do ich grona należą profesorowie: Paweł Krajewski, Augustyn Markiewicz i Krzysztof Moliński.

Rozwój kadry naukowej nie byłby możliwy bez recenzentów dorobku. W obecnej chwili nie ma w Polsce liczącego się ośrodka naukowego zajmującego się statystyką matematyczną czy biometrią, w której nie pracuje osoba pośrednio lub bezpośrednio zawdzięczająca swój awans Tadeuszowi Calińskiemu.

Profesor przez wiele lat udzielał konsultacji z analizy statystycznej i metodyki doświadczalnictwa dla magistrantów i doktorantów. Był niezmiernie cenionym doradcą w problematyce statystyki matematycznej i metodyki doświadczalnictwa dla pracowników UPP, ale także innych uczelni oraz instytutów naukowo-badawczych. Prowadził wykłady na wielu kursach szkoleniowych w kraju i za granicą, a od 1966 r. przez wiele lat międzyuczelniane seminarium dla poznańskich statystyków i biometryków.

Z inicjatywy Tadeusza Calińskiego oraz jego wcześniejszego kolegi uczelnianego, a następnie dyrektora Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych w Słupi Wielkiej, prof. Eugeniusza Bilskiego, w 1979 r. zorganizowano spotkanie o nazwie „Working Seminar on Statistical Methods in Variety Testing”, skupiające specjalistów w tej dziedzinie z wielu krajów Europy. Jego jedenasta edycja odbyła się w 2018 r.

Profesor przyczynił się do rozwoju polskiej statystyki matematycznej poprzez organizację cyklicznych konferencji, pierwszej w 1973 r. To forum stało się miejscem spotkań polskich naukowców statystyków, a niektóre z nich miały charakter konferencji międzynarodowych, na których spotykali się uczeni niemalże z całego świata.

W 1998 r. macierzysta uczelnia nadała Tadeuszowi Calińskiemu tytuł doktora *honoris causa*. W 2008 r. taki tytuł otrzymał w SGGW w Warszawie. Za osiągnięcia zawodowe i obywatelskie został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1973), Krzyżem Kawalerskim (1975) oraz Krzyżem Komandorskim (1995) Orderu Odrodzenia Polski, a także odznaką honorową „Za Zasługi w Rozwoju Województwa Poznańskiego” (1978). Otrzymał też Laur Wydziału Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych PAN (2008), Medal im. Jerzego Spławy-Neymana Polskiego Towarzystwa Statystycznego (2012) oraz kilka nagród ministerialnych i sekretarza PAN.

Nie tylko nauka jest pasją Profesora. Liczne podróże krajowe i zagraniczne są zawsze okazją do poznawania i odkrywania ciekawych miejsc, zabytków i oczywiście przyrody. Jako nieustrudzony turysta stara się na fotografii utrwalić piękno oglądanego krajobrazu, a po trudach wędrówki odpoczywa, słuchając muzyki barokowej i klasycznej, zwłaszcza Bacha, Haendla, Haydna, Mozarta i Beethovena.

Wymienione osiągnięcia Profesora, które można określić jako „mierzalne”, w dużym stopniu są pochodną jego „niemierzalnych” cech charakteru: przede wszystkim ogromnej kultury osobistej i postawy szacunku dla człowieka, niezależnie od zajmowanej pozycji czy stanowiska. Profesor w kontaktach zarówno naukowych, jak i pozanaukowych charakteryzuje się olbrzymią otwartością na przemyslenia innych ludzi. Ma to odzwierciedlenie w wielkiej liczbie wiernych przyjaciół i współpracujących z nim naukowców.

Kończąc opowieść o dokonaniach naukowych, należy podkreślić, że profesor Calińskiego cechuje ogromne przywiązanie do rodziny – żony, dzieci, wnuków i prawnuków. Rodzina jest opoką, na której powstał jego naukowy zamek.

Anita Dobek

MARIAN FALKOWSKI (1908–1999) – łąkoznawca, związany ze środowiskiem naukowym Poznania przez ponad 60 lat.

Urodził się 1 IX 1908 r. w Poznaniu. Po ukończeniu nauki w Gimnazjum św. Marii Magdaleny podjął studia na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP. Pracę inżynierską wykonał pod kierunkiem prof. Zygmunta Pietruszczyńskiego. Pod jego też opieką, początkowo jako asystent, później adiunkt, realizował badania, głównie w zakresie łąkoznawstwa. Wybór tej dziedziny nauki nie był przypadkowy: stanowił efekt naukowej intuicji, rozpoznania literaturowego aktualnych i perspektywicznych trendów w naukach rolniczych oraz umiejętnego ukierunkowania przez prof. Pietruszczyńskiego. Pracy naukowej pozostał wierny do ostatnich dni życia, urzeczywistniając własne przesłanie: „W nauce nie ma dyspensy ani emerytury – jest nieustanne trwanie”.

Jeszcze przed wybuchem drugiej wojny światowej Marian Falkowski wykonał badania do pracy doktorskiej: *Cechy morfologiczne koniczyn czerwonych różnego pochodzenia*, dzięki czemu stopień naukowy doktora uzyskał już w 1946 r. Wojna przerwała jego pracę zawodową, ale nie zakończyła kontaktu z nauką. Został laborantem w utworzonym przez Niemców Zakładzie Fizjologii Roślin na Soła-

czu, w którym prowadzono badania nad wieloma gatunkami roślin uprawnych. Po zakończeniu działań wojennych troszczył się o bazę inżynierijską, zwłaszcza aparaturową Zakładu, współdziałając z promotorem prof. Pietruszczyńskim oraz innymi osobami powracającymi na UP. To umożliwiło rozpoczęcie pracy naukowo-dydaktycznej już w kwietniu 1945 r.

W rok po wojnie dr Marian Falkowski podjął pracę w Zakładzie Doświadczalnym IUNG w Wielichowie, zajmując się z pasją łąkarstwem i trawoznawstwem. Do WSR powrócił w 1952 r., obejmując kierowanie nowo utworzoną Katedrą Uprawy Łąk i Pastwisk. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1959, a zwyczajnego w 1973 r. Profesor rozpoczął i konsekwentnie kontynuował tworzenie szkoły poznańskich łąkarzy, początkowo w Katedrze, a później w Instytucie Uprawy Roli i Roślin, w którym piastował funkcję wicedyrektora aż do przejścia na emeryturę w 1978 r. Przyjął z radością reaktywowanie Katedry Łąkarstwa (1980), w której prowadził działalność naukową do końca życia.

Marian Falkowski był twórcą silnego ośrodka badań łąkarskich, cenionego w kraju i za granicą. Z perspektywy czasu można stwierdzić, że realizował swe życiowe powołanie. Oryginalność, nowatorstwo i liczba publikacji stanowią wiarygodny wskaźnik rozwoju tej specjalności, a Profesor jawi się jako *primus inter pares*. Łąkoznaństwo uprawiał, współtworzył, ale również żył nim na co dzień, i to w bezpośrednim kontakcie z przyrodą, łąkami oraz rolnikami gospodarującymi na użytkach zielonych. Dzięki jego pracy łąkarstwo polskie zyskało znaczącą pozycję. Jako uczony stawiał wysokie wymagania sobie i innym. „Bez wymagań i ofiarnej pracy nie byłoby postępu” było jego przesłaniem.

Profesor wyznaczał nowe kierunki badawcze. Fitochemia łąkarska, odmianoznawstwo i nasiennictwo traw, etologia i gospodarka pastwiskowa oraz fitosocjologia i ekologia łąkarska są najważniejszymi z nich, później rozwijanych przez współpracowników. Jego dorobek publikacyjny jest niezwykle bogaty – ponad 210 prac, głównie o charakterze rozpraw. Wśród nich ważną pozycję zajmują monografie, m.in. *Rys historyczny przebiegu gospodarki łąkowo-pastwiskowej w dolinie Noteci i jej dopływów* czy *Rozwój łąkarstwa w Polsce* oraz *Bibliografia prac z łąkarstwa 1800–1970*, opracowane wspólnie z dr Gabriellą Karłowską. Nazwisko Profesora stale pojawiało się w materiałach sympozjów, systematycznie organizowanych przez Europejską Federację Łąkarską.

Szczególnym forum działalności naukowej Mariana Falkowskiego była Sekcja Łąkarstwa PAN – początkowo w Komitecie Melioracji, Łąkarstwa i Torfoznawstwa (1959–1962), później w Komitecie Uprawy Roślin (1962–1983) – w której pełnił funkcję przewodniczącego. Był członkiem licznych organizacji naukowych i z wieloma współpracował, m.in.: PTPN-em, Polskim Towarzystwem Gleboznawczym, Polskim Towarzystwem Botanicznym, British Grassland Society, a zwłaszcza Polskim Towarzystwem Łąkarskim, którego był współzałożycielem i gorącym orędownikiem.

Jako uczony i kierownik Katedry wyróżniał się poczuciem odpowiedzialności za kształcenie kadry naukowej, zarówno współpracowników, jak i krajowego środowiska łąkarskiego. „Wybierać najlepszych, stwarzać warunki do pracy i stawiać wysokie wymagania” – tak brzmiała dewiza Profesora, niekiedy trudna w zrozumieniu i akceptacji. Promował 17 prac doktorskich, konsultował pięć prac habilitacyjnych i był opiekunem 250 prac magisterskich. Opracował 12 recenzji prac doktorskich, przygotował blisko 30 ocen w przewodach habilitacyjnych i wnioskach o tytuł profesora. Wysokie wymagania stawiane kandydatom i obiektywizm połączony z dużą dozą krytycyzmu sprawiały, że jego recenzje stanowiły istotne narzędzie formacji rozwijającej się kadry.

Przekazywanie wiedzy Profesor uważał za naturalną powinność uniwersytetu oraz swoją misję. Przywiązywał więc dużą wagę do wykładów. Za bardzo ważną formę kształcenia uważał studia magisterskie na specjalizacji łąkarstwo; w pamięci magistrantów pozostał nauczycielem zawsze mającym dla nich czas. Był autorem, współautorem, a przede wszystkim redaktorem wielu podręczników. Wśród najważniejszych należy wymienić: *Łąkarstwo* (tom I – 1965, tom II – 1966), *Uprawa i użytkowanie łąk i pastwisk* (1973), *Łąkarstwo i gospodarka łąkowa* (1978), *Trawy uprawne i dziko rosnące* (1974), *Trawy polskie* (1982), *Właściwości chemiczne roślin łąkowych* (1991) oraz *Właściwości biologiczne roślin łąkowych* (1994).

Profesor wyznawał pogląd, że najwłaściwszym miejscem współtworzenia nauki, przekazywania wiedzy i kuźnią kadr jest katedra. W strukturze uniwersytetu powinna być najważniejszą jednostką organizacyjną, ponieważ w niej skupiają się wszystkie zadania wynikające z misji uniwersytetu. „Silne katedry to silny wydział, mocna i mądra uczelnia” – te pryncypia Marian Falkowski wcielał w życie, poczynawszy od zorganizowania od podstaw Katedry Łąkarstwa. Wielką wagę przywiązywał do zespołu osobowego. Wśród pierwszych asystentów Profesora była Maria Grynia – absolwentka Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UP, związana z Katedrą Łąkarstwa aż do przejścia na emeryturę, oraz Józef Szoszkiewicz, który po habilitacji objął kierownictwo Katedry Ekologii Roślin.

Kierunki badawcze Profesora rozwijał także asystent Zygmunt Denisiuk, późniejszy profesor i dyrektor Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie. Do składu osobowego Katedry zostali włączeni absolwenci Wydziału Hodowli Zwierząt specjalizujący się z zakresu łąkarstwa – Maciej Rogalski (1966) i Stanisław Kozłowski (1967). Profesor Rogalski kierował Katedrą Ekologii Roślin na Uniwersytecie Szczecińskim, natomiast prof. Kozłowski przez 25 lat (1984–2009) Katedrą Łąkarstwa. Kolejnym jego doktorantem był Jan Kryszak przyjęty w 1974 r., obecnie także profesor.

Po przejściu na emeryturę, z racji nieprzerwanej pracy naukowej i bieżących kontaktów z Katedrą, Marian Falkowski recenzował prace doktorskie, m.in. prof. Piotra Golińskiego, obecnego kierownika Katedry Łąkarstwa i Krajobrazu Przy-

rodniczego. Idee szkoły naukowej Profesora w zakresie fitosocjologii łąkarskiej kontynuuje prof. Anna Kryszak, obecnie jako dziekan, kierując Wydziałem Rolnictwa i Bioinżynierii. Należy też wspomnieć o gronie młodszych nauczycieli akademickich, dla których Profesor, już będąc na emeryturze, był niekwestionowanym autorytetem naukowym.

Marian Falkowski był Wielkopolaninem, co podkreślał z dużą dumą. Tę małą ojczyznę cenił w każdym wymiarze, z całym bogactwem przyrody i kultury, był z niej dumny, zawsze i wszędzie ją promował, niekiedy w sposób podświadomy i przypadkowy. Eksponował Wielkopolskę nawet w tytułach prac naukowych. Profesor był przyrodnikiem, przyjacielem ludzi, ale także roślin i zwierząt. Pasjonował się fotografią, malarstwem, uprawiał turystykę samochodową i pieszą. Kochał muzykę poważną. Interesował się sakralnym budownictwem drewnianym. Przede wszystkim służył nauce – ze wszystkich sił, w każdym czasie i miejscu.

Profesor nie znośił splendorów. Z otrzymanych odznaczeń i wyróżnień cenił najbardziej Medal Komisji Edukacji Narodowej, Medal im. Michała Oczapowskiego PAN oraz nagrodę Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki za dzieło *Trawy polskie*.

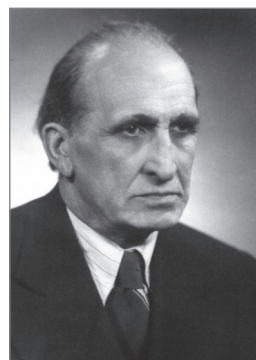
Zmarł 5 V 1999 r. i został pochowany na cmentarzu sołackim parafii św. Jana Vianneya w Poznaniu. Można dodać, że spoczął tam, gdzie ptaki słodko śpiewają, a umiłowane trawy cicho rosną.

Piotr Goliński

MIKOŁAJ KWINICHIDZE (1889–1968) – gleboznawca, współtwórca i kontynuator poznańskiej szkoły gleboznawczej zainicjowanej przez prof. Feliksa K. Terlikowskiego, związany z UP, a ostatnie dziesięć lat życia z WSR.

Niezwykła i niezapomniana postać profesora Mikołaja Kwinichidze urzekala każdego od pierwszej chwili. Przez prawie 50 lat w salach i laboratoriach Katedry Gleboznawstwa zwracała uwagę jego sylwetka potomka gruzińskiego górala, ogromna ruchliwość i aktywność, kontrastująca z usposobieniem artysty, myśliciela i wychowawcy, a wreszcie bystrość obserwacji i wrażliwość.

Mikołaj Kwinichidze urodził się 24 I 1889 r. w Witebsku na Białorusi, w niezamożnej rodzinie oficera rosyjskiej armii. Wykształcenie średnie pobierał początkowo w gimnazjum filologicznym w Witebsku, a następnie w Kijowie, gdzie w 1908 r. otrzymał maturę klasyczną. Studiował na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Kijowskiego. Tam bardzo szybko

znalazł się wśród postępowego odłamu studentów i za udział w demonstracjach studenckich został usunięty z uczelni po dwóch latach studiów, po czym skazany przez rząd carski na trzy lata zesłania do Guberni Wołogodskiej. Po powrocie z wygnania (1913) ponownie podjął studia w Państwowym Instytucie Handlowym w Kijowie, które przerwał wybuch pierwszej wojny światowej i wcielenie do wojska. Kolejne lata obejmowały znojną frontową tułaczkę. Wreszcie na początku 1920 r. został internowany w Polsce jako żołnierz oddziałów gen. Antona Denikina, sprzeciwiającego się bolszewickiemu przewrotowi w Rosji.

Po krótkim okresie pracy w wielkopolskich majątkach rolnych i cegielni pod Poznaniem, pod koniec 1920 r. został zatrudniony przez prof. Terlikowskiego w Katedrze Gleboznawstwa na stanowisku laboranta. Od tego momentu do końca życia losy Profesora były związane z tą jednostką, młodzieżą akademicką i kadrą naukową. Po raz trzeci, teraz na UP, zapisał się na studia. Był słuchaczem zwyczajnym na Wydziale Rolniczo-Leśnym, który ukończył w 1926 r., uzyskując dyplom inżyniera rolnictwa. W 1933 r. obronił rozprawę doktorską: *Czysty i mieszany siew układów: groch, owies i łubin jako czynniki zużytkowania nawozów fosforowych*. Jako starszy asystent rozwinął rozległe badania dotyczące żywienia roślin. Pod wpływem Feliksa Terlikowskiego skoncentrował się jednak na zagadnieniach gleboznawstwa terenowego. Od 1926 r. brał udział w zespołowej pracy nad kartografią gleb Wielkopolski i Pomorza, poświęcając się studiom nad żyznością i produktywnością oraz podstawami klasyfikacji gleb uprawnych i leśnych rozwijających się na osadach lodowcowych. Wkrótce stał się wybitnym znawcą tych zagadnień.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej przystąpił do odbudowy zrujnowanej Katedry Gleboznawstwa oraz podjął zainicjowane już wcześniej wykłady z gleboznawstwa terenowego i metodyki doświadczeń wegetacyjnych. W latach następnych, głównie po habilitacji na Wydziale Leśnym (1951) i objęciu w 1952 r. kierownictwa Katedry Gleboznawstwa, rozwijał badania kartograficzno-gleboznawcze w nadleśnictwach i gospodarstwach rolnych rozrzuconych niemal po całym kraju, które zakończyły się tworzeniem map glebowych Polski.

Będąc pod wpływem rosyjskiej i radzieckiej szkoły gleboznawstwa, w żarliwych dyskusjach wpajał licznemu i oddanemu zespołowi młodych współpracowników dialektyczne metody badań oraz kompleksowe spojrzenie na genezę i klasyfikację gleb. Uważał gleby leśne, mało zmienione przez człowieka, za podstawowy obiekt badań genetyczno-gleboznawczych. Glebom leśnym poświęcił wiele uwagi; ich poznanie umożliwiało zrozumienie procesów zachodzących w glebach uprawnych i było podstawą badań żyzności i klasyfikacji.

Konsekwentnie i z podziwu godną wytrwałością realizował idee Feliksa Terlikowskiego o pojmowaniu gleby jako złożonego układu abiotycznego i biotycznego, zmieniającego się nieustannie wskutek działania czynników glebotwórczych. Z pasją angażował się w zagadnienia trudne, zwłaszcza gdy rozwiązanie

przynosiło korzyści gospodarcze. Od 1955 r., widząc konieczność opracowania klasyfikacji gleb hydromorficznych, zorganizował w Katedrze zespół – późniejszych profesorów: Brunona Reimanna, Mariana Hoffmanna, Alojzego Kowalkowskiego i Jerzego Marcinka – do wszechstronnych badań nad próchnicą.

Po otrzymaniu nominacji profesora nadzwyczajnego (1954), a później zwyczajnego (1959) stanął na czele burzliwie formującej się poznańskiej przyrodniczej szkoły gleboznawczej. Zarysował główną tematykę badawczą nad przestrzenną zmiennością gleb, kierunkami przemian i przyrodniczą produktywnością gleb na potrzeby rolników i leśników. W badaniach brali udział uczniowie, późniejsi profesorowie: Wojciech Cieśla, Wojciech Dzieciołowski, Zdzisław Margowski, Zbigniew Prusinkiewicz i Stanisław Rząsa, a w kolejnym pokoleniu: Stanisław Drzymała, Andrzej Mocek i Wojciech Owczarzak.

Do wychowanków Profesora należeli też: prof. Marian Hoffmann, który zorganizował własną szkołę naukową na Wydziale Ogrodniczym w Katedrze Uprawy i Nawożenia Roślin, oraz prof. Jerzy Marcinek, który specjalizował się w hydrologii i systematyce gleb i utworzył Katedrę Gleboznawstwa i Rekultywacji na Wydziale Melioracji Wodnych.

Aktywność naukowa niezwykle skromnego uczonego i mistrza zaznaczała się w wielu działach i dyscyplinach nauk rolniczych. Wypromował ośmiu doktorów. Wprowadzał swoich uczniów do gremiów pozauczelnianych, do PAN-u, towarzystw i instytucji naukowych oraz gospodarczych. Zabiegał o powierzanie im odpowiedzialnych zadań organizacyjnych, istotnych w rozwoju naukowym.

Osobny rozdział w życiu Mikołaja Kwinichidze stanowi działalność organizacyjna i społeczno-naukowa w Polskim Towarzystwie Gleboznawczym. Był jego współzałożycielem i wieloletnim wiceprezesem, następnie prezesem honorowym i przewodniczącym Oddziału Poznańsko-Bydgoskiego. Za zasługi w tej dziedzinie został odznaczony Złotą Odznaką PTG (1961). Inicjował rozliczne dysputy, argumentując konsekwentnie i logicznie swoje dialektyczno-przyrodnicze stanowisko, nawet wówczas, gdy większość wyrażała inne poglądy. Szczególne zasługi położył, pracując w Komisji Genezy, Klasyfikacji i Kartografii Gleb, m.in. nad zagadnieniami klasyfikacji i nomenklatury gleb w różnych skalach, ujednoliceniem metod oznaczania uziarnienia oraz opracowaniem systematyki gleb Polski. Był członkiem wielu innych organizacji naukowych, w tym Międzynarodowego Towarzystwa Gleboznawczego i Botanicznego.

Głównym celem swej działalności społeczno-naukowej uczynił zbliżenie i powiązanie nauki z praktyką oraz przekazywanie najnowszych osiągnięć naukowych rolnictwu i leśnictwu. Stąd wynikały jego długoletnie bardzo żywe kontakty z wieloma instytucjami rolniczymi i leśnymi.

Profesor całe życie bez reszty poświęcił nauce i młodzieży. Był niezawodnym przyjacielem, szczególnie młodzieży akademickiej, do tego szczerym i sprawied-

liwym, ale bezkompromisowym i nieustępliwym, gdy uważał to za konieczne – zawsze dla dobra nauki i ludzi.

Zmarł w Poznaniu 24 I 1968 r., spoczywa na cmentarzu sołackim parafii św. Jana Vianneya w Poznaniu.

Alojzy Kowalkowski, Jerzy Marcinek, Andrzej Mocek

ZBYSZKO TUCHOŁKA (1909–1980) – specjalista w zakresie produkcji roślinnej i chemii rolnej, działalność naukowo-dydaktyczną rozpoczął na UP, a zakończył w 1979 r. w WSR, rektor w latach 1965–1972.

Zbyszko Tuchołka pochodził z ziemi żnińskiej na Kujawach. Urodził się 24 VIII 1909 r. w rodzinie ziemiańskiej w Marcinkowie Dolnym. Jego matka, Helena Eugenia, pochodziła z Korytowskich, a ojciec Wiesław Konstanty herbu Korzbok był pierwszym polskim starostą powiatu żnińskiego, a także wiceprezesem Banku Cukrownictwa. Po ukończeniu Gimnazjum im. Gotthilda Bergera w Poznaniu Zbyszko został przyjęty na Wydział Rolniczo-Leśny UP (1928). W trakcie studiów, co było w zwyczaju ówczesnej młodzieży akademickiej, odbył służbę wojskową w szkole podchorążych artylerii.

Zainteresowany doskonaleniem zawodowym, kilkakrotnie podejmował praktykę w majątkach rolniczych. Studia rolnicze ukończył w 1935 r. ze stopniem magistra inżyniera, wkrótce rozpoczął pracę jako asystent hodowlany w Gospodarstwie Nasiennym Kleszczewo. W latach 1936–1939 był prezesem Powiatowego Koła Doświadczalnego w Żninie, a już w 1936 r. opublikował pierwszą pracę naukową w czasopiśmie „Uprawa Roślin i Nawożenie”.

Działalność zawodową Profesora przerwał wybuch drugiej wojny światowej. W bitwie nad Bzurą został ranny i dostał się do niewoli niemieckiej, w której przebywał do końca wojny. W tych niezmiernie trudnych okolicznościach starał się utrzymać i rozwijać pasje zawodowe. Z wielkim zaangażowaniem osobistym poświęcił się kształceniu współtowarzyszy niedoli, prowadząc liczne kursy rolnicze. Natomiast tuż po zakończeniu wojny w Delmenhorst i Badbergen wykładał w szkołach rolniczych dla żołnierzy Polskiej Samodzielnej Brygady Spadochronowej (PSBS) i Polaków. Przy wydatnej pomocy dowództwa PSBS opracował i wydał kilka skryptów dla uczestników kursów rolniczych, w tym: *Stosowanie nawozów organicznych i mineralnych* oraz *Uprawa roślin* i *Maszynoznawstwo*.

Po powrocie do kraju (1946) pracował przez dwa lata jako kierownik referatu ekonomiczno-statystycznego w Państwowych Nieruchomościach Ziemskich Okręgu Lubuskiego. Następnie podjął pracę na stanowisku asystenta w Kate-

drze Chemii Rolnej UP. W pierwszym okresie działalności naukowej prowadził badania nad opracowaniem nowych nawozów na potrzeby przemysłu, na bazie wody amoniakalnej, gazowego amoniaku oraz termofosfatu magnezowego. Doktoryzował się w 1951 r. na podstawie rozprawy *Sposób rozmieszczenia różnych form superfosfatu w glebie a przebieg procesu uwstecznienia P_2O_5* . Zagadnienia stosowania i działania nawozów fosforowych, istotne dla ówczesnego rolnictwa, dominowały w pracy zawodowej Profesora. W latach pięćdziesiątych XX w. podjął pionierskie badania dotyczące nawożenia magnezem i mikroelementami, szczególnie borem i manganem. Prace badawcze nad zasobnością gleb w przyswajalny magnez, potrzebami nawożenia tym składnikiem i poszukiwania źródeł nawozów magnezowych, rozpoczęte w 1955 r., należały do nowatorskich w kraju. Zwrócił uwagę na możliwość wykorzystania dolomitu, serpentynitu oraz różnych form wapna odpadowego, w tym z hut cynku. Dzięki staraniom Profesora na początku lat sześćdziesiątych sprowadzono dolomit z południa Polski i zastosowano go w licznych państwowych gospodarstwach rolnych ówczesnego województwa poznańskiego. Zwłaszcza na glebach o niskiej zasobności w przyswajalny magnez uzyskano znaczne zwwyżki plonów.

W 1955 r. doktor Tuchółka został mianowany na stanowisko docenta i objął kierownictwo Katedry Chemii Rolnej, którą prowadził przez 24 lata, tj. do 1975 r. W 1965 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1970 r. – profesora zwyczajnego.

Podjęmowane prace badawcze Profesor ujmował wieloaspektowo, prowadząc wnikliwe badania nad przemianą substancji organicznej w glebie w zależności od nawożenia organiczno – mineralnego, a także wartością nawozową odpadów rolniczych. W tej problematyce, Marceli Andrzejewski, późniejszy profesor, w 1960 r. obronił pracę doktorską pod kierunkiem Profesora.

Zbyszko Tuchółka przez wiele lat aktywności naukowej zajmował się też problematyką stosowania nawozów azotowych. Dowiódł ich efektywności w zależności od precyzyjności rozmieszczenia, zwłaszcza stosowanych pogłównie na zboża. Rozpoczął szeroko zakrojone prace nad skonstruowaniem stosownego rozsiewacza, co zakończyło się sukcesem w postaci prototypu ze świadectwem autorskim Urzędu Patentowego (nr 38 508 z 20 V 1980).

Profesor odegrał znaczącą rolę w rozwiązywaniu problemów polskiego rolnictwa po drugiej wojnie światowej. Był wybitnym znawcą chemii rolnej i oddziaływał na rozwój tego obszaru nauki. Jego prace miały duże znaczenie aplikacyjne. Prowadził aktywną działalność popularyzatorską, wykorzystując formę pogadanek radiowych i telewizyjnych, prelekcji oraz liczne kontakty z włodarzami gospodarstw rolnych. Dzięki ogromnej wiedzy i wyjątkowym cechom charakteru był wybitnym nauczycielem akademickim, a jego wykłady cieszyły się wielkim zainteresowaniem.

Czy na podstawie dorobku własnego i następców można twierdzić o powstaniu własnej szkoły naukowej? Niezaprzeczalnie tak. Należy jednak dodać, że w naukach przyrodniczych, które reprezentował Profesor, osiągnięcia drugiej połowy XX w. uległy pomniejszeniu w wyniku ogromnego postępu biologicznego i technologicznego.

Pod kierunkiem Profesora ok. 200 studentów ukończyło studia magisterskie. Był promotorem 20 doktoratów oraz recenzentem wielu prac habilitacyjnych i wniosków na nominacje profesorskie. W 1976 r. Uniwersytet im. Marcina Lutra w Halle nadał Profesorowi tytuł *honoris causa*. Otrzymał też trzy nagrody I stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, nagrody Ministra Rolnictwa oraz liczne od organizacji rolniczych. Został odznaczony Krzyżem Kawalerskim i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, a przez Wojewódzką Radę Narodową w Poznaniu i Bydgoszczy medalami za szczególne zasługi dla rozwoju tych województw. Otrzymał też m.in. Medal Komisji Edukacji Narodowej, Złotą Odznakę ZNP i Honorową Odznakę Miasta Poznania.

Wybitna osobowość predysponowała Profesora do pełnienia ważnych funkcji na uczelni. Był prodziekanem, a następnie dziekanem Wydziału Rolniczego, natomiast w latach 1965–1972 rektorem WSR.

Profesor pracował z pełnym oddaniem nie tylko dla dobra nauki, dydaktyki i funkcjonowania uczelni, był też jej ambasadorem, pełniąc zaszczytne funkcje, m.in.: członka Komitetu Gleboznawstwa i Chemii Rolnej V Wydziału PAN, Rady Naukowo-Technicznej przy Ministrze Rolnictwa, rad naukowych Instytutów: Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa, Przemysłu Zielarskiego, Krajowych Włókien Naturalnych, a także kierownika naukowego oddziału gorzowskiego IUNG, przewodniczącego Rady Muzealnej Muzeum Rolnictwa w Szreniawie, wiceprezesa oddziału poznańskiego Towarzystwa Gleboznawczego, Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego i Botanicznego, członka PTPN i Komitetu Redakcyjnego „Poradnika Gospodarskiego”.

W jego działalności naukowej uczestniczyli współpracownicy, a także studenci przygotowujący pod kierunkiem Profesora prace dyplomowe. Obszary badawcze związane z nawozami naturalnymi, organicznymi, a następnie z próchnicą glebową rozwinął prof. Marcei Andrzejewski, a dotyczące efektywności azotu przejął prof. Kazimierz Lehmann. Kontynuatorami byli też profesorowie: Jacek Czekala, Witold Grzebisz i Jean Bernard Diatta oraz liczne grono młodszych adeptów nauki.

Profesor Zbyszko Tuchołka był człowiekiem o nieprzeciętnym umyśle, jednocześnie bardzo skromnym, niezwykle pracowitym, wszystkim życzliwym i pomocnym – zwłaszcza studentom. Cieszył się ogromnym autorytetem i sympatią nie tylko społeczności akademickiej, lecz także rolniczej. Był to wielki rolnik ziemi wielkopolskiej, której służył całym sercem przez całe swoje pracowite

życie. Wybitne walory jego charakteru sprawiły, że pozostanie w pamięci jako wzór człowieka, gorącego patrioty, oddanego bez reszty polskiemu rolnictwu.

Zmarł 6 VII 1980 r., spoczywa w rodzinnym grobowcu na cmentarzu parafialnym w Gąsawie koło Żnina.

Witold Grzebisz, Maria Biber

Ważnym działem w naukach agronomicznych była mikrobiologia rolnicza. Badania nad wpływem substancji biologicznie czynnych zainicjował prof. Józef Duda. Po jego przedwczesnej śmierci i kilkuletnim kierowaniu zespołem przez prof. Karola Zodrowa badania nad rolą drobnoustrojów glebowych w szerszym biologiczno-ekologicznym aspekcie rozwinęła **PROF. JULIA GOŁĘBIOWSKA (1913–1993)**. Profesor zainicjowała i zajmowała się relacjami pomiędzy populacjami mikroorganizmów glebowych w obrębie grup taksonomicznych, funkcjonalnych i troficznych, a także reakcjami drobnoustrojów na czynniki środowiskowe oraz przemianami materii organicznej i mineralnej w glebach rolniczych. Na potrzeby badań opracowano i wdrożono nowe metody mikroskopowe i biochemiczne. Wraz z upowszechnianiem w rolnictwie chemicznych środków ochrony Profesor zainicjowała badania nad ich oddziaływaniem na drobnoustroje glebowe. Kontynuatorami jej osiągnięć i myśli naukowej byli profesorowie: Wanda Weyman-Kaczmarkowa, Henryk Kaszubiak i Aleksandra Sawicka oraz doc. Zofia Pędziwilk.

Do rozwoju badań z zakresu technik rolniczych znacząco przyczynił się **PROF. STANISŁAW WERES (1911–1980)**, urodzony i wykształcony we Lwowie, asystent prof. Czesława Kanafojskiego. Dzięki doświadczeniu zdobytemu w państwowych organach centralnych władze Wydziału Rolniczego, jeszcze w strukturach UP, powierzyły mu organizację i kierowanie Zakładem, a później Katedrą Maszynoznawstwa Rolniczego. Profesor przewidywał dynamiczny rozwój techniki rolniczej i konieczność kształcenia mechanizatorów rolnictwa. Jego niebywałym osiągnięciem było oddanie do użytku, zaprojektowanego według własnych założeń, nowego obiektu (1957). Był to najnowocześniejszy w kraju i wyróżniający się w skali Europy zespół budynków o przeznaczeniu naukowo-dydaktycznym, po rewitalizacji funkcjonujący do dziś.

Oryginalne kierunki badawcze realizowane przez Profesora obejmowały początkowo problematykę silników spalinowych, co poza dorobkiem naukowym przyniosło wymierne korzyści gospodarce. Dalsze badania zespołowe doprowadziły do powstania oryginalnych metod i przyrządów pomiarowych oraz nowych koncepcji związanych z optymalizacją parametrów pracy maszyn i narzędzi rolniczych.

Wielokierunkowe badania Profesora są nadal rozwijane przez uczniów, z których liczne grono osiągnęło znaczącą pozycję w różnych ośrodkach naukowych. W swej jednostce na szczególne podkreślenie zasługuje prof. Tadeusz Sęk, specjalista w zakresie eksploatacji maszyn rolniczych, autor uznanych podręczników i skryptów akademickich. O udziale profesora Sęka w kształceniu kadr świadczy fakt, że sześciu z jego wypromowanych doktorów uzyskało tytuł profesora.

Rozwój inżynierii współczesnego rolnictwa jest udziałem kolejnych profesorów. Wśród nich, Adam Krysztofiak jest twórcą badań nad optymalizacją parametrów technicznych i eksploatacyjnych agregatów ciągnikowych, przez 20 lat kierując Instytutem. Badania z zakresu terramechaniki, tj. oddziaływania pojazdów rolniczych na właściwości gleby podjął Zbigniew Błaszczewicz, modelowania na potrzeby eksploatacji maszyn – Czesław Rzeźnik, problematykę erozji wodnej gleb – Leszek Piechnik, a erozji wietrznej i technik rekultywacji jezior – Stanisław Podsiadłowski. Dalsze zagadnienia to technika ochrony roślin rozwijana przez Andrzeja Gajtkowskiego i automatyzacja oraz robotyzacja w produkcji mleka – przez Mariana Lipińskiego.

Jednym z najnowszych kierunków badawczych, przełożonym też na nowe możliwości kształcenia, jest problematyka zastosowań technologii informatycznych w rolnictwie, zainicjowana przez prof. Jerzego Weresa – syna Stanisława Weresa. Do tego zespołu dołączyli profesorowie – Wojciech Mueller i Piotr Boniecki.

Obecna jednostka pod nazwą Instytut Inżynierii Biosystemów, kierowana od 2011 r. przez prof. Jacka Przybyłą, prowadzi badania nad udziałem inżynierii rolniczej w szerokim doskonaleniu technicznym sektora rolno-spożywczego. Badania obejmują w szczególności: innowacyjne techniki i technologie produkcji rolniczej oraz wytwarzanie energii odnawialnej, a ponadto – tworzenie i wdrażanie innowacyjnych systemów informatycznych wspomagających produkcję rolniczą.

Biologia w rolnictwie

Nie byłoby rozwoju rolnictwa i leśnictwa bez głębokich podstaw biologicznych, a pełniej – podstaw biologiczno-chemicznych. Doceniono te dziedziny już w trakcie organizowania Wydziału Rolniczo-Leśnego na UP.

Twórcą Wydziału był prof. Bronisław Niklewski – botanik, mikrobiolog i fizjolog roślin. Ważne zaplecze kadrowe stanowili też profesorowie: Edmund Malinowski – genetyk, Ludwik Sitowski – zoolog, Bolesław Namysłowski – botanik, Witold Kulesza – biolog lasu i ekolog. Kilka lat później dołączył prof. Konstanty Stecki – botanik, fitosocjolog i dendrolog.

Profesorów: Andrzeja B. Legockiego, Jerzego Pawełkiewicza, Jana B. Sokołowskiego, Konstantego M. Steckiego i Jana Wojciechowskiego uznano luminarzami nauk biologicznych.

ANDRZEJ BOGUSŁAW LEGOCKI (UR. 1939) – biochemik, jeden z najwybitniejszych poznańskich uczonych, prezes PAN w latach 2003–2006, twórca i wieloletni dyrektor Instytutu Chemii Bioorganicznej PAN, przez ćwierćwiecze związany z AR w Poznaniu.

Urodził się 21 X 1939 r. w Rychwale pod Koninem. Świadectwo dojrzałości otrzymał w roku 1956 w Liceum im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu. Studiował chemię na Wydziale Matematyczno-Fizyczno-Chemicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Po ukończeniu studiów (1961) i rocznym stażu w Zakładach Zielarskich „Herbapol” rozpoczął studia doktoranckie w Katedrze Biochemii ówczesnej WSR pod kierunkiem prof. Jerzego Pawełkiewicza. Na tej uczelni zdobył wszystkie stopnie i tytuły naukowe, w tym profesora nadzwyczajnego (1977) i profesora zwyczajnego (1985).

W opinii Profesora trzy wielkie osobowości wywarły przemożny wpływ na jego drogę życiową. Pierwszym był wybitny chemik prof. Jerzy Suszko, kurator Koła Naukowego Chemików, z którym był związany w trakcie studiów. Drugim – prof. Maciej Wiewiórowski, opiekun jego pracy magisterskiej. Natomiast karierę naukową rozpoczął u boku znakomitego biochemika – prof. Jerzego Pawełkiewicza, promotora pracy doktorskiej.

Rozprawa doktorska Andrzeja Legockiego dotyczyła biosyntezy białka u roślin wyższych, problematyki szczególnie fascynującej biochemików lat sześćdziesiątych ubiegłego stulecia. Był to nowy kierunek badawczy Katedry Biochemii, który wkrótce podjęli współpracownicy i uczniowie. Rezultatem badań było wyodrębnienie i scharakteryzowanie makrocząsteczkowych komponentów złożonego procesu biosyntezy białka u roślin. Wyizolowano szereg specyficznych, w tym izoakceptorowych, transferowych rodzajów RNA (tRNA). Badano również enzymy – syntetazy aminoacylo-tRNA. Opracowano nowe techniki izolowania tych makrocząsteczek, oparte na chromatografii powinowactwa i chromatografii hydrofobowej. W pracach nad biosyntezą roślinnych kwasów rybonukleinowych izolowano niektóre enzymy uczestniczące w ich biosyntezie. Wartość tych badań polegała na rozpoznawaniu szczegółowych mechanizmów odszyfrowujących informacje genetyczne zawarte w jądrze komórkowym roślin modelowych.

Profesor Legocki stworzył rozpoznawalną w kraju szkołę naukową biologii molekularnej roślin. Główne kierunki zainteresowań badawczych skupiały się wokół biologicznego przyswajania wolnego azotu w układach symbiotycznych roślin motylkowatych i bakterii glebowych rodzaju *Rhizobium*. W jego pracowni adaptowano także metodykę transformowania roślin za pomocą wektorów DNA i wyprowadzania linii roślin transgenicznych kodujących białka użyteczne dla celów praktycznych. Przykładem tych nowatorskich badań w Polsce było udokumentowane wykorzystywanie otrzymanych roślin transgenicznych do przygotowania szczepionek pokarmowych dla zwierząt i ludzi przeciwko chorobom wywoływanym przez patogeny.

W latach siedemdziesiątych Profesor aktywnie działał w Międzyuczelnianym Instytucie Biochemii, afiliowanym przy AR, uczestnicząc jednocześnie w międzynarodowym życiu naukowym. W maju 1977 r. w Błażewku pod Poznaniem zorganizował konferencję *Translation of Natural and Synthetic Polynucleotides* z udziałem wybitnych naukowców z zagranicy. W spotkaniu uczestniczył laureat Nagrody Nobla, współodkrywca kodu genetycznego prof. Severo Ochoa. Dla młodych badaczy była to pierwsza okazja nawiązania kontaktów zagranicznych, bo w owych latach wyjazdy na staże do innych krajów należały do rzadkości. Dzięki temu mogli zapoznać się ze zdobyczami nauki światowej. Z wieloma uczestnikami tej konferencji Profesor utrzymywał przez lata kontakty naukowe lub z nimi współpracował.

W latach 1988–2003 Andrzej B. Legocki pełnił funkcję dyrektora Instytutu Chemii Bioorganicznej PAN. W czasie jego kadencji została wybudowana nowa siedziba Instytutu i Ośrodka Nauki PAN przy ul. Henryka Wieniawskiego. W 1993 r. powołał do życia Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe (PCSS), afiliowane przy Instytucie Chemii Bioorganicznej, które rychło stało się

wiodącym ośrodkiem informatycznym w kraju, obejmującym Centrum Badańcze Polskiego Internetu Optycznego. Jako dyrektor Instytutu, jednego z najlepszych instytutów badawczych w Polsce i Europie, Profesor czynnie uczestniczył w działalności PAN oraz życiu wielu organizacji naukowych.

Szereg uczelni nadało profesorowi Andrzejowi Legockiemu godność doktora *honoris causa*: Akademia Rolnicza w Poznaniu (2002), Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (2003), Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (2004) oraz Uniwersytet Szczeciński (2006). W 2015 r. na UPP miało miejsce uroczyste odnowienie doktoratu Profesora, po 50 latach od jego nadania.

Szczególnym momentem w życiu zawodowym profesora Legockiego był rok 2003. To początek objęcia najwyższego w Polsce urzędu w nauce – prezesa PAN. Ogromne, historycznej rangi wyróżnienie. Dla uczelni, z którą przez tyle lat Profesor był związany, był to czas wzruszenia, radości i dumy. Drogę do tej funkcji poprzedziła nie tylko wyteżona praca naukowa, lecz także zdobywanie doświadczenia przez pełnienie różnych funkcji w instytucjach nauki: wiceprezesa (1990–1996) i prezesa (1996–2002) oddziału poznańskiego PAN, a wcześniej przewodniczącego Komitetu Biochemii i Biofizyki PAN (1987–1993), do którego należał od 1983 r.

W działalności pozanaukowej profesor Legocki zainicjował i walnie przyczynił się do restytucji Fundacji Zakłady Kórnickie założonej w 1925 r. z darowizny Władysława hr. Zamoyskiego oraz jego matki Jadwigi z Działyńskich Zamoyskiej, a rozwiązanej w 1952 r. Restytucja Fundacji na mocy ustawy sejmowej z września 2001 r. była niebywałym sukcesem Profesora. Od tego momentu, przez 17 lat Profesor pełnił społeczną funkcję przewodniczącego jej Rady Kuratorów.

Publikacje w najlepszych czasopismach, wykłady na najpoważniejszych konferencjach krajowych i zagranicznych, udział w pracach redakcji czasopism naukowych oraz zaproszenia do najsłynniejszych ośrodków na świecie, a także członkostwa w tak prestiżowych organizacjach, jak „Academia Europaea” (od 1994), „European Molecular Biology Organization” (EMBO, od 2000) czy akademii skandynawska „ScanBalt Academy” (od 2004) są wykładnikami pozycji zajmowanej przez Profesora we współczesnej biologii molekularnej. Był członkiem zarządu „International Society of Plant Molecular Biology” (1982–1989); wiceprzewodniczącym „European Academies Scientific Advisory Council” oraz współprzewodniczącym „EU Technology Platform Plants for the Future” (2003–2006). W latach 1996–1999 był współdyrektorem Polskiej Sieci Biologii Molekularnej i Komórkowej UNESCO/PAN. Uczestniczył w pracach rad redakcyjnych czasopism: „Plant Science” (1982–2007), „Acta Biochimica Polonica” (1980–2008), „The Plant Journal” (1991–1999), „Cellular and Molecular Biology Letters” (1995–2008), „BioTechnologia” (od 2011), „Postępy Biochemii” (od 2015) oraz „Nauka” (od 2012).

Profesor Legocki zasłużył się także jako wychowawca młodych generacji biochemików. Wypromował 24 doktorów, kilkudziesięciu magistrantów. Wielu spośród nich jest dziś profesorami i stworzyło własne szkoły naukowe, niektórzy pracują za granicą. Pierwszym jego doktorantem był Tomasz Twardowski (1974), a inni to m.in.: Ewa Czarnecka-Verner, Andrzej Konieczny, Michał Sikorski, Krzysztof Szczygłowski, Wojciech Karłowski i Cezary Mądrzak.

Andrzej B. Legocki został odznaczony Krzyżem Kawalerskim (1981), Oficerskim (2000) i Komandorskim (2012) Orderu Odrodzenia Polski. Otrzymał Nagrodę Jakuba Karola Parnasa Polskiego Towarzystwa Biochemicznego (1978), Ministra Edukacji Narodowej I stopnia (1986) oraz medal 200-lecia Uniwersytetu w Georgii, USA (1988). Został uhonorowany Medalem Wojewody Poznańskiego *Ad Perpetuam Rei Memoria* (1993) i Medalem im. Leona Marchlewskiego Wydziału II PAN (2000). Został laureatem Złotego Hipolita (2010), Honorowym Obywatelem Rychwała (2005), Zasłużonym Obywatelem Miasta i Gminy Kórnik (2011), Honorowym Obywatelem Miasta Poznania (2014). W 2014 r. został prezesem Polskiego Towarzystwa Biochemicznego, a od 2012 – przewodniczy Radzie Zarządzającej programem Akademicki Poznań. Jest członkiem Rady Społecznej przy Arcybiskupie Metropoliece Poznańskim. W 2018 r. Profesor otrzymał medal *Alumno Bene Merenti*, przyznawany wybitnym absolwentom UAM, którzy rozslawili imię uczelni, nie będąc jej pracownikami.

Profesor ma duszę humanisty, zawsze znajdując czas na przygotowywanie własnych opracowań historycznych (np. wykład *O współczesnym rozumieniu polskości*) oraz filozoficznych (m.in. *Naukowe definicje życia*), a także rozważań dotyczących współczesnej sztuki. Jest doskonałym jej znawcą, miłośnikiem i propagatorem malarstwa polskiego.

Wiele pięknych słów dedykowanych Profesorowi zapisali uczniowie i przyjaciele, nauczyciele i osoby doceniające osiągnięcia i rolę Andrzeja B. Legockiego w polskiej i światowej nauce. Z ogromną życzliwością dostrzeżono „talent i umiłowanie pracy”⁴²⁷, „głębką wrażliwość na piękno [...], umiejętność twórczego łączenia pracy naukowej w dziedzinach ścisłych z wielkim otwarciem na to, co człowiekowi mogą dać nauki humanistyczne”⁴²⁸. Nie ma też granic wdzięczność poznaniaków, pracowników UAM, Instytutu Chemii Bioorganicznej i tej pierwszej – WSR, dzisiejszego Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu.

Ryszard Słomski

⁴²⁷ J. Pawełekiewicz, *Gratulacje*, [w:] *Doctor Honoris Causa Andrzej Bogusław Legocki. Akademia Rolnicza im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu*, red. R. Słomski, A. Wójtowicz, Poznań 2002, s. 31.

⁴²⁸ M. Jędraszewski, *Gratulacje*, [w:] tamże, s. 43.

JERZY PAWEŁKIEWICZ (1922–2008) – chemik, wybitny biochemik i współtwórca podstaw nowoczesnej biologii molekularnej w środowisku poznańskim, znakomity dydaktyk, bez reszty oddany służbie na rzecz nauki.

Urodził się w Częstochowie 16 X 1922 r. W tym mieście ukończył szkołę podstawową i średnią. W latach okupacji rozpoczął studia na Tajnym Uniwersytecie Ziemi Zachodnich, które po wyzwoleniu kontynuował na Wydziale Matematyczno-Fizyczno-Chemicznym UP, kończąc je w 1947 r.

Jerzy Pawełekiewicz rozpoczął działalność naukową pod kierunkiem prof. Stanisława Glixellego w Katedrze Chemii Ogólnej Wydziału Rolniczo-Leśnego UP. Po dwóch latach przeniósł się do Instytutu Przemysłu Skórzanego, a następnie podjął pracę w Centralnym Instytucie Standaryzacji Ministerstwa Handlu Zagranicznego. Stopień doktora chemii uzyskał w 1952 r. W tym czasie pracował już w Katedrze Technologii Rolnej WSR. Stanowisko docenta uzyskał w 1954 r., a rok później objął kierownictwo Katedry Chemii Ogólnej. W roku 1956 powierzono mu prowadzenie utworzonej Katedry Biochemii. W niedługim czasie uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego (1960) i profesora zwyczajnego (1967). Został też członkiem PAN. W latach 1965–1966 był dziekanem Wydziału Rolniczego.

W Katedrze Technologii Żywności pracował pod kierunkiem prof. Józefa Janickiego, niezwykle sprawnego organizatora życia naukowego. Profesor Janicki, jak na owe czasy, wyjeżdżał sporo za granicę, przywożąc do kraju nowiny naukowe, np. o ważnym kofaktorze metabolizmu węglowodanów i tłuszczów czy czynniku krwiotwórczym – witaminie B₁₂. Cząsteczka tej witaminy ma złożoną budowę chemiczną i prof. Janicki zasugerował, aby jej badaniem zajął się dr Jerzy Pawełekiewicz. Ten przystał na to z ochotą. Wkrótce mógł wyjechać na kilkumiesięczny staż do pracowni dr. Stanisława Kona w Instytucie Badania Żywności w Shenfield koło Reading w Wielkiej Brytanii. Młodemu badaczowi ten wyjazd umożliwił nie tylko poznanie nowej problematyki, lecz także nawiązanie osobistych kontaktów z renomowanymi uczonymi reprezentującymi dziedzinę jego zainteresowań badawczych. Dla przybysza z Polski, zwłaszcza wtedy, miało to znaczenie niebagatelne. Ważne dla rozwoju jego zainteresowań było też spotkanie w Wielkiej Brytanii z odkrywcą witaminy B₁₂, Lesterem Smithem oraz Doroty M.C. Hodgkin – laureatką Nagrody Nobla za rozwiązanie struktury przestrzennej tej witaminy.

W działalności naukowo-badawczej profesora Pawełekiewicza można wyróżnić dwa okresy. Pierwszy (1950–1967) obejmuje prace nad witaminą B₁₂, a drugi (od 1967) jest poświęcony badaniom nad biosyntezą białka. W latach sześćdziesiątych zacierają się granice między chemią organiczną, nieorganiczną i fizjologiczną, nastąpił też intensywny rozwój biochemii oraz biologii molekularnej.

larnej. Pod kierunkiem Profesora w Katedrze Biochemii, wówczas jedynej tego typu na uczelniach rolniczych, podjęto intensywne badania nad chemiczną strukturą oraz sposobami biologicznej syntezy *in vivo* i *in vitro* witaminy B₁₂ i jej pochodnych. Znaczącym osiągnięciem Profesora w tej dziedzinie było przeprowadzenie szczegółowych badań nad strukturą i modyfikacją chemiczną korynoidów z różnych szczepów bakterii oraz biosyntezą poszczególnych fragmentów tej niezwyklej cząsteczki. Wyniki tych badań były publikowane prawie wyłącznie w renomowanych czasopismach biochemicznych, a Katedra poznańskiej uczelni rolniczej stała się rozpoznawalna w ośrodkach naukowych na całym świecie. Nad zgłębianiem wymienionych zagadnień współpracowali z Profesorem: Bogusław Bartosiński, Zenon Schneider, Witold Walerych oraz Henryka Wierzbicka i Bolesław Zagalak.

Dalsze możliwości rozwoju profilu badawczego Profesora (zaistniałe w latach 1964–1972) były związane z przeniesieniem jednostki do nowego gmachu przy ulicy Wołyńskiej. Zmienione warunki lokalowe i wyposażenie w dobrą jak na owe czasy aparaturę badawczą miały istotny wpływ na poziom prac podejmowanych w następnych latach, z nawiązaniem do współczesnych zagadnień biologii molekularnej. W tym czasie Profesor podjął nową problematykę dotyczącą biosyntezy białka, tworząc od podstaw warsztat metodyczny. Skupił się na pierwszych etapach biosyntezy, wybierając do tego materiał roślinny jako główny model doświadczalny. Wytaczał kierunki, w których później rozwijała się tematyka badawcza poznańskiego środowiska biochemicznego. Do prac w tym zakresie włączył się jego uczeń Andrzej B. Legocki.

W 1972 r. Jerzy Pawełekiewicz zainicjował utworzenie pionierskiej placówki środowiskowej – Międzyuczelnianego Instytutu Biochemii. Niebawem został pierwszym jego dyrektorem. Koordynując ogólnokrajowy program „Biologia molekularna i inżynieria genetyczna roślin”, odniósł ogromny sukces w podniesieniu rangi badań biochemicznych nad roślinami w Polsce. Do badań została włączona cała grupa młodych biochemików, w większości późniejszych profesorów. Poza wspomnianym Andrzejem B. Legockim byli to: Andrzej Guranowski, Hieronim Jakubowski, Wojciech Kędzierski, Andrzej Konieczny, Cezary Mądrzak, Michał Sikorski, Tomasz Twardowski, Witold Walerych, Henryka Wierzbicka i Janina Zawielak, a spoza Katedry Sławomir Bartkowiak i Halina Augustyniak. W projekcie współpracowało 36 krajowych zespołów badawczych.

Profesor wypromował 27 doktorantów, z których dziesięcioro uzyskało stopień doktora habilitowanego, a czterech tytuł profesora: Witold Walerych, Andrzej Legocki, Zenon Schneider i Andrzej Guranowski. Był recenzentem rozpraw doktorskich i dorobku w przewodach habilitacyjnych wielu dzisiejszych profesorów. Będąc już na emeryturze, działał w Komisji Doktorskiej Instytutu Chemii Bioorganicznej PAN w Poznaniu, pozostając w pamięci jako niezwykle dociekliwy i wymagający egzaminator.

Profesor Pawełekiewicz cieszył się opinią znakomitego nauczyciela akademickiego. Jego wykłady z biochemii obejmowały trudną dla studentów rolnictwa i ogrodnictwa tematykę, a mimo to cieszyły się wielką popularnością. Zadziwiała prostotą przekazu i bogactwem naukowych nowinek. Po wielu latach absolwenci z dużym uznaniem wspominają Profesora jako doskonałego wykładowcę.

Imponująco przedstawia się udział Profesora w pozauczelnianych gremiach, m.in. był członkiem Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej, Rad Naukowych Instytutu Biologii UAM, Instytutu Genetyki Roślin PAN oraz Instytutu Biochemii i Biofizyki PAN, przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Chemii Bioorganicznej PAN oraz członkiem licznych towarzystw naukowych i komisji ministerialnych.

W Kolegium Rungego ówczesnej AR odbyła się 15 X 2002 r. się uroczystość jubileuszowa z okazji osiemdziesiątych urodzin profesora Jerzego Pawełekiewicza. W dowód wielkiego uznania i ogromnego szacunku na uroczystości zjawilo się blisko 150 osób współpracujących z nim w przeszłości. Wśród gości było wielu biochemików, którzy osiągnęli wysokie pozycje w nauce. Profesorowie Zenon Schneider, Andrzej B. Legocki oraz Ryszard Słomski wygłosili znaczącej wagi wykłady. Trwałym wspomnieniem tego wydarzenia jest okolicznościowy zeszyt „Biotechnologii” (2002) poświęcony jubilatowi.

Działalność profesora Pawełekiewicza może być wzorem dla młodej generacji biochemików, jak organizować warsztat naukowy w trudnych warunkach, przy małych i często niedostatecznych środkach, a dzięki uporowi badawczemu, wytrwałości i świadomemu dążeniu do celu uzyskiwać wyniki naukowe o najwyższej wartości. Profesor utworzył i rozwinął doskonałą szkołę poznańskiej biochemii. Jej efekty są widoczne w wielu placówkach naukowych, a profesorska lista jego uczniów i współpracowników jest długa i obejmuje niejedną kontynent. W macierzystej Katedrze, dziś Biochemii i Biotechnologii, którą od lat kieruje prof. Ryszard Słomski, wiele inicjatyw Profesora nie straciło na aktualności.

I jeszcze jeden wątek – refleksja nad osobowością Profesora. Najkrócej mówiąc, to luminarz nauki i wielki autorytet, przed którym złożenie pokłonu byłoby obowiązkiem. Najlepiej jednak zacytować słowa prof. Andrzeja B. Legockiego, ucznia i przyjaciela: „Profesor Jerzy Pawełekiewicz był człowiekiem, któremu służba na rzecz nauki wypełniła bez reszty całe życie. Ktokolwiek i kiedykolwiek miał okazję z Nim się spotkać na trwałe pozostaje pod Jego urokiem. Prawdziwa skromność, wielkoduszność i wielka erudycja są niedoścignionymi przymiotami Jego osobowości”⁴²⁹.

Ostatnia doświadczalna praca Jerzego Pawełekiewicza i współautorów *Nucleotide sequence of nuclear tRNA(Gly) genes and tRNA(Gly) pseudogenes from*

⁴²⁹ A.B. Legocki, *Esej na jubileusz 80-lecia Profesora Jerzego Pawełekiewicza*, „Biotechnologia” 2002, 3 (58), s. 10.

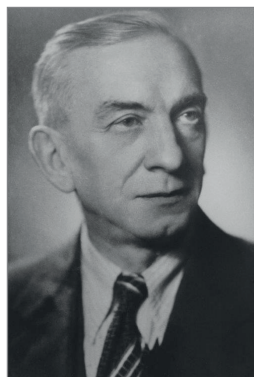
yellow lupin (Lupinus luteus): expression of the tRNA(Gly) genes in vitro and in vivo została opublikowana w 1997 r. w „Acta Biochimica Polonica”, a ostatni opublikowany tekst autorstwa Profesora, krótkie wspomnienie: *Reminiscences* ukazał się również w tym czasopiśmie, z okazji jego 50-lecia.

Profesor był nagradzany, ale czy stosownie do osiągnięć? Chyba nie. Otrzymał nagrodę państwową I stopnia (1974), nagrody ministra do spraw szkolnictwa, nie wspominając o wyróżnieniach na szczeblu uczelnianym. Profesorowi przyznano m.in. Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, a u schyłku życia – Statuetkę Złotego Hipolita (2008). Za całokształt osiągnięć i niezwykle promowanie macierzystej uczelni został uhonorowany przez AR doktorem *honoris causa* (1995).

Profesor zmarł 5 X 2008 r. w Poznaniu, spoczywa na cmentarzu komunalnym w Częstochowie, u boku wcześniej zmarłej małżonki.

Ryszard Słomski

JAN BOGUMIŁ SOKOŁOWSKI (1899–1982) – ornitolog i popularyzator wiedzy o ptakach, profesor UP i WSR w Poznaniu, organizator i pierwszy dziekan Wydziału Zootechnicznego, wybitny Wielkopoolanin, artysta malarz.

Jan Sokołowski urodził się 24 V 1899 r. w Wielkopolsce, w Dakowach Mokrych. Ojciec Aleksy był administratorem majątku i propagatorem nowoczesnych metod gospodarowania, czynnie uczestniczył w życiu społecznym i politycznym. Syn Jan wzrastał więc w rodzinie patriotycznej. Zainteresowania ornitologiczne rozwijał już w młodości, poznając życie ptaków w okolicach Wojnowic. Jego pasję sprawiły, że nie uzyskał promocji do następnej klasy.

Od 1914 r. na stałe zamieszkał w Poznaniu i tu ukończył gimnazjum. W 1918 r. wyjechał do Monachium, gdzie studiował malarstwo u znanego malarza animalisty prof. Heinricha von Zügela. Tegoż roku powrócił i brał czynny udział w powstaniu wielkopolskim, uczestnicząc m.in. w walkach o zdobycie lotniska na Ławicy i w bitwie o wyzwolenie Kwilcza.

Zainteresowania malarskie Profesor rozwijał pod kierunkiem Fryderyka Pastucha, ucznia Leona Wyczółkowskiego, uczęszczając w latach 1919–1920 do Szkoły Sztuk Zdobniczych w Poznaniu. Umiejętności te wykorzystał później w ilustrowaniu swoich książek. Po trzyletniej przerwie w nauce samodzielnie przygotował się do egzaminów. W trybie eksternistycznym zdał maturę z dziewięciu przedmiotów i w czerwcu 1921 r. uzyskał świadectwo dojrzałości

w Gimnazjum Matematyczno-Przyrodniczym im. Gothilda Bergera. W gimnazjum zaprzyjaźnił się z przyszłymi profesorami Leonem Mroczkiewiczem, Tadeuszem Perkitnym i Wiesławem Szczerbińskim. W tym samym roku Jan Sokołowski podjął studia biologiczne na Wydziale Filozoficznym UP. Dodatkowo uczęszczał na zajęcia z geografii oraz geologii z mineralogią. Studiując, pracował też jako preparator w Zakładzie Zoologii, kierowanym przez prof. Jana Grochmalnickiego.

Studia uwieńczył pracą dyplomową z histologii budowy przewodu pokarmowego ptaków śpiewających (*Oscines*). Egzamin dyplomowy zdał w 1925 r. przed luminarzami polskiej nauki, takimi jak profesorowie Stanisław Pawłowski, Wilhelm Friedberg, Adam Wodziczko i Antoni Jakubski. Już wiosną następnego roku uzyskał tytuł doktora filozofii w zakresie entomologii, na podstawie pracy przygotowanej pod kierunkiem Antoniego Jakubskiego *Fauna owadów prostoskrzydłych (Orthoptera) Wielkiego Księstwa Poznańskiego*. Pracę zawodową rozpoczął jeszcze w czasie studiów w Katedrze Anatomii Porównawczej i Biologii. W tym czasie zawarł też związek małżeński z Marią Gozdowską, co dodatkowo wpłynęło na rozwój jego zainteresowań ornitologicznych. Trzy siostry żony Jana Sokołowskiego poślubiły leśników: Julia – nadleśniczego Stanisława Borczyńskiego, Stanisława – Wiesława Szczerbińskiego i Jadwiga – Aleksandra Małego. Rodzinne koligacje umożliwiły więc liczne wyprawy i badania ptaków w lasach Wielkopolski, m.in. w Drawsku i Czeszewie.

W 1927 r. Profesor uzyskał stypendium Państwowej Rady Ochrony Przyrody na dwumiesięczny pobyt w Niemczech w Seebach, w czołowej placówce zajmującej się czynną ochroną ptaków, kierowanej przez Hansa Franza Berlepscha. Te doświadczenia zaowocowały serią publikacji na temat ochrony ptaków oraz uzyskaniem w Urzędzie Patentowym świadectwa ochronnego nr 941 na wzór użytkowy pod nazwą „skrzynka dla ptaków”. Z pozoru prosta konstrukcja, zbita z kilku desek, zrewolucjonizowała wręcz sposób ochrony ptaków w Polsce. Zaprojektowanie skrzynek wiązało się z przeprowadzeniem wielu eksperymentów celem dobrania optymalnych wymiarów dla poszczególnych gatunków dziuplaków. Do dziś są rozwieszane powszechnie w lasach, parkach i ogrodach, pod nazwą „skrzynka Sokołowskiego”, stanowiąc niejako pomnik ich twórcy.

We wrześniu 1927 r. rodzina Sokołowskich przeniosła się na 10 lat do Rawicza. Doktor podjął pracę jako nauczyciel biologii w Korpusie Kadetów. Nawiązał też współpracę z miejscowym zakładem karnym; „skrzynki Sokołowskiego” produkowano w więziennych warsztatach stolarskich i w dużych ilościach rozsyłano po całym kraju. W tym czasie opublikował wiele prac na temat czynnej ochrony ptaków, również *Ochronę ptaków*, która doczekała się aż siedmiu wydań w latach 1928–1971. Współpracował z Państwową Radą Ochrony Przyrody oraz Ligą Ochrony Przyrody, czego efektem były liczne broszury promujące ochronę tych pięknych stworzeń, wydawane w ogromnych nakładach.

Mieszkając w Rawiczu, stale współpracował z UP, m.in. prowadząc zlecone wykłady i ćwiczenia z ochrony ptaków na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. W czerwcu 1936 r. uzyskał stopień docenta ornitologii na podstawie pierwszego tomu dzieła *Ptaki ziem polskich*. Książka wydana została nakładem Ligi Ochrony Przyrody z zasiłku Funduszu Kultury Narodowej, a wydrukowana w zasłużonej dla kultury polskiej księgarni św. Wojciecha w Poznaniu. Ogromnym jej walorem są barwne tablice przygotowane przez autora własnoręcznie i przedstawiające wizerunki kilkudziesięciu gatunków ptaków, znakomite czarno-białe ryciny oraz, co było ewenementem w owych latach, zdjęcia wykonane w naturze obrazujące biologię lęgową ptaków. Fotografie Profesor wykonywał osobiście, aparatem własnej konstrukcji. Niestety, niemal cały nakład uległ zniszczeniu podczas wojny. Staraniem UPP dzieło ponownie ukazało się drukiem (2017), z zachowaniem wszystkich walorów oryginału.

Niezwykle cenne i oryginalne było prowadzenie obserwacji ptaków bezpośrednio przy gniazdach. Wymagało to niekiedy wręcz alpinistycznych umiejętności, np. przy obserwacji sokoła wędrownego, co Profesor opisał w pracy *Przy gnieździe sokoła wędrownego* (1933). Podobnie obserwował życie kormoranów i czapli.

W 1937 r. Sokołowscy zamieszkali na stałe w Poznaniu, a Profesor podjął pracę nauczyciela w Państwowym Pedagogium. W czasie niemieckiej okupacji Sokołowscy z trojgiem małych dzieci zostali deportowani na Kielecczyznę. Profesor aktywnie uczestniczył w oporze przeciw okupantowi, a na polecenie Armii Krajowej organizował tajne nauczanie dla dzieci i młodzieży. Jednocześnie prowadził badania nad fauną Gór Świętokrzyskich; ich wyniki opublikował już po wojnie. W wolnych chwilach realizował swe artystyczne zamiłowania, m.in. namalował słynny dąb Bartek.

W kwietniu 1945 r. po powrocie do Poznania Profesor podjął obowiązki nauczyciela w Państwowym Pedagogium oraz zajęcia na UP. W kwietniu 1946 r. otrzymał stałe zatrudnienie, obejmując stanowisko etatowego docenta zoologii. Prowadził wykłady z anatomii porównawczej, biologii i histologii ogólnej oraz biologii ptaków. Krótco też wykładał na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Do końca 1948 r. kierował Zakładem Anatomii Porównawczej i Biologii UP. W tymże roku uzyskał nominację profesora nadzwyczajnego, a od nowego roku akademickiego objął kierownictwo Katedry Zoologii i Entomologii. Był organizatorem nowego Wydziału Zootechnicznego w tworzącej się Wyższej Szkole Rolniczej. Został jego pierwszym dziekanem, a Katedrą Zoologii kierował nieprzerwanie do przejścia na emeryturę (1969).

W listopadzie 1955 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. Z tego okresu pochodzi jego najważniejsze, dwutomowe dzieło życia *Ptaki ziem polskich* (1958), w którym opisał 347 gatunków. Pochlebna recenzja ukazała się na łamach renomowanego periodyku „Nature”, co było nadzwyczajnym wyróżnieniem.

Jan B. Sokołowski był promotorem sześciu rozpraw doktorskich. Jego wychowankowie, późniejsi profesorowie i docenci UAM oraz AR to m.in.: Zdzisław Bogucki, Ryszard Graczyk, Michał Iwaszkiewicz, Zdzisław Oko i Ferdynand Wójtowski. Wszyscy piastowali ważne funkcje organizacyjne i byli kontynuatorami szkoły naukowej Profesora, choć inicjowali badania nie tylko ornitologiczne.

Profesor stworzył naukową szkołę ochrony ptaków. Zapoczątkował ochronę dziuplaków oraz ptaków wijących gniazda otwarte. W licznych monografiach na temat dropia, krzyżówki czy perkoza dwuczubego podkreślał problem ochrony czynnej. Jego uczeń i następca prof. Ryszard Graczyk rozwinął praktyczną ochronę ptaków oraz zainicjował liczne projekty związane z reintrodukcją głuszców, jednych z najpiękniejszych ptaków łownych, ale także bobrów i żubrów. W ten nurt włączył się prof. Andrzej Bereszyński, pogłębiając badania nad ochroną i restytucją ginących gatunków zwierząt. Obecnie prace na rzecz ochrony ptaków, krajobrazu rolniczego i szponiastych są kontynuowane pod kierunkiem prof. Piotra Tryjanowskiego.

Profesor Jan B. Sokołowski został uhonorowany licznymi odznaczeniami, w tym Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Medalem Pamiątkowym za Wojnę 1918–1921. Aktywnie uczestniczył w życiu naukowym i społecznym. Pełnił wiele zaszczytnych funkcji, m.in. był członkiem Zarządu Głównego LOP, Państwowej Rady Ochrony Przyrody (1931–1964), przewodniczącym Sekcji Polskiej Międzynarodowego Komitetu Ochrony Ptaków (1958–1964) i Wojewódzkiego Komitetu Ochrony Przyrody (1948–1957). Był ponadto członkiem Rady Naukowej Wielkopolskiego Parku Narodowego (1957–1971) oraz Wielkopolskiego Parku Zoologicznego (1956–1982).

Pełen uroku i nieprzeciętnych talentów Profesor pozostawił wielką spuściznę naukową i artystyczną. Kilkadziesiąt jego akwarel ozdabia Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie oraz Muzeum Przyrodniczo-Łowieckie w Uzarzewie. Pozostawił też przesłanie: „Siedząc wysoko na drzewie, w ukryciu zrobionym z gałęzi świerków lub sosen, spędziłem wiele godzin i dni na obserwacjach życia rodzinnego krogulców, jastrzębi, myszołówów i sokołów. Chwile te zaliczam do najpiękniejszych, a choć miejsce nie zawsze było wygodne, nie zamieniłbym go nawet na fotel w najlepszym teatrze”⁴³⁰.

Entuzjastyczną wręcz recenzję napisała nasza noblistka Wisława Szymborska:

Lubię ptaki za ich latanie i nielatanie. Za nurkowanie w wodach i chmurach. Za kostki wypełnione powietrzem. Za nieprzemakalny puch pod piórami. [...] Za ich oczka wytrzeszczone, widzące nas całkowicie po swojemu. Za dzioby iglaste, nożyczkowe, zakrzywione, spłaszczone, długie albo krótkie. Za pierzaste żaboty, pióropusze, grzebyki, kryzy, falbany, kubraki, pantalony, wachlarze i wypustki. [...] Lubię ptaki za ich gniazda, jajka i rozdziawione gadzie paszcze piskląt. No i wreszcie za głosy ćwierkające, klaskające, bulgocące, zgrzytliwe i śpiewne. Autor ptasiego atlasu poświęcił owym

⁴³⁰ J. Sokołowski, *Ptaki drapieżne*. Warszawa 1956.

głosom wyjątkowo dużo uwagi. I tak np. „pst pst tik tik” to głos wabiący muchołówki szarej, a „bit bit cyt cr” muchówki żałobnej, co z góry wyklucza miłosny bałagan nawet w bliskich rodzinach [...]”⁴³¹.

Dorobek naukowy Profesora, mimo upływu lat, jest powszechnie znany i doceniany. Cała rzesza ornitologów i miłośników ptaków wychowała się na jego dziełach. Najpopularniejsze z nich – atlas *Ptaki Polski* (z rysunkami znakomitego artysty Władysława Siwka) doczekało się aż sześciu wydań o łącznym nakładzie ponad 430 tys. egzemplarzy. Inne publikowano w wielotysięcznych nakładach. Dosłownie i w przenośni książki te trafiły pod strzechy.

Profesorowie uniwersyteccy pozostają w pamięci również w postaci anegdot i taką przekazuje poznański dziennikarz Aleksander Przybylski:

Ponoć Profesor kiedyś zadrwił sobie z kolegów po fachu, którzy zapatrzeni byli w teorię Miczurina. W ciemno łykali każdą pseudonaukową bzdurę, o ile była poparta autorytetem towarzyszy radzieckich. Sokołowski wygłosił więc wykład najeżony jawnymi niedorzecznościami, których autorstwo przypisał nieistniejącym naukowcom o odpowiednio brzmiących nazwiskach. W ten sposób powołał do życia docenta Arbuzowa, doktora Truskawkowa i profesora Malinowa. Podobno uczestnicy konferencji naukowej wysłuchując jego rewelacji potakiwali z uznaniem i na końcu nagrodzili wykład oklaskami⁴³².

Profesor Sokołowski zmarł 7 IV 1982 r. Spoczywa na cmentarzu parafialnym św. Jana Vianneya w Poznaniu. Na jego skromnym grobie znajduje się figura Jezusa Frasobliwego autorstwa Pawła Szczerby z Zakopanego.

Tadeusz Mizera

KONSTANTY MARIAN MŚCISŁAW STECKI (1885–1978) – botanik, florysta, fitosocjolog, dendrolog i ekolog roślin, związany z Zakopanem i Poznaniem, badacz flory tatrzańskiej, etnograf i numizmatyk.

Konstanty Stecki urodził się 29 VII 1885 r. w Hrubieszowie w rodzinie o tradycjach narodowych i społecznikowskich. Jego ojciec, lekarz, zasłynął tym, że jako pierwszy polski medyk zawiózł grupę wieśniaków z Lubelszczyzny pogryzionych przez wściekłe psy, na własny koszt, na szczepienia do Ludwika Pasteura w Paryżu.

W latach 1904–1907 studiował w Studium Rolniczym Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, a następnie botanikę pod kierunkiem prof. Edwarda Janczewskiego. W okresie 1910–1923 mieszkał i praco-

⁴³¹ W. Wiśłocka, *Nowe lektury nadobowiązkowe*, Kraków 2002.

⁴³² A. Przybylski, *Abisynia osiedle na poznańskim Grunwaldzie*, Poznań 2017.

wał w Zakopanem, gdzie był nauczycielem przyrody w gimnazjach. Choć jego pobyt w górach wiązał się z ratowaniem zdrowia, zauroczony przyrodą Tatr, prowadził badania nad jej florą. Pełnił też funkcję kustosa przyrodniczego w Muzeum Tatrzańskim im. dr. Tytusa Chałubińskiego i kierował budową alpinarium. W czerwcu 1920 r. uzyskał doktorat z filozofii na Uniwersytecie Jagiellońskim na podstawie rozprawy *Zmienność kwiatu szafrańca tatrzańskiego*, opublikowanej w roku 1922.

Z Poznaniem Konstanty Stecki był związany od 1923 r., gdy objął obowiązki zastępcy profesora w nowo utworzonym Zakładzie Botaniki Leśnej Wydziału Rolniczo-Leśnego UP, który tworzył od podstaw. Objął też rolę kuratora urządzanego na Sołaczu ogrodu dendrologicznego w dawnym parku podworskim, gromadząc drzewa i krzewy sprowadzane z różnych europejskich arboretów. W kwietniu 1924 r. habilitował się, uzyskując tytuł docenta botaniki leśnej. W 1925 r. otrzymał mianowanie na stanowisko profesora nadzwyczajnego, a w roku 1938 – profesora zwyczajnego. W latach 1933–1935 był dziekanem Wydziału Rolniczo-Leśnego. Po reorganizacji w 1935 r. został powołany do kierowania Katedrą Botaniki Ogólnej i Fitopatologii.

Wybuch drugiej wojny światowej zastał Profesora w Zakopanem, w jego posiadłości. Tam też w latach 1941–1942 był robotnikiem leśnym, wykorzystując pracę terenową do zbierania materiałów botanicznych, które opublikował po wojnie. Ostrzeżony o aresztowaniach gestapo za pomoc przekradającym się przez granicę na stronę słowacką, opuścił potajemnie Zakopane i udał się do Krakowa. Od 1943 r. pracował jako sekretarz w nadleśnictwie Uście Ruskie w Gorlickiem (obecnie Nadleśnictwo Łosie), w województwie małopolskim.

Do Poznania powrócił w 1945 r. i rozpoczął pracę w swoim dawnym Zakładzie, który odbudowywał po całkowitym zniszczeniu. Po wyodrębnieniu Katedry Fitopatologii (1947) Steckiemu pozostawiono Katedrę Botaniki Ogólnej. Tą jednostką Profesor kierował do przejścia na emeryturę (1960), w tym od 1951 r. w strukturze WSR. W roku akademickim 1952/53 był prodziekanem, a w latach 1953–1956 dziekanem Wydziału Rolnego. Pełnił też funkcję kuratora Katedry Botaniki Leśnej (1945–1950).

Profesor Konstanty Stecki jest autorem lub współautorem około 180 artykułów i książek naukowych, podręczników i prac popularnonaukowych z wielu dyscyplin, m.in. mikologii, florystyki, fitosocjologii, ochrony przyrody, dendrologii, a także etnografii, numizmatyki i pedagogiki. Podczas pobytu w Zakopanem, w latach 1910–1923 zajmował się szeroko rozumianymi studiami przyrody Tatr, stając się jednym z wybitnych jej znawców. Opublikował wiele prac dotyczących ochrony przyrody tatrzańskiej. W dziele *Krajobrazy roślinne Polski* był autorem sześciu tomów dotyczących roślinności Tatr, Pomorza i Śląska Cieszyńskiego (1923, 1928, 1929, 1939). W 1927 r. prowadził tatrzańskie badania fitosocjologiczne i wspólnie z prof. Bogusławem Pawłowskim wydał *Zespoły roślinne w Dolinie Miętusowej i na głównym masywie Czerwonych Wierchów*.

Po przybyciu do Poznania zainteresowaniami naukowymi objął głównie Wielkopolskę i Pomorze. Rejestrował osobliwości przyrodnicze tych ziem, uzasadniając konieczność ochrony wielu obiektów o unikatowym charakterze. W 1935 r. przygotował monografię *Rozmieszczenie lasów w Wielkopolsce*. Był gorącym orędownikiem utworzenia Wielkopolskiego Parku Narodowego i jego powstanie jest niemałą zasługą Profesora.

Prowadził pionierskie badania nad zmiennością morfologiczną form świerka, jodły oraz sosny i zamieścił ich wyniki w pracach: *Formy wzrostu świerka i jodły* (*Picea excelsa* [Link], *Abies alba* [Mill.]) w Tatrach (1928), *Studia morfologiczne nad formą lawinową świerka w Tatrach* (1930), *Nowa forma sosny pospolitej* (1936). W tym okresie współuczestniczył też w badaniach nad zmiennością brzozy czarnej i cisa w Polsce.

Po drugiej wojnie światowej opublikował wiele prac dendrologicznych oraz florystycznych, zwłaszcza na temat rzadkich i ginących gatunków roślin. Został laureatem I nagrody w konkursie Ministerstwa Leśnictwa na opracowanie *Koncepcji przyrodniczo-leśnego podziału Polski* (1946). Wydał skrypt z drzewoznawstwa (1948, 1953) oraz kierował opracowaniem podręcznika *Botanika dla wyższych szkół rolniczych* (1966). Tematyka większości wymienionych publikacji miała charakter pionierski, stając się inspiracją kariery naukowej licznych uczniów Profesora.

Wzbudzał wielkie zainteresowanie swoimi wykładami prowadzonymi bardzo interesująco oraz bogato i ciekawie demonstrowanymi pomocami naukowymi, co owocowało liczną rzeszą studentów zgłaszających się na specjalizację botaniczną. Pod jego kierunkiem powstało ponad 120 prac magisterskich. Był promotorem kilkunastu rozpraw doktorskich, głównie swoich wychowanków, botaników leśnych i ogólnych.

W historii uczelni istotną rolę odegrali jego uczniowie: dendrolog dr Józef Goetz, kierownik Katedry Botaniki Leśnej (1950–1951) oraz jego następcy doc. Stanisław Kościelny (1952–1970) i doc. Kazimierz Glanc (1970–1991). Badania te były kontynuowane i rozwijane, ale i wzmacniane kadrowo dzięki włączeniu do kierowania zespołem m.in. prof. Jerzego Zielińskiego z Instytutu Dendrologii PAN (2003–2012). I tak ukształtował się pierwszy nurt badań Profesora, prowadzonych w Katedrze Botaniki Leśnej, nad zmiennością i ekologią gatunków lasotwórczych i polską dendroflorą. Dziś jest on realizowany pod kierunkiem dr. hab. Władysława Danielewicza.

W drugim nurcie badań podejmowanych w Katedrze Botaniki (Ogólnej) odegrał ważną rolę doktorant Profesora z roku 1961, doc. Marian Filipek, botanik – fitosocjolog. Był niezmiernie godnym jego następcą, kierując Katedrą w latach 1969–1976. Niestety nagła i przedwczesna śmierć przerwała jego działalność twórczą. Myśli i hipotezy zainicjowane przez profesora Steckiego kontynuowało grono młodszych botaników. Katedrę Botaniki w latach 1976–1992 przejął Sta-

niśław Król, także uczeń Profesora, specjalizujący się we florystyce, dendrologii i fitosocjologii. Promując wielu doktorantów, zwiększył dorobek w zakresie zmienności rodzimych gatunków drzew i krzewów. Okresowo Katedrą i badaniami kierowała dr Wanda Rudnicka-Sterna (1992–1998), po czym przez blisko 20 lat – prof. Małgorzata Klimko, botanik z UAM. Czy zachodzące zmiany naruszyły idee Profesora Steckiego? Czy pozostawał on jedynie we wspomnieniach i podręcznikach? Chyba nie – co prawda badania rozszerzono, wprowadzono metody molekularne, ale nieprzerwanie zajmowano się biologią i zmiennością gatunków rzadkich i chronionych oraz bioróżnorodnością ekosystemów. I to profil jednostki dziś kierowanej przez dr. hab. Leszka Bednorza – „naukowego wnuka” profesora Steckiego.

Wpływ Konstantego Steckiego jest też niewątpliwy w innych instytucjach naukowych. Na szczególne wyróżnienie zasługuje działalność w Instytucie Dendrologii PAN jego doktoranta – prof. Kazimierza Browicza wraz z uczniami, dziś profesorami, Adamem Boratyńskim i Krystyną Boratyńską. W tej samej instytucji okresowo pracował i kierował nią prof. Tadeusz Przybylski oraz znany botanik i dendrolog prof. Zbigniew Stecki, spokrewniony w dalszej linii z Profesorem.

W zespole naukowym profesora Steckiego rozpoczynało karierę wiele późniejszych znanych postaci świata nauki, m.in. Teofil Wojterski oraz Stanisław Lisowski, obydwaj na UAM, a także Florian Celiński na Uniwersytecie Śląskim, a na Wydziale Leśnym macierzystej uczelni Karol Mańka – leśnik i fitopatolog.

Profesor Stecki działał niezwykle czynnie w organizacjach naukowych i społecznych, m.in. w Towarzystwie Tatrzańskim (od 1910), Komisji Fizjograficznej Akademii Umiejętności (od 1911) oraz na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym PTPN (od 1929). Był członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Botanicznego i Polskiego Towarzystwa Leśnego.

Otrzymał wiele wysokich odznaczeń państwowych i społecznych – m.in. Krzyż Oficerski i Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski oraz Krzyż za Walkę o Polską Szkołę – choć nigdy nie był powiązany z żadną partią polityczną.

Głęboką wiedzę i umiłowanie ojczystej przyrody podsumował w swej książce *Osobliwości, piękno i geneza krajobrazu Polski* (1978), a szczególnym dowodem pamięci o wybitnym botaniku jest czasopismo naukowe „Steciana” – dar z 2005 r. kolejnej generacji kontynuatorów swego Mistrza – pracowników Katedry Botaniki Wydziału Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu.

W *Polskim słowniku biograficznym* prof. Andrzej Dzieczkowski tak wspomina Konstantego Steckiego:

Był indywidualnością, która przyciągała jak magnes wszystkich do siebie, był po prostu postacią charyzmatyczną. Drobny, nikłej postury, niezwykle skromny, wesoły, całe swoje życie poświęcił na poszukiwanie obiektywnej prawdy naukowej i to w wielu dziedzinach.

Należał do wybitniejszych przyrodników polskich XX stulecia. Śmiało można powiedzieć, że był przysłowiowym człowiekiem renesansu, gdyż oprócz uprawiania szeroko zakrojonej botaniki, w której dominowały dendrologia, florystyka czy leśnictwo, parał się również ochroną przyrody, etnografią góralszczyzny, numizmatyką w aspekcie przyrodniczym, biografistyką, fotografią, turystyką i literactwem⁴³³.

Profesor zmarł 4 X 1978 r., spoczywa na cmentarzu sołackim parafii św. Jana Vianneya w Poznaniu.

Leszek Bednorz, Paweł Urbański

JAN WOJCIECHOWSKI (1904–1989) – fizjolog roślin i chemik rolny, karierę naukową rozpoczął pod koniec lat dwudziestych ubiegłego stulecia na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP, u boku twórcy tego Wydziału – prof. Bronisława Niklewskiego.

Urodził się 27 III w 1904 r. w Toporowie Starym, w powiecie słupeckim na ziemi wielkopolskiej. Rodzice, Władysław i Julianna z Maćkowskich, byli rolnikami. Po maturze w gimnazjum w Środzie Wielkopolskiej podjął studia chemiczne na Uniwersytecie Jagiellońskim, z którego po roku przeniósł się na UP. Pracę magisterską o charakterze chemiczno-technologicznym, dotyczącą nowej metody otrzymywania sody, przygotował pod kierunkiem dr. Alfonsa Krausego, późniejszego profesora chemii.

W roku 1930, czyli tuż po studiach, Jan Wojciechowski podjął pracę w Katedrze Fizjologii Roślin i Chemii Rolnej, z którą nie rozstał się przez całe życie, poza okresem drugiej wojny światowej. Po dwóch latach badań, pod kierunkiem prof. Bronisława Niklewskiego, obronił pracę doktorską dotyczącą wykorzystania nawozów amonowych w rolnictwie. Już jako adiunkt, być może zafascynowany wybitną osobowością promotora, jego ogromną wiedzą i intuicją przyrodniczą, dołączył do pionierskich badań nad wpływem próchnicy na rośliny. Wykorzystując swoje przygotowanie chemiczne, zajął się analizą i frakcjonowaniem humusu, a w drugiej kolejności efektami fizjologicznymi tego komponentu próchnicy. Badania prowadził ze współpracownikami do wojny, dostarczając licznych dowodów na bezpośredni pozytywny wpływ związków próchnicznych na rośliny.

Lata okupacji Profesor spędził wraz z rodziną w majątku Żółtowskich w Arcugowie pod Gnieznem, pracując najpierw jako robotnik rolny, a później w admini-

⁴³³ A. Dzieńczkowski, *Konstanty Stecki*, [w:] *Polski słownik bibliograficzny*, t. XLIII, Kraków 2004–2005, s. 86–90.

stracji. Po zakończeniu wojny powrócił na swoje wcześniejsze stanowisko na UP. W 1949 r. na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Wrocławskiego uzyskał stopień *veniam legendi*, na podstawie badań nad udziałem związków próchnicznych w rekompensacji niedoboru żelaza w roślinie. Oryginalnym i nowatorskim osiągnięciem było też opracowanie metody pozyskiwania „sztucznej próchnicy”, wykazanie korzystnej roli związków fosforo-huminowych jako źródła fosforu oraz roli azotu mineralnego w rozkładzie związków humusowych.

W 1951 r. Jan Wojciechowski otrzymał tytuł i stanowisko profesora nadzwyczajnego, jednocześnie obejmując kierownictwo Katedry Fizjologii Roślin, którą wcześniej oddzielono od Chemii Rolnej. Po ośmiu latach został profesorem zwyczajnym. Nowe obowiązki przejął po trudnym okresie, kiedy Katedra funkcjonowała pod nadzorem kuratora – prof. Bolesława Kuryłowicza. Ta sytuacja była konsekwencją politycznej czystki i usunięcia z UP prof. Bronisława Niklewskiego. Czas był więc pełen napięć, zwłaszcza że po interwencji rektora Uniwersytetu Wrocławskiego Niklewski został reaktywowany i w styczniu 1957 r. powrócił do pracy w swojej Katedrze.

Profesor Wojciechowski powiększył jednostkę kadrowo i zainicjował nowe kierunki badawcze. Położył nacisk na aspekty fizjologiczne jako badania podstawowe, ale służące unowocześnianiu produkcji roślinnej. W 1953 r. zorganizował zespół badawczy zajmujący się biochemią ziemniaka ze względu na inwazję stonki oraz przyczynił się do podjęcia kontynuowanych do dziś badań dotyczących gospodarki wodnej roślin uprawnych. Zainicjował pionierskie w Polsce prace nad fizjologią i biochemią odporności roślin na patogeny – obecnie realizowane w wielu laboratoriach, wówczas jednak unikatowe i nowatorskie, nawet w skali światowej, a inspirowane wizją zagrożeń wynikających z chemizacji rolnictwa. Ten kierunek stał się programem wiodącym, który Profesor realizował wraz z doktorantami, późniejszymi pracownikami samodzielnymi. Pierwsze osiągnięcia, udokumentowane w latach sześćdziesiątych ubiegłego stulecia, nad biochemicznymi podstawami zarazy ziemniaka, zostały opublikowane w prestiżowych czasopismach zagranicznych, m.in. „Phytopathologische Zeitschrift” (obecnie: „Journal of Phytopathology”). Pod koniec swej działalności naukowej Profesor podjął jeszcze jeden problem badawczy, związany z dziedziczeniem cech systemu korzeniowego, we współpracy z Instytutem Genetyki Roślin PAN.

W opinii wychowanków i współpracowników, w tym 14 wypromowanych doktorów – Profesor był bez wątpienia szlachetnym mistrzem i nauczycielem. Potrafił stworzyć niezwykle sprzyjający pracy naukowej. Nie skąpił rad i inspiracji, był wciąż obecny i chętnie dzielił się doświadczeniem. Życzliwie patronował i dyskretnie kontrolował współpracowników, nie krępując ich inicjatyw. Z tej grupy wywodzi się pięć osób, które związały życie zawodowe z Katedrą kierowaną przez Profesora, a trzech, późniejszych profesorów, z innymi ośrodkami naukowymi.

Zainicjowane kierunki badawcze były trafne i perspektywiczne, rozwijane przez kolejne pokolenia fizjologów roślin, także w placówkach zagranicznych. Badania nad mechanizmami odporności kontynuowali lub nadal prowadzą profesorowie: Zenon Krzywański, Monika Kozłowska, Jolanta Floryszak-Wieczorek i Iwona Morkunas. Mechanizmy oddziaływań allelochemicznych, których podstawą były badania przemian związków próchnicznych, rozwinęła prof. Danuta Wójcik-Wojtkowiak, a później prof. Barbara Politycka. Kolejny nurt – dotyczący gospodarki wodnej roślin – kontynuowała Danuta Zielińska na stanowisku profesora, a dalej prof. Hanna Bandurska. Każdy z przedstawionych kierunków badań doczekał się znaczących osiągnięć i licznych prac naukowych publikowanych w czasopismach o światowej randze. Zarówno w jednostce, jak i na uczelni szczególnie zaznaczyła się obecność ucznia Jana Wojciechowskiego – prof. Zenona Krzywańskiego, doktora z roku 1963, późniejszego wicedyrektora Instytutu (1975–1981) i kierownika Katedry (1987–1991), pierwszego z demokratycznego wyboru dziekana Wydziału Ogrodniczego (1981–1987) oraz prorektora ds. nauki (1991–1996). Funkcję prorektora pełniła też prof. dr hab. Monika Kozłowska, a prof. dr hab. Barbara Politycka – dziekana Wydziału Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu.

Szkołę badawczą Jana Wojciechowskiego rozwijali w innych jednostkach naukowych profesorowie: Zofia Gumińska na Uniwersytecie Wrocławskim, Mirosław Tomaszewski i Zofia Szczotka w Instytucie Dendrologii PAN oraz Michał Borys w Meksyku na uniwersytetach w Pueblo (Universidad Popular Autónoma del Estado de Puebla) i Chapingo (Universidad Autónoma Chapingo). Ponadto stanowisko docenta objął Romuald Domański, a stanowiska profesorskie: Andrzej Stroiński oraz poza macierzystą uczelnią Włodzimierz Borejsza-Wysocki (Cornell University, USA).

Warto nadmienić, że inicjatywy naukowe Profesora są wciąż aktualne i kontynuowane – dziś pod nowym określeniem „fizjologia stresu”. Mechanizmy odporności roślin na stresy środowiskowe, od poziomu fizjologicznego do molekularnego, to nadal kierunek badawczy Katedry Fizjologii Roślin. Kierunek wspomagany pracą grona młodszych adeptów nauki i zafascynowanych badaniami – doktorantów. To także problematyka podejmowana w bardzo licznych laboratoriach na świecie wynikająca z potrzeb rolnictwa, konieczności wyżywienia ludzkości i zmian w środowisku przyrodniczym. Czy to przypadek, intuicja, czy też wizja wybitnego uczonego – Jana Wojciechowskiego?

W życiorysie naukowym Profesora zaznacza się jeszcze jedna szczególna aktywność – niestrudzonego opiniodawcy, recenzenta i konsultanta naukowego. U jej podstaw zapewne było uznanie w środowisku naukowym – twórcy solidnej poznańskiej szkoły fizjologii roślin uprawnych. Ten dorobek jest godny podziwu. Profesor zrecenzował 83 prace doktorskie, 57 rozpraw habilitacyjnych i dorobku na stanowisko pracownika samodzielnego, wykonał 51 recenzji o tytule profesora.

Był konsultantem 12 rozpraw habilitacyjnych, przede wszystkim pracowników spoza uczelni. Po dziś dzień wspominana jest jego rzetelność i obiektywność, a być może była to też ulubiona sfera aktywności naukowej Profesora.

Wśród osób, dla których Jan Wojciechowski przygotowywał recenzje, jest wielu wybitnych fizjologów i biochemików, w tym o uznanej pozycji światowej, m.in. profesorowie: Jerzy Czosnowski, Stefan Gumiński, Andrzej Legocki, Jerzy Pawełkiewicz, Zofia Starck, Piotr Stebeyko, Alicja Szwejkowska, Maciej Wiewiórowski czy Jan Zurzycki.

Osobowość Profesora wyróżniająca się wielkim spokojem, taktownością i życzliwością bezpośrednio przekładała się na atmosferę prowadzonych zajęć dydaktycznych i egzaminów. Wykłady z fizjologii, a okresowo także biochemii roślin nie były popisami krasomówczymi, nie zawierały ekspresyjnych wtrąceń. Dziś może nie zachęcałyby młodzieży do poszukiwania miejsca na sali wykładowej. Jednak wykłady były niezmiernie uporządkowane i na wysokim poziomie merytorycznym, a przedmioty należały do trudnych.

Głębokie zaangażowanie w pracy naukowej, stały nadzór nad rozwojem Katedry, którą kierował przez 23 lata (1951–1974) nie stanowiły przeszkód w pełnieniu ważnych funkcji organizacyjnych na uczelni. Profesor był pierwszym dziekanem Wydziału Rolniczego (1951–1953), a w latach 1959–1968 (przez trzy kadencje) – prorektorem ds. nauki. Poza uczelnią należał do licznych rad i towarzystw naukowych. W ramach współpracy międzynarodowej miał znaczący udział w organizacji cyklicznych konferencji „Humus et Planta” (od 1957), przekształconych z czasem w International Symposium on Soil Biology.

W uznaniu zasług otrzymał liczne odznaczenia i nagrody, w tym był nagradzany kilkakrotnie przez ministra szkolnictwa wyższego. Jednak czy nie najpiękniejszym wyróżnieniem jest uznanie wychowanków i współpracowników, okazywane bezpośrednio i opisywane we wspomnieniach o zacnym mistrzu, człowieku ze wszech miar prawym, dobrym i skromnym, a ponadto – pełniącym obowiązki w czasach złożonych i trudnych.

W pamięci społeczności akademickiej i wielkiej rzeszy absolwentów Profesor pozostanie jako osobowość niezwykła, o wielkiej godności i życzliwości. Przez całe długie życie był oddany nauce, studentom i swojej rodzinie. Jeżeli do tego przywołamy szeroką wizję naukową i ogromny wkład w kształcenie kadr, które przyczyniły się do rozwoju nie tylko fizjologii roślin, lecz także dyscyplin pokrewnych, zwłaszcza chemii rolnej i biochemii roślin – nasuwa się stwierdzenie – profesor Jan Wojciechowski to rzeczywiście luminarz i twórca szkoły naukowej. To uczony na miarę wspomnień o postaciach tworzących podwaliny dzisiejszego UPP.

Profesor zmarł 1 VIII 1989 r., spoczywa na cmentarzu sołackim parafii św. Jana Vianneya w Poznaniu.

Monika Kozłowska

Nauki o ochronie roślin

Pojawianie się na roślinach chorób i szkodników było problemem rolnictwa od jego zarania, a obserwacje i badania naukowe miały pomóc w ich zapobieganiu i leczeniu roślin. W tym zakresie wyodrębnione są dwie dziedziny wiedzy – fitopatologia i entomologia. Wprawdzie ta druga wprost dotyczy nauki o owadach, ale te organizmy stanowią największą grupę szkodników. W latach współczesnych herbologię – naukę o zwalczaniu chwastów – także włącza się w tę dziedzinę badań.

Szczególne znaczenie w technologiach uprawowych mają metody i techniki ochrony roślin, a dziś to niezmiernie ważne zagadnienia. U ich podstaw niezbędne są rozstrzygnięcia między skutecznością metod ograniczających pasożyty a przestrzeganiem zasad ekologii i ochrony środowiska. Poza przedstawionymi w tym rozdziale luminarzami nauki ta problematyka jest też związana z naukami leśnymi, choćby z osobą prof. Karola Mańki.

WŁADYSŁAW WĘGOREK (1918–2001) – entomolog, twórca nowoczesnej ochrony roślin w Polsce, przez wiele lat związany z WSR, założyciel i wieloletni dyrektor Instytutu Ochrony Roślin.

Urodził się 16 II 1918 r. w Nowoczerkasku nad Donem. Jego ojciec Henryk był zdolnym rzeźbiarzem i rysownikiem, pracował w Warszawie, a w okresie pierwszej wojny światowej przebywał na kontrakcie związanym z budową politechniki w Nowoczerkasku. Matka Maria Korzeniowska, wnuczka powstańca z 1863 r., pochodziła z Puław. Jak większość kobiet w ówczesnych czasach, zajmowała się domem i wychowaniem pięciorga dzieci. W listopadzie 1918 r. rodzina Węgorków powróciła do Polski i zamieszkała w Puławach.

W latach 1932–1937 Władysław Węgorek uczęszczał do Gimnazjum im. Księcia J.A. Czartoryskiego w Puławach. Po zdaniu egzaminów maturalnych rozpoczął studia na Wydziale Ogrodniczym SGGW w Warszawie. Okres studiów przerwała druga wojna światowa, w trakcie której podjął pracę w Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. Pracując w tej placówce, nawiązał bliską współpracę z wybitnymi uczonymi, co wpłynęło na dalszy jego rozwój naukowy. Podkreślić należy współpracę z dojrzałą już wtedy

generacją entomologów – prof. Janem Ruszkowskim czy prof. Stanisławem Minkiewiczem, a nawet przyjaźń z dr. Eugeniuszem Judejką. W okresie okupacji niemieckiej aktywnie działał w Armii Krajowej pod pseudonimem „Bańkiewicz”, w randze oficera dyspozycyjnego kierował łącznością obwodu.

Po zakończeniu wojny, z bagażem wiedzy i umiejętności zdobytych w PIN-GW, powrócił do Warszawy i kontynuował rozpoczęte studia. Pracę magisterską przygotował na podstawie wyników uzyskanych w czasie wojny w Pracowni Ochrony Roślin PINGW. Po ukończeniu studiów (1946) rozpoczął asystenturę w tej jednostce, kontynuując rozpoczęte wcześniej badania nad biologią i zwalczaniem chrabąszcza majowego. Ich wyniki stały się podstawą rozprawy doktorskiej, której promotorem był prof. Konstanty Strawiński. Pracę obronił w 1948 r. na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, uzyskując stopień doktora w zakresie zoologii.

Niezwykle ważnym momentem w rozwoju naukowym Profesora było pojawienie się pierwszych ognisk stonki ziemniaczanej w Polsce. Od 1946 r. został oddelegowany do badań nad tym niebezpiecznym inwazyjnym owadem. Zainicjował jego wieloaspektowe badania: od biologii i ekologii po szkodliwość i, co najważniejsze, metody zwalczania. W ten sposób stał się czołowym specjalistą, a w 1950 r. został pełnomocnikiem rządu do walki z tym szkodnikiem. W 1951 r. rozpoczął pracę w Katedrze Ochrony Roślin SGGW, kierowanej przez prof. Józefa Kochmana. Został docentem i utworzył Zakład Entomologii, którego był pierwszym kierownikiem.

Nowym etapem w życiu zarówno zawodowym, jak i osobistym profesora Węgorka było utworzenie w 1951 r. Instytutu Ochrony Roślin, którego dyrekcja w pierwszym okresie istnienia mieściła się w Warszawie. Profesor został kierownikiem oddziału IOR w Puławach. Jednocześnie od 1953 r. rozpoczął kierowanie budową nowej placówki IOR w Poznaniu. Zaangażowanie w tę sferę działalności naukowo-badawczej i organizacyjnej praktycznie uniemożliwiało wcześniejszą pracę w Warszawie i Puławach. W 1954 r. przeniósł się więc na stałe do Poznania, gdzie z dużym rozmachem tworzył od podstaw silną placówkę naukową. Spowodowało to też przeniesienie w 1956 r. dyrekcji IOR do Poznania i powierzenie mu funkcji dyrektora, którą sprawował przez resztę aktywnego życia zawodowego do przejścia na emeryturę w 1988 r.

Okres poznański związał życie Profesora także z WSR. Od 1 IX 1955 r. objął kierownictwo Zakładu Entomologii, rok później przekształconego w Katedrę na Wydziale Ogrodniczym. Był inicjatorem utworzenia Katedry i aktywnie zajął się jej rozwojem kadrowym oraz tworzeniem bazy materialnej służącej dydaktyce oraz badaniom naukowym. Wspólnie z młodą kadrą i dyplomantami przystąpił do wnikliwych badań nad szkodliwymi owadami. Funkcję kierownika Katedry pełnił przez 14 lat, po czym zdecydował się na jedno miejsce zatrudnienia – IOR (1969).

Działając w strukturach uczelni, nawiązał współpracę z Katedrą Fizjologii Roślin kierowaną przez prof. Jana Wojciechowskiego, gdzie tymczasowo ulokował Pracownię Biochemii IOR, oraz z Katedrą Mikrobiologii kierowaną przez prof. Józefa Dudę. W 1958 r. został wybrany na prodziekana Wydziału Ogrodniczego, a rok później niespodziewanie, po nagłej śmierci rektora elekta prof. Józefa Dudy, Senat powierzył mu pełnienie funkcji rektora. Przez dwie kadencje rektorskie jednocześnie zarządzał IOR-em i prowadził intensywną działalność dydaktyczną. Potrafił znaleźć czas nie tylko na planowe wykłady, lecz także konsultacje dla studentów i licznych dyplomantów. Wykłady Profesora cieszyły się wielkim uznaniem, uwzględniały liczne aspekty praktyczne. Profesorowi było obce korzystanie z konspektu czy innych notatek.

W 1959 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1967 r. – profesora zwyczajnego. Ukoronowaniem osiągnięć naukowych i pozycji w świecie nauki było powołanie na członka korespondenta (1967), a później członka rzeczywistego PAN (1976).

Dorobek naukowy Profesora jest ogromny i bogaty, obejmuje ponad 400 publikacji, w tym 160 oryginalnych prac twórczych, 27 pozycji książkowych oraz ponad 220 artykułów naukowych i innych opracowań. Był redaktorem, autorem lub współautorem podręczników akademickich o fundamentalnym znaczeniu dla rozwoju ochrony roślin, m.in. *Nauki o szkodnikach roślin*, *Ochrony roślin*, *Poradnika ochrony roślin czy Terminarza ochrony roślin rolniczych*. Wymienione pozycje były wielokrotnie wznawiane, a wychowały się na nich tysiące absolwentów uczelni rolniczych w Polsce i specjalistów ochrony roślin.

Problematyka badawcza profesora Węgorka obejmowała zagadnienia z zakresu nauk podstawowych: biologii, ekologii, rozszkodlenia wybranych gatunków i grup owadów stanowiących zagrożenie dla roślin uprawnych w Polsce, w tym roli w przenoszeniu wirusowych chorób roślin. Jednak większość prac naukowo-badawczych miała charakter badań stosowanych dotyczących szkodliwości, prognozowania pojawów i zwalczania owadów, w tym wprowadzania metod biologicznych. Szczególną uwagę Profesora skupiało bezpieczeństwo stosowania pestycydów oraz problem stonki ziemniaczanej.

Władysław Węgorek był inicjatorem organizowania od 1961 r. corocznych sesji naukowych IOR, które nieprzerwanie trwają do dziś. Z całą pewnością odegrał pierwszoplanową rolę jako niekwestionowany autorytet i wybitny specjalista w kształtowaniu kadry naukowej oraz służb terenowych zajmujących się ochroną roślin w Polsce w drugiej połowie XX w. Jego wybitną pozycję w nauce potwierdza utworzenie szkoły naukowej, w której wychowało się wielu wspaniałych uczniów – godnych następców Profesora. To także dobrze funkcjonujący i rozwijający się IOR oraz Katedry Entomologii w uczelni poznańskiej oraz SGGW w Warszawie. Profesor wypromował 35 doktorów, spośród których kilkunastu jest profesorami i doktorami habilitowanymi; wśród nich są także

członkowie PAN. Z tej grupy warto wymienić pierwszego doktoranta – prof. Jana Boczka, dr *h.c. multi*, który przez 30 lat kierował Katedrą Entomologii Stosowanej SGGW. Inni to profesorowie: Jerzy J. Lipa – członek rzeczywisty PAN, wieloletni przewodniczący Komitetu Ochrony Roślin PAN, Stefan Pruszyński, dr *h.c.* UPP – wieloletni następca Profesora na stanowisku dyrektora IOR oraz Jan Nawrot – wieloletni wicedyrektor IOR.

Profesor Węgorek odegrał znaczącą rolę w kształtowaniu i rozwoju kadry Katedry Entomologii dzisiejszego UPP. Pierwszymi jego asystentami w 1956 r. i późniejszymi doktorantami byli: Wanda Nowacka oraz Stanisław Burdajewicz, pracujący przez wiele lat na stanowiskach profesorskich. Po odejściu Profesora z Katedry zastąpił go prof. Wiktor Kadłubowski – kierownik przez blisko 20 lat (1969–1988). Dalszymi kontynuatorami szkoły naukowej Węgorka byli profesorowie: Barbara Wilkaniec oraz obecnie kierujący nową już jednostką (Katedrą Entomologii i Ochrony Środowiska) – Janusz Nowacki (prorektor w latach 2002–2008), współpracujący też z profesorem Węgorkiem w Polskim Towarzystwie Entomologicznym.

O uznaniu pozycji naukowej Władysława Węgorka jednoznacznie świadczy powierzenie mu wyjątkowo odpowiedzialnych funkcji w środowiskach naukowych. Był m.in. członkiem Prezydium PAN, prezesem poznańskiego oddziału PAN, przewodniczącym Komitetu Ochrony Roślin PAN, członkiem: Komitetu Wykonawczego Europejskiej Organizacji Ochrony Roślin (EPPO), Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów, Rady Głównej Ministra Szkolnictwa Wyższego oraz wielu rad naukowych pokrewnych instytutów. Należał do wielu stowarzyszeń naukowych: Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, Polskiego Towarzystwa Fitopatologicznego, Polskiego Towarzystwa Zoologicznego oraz PTPN. Działał w redakcjach wielu czasopism naukowych.

Profesor wielokrotnie został uhonorowany odznaczeniami i nagrodami: Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem im. Michała Oczapowskiego, medalem *Ad Perpetuam Rei Memoriam*, L'Ordre du Mérite Agricole (Order Zasługi Rolniczej), natomiast za działalność w AK w okresie okupacji otrzymał Krzyż Armii Krajowej oraz medal „Polska Swemu Obrońcy”. Wyróżniony został też nagrodą Premiera Rzeczypospolitej Polskiej za całokształt dorobku naukowego, nagrodami ministra rolnictwa, ministra edukacji i PAN, ponadto nagrodą państwową II stopnia za zorganizowanie w Polsce systemu rejestracji i prognozowania występowania chorób i szkodników roślin. W 1985 r. Senat AR w Poznaniu nadał Profesorowi tytuł doktora *honoris causa*.

Warto jeszcze wspomnieć o dokonaniach Profesora dla zachowania dziedzictwa historycznego naszego kraju. Kiedy w 1963 r. poszukiwał gospodarstwa rolnego mogącego być stacją dla badań polowych, władze wojewódzkie zaproponowały przejęcie przez IOR gospodarstwa rolnego Winna Góra. Na terenie obiektu znajdował się pałac, dawna siedziba gen. Jana Henryka Dąbrowskiego,

niestety w bardzo złym stanie technicznym. Profesor – zainspirowany napisem na frontonie pałacu *Si Deus nobiscum quis contra nos* [Jeśli Bóg z nami, któż przeciw nam] – podjął decyzję o przejęciu Winnej Góry. Tym samym przyczynił się do uratowania pałacu, w którym żył i zakończył życie jeden z polskich bohaterów narodowych.

Profesor Władysław Węgorek zmarł 16 VII 2001 r. Spoczywa w Alei Zasłużonych na cmentarzu junikowskim w Poznaniu.

Janusz Nowacki

KAROL ZALESKI (1890–1969) – fitopatolog, jeden z pierwszych w Polsce, związany z UP, a następnie WSR przez wiele dziesiątków lat.

Urodził się w Sanoku 27 XI 1890 r. w rodzinie lekarza – Karola Zaleskiego i Wilhelminy z domu Leixner, nauczycielki żeńskich szkół wydziałowych. Studia rolnicze ukończył w AR w Dublanach pod Lwowem w 1913 r. Następnie, co nie było jednak zaskoczeniem w rodzinie, z racji jego wcześniejszych zainteresowań zapisał się na studia na Wydziale Teologii Uniwersytetu Krakowskiego. Zaliczył jednak tylko jeden rok, gdyż wybuchła pierwsza wojna światowa. Już wtedy ujawnił się charakter młodego

Karola – odważny, prawdziwy polski patriota. Wstąpił bowiem 4 IX 1914 r. do 2. Pułku Piechoty Legionów. Niestety w jednej z pierwszych bitew, już 29 września pod Mołotkowem, armia rosyjska rozbiła pułk, a Zaleski dostał się do niewoli. W ciągu czterech kolejnych lat przebywał w ciężkich obozach jenieckich w Haliczu, Biju nad Kostromą i Skobielewie koło Taszkientu. Ze skobielewskiego obozu zbiegł z podrobionymi dokumentami i udał się do Samary (1918), gdzie spotkał się z bratem, Tadeuszem. Odpowiadając na apel gen. Józefa Hallera, zostali żołnierzami 3. Pułku Piechoty im. Jana Henryka Dąbrowskiego. Po zakończeniu wojny, w sierpniu 1919 r. Karol Zaleski został naczelnikiem Harcerstwa Polskiego na obszar Środkowej i Zachodniej Syberii. Prowadził bardzo aktywną działalność w ruchu harcerskim wśród ludności polskiej, docierając w 1920 r. aż do Władywostoku. Do Polski powrócił w październiku tego roku.

W 1921 r. rozpoczął pracę jako młodszy asystent w Zakładzie Botaniki Ogólnej i Fitopatologii Wydziału Rolniczo-Leśnego UP. Tutaj w roku 1926 uzyskał stopień doktora, broniąc pracę w języku niemieckim: *O gatunkach grzybów z grupy *Penicillium* Link znalezionych w Polsce*. Opracowanie, w którym opisano 36 nowych gatunków *Penicillium*, przyniosło autorowi duży rozgłos w świecie naukowym. Wiele z nich ciągle jest uznawanych w literaturze światowej. W na-

zewnictwie gatunków ujawniły się uczucia patriotyczne Karola Zaleskiego, m.in. *P. polonicum*, *P. bialoviesense* czy *P. chsząszczy*. Interesujące, że jeden z odkrytych przez Karola Zaleskiego gatunków – *P. terlikowski* okazał się bardzo dobrym producentem penicyliny.

W latach 1930–1931 przebywał na specjalistycznych studiach z fitopatologii w Belgii i USA, a w 1938 r. w Holandii, Niemczech i Danii. Habilitował się na podstawie pracy *Względna odporność na bakteriozę obwódkową (Phytophthora medicaginis v. phaseolicola) odmian fasoli uprawianych w Polsce* (1935).

Okres drugiej wojny światowej Karol Zaleski wraz z rodziną spędził w Generalnej Guberni, gdzie pracował w Stacji Ochrony Roślin w Lublinie. Z wysiedlenia powrócił do Poznania (1945), po czym kontynuował pracę w Katedrze Botaniki Ogólnej i Fitopatologii. W 1947 r. został kierownikiem samodzielnego Zakładu Chorób Roślin, przemianowanym później na Katedrę Fitopatologii (1957), wówczas już w WSR, którą kierował do roku 1961. Pierwszym asystentem Profesora był Karol Mańka – późniejszy profesor fitopatologii leśnej. Karol Zaleski tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1948, a profesora zwyczajnego – w 1957 r.

Bardzo szerokie zainteresowania naukowe Profesora odcisnęły olbrzymie piętno na kierunkach rozwoju fitopatologii w Polsce. Prowadził pionierskie badania m.in. nad biologią i zwalczaniem parcha jabłoni, śnieci i głowni zbóż, chorób ziemniaka i roślin motylkowatych, a także huby i osutki sosny. Na szczególnie dużą uwagę zasługują osiągnięcia w badaniach nad podatnością fasoli na porażenie przez bakterię *Phytophthora medicaginis* v. *phaseolicola* oraz wpływem czynników środowiska na porażenie pszenicy przez *Puccinia graminis*. Warto też wspomnieć, że w latach pięćdziesiątych XX stulecia rozpoczął badania nad chorobami wirusowymi i rizoktoniozą ziemniaka oraz chorobami łubinu i buraka cukrowego, które kontynuowali jego bezpośredni następcy – prof. Władysław Błaszczak i prof. Tadeusz Glaser.

Duży rozgłos zdobyły prace Profesora nad uwalnianiem zarodników workowych *Venturia inaequalis*, najgroźniejszego patogena jabłoni. Badania te opisywały bowiem bardzo ważny element cyklu rozwojowego parcha, co umożliwiło opracowanie, choć dopiero w pierwszych latach XXI wieku, komputerowych systemów wspomagania ochrony jabłoni przed parchem – ważnego czynnika w ograniczaniu stosowania środków chemicznych.

Przedmiotem dużego zainteresowania profesora Zaleskiego były też inne choroby drzew i krzewów owocowych – opadzina liści porzeczek, kędzierzawka brzoskwini, a przede wszystkim brunatna plamistość liści grusz. Prace badawcze wykonywał we współpracy ze swoją wychowanką – prof. Zofią Rebandel, specjalistą chorób roślin sadowniczych. Jedną z ostatnich pasji naukowych Karola Zaleskiego były badania nad chorobami roślin leczniczych, m.in. kolendry, kminku, kopru włoskiego, prowadzone z Instytutem Przemysłu Zielarskiego. Profesor intensywnie współpracował z wieloma ośrodkami naukowymi, w tym

z Zakładem Genetyki Roślin PAN oraz Instytutami: Ochrony Roślin, Przemysłu Włókien Lękowych, Sadownictwa oraz Hodowli i Aklimatyzacji Roślin. W latach 1946–1955 kierował też oddziałem gorzowskim IOR.

Karol Zaleski, obok profesorów Józefa Trzebińskiego, Ludwika Garbowskiego i Wincentego Siemaszko, jest twórcą fitopatologii w Polsce. Wszyscy czterej za swoją działalność zostali uhonorowani w 1978 r. przez Polskie Towarzystwo Fitopatologiczne okolicznościowym wydawnictwem *Twórcy polskiej fitopatologii*. Profesor położył podwaliny pod rozwój tej dziedziny w ośrodku poznańskim, kształcąc liczne kadry fitopatologów. Z jego szkoły wywodzi się siedmiu doktorów, z których pięciu uzyskało tytuł profesora: poza wspomnianymi już K. Mańką, W. Błaszczakiem i T. Glaserem, także Stanisław Domański i Antoni Golenia. W grupie prawie 50 magistrów znalazł się przyszły prof. Bolesław Zyska, który światowy rozgłos zdobył dzięki pracom na temat mikrobiologicznego rozkładu drewna i papieru.

Uczniowie Profesora, w ślad za swym mentorem, byli doskonałymi kontynuatorami badań fitopatologicznych, także o znaczącej roli w środowisku akademickim. W. Błaszczak, także dziekan Wydziału Ogrodniczego i prorektor, specjalizował się chorobach roślin rolniczych, w szczególności ziemniaka, zbóż i roślin motylkowatych, wypromował 13 doktorów, w tym kolejnych profesorów: Zofię Fiedorow, Barbarę Gołębnik i Zbigniewa Webera – wieloletniego kierownika Katedry i dziekana Wydziału Ogrodniczego. W ten nurt, kontynuowany w macierzystej jednostce, wpisują się kolejne pokolenia młodszych fitopatologów, a od 2013 r. także specjaliści w zakresie nasiennictwa. Wówczas bowiem została utworzona Katedra Fitopatologii i Nasiennictwa, którą okresowo kierował dr hab. Zbigniew Karolewski, a obecnie dr hab. Hanna Dorna.

Profesor ma kontynuatorów w wielu instytucjach naukowych i akademickich w Polsce, gdzie pracują kolejne pokolenia fitopatologów korzystających z olbrzymiej spuścizny swego mistrza. Jego doktorant S. Domański jest założycielem Zakładu, a następnie Katedry Fitopatologii Leśnej na Uniwersytecie Rolniczym w Krakowie, natomiast A. Golenia kierował Pracownią Bakteriologii, po czym Zakładem Fitopatologii Rolnej IOR.

Zapoczątkowane przez Profesora kierunki badań w zakresie diagnostyki, epidemiologii oraz ochrony roślin ogrodniczych i rolniczych są rozwijane po dziś dzień. Przyświeca im troska o jakość roślin uprawnych i ochronę środowiska, a więc cele wynikające z potrzeb rolnictwa, jakości żywności i szerokiej ekologii. W tych badaniach i wielu koncepcjach, nie tracących na aktualności, wykorzystuje się nowe metody badawcze, w tym molekularne.

Profesor zapisał chlubną kartę w rozwoju polskiej nauki, był niestrudżonym badaczem, ale też i uznanym nauczycielem akademickim. Z ust współpracowników można było usłyszeć wiele pochlebnych słów. Szczególne predyspozycje miał do dydaktyki. Znakomite przygotowanie merytoryczne, łatwość formuło-

wania myśli, wyborna dykcja oraz udzielający się słuchaczom zapał – to opinie przywoływane i przekazywane kolejnym pokoleniom.

I jeszcze wątek wykraczający poza aktywność naukową. Jan Zaleski, najstarszy syn Profesora wspomina, że ojciec przywiązywał dużą wagę do utrzymania tężyzny fizycznej. Służyły temu letnie obozy harcerskie oraz letniska w leśniczówkach i gajówkach. Wiosną i jesienią rodzina Zaleskich odbywała piesze lub rowerowe wycieczki w okolicach Poznania, nad jeziorami Strzeszyńskim, Kierskim, Góreckim oraz w lasach Puszczy Zielonki. Zimą natomiast wyjeżdżali na Podhale albo Podtatrze, by uprawiać wędrowki narciarskie. Pierwszą swoją pieszą wyprawę Karol Zaleski odbył ze Sanoka do Zakopanego, tuż po ukończeniu gimnazjum w towarzystwie trójki braci.

Spośród licznych nagród i wyróżnień za bogatą i wszechstronną działalność Profesora do najważniejszych należy Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski przyznany w 1956 r. W 1958 r. otrzymał też nagrodę naukową województwa poznańskiego.

Profesor Karol Zaleski zmarł 19 VII 1969 r. Spoczywa na cmentarzu sołackim parafii św. Jana Vianneya w Poznaniu.

Zbigniew Karolewski

Zwieńczeniem badań nad czynnikami chorobotwórczymi roślin uprawnych jest ochrona roślin, od profilaktyki po metody chemiczne. Ten zakres działalności był w kompetencji niezależnej jednostki, początkowo Zakładu Ochrony Roślin na Wydziale Rolniczym (1951–1956), od roku 1956 w ramach Katedry Techniki Ochrony Roślin Wydziału Ogrodniczego. Ich inicjatorem był **PROF. STEFAN ALWIN (1916–1997)**, a kontynuatorami profesorowie: Włodzimierz Romankow, Tadeusz Baranowski i obecnie Romuald Górski.

Badania obejmowały zwalczanie chorób i szkodników roślin warzywnych i ozdobnych oraz roślin rolniczych, głównie motylkowatych. Z czasem zostały rozszerzone o problematykę szkodników szklarniowych, zwalczanie biologiczne oraz wykorzystanie nowych preparatów ochrony chemicznej, dostosowanych do zmieniających się przepisów prawa i oczekiwań społecznych, m.in. okresu karencji i wymogów wysokiego poziomu bezpieczeństwa.

Nauki leśne

Kierunki badań w leśnictwie, od powstania Wydziału Rolniczo-Leśnego na UP po Wydział Leśny na autonomicznej uczelni rolniczej, były związane nierozdzielnie ze specjalnościami nauk leśnych: hodowlą, ochroną, urządzeniem i użytkowaniem lasu. Wiedzę o lasach pogłębiały badania podstawowe, badania związane ze środowiskiem leśnym i zachodzącymi w nim procesami oraz badania historyczno-przyrodnicze.

Nowe kierunki badawcze były inspirowane rozwojem techniki i technologii. W ostatnich dziesięcioleciach skupiano się na rozwoju leśnictwa wielofunkcyjnego, jego oddziaływaniu na gospodarkę narodową i zwiększenie bioróżnorodności środowiska leśnego. W problematyce badawczej uwzględniono ochronę przyrody i służebną rolę lasów dla społeczeństwa.

Nauki leśne od lat są przedmiotem zainteresowania licznej kadry akademickiej. Wielu przedstawicieli nauk leśnych powoływały instytucje krajowe i międzynarodowe w charakterze ekspertów, wielu z nich piastowało wysokie stanowiska w gospodarce i państwie. Luminarzami nauki w tej dziedzinie, poza wcześniej przedstawionym Tadeuszem Molendą, są: Bogdan Kiełczewski, Karol Mańka, Leon Mroczkiewicz i Bogdan Zabielski.

BOHDAN KIEŁCZEWSKI (1912–1998) – leśnik i ekolog, specjalista w zakresie ochrony lasu, entomologii i akarologii, karierę naukową rozpoczął na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP.

Urodził się 7 VI 1912 r. w Kownie. Jego ojciec, Bohdan był prawnikiem, natomiast matka Helena Eugenia z domu Nartowska – nauczycielką. Wzrastał wraz z siostrą w beztrudnej i rodzinnej atmosferze, którą przerwała pierwsza wojna światowa i rewolucja bolszewicka. Wtedy to rodzina została skazana na tułaczkę. Mieszkali w Dorpacie (Estonia) i Archangielsku, potem wichry wojny zagnały ich do Londynu, następnie przez Hawr, Paryż, Berno, Wiedeń i Warszawę dotarli do Wielkopolski. Od 1919 r. rodzina zamieszkała w Kaliszu. W tym mieście Bohdan Kiełczewski w 1922 r. rozpoczął naukę w państwowym gimnazjum matematyczno-przyrodniczym, w którym rozwijał także swoje zainteresowania środowiskiem leśnym. Jesienią 1930 r.

podjął studia na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP, które ukończył w 1934 r. Okres ten należał do trudnych w życiu studenta, gdyż niespodziewanie zmarł mu ojciec. Jednak pomoc w finansowaniu jego edukacji przejął ojciec chrzestny, Jan Gombrowicz.

Pierwszą pracę Bogdan Kiełczewski podjął na Kielecczyźnie w majątku Potoczek należącym do rodziny Gombrowiczów. Majątek był pokaźny, liczył m.in. tysiąc hektarów lasu. Właśnie w tym miejscu zaprzyjaźnił się z przyszłym pisarzem, Witoldem Gombrowiczem. W późniejszych latach pracował w Poznaniu, w Biurze Dyrekcji Lasów Państwowych Okręgu Poznańskiego oraz Biurze Produkcji Drzewa.

Pod koniec sierpnia 1939 r. został zmobilizowany do 25. Dywizjonu Artylerii Ciężkiej Armii Poznań i jako oficer ogniowy przeszedł szlak bojowy: Kalisz – Turek – Koło – Łęczyca – Modlin. Po kapitulacji Warszawy trafił do niewoli i był więziony w cytadeli poznańskiej. Został jednak zwolniony na podstawie tzw. honorowej umowy kapitulacyjnej i ponownie rozpoczął pracę u rodziny Gombrowiczów. Od tego czasu aktywnie działał w Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej w zgrupowaniu „Jodła”, pod pseudonimem „Proza”, gdzie był dowódcą plutonu nr 146 Tarłów. Przypadkowo został aresztowany przez Gestapo na początku 1944 r. i osadzony na Pawiaku. W czasie wysyłki do pracy w Rzeszy uciekł z transportu. Dalej prowadził walkę z okupantem.

Pod koniec kwietnia 1945 r. przyjechał do Poznania i pierwsze kroki skierował na Uniwersytet Poznański, w którym został zatrudniony w Zakładzie Zoologii Ogólnej i Entomologii Stosowanej, przekształconym w późniejszych latach w Katedrę Zoologii i Entomologii. Jeszcze w tym samym roku doktoryzował się w zakresie nauk leśnych. Było to wydarzeniem znaczącym, jako że Bohdan Kiełczewski był pierwszym po drugiej wojnie światowej doktorantem w Poznaniu. Praca doktorska dotyczyła roli namiotnikowatych, małych motyli szkodliwych w środowisku leśnym. Habilitował się w 1951 r., także z entomologii leśnej, ale jego tytuł docenta został zatwierdzony dopiero po upływie trzech lat. W 1961 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w roku 1968 – profesora zwyczajnego.

W dorobku naukowym Profesora można wyodrębnić kilka nurtów. Jednym z nich była entomologia leśna i badania czynników determinujących klęskowy charakter występowania niektórych gatunków owadów. Poznawał zarówno biologię, jak i ekologię szkodliwego gatunku, sprzyjające warunki środowiskowe, ale także wpływ kosmosfery na ten gatunek, co było nowatorskim podejściem w badaniach przyrodniczych. Zrozumienie mechanizmów gradacyjnego pojawiania się owadów stanowiło podstawę propozycji ograniczania ich liczebności.

Profesor Kiełczewski należał do zwolenników biologicznych metod zwalczania owadów. Zwracał baczną uwagę na zależności między szkodnikami a ich

naturalnymi wrogami, którymi były drapieżniki, pasożyty i pasożyty. Na układach biologicznych owad–pasożyt oraz roślina–pasożyt opisał działanie cybernetycznego układu samoregulacji zagęszczenia w populacjach owadów. Z tego nurtu badań wywodzą się publikacje o roli roztoczy w ograniczaniu liczebności korników. W owym czasie były to prace pionierskie i zapoczątkowały nowy kierunek badań naukowych. Dlatego właśnie profesor Kielczewski jest dziś określany mianem twórcy akarologii leśnej w Polsce. Inne badania akarologiczne dotyczyły szkód wyrządzanych przez roztocze w lasach oraz występowania gatunków z tej grupy systematycznej w żerowiskach korników, w gniazdach mrówek, a także w magazynach zbożowych. Dowodem uznania dla jego osiągnięć w zakresie akarologii jest nazwanie sześciu nowych dla nauki gatunków roztoczy imieniem Profesora: *Bakerdania kielczewskii*, *Cunaxoides kielczewskii*, *Dendrolaelaps kielczewskii*, *Dinychus kielczewskii*, *Proctolaelaps kielczewskii* i *Trichouropoda kielczewskii*.

W kręgu zainteresowań Profesora była też biologia wielu gatunków bezkręgowców powodujących dolegliwości zdrowotne człowieka. W badaniach nad tymi zagadnieniami współpracował z lekarzami, czego wynikiem były wspólnie wydane podręczniki dla studentów medycyny: *Zarys entomologii lekarskiej*, *Podręcznik dla lekarzy i przyrodników* oraz *Arachno-entomologia lekarska*.

Po utworzeniu Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego w Poznaniu poproszono profesora Kielczewskiego o zorganizowanie Zakładu Biologii, co znacznie wzmocniło kadrowo tę młodą uczelnię. Profesor był jej prorektorem w latach 1959–1968. Zapoczątkował oryginalną problematykę badawczą nazwaną biometeorologią sportu. We współpracy ze specjalistami kultury fizycznej badał bezpośredni i pośredni wpływ pogody i klimatu na zdrowie, odnowę biologiczną oraz właściwą organizację czasu wolnego. Profesor szczególnie koncentrował się na oddziaływaniu czynników kosmicznych na wydolność organizmu człowieka oraz jego wyniki sportowe. Dowodził wpływu aktywności Słońca (plam słonecznych i rozbłysków chromosferycznych) na stan organizmu i jego adaptację bądź aklimatyzację do warunków klimatycznych i stref czasowych. Syntezę tych badań przedstawia książka *Zarys biometeorologii sportu*.

Zainteresowania Profesora oddziaływaniem kosmosu na biosferę były niezwykle. Badał wpływ stałego promieniowania słonecznego na gatunki owadów oraz oddziaływanie pola elektrostatycznego i magnetycznego na procesy biologiczne. Proponował nawet nazwanie tej dziedziny wiedzy kosmoekologią, definiując ją realnym i mierzalnym wpływem zjawisk kosmicznych na życie ziemskie.

Profesor Bohdan Kielczewski był jednak przede wszystkim leśnikiem. Pstrzeżał bardzo szerokie funkcje i cele lasu, a leśnictwo nie było dla niego tożsame z gospodarką leśną. Jego zdaniem las to ogromne bogactwo przyrodnicze, a leśnictwo to przede wszystkim poznanie tego bogactwa, jego ochrona oraz umiejętne

korzystanie z wszelakich zasobów. W tym kontekście ważną rolę w kształceniu przyszłych leśników przypisywał bogatej ofercie dydaktycznej. Uważał, że absolwent leśnictwa powinien być wszechstronnie wykształcony. Ubolewając nad brakami w edukacji humanistycznej, zaproponował wprowadzenie do programu studiów przedmiotu Kulturotwórcza rola lasu, który wykładał niemal do końca życia. Był współautorem podręcznika pod tym właśnie tytułem, stąd autorzy jego biografii nazwali Profesora „pionierem wiedzy o kulturotwórczej roli lasu”.

Dorobek naukowy profesora Kiełczewskiego obejmuje ponad 160 prac, także publikowanych w wielu periodykach zagranicznych (Wielka Brytania, Niemcy, Francja, USA). Sześć innych cennych pozycji zostało przetłumaczonych na zlecenie National Science Foundation w Washingtonie.

Zajęcia dydaktyczne profesora Kiełczewskiego cieszyły się sporym zainteresowaniem studentów, co wynikało z jego ogromnej wiedzy i erudycji. Był promotorem ponad 100 prac magisterskich, a spośród siedmiu jego doktorantów kilku zostało później profesorami, m.in. Wiktor Kadłubowski, Robert Luterek, Jacek Michalski, Jerzy Wiśniewski oraz pracujący poza macierzystą uczelnią Stanisław Bałazy i Stanisław Seniczak. Wszyscy rozwijali dalej entomologię i akarologię leśną, pozostawiając bogaty dorobek naukowy. Ich uczniowie, a więc trzecie pokolenie, aktywnie kontynuują dzieło Profesora, zwłaszcza w akarologii – m.in. prof. Dariusz J. Gwiazdowicz na UPP czy Anna Seniczak, profesor Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy.

Obok szerokiej aktywności naukowej profesor Kiełczewski pełnił liczne funkcje organizacyjne, m.in. prodziekana Wydziału Leśnego (1953–1956), kierownika Pracowni Izotopowej (1956–1960) i kierownika Katedry Ochrony Lasu (1957–1970). W latach 1972–1978 był dyrektorem nowo utworzonego Instytutu Biologii Stosowanej.

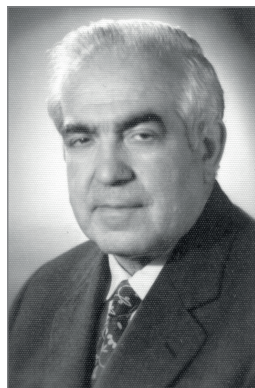
Za aktywność na polu wojskowym, zawodowym i społecznym otrzymał Krzyż Kawalerski, Oficerski i Komandorski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Armii Krajowej, medal „Za Udział w Wojnie Obronnej 1939”, Medal Komisji Edukacji Narodowej, a także pięć nagród indywidualnych lub zespołowych ministra. Był członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Leśnego, a w 1992 r. senat AR w Poznaniu nadał Profesorowi tytuł doktora *honoris causa*.

Profesor Bogdan Kiełczewski zmarł 6 II 1998 r. Został pochowany w grobie matki na cmentarzu parafii św. Jana Vianneya w Poznaniu. W październiku 1998 r. odsłonięto tablicę pamiątkową na głazie narzutowym postawionym przed budynkiem Kolegium Cieszkowskich, która przypomina o zasługach tej wybitnej postaci.

Dariusz J. Gwiazdowicz, Jerzy Wiśniewski

KAROL HENRYK MAŃKA (1915–2003) – leśnik i fitopatolog, związany z UP, a później z WSR i AR, twórca Polskiego Towarzystwa Fitopatologicznego.

Urodził się 7 I 1915 r. w miejscowości Wyrzy koło Mikołowa (województwo śląskie). Jego ojciec Leopold był mistrzem piekarskim i miał tam piekarnię, a matka Agnieszka, z domu Kwaśna, była z zawodu krawcową. Ukończył państwowe gimnazjum w pobliskim Mikołowie (1925–1934), gdzie otrzymał gruntowne wykształcenie ogólne i formację patriotyczną, jako że w gimnazjum wykładało wtedy wielu absolwentów Uniwersytetu Jagiellońskiego (niektórzy ze stopniem doktora), którzy przekazywali uczniom rzetelną wiedzę i umiłowanie niedawno wyzwolonej Ojczyzny. W 1934 r. podjął studia leśne na UP. Uwieńczył je pracą dyplomową wykonaną pod kierunkiem wybitnego fitopatologa i wielkiego patrioty, Karola Zaleskiego. Dotyczyła huby sosny i stała się zaczątkiem jego naukowych zainteresowań. Tytuł inżyniera leśnictwa uzyskał w 1939 r.

Tuż przed wojną Profesor pracował jako instruktor ochrony roślin w Państwowej Szkole Ogrodnictwa w Poznaniu, a po wybuchu wojny został „robotnikiem ziemnym” w zakładzie zieleni miejskiej w Poznaniu. W styczniu 1940 r. wrócił do domu rodzinnego na Śląsku, gdzie trwała akcja nakłaniania Ślązaków do podpisywania folklisty i „dobrowolnego” wcielania do armii niemieckiej. Został więc wezwany do niemieckiego urzędu, aby taką listę podpisać. Tam przed biurkiem urzędnika płynną niemczyzną wyjaśniał, że jest Polakiem i dlatego nie może złożyć podpisu na folkliście, gdy przy sąsiednim biurku ktoś inny po polsku zapewniał o swym niemieckim pochodzeniu i domagał się wciągnięcia na listę. W rezultacie on oraz bracia Jerzy i Walter w 1940 r. zostali wysłani do obozu koncentracyjnego w Dachau, a potem w Sachsenhausen, gdzie przebywali łącznie sześć miesięcy. Po zwolnieniu z obozu Karol Mańka został przekazany na roboty przymusowe. Jako robotnik leśny w sudeckim Nadleśnictwie Głuszycy pracował do maja 1945 r. Po zakończeniu wojny wrócił do rodzinnych Wyrzy i wkrótce został zaproszony przez doc. Karola Zaleskiego do pracy w Katedrze Botaniki Ogólnej i Fitopatologii UP, w kierowanym przezeń Zakładzie Chorób Roślin.

Pod kierunkiem prof. Karola Zaleskiego, mistrza wielu poznańskich fitopatologów, Karol Mańka pracował nad chorobami różnych roślin, przede wszystkim jednak leśnych. Doktoryzował się w 1951 r. na podstawie pracy *Badania terenowe i laboratoryjne nad bedłką opieńką ze szczególnym uwzględnieniem jej biologii na sztucznych pożywkach*. Po uzyskaniu stopnia naukowego docenta (1954) zaczął kierować powołanym w tym samym roku Zakładem Fitopatologii Leśnej w Katedrze Botaniki Leśnej. Kiedy w 1959 r. utworzono Katedrę Fitopatologii Leśnej – pierwszą w Polsce o tej nazwie – został jej kierownikiem. W kolejnych

latach uzyskiwał nowe tytuły i godności: w 1963 – tytuł profesora nadzwyczajnego, w 1970 – profesora zwyczajnego, w 1969 – członka korespondenta PAN, a w 1980 r. – członka rzeczywistego PAN.

Profesor Mańka wypromował 16 doktorów, spośród których Ryszard Siwecki, Stefan Kowalski, Maria Rataj-Guranowska i Hanna Kwaśna zostali później profesorami fitopatologii, a Maria Henryka Gierczak, Krzysztof Chwaliński, Stanisław Wnękowski i Antoni Przezibórski uzyskali habilitacje. Do jego szkoły naukowej należą też profesorowie: Piotr Łakomy i córka – Małgorzata Mańka. Większość z wymienionych podążała śladami naukowymi Profesora, nadając swoim pracom indywidualne piętno. Karol Mańka pracował też dziesięć lat (od 1954) w Instytucie Ochrony Roślin w Poznaniu, kierując Laboratorium Mikrobiologii, a następnie Zakładem Fitopatologii Rolnej, gdzie także wypromował dwoje doktorów.

Szkoła naukowa Karola Mańki ma znaczne osiągnięcia w ekologii grzybów glebowych i chorób korzeni drzew. Badania prowadzone metodami klasycznymi obecnie są kontynuowane także z zastosowaniem biologii molekularnej. Spośród jego uczniów prof. Stefan Kowalski – dwukrotny dziekan Wydziału Leśnego AR w Krakowie, rozwinął badania nad ektomykoryzą, uwieńczone wdrożeniem w całym kraju polskiej szczepionki mykoryzowej. Z kolei prof. Ryszard Siwecki zapoczątkował prace z zakresu fitopatologii w Instytucie Dendrologii PAN w Kórniku, a prof. Maria Rataj-Guranowska rozwinęła je w Instytucie Genetyki Roślin PAN i stworzyła Bank Patogenów Roślin w IOR w Poznaniu.

Życie Profesora było w całości poświęcone nauce fitopatologii. Od początku badał problemy nowe i stosował do ich rozwiązywania własne oryginalne koncepcje badawcze. Najpierw znacznie wzbogacił wiedzę o hubie sosny (*Phellinus pini*), a następnie o występującym na brzożach grzybie *Inonotus obliquus*. Na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX stulecia przeprowadził obszerne, nowatorskie badania nad przebiegiem epifitozy holenderskiej choroby wiązków na terenie Poznania. Po paru latach regularnych obserwacji ponad dwóch tysięcy wiązków polnych, szypułkowych i górskich ustalił, że wiązki polne i górskie były bardziej podatne na chorobę od szypułkowych, tak że w okresie tym epifitoza na nich narastała, podczas gdy na wiązkach szypułkowych już wygasła.

W pracy doktorskiej, jako pierwszy w Polsce, dogłębnie zbadał w świerczynach górskich w Beskidach opieńkę miodową (obecnie: opieńkę ciemną, *Armillaria ostoyae*), sprawcę opieńkowej zgnilizny korzeni drzew. I tutaj zastosował oryginalną metodę korelacyjną, która pozwoliła mu w ciągu paru lat uchwycić przebieg i narastanie/wygasanie epifitozy trwającej dekady. Był to początek wdrażanego obecnie monitoringu fitopatologicznego, który zapoczątkował realizowaną z powodzeniem do dziś przebudowę tamtejszych litych drzewostanów świerkowych na drzewostany mieszane, które – jako lepiej przystosowane do

siedliska – znacznie bardziej są zdolne do opierania się chorobie. W badaniach nad opieńką oraz holenderską chorobą wiązków Profesor wykazał ogromny wpływ środowiska na odporność drzew oraz ich zespołów na choroby. Stał się pionierem badań nad rolą środowiska w przebiegu chorób roślin i wypracował metodę szeregów biotycznych, pozwalającą na liczbowe określenie stopnia oporności środowiska – zwłaszcza glebowego – na rozwój w nim grzybów chorobotwórczych dla roślin. To oryginalne osiągnięcie dało początek szeroko zakrojonym badaniom nad środowiskowym uwarunkowaniem powstawania i przebiegu chorób roślin. Prace nad infekcyjną zgorzelą siewek oraz chorobami roślin rolniczych i ogrodniczych – prowadzone tą metodą w ośrodkach naukowych w kraju oraz za granicą – pozwoliły poznać wpływ środowiska glebowego na choroby roślin w zależności od zmianowania, sposobu uprawy gleby i odmian roślin. Okazało się, że u podłoża wielu znanych, tradycyjnych w produkcji roślinnej zabiegów uprawowych leżą wcześniej nieodkryte mechanizmy biologiczne, a zwłaszcza wzajemne oddziaływania mikroorganizmów glebowych.

Podejście to zostało wykorzystane w pionierskich w Polsce badaniach huby korzeni oraz biologicznej ochrony drzew przed chorobami. Profesor Mańka pracował wtedy też w znakomitych ośrodkach naukowych w Anglii, Kanadzie oraz USA, gdzie zetknął się z badaczami pamiętającymi jeszcze przedwojenny pobyt jego mistrza, prof. K. Zaleskiego. Rozpoznał biologię i ekologię patogenów, określił zagrożenie infekcyjne sosny zwyczajnej przez *Heterobasidion annosum*, wpływ grzybów saprotroficznych na wzrost *A. ostoyae* i *H. annosum* oraz zaproponował sposoby ochrony drzewostanów. Zagadnienia te badane są obecnie z powodzeniem w jego Katedrze, w Instytucie Badawczym Leśnictwa i w Instytucie Dendrologii PAN.

W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w. opisał nową chorobę – jesienną osutkę igieł sosny. Jako pierwszy w Polsce zidentyfikował sprawcę zamierania pędów sosny (*Gremmeniella abietina*) i zalecił postępowanie ochronne. Ten patogen spowodował wtedy groźną epifitozę w północnych regionach kraju.

Profesor Karol Mańka wiele uwagi poświęcał metodyce badań fitopatologicznych, wypracowując nowe metody, kładąc ogromny nacisk na staranność postępowania i rzetelność w pracy badawczej. Jego ukochaną dziedziną była też fitopatologia ogólna, uważał bowiem, że bez zrozumienia zagadnień ogólnych, opartego na solidnej wiedzy biologicznej, nie można należycie zajmować się pracą badawczą i ochroną roślin przed chorobami.

Profesor przykładął wielką wagę do dydaktyki jako procesu przekazywania wiedzy i nowych osiągnięć studentom. W jego dorobku naukowym – oprócz ponad 100 rozpraw i artykułów – wyróżnia się podręcznik akademicki *Fitopatologia leśna*, który w latach 1960–2005 doczekał się sześciu wydań, oraz liczne tłumaczenia czołowych podręczników z zakresu fitopatologii i mikrobiologii, opracowania skryptów, książek popularnonaukowych, a także haseł fitopato-

logicznych w słownikach i encyklopediach. Zorganizował zajęcia z nowych przedmiotów, np. Epifitozjologii, i opracował sposób ich prowadzenia z zastosowaniem zaprojektowanych osobiście barwnych tablic poglądowych. W latach 1962–1969 piastował funkcję prorektora ds. nauczania.

Był człowiekiem spokojnym, zawsze życzliwym ludziom. Dbałość o rozwój młodej kadry naukowej postrzegał jako jeden z głównych obowiązków profesora, wymagający wspólnoty zainteresowań i wielkiego wkładu pracy, który będzie procentował w przyszłości.

Profesor był niestrudżonym i ofiarnym redaktorem licznych periodyków oraz książek, a także promotorem społecznego ruchu naukowego, w którym upatrywał ważny bodziec stymulujący myśl twórczą. Założone przezeń w 1971 r. Polskie Towarzystwo Fitopatologiczne (PTFit) zostało z jego inicjatywy członkiem Międzynarodowego Towarzystwa Fitopatologicznego (International Society for Plant Pathology) oraz członkiem założycielem Europejskiej Fundacji Fitopatologicznej (European Foundation for Plant Pathology, 1990). Pełnił funkcję prezesa Towarzystwa przez 25 lat, a podczas obchodów jego 20-lecia otrzymał godność członka honorowego; został też jego honorowym przewodniczącym (1996).

Za zasługi naukowe i dydaktyczne profesor Mańka został odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim oraz Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Medalem im. Michała Oczapowskiego, Medalem im. Karola Linneusza (Szwecja), odznaką honorową „Za Zasługi w Rozwoju Województwa Poznańskiego” oraz Złotą Honorową Odznaką Polskiego Towarzystwa Leśnego. W 2000 r. wręczono mu Kordelas Leśnika Polskiego za szczególne zasługi dla leśnictwa. Otrzymał dziewięć nagród Ministra (Oświaty i) Szkolnictwa Wyższego oraz Nagrodę Zespołową Miasta Poznania i Województwa Poznańskiego.

Kiedy w 1996 r. obchodził 50-lecie pracy naukowej na uczelni, AR w Poznaniu nadała mu tytuł doktora *honoris causa*. W tym samym roku został obdarzony godnością honorowego przewodniczącego Komitetu Nauk Leśnych PAN.

Profesor zmarł w swym domu na Sołacz 29 X 2003 r., po niemal 89 latach pracowitego życia. Spoczął na cmentarzu sołackim parafii św. Jana Vianneya w Poznaniu. Rok po jego śmierci PTFit, AR w Poznaniu i Komitet Nauk Leśnych PAN zorganizowały konferencję jubileuszową *Choroby roślin na tle środowiska – 85 lat fitopatologii w Wielkopolsce i 50 lat Katedry Fitopatologii Leśnej w Poznaniu* (18–19 XI 2004). Podczas konferencji w Starym Kolegium Cieszkowskich odsłonięto tablicę pamiątkową ku czci Profesora.

Małgorzata Mańka

LEON MROCZKIEWICZ (1900–1971) – leśnik, wybitny specjalista z zakresu hodowli lasu, związany od 1925 r. z UP, później z WSR.

Urodził się 12 IV 1900 r. w Drawsku Pomorskim, w rodzinie inspektora celnego Jana i Anny z Gajów. Do gimnazjum uczęszczał w Białogardzie, a następnie w Poznaniu i tu w 1918 r. otrzymał świadectwo dojrzałości. Po odbyciu służby wojskowej podjął w 1921 r. studia na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP. W roku 1925 otrzymał dyplom inżyniera leśnika i rozpoczął pracę w Katedrze Hodowli Lasu.

Asystentura okazała się jednak krótkim epizodem, gdyż po niecałym roku, wraz z Tadeuszem Perkitnym – swoim kolegą ze studiów – wyruszył w podróż po świecie. Podróż wiodąca przez Europę (Szwecję, Francję, Hiszpanię), Południową Amerykę (Brazylie, Argentynę), południowo-wschodnią Azję (Wietnam) i centralną Afrykę okazała się prawie czteroletnią przygodą. Tak oryginalne przedłużenie studiów niewątpliwie wzbogaciło wiedzę o kompleksach leśnych świata i zasadach ich eksploatacji. Było też doskonałym fundamentem planowanej pracy naukowej. Wędrówka dwóch młodych i przedsiębiorczych Polaków odbiła się szerokim echem w środowisku poznańskim, a po ich powrocie do kraju była nazywana „podróżą naokoło świata Perkitnego i Mroczkiewicza”.

W latach 1930–1936 Leon Mroczkiewicz kontynuował pracę w Katedrze Hodowli Lasu, kierowanej przez prof. Ryszarda Biehlera, na stanowisku starszego asystenta, a od 1936 r. jako wykładowca urządzania lasu i encyklopedii leśnictwa. W międzyczasie otrzymał stopień doktora nauk leśnych (1933), a w latach 1930–1939 był również doradcą do spraw leśnych w Poznańskiej Izbie Rolniczej.

Po kampanii wrześniowej, w pierwszym roku okupacji pracował jako robotnik leśny w Obrzycku, a po wysiedleniu w Kieleckie najpierw w inspekcji leśnej w Starachowicach, a następnie na stanowisku nadleśniczego Nadleśnictwa Marcule. Działalność w podziemnym ruchu oporu. Tuż po wyzwoleniu, bo już w styczniu 1945 r., został powołany na stanowisko dyrektora Lasów Starachowickich, a w kwietniu delegowany do Gdańska, gdzie brał udział w organizowaniu okręgowej dyrekcji LP, po czym objął stanowisko inspektora i kierownika Biura Zagospodarowania Lasu. Równocześnie prowadził wykłady na Politechnice Gdańskiej z encyklopedii leśnictwa i zasad produkcji drewna (1947–1949), a w 1950 r. wykłady i ćwiczenia z urządzania lasu w SGGW w Warszawie. Przez rok, już jako samodzielny pracownik naukowy, kierował placówką IBL w Gdańsku.

W październiku 1951 r. powrócił do Poznania i objął stanowisko kierownika Katedry Botaniki Leśnej na Wydziale Leśnym w nowo powstałej WSR. W 1952 r.

został przeniesiony do Katedry Szczegółowej Hodowli Lasu, którą kierował od roku 1959. Nominację tę otrzymał po swym zacnym poprzedniku, prof. Kazimierzu Sucheckim, wcześniej profesorze Politechniki Lwowskiej z wieloletnim doświadczeniem w zarządzaniu lasami. W 1954 Leon Mroczkiewicz został profesorem nadzwyczajnym, a w 1965 r. – profesorem zwyczajnym.

Badania prowadzone przez Profesora dotyczyły: możliwości zastosowania zasad gospodarki bezzrębowej w lasach Wielkopolski, pielęgnowania drzewostanów, rejonizacji przyrodniczo-leśnej Polski oraz uprawy gatunków szybko rosnących drzew i krzewów, w tym przede wszystkim topoli i wierzby. Pierwsza jego praca naukowa *Jarzębina szwedzka na kępie Radłowskiej* została opublikowana w 1925 r., a rozprawa *Zagadnienia hodowlane na terenach posówkowych* była podstawą uzyskana stopnia doktora (1933). Opracował *Podział Polski na krainy i dzielnice przyrodniczo-leśne* (1952) i był współautorem pracy *Typy siedliskowe lasu w Polsce* (1964), zawierającej teoretyczne podstawy klasyfikacji siedlisk leśnych oraz charakterystykę wyodrębnionych jednostek taksonomicznych.

W latach 1952–1970 profesor Mroczkiewicz zajmował się jednak przede wszystkim problematyką hodowli oraz uprawy gatunków drzew i krzewów szybko rosnących (topoli i wierzby). W Leśnym Zakładzie Doświadczalnym Murowana Goślina w 1952 r. założył kolekcje dendrologiczne: salicarium z 270 taksonami wierzb i popularium z 70 taksonami topoli. W latach następnych kolekcje powiększano i uzupełniano tak, że do dziś stanowią cenne źródło materiału do prowadzonych badań.

Szczególnie interesującym kierunkiem badań Profesora była próba wyselekcjonowania spośród wierzb krzewiastych tych taksonów, które charakteryzowały się niewielkimi wymaganiami co do żyzności i wilgotności gleby. Celem tych działań miało być ich wykorzystanie przy rekultywacji nieużytków lub siedlisk zdegradowanych.

Profesor Mroczkiewicz poza działalnością naukową wiele uwagi poświęcał przygotowaniu młodzieży akademickiej do wykonywania zawodu leśnika. Szczególną wagę przywiązywał do przekazywania nie tylko wiedzy teoretycznej, ale również zagadnień praktycznych. Pomimo trudności w poruszaniu, ze względu na bardzo zaawansowane dolegliwości reumatyczne, brał udział w programowych ćwiczeniach terenowych z hodowli lasu. Był gorącym zwolennikiem wykonywania prac manualnych przez studentów, tak by od podstaw poznawali praktyczne aspekty związane z odnawianiem i pielęgnowaniem lasu. Pod jego kierunkiem corocznie 10 magistrantów wykonywało prace dyplomowe.

Profesor wypromował 12 doktorów, z których siedmiu uzyskało tytuły profesorskie. W macierzystej Katedrze Hodowli Lasu byli to: Kazimierz Urbański, Stanisław Szymański, Stanisław Zabielski i Bohdan Drogoszewski, pełniąc ko-

lejno funkcję kierownika i kontynuując w szczególności problematykę uprawy gatunków szybko rosnących, ale także zamierania i odnawiania lasów. Ważną rolę odegrał też prof. Wiesław Szczerbiński, pomysłodawca i organizator Katedry Gospodarstwa Łowieckiego, wielki przyrodnik i ekolog, twórca łowiectwa opartego na podstawach naukowych.

Profesor Mroczkiewicz pełnił liczne funkcje administracyjne, w tym dziekana Wydziału Leśnego (1952–1956), prorektora ds. nauczania (1959–1962) i kuratora Leśnych Zakładów Doświadczalnych (1954–1956). Był członkiem Rady Naukowej Instytutu Badawczego Leśnictwa (1954–1962) i Rady Głównej przy Ministerstwie Szkolnictwa Wyższego (1956–1962), jak również delegatem tegoż Ministerstwa do oceny planów naukowych (1960–1963). Był członkiem Prezydium Komitetu Nauk Leśnych PAN (od 1955, a w latach 1959–1960 pełnił obowiązki przewodniczącego), członkiem Rady Naukowej Wielkopolskiego Parku Narodowego (od 1957 i przewodniczącym w latach 1968–1971) oraz Rady Naukowo-Ekonomicznej przy Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu (1958–1968).

W całym okresie pracy zawodowej utrzymywał rozległe kontakty z leśnikami zarówno w kraju, jak i za granicą, a jego barwna postać i nietuzinkowa osobowość były powszechnie znane. Współpracował z agendami Międzynarodowej Unii Leśnych Organizacji Badawczych (IUFRO).

Osiągnięcia naukowe profesora Mroczkiewicza w dziedzinie hodowli lasu zostały docenione nadaniem tytułu doktora *honoris causa* (1961) przez Wydział Leśny Uniwersytetu Drezdeńskiego w Tharandcie. W 1967 r. został też członkiem korespondentem PAN. Był odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1967). Otrzymał Odznakę Honorową Miasta Poznania, odznakę „Za Zasługi w Rozwoju Województwa Poznańskiego” oraz złote odznaki PTL, ZSP i Koła Leśników.

Pamięć o Profesorze została utrwalona na tablicy pamiątkowej w Kolegium Cieszkowskich, którą odsłonięto w 1989 r. w trakcie zjazdu absolwentów zorganizowanym dla uczczenia 70 rocznicy powołania Wydziału Rolniczo-Leśnego. W 2005 r., z inicjatywy nadleśniczego Mieczysława Piórkowskiego i miejscowych leśników, jednej z ulic w Kaliszu Pomorskim nadano nazwę „Aleja Leona Mroczkiewicza”.

Profesor przeszedł na emeryturę 1 X 1970 r., a zmarł rok później, 7 września. Został pochowany na cmentarzu parafii św. Jana Vianneya w Poznaniu.

Bohdan Drogoszewski

BOLESŁAW ZABIELSKI (1910–1989) – leśnik, specjalista z zakresu zarządzania lasu i dendrometrii, związany z UP, później z WSR i AR.

Urodził się 27 XII 1910 r. we wsi Żebry-Chudek w powiecie Maków Mazowiecki. Świadectwo dojrzałości uzyskał w 1929 r. w Państwowym Gimnazjum w Ostrołęce. W tym samym roku podjął studia leśne na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP, które ukończył z wyróżnieniem w czerwcu 1934 r.

Pracę zawodową rozpoczął 1 VII 1934 r. w Katedrze Dendrometrii i Statystyki Leśnej UP, w której w charakterze asystenta wolontariusza pracował przez rok. Do wybuchu wojny był zatrudniony na stanowisku taksatora w Oddziale Urządzania Lasu Dyrekcji LP w Białowieży. W czasie okupacji odbył trzyletni staż administracyjny w Nadleśnictwie Państwowym Pierzchnice na Kielecczyźnie, pracując kolejno w charakterze sekretarza i tłumacza, adiunkta oraz – już po wyzwoleniu – nadleśniczego. W lipcu 1945 r. objął kierownictwo Oddziału Urządzania Lasu w poznańskiej dyrekcji LP, gdzie pracował do sierpnia 1950 r.

Powrót do Poznania pozwolił wznowić Profesorowi pracę naukową, której efektem było uzyskanie na Wydziale Rolniczo-Leśnym stopnia doktora nauk leśnych (1946). Habilitował się na tym samym Wydziale w 1951 r. Tytuł profesora nadzwyczajnego nadano mu w 1959, a profesora zwyczajnego w 1967 r.

Przez dwa lata łączył pracę w poznańskiej dyrekcji LP z pracą na uczelni, w której od 1 IX 1948 r. został zatrudniony w charakterze kontraktowego zastępcy profesora i kierownika Katedry Dendrometrii. Od 1950 r. objął kierownictwo nowo powołanej Katedry Urządzania Lasu, którą od podstaw zorganizował i całkowicie poświęcił się pracy naukowo-dydaktycznej.

W pierwszym okresie działalności naukowej profesora Zabieleckiego zarysowały się dwa kierunki zainteresowań: dendrometryczny z zagadnieniami nauki o przyroście oraz urzędzeniowy z problematyką zagospodarowania lasu. Po zorganizowaniu Katedry wyraźnie zaczęła dominować problematyka urzędzeniowa, a ukształtowany przez niego jej profil badawczy dotyczył: metod organizacji produkcji leśnej, technicznych podstaw zarządzania lasu, planowania przebudowy kompleksów leśnych i drzewostanów oraz perspektyw zagospodarowania lasów na tle rejonizacji przyrodniczo-leśnej w Polsce.

Dorobek naukowy Profesora jest pokaźny, obejmuje ponad 300 różnych opracowań, z których 103 to prace publikowane w krajowych i zagranicznych wydawnictwach leśnych. Na podkreślenie zasługuje szeroka wymiana doświadczeń i współpraca z placówkami naukowymi z różnych krajów Europy, które często wizytował. Uczestniczył w licznych krajowych i międzynarodowych

konferencjach oraz sympozjach naukowych. Był aktywnym członkiem wielu towarzystw, komisji i rad naukowych. Szczególny był jego udział w pracach Polskiego Towarzystwa Leśnego, które za tę działalność nadało mu godność członka honorowego.

Profesor, jako specjalista leśnictwa, przez kilka lat pracował za granicą. W latach 1975–1978 w Stacji Badań Leśnych w Rabacie (Maroko), gdzie kierował sekcją uprawy topoli, a w okresie 1981–1985 był wykładowcą w zakresie hodowli i urządzania lasu w Państwowym Instytucie Rolniczym w Algierze.

Niemale są zasługi Bolesława Zabielskiego w rozwoju Wydziału Leśnego już w WSR zarówno jako dziekana (1951–1952 i 1970–1972), jak i wieloletniego kuratora lasów doświadczalnych (1950–1952), także przewodniczącego ich Rady Naukowo-Dydaktycznej (1963–1965), wreszcie ponad 20-letniego redaktora wydziałowego Komitetu Redakcyjnego Roczników Akademii Rolniczej (1961–1981). Był członkiem Komisji Leśnictwa Rady Głównej ds. Nauki i Szkolnictwa (1951–1952) oraz Rady Naukowej IBL w Warszawie (1954–1955). Sprawował funkcję przewodniczącego Zarządu Uczelnianego Związku Nauczycielstwa Polskiego (1958–1963). Był członkiem Rady Naukowej Zakładu Badań Leśnych PAN w Krakowie (1960–1963) oraz przewodniczącym Komisji Przyrodniczych Podstaw Leśnictwa i Zagospodarowania Lasu Polskiego Towarzystwa Leśnego. Aktywnie działał w Polskim Towarzystwie Badań Radiacyjnych i Komitecie Techniki Jądrowej przy Wojewódzkim Oddziale NOT w Poznaniu oraz w Komisji Urządzania Lasu w Międzynarodowej Unii Leśnych Organizacji Badawczych (IUFRO).

Profesor wypromował 12 doktorów i patronował siedmiu zakończonym habilitacjom. Był recenzentem licznych rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz dorobku naukowego kandydatów do tytułu naukowego profesora. Ośmiu z jego uczniów uzyskało tytuły profesorskie, z których siedmiu kontynuowało i rozwijało badania zainicjowane przez profesora Zabielskiego w macierzystej uczelni. Wiele tematów badawczych realizowali wspólnie, ale każdy z nich podejmował także nowe, własne kierunki badań. W Katedrze Urządzania Lasu prof. Konrad Magnuski zajmował się opracowaniem metod kompleksowego określania aktualnych i potencjalnych możliwości produkcyjnych lasu oraz sporządzania długookresowych planów przebudowy drzewostanów. Dokonał weryfikacji sposobu określania bieżącego przyrostu miąższości, stosowanego do dziś w praktyce urzędzeniowej. Badania prof. Bohdana Ważyńskiego koncentrowały się na planowaniu urzędzeniowym, ze szczególnym uwzględnieniem zasad zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego lasu oraz na kompleksowym kształtowaniu funkcji przestrzennych lasów, głównie w zasięgu aglomeracji miejskich. Opracował też podstawy urządzania lasu w parkach narodowych i rezerwatach przyrody. Profesor Ryszard Miś prowadził badania

nad przebudową słabo produkcyjnych drzewostanów oraz nad intensywnością degradacji borowych siedlisk leśnych w warunkach Niżu Polskiego. Zajmował się także porównywaniem różnych sposobów obliczania etatów użytkowania rębного oraz metodami symulacji komputerowych dla celów prognostycznych. Badania nad potencjalnymi i optymalnymi możliwościami produkcyjnymi lasów drobnej własności prywatnej w Polsce prowadził prof. Edward Żółciak, zajmując się także zagadnieniami ładu przestrzennego w lesie oraz strukturą drzewostanów litych i mieszanych w powiązaniu ze stosowanymi cięciami pielęgnacyjnymi.

W zakresie dendrometrii z Bolesławem Zabielskim współpracowali, a następnie kontynuowali badania jako profesorowie: Jan Meixner, Zygmunt Witkowski i Juliusz Lemke. Ich zainteresowania naukowe początkowo dotyczyły pomiaru drzew i drzewostanów, z czasem także zagadnień z zakresu produktywności lasu. Uzyskane wyniki miały ważne znaczenie w doskonaleniu ówczesnych metod dendrometrycznych i opracowywania nowych, o większej dokładności i mniejszej pracochłonności.

Profesor Zabielski był barwną i nietuzinkową postacią. Wywarł wielki wpływ na rozwój nauk leśnych w Polsce. Jeszcze nie tak dawno mówiono, że leśnictwo to trzech Bolesławów – Rutkowski w Krakowie, Szymkiewicz w Warszawie i Zabielski w Poznaniu. Nie liczył czasu pracy. Słynne było jego powiedzenie *Panie Kolego*, które często padało po godzinie piętnastej i oznaczało pracę zazwyczaj do późnych godzin wieczornych. Lubił spotykać się ze studentami, współpracownikami z Uczelni oraz pracownikami LP, prowadząc długie dyskusje o lasach i leśnictwie. Dzięki bogatemu doświadczeniu praktycznemu i szerokiej wiedzy był niekwestionowanym autorytetem.

Osobowość Profesora i jego zaangażowanie dla leśnictwa niewątpliwie przekładały się na sposób wykonywania zadań dydaktycznych. Prowadził wykłady z przedmiotu Urządzanie lasu, a także oraz z Dendrometrii. Był autorem podręcznika *Urządzanie lasu* (1962, ze współautorstwem prof. Lesława Dreszerem z SGGW oraz 1976 – autorskiego), przez wiele lat bezcennych dla studentów leśnictwa w Polsce. Pod jego kierunkiem ponad 150 studentów przygotowało prace magisterskie. Za swoją działalność został wyróżniony wieloma odznaczeniami i nagrodami państwowymi, a ponadto resortowymi i regionalnymi.

Profesor Zabielski zmarł 30 IV 1989 r. w Suchym Lesie pod Poznaniem w wieku 79 lat. Spoczywa na pobliskim cmentarzu w Morasku.

Konrad Magnuski, Roman Jaszcza

Wiele kierunków pionierskich w leśnictwie, zapoczątkowanych przez pierwsze pokolenia kadry akademickiej, jest kontynuowane po dziś dzień. Takim była ochrona lasu zainicjowana przez **PROF. ALEKSANDRA KOZIKOWSKIEGO (1879–1956)**, entomologa, twórcy polskiej szkoły entomologów leśnych i Katedry Ochrony Lasu. Profesor interesował się owadami o szczególnej szkodliwości dla lasów (m.in. smolikami, kornikami, opaslikiem i pryszczarką sosnowca) i skutecznymi metodami ich zwalczania. Uznaje się go za pioniera w wykorzystaniu nietoperzy do ochrony biologicznej. Jako ceniony polski entomolog był ekspertem w powojennej renowacji ołtarza Wita Stwosza. Badania naukowe zainicjowane przez Profesora kontynuowali doktoranci, późniejsi profesorowie: Alfred Szmidt, dziekan Wydziału (1966–1970) i Władysław Strojny, a także prof. Ignacy Korczyński, w obecnej Katedrze Entomologii Leśnej.

Prekursorem badań w zakresie transportu leśnego i szeroko pojętej mechanizacji leśnictwa był **PROF. MARIAN KUBIAK (1923–2007)**, kierując od 1981 r. nowo utworzoną Katedrą Mechanizacji Prac Leśnych. Zainicjowane przez niego badania w szczególności dotyczyły wydajności i opłacalności maszyn stosowanych w leśnictwie, a także optymalizacji procesów technologicznych pozyskiwania drewna sosnowego i bukowego. Profesor był autorem podręczników *Nauka o surowcu drzewnym* (1970) i *Nauka o surowcu* (1994). Kontynuatorami badań w zakresie inżynierii i podstaw mechanizacji prac leśnych są profesorowie – Henryk Różański, dziekan Wydziału (1996–2002) i Roman Gornowicz, dziekan Wydziału (2008–2015) oraz prorektor od 2015 r.

Szczególne miejsce w leśnictwie odgrywa łowiectwo, którego twórcą jest **PROF. WIESŁAW SZCZERBIŃSKI (1900–1972)**. To uczony o nowatorskim spojrzeniu na użytkowanie przyrody w aspekcie gospodarki łowieckiej. W jego wizję wpisują się badania racjonalnego gospodarowania populacjami zwierzyny oparte na rzetelnej wiedzy naukowej i solidnych podstawach prawnych, a także zasadach etyki zgodnych z prawami natury. Promował ścisłą współpracę z organizacjami działającymi na rzecz ochrony przyrody. Profesor był twórcą Zakładu Gospodarstwa Łowieckiego (1960), wkrótce przekształconego w Katedrę. Wśród wielu jego wychowanków doktoranci Bogusław Fruziński i Lesław Łabudzki otrzymali tytuły profesorskie i kolejno kierowali jednostką, obydwojaj pełnili też funkcje dziekana Wydziału w okresie AR. Obecnie kontynuatorem tychże badań jest prof. Maciej Skorupski.

Na koniec omawiania twórców nauk leśnych należy przywołać **PROF. JÓZEFA BRODĘ (1920–2019)** – historyka leśnictwa o wybitnym wkładzie w rozwój tej dziedziny i polskich lasów. Owocem jego aktywności są liczne, niezmiernie wartościowe rozprawy, monografie i podręczniki, będące bezcennym źródłem dziejów leśnictwa i drzewnictwa, lasów Polski i jej przedwojennych obszarów wschodnich, ale także jego *Alma Mater*.

Drzewnictwo i jego technologie

Działalność naukowa w drzewnictwie sięga 1923 r., kiedy na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP rozpoczęto badania nad budową anatomiczną drewna i jego właściwościami mechanicznymi. Szczególny ich rozkwit przypada na drugą połowę XX w. – okres po utworzeniu w 1954 r. Wydziału Technologii Drewna. Od tego czasu wyraźnie rysują się dwie szkoły naukowe, prof. Tadeusza Perkitnego – w zakresie mechanicznej technologii drewna i prof. Stanisława Prosińskiego – w technologii chemicznej. Obydwaj, wraz z Ryszardem Ganowiczem, to luminarze nauk o drzewnictwie.

Wytyczane kierunki badawcze były silnie związane z dynamicznym rozwojem branży drzewnej. Dotyczyły pierwiastkowego przerobu drewna, jego właściwości, struktury, modyfikacji i ochrony, klejenia i uszlachetniania, a także tworzyw drzewnych i meblarstwa oraz ekonomiki i organizacji drzewnictwa.

Tematyka badawcza związana z racjonalnym wykorzystaniem najwspanialszego naturalnego surowca – drewna – pomimo postępu technologicznego jest nadal aktualna. Współcześnie dotyczy głównie innowacyjnych, ekologicznych komponentów dla budownictwa drewnianego i meblarstwa.

RYSZARD GANOWICZ (1931–1998) – specjalista w dziedzinie mechaniki i konstrukcji budowlanych, rektor w latach 1990–1996, senator RP i społecznik, związany z AR przez ponad 30 lat.

Urodził się 2 VI 1931 r. w Wilnie, gdzie spędził dzieciństwo i przeżył okupację sowiecką i niemiecką. W 1945 r. na skutek repatriacji wraz z rodziną zamieszkał w Łodzi, gdzie ukończył gimnazjum. W 1948 r. rodzina Ganowiczów przeniosła się do Poznania, z którym Profesor, z krótkimi przerwami, związał się na stałe i który, mimo sentymentu do Wilna, uważał za swoje miasto rodzinne.

Zdał egzamin maturalny w Liceum Ogólnokształcącym im. Karola Marcinkowskiego (1950), uczęszczając jednocześnie do średniej szkoły muzycznej w klasie fortepianu.

Profesor podjął studia w ówczesnej Państwowej Szkole Inżynierskiej w Poznaniu, uzyskując w 1954 r. dyplom inżyniera budownictwa lądowego. Kontynuował studia magisterskie na tym samym Wydziale Budownictwa Lądowego,

lecz innej uczelni – Politechniki Gdańskiej, które ukończył w 1956 r. Równolegle rozpoczął już pracę naukowo-dydaktyczną jako asystent, najpierw w Katedrze Matematyki, a od 1955 r. – w Katedrze Mechaniki Budowli, ukierunkowując swoje zainteresowania na problemy mechaniki konstrukcji i budowli. Na podstawie rozprawy *Płyta z żebrami jednostronnymi – pasmo i rozwiązania osobliwe* uzyskał stopień naukowy doktora nauk technicznych (1960).

Działalność naukowa Ryszarda Ganowicza w okresie gdańskim obejmowała badania podstawowe w dziedzinie teorii płyt niejednorodnych oraz modelowych konstrukcji inżynierskich. Oprócz prac teoretycznych prowadził badania wytrzymałości inżynierskich konstrukcji budowlanych. W tym czasie już stosunkowo dużo publikował. Pierwsza jego praca *Zastosowanie elektrycznych czujników oporowych do badań pewnego mostu ukośnego* (współautorzy: H. Mikołajczak, R. Wilde) ukazała się w 1957 r. w „Archiwum Inżynierii Lądowej”.

Pracę naukową w gdańskiej uczelni łączył z pracą zawodową w Wojewódzkim Biurze Projektów Budownictwa Wiejskiego w Gdańsku (1956–1957) oraz w sopockiej pracowni warszawskiego Biura Projektów Typowych i Studiów Budownictwa Miejskiego (1961–1963). Jedną z ciekawszych realizacji w tym okresie było współautorstwo w projekcie przekrycia kopułą Opery Leśnej w Sopocie.

Rok 1964 był momentem przełomowym w życiu Ryszarda Ganowicza, a z perspektywy lat – także ważnym dla obecnego UPP. Profesor wrócił do Poznania, aby podjąć pracę w powołanej Katedrze Mechaniki Budowli i Konstrukcji Budowlanych na Oddziale Melioracji Wodnych WSR. W 1967 r. przeszedł na Wydział Technologii Drewna, na którym pozostał do ostatnich dni życia, mimo wielu zmian i podejmowanych wyzwań organizacyjnych. Jedynie w okresie 1967–1969 przerwał pracę na poznańskiej uczelni ze względu na wyjazd do Sudanu, gdzie wykładał teorię konstrukcji na Wydziale Budownictwa Lądowego uniwersytetu w Chartumie.

Stopień doktora habilitowanego w zakresie mechaniki budowli uzyskał w 1969 r. na Wydziale Inżynierii Budowlanej Politechniki Warszawskiej za rozprawę *Wybrane zagadnienia teorii płyt Reissnera i teorii płyt trójwarstwowych* oraz ogólną ocenę dorobku. W 1970 r. został kierownikiem Katedry Mechaniki Technicznej, a po włączeniu Katedry do Instytutu Podstaw Techniki pełnił funkcję jego wicedyrektora.

Organizacyjne związanie się z Wydziałem Technologii Drewna wpłynęło na zmianę zainteresowań naukowych Profesora. Pierwsza publikacja będąca tego efektem – *Analiza pracy mebli skrzyniowych* (współautor J. Rogoziński) ukazała się w 1972 r. Ważne prace zostały opublikowane w 1974 r.: w „Holztechnologie” *Wyniki badań ugięć płyt wielowarstwowych* (współautor K. Kwiatkowski) i *Analiza reologiczna ram mebli tapicerowanych* (współautor T. Dziuba) oraz w „Wood Science and Technology” *Teoretyczny opis ciśnienia pęcznienia drewna*

(współautor W. Rybarczyk). W tym okresie i latach kolejnych Profesor skupił wokół siebie zespół składający się z wypromowanych doktorów (Tadeusza Dziuby – późniejszego wojewody wielkopolskiego i posła na Sejm RP oraz Ryszarda Guzendy, Kazimierza Kwiatkowskiego, Lecha Muszyńskiego, Barbary Ożarskiej-Bergandy i Ryszarda Plenzlera), z którymi prowadził intensywne badania, m.in. dotyczące wykorzystania w budownictwie zespolonych elementów konstrukcyjnych z drewna, materiałów drewnopochodnych i stali. Prace nad wymienionymi zagadnieniami, badania zachowania drewnianych elementów konstrukcyjnych w zmiennych warunkach atmosferycznych oraz opis mechaniki pełzania tych elementów i modelowanie zjawisk mechanosorpcji inicjowały szkołę naukową Profesora.

Ryszardowi Ganowiczowi powierzano kolejne dodatkowe zadania organizacyjne. W 1975 r. podjął się kierowania Instytutem Mechanizacji Rolnictwa na Wydziale Rolniczym. Nie ukrywał, że po godzinach spędzonych w Instytucie wracał na macierzysty Wydział jak do domu rodzinnego. Doświadczenie w zarządzaniu jedną z największych jednostek organizacyjnych AR – związaną z techniką rolniczą – wykorzystał później, gdy jako rektor kierował całą uczelnią. W lipcu 1978 r. uzyskał tytuł naukowy profesora nauk technicznych.

W gorącym 1981 r., Profesor objął nowo utworzoną Katedrę Mechaniki i Techniki Ciepłej, którą kierował do swej śmierci (1998). W tym okresie w kręgu jego zainteresowań badawczych znalazły się zabytkowe drewniane konstrukcje więźb dachowych kościołów, stając się przedmiotem licznych prac dyplomowych realizowanych pod jego opieką. Pierwsza, dotycząca kościoła oo. Benedyktynów w Lubiniu k. Kościana, została ukończona w 1986 r. W kolejnych latach badaniami objęto więźby dachowe kościołów: Bożego Ciała w Krakowie i Poznaniu, św. Katarzyny w Brodnicy, pofranciszkańskiego w Miśni (Niemcy), Mariackiego w Krakowie, św. Jadwigi w Trzebnicy i kolejnych poznańskich (św. Wojciecha, św. Małgorzaty i Najświętszej Marii Panny). Na podstawie obiektów, które przetrwały stulecia Profesor twierdził, że średniowieczni budowniczowie nie popełnili błędów przy konstruowaniu więźb dachowych. Podsumowaniem tych badań jest książka *Historyczne więźby dachowe polskich kościołów* wydana w 2000 r., a więc po jego śmierci.

Profesor Ganowicz był aktywny na międzynarodowym forum naukowym. Już w latach 1961–1965 recenzował prace publikowane w berlińskim „Zentralblatt für Mathematic”, a w okresie 1967–1985 – w amerykańskim miesięczniku „Applied Mechanical Reviews”. Mimo restrykcji doświadczanych po 1982 r. (wielokrotnie odmawiano mu wydania paszportu), wspólnie z pracownikami Uniwersytetu Technicznego w Dreźnie realizował badania dotyczące obliczeń i wymiarowania drewnianych konstrukcji budowlanych (1985–1989), a z Instytutem Technologii w Lund w Szwecji współpracował w zakresie wyznaczania energii zniszczenia drewna w próbach wytrzymałościowych.

Profesor aktywnie uczestniczył w pracach sekcji oraz komitetów PAN, a od 1996 r. był przedstawicielem Wydziału Technologii Drewna w Międzynarodowej Unii Leśnych Organizacji Badawczych (IUFRO). W latach 1988–1990 pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Mechaniki Teoretycznej i Stosowanej. Był członkiem komitetów organizacyjnych licznych konferencji oraz sympozjów naukowych w kraju i za granicą.

Różnokierunkowy dorobek naukowy Profesora obejmuje blisko 140 pozycji, z czego większość to publikacje oryginalne, monografie, skrypty i podręczniki. Liczne prace zostały wydane w czasopismach o uznanej randze światowej, np. „Holztechnologie”, „Wood Science and Technology”, „Holz als Roh – und Werkstoff”, „Theoretische und Experimentale Bautechnik”. Był autorem lub współautorem około 50 opracowań naukowo-technicznych. Spośród prac wykonanych na potrzeby gospodarki narodowej na uwagę zasługują m.in. badania tensometryczne przy próbnym obciążeniu konstrukcji mostowych i badania w czasie sprężania konstrukcji stalowych. Profesor wypromował ośmiu doktorów i 50 dyplomantów, przygotował blisko 40 recenzji związanych z awansami naukowymi.

Szkołę naukową Profesora zainicjowaną pracami doktorskimi kontynuowali wychowankowie z tytułem profesora: Witold Rybarczyk i Piotr Boniecki, oraz poza granicami kraju: Barbara Ożarska-Bergandy, obecnie profesor uniwersytetu w Melbourne (Australia) i Lech Muszyński, obecnie profesor Oregon State University (USA). Kontynuatorami są też prof. Wiesław Olek, obecny kierownik Katedry, a także Ryszard Guzenda, dziekan Wydziału i kierownik Katedry po śmierci Profesora oraz Jerzy Świgoń, obydwa na stanowiskach profesorskich.

Nie tylko praca naukowa była ważna dla Profesora. Był współzałożycielem, a w latach 1980–1989 przewodniczącym NSZZ „Solidarność” AR. Budował podstawy organizacyjne związku, włączając się aktywnie w dyskusję nad samorządnością akademicką. Został członkiem Ogólnopolskiej Komisji Porozumiewawczej Nauki NSZZ „Solidarność”. Był współautorem opracowanego z jego inicjatywy *Raportu o stanie Uczelni*. Tę ważną działalność społeczną przerwało wprowadzenie stanu wojennego. Profesor został internowany i osadzony najpierw w Gębarzewie, potem wraz z grupą, jak to określono, „najbardziej niebezpiecznych ekstremistów” przeniesiony na niemal pół roku do Ostrowa Wielkopolskiego, a na koniec ponownie do Gębarzewa. Nie skorzystał z oferowanej mu możliwości emigracji. Więzienie w Gębarzewie opuścił w lipcu 1982 r., witany z wielką radością w murach uczelni. W pierwszych wolnych wyborach (1989) profesor Ganowicz został senatorem Rzeczypospolitej Polskiej pierwszej kadencji, a po niespełna roku entuzjastycznie wybrany rektorem. Funkcję tę pełnił przez dwie kadencje, które przypadły na trudny okres przekształceń ustrojowych w kraju i związanych z nimi zmian w funkcjonowaniu polskich uczelni wyższych. Profesor rozpoczął reformowanie i przystosowywanie Uczelni do nowych warunków, był orędownikiem zwiększenia i uatrakcyjnienia oferty

edukacyjnej. Co warte szczególnego podkreślenia, zainicjował formułowanie wizji uczelni jako uniwersytetu. Podejmował wysiłki na rzecz unowocześnienia infrastruktury, a także restrukturyzacji pozbawionych państwowych dotacji Rolniczych i Leśnych Zakładów Doświadczalnych, zmagając się z nieuregulowanymi sprawami własnościowymi. Jego upór i determinacja doprowadziły m.in. do zachowania i renowacji Kolegium Rungego, przy którym w 10 rocznicę śmierci odsłonięto tablicę upamiętniającą Profesora.

Profesor Ryszard Ganowicz odszedł przedwcześnie, niecałe dwa lata po zakończeniu drugiej kadencji rektorskiej, w pełni sił twórczych, z planami i zamierzeniami naukowymi, których nie dane mu było realizować. Dla społeczności Uniwersytetu, jak stwierdził dziekan Wydziału Ryszard Guzenda: „Profesor pozostaje wybitną indywidualnością, o szerokiej wiedzy nie tylko technicznej, kierującą się interesem dobra wspólnego, dobra ogólnego”⁴³⁴. Na poparcie tej tezy przytoczył słowa Ryszarda Ganowicza:

Wydział łączy w sobie poprzez tkwienie w naturalnym tworzywie, rozumienie przyrody z dorobkiem nauk technicznych. Wychowując i kształcąc młodych ludzi ma możliwość osiągnięcia sukcesu przynależnego dobrem uniwersytetom, stawiającym w centrum zainteresowania człowieka współżyjącego z przyrodą, umiejącego stosować osiągnięcia techniczne i rozumiejącego prawa zrównoważonego rozwoju⁴³⁵.

Profesor rozpoczął przygodę z nauką od betonu i stali, ale w którymś momencie zafascynował się drewnem – materiałem ekologicznym, przyjaznym człowiekowi, przez tysiąclecia wykorzystywanym w różnej formie w różnych cywilizacjach. Mimo wykształcenia ściśle technicznego rozumiał przyrodę i środowisko, w myśleniu starał się obejmować wszystkie funkcjonujące w nich elementy.

Za swą działalność został odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim i Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, otrzymał także medal *Ad Perpetuam Rei Memoriam*.

Zmarł 22 V 1998 r., spoczywa na cmentarzu sołackim parafii św. Jana Vianeya w Poznaniu.

Ryszard Guzenda, Jerzy Świgoń

⁴³⁴ Wystąpienie dziekana Wydziału Technologii Drewna UPP z okazji odsłonięcia tablicy pamiątkowej 21 maja 2008 r. w 10 rocznicę śmierci profesora Ryszarda Ganowicza w Kolegium Rungego przy ul. Wojska Polskiego.

⁴³⁵ *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Technologii Drewna. Z okazji 125-lecia studiów rolniczych w Wielkopolsce, 75-lecia akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu, 40-lecia działalności Wydziału Technologii Drewna, Poznań 1994, s. 5.*

TADEUSZ PERKITNY (1902–1986) – technolog drewna, specjalista w zakresie tworzyw drewnych, wybitny dydaktyk i naukowiec, podróżnik i literat, współtwórca Wydziału Technologii Drewna.

Urodził się 31 V 1902 r. w Poznaniu, jako syn dentysty Kazimierza Perkitnego. W domu rodzinnym nie mówiło się w języku niemieckim, a mimo to nauczył się – sam nie wiedząc, jak i kiedy – mówić nim płynnie. Mając zaledwie siedem lat, zaryzykował zdanie egzaminu wstępnego i dostał się od razu do drugiej klasy pruskiego Gimnazjum Fryderyka Wilhelma. Rodzice dali młodemu Tadeuszowi patriotyczne wychowanie oraz skłaniali do

udziału w życiu kulturalnym Poznania. Od 1913 r. uczestniczył w działalności samokształceniowej Towarzystwa Tomasza Zana, z dewizą na przygotowanie światłych Polaków i przyszłych działaczy społeczno-oświatowych. Perkitny był jednym z 880 znanych dziś poznańskich członków tej tajnej organizacji.

Po maturze i wybuchu powstania wielkopolskiego, 16-letni wówczas gimnazjalista, wstąpił na ochotnika w powstańcze szeregi poznańskiego Batalionu Telegraficznego. W latach 1921–1924 studiował leśnictwo na UP, uzyskując dyplom nauk leśnych. W 1925 r. został asystentem w Zakładzie Chemicznej Technologii Drewna UP, gdzie pod kierunkiem inż. Kamila Rogozińskiego wykonał pracę dyplomową *Badania nad zdolnością drewna do wchłaniania substancji impregacyjnych*, którą obronił w czerwcu 1926 r.

Kilka miesięcy później, 11 IX 1926 r., dwaj przyjaciele ze studiów – Tadeusz Perkitny i Leon Mroczkiewicz z dyplomami inżynierów leśników w ręku ruszyli „w świat na włóczęgę”, by w ramach kontynuacji studiów poznać niepowtarzalne kompleksy leśne świata, ich biologię i eksploatację. Szlak ich czteroletniej wędrówki wiódł przez Europę Północno-Zachodnią, Amerykę Południową, południowo-wschodnią Azję i Afrykę Centralną. Triumfalny powrót do Poznania obu wielkich podróżników – Fordem torpedo, rocznik 1921, kupionym w Casablance – przypadł w niedzielę 18 II 1930 r. Plonem tej podróży była książka Tadeusza Perkitnego *Z setką złotych naokoło świata*, opublikowana w 1938 r. przez Wydawnictwo Gebethner i Wolf w Warszawie.

Od października 1930 do września 1931 r. Perkitny pełnił bezpłatnie funkcję młodszego asystenta w Zakładzie Użytkowania Lasu UP, gdzie pod opieką prof. Juliana Rafalskiego zapoczątkował badania związane z pracą doktorską. Po uzyskaniu etatu asystenta w Pracowni Chemicznej Technologii Drewna, w czerwcu 1934 r. uzyskał stopień doktora nauk leśnych na podstawie rozprawy *Badania nad nasycaniem bielu sosnowego, zanurzonego w wodzie*.

W 1935 r., ze względu na niemożność kontynuowania kariery naukowej, zmuszony był podjąć pracę w dyrekcji LP w Poznaniu, gdzie przez dwa lata pełnił

funkcję referenta dla spraw tartacznictwa. W godzinach pozasłużbowych kontynuował prace badawcze na UP. W styczniu 1937 r. doktor Perkitny wyjechał do Bydgoszczy, gdzie na polecenie Dyrekcji Lasów w Państwowej Fabryce Sklejek zorganizował pierwsze w Polsce Laboratorium Kontrolno-Badawcze Przemysłu Sklejek, którym kierował do sierpnia 1939 r.

W wojnie polsko-niemieckiej brał udział jako porucznik rezerwy, zastępca dowódcy kompanii łączności 15. Dywizji Piechoty. Od października 1939 do kwietnia 1945 r. jako oficer przebywał w czterech obozach jenieckich, uczestnicząc aktywnie w pracy szkoleniowej i oświatowej. Wygłosił wówczas kilkadziesiąt odczytów dla wielu tysięcy oficerów na temat odbytej podróży oraz kilka na temat przyszłości szkolnictwa wyższego w Polsce. W ramach działalności literacko-teatralnej w 1942 r. napisał sztukę teatralną w trzech aktach *Droga do źródeł*, która była wielokrotnie grana w obozowym teatrze. Po wojnie wspomnianą sztukę wystawiano na scenach teatrów polskich, m.in. w Poznaniu, Szczecinie, Olsztynie i Lublinie.

W latach 1945–1948 ponownie pełnił funkcję kierownika Laboratorium Państwowej Fabryki Sklejek w Bydgoszczy oraz prowadził badania związane z uzyskaniem kolejnego stopnia naukowego. Habilitował się w 1948 r. w SGGW w Warszawie, na podstawie pracy *Badania nad ciśnieniem pęcznienia drewna*. Następnie do lutego 1961 r. kierował Zakładem Tworzyw Drzewnych w Bydgoszczy, który początkowo podlegał IBL w Warszawie, a od 1952 r. był częścią Instytutu Technologii Drewna w Poznaniu.

Profesor Tadeusz Perkitny zorganizował Katedrę Mechanicznej Technologii Drewna (1950), którą kierował na Wydziale Leśnym do 1954 r., po czym na Wydziale Technologii Drewna już WSR – do 1970 r. W 1951 otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, a w 1962 r. – profesora zwyczajnego.

W listopadzie 1969 r. Profesor udał się do Australii, by w Instytucie Technologii Drewna w Melbourne podjąć półroczną współpracę badawczą z wybitnymi australijskimi technologami drewna. Po wykonaniu zaplanowanych prac został wydelegowany do Nowej Zelandii do nowo zorganizowanego Instytutu Technologii Drewna w Rotorua, skąd przez Pacyfik i Amerykę Północną wrócił do kraju. Pozanaukowym rezultatem tej podróży było dwutomowe wspomnienie *Okrążmy świat raz jeszcze*, które doczekało się już trzech wznowień (1979, 1994, 2009). Warto nadmienić, że nowe wydanie książki podróżniczej było w 1985 r. tematem pracy magisterskiej na Wydziale Filologii Polskiej UAM *Słownictwo i frazeologia w utworach T. Perkitnego*, przygotowanej przez Małgorzatę Pawelczak pod opieką doc. Tadeusza Skuliny.

Przechodząc w październiku 1972 r. na emeryturę, Profesor został honorowym członkiem Komitetu Technologii Drewna PAN. Na emeryturze kontynuował działalność naukową i szkoleniową.

Profesor otrzymał liczne nagrody, m.in. Krzyż Kawalerski (1957) i Komandorski Orderu Odrodzenia Polski (1967) oraz Order Sztandaru Pracy I Klasy

(1982), a także wiele regionalnych odznaczeń i wyróżnień. Oprócz dwukrotnej nagrody państwowej był wyróżniony naukowymi nagrodami: ministerialną (1952, 1966), miasta Bydgoszczy (1959) i miasta Poznania (1960). W 1974 Senat SGGW w Warszawie, a w 1982 r. Senat macierzystej uczelni nadał Profesorowi tytuł doktora *honoris causa*.

Wyrazem szczególnego uznania dla działalności naukowej Tadeusza Perkitnego było powołanie go w 1968 r. na członka zwyczajnego i członka dziesięcioosobowego Prezydium International Academy of Wood Science (Międzynarodowej Akademii Nauki o Drewnie), organizacji skupiającej najwybitniejszych uczonych z drzewnictwa z wielu krajów świata.

Profesor był doskonałym i niezapomnianym nauczycielem akademickim, miał bowiem bardzo silną i barwną osobowość, talent krasomówczy i aktorski. Prowadził zajęcia dydaktyczne z wielu przedmiotów związanych z nauką o drewnie i jego technologią. Wspólnie z doc. Janem Stefaniakiem napisał oryginalny podręcznik *Technologia produkcji tworzyw drzewnych* (1970). W kierowanej przez niego Katedrze przygotowało prace magisterskie ponad 450 studentów. Był promotorem 20 doktoratów. Stworzył własną szkołę naukową z udziałem ponad 50 pracowników, spośród których 18 uzyskało tytuły profesorskie. W latach 1960–1964 pełnił funkcję dziekana Wydziału.

Nieukrywanym źródłem satysfakcji Profesora byli liczni jego uczniowie i współpracownicy wpisujący się chlubnie w rozwój Wydziału lub zajmujący wiele eksponowanych stanowisk w instytutach badawczych, w przemyśle drzewnym oraz meblarstwie. Na UPP najwyraźniej zaznaczyła się działalność profesorów: Macieja Ławniczaka, który zorganizował i kierował Katedrą Hydrotermicznej Obróbki i Modyfikacji Drewna, Kazimierza Nowaka – organizatora i kierownika Katedry Technologii Meblarstwa i Stolarki Budowlanej, Michała Zenkterla – twórcy i kierownika Katedry Klejenia i Uszlachetniania Drewna, Jana Raczkowskiego – organizatora i kierownika Katedry Nauki o Drewnie oraz docenta Jana Stefaniaka – kierownika Pracowni Tworzyw Drzewnych.

Dalszymi kontynuatorami szkoły Perkitnego byli, a w większości nadal są profesorowie: Lidia Helińska-Raczkowska, Waldemar Moliński i Ewa Fabisiak w Katedrze Nauki o Drewnie; Waław Kontek, Stanisław Dziegielewski i Jerzy Smardzewski w Katedrze Meblarstwa; Zbigniew Morze, Janina Łęcka i Stanisław Prosyk w Katedrze Tworzyw Drzewnych oraz Henryk Widlak w Katedrze Hydrotermicznej Obróbki i Modyfikacji Drewna.

Opublikowane przez Profesora prace z fizyki drewna są cytowane we wszystkich podręcznikach technologii drewna. Bogaty dorobek w zakresie badań podstawowych znalazł światowe uznanie, a jego nazwisko wraz z fotografią – jako jedyne go Polaka – zostało umieszczone w publikacji książkowej Petera Niemza z 1993 r. *Physik des Holzes und Holzwerkstoffe*. Dorobek naukowy Tadeusza Perkitnego obejmuje 117 publikacji, z których 44 ogłoszono drukiem w czaso-

pismach zagranicznych, oraz 21 patentów, z których pięć wdrożono do praktyki drzewnictwa.

Profesor odszedł niespodziewanie. Kilka lat po śmierci, z okazji 90 rocznicy jego urodzin (7 V 1992), społeczność Wydziału Technologii Drewna przygotowała seminarium „Waloryzacja techniczna drewna” dla upamiętnienia tej wielkiej postaci – nestora polskiej nauki o drewnie. Jednocześnie, z inicjatywy uczniów, ustanowiono Wielkopolską Fundację Naukową im. Tadeusza Perkitnego. Jej zadaniem jest wspieranie interdyscyplinarnych badań z pogranicza leśnictwa, drzewnictwa i ochrony środowiska. Tym samym nazwisko wybitnego naukowca nadal żyje wśród drzewiarzy i leśników.

Śledząc historię życia Tadeusza Perkitnego, można stwierdzić z satysfakcją, że był człowiekiem renesansu. O jego wielkości świadczyła ciekawość świata, nieustanne zdobywanie oraz rozwijanie wiedzy, a także niemal wszechstronne umiejętności manualne, plastyczne i muzyczne. Profesor wyróżniał się znajomością języków obcych, poznał od podstaw łacinę i grekę, biegle wypowiadał się w językach niemieckim i angielskim i łatwo porozumiewał się we francuskim, włoskim i hiszpańskim. We wszystkich opracowaniach biograficznych wspomina się o jego wysoko ocenianej twórczości literackiej. Wymienione cechy połączone z wyjątkową pracowitością sprawiły, że w nauce i dydaktyce był i jest niedoścignionym autorytetem i ekspertem drzewnictwa.

Profesor zmarł 7 VIII 1986 r., spoczywa na cmentarzu sołackim parafii św. Jana Vianneya w Poznaniu.

Wojciech Kokociński

STANISŁAW PROSIŃSKI (1912–1975) – chemik, specjalista w zakresie chemicznej technologii drewna, współtwórca i organizator Wydziału Technologii Drewna, pierwszy jego dziekan.

Urodził się 16 XI 1912 r. w Suwałkach. Był synem Grzegorza – rzemieślnika i kupca oraz Zofii z Jankowskich. Początkowo uczył się w Warszawie, a do gimnazjum o profilu matematyczno-przyrodniczym uczęszczał w Inowrocławiu (im. Jana Kasprowicza), uzyskując w 1930 r. maturę. W latach 1931–1932 odbywał służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy we Włodzimierzu Wołyńskim. Studiował chemię na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP, a po studiach znalazł zatrudnienie w przemyśle cukrowniczym w Szpanowie (na Wołyniu), gdzie pracował do końca 1937 r. Od stycznia 1938 r. rozpoczął karierę naukową jako asystent na Wydziale Chemicznym Państwo-

wej Szkoły Przemysłowej w Bydgoszczy, prowadząc badania nad produktami rozkładowej destylacji drewna i węgla.

Niestety, wojna przerwała możliwości naukowego rozwoju Stanisława Prosińskiego. Jako oficer 15. Pułku Artylerii Lekkiej armii „Pomorze” uczestniczył w kampanii wrześniowej, biorąc udział w walkach pod Kutnem, nad Bzurą, w Puszczy Kampinoskiej i w końcowej fazie obrony Warszawy, gdzie dostał się do niewoli. W obozie jenieckim w Woldenbergu (Dobiegniew) prowadził kursy chemiczne, popularyzując wiedzę nawet w tak trudnych warunkach.

Po wojnie wyjechał do Inowrocławia, gdzie w latach 1945–1946 organizował laboratorium przemysłu chemicznego oraz był nauczycielem fizyki i chemii w miejscowym gimnazjum. Potrzeba dobrych nauczycieli akademickich sprawiła, że od lutego 1947 r. został zatrudniony przez prof. Stanisława Glixellego w Katedrze Chemii Ogólnej Wydziału Rolniczo-Leśnego UP na etacie adiunkta. Niespełna trzy lata później (grudzień 1949) obronił pracę doktorską *Studia nad przydatnością drewna topoli czarnej i białej jako surowca celulozowego*, której promotorem był prof. Jerzy Suszko.

Profesor odtworzył i rozwinął badania z chemii drewna zainicjowane przed drugą wojną światową przez prof. Jana Wiertelaka (1900–1940). Tematyka, którą realizował oraz ogromna wiedza z dziedziny chemii zaowocowały pomysłem utworzenia Wydziału Technologii Drewna z jednostką chemicznego przerobu drewna. Tę inicjatywę zrealizował z Tadeuszem Perkitnym, drugim dobrze zapowiadającym się technologiem drewna. Obydwaj są uznawani za równorzędnych twórców powołanego w 1954 r. Wydziału. Profesor Prosiński został pierwszym dziekanem i piastował tę funkcję przez osiem lat. Wcześniej był też prodziekanem Wydziału Leśnego (1951–1954). W 1954 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, w 1963 – profesora zwyczajnego, a od 1971 r. – został członkiem korespondentem PAN.

Profesor był organizatorem życia naukowego na Wydziale: od 1951 kierownikiem Katedry Chemicznej Technologii Drewna, a od 1970 r. dyrektorem Instytutu Chemicznej Technologii Drewna. Wypromował 23 doktorów, z których 11 uzyskało stopień doktora habilitowanego. Swoją działalność dydaktyczną znakomicie łączył z pasją badacza. Był autorem 140 prac obejmujących publikacje i dokumentacje naukowo-badawcze oraz 12 patentów. Tematyka badawcza realizowana pod jego kierunkiem obejmowała zagadnienia dotyczące składu chemicznego drewna różnych gatunków, termicznego rozkładu drewna, analityki i wykorzystania smół drzewnych. Prowadził badania nad zwiększeniem odporności drewna przez nasycanie związkami organicznymi i nieorganicznymi, otrzymywaniem mas celulozowych, modyfikacją drewna i celulozy, a także uszlachetnianiem płyt pilśniowych i paździerzowych.

Wytyczone przez Profesora wszechstronne badania w dziedzinie chemii i chemicznej technologii drewna, technologii celulozy i papieru, ochrony i kon-

serwacji drewna oraz technologii leśnych produktów ubocznych wymagały wysoko wyspecjalizowanej kadry nauczycieli i pracowników inżynierskich. Profesor zaangażował więc wielu specjalistów, którzy przez następne lata kontynuowali wytyczone przez niego nurty badawcze. Nie sposób wymienić wszystkich, ale na szczególne podkreślenie zasługują profesorowie: Ryszard Babicki – wieloletni współpracownik i przyjaciel, a ponadto długoletni dyrektor branżowego Instytutu Technologii Drewna i Zefiryn Adamski, który rozwinął badania nad hydrolizą drewna i otrzymywaniem mas celulozowych oraz zainicjował procesy biotechnologiczne w celulozownictwie. Te badania obecnie kontynuuje dr hab. Adam Wójciak. Należy też wspomnieć prof. Kazimierza Lutomskiego i jego badania nad ochroną i konserwacją drewna, prowadzone dziś przez prof. Bartłomieja Mazelę, dziekana Wydziału.

Po śmierci profesora Prosińskiego jego rolę przejął współpracownik i przyjaciel – prof. Mieczysław Żurkowski, po czym przez długie lata – prof. Włodzimierz Prądyński, jako kontynuator szkoły Mistrza. Dziś badania rozwija zespół pod kierunkiem Bogusławy Waliszewskiej, zatrudnionej na stanowisku profesora. Wspomnieć należy prof. Janusza Surmińskiego i dr hab. Aleksandra Dziurzyńskiego – kolejnych specjalistów z chemii drewna. Tematykę otrzymywania i aktywacji węgla drzewnych rozwijał prof. Zdzisław Czechowski, a następnie profesorowie: Roman Zakrzewski i Krzysztof Babel.

Szkoła naukowa profesora Prosińskiego jest wciąż kontynuowana w nowych obszarach drzewnictwa. Z jej kontynuacją wiąże się historia szczególna – złotych spinek do koszuli. Po śmierci Mistrza, pani Maria – małżonka Profesora, zgodnie z wolą zmarłego, przekazała spinki wspomnianemu już wcześniej przyjacielowi – prof. R. Babickiemu. Ten z kolei przed śmiercią przekazał je godnemu następcy – prof. W. Prądyńskiemu. Kto będzie kolejnym godnym posiadaczem historycznych spinek? – pokaże przyszłość.

Profesor Stanisław Prosiński był prekursorem, zapoczątkowanych po wojnie, badań chemii drewna i chemicznej technologii drewna. Wśród publikacji z jego udziałem, ważnych dla chemicznej technologii tego surowca, należy wymienić: *Z badań nad składem chemicznym niektórych drzew krajowych* (1951), *Nasycanie drewna sosnowego roztworem fluorku sodu* (1959), *Badania nad wykorzystaniem kondensatu termolizy drewna liściastego jako spoiw rdzeniowych w odlewnictwie* (1966), *Badania nad termicznym rozkładem poekstrakcyjnej, częściowo zhydrolizowanej struzki dębowej* (1971). Rozległa działalność naukowa oraz przygotowanie dydaktyczne były podstawą do utworzenia na Wydziale w 1955 r. jedynej w Polsce specjalności w zakresie chemicznej technologii drewna. Oddzielny nabór studentów na tę specjalność trwał do 2003 r., to jest prawie przez 50 lat.

Profesora Prosińskiego można opisać jako urodzonego dydaktyka. Słynął ze wspaniałych wykładów, w których ogromną wiedzę teoretyczną przeplatał licznymi przykładami z życia i praktyki przemysłowej. Nie posługiwał się mate-

riałami pomocniczymi, a młodszym powtarzał: „ten kto chce dobrze wyklądać, nie może czytać z notatek, lecz musi z pamięci opowiadać”. Był autorem wielu pomocy dydaktycznych. W latach 1953 i 1954 ukazały się cztery opracowania o charakterze skryptów obejmujące chemię drewna i chemiczną jego technologię. Jednak największym osiągnięciem Profesora był podręcznik *Chemia drewna* opublikowany w 1969 r. W 1984 r. ukazało się jego drugie wydanie, poprawione przez współpracowników i uczniów Stanisława Prosińskiego. Podręcznik do dziś jest niezwykle ceniony przez studentów, naukowców i osoby związane z przemysłem chemicznego przerobu drewna.

Profesor działał w wielu instytucjach i towarzystwach naukowych. Był m.in. przewodniczącym Komitetu Technologii Drewna PAN, członkiem Prezydium Wydziału PAN i Komitetu Redakcyjnego „Folia Forestalia Polonica”, przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Technologii Drewna w Poznaniu, członkiem Wydziału Nauk Rolniczych i Leśnych PTPN, a w latach 1969–1973 przewodniczącym Rady Naukowo-Technicznej przy Ministrze Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego.

Jako aktywny uczestnik licznych konferencji naukowych w kraju i za granicą nie pominął też II Kongresu Nauki Polskiej w 1973 r. W тезach na ten Kongres dotyczących drzewnictwa napisał m.in.:

W porównaniu z krajami przodującymi jeszcze bardzo mały jest udział prac podstawowych, a w związku z tym mało jest oryginalnych rozwiązań. Bez kompleksowych, opartych na nowoczesnych metodach badań w chemii celulozy, hemiceluloz i ligniny, nie ma mowy o własnych, oryginalnych procesach technologicznych⁴³⁶.

Przywołane słowa to swoisty testament Profesora i spostrzeżenia aktualne po dziś dzień.

Działalność profesora Stanisława Prosińskiego przyniosła mu wiele odznaczeń państwowych, m.in. Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski oraz Medal Komisji Edukacji Narodowej.

We wspomnieniach pozostaje jako dystyngowany, wysoki mężczyzna, erudyta i pasjonat, gotowy wysłuchać i wspomóc dobrą radą, wymagający, lecz nie stwarzający dystansu. Darzony ogromnym szacunkiem przez współpracowników. Podczas służbowych wyjazdów do Warszawy zabiegał o wspólne wyjście do teatru lub opery. Dzięki jego niezwykle osobowości w Katedrze panowała rodzinna atmosfera, sprzyjająca dobrej współpracy.

Zmarł w Poznaniu 14 XII 1975 r. Spoczywa na cmentarzu sołackim parafii św. Jana Vianneya.

Bogusława Waliszewska

⁴³⁶ K. Mańka, S. Prosiński, B. Zabielski, *Dotychczasowe osiągnięcia i perspektywy rozwoju nauk leśnych. II Kongres Nauki Polskiej, Sekcja Nauk Rolniczych i Leśnych Podsekcja Nauk Leśnych*, Poznań 1973.

Nauki o zwierzętach

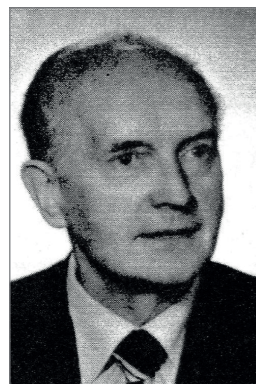
Szeroko rozumiane nauki o zwierzętach są wpisane w początki istnienia Uczelni, gdy wraz z powstaniem Wydziału Rolniczo-Leśnego UP powołano Katedry: Ogólnej Hodowli Zwierząt, Szczegółowej Hodowli Zwierząt, Weterynarii Rolniczej oraz Rybactwa i Łowiectwa. Historycznie ważne osiągnięcia w zakresie tradycyjnie rozumianej hodowli zwierząt dotyczyły przede wszystkim badań nad ochroną bioróżnorodności oraz tworzenia i wykorzystania nowych ras i linii krzyżowych zwierząt gospodarskich. Na przestrzeni lat, poprzez włączenie aspektów biologicznych i weterynaryjnych, utworzono unikalną w skali kraju przestrzeń kompleksowych badań na zwierzętach.

W zgodzie ze światowymi trendami rozwijane są badania nad oddziaływaniem zwierząt na środowisko naturalne, wykorzystaniem modeli zwierzęcych w badaniach metabolizmu i zwalczaniu chorób cywilizacyjnych, bezpieczeństwem żywności i pasz, zaawansowanymi metodami oceny użytkowej i potencjału genetycznego, a także ochroną dobrostanu i zdrowia zwierząt. Wśród wybitnych przedstawicieli nauk o zwierzętach do grona luminarzy nauki niewątpliwie należeli: Lech Działoszyński, Witold Folejewski, Kazimierz Gawęcki i Zdzisław Śliwa oraz wcześniej przedstawiony Stefan Alexandrowicz.

LECH DZIAŁOSZYŃSKI (1912–2014) – biochemik i lekarz, oficer Wojska Polskiego, przez dwadzieścia lat związany z Wydziałem Zootechnicznym WSR, aktywny do końca swego długiego życia.

Urodził się 21 XII 1912 r. w Poznaniu. Był uczniem Gimnazjum im. św. Jana Kantego, a po jego ukończeniu (1935) rozpoczął studia chemiczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP. Jeszcze jako student podjął pracę na stanowisku asystenta.

Na ścieżki życiowe Profesora miała ogromny wpływ druga wojna światowa. Jej wybuch przeszkodził mu w ukończeniu studiów oraz zobligował do zaangażowania się w walkę z okupantem. Na początku wojny Lech Działoszyński był po czwartym roku studiów i przebywał w Jugosławii na praktykach studenckich. Otrzymał powołanie do wojska, więc powrócił do ojczyzny. Uczestniczył

w obronie twierdzy Modlin i dostał się do niemieckiej niewoli. Szczęśliwym trafem szybko został zwolniony i mógł powrócić do Poznania.

Jego pobyt w okupowanej Polsce nie trwał jednak długo. Już 1 I 1940 r. wyruszył w niebezpieczną podróż, której celem było dotarcie do niepodległej wtedy Francji. Po dwóch miesiącach wstąpił w szeregi tworzących się tam polskich oddziałów. Jeszcze w tym samym roku, w obliczu kapitulacji Francji, został ewakuowany do Wielkiej Brytanii. Na podstawie rozkazu gen. Władysława Sikorskiego został urlopowany z wojska, aby zgodnie z zainteresowaniami podjąć pracę asystenta w Katedrze Chemii Lekarskiej na Polskim Wydziale Lekarskim działającym na uniwersytecie w Edynburgu (1942). Znalazło się tam wielu znakomitych polskich uczonych, a sam uniwersytet niewątpliwie stwarzał nowe perspektywy pracy naukowej. We współpracy z doc. Edmundem Mystkowskim oraz dr. Corbetem Stewartem Lech Działoszyński realizował badania związane z transportem witaminy A w płynach ustrojowych. W naukowych zainteresowaniach skupiał się także na klinicznych aspektach działania tej witaminy oraz jej prekursora – karotenu. Prowadzone badania dostarczyły wielu wartościowych wyników oraz zaowocowały pracą doktorską z zakresu biochemii, którą obronił jeszcze w okresie wojennym (1944) na uniwersytecie w Edynburgu.

W 1947 r., po ośmioletniej emigracji, Lech Działoszyński wrócił do swojej poznańskiej *Alma Mater*. Wykładał chemię na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym i jednocześnie studiował na Wydziale Lekarskim. Doceniając znaczenie kontaktów zagranicznych w rozwoju naukowym, w późniejszych latach wyjechał na dwuletnie stypendium na uniwersytet w Toronto.

Profesor bardzo dobrze łączył pracę naukową z działalnością organizacyjną, pełnił więc wielokrotnie funkcje kierownicze. Był współtwórcą oraz kierownikiem Katedry Fizjologii i Biochemii na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, ale przede wszystkim wyróżniał się aktywnością w środowisku poznańskim. W latach 1947–1952 kierował Pracownią Biochemii w Katedrze Chemii Organicznej na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP. Kontynuował badania zainicjowane w Edynburgu oraz realizował nowe koncepcje. Na szczególne wyróżnienie zasługują pionierskie prace nad sulfatazami aryłowymi. Ich wyniki były podstawą rozprawy habilitacyjnej i uzyskania na UP stopnia naukowego docenta biochemii (1952). Zostały też opublikowane w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym, w tym dwukrotnie w najbardziej prestiżowym „Nature” (1947, 1950).

Przez dwadzieścia lat był mocno związany z Wydziałem Zootechnicznym WSR. W 1952 r. powierzono mu zadanie zorganizowania Katedry Fizjologii Zwierząt (obecnie Katedry Fizjologii i Biochemii Zwierząt). Lech Działoszyński został jej pierwszym kierownikiem, otrzymując stanowisko zastępcy profesora. Tę funkcję piastował do 1970 r., ale później jeszcze przez dwa lata utrzymywał

kontakty z Katedrą. Wniósł znaczący wkład w rozwój jednostki oraz dostarczył inspiracji do badań prowadzonych w latach późniejszych. Wraz ze współpracownikami realizował prace dotyczące sulfataz arylowych u zwierząt zdrowych oraz zwierząt z chorobami nowotworowymi. Krąg zainteresowań badawczych poszerzył także o nowe zagadnienia. Dotyczyły one głównie zmienności białek surowicy krwi w różnych stanach fizjologicznych, a także roli hormonów w procesie laktacji oraz chemicznej zmienności keratyn.

Działalność dydaktyczna Profesora prowadzona na Wydziale Zootechnicznym obejmowała wykłady z fizjologii i biochemii zwierząt. Dużą wartość miało opracowanie skryptów dydaktycznych oraz przetłumaczenie na język polski kilku podręczników, w tym *Principles of General Physiology* Williama Maddocka Baylissa.

W ostatnim okresie aktywności zawodowej, aż do przejścia na emeryturę (1972–1983), Profesor pełnił funkcję kierownika Zakładu Biochemii i Analityki Chemicznej poznańskiej Akademii Medycznej.

Profesor Lech Działoszyński aktywnie udzielał się w licznych polskich i zagranicznych gremiach naukowych. Kilkadziesiąt lat (1965–1992) był członkiem komitetu redakcyjnego „Clinica Chimica Acta”. Działal w międzynarodowym Biochemical Society, w Polskim Towarzystwie Chemicznym, Polskim Towarzystwie Biochemicznym oraz PTPN. Należał do wielu organizacji pozanaukowych skupiających osobowości wybitne. Był członkiem Korporacji Akademickiej Masovia, członkiem honorowym Korporacji Magna-Polonia, a w latach 1991–1994 pierwszym prezesem Stowarzyszenia Filistrów Poznańskich Korporacji Akademickich. Należał także do tercjarzy Fraternali Świeckich Dominikanów w Poznaniu.

Aktywność naukowa oraz umiejętności organizacyjne Profesora bardzo dobrze wpisują się w pojęcie luminarza nauki. Wyróżnia się jako uczony światowego formatu, związany z uniwersytetami w Polsce i za granicą. Jest autorem 120 oryginalnych prac twórczych, w tym 40 uwzględnionych w międzynarodowych bazach. Wypromował ponad 20 doktorów, z których wielu zostało profesorami, czerpiąc ze spuścizny swego Nauczyciela. W tej grupie znalazły się także osoby związane z Wydziałem Zootechnicznym.

Lech Działoszyński, kierując Katedrą Fizjologii i Biochemii Zwierząt, przyczynił się w istotny sposób do jej rozwoju i wykształcił grono następców. Był promotorem w przewodach doktorskich Andrzeja Frólicha, Jerzego Nowaka, Tadeusza Kotika, a także Mirosławy Maciejewskiej i Urszuli Prusiewicz-Witaszek – kolejno kierujących Katedrą. Ponadto wpłynął znacząco na rozwój kadry naukowo-badawczej innych jednostek Wydziału Zootechnicznego, pełniąc funkcję recenzenta w przewodach doktorskich, m.in. Aleksandry Frelich-Chomiczewskiej, Jana Ileckiego i Andrzeja Potkańskiego.

Szkołę naukową zainicjowaną i ukierunkowaną przez Profesora kontynuuje i rozwija kolejne pokolenie naukowców, profesorów: Paweł Maćkowiak, Leszek

Nogowski – prorektor w latach 2002–2008, wcześniej dziekan Wydziału Hodowli i Biologii Zwierząt, Krzysztof W. Nowak, a także Jolanta Chichłowska – na stanowisku profesora. Liczne grono młodszych adeptów nauki, zainspirowane pamięcią o Profesorze, dynamicznie podejmuje badania z zakresu fizjologii i biochemii zwierząt. Katedra ulega wielu przeobrażeniom, lecz niezaprzeczalny pozostaje wkład Profesora w jej powstanie i rozwój naukowy.

W stulecie urodzin dostojny Jubilat otrzymał medal za zasługi dla Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu. Szczególną wdzięczność wyrazili też pracownicy Katedry Fizjologii i Biochemii Zwierząt naszej *Alma Mater*.

Profesor zmarł 3 III 2014 r., spoczywa na cmentarzu parafialnym w podpoznańskim Przeźmierowie.

Tomasz Szkudelski

WITOLD FOLEJEWSKI (1909–1969) – uznany autorytet z dziedziny genetyki, hodowli zwierząt i ochrony zasobów genowych, związany z poznańską *Alma Mater* przez wiele dziesięcioleci, aż do przedwczesnej śmierci w 1969 r.

Urodził się 12 V 1909 r. w Wilnie. Był synem Józefa Folejewskiego – sędziego i późniejszego prezydenta Wilna oraz Bronisławy, z domu Chajkowskiej – malarki. W Wilnie zdał maturę i ukończył studia rolnicze na Uniwersytecie Stefana Batorego, otrzymując stopień inżyniera rolnictwa. Pracę dyplomową *Studia nad koniem oszmiańskim* napisał pod kierunkiem prof. Tadeusza Vetulaniego. Po studiach został zatrudniony w Wileńskiej

Izbie Rolniczej, początkowo jako inspektor drobnych gospodarstw, a następnie asystent doświadczeń zootechnicznych. Praca była doskonałą okazją nie tylko do ugruntowania zdobytej wiedzy, lecz także rozwijania twórczych badań naukowych. Zainteresował się ochroną zasobów genetycznych populacji zwierząt gospodarskich, szczególnie w Polsce północno-wschodniej.

Na skutek rodzinnych perturbacji, po rozwodzie rodziców wraz z matką podążył do Małopolski. Na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie studiował fizjologię zwierząt. Podhale stało się jego drugą małą ojczyzną. Po zmarłym ojczymie, znanym literacie Władysławie Orkanie, odziedziczył gospodarstwo, tzw. Orkanówkę w Porębie Wielkiej, w powiecie limanowskim, do której powracał wielokrotnie w różnych okresach życia.

W 1936 r. przeniósł się do Poznania, podążając za swoim mentorem – prof. Tadeuszem Vetulanim. Podjął pracę na stanowisku starszego asystenta w Kate-

drze Szczegółowej Hodowli Zwierząt. W tym okresie opublikował wiele prac, głównie na temat lokalnych ras zwierząt gospodarskich i metod ich ochrony. W obliczu nacierającej zawieruchy wojennej zdecydował o powrocie na Wileńszczyznę. Od września 1939 r. przez trzy miesiące pracował jako asystent w Katedrze Hodowli Zwierząt Uniwersytetu Stefana Batorego. Po zajęciu Wilna przez wojska sowieckie uczelnia, podobnie jak całe miasto, przeszła pod kuratelę władz Republiki Litewskiej. Brak dostatecznej liczby kadr litewskich umożliwił Folejewskiemu i wielu polskim uczonym kontynuowanie pracy uniwersyteckiej. Przez krótki czas doświadczyli oni złudnego poczucia autonomii, mając szansę prowadzenia zajęć dydaktycznych w macierzystym języku. Niestety, ten „eksperyment” skończył się 15 XII 1939 r., kiedy władze definitywnie zamknęły uczelnię. Dobrze zapowiadającą się kariera naukowa Folejewskiego została przerwana, ale Profesor postanowił pozostać na Litwie. Podjął pracę jako robotnik rolny w okolicach Kowna.

W obliczu czyhających niebezpieczeństw, związanych z wkroczeniem wojsk hitlerowskich, w 1942 r. przeniósł się, a *de facto* powrócił, na Podhale. Narażając się okupantowi, prowadził działalność oświatową wśród górali.

Nie czekając na zakończenie wojny, już 1 IV 1945 r. wznowił działalność naukową w Poznaniu. Dwa lata później na podstawie dysertacji *Studia nad karnówką – polską owcą krajową*, przygotowanej pod kierunkiem prof. T. Vetulaniego, Rada Wydziału Rolniczo-Leśnego UP nadała mu stopień naukowy doktora. Przedmiotem zainteresowań Folejewskiego były także inne lokalne rasy, np. bydło kłodzkie czy wileńska świnia słoninowa. Prowadził też badania nad żywieniem zwierząt gospodarskich.

Po nominacji na stanowisko adiunkta podjął pracę w Katedrze Szczegółowej Hodowli Zwierząt. Habilitował się, przedkładając rozprawę: *Zależności morfologicznego składu krwi bydła od rasy*. W 1952 r. rozpoczął jeden z najważniejszych etapów działalności naukowej, obejmując jako zastępca profesora kierownictwo Katedry Ogólnej Hodowli Zwierząt WSR. Troszczył się nie tylko o zaplecze materialne tworzonej jednostki naukowej (sprowadził nowoczesną aparaturę do badań hematologicznych), przede wszystkim zabiegał o kadry. Jeden z jego uczniów i następców – prof. Czesław Janicki puentował: „Profesor Witold Folejewski posiadał ogromną wiedzę, którą chętnie się dzielił i przyciągał do jej zdobywania młodych pracowników i studentów. Był człowiekiem niezwykle skromnym, promieniującym wysoką kulturą i życzliwością”⁴³⁷.

W 1954 r. został powołany na stanowisko profesora nadzwyczajnego, a dzieś lat później otrzymał tytuł naukowy profesora zwyczajnego. O jego pozycji naukowej dobitnie świadczy powierzanie mu odpowiedzialnych i szaczących

⁴³⁷ Cz. Janicki, *Wspomnienie. Profesor Witold Folejewski (1909–1969). W setną rocznicę urodzin i czterdziestą śmierci*, „Więści Akademickie” 2009, 5/6, s. 36.

funkcji, w tym dziekana Wydziału Zootechnicznego (1960–1964). Był niekwestionowanym autorytetem naukowym, m.in. został powołany na konsultanta w Dziale Hodowli Bydła Instytutu Zootechniki w Krakowie. O Witolda Folejewskiego do kierowania Katedrą Ogólnej Hodowli Zwierząt zabiegał także Wydział Rolniczy WSR w Szczecinie. Transfer jednak nie został sfinalizowany, co władze uzasadniały przede wszystkim obawami, aby nie wpłynęło to „hamująco na rozwój i tok prac w Katedrze Ogólnej Hodowli w naszej uczelni”⁴³⁸.

Pojawiły się jednak kolejne propozycje. Na mocy nominacji rektorskiej, a potem ministerialnej był członkiem Rady Naukowej Instytutu Biologii Stosowanej w macierzystej uczelni. Zasiadał w Komitecie Nauk Zootechnicznych PAN oraz Radzie Naukowej Centralnej Biblioteki Rolniczej w Warszawie. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego, Polskiego Towarzystwa Genetycznego oraz PTPN.

Nade wszystko Profesor kontynuował badania nad zastosowaniem wskaźników hematologicznych w hodowli i produkcji zwierzęcej. Podejmował nowatorskie prace dotyczące oceny wartości hodowlanej, głównie bydła, oraz genetycznych uwarunkowań składu mleka krów. Wówczas, jako jedyny w Polsce, pracował nad zagadnieniami tzw. konstytucji zwierząt. W opiniach awansowych znajdujemy m.in. wypowiedź prof. Józefa Kaja z 1963 r.: „prof. dr W. Folejewski jest wybitnym specjalistą w zakresie biologii stosowanej i genetyki zwierząt”⁴³⁹. W czasach wciąż pobrzmiewającej wówczas teorii łysenkizmu, negującej genetykę, inicjowanie takich badań nie tylko było dowodem intelektualnego nieposłuszeństwa, lecz także świadczyło o rozległej wiedzy Profesora. Warto dodać, że nie należał on do żadnej partii politycznej.

Zostawił trwały ślad w kształceniu kadr zootechnicznych, będąc opiekunem kilkudziesięciu prac magisterskich. Wypromował pięciu doktorów, m.in. Tadeusza Krempę – uznanego hodowcę zwierząt Zakładu Doświadczalnego Instytutu Zootechniki w Pawłowicach, Czesława Janickiego – wieloletniego kierownika Katedry Genetyki i Podstaw Hodowli Zwierząt, wicepremiera i ministra rolnictwa w pierwszym niekomunistycznym rządzie Tadeusza Mazowieckiego oraz Henryka Pawlaka – eksperta rozrodu zwierząt gospodarskich, pracownika Stacji Hodowli i Unasienniania Zwierząt oraz Wielkopolskiego Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt. Jego doktorantem do czasu przedwczesnej śmierci był Andrzej Łyczyński – kierownik Katedry Surowców Pochodzenia Zwierzęcego.

Profesor recenzował wiele prac doktorskich, w tym znakomitych osobowości: Edmunda Kozala (dziekana Wydziału Zootechnicznego w latach 1987–1990), Jana Domańskiego (kierownika Zakładu Surowców Pochodzenia Zwierzęcego), Antoniego Kaczmarka (dyrektora Instytutu Wielkotowarowej Produkcji Zwierzę-

⁴³⁸ Z opinii dziekana Wydziału Zootechnicznego doc. dr. Józefa Kaja z 3 XI 1959 r.

⁴³⁹ Wyciąg z protokołu Senatu WSR w Poznaniu – 1963 r. Wypowiedź prof. dr. Józefa Kaja.

cej, a następnie kierownika Katedry Hodowli Bydła), Mirosławy Maciejewskiej (kierownika Zakładu Fizjologii i Biochemii Zwierząt), Mieczysława Ratajszczaka (kierownika Zakładu Hodowli i Produkcji Trzody Chlewniej), Teresy Ponikiewskiej (profesor Katedry Żywienia Zwierząt i Gospodarki Paszowej), Zdzisławy Schramm (profesor Katedry Anatomii Zwierząt), Zdzisława Śliwy (kierownika Katedry Hodowli Owiec) oraz Ignacego Wiatroszaka (dyrektora Instytutu Genetyki Roślin PAN).

Profesor Folejewski wiele wolnych chwil spędzał w Porębie, w ukochanej Orkanówce. Tam 24 VIII 1969 r. zmarł przedwcześnie. Miał przed sobą jeszcze 10 lat twórczej pracy naukowo-dydaktycznej, tworzenia dobra i dzielenia się nim ze współpracownikami i studentami. Jednak mimo niespełna 20-letniej aktywności w strukturach Wydziału Zootechnicznego pozostawił po sobie trwałe „efekty genetyczne” – nie tylko koncepcje badawcze, lecz przede wszystkim ukształtowanych ludzi nauki, którzy twórczo poszerzali obszary jego zainteresowań naukowych. Wspomnieć należy bezpośredniego następcę i wieloletniego kierownika Katedry – prof. Jerzego Gedymina, inicjatora badań genetycznych w zakresie powiązań między grupami krwi a cechami użytkowymi zwierząt.

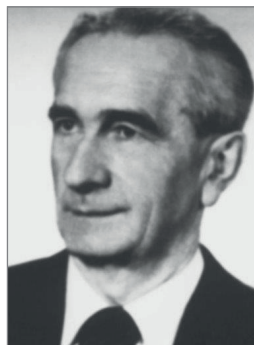
Styl pracy Profesora i kierowania Katedrą pielęgnują kolejni sukcesorzy. Dzięki temu możliwy był dynamiczny rozwój kadr naukowych, a w konsekwencji autonomia w prowadzeniu badań, kontaktach z zagranicznymi jednostkami naukowymi, a także współpraca z praktyką. W tym kontekście wymowna jest obecna wysoka pozycja Katedry Genetyki i Podstaw Hodowli Zwierząt zarówno na uczelni, jak i w Polsce. Naturalną kolejną rzeczą w ostatnich dziesięcioleciach zainicjowano nowe kierunki badań związane z genetyką molekularną i zastosowaniem metod matematycznych w hodowli zwierząt. Prowadzą je profesorowie: Marek Świtoński (wieloletni kierownik jednostki, prorektor w latach 1989–1996), a także Zbigniew Sobek, Dorota Cieślak, Maciej Szydłowski i Tomasz Szwaczkowski oraz liczne grono młodszych adeptów nauki i doktorantów zafascynowanych możliwościami genetyki molekularnej.

Nietrudno zauważyć, że jubileusz 100-lecia powstania UP wpisuje się jednocześnie w ważne rocznice związane z profesorem Witoldem Folejewskim – 110 rocznicę urodzin i 50 rocznicę przedwczesnej śmierci. *Artificem commendat opus!*

Profesor zmarł 24 VIII 1969 r. w Porębie Wielkiej koło Mszany Dolnej i został pochowany na cmentarzu w Niedźwiedziu.

Tomasz Szwaczkowski

KAZIMIERZ GAWĘCKI (1915–2003) – specjalista w dziedzinie żywienia zwierząt i paszoznawstwa, karierę naukową rozpoczął w Zakładzie Hodowli Ogólnej Zwierząt na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP, rektor WSR w latach 1954–1959.

Kazimierz Czesław Lis-Gawęcki urodził się 2 IV 1915 r. we wsi Dakowe Suche (pow. Grodzisk Wlkp). Był synem Wincentego – nauczyciela miejscowej szkoły ludowej i Marii z domu Michałowskiej. Ukończył Państwowe Gimnazjum Klasyczne im. Henryka Sienkiewicza we Wrześni. W 1933 r. zdał egzamin dojrzałości i rozpoczął studia na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP. Pod kierunkiem prof. Feliksa Terlikowskiego przygotował pracę inżynierską z zakresu chemii rolnej: *Znaczenie dwutlenku węgla glebowego dla procesów pobierania przez rośliny potasu i fosforu*. Kolejna przerwa w studiach spowodowana była wybuchem drugiej wojny światowej. Jako rezerwista 24 VIII 1939 r. został powołany do 14. Dywizjonu Artylerii Ciężkiej armii „Poznań”, w którym pełnił funkcję dowódcy plutonu. Już w końcu września dostał się do niewoli niemieckiej. Po rocznym pobycie w obozach jenieckich został zwolniony jako inwalida wojenny i odesłany do Generalnej Guberni. Od stycznia 1941 r. pracował w powiatowym inspektoracie hodowli bydła. W tym czasie współpracował z prof. Romanem Prawocheńskim, aktywnie uczestnicząc w ochronie wartościowego materiału genetycznego prymitywnego konika biłgorajskiego przed wykupem i wywozem do Niemiec. Kilukrotnie otrzymał propozycję asystentury u prof. Prawocheńskiego w Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, ale sprzeciwiał się temu komisarz Izby Rolniczej. W sierpniu 1943 r. poślubił w Krakowie Danutę Grochmalicką, córkę rektora UP, prof. Jana Grochmalickiego. Po zakończeniu pracy na stanowisku inspektora w powiecie biłgorajskim, Gawęccy zamieszkali w Skierniewicach.

W połowie lutego 1945 r., wraz z zakończeniem działań wojennych na terenie Wielkopolski, Profesor powrócił na UP. Już w maju uzyskał tytuł inżyniera magistra rolnictwa. Z inicjatywy dziekana Wydziału Rolniczo-Leśnego został zatrudniony na stanowisku starszego asystenta w Zakładzie Hodowli Ogólnej Zwierząt, kierowanym przez prof. Zygmunta Moczarskiego. Z profesjonalizmem i zapałem rozpoczął organizowanie działu żywienia zwierząt.

Prowadził wykłady z żywienia zwierząt domowych i paszoznawstwa, opracował pomoce dydaktyczne (tabele żywieniowe i skrypt) oraz podjął prace nad podręcznikiem *Żywienie zwierząt domowych*. W grudniu 1947 r. przejął obowiązki samodzielnego wykładowcy oraz kierownika nowo wyodrębnionego Zakładu Żywienia Zwierząt. W niespełna rok później, na podstawie dysertacji: *Badania*

nad wczesnozimowym tuczem gęsi dorosłych w świetle dymorfizmu płciowego, decyzją Rady Wydziału Rolniczego Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej uzyskał stopień doktora nauk rolniczych.

Na przełomie roku 1949/50 Kazimierz Gawęcki odbył staż naukowy w Zakładzie Fizjologii Zwierząt Uniwersytetu Wrocławskiego, po czym otrzymał nominację na zastępcę profesora i kierownika Katedry Ogólnej Hodowli Zwierząt UP. Po powołaniu w 1951 r. WSR był jednym z organizatorów nowo tworzonego Wydziału Zootechnicznego. U boku kolejno dwóch dziekanów – Jana Sokołowskiego i Stefana Alexandrowicza piastował stanowisko prodziekana. Wkrótce powierzono mu kierowanie Katedrą Żywienia Zwierząt powstałą z dotychczasowego Zakładu. W latach 1954–1959 pełnił funkcję rektora WSR.

W 1954 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a trzynastcie lat później – profesora zwyczajnego. Po zmianie struktury organizacyjnej Wydziału w 1970 r. został dyrektorem Instytutu Żywienia Zwierząt i Gospodarki Paszowej. Natomiast po kolejnej restrukturyzacji objął ponownie kierownictwo Katedry Żywienia Zwierząt i Gospodarki Paszowej, a także Zakładu Żywienia Zwierząt Monogastrycznych.

Profesor Gawęcki kierował 33 lata zorganizowaną przez siebie Katedrą. Jako przełożony niezwykle dbał o rozwój kadr naukowych. Wypromował 14 doktorów i miał istotny udział w powstaniu ośmiu habilitacji. Dziewięcioro spośród doktorantów kontynuowało działalność naukową, a prof. Andrzej Potkański, doktorant z 1966 r., był jego bezpośrednim następcą na stanowisku kierownika Katedry (1984–2006), był też dziekanem Wydziału (1981–1987).

Działalność naukowo-badawcza profesora Gawęckiego i jego zespołu dotyczyła przede wszystkim zagadnień związanych z paszoznawstwem, a zwłaszcza wpływem różnych czynników na wartość pokarmową pasz oraz ich efektywność żywieniową. Profesor zainicjował nowatorskie badania nad konserwacją pasz, także z wykorzystaniem naturalnych procesów fermentacyjnych zachodzących w procesie zakiszania oraz możliwościami sterowania tymi procesami. Badania te kontynuował m.in. prof. Jan Mikołajczak na Uniwersytecie Technologiczno-Przyrodniczym w Bydgoszczy.

Profesor Gawęcki był jednym z prekursorów stosowania w Polsce premiksów (wtedy polfamiksów) oraz innych stymulatorów wzrostu zwierząt. Pod jego kierunkiem opracowano składy tych preparatów dla różnych grup technologicznych zwierząt gospodarskich i badano efektywność ich wykorzystania. Ten nurt badawczy jest kontynuowany przez prof. Andrzeja Frankiewicza. A należy dodać, że dodatki paszowe obecnie są jednym z filarów racjonalnego żywienia zwierząt gospodarskich.

Szczególne znaczenie mają zainicjowane przez Profesora badania nad przemysłowym stosowaniem pasz białkowych w żywieniu zwierząt. Prace te, twórczo

rozwijane przez profesorów Andrzeja Rutkowskiego i Andrzeja Frankiewicza, z czasem stały się inspiracją dla hodowców roślin paszowych do obniżenia poziomu substancji antyżywniowych.

Osiągnięcia naukowe Profesora spotykały się z uznaniem także za granicą, co m.in. potwierdza list Hamiltona Laudami (dyrektora w Departamencie Rolnictwa USA) z 17 XII 1968 r., wysoko oceniający jego pracę w projekcie badawczym „Zawartość pierwiastków śladowych w paszach pochodzenia roślinnego w zależności od stadium wegetacji, metod sprzętu i konserwacji”.

Liczne grono współpracowników i uczniów, w tym wielu młodych adeptów nauki w Katedrze Żywienia Zwierząt, doprowadziło do nowych osiągnięć zarówno teoretycznych, jak i znajdujących zastosowanie w gospodarce paszowej. W tej grupie znaleźli się, poza już wymienionymi, profesorowie: Teresa Ponikiewska, Marian Urbaniak (dziekan Wydziału), Helena Kruczyńska, Włodzimierz Nowak, Małgorzata Szumacher-Strabel (dziekan Wydziału) i Adam Cieślak, a także obecny kierownik Katedry – dr hab. Damian Józefiak.

Profesor Kazimierz Gawęcki jako niekwestionowany autorytet pełnił liczne funkcje organizacyjne. Poza najwyższą godnością akademicką – rektora był członkiem Rady Naukowej Instytutu Biologii Stosowanej WSR, Rady Naukowej ds. Rolniczych i Leśnych Zakładów Doświadczalnych oraz przewodniczącym zespołu uczelniano-przemysłowego do spraw współpracy z Kutnowskim Zakładem Farmaceutycznym „Polfa”.

Liczne funkcje sprawował też poza uczelnią. W wieku niespełna 40 lat został członkiem Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego i przewodniczącym Sekcji Studiów Rolnych (1957–1963). Był też członkiem, a następnie przewodniczącym Komitetu Nauk Zootechnicznych PAN (1969–1971), członkiem Rady Naukowej Instytutu Przemysłu Farmaceutycznego w Warszawie oraz Instytutu Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN w Jabłonie. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego powołał Profesora do zespołu oceny badań naukowych w Departamencie Studiów Rolnych, Leśnych i Weterynaryjnych, Komisji Popierania Twórczości Naukowej i Artystycznej przy Prezydium Rady Ministrów oraz Komisji Nagród Ministra dla nauczycieli akademickich. Współpracował z ministerstwem rolnictwa i ministerstwem przemysłu rolno-spożywczego.

Na szczególne podkreślenie zasługuje współpraca z przemysłem paszowym, m.in. w Zrzeszeniu Przedsiębiorstwa Przemysłu Paszowego i Utylizacyjnego „Bacutil”. W Zakładzie Doświadczalnym Przemysłu Farmaceutycznego w Kutnie był konsultantem naukowym do spraw żywienia zwierząt.

Nie ulega wątpliwości, że profesor Gawęcki – niekwestionowany mistrz, twórca poznańskiej szkoły naukowej żywienia zwierząt i paszoznawstwa – znacząco przyczynił się do rozwoju nauk rolniczych w zakresie intensyfikacji produkcji zwierzęcej. Był wielkim autorytetem naukowym i wspaniałym wykła-

dowcą akademickim. W uznaniu zasług wielokrotnie odznaczany i nagradzany, w tym nagrodami ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki. Został też dwukrotnie uhonorowany godnością doktora *honoris causa* – AR w Poznaniu i AR we Wrocławiu.

Profesor miał swoje zamiłowania, które realizował w towarzystwie rodziny i przyjaciół. Był zapalonym myśliwym i miłośnikiem gry w brydża. Myśliwskiej pasji oddawał się głównie w Gorzynie, w stworzonym przez siebie Rolniczym Zakładzie Doświadczalnym WSR, gdzie często przebywał z racji obowiązków służbowych. Gorzyń, który uznawał również za najatrakcyjniejsze miejsce „potyczek” przy zielonym stoliku, pozwolił mu na łączenie pracy z pasją.

Profesor Kazimierz Gawęcki przeszedł na emeryturę 1 X 1985 r., lecz nadal pracował w Katedrze. Zmarł 28 I 2003 r., spoczywa na cmentarzu sołackim parafii św. Jana Vianneya w Poznaniu.

Niespełna dwa lata po jego śmierci wydano publikację *Profesor Kazimierz Gawęcki* z wymownym podtytułem: *Naukowiec, nauczyciel, wychowawca*. To wieloautorskie opracowanie zawiera nie tylko dane biograficzne, lecz także ujmujące wspomnienia uczniów. Jak konstatuje Jerzy Torgowski:

W każdym zawodzie zdarzają się nieprzeciętne indywidualności – mistrzowie. My mieliśmy to szczęście być wychowywani i uczeni przez Mistrza śp. Kazimierza Gawęckiego. Dlatego zobowiązani jesteśmy wydać o tym świadectwo i podkreślić to, co było niezwykle i godne pamięci, ku bogaceniu historii, tradycji i pobudzania twórczego fermentu wśród Jego następców⁴⁴⁰.

Córka Profesora, Anna Kęszycka (Gawęcka) wspominała: „Szczególną atrakcją były cudowne rozmowy wieczorne z Tatą, kiedy obserwując z balkonu gorzyńskiego rozgwieżdżone niebo, dyskutowaliśmy zawzięcie o problemach współczesnego świata, o wartościach, których należy strzec”⁴⁴¹.

Życiorys Profesora jakże trafnie podsumowuje stwierdzenie, iż nie każdy rodzi się rewolucjonistą, ale każdy powinien zostać wiernym sobie. Tę Conradowską zasadę realizował z pełną konsekwencją jako antidotum na czasy, w których było mu dane żyć.

Jerzy Torgowski, Małgorzata Szumacher, Andrzej Frankiewicz

⁴⁴⁰ Fragment wystąpienia na uroczystości żałobnej poświęconej pamięci zmarłego prof. zw. dr. hab. Kazimierza Gawęckiego, dr h.c.

⁴⁴¹ *Profesor Kazimierz Gawęcki (1915–2003). Naukowiec, nauczyciel, wychowawca*, Poznań 2005.

ZDZISŁAW ŚLIWA (1924–1995) – zootechnik, twórca nowych koncepcji hodowlanych i ras owiec, osobowość niezwykle aktywna, naukowiec i praktyk związany z Wydziałem Rolniczo-Leśnym UP, profesor Wydziału Zootechnicznego.

Urodził się 17 II 1924 r. w Sosnowcu. Do 1939 r. zdążył jeszcze ukończyć drugą klasę liceum. Przez następne sześć lat pracował jako robotnik w zakładach metalurgicznych „Hulczyński” w Sosnowcu, kontynuując naukę na tajnych kompletach. Maturę zdał w 1945 r. i podjął studia na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP.

Zainteresowania Zdzisława Śliwy rozwijały się pod wpływem wybitnych zootechników – profesorów: Zygmunta Moczarskiego i Władysława Hermana, a zwłaszcza Tadeusza Vetulaniego, pod którego kierunkiem napisał pracę maderską. Został asystentem w 1948 w Zakładzie Hodowli Zwierząt, a od 1951 r. w Katedrze Szczegółowej Hodowli Zwierząt nowo powołanej WSR. Specjalizował się głównie w hodowli owiec, chociaż dużą wagę przywiązywał do ogólnej hodowli zwierząt.

Jako młody nauczyciel akademicki wiele energii poświęcał pracy dydaktycznej. Z tego czasu pochodzą znane studentom w całej Polsce skrypty akademickie na temat ogólnej hodowli zwierząt oraz hodowli owiec. W okresie późniejszym był współautorem trzech podręczników akademickich oraz cenionego wśród praktyków poradnika chowu owiec. Ten ostatni stanowił owoc współpracy z jego nauczycielem zawodu, wybitnym selekcjonerem i hodowcą owiec, inż. Witoldem Alkiewiczem. Kontakty z tym docieklwym nowatorem w hodowli owiec i współtwórcą rasy merynosa polskiego wpłynęły na styl prowadzenia przez Profesora badań: zawsze łączył prace genetyczno-hodowlane z praktycznym ich wykorzystaniem.

W swojej wizji naukowej – pod wpływem twórców poznańskiej szkoły hodowli zwierząt: profesorów Tadeusza Vetulaniego i Stefana Alexandrowicza – uwzględniał nie tylko wykorzystanie zwierząt gospodarskich, lecz także zachowanie ich różnorodności biologicznej. Badał więc możliwość poprawienia użytkowości wełnistej rodzimej owcy biała świniarka i przekształcenia lokalnej owcy leszczyńskiej w rasę przydatną do użytkowania dwukierunkowego wełno-mięsnego, w zmieniających się warunkach ekonomicznych. Uzasadnienie swej koncepcji badań Profesor przedstawił w publikacjach zamieszczonych w „Rocznikach Nauk Rolniczych” (1961): *Rys historyczny owczarstwa w Wielkopolsce* oraz *Obecny stan i przyszłe kierunki rozwoju owczarstwa w Wielkopolsce*, a także w rozprawie habilitacyjnej *Krzyżowanie owcy leszczyńskiej z merynosem polskim jako wstęp do wytworzenia owcy o wełnie krzyżówkowej* (1965). Możliwość samodzielnego prowadzenia badań ułatwiło Zdzisławowi Śliwie objęcie

kierownictwa nowo utworzonego Zakładu Hodowli Owiec (1966), przekształconego w 1981 w Katedrę Hodowli Owiec, którą Profesor kierował do 1994 r., do przejścia na emeryturę. W 1974 otrzymał stanowisko i tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1982 r. został profesorem zwyczajnym.

Profesor Zdzisław Śliwa prowadził prace genetyczno-hodowlane na dużych populacjach zwierząt w gospodarstwach doświadczalnych uczelni, w owczarniach sektora wielkotowarowego oraz w masowych hodowlach sektora indywidualnego. Wyróżniał się talentem w nawiązywaniu współpracy z właścicielami gospodarstw oraz instytucjami prowadzącymi ocenę użytkowości zwierząt, zwłaszcza Wielkopolskim Związkiem Hodowców Owiec. Efektem wspólnie podjętych działań było wytworzenie pierwszej w Polsce rasy syntetycznej – owcy wielkopolskiej. Pod koniec lat siedemdziesiątych stała się ona drugą co do liczebności, po merynosie polskim, najbardziej popularną wśród hodowców.

W pracach nad owcą wielkopolską brali udział współpracownicy Zdzisława Śliwy, późniejsi profesorowie Edmund Kozal (dziekan Wydziału) i Adam Gut. Zespół został wyróżniony za to osiągnięcie nagrodą państwową (1978). Do badań i prac wdrożeniowych włączali się kolejni wychowankowie, obecni profesorowie: Jacek Wójtowski i Piotr Ślósarz (dziekan Wydziału) oraz doktorzy habilitowani: Ryszard Steppa i Marek Stanisław. Kilkunastoletnie działania zaowocowały wytworzeniem trzech matecznych i czterech ojcowskich linii syntetycznych, z których dwie w końcu lat dziewięćdziesiątych zostały uznane za pierwsze polskie rasy owiec mięsnych, tj. białogłowa miękka oraz czarnogłowa miękka. Dla poszczególnych linii skonstruowano indeksy selekcyjne, m.in. bazujące na przyżyciowych ultrasonograficznych pomiarach składu tkankowego, a w latach 1991–1994 zbadano zdolność kombinacyjną tych linii w testowych krzyżowaniach diallelicznych.

W uznaniu dorobku naukowego powierzono Profesorowi koordynowanie ogólnokrajowym programem badawczym „Wytwarzanie nowych linii i ras owiec” z udziałem dziesięciu jednostek naukowych. W wyniku tych badań m.in. dla ośmiu linii syntetycznych otwarto księgi zwierząt zarodowych oraz podjęto prace nad wyhodowaniem takich linii w AR w Lublinie i Instytucie Zootechniki w Krakowie. Profesor zaplanował konferencję naukową poświęconą znaczeniu nowych syntetycznych populacji w krajowym programie hodowlanym. Spotkanie z udziałem specjalistów z pięciu ośrodków naukowych kontynuujących dzieło Profesora, licznych krajowych hodowców owiec oraz gości z dwóch niemieckich uniwersytetów (w Halle i Lipsku) odbyło się w 1995 r., już po jego śmierci.

Profesor Śliwa, doceniając zdobycze współczesnej genetyki, postawił na współpracę swojej Katedry z Katedrą Genetyki i Hodowli Zwierząt SGGW, Zakładem Hodowli Owiec Instytutu Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN w Jastrzębcu oraz Katedrą Hodowli Owiec Uniwersytetu w Lipsku. Podjęte działania zaowocowały nowymi publikacjami i nowymi koncepcjami badawczymi. Talenty

organizacyjne Profesora przyczyniły się do tworzenia zespołów naukowych, a jego niewątpliwym sukcesem była rozbudowa bazy badawczej w zakładach doświadczalnych uczelni, w szczególności budowa laboratorium w Zakładzie Doświadczalnym Złotniki. Obecnie obiekt ten jest siedzibą znacznie większej jednostki badawczej – Katedry Hodowli Zwierząt i Oceny Surowców. W latach 1956–1966 Profesor uczestniczył też w reaktywowaniu regionalnych związków hodowców owiec na terenie kraju i jako wiceprezes kierował Wielkopolskim Związkiem Hodowców Owiec w Poznaniu.

Wykształcił wielką rzeszę selekcjonerów, zootechników – specjalistów owczarstwa i mistrzów prowadzących owczarnie. Był promotorem 95 prac magisterskich i sześciu przewodów doktorskich. Spośród jego uczniów i współpracowników siedmiu uzyskało stopień doktora habilitowanego. Z tego zespołu cztery osoby otrzymały tytuł profesora.

Zasługi i osiągnięcia profesora Zdzisława Śliwy zostały wielokrotnie uhonorowane odznaczeniami i wyróżnieniami, z których najważniejsze to Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Komisji Edukacji Narodowej i zespołowa nagroda państwowa. Najbardziej jednak liczącym się osiągnięciem Profesora było stworzenie zespołu, który kontynuuje i rozwija wyznaczone kierunki badawcze. Jego członkowie opracowali i wdrożyli programy ochrony zasobów genetycznych kilku lokalnych ras owiec, a ich prace uhonorowano Medałami im. Profesora Tadeusza Vetulaniego, przyznawanymi za zasługi dla zachowania bioróżnorodności zwierząt.

Profesor zmarł 8 IV 1995 r., spoczywa na cmentarzu sołackim parafii św. Jana Vianneya w Poznaniu.

Adam Gut, Piotr Ślósarz

Jednym z inicjatorów badań w dziedzinie szeroko rozumianej biologii zwierząt był **PROF. JERZY RENÉ ZWOLIŃSKI (1921–1978)**, kontynuator szkoły naukowej Tadeusza Vetulaniego. Reprezentował format intelektualny plasujący go w elicie uczonych nie tylko Poznania. Był wybitnym hipologiem, uznanym specjalistą w dziedzinie wartości użytkowej koni i ich rozrodu. Zainicjował pionierskie w skali świata badania immunogenetyki konia, współpracując m.in. z Instytutem Pasteura w Paryżu – europejskim centrum badań serologicznych zwierząt. Utworzona przez Profesora pracownia grup krwi w Zakładzie Hodowli Koni WSR szybko znalazła powszechne uznanie, a w latach sześćdziesiątych ubiegłego stulecia była jedną z kilku tego typu placówek na świecie. W 1998 r. została przekształcona w Laboratorium Badań Markerów Genetycznych; blisko 20 lat kierował nią uczeń Profesora – dr Grzegorz Cholewiński, a obecnie dr Mariusz Maćkowski.

Niezwykłą aktywność Profesora przerwała przedwczesna śmierć, w przededniu inauguracji roku akademickiego, podczas trzeciej kadencji rektorskiej. Był przewodniczącym Kolegium Rektorów Miasta Poznania, wspaniałym wykładowcą i nauczycielem, znawcą i miłośnikiem przyrody, zapamiętanym z mądrości i życzliwości. Profesor Zwoliński został upamiętniony m.in. coroczną nagrodą jego imienia przyznawaną za najlepszą pracę magisterską w poznańskiej *Alma Mater*.

W dziedzinie nauk o zwierzętach specjalistą i inicjatorem badań drobiu i zwierząt futerkowych był **PROF. JERZY SZUMAN (1893–1982)**. Piastował stanowisko dziekana Wydziału, kierował także Zakładem Hodowli Drobiu i Zwierząt Futerkowych. Podstawę rozwoju tego kierunku badań stanowiły wieloletnie doświadczenia Profesora z lat dwudziestych poprzedniego stulecia, zdobyte w instytutach i na fermach drobiarskich Francji. Profesor nie tylko był autorem cennych nowatorskich publikacji, nade wszystko odegrał ważną rolę w rozwoju polskiego drobiarstwa, obecnie najbardziej rozwiniętego w Unii Europejskiej. Jako pierwszy opracował zasady kontroli użytkowości nieśnej kur w fermach zarodowych. Tworzył pierwsze w Polsce zakłady wylęgu drobiu na terenie ówczesnego województwa poznańskiego oraz propagował nowoczesne technologie produkcji mięsa drobiowego. Z jego wiedzy i osiągnięć korzystało ministerstwo rolnictwa, powołując Profesora na konsultanta ds. produkcji drobiarskiej. Podjęte przez profesora Szumana prace kontynuowali profesorowie: Andrzej Skrzydlewski i Helena Kontecka w badaniach drobiu, oraz Jerzy Gedymin i Ryszard Cholewa w badaniach zwierząt futerkowych.

Nauki ogrodnicze

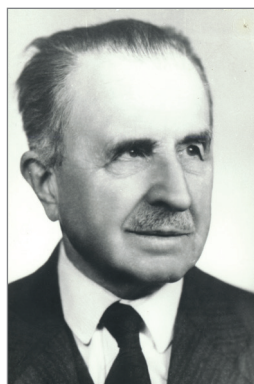
Badania z zakresu nauk ogrodniczych zainicjowali na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP profesorowie Rudolf Boettner i Antoni Kozłowski. W okresie międzywojennym ważną rolę odegrał też zast. prof. Wacław Zembal, twórca Państwowej Szkoły Ogrodnictwa – uczelni wyższej bez praw akademickich. Prace naukowe szczególnie rozwinął prof. Jan Ślaski, inicjator badań sadowniczo-szkółkarskich w ośrodku poznańskim i luminarz w tej dziedzinie ogrodnictwa.

Największy rozwój działalności naukowo-badawczej na potrzeby ogrodnictwa nastąpił w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego stulecia, w okresie szczególnej koniunktury w tej sferze gospodarczej, wolnej już wtedy od regulacji państwa. Nowe inicjatywy i kierunki badań w ostatnich dziesięcioleciach wiążą się z potrzebami upiększania otoczenia człowieka, nowymi rozwiązaniami w architekturze ogrodów i parków, a ponadto z oczekiwaniami jakościowymi względem warzyw, owoców i szeroko rozumianej żywności.

JAN ŚLASKI (1894–1984) – założyciel poznańskiej sadowniczo-szkółkarskiej szkoły naukowej, wybitna osobowość, autor kilkuset publikacji oraz cenionych podręczników akademickich, związany z Poznaniem i Krakowem.

Urodził się 18 VI 1894 r. w Broniszewie, w Małopolsce, w rodzinie ziemiańskiej. Już w szkole średniej zdradzał wrodzone zaciekawienie światem roślin. Swoją wiedzę pogłębiał i kształtował podczas studiów na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ukończył je z wyróżnieniem w 1913 r. Wybitny ówczesny botanik i mykolog prof. Kazimierz Rouppert, widząc nieprzeciętne zainteresowania Ślaskiego tą dziedziną nauki, zaproponował mu zgłębienie kilku tematów z mykologii drzew oraz gleby. Przyszły uczony wykonał pierwsze eksperymenty we własnym majątku w Broniszewie.

Początki jego zainteresowania sadownictwem i szkółkarstwem sięgają 1922 r. Wówczas bowiem założył szkółki drzew i krzewów owocowych oraz ozdobnych, co dało początek słynnym w okresie międzywojennym szkółkom w Broniszewie, jednym z największych majątków szkółkarsko-sadowniczych w kraju. Doskonalenie tej sfery ogrodnictwa wraz z rozwijaniem jej podstaw naukowych stały się celami, do których dążył niezłomnie całe życie. Od początku naukowej dzia-

łałości był otwarty na współpracę. Współdziałanie z cenionym naukowcem i praktykiem dr. Bronisławem Gałczyńskim (1926) zainicjowało głębsze studia nad sadownictwem w połączeniu ze szkółkarstwem. Celem tych działań było wypracowanie wzoru dla sadownictwa nowoczesnego i dochodowego, różniącego się od dotychczasowego nazbyt ekstensywnego i mało opłacalnego.

Znajomość języków obcych pozwoliła Profesorowi zgłębić amerykańskie wzory produkcji szkółkarskiej, zwłaszcza w rejonach cechujących się surowym klimatem. W latach 1922–1939 sprowadził do Polski i przebadał znane wówczas podkładki z angielskiej stacji w East Malling oraz wiele gatunków drzew i krzewów owocowych z Eurazji i Ameryki Północnej. Wprowadzał do szkółek w Broniszowie, a potem do handlu, plenne i odporne na mróz odmiany amerykańskie i rosyjskie. Jako pierwszy w kraju był propagatorem niskopiennych drzew owocowych, które cechowały się większą mrozoodpornością w porównaniu z popularnymi wówczas drzewami wysokopiennymi. Był nie tylko pionierem w nauce, urzeczywistniał także rozwiązania teoretyczne w praktyce szkółkarskiej. Jako wizjoner zalecał już w okresie międzywojennym gęste sadzenie drzew karłowatych czy przyginanie i letnie cięcie pędów, a jego wskazówki nie straciły na aktualności do dziś. Profesor był świadom, że zdobytą wiedzę musi się podzielić z innymi. Prowadził więc aktywną działalność publikacyjną, której owocem jeszcze w okresie przedwojennym było 140 pozycji, z unikalnym podręcznikiem *Sadownictwo karłowe*. Wyrazem estymy, którą darzono profesora Ślaskiego za granicą, było przyjęcie go jako szóstego Polaka na członka Amerykańskiego Towarzystwa Nauk Ogrodniczych.

Pod opieką prof. Kazimierza Roupperta Jan Ślaski przygotował pracę doktorską *Wpływ części nadziemnej pochodzącej ze szczepienia na ukorzenianie jabłoni*, którą obronił na Uniwersytecie Jagiellońskim (1936). Wyjaśniał w niej wpływ składników biochemicznych wytwarzanych w części nadziemnej drzewa na morfologię i wzrost systemu korzeniowego.

Po drugiej wojnie światowej Profesor przybył do Poznania. Z woli dziekana Wydziału Rolniczo-Leśnego UP, prof. Zygmunta Pietruszczyńskiego, objął funkcję zastępcy profesora i kierownika Katedry Ogrodnictwa. Na Wydziale zorganizował Sekcję Ogrodnictwa. Habilitował się na podstawie pracy *Wyniki piętnastoletnich obserwacji i badań zimoodporności europejskich, amerykańskich i azjatyckich gatunków i odmian drzew owocowych*. Niestety, okres intensywnej i obiecującej działalności Profesora na UP trwał zaledwie kilka lat. Jak wynika z Kroniki Uniwersytetu Poznańskiego: „dalszą karierę [jego] zachwiało niezatwierdzenie habilitacji”⁴⁴². Zapewne nie były to przyczyny merytoryczne, podzielił los wielu profesorów usuwanych z uczelni. Tym niemniej zdążył zorga-

⁴⁴² Na podstawie: T. Schramm, *Kilka mniej znanych kart z dziejów Uniwersytetu Poznańskiego*, [w:] *Inteligencja poznańska – historia i wspomnienia*, „Kronika Miasta Poznania” 1998, 2, s. 150.

nizować i kierować Katedrą Sadownictwa, był też kuratorem Katedry Warzywnictwa i Planistyki. Opracował program studiów i zajęć dydaktycznych dla Sekcji Ogrodniczej, w której w latach 1945–1949 wykształcono ok. 100 studentów.

Pełnia krótkiej, ale owocnej działalności Profesora wyraziła się też utworzeniem obszernej bazy doświadczalnej. Uzyskał zgodę i założył w Przybrodzie koło Poznania sad doświadczalny na obszarze 45 ha, a na poznańskim Sołaczu – na 4 ha. Pod jego kierunkiem prowadzono doświadczenia odmianowe celem zbadania mrozoodporności, zdrowotności i potencjału plonotwórczego oraz dochodowości wielu gatunków drzew owocowych, w tym dziesiątków odmian jabłoni, gruszy, czereśni, śliwy i wiśni. Zainicjował doświadczenia uprawowo-nawozowe w celu wytypowania najlepszego sposobu uprawy i nawożenia dla uzyskania oczekiwanej mrozoodporności i plonowania drzew. Tak kompleksowe doświadczenia na terenie zachodniej Polski, cechującej się glebami mało urodzajnymi i lekkimi oraz znikomymi opadami, były niezmiernie ważne i ponad wszelką wątpliwość miały charakter pionierski i nowatorski.

Profesor zgromadził kolekcję dzikich drzew owocowych oraz uprawnych moreli, nektaryn i brzoskwiń, a także wielu typów podkładek dla drzew owocowych. Stworzył i rozwinął doświadczalnictwo szkółkarskie. Wymiernym efektem jego prac było wyselekcjonowanie wartościowych klonów ałyczy oraz opracowanie metod wegetatywnego rozmnażania brzoskwini, czereśni i wiśni. Rozwinął nieliczne w Polsce badania fizjologiczne nad rolą regulatorów wzrostu w spoczynku nasion, ich wpływem na zdolność reprodukcyjną drzew i zwiększenie mrozoodporności. Opracował metody wyceny uszkodzeń mrozowych oraz wykazał zależności między intensywnością transpiracji a mrozoodpornością.

Profesor stworzył silne podstawy naukowe do późniejszego rozwoju badań sadowniczo-szkółkarskich. Swemu bezpośredniemu następcy – prof. Jerzemu Wierszyłłowskiemu i współpracownikom przekazał ugruntowany pogląd, że Wielkopolska jest dobrym rejonem do uprawy nie tylko drzew pestkowych, lecz także jabłoni. Doskonała znajomość zawodu, umiejętność łączenia teorii z praktyką oraz osobowość ogniskowały wokół niego liczne grono specjalistów z dziedziny sadownictwa i szkółkarstwa. Pod jego kierunkiem doktoryzowała się wprawdzie tylko jedna osoba, ale spośród jego asystentów pięć osób uzyskało w późniejszym czasie tytuł profesora. Na fundamentach szkoły naukowej, przygotowanej bazy doświadczalnej oraz licznych inicjatyw Jana Ślaskiego kontynuowali badania profesorowie: Tadeusz Hołubowicz i Eugeniusz Pacholak – dziekani Wydziału, a także Bożena Radajewska, Zofia Rebandel i Mikołaj Ugołik. Stanowisko profesorskie objął Medard Maćkowiak, twórca nowych odmian jabłoni i wiśni. Liczne grono młodszych pracowników nauki, specjalizujących się w badaniach sadowniczo-szkółkarskich, nadal czerpie wiedzę ze spuścizny Profesora.

Na uczelni i macierzystym Wydziale Ogrodniczym szczególnie zaznaczyła się aktywność ucznia Jana Ślaskiego – prof. Tadeusza Hołubowicza, dyrektora Instytutu Produkcji Ogrodniczej (1970–1978), kierownika Katedry Sadownictwa (1978–1996) i dziekana w trzech kadencjach (1972–1981). Pod koniec lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia, kierując programem TEMPUS, Profesor w sposób znaczący przyczynił się do nawiązania intensywnej współpracy z zagranicą, realizacji staży naukowych i rozwoju nowych kierunków badawczych.

Bardzo krótki, niespełna pięcioletni okres pracy profesora Ślaskiego na UP zaowocował niewspółmiernie dużym dorobkiem. Opublikował w tym czasie 74 prace, w tym 52 oryginalne, wśród których najbardziej znany jest dwutomowy podręcznik akademicki *Szkółkarstwo polskie*, pierwszy tego typu w języku polskim. Był to okres szczególnie intensywnej pracy i ważkich osiągnięć naukowych, a ich wyniki miały istotny wkład w powstanie i późniejszy rozwój Wydziału Ogrodniczego, wbrew represjom, które spotkały Profesora naznaczonego piętnem „niewygodnego obszarnika”.

Z końcem 1949 r. Jan Ślaski był zmuszony opuścić poznańską uczelnię. Szybko znalazł jednak nowy obiekt zainteresowań, zakładając ponownie własne szkoły drzew i krzewów owocowych pod Krakowem. Miejsce to w niedługim czasie stało się obiektem ciekawych prac nad doskonaleniem metod rozmnażania trudno ukorzeniających się gatunków oraz odmian drzew i krzewów. Było też miejscem praktyk studenckich i prac magisterskich studentów z uczelni rolniczych Krakowa i Poznania. W tym okresie Profesor utrzymywał bliższe kontakty z krakowską uczelnią rolniczą, prowadząc zlecone wykłady. Nadal pracował niezmiennie twórczo, wydając w latach 1950–1982 przeszło 200 publikacji, w tym ponad 100 artykułów i prac naukowych oraz wiele podręczników z dziedziny szkółkarstwa roślin drzewiastych owocowych i ozdobnych. W sumie opublikował ponad 500 pozycji.

Profesor Jan Ślaski to nestor polskiego sadownictwa i szkółkarstwa. Głębie wiedzy i doświadczenia praktycznego łączył z niezależnością poglądów i odwagą. Był powszechnie znanym oraz cenionym, wysokiej klasy specjalistą w kraju i za granicą. Profesor Stefan Białobok określał go mianem „instytucji”. Tak silną pozycję zawdzięczał niezwykle hartowi ducha, tytanicznej pracy, konsekwencji oraz odporności i wytrzymałości psychicznej. Przysłużył się wydatnie do wykreowania dynamicznie rozwijającej się szkoły sadowniczej w ośrodku poznańskim.

W uznaniu zasług Senat AR w Poznaniu wyróżnił profesora Jana Ślaskiego nadaniem w 1983 r. tytułu doktora *honoris causa*.

Profesor zmarł 24 VI 1984 r. w Krakowie, gdzie spoczywa na cmentarzu salwatorskim.

Sławomir Świerczyński

O rozwoju badań nad roślinami warzywnymi i ozdobnymi zdecydowało kilku mentorów. Na pierwszym miejscu należy wspomnieć **PROF. HELENĘ NIEĆ (1894–1979)** – inicjatorkę studiów ogrodniczych w nowo powstałej WSR. Była twórcą Katedry Warzywnictwa i pierwszym dziekanem Wydziału (1956–1962), także doktorem *honoris causa* AR w Poznaniu. Szeroki zakres zainicjowanych przez nią badań przyczynił się do rozpowszechnienia uprawy i spożycia warzyw w naszym kraju. Pierwsze koncepcje obejmowały technologię produkcji, rejonizację baz surowcowych, wpływ warunków przyrodniczych na plonowanie oraz wartość technologiczną i biologiczną warzyw.

Profesor Nieć stworzyła poznańską naukową szkołę warzywnictwa. Obdarzona licznymi talentami, życzliwa przełożona, wiodąca życie wypełnione nieustanną pracą, odegrała ważną rolę w rozwoju kadry naukowej. Kontynuatorami jej naukowych koncepcji są profesorowie: Zbigniew Borna w dziedzinie warzywnictwa polowego, Tadeusz Pudelski – warzywnictwa pod osłonami oraz Mikołaj Knaflewski, dziekan Wydziału (1996–2012) – podejmujący prace badawcze z warzywnictwa gruntowego, specjalista w dziedzinie uprawy i biologii szparaga. Stanowisko profesorskie objął też Józef Piróg, zajmujący się uprawą warzyw pod osłonami. Drugi zainicjowany nurt badań warzywniczych dotyczący biologii oraz uprawy grzybów jadalnych i leczniczych został podjęty przez prof. Mariana Gapińskiego, twórcę poznańskiej szkoły „grzybowej”. Technologie uprawy boczniaka oraz roślin przyprawowych i leczniczych były obiektem zainteresowań prof. Mirosławy Ziombry. Obecnie kontynuatorami tych badań są profesorowie: Marek Siwulski i Krzysztof Sobieralski oraz liczne grono pracowników w stopniu doktora.

PROFESOR WŁADYSŁAW OSZKINIS (1910–1966), z wykształceniem ogrodniczym i doktoratem na SGGW w Warszawie, utworzył podwaliny poznańskiej szkoły kwiaciarskiej, którą reprezentowało wielu znanych naukowców. Był kierownikiem Katedry Roślin Ozdobnych (1956–1967) i jednym ze współtwórców Wydziału. Zainicjował badania od biologii, fizjologii i hodowli po agrotechnikę roślin ozdobnych. Na szczególną uwagę zasługują podjęte badania: róży, goździka, chryzantemy i gerbery ze względu na ich znaczenie dla masowej uprawy w Polsce. Dzięki niemu powstały cenne kolekcje dydaktyczne, obejmujące setki gatunków i odmian, m.in. 950 taksonów bylin, 720 gatunków i odmian tulipanów, 230 gatunków i odmian innych cebulowych, 900 odmian róż, 120 odmian lilaków. Z dzisiejszej perspektywy były to działania wizjonerskie, które przez wiele lat stymulowały rozwój kwiaciarstwa w Polsce.

Wielu realizowało inicjatywy Profesora i jego niedokończone dzieła. W poznańskiej uczelni prof. Mieczysław Czekalski – z ogromnym dorobkiem, propagator nowych i mało znanych w Polsce roślin ozdobnych oraz Marek Jerzy – doskonały specjalista, dydaktyk i organizator życia naukowego. Wspomnieć

należy też dr hab. Annę Lisiecką – specjalistę w skali kraju w zakresie hodowli i uprawy gerbery i dr Joannę Krause – nieocenioną w badaniach nad roślinami cebulowymi. Dziś Fundacja im. Joanny Krause wyłania i corocznie nagradza najlepszą na Wydziale pracę magisterską z zakresu roślin ozdobnych.

Profesor doprowadził do wyłonienia nowych kierunków zainteresowań badawczych i nowych jednostek. Wśród osób realizujących jego zamierzenia był późniejszy kierownik Katedry Terenów Zieleni prof. Zbigniew Haber, którego działalność naukowa skupiała się na roślinności kształtującej tereny zieleni, co doprowadziło nie tylko do powstania nowej jednostki, lecz także nowego profilu kształcenia. Obecnie badania te są prowadzone pod kierunkiem dr. hab. Piotra Urbańskiego, dziekana w latach 2008–2012. W aspekcie środowiskowym dołączyła prof. Barbara Szpakowska, a w zakresie podbudowy artystycznej profesorowie sztuki: Waldemar Masztalerz i Krzysztof Markowski.

Kolejny kierunek wiąże się z badaniami dendrologicznymi zainicjowanymi w Zakładzie Dendrologii, utworzonym także przez profesora Oszkinisa. Przez pierwszych kilka lat (1961–1965) Zakładem kierował prof. Stefan Białobok. Po nagłej śmierci Władysława Oszkinisa do badań włączył się prof. Bolesław Sękowski, przybyły z Arboretum w Gołuchowie. Jego ogromna wiedza pomologiczna oraz znajomość drzew i krzewów ozdobnych doprowadziły do znaczącego rozwoju badań i dokumentacji elitarnych roślin drzewiastych w Polsce. Prace są kontynuowane po dziś dzień, a przez wiele lat kierowała nimi prof. Stanisława Korszun.

W naukach ogrodniczych w latach sześćdziesiątych poprzedniego stulecia pojawił się jeszcze jeden kierunek, zainicjowany przez **PROF. MARIANA LITYŃSKIEGO (1899–1984)** – nasiennictwo ogrodnicze. Profesor utworzył Katedrę Nasiennictwa Ogrodniczego i kierował nią w latach 1962–1970. Jego następcy to profesorowie: Karol Duczmał i Roman Hołubowicz pracujący nad nowymi technologiami produkcji nasiennej, a także Krystyna Tylkowska, inicjując badania nad zdrowotnością nasion i ich kondycjonowaniem. Obecnie jednostka funkcjonuje w połączeniu z Katedrą Fitopatologii.

Ważną rolę w zakresie podstaw żywienia roślin odegrał zespół **PROF. MARIANA HOFFMANNA (1913–1999)**, twórcy i wieloletniego kierownika Katedry Uprawy i Nawożenia Roślin. Profesor zainicjował badania nad potrzebami nawozowymi roślin warzywnych i ozdobnych, oparte na liczbach granicznych i zawartości krytycznej pierwiastków. Badania skierowane w szczególności na optymalizację żywienia mineralnego i innowacyjne technologie kontynuowali profesorowie: Andrzej Komosa, wieloletni kierownik obecnej Katedry Żywienia Roślin, specjalizując się w uprawach bezglebowych i zamkniętych systemach fertygacyjnych oraz Wojciech Tyksiński – w zakresie roli mikroelementów. Do dalszych badań, głównie diagnostyki potrzeb pokarmowych, włączyli się prof. Anna Golcz i prof. Włodzimierz Breś.

Nauki o żywności i żywieniu

Badania nad żywnością i technologią płodów rolnych zostały zainicjowane w pierwszych latach funkcjonowania Wydziału Rolniczo-Leśnego UP. Tworzyli je prof. Tadeusz Chrząszcz (w 1920 objął Zakład Technologii Rolniczej) oraz jego współpracownicy – wówczas studenci: Józef Janicki, Zofia Schechtelówna (Charłampowicz) i Damazy J. Tilgner.

Zgodnie z nazwą Wydziału Technologii Żywności do 2005 r. główne kierunki badań obejmowały zagadnienia technologicznego przetwórstwa żywności, z dostosowaniem do stopniowo rosnących wymagań jakościowych, zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony środowiska. Od lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia, z inicjatywy doc. Mieczysława Urbanowicza, żywienie człowieka stało się co najmniej równoważnym kierunkiem podejmowanych prac badawczych.

Dziś nauki o żywności i żywieniu obejmują fizykochemiczną oraz fizjologiczną analitykę żywności, biotechnologię i mikrobiologię, z wykorzystaniem osiągnięć biologii molekularnej, a także inżynierię i informatyzację procesów produkcji oraz przetwarzania żywności. Coraz większe znaczenie zyskuje żywienie człowieka będące obiektem naukowych zainteresowań specjalistów technologów, współpracujących z dietetykami, lekarzami i psychologami. Wiodące współcześnie kierunki badań powstały na fundamentach idei i koncepcji luminarzy nauk o żywności i żywieniu: Józefa Janickiego, Stanisława Jankowskiego, Mieczysława Urbanowicza i Wincentego Pezackiego.

JÓZEF JANICKI (1904–1980) – chemik i biochemik, twórca poznańskiej szkoły nauk o żywności, wychowawca wielu generacji technologów, profesorów tworzących własne szkoły naukowe.

Urodził się 21 IV 1904 r. w Bremie (Niemcy) w rodzinie inteligenckiej. Po zakończeniu pierwszej wojny światowej rodzina przeniosła się do Gniezna, gdzie w 1923 r. ukończył szkołę średnią. Podjął studia chemiczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP, które ukończył w 1929 r., uzyskując tytuł magistra filozofii z zakresu chemii. Jeszcze w czasie studiów rozpoczął pracę naukową (1927) w Katedrze Technologii Rolniczej Wydziału Rolniczo-Leśnego jako asystent prof. Tadeusza Chrząszcza. W 1930 r. uzyskał stopień doktora

filozofii z zakresu chemii. Odbyte w latach trzydziestych staże naukowe w kraju (Uniwersytet Warszawski) i za granicą (Drezno, Ludwigshafen i Manchester) zaowocowały nowatorskimi publikacjami oraz uzyskaniem *veniam legendi* i tytułu docenta (1938).

Błyskotliwie rozpoczęła karierę naukową Profesora przerwała druga wojna światowa. Został aresztowany przez Gestapo 1 II 1940 r. i więziony w obozie koncentracyjnym Fort VII w Poznaniu. Po kilku miesiącach przesiedlono go do Generalnej Guberni, na teren gminy Celiny w powiecie łukowskim, gdzie pracował jako urzędnik. W listopadzie 1944 r. został powołany na stanowisko dyrektora Departamentu Przemysłu Spożywczego w ówczesnym rządzie lubelskim.

W listopadzie 1945 r. Józef Janicki wrócił do Poznania, gdzie powierzono mu kierowanie Zakładem Technologii Rolnej UP na stanowisku zastępcy profesora. Zakład po zniszczeniach wojennych praktycznie nie istniał i wymagał reaktywowania w sferze zarówno materialnej, jak i kadrowej. Dzięki wyjątkowym talentom organizatorskim skupił wokół siebie zespół młodych, podobnych do siebie entuzjastów, doprowadzając do odbudowy i rozwoju Zakładu, a w dalszej perspektywie uruchomienia w WSR najpierw sekcji, potem oddziału, a w końcu Wydziału Technologii Rolno-Spożywczej (1962). Pierwszymi asystentami i współpracownikami Profesora byli, w większości przyszli profesorowie: m.in. Zofia Schechtel (Charłampowicz), Zbigniew Grześkowiak, Jan Durczak, Stanisław Jankowski, Antoni Rutkowski i Krystyna Nowakowska. Nieco później do zespołu dołączyli: Kazimierz Szebiotko – rektor w latach 1984–1987, Henryk Gąsiorowski, Jerzy Pawełekiewicz, Adam Niewiarowicz i Eugenia Sobkowska.

Spośród uczniów prof. Kazimierz Szebiotko rozwinął szerokie badania technologii fermentacyjnych, zatrudniając specjalistów z różnych dyscyplin, w tym biochemików i mikrobiologów. Prace z udziałem późniejszych profesorów: Włodzimierza Grajka, Zbigniewa Czarneckiego, Michała Piaseckiego i Jacka Nowaka uczyniły procesy fermentacyjne, mikrobiologiczne i biotechnologiczne tematyką, dzięki której ośrodek poznański stał się placówką liczącą się w skali międzynarodowej. Warto też pamiętać o naukowych i dydaktycznych osiągnięciach związanych z inżynierskimi podstawami procesów przetwórczych w nowoczesnej technologii żywności, rozwijanych w przeszłości i kontynuowanych dziś przez zespół prof. Antoniego Rynieckiego.

W 1955 r. pracę zawodową w zespole profesora Janickiego rozpoczął Edward Kamiński, rozwijając badania nad substancjami zapachowymi w żywności. Uruchomił m.in. pracownię chromatografii gazowej i spektrometrii masowej. Wśród jego doktorantów znaleźli się późniejsi profesorowie: Erwin Wąsowicz – rektor w latach 2002–2008, Renata Zawirska, Ewa Flaczyk oraz Roman Przybylski z University of Lethbridge (Kanada). Obecnie ten kierunek badań w doskonale wyposażonych laboratoriach rozwija kolejna generacja profesorów: Henryk Jeleń, Magdalena Rudzińska i grono ich młodszych współpracowników.

Józef Janicki został mianowany profesorem nadzwyczajnym w 1948, a profesorem zwyczajnym w 1957 r. W roku akademickim 1950/51 był prodziekanem Wydziału Rolniczego UP, a w okresie 1951–1954 prorektorem nowo utworzonej WSR w Poznaniu. Z chwilą powstania Wydziału Technologii Rolno-Spożywczej (1962) został jego dziekanem i sprawował tę funkcję do 1969 r. Nieprzerwanie przez ćwierćwiecze był kierownikiem Zakładu, później Katedry Technologii Rolnej (do 1970). W 1974 r. przeszedł na emeryturę, lecz nadal aktywnie uczestniczył w życiu naukowym Wydziału.

Zainteresowania naukowe profesora Janickiego dotyczyły zagadnień chemii, biochemii i technologii żywności oraz pasz. W okresie przedwojennym pracował w zespole prof. Tadeusza Chrząszcza, jednego z najwybitniejszych uczonych z dziedziny chemii i technologii żywności w Polsce. Prowadził wtedy badania nad enzymatycznymi przemianami skrobi, zwłaszcza w procesie kiełkowania ziarna zbóż. W rozprawie doktorskiej, obronionej w 1930 r., postulował istnienie naturalnych inhibitorów tych przemian. Dzięki odkrywczym pracom nad budową i właściwościami skrobi oraz inhibitorami i aktywatorami enzymów amylolitycznych zbóż osiągnął i utrwalił pozycję cenionego i nowatorskiego naukowca zarówno w kraju, jak i za granicą. Pozwoliło to na „otwarcie drzwi” do czołowych laboratoriów europejskich i wybitnych uczonych. Z czasem zainteresowania Profesora poszerzyły się o nowe zagadnienia dotyczące przemian enzymatycznych białek i problemów garbarstwa. Już wówczas jego dorobek naukowy był bogaty, a liczne rozprawy publikowały renomowane czasopisma naukowe w Wielkiej Brytanii, Francji, Holandii i Niemczech. Nie szczędził też wiedzy i opracowań dla praktyki produkcyjnej.

W reaktywowanej po wojnie Katedrze Profesor inicjował nowe kierunki badań, m.in. nad enzymami pleśniowymi, fermentacją alkoholową, cytrynową i mlekową, proteolizą oraz biosyntezą białka przez organizmy jednokomórkowe. Przewidywał, że produkcja żywności w dużym stopniu będzie oparta na procesach fermentacyjnych i biosyntezie mikrobiologicznej. Do czołowych inicjatyw i osiągnięć profesora Janickiego trzeba zaliczyć badania nad biosyntezą witaminy B₁₂, które w 1952 r. doprowadziły do otrzymania pierwszego w Polsce krystalicznego preparatu z hodowli *Propionibacterium shermanii* i *Streptomyces griseus*. Ten sukces był ogromny nie tylko w wymiarze krajowym. Do innych ważnych nurtów badawczych podejmowanych przez Profesora należą prace nad wykorzystaniem produktów ubocznych przemysłu, przechowalnictwem surowców i produktów żywnościowych, a także przetwórstwem ziemniaków i zbóż. Profesor był także inicjatorem badań nad mykotoksynami, toksynami pleśniowymi w surowcach, produktach żywnościowych i paszach. Jego dorobek publikacyjny obejmuje ponad 300 pozycji. Na szczególną uwagę zasługuje też jego aktywność na forum międzynarodowym: w wielu krajach Europy i w USA wygłaszał liczne wykłady i referaty.

Imponująco przedstawia się działalność dydaktyczna oraz kształcenie kadr naukowych. Profesor współtworzył programy studiów, wypromował kilkuset magistrów i inżynierów. Godne podkreślenia jest promotorstwo 60 prac doktorskich. W licznym gronie naukowych wychowanków blisko 20 osób zostało profesorami. Wśród pierwszych byli szczególnie wybitni – Antoni Rutkowski i Jerzy Pawełekiewicz, członkowie PAN, oraz Stanisław Jankowski – twórca i organizator pierwszej w kraju Katedry Technologii Zbóż. Sukcesywnie kadrę Wydziału współtworzyli profesorowie: Adam Niewiarowicz, Franciszek Pędziwilk, Barbara Dzierżyńska-Cybulko, Zdzisław Pazoła, Stanisław Stawicki, Eugenia Sobkowska, Krystyna Trojanowska i Jerzy Chełkowski, a także Mieczysław Jankiewicz, Janusz Skupin i Marek Gogolewski. Ci ostatni swoje zainteresowania naukowe skupili na biochemii żywności, a pod ich opieką doktoryzowali się przyszli profesoro-
wie – Eleonora Lampart-Szczapa i Małgorzata Nogala-Kałucka. Wielu pełniło odpowiedzialne funkcje w innych uczelniach, instytutach naukowych i jednostkach zaplecza naukowego przemysłu. Inni zasilali jednostki przemysłowe i czynnie włączali się w rozwój krajowego przemysłu spożywczego. Obecnie wysoką pozycję w nauce osiąga kolejne pokolenie rozwijające idee Profesora, zgodnie z aktualnymi wymogami nauk o żywności i żywieniu.

Dzięki wybitnym zdolnościom organizacyjnym oraz kontaktom międzynarodowym Profesor inicjował wyjazdy na staże naukowe do wiodących ośrodków europejskich i amerykańskich. Nawiązane kontakty zostały też wykorzystane w organizowaniu zagranicznych praktyk studenckich w Danii, Norwegii, Jugosławii i na Węgrzech – w latach, kiedy granica oddzielająca Polskę od Zachodu nie była łatwa do pokonania.

Profesor Józef Janicki pełnił wiele ważnych funkcji w krajowych i międzynarodowych gremiach naukowych. Był przedstawicielem Polski w Europejskiej Federacji Inżynierii Chemicznej, przewodniczącym Sekcji Zbożowej do spraw Europejskiego Kodeksu Żywnościowego i sekcji witaminowej Międzynarodowego Stowarzyszenia Chemii Zbóż IACC, a także członkiem Unii Kwalifikacyjnej Plantarum i Amerykańskiego Instytutu Żywności. Organizował cztery kongresy międzynarodowe i trzy krajowe. Od 1963 r. był członkiem korespondentem, a od 1971 r. członkiem rzeczywistym PAN. Został odznaczony Krzyżem Oficerskim Odrodzenia Polski, dwukrotnie Srebrnym Krzyżem Zasługi, nagrodami ministra szkolnictwa wyższego oraz miasta Poznania, a także wieloma wyróżnieniami i odznaczeniami resortowymi.

Profesor był człowiekiem o niezwyklej osobowości. Jego siła charakteru sprawiała, że postrzegano go nawet jako władczego i bezkompromisowego. Jednocześnie wykazywał wyjątkową wrażliwość i gotowość do niesienia bezinteresownej pomocy. Odznaczał się nieprzeciętną inteligencją i refleksem, dzięki czemu w dyskusjach zawsze był gotów do ciętej riposty. Do dziś pozostało w pamięci jego uczniów wiele oryginalnych powiedzonek Profesora, a już legendą

stały się uroczystości imieninowe w dniu św. Józefa. Jego wyjątkowe poczucie humoru sprawiało, że mimo pozorów rygoru w Katedrze panowała atmosfera rodzinna i przyjacielska, co wpływało na udane relacje pozazawodowe.

Profesor należał do tych wybitnych postaci nauki, które swoją osobowością inspirują uczniów i współpracowników. Całe życie podporządkował idei pozwalającej mu dokonać wielkiego dzieła, pozostawiającego trwały ślad w polskiej i światowej nauce o żywności. Ciesząc się poważaniem i wielką wdzięcznością pozostał w niegasnącej pamięci swoich uczniów. Wyrazem szacunku i uznania dla osiągnięć i autorytetu Profesora było m.in. nadanie jego imienia sali wykładowej na Wydziale Nauk o Żywności i Żywieniu UPP oraz umieszczenie tablicy pamiątkowej z jego płaskorzeźbą w budynku przy ulicy Mazowieckiej 48 – odbudowanej po wojnie siedzibie Katedry.

Profesor Józef Janicki zmarł 4 IV 1980 r., spoczywa na cmentarzu sołackim parafii św. Jana Vianneya w Poznaniu.

Zbigniew Czarnecki, Eugenia Sobkowska

STANISŁAW LECH JANKOWSKI (1914–2006) – technolog żywności, twórca poznańskiej szkoły nauki o zbożu, technologii młynarstwa i piekarstwa, od 1946 r. związany z wyższym szkolnictwem rolniczym Wielkopolski.

Urodził się 26 VI 1914 r. w Grodzisku Wlkp. w rodzinie mieszczańskiej. W 1932 r. ukończył neoklasyczne gimnazjum w Kościanie, po czym pracował zarobkowo w zakładach przemysłu rolnego, m.in. w cukrownictwie, mleczarstwie, gorzelnictwie i krochmalnictwie. Służbę wojskową odbył w 57. Pułku Piechoty w latach 1935–1936 jako podchorąży. Następnie zamieszkał z rodzicami w Szamotułach i pracował w młynie oraz jako kreślarz w miejscowym wydziale drogowym.

W 1937 r. rozpoczął studia na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP, przerwane na skutek wybuchu drugiej wojny światowej. Kampanię wrześniową 1939 r. odbył w 58. Pułku Piechoty Wielkopolskiej. Został ranny i dostał się do niewoli w bitwie nad Bzurą. Po pobycie w szpitalach w Kutnie, Żychlinie i Poznaniu przewieziono go do Biedruska i pod koniec października zwolniono jako niezdolnego do służby wojskowej. Wrócił do Szamotuł pracował w gospodarstwie rolnym Tierzuchtamt (Szamotuły i Poznań), a od 1943 r. w Landesbauernschaft Wartheland, okupacyjnej instytucji nadzorującej zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego. W latach okupacji organizował grupy konspiracyjne w okręgu szamotulskim. Zaprzysiężony przez brata żony – Stanisława Zgaińskiego, członka Związku

Walki Zbrojnej – prowadził wywiady, organizował pomoc społeczną oraz tajne nauczanie pod pseudonimami „Marysieńka” i „Szary”. W 1944 r. został aresztowany przez Gestapo i osadzony w obozie w Żabikowie, następnie zesłany do obozu koncentracyjnego w Gross Rosen (Rogoźnica), a dalej do Flossenbürg – kommando Leitmeritz, gdzie przeżył do wyzwolenia przez armię amerykańską. Po leczeniu w sanatorium Administracji Narodów Zjednoczonych do spraw Pomocy i Odbudowy (UNRRA) w Ambergu pracował m.in. jako tłumacz dla amerykańskiej administracji ds. repatriacji Polaków.

Po powrocie do Polski (październik 1946) kontynuował studia na UP, które ukończył w 1948 r. Już w czasie studiów rozpoczął pracę jako asystent wolontariusz, a po ich ukończeniu jako starszy asystent w Zakładzie Technologii Rolniczej Wydziału Rolniczo-Leśnego, kierowanym przez doc. Józefa Janickiego. W tym okresie brał udział w odbudowie spalonego budynku przy ul. Mazowieckiej 48, razem z ówczesnymi asystentami i studentami, m.in. Antonim Rutkowskim, Kazimierzem Szebiotką, Henrykiem Gąsiorowskim, Adamem Niewiarowiczem i Eugenią Prejzner (po mężu Sobkowską), późniejszymi profesorami WSR w Poznaniu i SGGW w Warszawie. W połowie 1951 r., jeszcze przed wyłączeniem Wydziału Rolniczo-Leśnego z UP, do odbudowanych pomieszczeń przeniesiono Zakład Technologii Rolnej.

W powołanej WSR doktor Stanisław Jankowski rozpoczął organizowanie pierwszej w kraju specjalizacji – technologii zbóż. Po uzyskaniu w 1954 r. stopnia docenta i powołaniu Katedry Technologii Przetwórstwa Zbożowego na Wydziale Rolniczym (1962) i dalej Katedry Technologii Zbóż na Wydziale Technologii Rolno-Spożywczej – objął jej kierownictwo. Była to pierwsza w kraju placówka akademicka podejmująca zagadnienia badawcze dotyczące przemysłu zbożowego. W tym samym roku utworzył doświadczalną piekarnię w Poznaniu, której działalność wywarła wielki wpływ na polskie piekarstwo. Wytwarzane w czasie ćwiczeń i prac badawczych doskonałej jakości pieczywo do dziś wspominają mieszkańcy Poznania. Stanisław Jankowski uzyskał w 1960 r. tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1969 – profesora zwyczajnego nauk technicznych.

Zaangażowanie zespołu Profesora w badania naukowe i prace na rzecz przemysłu sprawiły, że Katedra Technologii Zbóż stała się wiodącą jednostką naukowo-badawczą i dydaktyczną w Polsce. Pod jego kierunkiem powstała poznańska szkoła nauki o zbożu, technologii młynarstwa i piekarstwa. Cechowała się, niespotykaną wówczas w kraju, różnorodnością specjalności naukowych pracowników i miała charakter uniwersalny, ogarniający problematykę zbóż w różnych aspektach: od badania właściwości biologicznych i technologicznych ziarna, poprzez analitykę chemiczną i biochemiczną, zagadnienia przechowywania i przemiału ziarna, kształtowanie jakości pieczywa, ocenę wartości żywieniowej, biochemiczne i fizykochemiczne podstawy modelowania właściwości reologicznych ciasta, wytwarzanie preparatów zbożowych, aż do opracowywania

nowych oraz ulepszania istniejących maszyn i urządzeń przemysłu zbożowo-młynarskiego. Szkoła, rozwiązując ważne dla gospodarki problemy badawcze, przyczyniła się do wprowadzenia nowoczesnej techniki i technologii w praktyce.

Wśród publikacji profesora Jankowskiego, oprócz wielu rozpraw naukowych, można znaleźć wartościowe opracowania dotyczące postępu, analizy osiągnięć i kierunków rozwoju branży zbożowej w Polsce, prezentowane na konferencjach Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Spożywczego NOT oraz wnioski patentowe opracowane wspólnie z pracownikami resortowych instytucji branżowych i przemysłu zbożowo-młynarskiego.

W ostatnich latach pracy na uczelni Profesor propagował podjęte wielostronne badania charakteryzujące właściwości fizyczne surowców i produktów spożywczych. W tym okresie współpracował naukowo z Instytutem Agrofizyki PAN w Lublinie, przede wszystkim z profesorami Bohdanem Dobrzańskim i Bogusławem Szotem.

Szczególne znaczenie mają osiągnięcia profesora Jankowskiego w kształceniu studentów, w tym opracowane podręczniki, skrypty i przewodniki. W 1958 r. powstały pierwsze *Ćwiczenia z technologii zbóż* (współautorzy: Henryk Gąsiorowski i Kazimierz Nowakowski), po czym seria unikalnych podręczników na temat wszystkich działów przetwórstwa zbóż i roślin pokrewnych. Seria obejmowała następujące części: *Zarys technologii zbóż. Cz. 1. Towaroznawstwo i przechowywalność* (1958), *Cz. 2. Technologia młynarstwa i kaszarstwa* (1962), *Zarys technologii zbóż i strączkowych jadalnych*, *Cz. 3. Technologia piekarstwa, makaronu, preparatów zbożowych i pasz* (1969; ze współautorami: Henrykiem Gąsiorowskim, Mieczysławem Jankiewiczem i Wiesławem Nowickim). Kolejne to *Zarys technologii młynarstwa i kaszarstwa* (1981) oraz *Surowce mączne i kaszowe* (1988). Profesor napisał także rozdział „Przemiał żyta” w monografii zredagowanej przez prof. Henryka Gąsiorowskiego *Żyto – chemia i technologia* (1994). Wymienione podręczniki wciąż są jednym z podstawowych źródeł wiedzy studentów i pracowników przemysłu.

Profesor prowadził zajęcia dydaktyczne z technologii zbóż, których podstawy stworzył i rozwijał. Przez wiele lat wykładał też ważny dla kierunku studiów przedmiot Ogólna technologia żywności oraz prowadził zajęcia z podstaw technologii żywności na Politechnice Poznańskiej.

W stworzeniu poznańskiej szkoły nauki o zbożu, technologii młynarstwa i piekarstwa mieli ogromny udział współpracownicy profesora Jankowskiego, którzy pod jego kierunkiem przez wiele lat zdobywali doświadczenie w działalności dydaktycznej i naukowej, aż do osiągnięcia akademickiej samodzielności. Spośród 10 jego doktorantów kontynuatorami w macierzystej uczelni byli późniejsi profesorowie: Henryk Gąsiorowski, Mieczysław Jankiewicz i Kazimierz Bogaczyński. Zespół Profesora tworzyli ludzie praktyki oraz naukowcy różnych specjalności, m.in. Mieczysław Jankiewicz – chemik, Henryk Gąsiorowski –

technolog, Wiesław Nowicki – fizyk czy Anna Skuratowicz-Cierniewska – biolog. Staraniem profesora Jankowskiego większość odbyła staże w najlepszych zagranicznych ośrodkach zajmujących się nauką o zbożu i była bardzo dobrze przygotowana do pracy dydaktycznej. Współpracownicy podkreślali dalekowzroczność i ogromną wyobraźnię w przewidywaniu potrzeb rozwijającego się przemysłu zbożowo-młynarskiego, a szczególnie właściwą politykę zatrudniania młodych pracowników nauki.

Następne pokolenie poznańskiej szkoły nauki o zbożu zdobywało pierwsze szlify naukowe w latach osiemdziesiątych ubiegłego stulecia pod kierunkiem uczniów i pierwszych współpracowników Stanisława Jankowskiego. Należą do niego profesorowie Wiktor Obuchowski i Jan Michniewicz, kolejno kierujący Zakładem Technologii Zbóż, oraz inni samodzielni pracownicy naukowo-dydaktyczni: Alicja Kawka, Jan Kiryluk i Zenon Kędzior.

Profesor Stanisław Jankowski przez długie lata utrzymywał ściśle kontakty z naukowo-badawczymi ośrodkami stanowiącymi zaplecze przemysłu zbożowo-młynarskiego. Był jednym z inicjatorów i realizatorów powołania Instytutu Zbożowego w Warszawie (1955), przemianowanego w Centralne Laboratorium Technologii Przetwórstwa i Przechowywania Zbóż (1958). Stopnie doktorskie uzyskali znani specjaliści z branży: Kazimierz Nowakowski (1960), późniejszy dyrektor młynów w Bydgoszczy i kierownik w Centralnym Laboratorium Technologii Przetwórstwa i Przechowywania Zbóż w Warszawie, Tadeusz Hałasowski (1967), późniejszy dyrektor ds. produkcji w Centrali Przemysłu Zbożowo-Młynarskiego PZZ w Warszawie, Kazimierz Sadkiewicz (1970) z Zakładu Badawczego Przemysłu Piekarniczego, oddział w Bydgoszczy, późniejszy profesor AR-T w Bydgoszczy, Roman Jurga (1970) z Zakładów Zbożowo-Młynarskich w Lesznie, późniejszy dyrektor Centralnego Laboratorium Technologii Przetwórstwa i Przechowywania Zbóż, wieloletni redaktor naczelny „Przeglądu Zbożowo-Młynarskiego” i Wiesław Kowalewski (1979) z oddziału poznańskiego Centralnego Laboratorium Technologii Przetwórstwa i Przechowywania Zbóż w Warszawie.

Studia doktoranckie pod kierunkiem profesora Jankowskiego odbyli także specjaliści z branży zbożowej z Syrii: Sulejman El-Masri (1969), późniejszy docent na wydziale rolniczym uniwersytetu w Damaszku i Ahmed Daoud (1977), późniejszy dyrektor techniczny młynów syryjskich w Damaszku.

Za ogromny wkład w rozwój nauki polskiej Profesor był wielokrotnie wyróżniany nagrodami: Ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1964, 1973 i 1979) oraz Edukacji Narodowej (1990), a także miasta Poznania i woj. poznańskiego (1973). Wyrazem uznania jego zasług w nauce i działalności społecznej były także wysokie odznaczenia państwowe, wojskowe i branżowe – Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1973), srebrny medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1978), Krzyż Oświęcimski (1986), Odznaka Honorowa Miasta Poznania

(1978), medal „Zasłużony dla Akademii Rolniczej w Poznaniu” (1978), medal pamiątkowy „30-lecia Polskich Zakładów Zbożowych” (1978).

W 1978 r., ze względu na pogarszający się stan zdrowia, profesor Jankowski przeszedł na wcześniejszą emeryturę, choć jeszcze przez kilka lat zachował kontakty z uczelnią, kierując badaniami naukowymi i opracowując swoje ostatnie podręczniki.

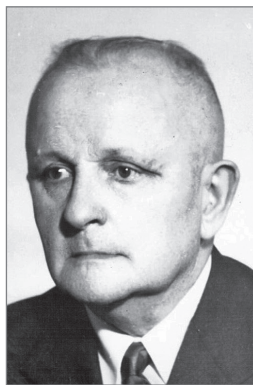
Profesor Stanisław Jankowski zmarł 14 I 2006 r. Spoczywa w rodzinnym grobie na poznańskim cmentarzu junikowskim.

Tomasz Jankowski

WINCENTY PEZACKI (1914–2008) – technolog żywności, wybitny mięsoznawca, związany z uczelnią przez wiele dziesiątków lat, wykładowca na Uniwersytecie Humboldta.

Urodził się 16 I 1914 r. w Kcyni w woj. bydgoskim. Od siódmego roku życia był sierotą. Szczególnymi zdolnościami i pracowitością zwrócił uwagę nauczycieli już w szkole podstawowej, a dzięki pomocy kierownika szkoły, Emila Jurczyka trafił po jej ukończeniu do tworzącego się w Rydzynie elitarnego Gimnazjum im. Sułkowskich.

Po zdaniu matury (1933) rozpoczął studia na Wydziale Weterynarii Uniwersytetu Warszawskiego. Szczególnie interesował się nadzorem sanitarno-weterynaryjnym nad zwierzętami rzeźnymi i surowcem zwierzęcym, a także problematyką jego przetwarzania. Podstawą jego egzystencji były stypendia: Fundacji im. Sułkowskich oraz państwowe Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych. Studia ukończył w 1939 r., jednak wojna uniemożliwiła mu planowane zatrudnienie w Katedrze Higieny Środków Spożywczych w swojej uczelni. Tym niemniej czasu tego nie zmarnował naukowo i po zakończeniu działań wojennych w 1946 r. obronił pracę doktorską: *Konserwacja warunkowo zdatnego mięsa świń dobytých z powodu różnicy przez zatopienie we własnym tłuszczu* na Wydziale Lekarsko-Weterynaryjnym Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, uzyskując stopień doktora nauk weterynaryjnych. Promotorem był wybitny mięsoznawca prof. dr Alfred Trawiński.

Po doktoracie przeniósł się do Łodzi, gdzie został zatrudniony w Wyższej Szkole Gospodarstwa Wiejskiego na Wydziale Przemysłu Rolnego jako wykładowca technologii przetwórstwa mięsnego, uzyskując też nominację na stanowisko zastępcy profesora. W krótkim czasie zorganizował Zakład Technologii Mięsa, zostając jego kierownikiem. W Zakładzie tym pracował do sierpnia 1950 r.,

w międzyczasie pełnił funkcję dziekana Wydziału (1947–1950). W 1950 r. zakład prowadzony przez Profesora został podniesiony do rangi katedry i przeniesiony na Wydział Chemii Spożywczej Politechniki Łódzkiej, a w 1953 r. do Poznania na Wydział Rolny WSR. Profesor kierował Katedrą Technologii Mięsa do 1981 r., w latach siedemdziesiątych funkcjonującą jako Instytut Technologii Żywności Pochodzenia Zwierzęcego. Będąc już w Poznaniu na stałe, w 1954 r. otrzymał tytuł docenta, po czym – profesora nadzwyczajnego (1960) i profesora zwyczajnego (1968). W latach 1957–1961 profesor Pezacki był prodziekanem Wydziału Rolniczego, a w okresie 1963–1970 pełnił funkcję prorektora. W 1984 r. przeszedł na emeryturę, choć nie skończył aktywnej działalności naukowej i popularyzatorskiej.

W uznaniu zasług położonych dla rozwoju technologii i chemii żywności, szczególnie biofizykochemii i technologii mięsa, jak również za stworzenie podstaw naukowych procesów przetwórczych surowców rzeźnych oraz poznańskiej szkoły technologów mięsa otrzymał w 1987 r. tytuł doktora *honoris causa* AR w Poznaniu i kilka lat później podobne wyróżnienie AR we Wrocławiu (1994).

Działalność naukowo-badawcza i organizacyjna sprawiły, że profesor Pezacki wszechstronnie przygotowywał studentów do ich przyszłej pracy zawodowej. Jako pierwszy wprowadził zajęcia terenowe, mimo braku takiego wymogu w programie nauczania. Była i druga z tego korzyść – zajęcia finansował przemysł, który z wykorzystaniem kadry uczelnianej przygotowywał w najlepszy możliwy sposób swoich przyszłych pracowników. Co ciekawe, idea ta została podchwyciona przez przemysł i podobne zajęcia terenowe były organizowane dla kadry przemysłowej. Niektóre z wyjazdów zarówno studenckich, jak i pracowniczych odbywały się za granicę. Swoje koncepcje Profesor propagował też na szczeblu ministerstwa szkół wyższych. Pomocna była w tym własna przetwórnia doświadczalna Katedry Technologii Mięsa. Po jej wyroby ustawiali się w kolejki nie tylko pracownicy uczelni, ale i mieszkańcy Poznania, a serwolotka wywodząca się z tej swojej pracowni była znana w całej Polsce.

Co pięć lat odbywały się organizowane przez Profesora zjazdy absolwentów, które były okazją podtrzymania więzów przyjaźni, a ponadto miały charakter spotkań naukowych, stając się platformą wymiany wiedzy między nauką i praktyką.

W Katedrze kierowanej przez profesora Pezackiego specjalizowało się znacznie ponad tysiąc studentów, z których zdecydowana większość uzyskała tytuł magistra inżyniera. Profesor był promotorem 20 przewodów doktorskich, a w 10 habilitacjach pełnił funkcję doradcy. Doktorzy i habilitanci wywodzili się z całej Polski. Wielu zostało wyróżnionych nagrodą ministra ds. nauki i szkolnictwa wyższego. Pracowali w kraju i za granicą, zajmując ważne i decyzyjne stanowiska. Niektórzy z uczniów uzyskali tytuł profesora, m.in. Włodzimierz

Fiszer (rektor w kadencjach 1982–1984 i 1987–1990), Jan Pikul (rektor w kadencji 2016–2020), a ponadto Jacek Wojciechowski i Jan Pyrcz.

Zakres działalności naukowej Profesora był bardzo rozległy. Zainicjował intensywne badania nad produkcją wędlin surowych, wykorzystując złożone i precyzyjne metody oceny dyfuzji związków stosowanych w ich produkcji, w tym z wykorzystaniem izotopów. Ich wyniki były publikowane przede wszystkim w czasopiśmie „Die Fleischwirtschaft”, przynosząc sławę Profesorowi i ośrodkowi poznańskiemu. Prowadził też mniej popularne, przynajmniej na początku, doświadczenia nad zastosowaniem zamienników białka mięsnego w przetwórstwie mięsnym. Współuczestniczył w pracach nad oceną przetworów mięsnych, programowaniem i sterowaniem jakością wyrobów. Propagował metodę kompleksowego zagospodarowania surowców zwierzęcych, czego dowodem jest jedna z ostatnich jego książek *Przemysł mięsny w przyszłości*. Zwracał uwagę na postęp wiążący się z raczkującą wówczas biotechnologią żywności.

W swojej działalności miał duże wsparcie współpracowników, w tym profesorów: Zbigniewa Dudy, Adama Niewiarowicza, Barbary Dzierżyńskiej-Cybulko, Waldemara Uchmana i Józefa Gracza. W kolejnej generacji badaniami kierowali profesorowie i pracownicy samodzielni: Jacek Wojciechowski, Witold Janitz, Włodzimierz Dolata, Jacek Kijowski, Edward Pospiech, Piotr Konieczny i Bożena Danyluk, a także wspomniani wcześniej J. Pikul i J. Pyrcz. Wielu z nich uformowało nowe struktury Wydziału lub przeszło do innych uczelni, piastując w nich ważne stanowiska. W swoich działaniach upowszechniali wiedzę związaną z nauką o surowcach pochodzenia zwierzęcego, w tym mleku i jajach, a także podejmowali nową problematykę dotyczącą np. oceny autentyczności żywności czy rozpatrywania mięsa jako prozdrowotnego i funkcjonalnego składnika diety człowieka.

Publikacyjna działalność Profesora jest niezwykle bogata; napisał 12 podręczników, z których trzy zostały przetłumaczone na języki: niemiecki, rosyjski i serbski, a jeden nawet na japoński. W jego dorobku znajduje się sześć patentów oraz łącznie ponad 400 prac o niezwykle szerokim zasięgu. Niekiedy partycypował w ich finansowaniu, jak w przypadku książki *Mięsa kęs. Nostalgie* – Dainy Kolbuszowskiej (1999), której był konsultantem. Oddał na jej cel środki własnej fundacji „Chrońmy przed zapomnieniem”.

Profesor był znany także z aktywności społeczno-organizacyjnej. Uczestniczył lub był organizatorem licznych kongresów i sympozjów. Przez 20 lat prowadził na Uniwersytecie Humboldta w Berlinie wykłady z wybranych działów chemii i technologii mięsa. W kraju zainicjował szkolenia kadr inżynierskich w przemyśle mięsnym, wygłaszając liczne referaty. Szeroki kontakt z praktyką czynił jego działalność żywą, odpowiadającą na zapotrzebowanie przemysłu.

Wincenty Pezacki piastował tak liczne funkcje, że trudno je wszystkie wymienić. Był m.in. członkiem (od 1959), a w okresie trzech kadencji wiceprzewodniczącym i następnie przewodniczącym Komitetu Technologii i Chemii Żywności PAN. Przewodniczył Sekcji Technologii i Chemii Białka i był stałym członkiem prezydium. Przez 25 lat pełnił funkcję przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Przemysłu Mięsnego i Tłuszczowego (obecnie Instytutu Biotechnologii Przemysłu Rolno-Spożywczego) i był członkiem rad programowych przy Ministrze Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz rad programowych czasopism specjalistycznych: „Medycyna Weterynaryjna”, „Przemysł Spożywczy”, „Acta Alimentaria Polonica” (obecnie „Polish Journal of Food and Nutrition Sciences”) i „Gospodarka Mięsna”. Profesor był także honorowym prezesem Towarzystwa Miłośników Rydzyny i honorowym obywatelem Rydzyny, Kcyni i Leszna.

Za działalność, niezwykłą jak na owe czasy, profesor Pezacki otrzymał wiele dowodów uznania, odznaczeń i nagród, m.in. Order Sztandaru Pracy I klasy (1978), Krzyż Kawalerski (1964) i Oficerski (2004) Orderu Odrodzenia Polski, Medal Komisji Edukacji Narodowej (1983) i Medal PAN im. Michała Oczapowskiego (1990). Warto wspomnieć, że cenił sobie szczególnie wyróżnienie „Złoty Hipolit” z tytułem „Wybitna Osobistość Pracy Organicznej” (2005).

Profesor Pezacki był osobą niezwykłą, niestrudzoną w działaniach, o niewyczerpalnych zasobach sił. Był uczonym, który położył olbrzymie zasługi w powojennym przeobrażaniu branży mięsnej z charakteru rzemieślniczego w wielkoprzemysłowy. Przez cały okres aktywności zawodowej i służby dla Polski łączył pracę dydaktyczno-wychowawczą z badaniami, utrzymując ciągły kontakt z przemysłem, który stanowił dla niego źródło pomysłów, weryfikacji nowych idei, a także podstawę wszelkich działań. Utrzymywał kontakty z ludźmi prostymi i osobami na stanowiskach. Ten sposób postrzegania człowieka w dużym stopniu był konsekwencją jego drogi życiowej, wymagającej ogromnego wysiłku, zaangażowania i samokontroli.

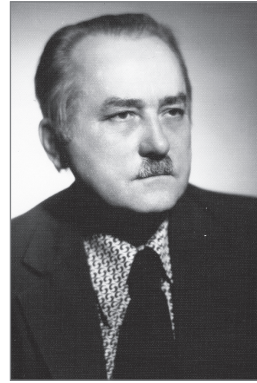
Wincenty Pezacki wywarł duży wpływ na wiele osób i instytucji. Pozostawił piętno niezwyklej osobowości. Tym którzy Profesora nie spotkali, pozostała spuścizna dorobku i osiągnięć. Jednym z jego dzieł, które przejdzie do historii, jest Muzeum Gospodarki Mięsnej stanowiące część Muzeum Narodowego Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie pod Poznaniem. Zrodziło się jako hobby, ale dzięki dużej pomocy braci rzeźnickiej służy zarówno zainteresowanym historią oraz tradycjami produkcji żywności, jak i smakoszom wyborczego mięsa.

Profesor zmarł 21 IV 2008 r., spoczywa na cmentarzu sołackim parafii św. Jana Vianneya w Poznaniu.

Edward Pospiech

MIECZYŚLAW URBANOWICZ (1922–1994) – chemik i lekarz, jeden z pionierów nauki o żywieniu człowieka w Wielkopolsce, związany z UAM i Akademią Medyczną, w końcu twórca szkoły naukowej w WSR.

Urodził się 15 IV 1922 r. w Antopolu na Wołyniu w rodzinie nauczycielskiej. W czasie wojny walczył w partyzantce i I Armii Wojska Polskiego, za co był wielokrotnie odznaczany. W latach 1945–1962 studiował chemię i medycynę na UP, a także technologię żywności na Wydziale Rolniczym i Oddziale Technologii Rolnej WSR. Odbił staż naukowy w Institut für Ernährung w Potsdam-Rehbrücke. Bogata była działalność zawodowa Mieczysława Urbanowicza, zanim na stałe związał się z WSR. W latach 1950–1961 pracował w Zakładzie Chemii Fizjologicznej Akademii Medycznej w Poznaniu oraz Wojewódzkiej Stacji Sanitarно-Epidemiologicznej. Przez 15 lat był nauczycielem chemii i fizyki w technikum chemicznym oraz współzałożycielem i wykładowcą pomaturalnego studium medycznego. Stopień doktora nauk przyrodniczych uzyskał na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UAM. Zdobył rozległą wiedzę i unikalne umiejętności. Z tego okresu pochodzi, opublikowana w renomowanym czasopiśmie „Die Naturwissenschaften”, praca o katalitycznych właściwościach wodorotlenku bizmutu, oparta na wynikach rozprawy doktorskiej oraz seria publikacji na temat biochemicznych zmian w składzie krwi dzieci w przebiegu włośnicy.

W 1962 r. dr Mieczysław Urbanowicz został zatrudniony w WSR w Poznaniu, gdzie na Wydziale Technologii Rolno-Spożywczej powierzono mu zorganizowanie kształcenia w zakresie żywienia człowieka. Obok prowadzenia wykładów z anatomii i fizjologii człowieka, przystąpił z zapałem do tworzenia programu nauczania dla nowej specjalności i organizacji warsztatu badawczego do doświadczeń żywieniowych na zwierzętach laboratoryjnych. W 1968 r. został mianowany docentem, a rok później objął kierownictwo nowo utworzonej Katedry Higieny i Technologii Żywienia Człowieka, zlokalizowanej w zaadaptowanym baraku na terenie Lasku Gołęcińskiego.

Realizując swoją wizję rozwoju Katedry, docent Urbanowicz zaprosił do współpracy nowo wypromowanych na Wydziale doktorów: Danutę Olejnik, Jerzego Chełkowskiego, Witolda Janitza i Romualda Wojtala oraz dojeżdżającego z Warszawy doc. Franciszka Koja. Intensywnie zabiegał o nowe pomieszczenia i aparaturę, nawiązywał kontakty z innymi uczelniami oraz wytyczał kierunki badań naukowych, które przez następne kilkadziesiąt lat kontynuowali jego uczniowie i współpracownicy. W 1977 r. Katedrę przekształcono w Instytut Żywienia Człowieka i przeniesiono do nowego budynku ze specjalnie dobudowaną zwierzętarnią. Z drobnymi przeobrażeniami placówka funkcjonowała do

przejęcia docenta Urbanowicza na emeryturę. On sam przez pewien czas pełnił w niej funkcję dyrektora i do 1987 r. kierował Zakładem Fizjologii i Higieny Żywienia Człowieka.

Mieczysław Urbanowicz kładł duży nacisk na wykorzystanie zwierząt laboratoryjnych w badaniach żywieniowych, na zagrożenia związane ze skażeniem żywności ksenobiotykami i na rolę edukacji żywieniowej w promocji zdrowia oraz dietetyce. Dlatego też, organizując pracę w Katedrze, utworzył zespoły naukowo-dydaktyczne: podstaw żywienia człowieka, toksykologii i higieny żywienia oraz dietetyki, w których dbał o rozwój kadry i kreował problematykę badawczą, tworząc podwaliny szkoły naukowej.

Pierwszy z zespołów, przeobrażony w Zakład Podstaw Nauki o Żywieniu – w którym pracowali m.in. profesor Jan Gawęcki oraz doktorzy z habilitacją: Jolanta Czarnocińska i Jacek Anioła – prowadził badania modelowe nad aktywnością biologiczną witamin rozpuszczalnych w tłuszczach, oceną wartości odżywczej i komplementarności nowych źródeł białka w diecie. Skupiono się również nad jego wpływem na metabolizm i zdolność do wysiłku fizycznego, nad rolą błonnika w żywieniu oraz preferencjami pokarmowymi człowieka.

W Zespole Higieny i Toksykologii Żywności kontynuatorami tematyki badawczej docenta Urbanowicza byli m.in. prof. Zbigniew Krejpcio i dr hab. Joanna Suliburska. Sukcesywnie doskonaląc warsztat analityczny, badali zawartość składników mineralnych, ich biodostępność i interakcje z innymi składnikami racji pokarmowych, monitorowali poziom skażenia żywności substancjami obcymi i wyjaśniali ich wpływ na procesy trawienia i wchłaniania w przewodzie pokarmowym oraz możliwość ograniczania ich szkodliwości dla organizmu przez obróbkę kulinarną i zmiany w składzie diety.

Wreszcie trzeci z zespołów, Zakład Dietetyki, rozwijany dynamicznie przez jego ucznia, niedawno zmarłego prof. Jana Jeszkę i dalej samodzielnych pracowników nauki: Joannę Bajerską, Julitę Regułę, Małgorzatę Woźniewicz i Magdalenę Człapkę-Matyjasik. Od początku istnienia specjalizował się w badaniach z bioenergetyki, ze szczególnym uwzględnieniem termogenezy poposiłkowej w problematyce żywienia dzieci, osób starszych i sportowców oraz w dietoprofilaktyce.

Docenta Urbanowicza można uznać – obok doc. Franciszka Koja i prof. Zdzisława Pazoły, doskonale wiążących kierunki badań żywienia z praktyką – za jednego z prekursorów badań naukowych i nauczania w technologii żywienia. Jego kontynuatorami zostali: prof. Witold Janitz i profesorowie dzisiejszej kadry – Danuta Górecka, Józef Korczak, Ewa Flaczyk oraz z młodszego pokolenia Anna Gramza-Michałowska – obecnie kierownik Katedry Technologii Gastronomicznej i Żywności Funkcjonalnej. Na Uniwersytecie Vanderbilt w Nashville (USA) pracuje inny wychowanek zespołu, prof. Maciej Buchowski.

Docent Urbanowicz był autorem lub współautorem blisko 150 rozpraw naukowych, artykułów i komunikatów, w których przejawiał się jego nowa-

torski sposób widzenia zależności między żywnością i żywieniem a zdrowiem. Był promotorem dziewięciu doktoratów. Co istotniejsze, ma ogromne zasługi w kształceniu wysoko kwalifikowanej kadry żywieniowców i technologów żywności. Dzięki niemu wiele pokoleń absolwentów opuściło mury poznańskiej AR z rzetelną znajomością anatomii i fizjologii człowieka, higieny żywności i dietetyki – przedmiotów, które wykładał, imponując erudycją, rozległością wiedzy i umiejętnością jej przekazywania. Pod jego kierunkiem blisko 400 osób przygotowało prace dyplomowe magisterskie lub inżynierskie.

Mieczysław Urbanowicz wykładał także w AR we Wrocławiu, gdzie sprawował okresowo funkcję kierownika Zakładu Żywnienia, oraz w SGGW w Warszawie, a ponadto brał aktywny udział w doskonaleniu nauczycieli średnich szkół zawodowych i szkoleniu oficerów służb kwatermistrzowskich.

W latach 1969–1972 i 1981–1983 docent Urbanowicz był prodziekanem Wydziału Technologii Żywności, a przez wiele lat przewodniczył komisji programowej dla średnich szkół spożywczych i gastronomicznych oraz komisji kwalifikacyjnej dla nauczycieli. Jako współzałożyciel Polskiego Towarzystwa Nauk Żywnieniowych, członek Polskiego Towarzystwa Chemicznego i Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Medycznej aktywnie uczestniczył w życiu naukowym środowiska. Za swą działalność był wielokrotnie wyróżniany i odznaczany, w tym Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

W ostatnich latach życia, zmagając się z chorobą i niepełnosprawnością, do końca wspierał Wydział wiedzą i doświadczeniem, patrząc jak zasiane przez niego „ziarno” wzrosło w jeden z najsilniejszych akademickich ośrodków żywieniowych w Polsce. Na bazie jego szkoły utworzono też nowy profil kształcenia, przekształcony następnie w autonomiczny kierunek studiów – dietetykę.

Docent Mieczysław Urbanowicz przeszedł na emeryturę w 1992 r. Zmarł w Poznaniu 19 XII 1994 r. Żegnając swego Mistrza na cmentarzu w podpoznańskim Kicinie, liczne grono wychowanków oddało hołd jego osobowości i dokonaniom, obiecując kontynuować i rozwijać dzieło edukacji i badań żywieniowych, któremu poświęcił niezmiennie pracowite życie.

Jan Gawęcki

Nauki o żywności i żywieniu człowieka, to obszar szerszy niż ten zaprezentowany przez szkoły naukowe luminary. Grono profesorów i kierowników zespołów badawczych związanych z badaniami, zwłaszcza o żywności, było liczne. Szczególne zasługi w tym dziele ma **PROF. ZOFIA CHARŁAMPOWICZ**, z domu Szechtel (1904–1976), twórczyni jednego z pierwszych w kraju Zakładu Przetwórstwa Owoców i Warzyw na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP. Profesor stworzyła podstawy nowoczesnego przetwórstwa. Doprowadziła do opracowa-

nia składu jakościowego i ilościowego przeszło 100 gatunków owoców, warzyw i grzybów, w tym gatunków mało znanych. Zainicjowała badania chemiczne i wprowadziła nowoczesne metody instrumentalne umożliwiające określenie zmian zachodzących podczas przetwarzania i przechowywania produktów. Była autorką programu nauczania, wprowadzonego jeszcze w okresie międzywojennym, a także wielokrotnie wznawianego podręcznika *Analizy chemiczne przetworów z owoców warzyw i grzybów*. Pod kierunkiem Profesora po raz pierwszy w Polsce wyprodukowano przecierowe soki owocowe.

Zainicjowane dzieło kontynuowali profesorowie: Eugenia Sobkowska, kierownik Zakładu i Katedry Technologii Owoców i Warzyw w latach 1971–1992, oraz Janusz Czapski, kierownik w latach 1992–2011. Wspomnieć należy też dr. Włodzimierza Sobiecha, specjalistę w zakresie metod utrwalania produktów owocowo-warzywnych i dr hab. Wandę Woźniak, o uznanym dorobku dotyczącym przetwórstwa grzybów uprawnych i dziko rosnących. Dzisiaj badania nad nowoczesnym przetwórstwem owoców i warzyw kontynuuje kolejne pokolenie młodszych pracowników nauki.

Jednym z uczniów Józefa Janickiego był **PROF. ADAM NIEWIAROWICZ (1918–1993)**, który ukształtował własny kierunek badań. Zorganizował i utworzył pracownię, a następnie Zakład Technologii Drobiarstwa (1966). Był inicjatorem badań z chemii, technologii i utrwalania drobiarskich produktów białkowych i tłuszczowych. Jego główne osiągnięcia dotyczą technologii przetwórstwa drobiu, także o znaczeniu wdrożeniowym. Podręczniki Profesora: *Technologia drobiu* (1965) i *Technologia jaj* (1979) w dużym stopniu są aktualne do dziś. Był współautorem dwóch patentów. Jako doradca naukowy współpracował z Branżowym Laboratorium Badawczym Przemysłu Drobiarskiego w Poznaniu. Jednostka, którą kierował, przez lata była wiodącym w kraju ośrodkiem badań technologii mięsa drobiowego i przemysłu drobiarskiego.

Bezpośrednim kontynuatorem Adama Niewiarowicza był prof. Jacek Kijowski, kierujący Katedrą Technologii Produktów Drobiarskich w latach 1991–2002. Światowe tendencje ukierunkowane na bezpieczeństwo zdrowotne i jakość żywności oraz konieczność wprowadzania standardów jakościowych przesądziły o sprofilowaniu badań drobiarskich przez prof. Kijowskiego i utworzeniu nowej jednostki – Katedry Zarządzania Jakością Żywności. W nowym profilu włączono do prac specjalistów z Zakładu Techniki Jądrowej w Rolnictwie celem wprowadzenia technik jądrowych i promieni jonizujących do badań żywności. Byli to: prof. Włodzimierz Fiszer i prof. UP Jan Zabielski.

Ochrona środowiska oraz kontrola jakości w przemyśle spożywczym to kierunek badań wprowadzony przez prof. Piotra Koniecznego, obecnie kierownika Katedry Zarządzania Jakością i Bezpieczeństwem Żywności. Tym sposobem możliwa stała się realizacja zainicjowanych przez prof. Niewiarowicza koncepcji

badan i kształcenia technologów w systemowych rozwiązaniach zapewniania bezpieczeństwa zdrowotnego oraz jakości żywności.

W badaniach technologicznych ważne znaczenie miały aspekty mikrobiologiczne, a z czasem również biotechnologiczne. Od blisko 30 lat są one podejmowane w badaniach w Katedrze Biotechnologii i Mikrobiologii Żywności. Wiodącą w nich rolę odegrał **PROF. WŁODZIMIERZ GRAJEK (UR. 1946)**, tworząc własną biotechnologiczną szkołę naukową. Badania opierano przede wszystkim na drobnoustrojach oraz kulturach komórkowych i tkankowych roślin i zwierząt. Drugim podejmowanym kierunkiem była biotechnologia przemysłowa, opisująca bioproceny z odniesieniem do żywności, środowiska, chemii i energii. Wielkim sukcesem prof. Grajka stało się stworzenie nowoczesnego ośrodka biotechnologicznego. To Centrum Doskonałości Biotechnologii Żywności UPP, które obejmuje kompleks wyspecjalizowanych i doskonale wyposażonych laboratoriów badawczych połączonych z póltechniką w procesach biotechnologicznych.

W zespole Profesora naukowe pasje rozwijali lub nadal rozwijają profesorowie: Krystyna Trojanowska, Katarzyna Czaczyk, Tomasz Jankowski z grupą młodszych i kreatywnych współpracowników. Jednostka kierowana obecnie przez dr. hab. Wojciecha Białasa poszerzyła zakres badań o zagadnienia związane z przyszłością żywności: bioinżynierią, technologią bioprocessową, mikrobiologią stosowaną, genetyką, metabolomiką i nutrigenomiką.

Kształtowanie środowiska

Początek nauk o środowisku przyrodniczym i jego kształtowaniu wiązał się z regulacją stosunków powietrzno-wodnych w glebach w celu polepszenia ich rolniczych zdolności produkcyjnych. Wynikały one z ustawowych regulacji o melioracjach wodnych, które w Polsce obowiązywały już w okresie międzywojennym. Badania naukowe w poznańskiej uczelni zainicjowano z początkiem lat sześćdziesiątych ubiegłego stulecia, równolegle z pojawiającymi się potrzebami zorganizowania kształcenia w tej dziedzinie. W 1962 r. wraz z powołaniem Oddziału Melioracji Wodnych na Wydziale Rolniczym utworzono Katedrę Melioracji Rolnych. Po kilku latach powstały kolejne jednostki: Katedra Budownictwa Wodnego, Katedra Gruntoznawstwa i Budownictwa Ziarnego oraz Katedra Mechaniki Budowli i Konstrukcji Budowlanych.

Profil rozwijanych po dziś dzień badań interdyscyplinarnych obejmuje nauki przyrodnicze, rolnicze i techniczne. W ostatnich dziesięcioleciach ważną rolę odgrywa w nich ochrona środowiska wraz z nowymi aspektami ekologicznymi, które przed laty zainicjował profesor Eugeniusz Matusiewicz.

EUGENIUSZ MATUSIEWICZ (1914–1992) – agroekolog i fizjolog roślin, specjalista w zakresie podstaw uprawy gatunków przemysłowych i specjalnych, organizator Oddziału Melioracji Wodnych na Wydziale Rolniczym, twórca Katedry Ekologii Roślin.

Urodził się 18 IV 1914 r. w Batczy koło Brześcia, w dawnym powiecie kobryńskim na Polesiu, w rodzinie nauczycielskiej. Gimnazjum typu humanistycznego ukończył w Grodnie (1934), uzyskując świadectwo dojrzałości. W 1935 r. rozpoczął studia rolnicze na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, specjalizując się w Katedrze Szczegółowej Uprawy u prof. Wacława Łastowskiego. Pracę magisterską oparł na materiałach zebranych w 1939 r., w Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, według wskazówek prof. Lucjana Kaznowskiego. Wybuch drugiej wojny światowej uniemożliwił mu jednak sfinalizowanie studiów. Brał udział w kampanii wrześniowej jako podporucznik rezerwy, będąc po podchorążówce w Zambrowie. Po nieudanej mobilizacji dostał się do Lwowa, którego bronił w oddziale

ochotniczym, a po zajęciu miasta przez Rosjan wyjechał do Wilna. Okupację przeżył, pracując fizycznie w rolnictwie, a także jako instruktor uprawy tytoniu. Po wojnie kontynuował studia na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Profesor rozpoczął karierę akademicką w 1947 r., po przybyciu do Poznania i objęciu stanowiska asystenta w Katedrze Roślin Przemysłowych na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP. Pracował jednocześnie w Lniarskiej Stacji Doświadczalnej oraz w charakterze doradcy w Instytucie Przemysłu Włókien Łykowych. Zainteresowania naukowe młodego asystenta obejmowały agroekologiczne podstawy uprawy roślin przemysłowych i specjalnych (konopie, tytoń, machorka, mięta), w szczególności dotyczyły fotoperiodyzmu roślin oraz produktywności i jakości plonów.

Stopień doktora nauk rolniczych *summa cum laude* uzyskał w 1951 r. na podstawie pracy: *Studia nad fotoperiodyzmem konopi*, przygotowanej pod kierunkiem prof. Zygmunta Pietruszczyńskiego. Objął stanowisko adiunkta na Wydziale Rolniczym WSR. W 1956 r. otrzymał stanowisko zastępcy profesora i w tym samym roku tytuł docenta w Zakładzie Roślin Przemysłowych Katedry Szczegółowej Uprawy Roślin. W latach 1960–1962 kierował tym Zakładem. Przykładowe publikacje z tego okresu to: *Wpływ nawożenia mięty pieprzowej na rozwój i strukturę plonu* (1957), *Wpływ temperatury na plon roślin i zawartość olejku w liściach mięty pieprzowej (Mentha piperita L.)* (1960) oraz *Wpływ okresowej suszy glebowej na plon i niektóre cechy liści i nasion machorki (Nicotiana rustica L.)* (1963).

Z uwagi na wybitne zdolności organizacyjne profesor Matusiewicz jesienią 1962 r. został desygnowany przez rektora do organizowania Oddziału Melioracji Wodnych na Wydziale Rolniczym. Objął też funkcję kierownika nowo utworzonej Katedry Ekologii Roślin, którą kierował do przejścia na emeryturę (1984). Okresowo był też kuratorem innych katedr Oddziału. W 1964 r. został prodziekanem Oddziału Melioracji Wodnych. Z wielkim zaangażowaniem i niezwykłą skutecznością w pozyskiwaniu kadr naukowych doprowadził do usamodzielnienia się w 1970 r. Wydziału Melioracji Wodnych. W kadencji 1975–1978 pełnił funkcję jego dziekana. Był członkiem Rady Naukowej Instytutu Biologii Stosowanej.

Kierując Katedrą Ekologii Roślin, kontynuował ważne dla gospodarki kraju badania agroekologiczne, wzbogacając je o zagadnienia gospodarki wodnej i mineralnej roślin oraz włączając do badań kolejne gatunki roślin przemysłowych (lnicznik siewny, burak cukrowy). Ważniejsze prace Profesora z tego okresu to: *Woda jako czynnik ekologiczny w rozwoju lnicznika siewnego* (1966), *Phosphorus and nitrogen influence on the development of crop tobacco and on some characteristics of leaves* (1966), *Wpływ wilgotności gleby i nawożenia azotowego na zawartość mikroelementów w plonie traw pastewnych* (1973), *Effects of phosphorus on the development, yields and quality of tobacco* (1976) oraz

Reakcja niektórych roślin uprawnych na zróżnicowane nawożenie mineralne i uwilgotnienie gleby (1987).

Profesor Matusiewicz przywiązywał ogromną wagę do upowszechniania wyników badań, przygotowując prace popularnonaukowe i podręczniki. Warto nadmienić, że ugruntowana wiedza Profesora o roślinach przemysłowych jest nadal wykorzystywana przez jego uczniów, a tytoń powrócił do badań Katedry w XXI w. jako biologiczny wskaźnik obecności ozonu w troposferze.

Wieloaspektowe badania Profesora, jego znacząca pozycja naukowa i działalność organizacyjna nie były wystarczające do szybkiego awansu naukowego, bo czasy, w których funkcjonował nie sprzyjały wszystkim. Dlatego tytuł i stanowisko profesora nadzwyczajnego otrzymał dopiero w 1973, a profesora zwyczajnego w 1979 r.

Profesor wypromował blisko stu dyplomantów oraz dziewięciu doktorów, tworząc własną szkołę agroekologii. Był nieocenionym i życzliwym konsultantem rozpraw habilitacyjnych i doradcą w poszukiwaniu nowych koncepcji. Do grona jego doktorantów należą: Franciszek Frąckowiak, Henryk Piróg, Zdzisław Madziar, Henryk Ginel, Czesława Michlewska, Józef Biskup, Władysław Rynduch, Janina Zbierska i Julia Borys. Zasilili oni kadry akademickie, jednostki badawczo-rozwojowe lub ośrodki upowszechniania wiedzy.

Cieszył się uznaniem jako dydaktyk, był pionierem we wprowadzaniu do programów studiów zagadnień z ekologii i ochrony środowiska. Rozpoczynał od przedmiotów z zakresu łąkarstwa i roślin przemysłowych. Po utworzeniu Wydziału Melioracji Wodnych wykładał przedmioty o nachyleniu ekologicznym. Był wybitnym nauczycielem; wymagającym, ale nader sprawiedliwym. Treść i forma wykładów przyciągały słuchaczy, a problematyka badawcza promowała Katedrę do realizacji prac dyplomowych.

Jak dalej rozwijano inicjatywy Profesora – mistrza ekologii? Po osiągnięciu przez niego wieku emerytalnego Katedrę wsparł prof. Józef Szoszkiewicz, który dołączył z Zakładu Łąkarstwa i kierował jednostką w latach 1984–2000. Był specjalistą z zakresu fitosocjologii łąkarskiej oraz geobotaniki, ale poszerzył zainteresowania jednostki m.in. o ekologię roślin motylkowatych i rolnictwo proekologiczne. Ze szczególnym upodobaniem i talentem prowadził zajęcia terenowe, zaszczepiając w uczniach ciekawość świata i chęć poznawania przyrody.

W kolejnych latach jednostką kierowała doktorantka Eugeniusza Matusiewicza, prof. Janina Zbierska, ukierunkowując badania na szerszą ochronę środowiska i bioindykację. Podjęto problematykę zanieczyszczeń powietrza (fluorem, ozonem, metalami ciężkimi i węglowodorami) oraz ich wpływu na rośliny i ekosystemy, a także zagadnienia ochrony jakości wód powierzchniowych.

W ostatnim dziesięcioleciu ekologiczną szkołę naukową profesora Matusiewicza rozwijał prof. Krzysztof Szoszkiewicz, syn wcześniej wspomnianego, kierując jednostką w latach 2009–2017. Badania ukierunkowano na ekologię

wód śródlądowych oraz monitoring wód i siedlisk przyrodniczych, przy szerokiej współpracy międzynarodowej. Obecnie Profesor pełni funkcję prorektora ds. nauki i współpracy z zagranicą.

Wracając do aktywności profesora Eugeniusza Matusiewicza, na specjalne podkreślenie zasługuje jego działalność edytorska, wykonywana z pasją i wielkim zaangażowaniem. Już w 1959 r. powierzono Profesorowi zorganizowanie komórki wydawniczej, co zrealizował sprawnie i był pierwszym jej kierownikiem. W latach 1961–1964 pełnił funkcję przewodniczącego Komitetu Redakcyjnego „Roczników Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu”. W pracy redakcyjnej przywiązywał wielką wagę do staranności językowej, podnoszenia poziomu publikacji i przyspieszania cyklu wydawniczego. W dowód uznania za tę działalność powierzono Profesorowi funkcję redaktora naczelnego Wydawnictwa Akademii Rolniczej (1972), którą pełnił nieprzerwanie do końca życia. Szczególnie cenna okazała się edycja *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919–1969* (1970) oraz *60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu* (1981). Eugeniusz Matusiewicz był też redaktorem „Prac Komisji Nauk Rolniczych i Komisji Nauk Leśnych PTPN”.

Profesor pełnił wiele funkcji społecznych. Przez 12 lat był sekretarzem Wydziału Nauk Rolniczych i Leśnych PTPN, później został członkiem honorowym PTPN. Należał do Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego, wielu komitetów i rad naukowych (m.in. Komitetu Hodowli i Uprawy Roślin PAN, Komisji Ochrony Środowiska Oddziału Poznańskiego PAN, Centralnego Laboratorium Przemysłu Tytoniowego i COBORU) oraz komitetów redakcyjnych czasopism „Herba Polonica” i „Prace z Zakresu Nauk Rolniczych i Leśnych PTPN”. Był członkiem założycielem Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Wodnych i Melioracyjnych i pierwszym przewodniczącym Zarządu (1968–1971).

Profesor w pamięci wychowanków i społeczności uczelni zapisał się jako wymagający nauczyciel akademicki, człowiek o nieskazitelnej postawie etycznej, który osobowością i wiedzą przyciągnął liczne grono dyplomantów i służył pomocą wielu naukowcom. Utworzenie katedry i zainicjowanie badań o profilu ekologicznym okazało się niezwykle trafne i perspektywiczne. Kontynuowanie tego nurtu przez uczniów i następców pozwalało na wzbogacanie badań i oferty edukacyjnej.

Za swoje osiągnięcia uzyskał odznaczenia, w tym: Krzyż Kawalerski (1974) i Oficerski (1982) Orderu Odrodzenia Polski, Medal Komisji Edukacji Narodowej (1984) oraz nagrody resortowe.

Profesor zmarł 2 XI 1992 r., spoczywa na cmentarzu sołackim parafii św. Jana Vianneya w Poznaniu.

Ryszard Staniszewski

Badania z zakresu melioracji wodnych zainicjował **PROF. ANDRZEJ KOSTURKIEWICZ (1924–2009)**, autorytet i ceniony specjalista w tej dziedzinie. Obejmując w 1963 r. funkcję kierownika Katedry Melioracji Rolnych, rozpoczął unikatowe i oczekiwane w skali kraju badania nad gospodarowaniem wodą w rolnictwie i leśnictwie oraz ochroną zasobów wodnych terenów nizinnych bogato urzeźbionych. Autoryzował wdrożenia i ekspertyzy, m.in. w 1980 r. na podstawie jego ekspertyzy władze rządowe zrezygnowały z planów eksploatacji węgla brunatnego w tzw. rowie poznańskim. Pełnił funkcję dziekana Wydziału Melioracji Wodnych.

Badania Profesora, z nakreśleniem własnych kierunków, kontynuowali uczniowie, profesorowie: Czesław Szafrąński, Czesław Przybyła i Antoni Miler. Jego wychowanką była też prof. Sadzide Murat-Błażejewska, specjalizująca się w hydrologii.

Szczególnie zaznaczyła się postać przedwcześnie zmarłego prof. Czesława Szafrąńskiego, wieloletniego kierownika jednostki, dziekana (2002–2008) i prorektora (2008–2015), specjalisty w zakresie podstaw drenowania, gospodarki wodnej w terenach młodoglacjalnych oraz rekultywacji gleb pogórnich. Z kolei prof. Czesław Przybyła skupił się na zagadnieniach projektowania systemów i urządzeń nawadniających, retencjonowania wody i eksploatacji systemów melioracyjnych.

Ważne w rozwoju badań środowiskowych prace gleboznawcze zapoczątkował **PROF. JERZY MARCINEK (ur. 1928)**, specjalista w dziedzinie hydropedologii oraz klasyfikacji i kartografii gleb, twórca Katedry Gleboznawstwa i Rekultywacji, uczeń prof. Mikołaja Kwinichidze. Profesor skoncentrował się na przeobrażeniach gleb organicznych i przekształceniach antropogenicznych pokrywy glebowej. Kontynuatorem jego badań, w szczególności dotyczących ochrony gleb oraz zrównoważonego wykorzystania ich zasobów i zmienności, jest prof. Jolanta Komisarek, dziekan w latach 2008–2016.

Drugi nurt badań gleboznawczych, dotyczących przywrócenia funkcjonalności terenów pogórnich, podjął prof. Jan Bender. Jego autorski system rekultywacji biologicznej został oparty na wprowadzaniu na nieużytki docelowych gatunków użytkowych. Ten profil badań, głównie nad rekultywacją terenów przemysłowych, kontynuuje prof. Mirosława Gilewska.

Kształtowanie środowiska ma drugi ważny biegun badawczy, oparty na technikach inżynierskich. Kluczowe znaczenie odgrywa w nim budownictwo, z mechaniką budowli i konstrukcji budowlanych, wszystko z dostosowaniem do potrzeb melioracyjnych i szerokiego rolnictwa. Badania te zainicjował **PROF. HENRYK MIKOŁAJCZAK (1925–2018)**, specjalista w dziedzinie mechaniki teoretycznej i mechaniki budowli. Profesor był twórcą Katedry Mechaniki Budowli i Budownictwa Rolniczego. Jego uzdolnienia matematyczne stały się niezwykle przydatne w rozważaniach teoretycznych, modelowaniu póltechnicznym oraz w pracach wdrożeniowych. Był m.in. współtwórcą elektrooporowych czujników tensometrycznych (Wilde-Mikołajczak) oraz innych przyrządów pomiarowych.

Badania profesora Mikołajczaka kontynuowali: prof. Bogdan J. Wosiewicz, dziekan (1990–1996) i prorektor (1996–2012), specjalizujący się w matematycznym i komputerowym modelowaniu, zwłaszcza przepływów przez ośrodki porowate (gleba, grunty), oraz rozprzestrzenianiu zanieczyszczeń i statyce budowli hydrotechnicznych, a także prof. Wiesław Buczkowski, dziekan (1996–2002), specjalista w zakresie wymiarowania zbiorników i studni opuszczanych, rzeczoznawca budownictwa wodno-melioracyjnego.

Prace dotyczące budownictwa wodnego rozwinął znawca hydrotechniki, **DR HAB. JÓZEF B. LEWANDOWSKI (1930–2016)**. Jego zainteresowania skupiały się na modelowaniu pracy aeratorów i budowli hydrotechnicznych oraz ocenie ich bezpieczeństwa. Był pionierem badań geotekstyliów na potrzeby budownictwa wodnego, w tym projektowanego zbiornika wodnego Jeziorsko. Uczestniczył w koncepcji rewitalizacji zasypanego zakola chwaliszewskiego na rzece Warcie.

Badania hydrotechniczne kontynuowali profesorowie: Leon Rembeza i Bogusław Przedwojski, a także Jacek Młynarek (Kanada), jako profesor politechniki w Montrealu. Do zespołu Józefa B. Lewandowskiego dołączył też prof. Ryszard Błażejowski, specjalista gospodarki wodno-ściekowej na terenach wiejskich.

W środowiskowych naukach inżynierskich ważną rolę odgrywa geotechnika. **PROFESOR ZBIGNIEW MŁYNAREK (UR. 1939)** jest twórcą poznańskiej szkoły geotechniki, specjalistą od wytrzymałości i cech fizycznych gruntów, autorem laboratoryjnej sondy statycznej oraz metod statycznego sondowania. Współpracował z prof. Adamem Niedzielskim, autorem unikatowych badań nad gruntami ekspansywnymi, m.in. iłami poznańskimi i warwowymi.

Kolejny kierunek badawczy – geodezja – został zainicjowany przez **PROF. JANUSZA GOŁASKIEGO (1930–2016)**, wieloletniego kierownika Katedry Geodezji, ale także kuratora uczelnianej składnicy map. Zajmował się historią geodezji i kartografii, teorią mapy oraz badaniem zmian środowiska na podstawie map historycznych. Opracował *Atlas rozmieszczenia młynów wodnych w dorzeczu Warty, Brdy i Baryczy w okresie 1790–1960*.

Jeszcze na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP, w Zakładzie Meteorologii i Klimatologii podjęto badania zjawisk fizycznych oraz procesów zachodzących w atmosferze. Rozpoczął je prof. Władysław Smosarski, kierownik obserwatorium astronomicznego. Reaktywowaną po wojnie Katedrę objął w 1961 r. **PROF. MARIAN MOLGA (1906–1980)**, kierując badaniami agrometeorologicznymi, wspierającymi prace rolnicze, leśne i ogrodnicze. Bezpośrednim jego kontynuatorem został prof. Andrzej Kędziora, inicjując badania nad strukturą bilansu energetycznego obszarów rolniczych. Obecnie pracami kieruje prof. Janusz Olejnik, który główne kierunki badawcze skupił wokół zmian klimatu oraz ich wpływu na środowisko. Zainicjował też problematykę związaną z gazami cieplarnianymi.

Ekonomia rolna

Naukowe podstawy ekonomii rolnej wiążą się ściśle z powstaniem Wydziału Rolniczo-Leśnego UP. Ich twórcą był wybitny teoretyk w tej dziedzinie, prof. Wiktor Schramm, jeden ze współorganizatorów Wydziału.

W okresie powojennym i tworzenia WSR, znaczące postacie miały ograniczony wpływ na koncepcje rozwoju rolnictwa. Represje spotkały zarówno Wiktora Schramma, jak i jego następcę prof. Witolda Staniewicza. Losy nauk ekonomicznych były złożone, uzależnione od wpływów zmieniającej się sytuacji społeczno-politycznej. Na uczelni podejmowano jednak badania na ten temat, z wydzieleniem ekonomiki produkcji roślinnej, zwierzęcej i ogrodniczej, a także ekonomiki leśnictwa i drzewnictwa. Profesor Marian Jerzak, specjalista w ekonomice produkcji zwierzęcej, zasłużył niewątpliwie na miano luminarza.

Od lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia tworząco podstawy ekonomiczne całej gospodarki żywnościowej, a z czasem także obszarów wiejskich. Wymogi gospodarki rynkowej, rozwój kadr naukowych i podejmowanie nowych badań dało przesłanki do powołania w 2006 r. Wydziału Ekonomiczno-Społecznego, na którym ekonomia i polityka rolna zajmują poczesne miejsce.

MARIAN JERZAK (1918–2001) – ekonomista rolny, autorytet w dziedzinie ekonomiki produkcji zwierzęcej, organizator nauki i wydawca, publicysta i społecznik, założyciel i pierwszy dyrektor Centrum Doradztwa Rolniczego.

Urodził się 12 V 1918 r. w Poznaniu jako najmłodszy z czworga rodzeństwa w rodzinie Jana Jerzaka i Franciszki z domu Kocik. Szkołę podstawową ukończył w Pleszewie, a następnie, dzięki wsparciu właścicieli ziemskich – państwa Logów ze Śremu, kontynuował naukę w Gimnazjum i Liceum im. Generała Wybickiego w Śremie, w którym w 1945 r. uzyskał świadectwo dojrzałości.

W pierwszych dniach drugiej wojny światowej jako ochotnik wstąpił do Batalionów Obrońców Warszawy. W trzecim batalionie walczył do chwili kapitulacji miasta. Po upadku Warszawy powrócił do Śremu, objął posadę kierownika gospodarstw majątku państwa Logów (Pinka, Mszczyczyn i Międzychód), gdzie pracował do wyzwolenia.

W 1945 r. podjął studia na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP. Jednocześnie pracował zarobkowo, początkowo na stanowisku referenta w Wojewódzkim Urzędzie Ziemskim w Poznaniu, a następnie księgowego Państwowych Nieruchomości Ziemskich. W latach 1947–1950 był głównym księgowym w administracji gospodarstw rolnych Zakładów Przemysłowych Hipolita Cegielskiego w Poznaniu, a kolejny rok inspektorem standaryzacji w oddziale poznańskim Centralnego Inspektoratu Standaryzacji przy Ministerstwie Handlu Zagranicznego w Warszawie.

Po ukończeniu studiów (1951) podjął pracę naukową asystenta w Katedrze Ekonomiki Przedsiębiorstw Rolniczych nowo powstałej WSR. Przez kolegów ze studiów, późniejszych współpracowników i przyjaciół, był wspominany jako człowiek serdeczny, niezwykle życzliwy i przyjacielski, błyskotliwy dyskutant, z dużym poczuciem humoru i głęboką wiedzą, który umiał zjednywać sobie ludzi.

Rodowód naukowy Mariana Jerzaka wywodzi się ze szkoły taksacyjnej prof. Wiktora Schramma, a następnie prof. Mariana Trojanowskiego. Pierwszym kierunkiem jego zainteresowań naukowych była rachunkowość rolnicza. W pracy: *Metoda rachunkowości rolniczej dostosowana do potrzeb organizacji i kierownictwa gospodarstwem rolnym* (1959) po raz pierwszy w powojennej literaturze ekonomiczno-rolniczej poddał krytyce obowiązujący w państwowych gospodarstwach rolnych zbiurokratyzowany system księgowości, proponując zarazem oryginalny system rachunkowości oparty na tzw. kalkulacjach pozaksięgowych. To osiągnięcie było podstawą uzyskania stopnia doktora nauk rolniczych i leśnych.

Drugi kierunek zainteresowań badawczych Profesora, dotyczący problematyki wartości ziemi, został zainspirowany przez prof. Witolda Staniewicza. Wynikiem tych nowych badań była praca ogłoszona w rocznikach PAN: *Wartość, produktywność i cenność gruntów ornych* (1961), która m.in. wprowadziła do ówczesnej nauki i praktyki rolniczej pojęcie tzw. kosztowej wartości ziemi. Zawierała też rewizję powszechnego w tamtym okresie poglądu, że ziemia to dobro natury, dlatego nie może być ujmowane w kategoriach wartości. Profesor udowodnił, że istnieje zasadnicza różnica między ziemią – dobrem natury a ziemią – użytkowaniem rolnym. Opracowanie stało się podstawą uzyskania stopnia doktora habilitowanego.

Status samodzielnego pracownika nauki umożliwił Profesorowi dalszy wszechstronny rozwój naukowy i rozpoczęcie okresu najbardziej intensywnej aktywności badawczej. Po uzyskaniu tytułu naukowego docenta (1963) Marian Jerzak przeszedł na Wydział Zootechniczny, gdzie zorganizował i kierował pierwszą w Polsce Katedrą Ekonomiki Produkcji Zwierzęcej. Od tego momentu jego badania skupiały się przede wszystkim na upowszechnianiu rachunku kosztów w produkcji zwierzęcej oraz problemach gospodarki paszowej i ekonomiki żywienia zwierząt. Wciąż aktualne pozostają jego opracowania klasyfikacji powierzchni paszowej i sposobów mierzenia jej efektywności. Jako członek Komitetu Ekonomiki Rolnictwa PAN prowadził Zespół Gospodarki Paszowej, z natury rzeczy umiejscowiony przy jego Katedrze.

Prace w Katedrze kierowanej przez Profesora wykraczały poza zagadnienia ekonomiki produkcji zwierzęcej, obejmując całokształt ekonomiki oraz organizacji przedsiębiorstw i gospodarstw rolniczych. Odnosiły się do specjalizacji i kooperacji gospodarstw, metody rachunku ekonomicznego oraz optymalizacji produkcji zwierzęcej. Profesor, jako pierwszy w Polsce, rozwinął teorię i stworzył metodykę „upraszczania organizacji produkcji i specjalizacji”. Wysoką ocenę zyskała publikacja: *Upraszczenie i specjalizacja gospodarstw* (1971), będąca materiałem źródłowym podczas wprowadzania specjalizacji w gospodarstwach rolnych na początku lat siedemdziesiątych XX w.

Na szczególne wyróżnienie zasługuje podręcznik *Ekonomika i organizacja produkcji zwierzęcej*, za który w 1971 r. Marian Jerzak otrzymał nagrodę II stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. To niezwykle cenna pozycja, ciesząca się uznaniem do dziś. Rozróżnienie „intensywności” jako pojęcia statycznego od „intensyfikacji” jako pojęcia dynamicznego stanowi oryginalny dorobek Profesora.

Profesor Jerzak fascynował się zastosowaniem w ekonomice rolnictwa metod matematycznych, takich jak programowanie liniowe, programowanie dynamiczne czy teoria gier. Ważnym elementem w jego badaniach było tworzenie modeli przydatnych do analiz ekonomicznych i wykorzystania w praktyce rolniczej. Utrzymywanie stałego kontaktu z praktyczną działalnością gospodarczą w rolnictwie umożliwiło mu uzyskanie w 1961 r. uprawnień biegłego księgowego gospodarstw rolnych.

Kolejny ważny obszar zainteresowań Profesora stanowiło doradztwo rolnicze. Był założycielem i pierwszym dyrektorem Centralnego Ośrodka Doskonalenia Kadr i Upowszechniania Postępu w Rolnictwie z siedzibą w Poznaniu. Powołana zarządzeniem Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z 5 XII 1973 r. resortowa placówka badawczo-rozwojowa funkcjonuje do dziś, obecnie jako Centrum Doradztwa Rolniczego, odgrywając znaczącą rolę w rozwoju polskiego rolnictwa. Profesor kierował nią przez 11 lat, kontynuując jednocześnie pracę naukowo-dydaktyczną na uczelni. Utworzył studium podyplomowe w zakresie doradztwa rolniczego, a także organizował i kierował licznymi kursami dla pracowników praktyki rolniczej. Warto tu podkreślić, że był autorem pierwszych programów nauczania ekonomiki i organizacji produkcji zwierzęcej, prowadził zajęcia dydaktyczne z rachunkowości, ekonomiki i organizacji gospodarstw rolnych, planowania produkcji oraz zarządzania przedsiębiorstwem rolniczym.

Szczególony jest udział Profesora w kształceniu kadr naukowych. Marian Jerzak wypromował 14 doktorów, był recenzentem 24 rozpraw doktorskich i 23 habilitacyjnych oraz ocenił 24 wnioski kandydatów na tytuł profesora. Dorobek publikacyjny obejmuje ponad 200 prac naukowych oraz popularyzujących postęp i nowoczesne metody organizacji i rachunku ekonomicznego. Spośród wypromowanych doktorów wielu kontynuowało pracę naukową, a trzech uzy-

skało tytuł profesora: Zenon Baranowski, Bożena Radajewska i Michał Sznajder. Wśród nich prof. Michał Sznajder był bezpośrednim kontynuatorem szkoły naukowej Profesora, kierując kolejno Katedrami: Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa (1994–2000), Ekonomiki Gospodarki Żywnościowej (2000–2006) oraz Rynku i Marketingu (2006–2017). Pełnił też funkcję dziekana Wydziału Ekonomiczno-Społecznego UPP (2008–2012). Warto wspomnieć, że z grona jego doktorantów: Anna Potok została podsekretarzem stanu w Ministerstwie Rolnictwa w pierwszym demokratycznym rządzie premiera Tadeusza Mazowieckiego (1989–1990), a Zofia Szalczyk – podsekretarzem stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi (2012–2015).

Współpracownikom i uczniom Profesor imponował pracowitością, umiejętnością koncepcyjnego myślenia, skrupulatnością i dociekliwością, a studentom – wiedzą, energią i życzliwością. Był ceniony za motywowanie do pracy oraz szczególny dar przekazywania i dzielenia się wiedzą. Takim pozostaje we wspomnieniach zarówno ucznia – prof. Michała Sznajdera, jak i współpracownika – prof. Mieczysława Rutkowskiego. W opinii Zofii Szalczyk: „Profesor to wybitny naukowiec i znakomity nauczyciel, człowiek prawy o wysokiej kulturze osobistej i wielkim sercu, o rozległych horyzontach i doświadczeniu, niekwestionowany autorytet”⁴⁴³.

W powszechnym uznaniu znacząco przyczynił się do rozwoju ekonomiki rolnictwa i doradztwa rolniczego w Polsce oraz umocnienia pozycji poznańskiej uczelni rolniczej w kraju i na świecie.

Był członkiem wielu instytucji i organizacji naukowych, m.in. Komitetu Organizacji i Produkcji Gospodarki Żywnościowej PAN oraz Rady Naukowej Instytutu Ekonomiki Rolnictwa, a ponadto Stowarzyszenia Księgowych w Polsce. Przez wiele lat pełnił funkcję przewodniczącego Rady Narodowego Muzeum Rolnictwa w Szreniawie. Był też współzałożycielem i przewodniczącym Kolegium Redakcyjnego czasopisma „Agronom”, miesięcznika przeznaczonego dla doradców rolnych, oraz redaktorem naczelnym czasopisma „Służba Rolna”. W 1988 r. przeszedł na emeryturę, ale nadal pozostał aktywny zawodowo.

Profesorowi Jerzakowi przyznano m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski oraz nagrodę miasta Poznania i województwa poznańskiego za upowszechnianie postępu w rolnictwie. Z inicjatywy Senatu UPP oraz Muzeum Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w Szreniawie 25 IX 2013 r. odsłonięto tablicę pamiątkową na murach tego Muzeum, poświęconą pamięci Profesora.

Profesor Jerzak zmarł 7 V 2001 r., spoczywa na cmentarzu junikowskim w Poznaniu.

Karolina Pawlak

⁴⁴³ Profesor Marian Jerzak. Rys biograficzny Mariana Jerzaka Profesora Akademii Rolniczej w Poznaniu, założyciela i pierwszego dyrektora Centrum Doradztwa Rolniczego, Poznań 2012, s. 23.

W rozwoju ekonomiki rolnictwa ważną rolę odegrał **PROF. WACŁAW PYTKOWSKI (1904–1989)**, uczeń prof. Stefana Moszczeńskiego z SGGW w Warszawie i prof. Wiktora Schramma z UP. Z Poznaniem związał się w 1957 r. W latach 1960–1970 pełnił funkcję kierownika Katedry Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa. Był inicjatorem badań z dziedziny metodologii organizacji i zarządzania wielkotowarowymi gospodarstwami rolnymi oraz ekonomiki gospodarstw indywidualnych, ze szczególnym uwzględnieniem czynnika pracy. Istotny wątek jego zainteresowań stanowiła metodologia badań. Był człowiekiem nienaganej postawy moralnej, humanistą i filozofem.

Do grona współpracowników i jego następców należeli m.in. profesorowie: Marian Jerzak, Aleksander Pietraszewski, Tadeusz Czwojdrak, a także Mieczysław Rutkowski i doc. Roman Skoczylas – dziekani Wydziału Rolniczego w latach osiemdziesiątych poprzedniego stulecia. Należy wspomnieć też prof. Witolda Wielickiego, pierwszego dziekana Wydziału Ekonomiczno-Społecznego (2006–2008) oraz dr. hab. Zbigniewa Gołasia.

Z Katedrą Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa związany był też **PROF. WITOLD STANIEWICZ (1887–1966)**, wielki autorytet ekonomii rolniczej i społecznej. W okresie międzywojennym był posłem na Sejm RP i ministrem reform rolnych (1926–1933), a także wykładowcą i rektorem Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. W latach 1945–1951 pracował na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP. Niestety, ze względu na powojenne represje tylko krótko mógł wspomagać kadrę ekonomiczną w WSR. W latach 1958–1960, czyli do przejścia na emeryturę kierował ww. Katedrą. Miał istotny wpływ na rozwój kadry naukowej; jego doktorantami byli m.in. prof. Zdzisław Jakubowski, który rozwinął ekonomikę drzewnictwa, a także prof. Aleksander Pietraszewski i dr Henryk Jędrzycka, którzy podjęli problematykę efektywności gospodarowania w rolnictwie.

Rachunkowość i efektywność gospodarowania w rolnictwie zainicjował i rozwinął **PROF. ALEKSANDER PIETRASZEWSKI (1927–2010)**, kierownik Katedry Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa w latach 1991–1993 oraz Zakładu Finansów i Rachunkowości (1982–1997). Jest autorem wyróżniających się prac dotyczących przychodów w rolnictwie i ich przemienności. Przyczynił się do podniesienia kwalifikacji licznych rzesz praktyków gospodarczych w rolnictwie. Jego uczniem i kontynuatorem jest prof. Michał Jerzak, syn wcześniej przedstawionego luminarza. Natomiast odrębnym wątkiem w badaniach Pietraszewskiego było zastosowanie metod statystycznych i ekonometrycznych w ekonomice rolnictwa, i te kontynuuje i rozwija prof. Feliks Wysocki.

Z nazwiskiem i działalnością naukową wspomnianego wyżej prof. Mieczysława Rutkowskiego wiąże się problematyka ekonomiki ogrodnictwa, zainicjowana przez **DOC. KAZIMIERZA PAWŁOWSKIEGO (1905–1984)**, organizatora i kierownika Katedry Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Ogrodniczych (1962–1970). W tym okresie problemem wiodącym były koszty produkcji ogrod-

niczej w gospodarce społecznej i indywidualnej. Te badania rozwinął prof. Julian Wawrzyniak, koncentrując się nad sposobami gospodarowania prowadzącymi do obniżenia kosztów, a ponadto organizacją przedsiębiorstw ogrodnich.

Poczesne miejsce w rozwoju polityki agrarnej i ekonomii rolnej w polskim oraz poznańskim środowisku naukowym zajmował **PROF. TADEUSZ CZWOJDRĄK (1924–1999)**. Przedmiotem jego zainteresowań była również historia gospodarcza, w tym rozwój przemysłu przetwórczego i latyfundiów biskupstwa poznańskiego w okresie od XVI do XVIII w. oraz zmiany w strukturze agrarnej gospodarstw chłopskich.

Profesor pełnił wiele funkcji administracyjnych, w tym rektora uczelni (1978–1981), a wcześniej prorektora (1969–1971). Był kierownikiem Katedry Polityki Agrarnej (1966–1970), po czym dyrektorem Instytutu Nauk Ekonomiczno-Rolniczych (1970–1975) oraz Instytutu Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa (1975–1978). Przez 25 lat (1975–1990) kierował Zakładem Ekonomiki i Polityki Rolnej.

Uczniami i kontynuatorami Tadeusza Czwojdraka są: prof. Walenty Począta, dziekan Wydziału Ekonomiczno-Społecznego oraz kierownik Katedry Ekonomii i Polityki Gospodarczej w Agrobiznesie, ponadto dr hab. Stanisław Paszkowski. Dzisiejszy potencjał tej jednostki, z licznym gronem pracowników samodzielnych, w sposób znaczący przyczynia się do rozwoju nauk ekonomiczno-rolnych w UPP. Badania zespołu obejmują: problematykę polityki rolnej i żywnościowej, politykę regionalną i rozwoju obszarów wiejskich, zagadnienia z zakresu agroturystyki oraz ekonomiki konsumpcji i ekonomiki przedsiębiorstw przemysłu spożywczego. Drugi kierunek prowadzonych badań to ekonomia międzynarodowa oraz ekonomia integracji europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem polityki rolnej UE.

Spoza nauk rolniczo-leśnych

W funkcjonowaniu uczelni rolniczej, dziś przyrodniczej, ważną rolę odegrała kadra w jednostkach niereprezentujących nauk rolniczo-leśnych. Do takich należy szkoła chemiczna **PROF. STANISŁAWA GLIXELLEGO (1882–1952)**, twórcy jednej z pierwszych katedr Wydziału Rolniczo-Leśnego. To uznany autorytet w badaniach chemii koloidów i struktury kryształów, ale także inicjator badań nad chemicznym przerobem drewna oraz problematyki dostosowanej do potrzeb nauk rolniczych i leśnych. Kontynuatorami Profesora, już w autonomicznej uczelni, byli: zast. prof. Tadeusz Kosiński, doc. Jerzy Pawełkiewicz, doc. Władysław Kielczewski i prof. Stefan Kinastowski – twórca szkoły chemii organicznej. W okresie WSR badania na potrzeby technologii rolno-spożywczej realizowano w wydzielonej jednostce – Katedrze Chemii Stosowanej, pod kierunkiem doc. Aleksandra Kubiaka.

Przez prawie dwadzieścia lat Katedrą Chemii kierował prof. Piotr Goliński (1999–2017), prorektor w latach 1997–2002, wspierany współpracą z prof. Juliuszem Perkowskim. W tym okresie zainicjowano liczne badania interdyscyplinarne, znacznie poszerzając profil naukowy jednostki. Nowe koncepcje i kierunki badawcze realizowano z wykorzystaniem specjalistycznej aparatury pomiarowej, m.in. w zakresie analityki produktów naturalnych, w tym mykotoksyn w płodach rolnych i żywności oraz metabolitów związanych z odpornością roślin, chemicznych podstaw fitoremediacji ekosystemów zanieczyszczonych metalami ciężkimi oraz drzewnictwa, w tym ochrony drewna. Podjęto szeroką współpracę z wieloma jednostkami uczelni.

Badania z zakresu fizyki i biofizyki zainicjował **ZAST. PROF. SZCZĘSNY GNATOWSKI (1908–1993)**, kierownik Katedry w latach 1953–1966. Początkowo prace dotyczyły zagadnień z dziedziny akustyki, a ich przedmiotem były związki biologicznie aktywne. Na uwagę zasługuje ukierunkowanie badań na zjawiska związane z naukami rolniczymi. Docent Danuta Frąckowiak poszerzyła tematykę o zjawiska fizyczne w procesie fotosyntezy i luminescencję w układach roślinnych. Podobne zagadnienia były w centrum uwagi profesorów Danuty i Janusza Sławińskich, a prowadzone wówczas prace dotyczyły ultrasłabej chemiluminescencji układów biologicznych. We współpracy z wiodącymi ośrodkami naukowymi podejmowano również badania fizycznych własności fazy skondensowanej. Pod kierunkiem prof. Stefana Poliszki nastąpił rozwój prac z zakresu fizyki biopolimerów, zwłaszcza zjawisk relaksacyjnych.

Od 2006 r. Katedrą Fizyki (od 2015 – Fizyki i Biofizyki) kieruje prof. Krzysztof Polewski, a problematyka badań obejmuje szerokie spektrum zagadnień związanych z biofizyką zjawisk i procesów biologicznych, w tym zachodzących w żywności, wykorzystując wysokiej klasy zaplecze aparaturowe.

Szczególą rolę na uczelni odegrała działalność zespołu Katedry Pedagogiki Rolniczej, której początki sięgają 1938 r. Wiodącą w niej problematyka badawcza dotyczyła metod nauczania przedmiotów rolniczych i nowoczesnych środków dydaktycznych. Zadaniem jednostki była też pedagogizacja młodej kadry dydaktycznej, okresowo z oddziaływaniem społeczno-politycznym. Badaniami i jednostką kierowali m.in. docenci Marian Wachowski i Władysław Ochmański, a od 1981 r., po jej wydzieleniu ze struktury instytutowej, prof. Edward Kołowski. W ostatnim dwudziestoleciu – choć zmieniali się jej kierownicy: dr hab. Stanisław Wawryniuk, dr Witold Nowakowski, dr Wincenty Wrześniewski, dr hab. Andrzej Kusztełak i dr Irena Bekier – w pracach badawczych koncentrowano się na pedagogice społecznej, w szczególności związanej ze środowiskiem wiejskim.

I jeszcze badania z dziedziny ekonomii. Ich inicjatorem był doc. Wacław Radkiewicz, po czym rozwinął je **PROF. KLEMENS RATAJCZAK (1921–1994)**, wieloletni dyrektor Instytutu Nauk Społeczno-Politycznych, którego częścią był zespół lub zakład ekonomii. Badania ekonomiczne jednoznacznie wiązały się z naukami społeczno-politycznymi, obejmując też makroekonomiczne problemy wsi i rolnictwa. Ich kontynuatorami były panie profesor: Bogumiła Wojciechowska-Ratajczak i Kamila Wilczyńska, a w ostatnich dekadach prof. Władysława Łuczka, która kieruje Katedrą Ekonomii od 1996 r. Wśród głównych nurtów badań w zakresie mikro- i makroekonomii są: rynek żywności ekologicznej, konkurencyjność przedsiębiorstw sektora rolno-żywnościowego i uwarunkowania zrównoważonego rozwoju w warunkach globalizacji.

Wspomnieć też należy **PROF. ZYGMUNTA KACZMARKA (UR. 1937)**, humanistę-historyka, wieloletniego kierownika Katedry Nauk Społecznych, a wcześniej dyrektora Instytutu Nauk Społeczno-Politycznych. Poza ukierunkowaniem badań na zagadnienia społeczno-polityczne i ekonomiczne II Rzeczypospolitej oraz historię miast wielkopolskich, Profesor jako biografista pozostawił uczelni cenne opracowania o jej genezie i dziejach, o patronie – Augustcie hr. Cieszkowskim i innych wielkich osobowościach. Jest też autorem artykułu *Wydział Rolniczo-Leśny w hołdzie Józefowi Piłsudskiemu*⁴⁴⁴.

⁴⁴⁴ Z. Kaczmarek, *Wydział Rolniczo-Leśny w hołdzie Józefowi Piłsudskiemu. O wydarzeniach sprzed 60 lat*, „Akademia Rolnicza w Poznaniu. Informator Jubileuszowy” 1995, s. 23–29.

Zakończenie

MONIKA KOZŁOWSKA

Uprogu drugiego stulecia odzyskanej niepodległości państwowej podejmujemy wyzwanie podsumowania akademickiego kształcenia rolniczego. Jego tradycje sięgają drugiej połowy XIX w., a rozwój, trwający przez cały okres II Rzeczypospolitej i lata powojenne, od roku 1951 był kontynuowany na uczelni autonomicznej. W kolejnych latach zmieniała się jej nazwa i podejmowane koncepcje badawcze oraz powiększała się i doskonaliła oferta kształcenia, dostosowywana do wymagań otoczenia społeczno-gospodarczego.

W monografii przedstawiono fakty i wydarzenia opisujące rozwój uczelni, jej przeobrażenia, szkoły i kierunki badawcze, a także udział kadry i studentów w życiu naukowym, społeczno-politycznym oraz gospodarczym. Udokumentowane dane historyczne opatrzone komentarzami i opiniami.

Na szczególną uwagę zasługuje rozdział VI, w którym opisano luminarzy nauki, twórców szkół naukowych, mistrzów i mentorów. Ich biografie dają okazję do głębokiej refleksji nad istotą nauki oraz kształcenia akademickiego w przeszłości i w rzeczywistości dzisiejszego UPP. Niewątpliwie szkoły naukowe uformowane przez znakomitych mistrzów opierały się na ich szerokim i rzetelnym wykształceniu. Wielu z przedstawionych luminarzy nabywało szlify akademickie na niejednym uniwersytecie europejskim. Stąd erudycja i zwyczajna mądrość. Zastanawia ich entuzjazm, mimo przeżyć okupacyjnych i powojennych represji. Zdumiewa pokora i skromność. Godna podziwu jest pasja oraz pracowitość w służbie nauce i człowiekowi. Podsumowaniem ich naukowych biografii mógłby być aforyzm Rabindranatha Tagore:

Spałem i śniłem, że życie jest radością.

Obudziłem się i zobaczyłem, że życie jest służbą.

Zacząłem służyć i zobaczyłem, że służba jest szczęściem.

Czy nadal możliwa jest aktywność badawcza dająca szczęście? Chciałoby się powiedzieć, że dla wielu tak, choć jakżeż inne są uwarunkowania dzisiejszej nauki. Aktywność współczesnego badacza wypełniają działania biurokratyczne,

postępowania konkursowe i oceniające, ustalane rankingi wymuszane przez środowisko oraz decydentów nadzorujących naukę i szkolnictwo wyższe. To dobre i cenne, może konieczne, ale godne refleksji.

Na tle dokonań mistrzów i przedstawionych szkół naukowych warto jeszcze nawiązać do osiągnięć lat ostatnich, nowych i innowacyjnych koncepcji, odważnych pomysłów, skromnie wpisujących się w poczet osiągnięć jubileuszowych. Być może będą to działania luminarzy przełomu, osobowości na kolejne rocznicowe podsumowania, koncepcje zespołów i indywidualności pociągających dziś młodych pasjonatów nauki.

Jednym z niezwykle ważnych kierunków badawczych w rozwoju nauk rolniczych ostatnich dziesięcioleci okazała się biotechnologia. Jej formalne i przełomowe początki sięgają lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia i są dziełem **PROF. WŁODZIMIERZA GRAJKA**, wieloletniego kierownika Katedry Biotechnologii i Mikrobiologii Żywności. Droga naukowa Profesora jest ściśle związana z Wydziałem Nauk o Żywności i Żywieniu, choć wynika też ze współpracy z innymi jednostkami czy naukowcami naszej uczelni i innych ośrodków akademickich.

Z inicjatywy Profesora powstał najnowocześniejszy w kraju kompleks laboratoryjno-technologiczny z halą półtechniki dla biotechnologii przemysłowej i biotechnologii żywności, co odbiło się szerokim echem w środowisku naukowym. Pomieszczenia do hodowli kultur komórkowych i tkankowych (*clean-rooms*) pełnią też funkcję biowytórni farmaceutycznej. Specjalistyczne pracownie, od mikrobiologicznych po komory kultur *in vitro*, są wyposażone w nowoczesną aparaturę technologiczną i analityczną. Dotychczas to jedyny tej klasy obiekt w Polsce i od lat spełnia najwyższe standardy biobezpieczeństwa, z uprawnieniami do hodowli organizmów genetycznie zmodyfikowanych w skali ponadlaboratoryjnej.

Badania zainicjowane i realizowane przez interdyscyplinarny zespół Profesora dotyczą w szczególności wykorzystania drobnoustrojów do syntezy metabolitów przeznaczonych do produkcji żywności, chemikaliów, leków, składników pasz i biologicznych środków wspomagających rolnictwo. Drugi obszar badawczy obejmuje zastosowanie drobnoustrojów do oczyszczania środowiska przyrodniczego ze skażeń substancjami ropopochodnymi, ksenobiotykami i odpadami przemysłowymi, a trzeci – biotechnologię przemysłową.

Wymierne osiągnięcia zespołu, poza znaczącym dorobkiem publikatorskim, to ponad 50 patentów, wdrożenia dotyczące technologii wytwarzania probiotyków dla zwierząt, szczepionek doglebowych, preparatów witaminowo-białkowych czy biopaliw i preparatów bakteryjnych do oczyszczania środowiska.

Znamiennym osiągnięciem profesora Grajka było też uruchomienie specjalistycznej pracowni umożliwiającej badania z wykorzystaniem ssących kultur *in vitro*, przede wszystkim komórek i tkanek człowieka, służących wyjaśnieniu mechanizmów oddziaływania składników żywności oraz leków w rozwoju

chorób nowotworowych i metabolicznych. Stanowią one ważny etap dalszych testów klinicznych.

Badania biotechnologiczne są też kierunkiem naukowej aktywności **PROF. RYSZARDA SŁOMSKIEGO**, kierownika Katedry Biochemii i Biotechnologii, specjalisty w dziedzinie diagnostyki molekularnej, w tym chorób genetycznych człowieka. Profesor podjął, współfinansowane ze środków UE, jakże aktualne prace nad opracowaniem technologii wykorzystania tkanek transgenicznych zwierząt (świń) do celów biomedycznych. Opracowana technologia ma służyć otrzymaniu bioprotezy skóry, zastawek serca i naczyń. Drugi projekt Profesora dotyczy pozyskiwania biopreparatów roślinnych do wytwarzania farmaceutyków. Celem tychże jest preparat kannabinoidowy z konopi o właściwościach przeciwbólowych, charakteryzujących się zmniejszoną zawartością składnika psychoaktywnego, gwarantującą uniknięcie ryzyka uzależnienia i przedawkowania.

Badania inicjowane przez obu profesorów w dużym stopniu obrazują biotechnologię XXI wieku na UPP. Były gwarantem uprawnień akademickich w dyscyplinie biotechnologia, a studia na tym kierunku od ćwierćwiecza cieszą się nieprzemijającą popularnością.

Myśląc o przyszłości szeroko pojmowanych nauk rolniczych, na przełomie stuleci warto zwrócić uwagę na genetykę, zarówno ze względu na jej znaczenie aplikacyjne dla potrzeb rolnictwa, jak i rozwój badań podstawowych. Genetyka – zainicjowana w naukach rolniczych w okresie dwudziestolecia międzywojennego przez prof. Zygmunta Moczańskiego – miała niewątpliwy wpływ na ich dynamiczny rozwój, w szczególności po 1956 r., kiedy zaprzestano administracyjnego propagowania łysenkizmu.

Obecne i perspektywiczne badania w tej dziedzinie są dziełem **PROF. MARKA ŚWITOŃSKIEGO** członka korespondenta PAN, oraz całego zespołu Katedry Genetyki i Podstaw Hodowli Zwierząt. Na tle wcześniejszych badań cytogenetycznych – uwieńczonych identyfikacją szeregu mutacji i polimorfizmów chromosomowych u wielu gatunków zwierząt oraz pionierskimi opisami koniugacji mejozytycznej chromosomów w mikroskopie elektronowym – jako pierwszy w Polsce zainicjował badania z dziedziny genomiki zwierząt domowych, włączając się w najnowsze tendencje światowe, tym razem wykorzystujące osiągnięcia biologii molekularnej. Rozwijał więc badania nad polimorfizmem DNA w powiązaniu ze zmiennością cech ilościowych oraz wadami dziedzicznymi. Podjęte badania przyniosły ponad 200 publikacji w prestiżowych czasopismach międzynarodowych, przyczyniły się do rozwoju kadr naukowych, w tym wypromowania 26 doktorów, oraz umożliwiły przygotowanie nowoczesnych podręczników akademickich, m.in.: *Genetyka zwierząt* (2000, 2004), *Diagnostyka cytogenetyczna zwierząt domowych* (2006) oraz *Genetyka i genomika zwierząt* (2012). Ponadto Profesor jest redaktorem naczelnym jedyne polskiego czasopisma genetycznego – „Journal of Applied Genetics” (Nature-Springer) oraz redaktorem

pomocniczym m.in. „Scientific Reports” (Nature-Springer) i „Gene” (Elsevier). Jego pozycja naukowa znacząco przyczyniła się do uzyskania przez macierzysty Wydział uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora z zakresu biologii oraz prowadzenia studiów weterynaryjnych.

Jakże nie odnieść się obecnie do badań środowiskowych, uwzględniających ekologię, istotnych nie tylko w uczelni rolniczej. Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu może poszczycić się wieloma osiągnięciami w tej dziedzinie. Nowatorskie koncepcje docenione przez wysokiej rangi czasopisma, takie jak: „Global Ecology and Biogeography”, „Mammal Review”, „Ecology Letters” czy „PLOS Biology” realizuje zespół pod kierunkiem **PROF. PIOTRA TRYJANOWSKIEGO** z Instytutu Zoologii. Profesor, opierając się na jednej z najstarszych definicji ekologii, podjął badania nad wykorzystaniem zasobów środowiskowych w siedliskach zbliżonych do naturalnych, ale też silnie przekształconych, w tym terenów rolniczych i zurbanizowanych. Pragnie dowieść, że współcześnie jedne zwierzęta są przegrane, a inne adaptują się świetnie i funkcjonują coraz lepiej. Poszukiwany jest wzorzec takiej adaptacji, a zwierzęta będące w polu zainteresowań zespołu prof. Tryjanowskiego są bardzo różne – od niewielkich owadów, przez płazy i gady, aż po duże ptaki i ssaki drapieżne. Zapewne długoterminowe badania z wyrażanymi modelami statystycznymi, z uwzględnieniem czasu i przestrzeni, dadzą satysfakcjonującą odpowiedź o mechanizmach poszukiwanego wzorca.

W kontekście badań środowiskowych pojawia się zagadnienie globalnych zmian klimatycznych, temat medialny i powszechnie dyskutowany. Merytorycznie stanowi problematykę dociekań naukowych **PROF. JANUSZA OLEJNIKA**, zainspirowanego współpracą z prestiżowymi ośrodkami naukowymi, m.in. z Międzynarodowym Instytutem Analizy Systemowej w Laxenburg (Austria), Uniwersytetem Ludwika i Maksymiliana w Monachium oraz Uniwersytetem Kolumbii Brytyjskiej w Vancouver (Kanada). Co warto podkreślić, wyniki badań modelowych Profesora w zakresie bilansu wodnego w Europie Środkowej znalazły odzwierciedlenie w rzeczywistości w postaci bardzo dużych opadów (1997) czy wyjątkowo gorących i suchych okresów letnich (2003, 2015). Drugi podejmowany problem dotyczy efektu cieplarnianego. Do jego badania, z inicjatywy Profesora, uruchomiono pierwszą w Polsce stałą stację badawczą, umożliwiającą ciągle monitorowanie wymiany CO₂ między fragmentem powierzchni globu (określonego torfowiska) a atmosferą.

Profesor skompletował prężny zespół młodych i ambitnych pracowników Katedry Meteorologii oraz doktorantów zafascynowanych problematyką zmian klimatycznych i środowiskowych. Kolejne projekty badawcze, udana współpraca z Generalną Dyrekcją Lasów Państwowych oraz intensywne kontakty międzynarodowe zaowocowały publikacjami w renomowanych czasopismach, uznaniem i autorytetem, a w konsekwencji licznymi recenzjami, ekspertyzami, członkostwem w konsorcjach i radach naukowych.

92. Wieża pomiarowa z systemem czujników do badania wymiany gazów cieplarnianych między ekosystemem leśnym a atmosferą (stacja badawcza Katedry Meteorologii w Puszczy Noteckiej); element sieci monitoringu globalnego

Z badań ekologiczno-środowiskowych oraz wymogów globalnych wyłania się temat energii odnawialnej. Obecnie jest zagadnieniem jeszcze mało poznanym, ale od kilkunastu lat budzi zainteresowanie wielu zespołów badawczych UPP. Badania o niewyczerpalnych alternatywnych źródłach energii mogą łączyć niemalże wszystkie wydziały. Ekotechnologia to otwarte drzwi do badań wieloletnich, formułowania nowych koncepcji i hipotez. Czy pod kierunkiem **PROF. JACKA DACHA**, ekotechnologia w zakresie produkcji bopaliw? Tak można sądzić.

Wydanie monografii zbiega się nie tylko ze 100-leciem studiów rolniczo-leśnych w Poznaniu, ale także znaczącymi zmianami w nauce i szkolnictwie wyższym. U progu nowych regulacji prawnych wchodzącej w życie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 20 lipca 2018 r. niniejsze opracowanie może być punktem odniesienia między uniwersytecką przeszłością i przyszłością. Niewątpliwie obecnie – jak słusznie zauważa ksiądz prof. dr hab. Michał Heller, dr h.c. UPP: „[...] naukowiec, aby utrzymać się na powierzchni, musi traktować swoją wiedzę i umiejętności jako towar podlegający prawom rynku. Jednakże nowe wielkie idee powstają zawsze we wnętrzu jednego człowieka, z jego pasji, przemyśleń, wielu osobistych kryzysów. Mimo twardych reguł konkurencji uprawianie nauki nie przestało być sprawą egzystencjalną, sprawą sięgającą samych trzewi ludzkiej osobowości [...] uczonym [wszak] jest tylko ten, kto naukę traktuje jako życiowe powołanie”⁴⁴⁵.

⁴⁴⁵ M. Heller, *Jak być uczonym*, Kraków 2009, s. 44.

Załączniki

Załącznik 1. Uprawnienia do nadawania stopnia doktora i doktora habilitowanego

Wydział (nazwa z roku 2018)	Dyscyplina*	Uprawnienie do stopnia	
		doktora	doktora habilito- wanego
Rolnictwa i Bioinżynierii	agronomia inżynieria rolnicza biotechnologia ochrona i kształtowanie środowiska	1955 2005 2011 2011	1961 2009 2017
Leśny	leśnictwo	1956	1962
Medycyny Weterynaryjnej i Nauk o Zwierzętach	zootechnika biologia	1955 2013	1961
Technologii Drewna	drzewnictwo	1963	1970
Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu	ogrodnictwo	1959	1977
Nauk o Żywności i Żywieniu	technologia żywności i żywienia biotechnologia	1965 2011	1971
Inżynierii Środowiska i Gospodarki Przestrzennej	ochrona i kształtowanie środowiska	1990	2003
Ekonomiczno-Społeczny	ekonomia	2009	2016

*Według Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, wcześniej obwieszczenia Przewodniczącego Centralnej Komisji do spraw tytułu naukowego i stopni naukowych z 25 lutego 1992 r. Do 1992 r. stopnie naukowe nadawano w dziedzinach (nauk rolniczych lub nauk technicznych – na Wydziale Technologii Drewna), bez określenia dyscypliny.

Załącznik 2. Akredytacja kierunków studiów (ocena ostatnia)

Rok akademicki	Kierunek	Ocena
2007/08	ochrona środowiska rolnictwo	pozytywna pozytywna
2010/11	biotechnologia technika rolnicza i leśna	pozytywna pozytywna
2014/15	ekonomia inżynieria środowiska polityka społeczna technologia drewna	pozytywna pozytywna pozytywna wyróżniająca
2015/16	architektura krajobrazu biologia dietetyka ogrodnictwo towaroznawstwo turystyka i rekreacja	pozytywna pozytywna pozytywna pozytywna pozytywna pozytywna
2016/17	finanse i rachunkowość inżynieria i gospodarka wodna leśnictwo medycyna roślin technologia żywności i żywienie człowieka weterynaria zootechnika	pozytywna pozytywna wyróżniająca pozytywna pozytywna warunkowa wyróżniająca
2017/18	gospodarka przestrzenna ochrona przyrody* projektowanie mebli turystyka przyrodnicza*	pozytywna pozytywna pozytywna pozytywna

*Kierunki prowadzone tylko na poziomie drugiego stopnia.

Załącznik 3. Kategoryzacja naukowa wydziałów

Wydział	Kategoria i rok przyznania	
	2013	2017
Rolnictwa i Bioinżynierii	B	B
Leśny	B	A
Medycyny Weterynaryjnej i Nauk o Zwierzętach	A	A
Technologii Drewna	A	B
Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu	B	B
Nauk o Żywności i Żywieniu	A	A
Inżynierii Środowiska i Gospodarki Przestrzennej	B	B
Ekonomiczno-Społeczny	B	B

Bibliografia

Rozdział I

Archiwalia

Archiwum Państwowe w Poznaniu.
Zespół: Urząd Wojewódzki Poznański.
Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
Protokoły z posiedzeń Senatu Uniwersytetu Poznańskiego 1920, 1945.
Wykaz profesorów i docentów UP 1919–1939.

Literatura

- Broda J., *Historia studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu 1919–1969*, [w:] *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919–1969*, Poznań 1970.
- Czapski J., *Od gorzelnictwa w Szkole Rolniczej im. Haliny w Żabikowie do Wydziału Nauk o Żywności i Żywieniu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu*, [w:] *50 lat Wydziału Nauk o Żywności i Żywieniu 1962–2012*, red. T. Jankowski, Poznań 2012.
- Dembiński F., *Wyższa Szkoła Rolnicza im. Haliny w Żabikowie*, [w:] *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919–1969*, red. S. Barbacki, Z. Borna i E. Matusiewicz, Poznań 1970.
- Dembiński F., *Zarys genezy Wydziału Rolniczo-Leśnego i jego rozwoju do roku 1939*, [w:] *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu za lata akademickie 1951/52–1958/59*, red. J. Duda i E. Matusiewicz, Poznań 1960.
- Dubas A., *Początki rolniczego szkolnictwa wyższego w Wielkopolsce*, „Wieści Akademickie” 2009, 11 (134).
- Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919–2009. Nauka dla praktyki leśnej*, red. J. Broda, Poznań 2009.
- Fiszer W., *Rozwój bazy materialnej i schemat organizacyjny*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974.
- Historia Bydgoszczy. Tom II. Część pierwsza 1920–1939*, red. M. Biskup, Bydgoszcz 1999.
- Jankowski S.L., *Jak powstał Wydział Technologii Żywności Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu*, [w:] *50 lat Wydziału Nauk o Żywności i Żywieniu 1962–2012*, red. T. Jankowski, Poznań 2012.

- Kiełczewski, B., *Wydział Leśny*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974.
- Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu za lata akademickie 1951/52–1958/59*, red. J. Duda i E. Matusiewicz, Poznań 1960.
- Łuczak Cz., *Uniwersytet Poznański w latach hitlerowskiej okupacji*, [w:] *50 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, red. Z. Grot, Poznań 1971.
- Markiewicz W., *Uniwersytet im. A. Mickiewicza w latach 1945–1958*, [w:] *Dzieje Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza: 1919–1969*, red. Z. Grot, Poznań 1972.
- Meixner J., *Wydział Leśny*, [w:] *60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981.
- 50-lecie Wydziału Hodowli i Biologii Zwierząt*, oprac. A. Bereszyński, Poznań 2001.
- Strykowski K., *Poznań '45. Ostatni rok wojny i pierwszy rok odbudowy*, Poznań 2013.
- Tuchołka Z., *Wydział Rolniczy*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974.
- Zeszyt jubileuszowy Wydziału Leśnego*, red. J. Meixner i K. Magnuski, Poznań 1995.

Akty prawne

Dz.U. RP nr 56 z 1949 r., poz. 443.

Netografia

Ciechanowska-Barnuś J., *Stanisław Fenrych pokazał Polakom keczup. Gdy kupował Pudliszki, ludzie pukali się w czoło*, <http://wyborcza.pl/AkcjeSpecjalne/7,155762,23718352,stanislaw-fenrych-pokazal-polakom-keczup-gdy-kupowal-pudliszki.html?disableRedirects=true> [dostęp: 26 lipca 2018].

Rozdział II

Archiwalia

Archiwum Państwowe w Poznaniu:

Zespoły: Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Poznaniu
Komitet Uczelniany Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej Wyższej Szkoły Rolniczej
w Poznaniu

Prokuratura Wojewódzka w Poznaniu

Literatura

Baier J., *Stowarzyszenie Absolwentów Akademii Rolniczej*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989.

- Broda J., *Historia studiów leśnych w Poznaniu (1919–2009)*, [w:] *Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919–2009. Nauka dla praktyki leśnej*, red. J. Broda, Poznań 2009.
- Broda J., *Historia studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu 1919–1969*, [w:] *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919–1969*, red. S. Barbacki, Z. Borna i E. Matusiewicz, Poznań 1970.
- Choniawko A., Kaminiarz-Rostocki S., *Związek Młodzieży Socjalistycznej w Wielkopolsce*, Poznań 1976.
- Czapski J., *Od gorzelnictwa w Szkole Rolniczej im. Haliny w Żabikowie do Wydziału Nauk o Żywności i Żywieniu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu*, [w:] *50 lat Wydziału Nauk o Żywności i Żywieniu 1962–2012*, red. T. Jankowski, Poznań 2012.
- Duczmał K., *Wydział Ogrodniczy*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989.
- Dzięgielewski S., Baraniecki A., *Komitet Uczelniany PZPR*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989.
- Fiszer W., *Rozwój bazy materialnej i schemat organizacyjny*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974.
- Gołąb W., *Biblioteka Główna*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989.
- Hołubowicz T., *Wydział Ogrodniczy – przeszłość i teraźniejszość*, [w:] *Zeszyt Jubileuszowy Wydziału Ogrodniczego. Z okazji 125-lecia studiów rolniczych w Wielkopolsce oraz 75-lecia akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, Poznań 1994.
- Jankowiak S., *Poznań i Wielkopolska w marcu 1968 roku*, Poznań 2008.
- Jankowiak S., *Wielkopolanie wobec przemian politycznych 1956 roku*, Poznań 2016.
- Jaranowski J., *Badania naukowe*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974.
- Kien W., *Moja przypadkowa technologia drewna*, [w:] *Wydział Technologii Drewna. Dzieje akademickich studiów w Poznaniu 1954–2014*, red. W. Kokociński, Poznań 2014.
- Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu za lata akademickie 1951/52–1958/59*, red. J. Duda i E. Matusiewicz, Poznań 1960.
- Luterek R., *Problemy pracy dydaktyczno-wychowawczej*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974.
- Łoginow W., *Filia Akademii Rolniczej w Bydgoszczy*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974.
- Matusiewicz E., *Wydawnictwo uczelniane*, [w:] *60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981.
- Matusiewicz E., *Wydawnictwo Akademii Rolniczej*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989.
- Matusiewicz E., *Wydział Melioracji Wodnych*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974.
- Matysiak J., *O Bronisławie Niklewskim – współtwórcy Wydziału Rolniczo-Leśnego UP na Solaczu*, „Kronika Miasta Poznania” 1999, 3.
- Meixner J., *Wydział Leśny*, [w:] *60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981.
- Michurewicz J., Zientarski J., *Organizacje młodzieżowe*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974.

- Orzechowski P., *Dzięcioły – zespół muzyczny Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu na tle poznańskiego jazzu i big-beatu. W kręgu kultury PRL. Muzyka. Rodzaje i style*, red. K. Bittner i D. Skotarczak, Poznań 2017.
- 50-lecie Wydziału Hodowli i Biologii Zwierząt, oprac. A. Bereszyński, Poznań 2001.
- 50 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, red. Z. Grot, Poznań 1971.
- Rutkowski M., *Ośrodek Upowszechniania Postępu*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989.
- Senkus T., *Działalność dydaktyczno-wychowawcza*, [w:] *60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981.
- Sokołowski W., *Biblioteka Główna*, [w:] *60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981.
- Stawicki S., *Wydział Technologii Żywności*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974.
- 60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981.
- Tuchołka Z., *Wydział Rolniczy*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974.
- Wydział Hodowli i Biologii Zwierząt: dzieje akademickich studiów w Poznaniu 1951–2011*, red. T. Szwaczkowski, Poznań 2011.
- Wydział Technologii Drewna: dzieje akademickich studiów w Poznaniu 1954–2014*, red. W. Kokociński, Poznań 2014.
- Zeszyt jubileuszowy Wydziału Leśnego*, red. J. Meixner i K. Magnuski, Poznań 1995.
- Zeszyt jubileuszowy Wydziału Rolniczego. Z okazji 125-lecia studiów rolniczych w Wielkopolsce oraz 75-lecia akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. Z. Woźnica, J. Kryszak i S. Rząsa, Poznań 1995.

Czasopisma

- „Gazeta Poznańska” 1968.
 „Więści Akademickie” 2009.

Rozdział III

Archiwalia

- Archiwum Państwowe w Poznaniu:
 Zespoły: Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Poznaniu
 Komitet Uczelniany PZPR Akademii Rolniczej w Poznaniu.

Literatura

- Broda J., *Historia studiów leśnych w Poznaniu (1919–2009)*, [w:] *Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919–2009. Nauka dla praktyki leśnej*, red. J. Broda, Poznań 2009.

- Broda J., *Historia studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu 1919–1969*, [w:] *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919–1969*, red. S. Barbacki, Z. Borną i E. Matusiewicz, Poznań 1969.
- Duczmał K., *Wydział Ogrodniczy*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989.
- Dzięgielewski S., Baraniecki A., *Komitet Uczelniany PZPR*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989.
- Dzięgielewski S., Mastyrński J., *Komitet Zakładowy PZPR*, [w:] *60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981.
- Fiszer W., *Rozwój bazy materialnej i schemat organizacyjny*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974.
- Guzenda R., *Koło Uczelniane Stronnictwa Demokratycznego*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989.
- Jankowiak S., *Sytuacja w Wielkopolsce 1980–1981*, [w:] *Stan wojenny w Wielkopolsce*, S. Jankowiak i J. Miłosz, Poznań 2004.
- Jaranowski J., *Badania naukowe*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974.
- Jubileusz 50-lecia studiów na Wydziale Melioracji i Inżynierii Środowiska*, red. J. Komisarek i W. Buczkowski, Poznań 2012.
- Komorowski Ł., *Przygotowania do XI Zjazdu PZPR w świetle dokumentów KW PZPR w Poznaniu. Wybór źródeł*, „Przegląd Archiwalno-Historyczny” 2017, 4.
- Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu za lata akademickie 1951/52–1958/59*, red. J. Duda i E. Matusiewicz, Poznań 1960.
- Księga jubileuszowa. W 55 rocznicę powstania Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu i 10 rocznicę nadania Akademii Rolniczej imienia Augusta Cieszkowskiego*, Poznań 2006.
- Lewandowski J.B., *Studenckie koła naukowe*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974.
- Luterek R., *Problemy pracy dydaktyczno-wychowawczej*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974.
- Marcinek J., Komisarek J., *Wydział Melioracji i Inżynierii Środowiska w latach 1962–2012*, [w:] *Jubileusz 50-lecia studiów na Wydziale Melioracji i Inżynierii Środowiska*, red. J. Komisarek i W. Buczkowski, Poznań 2012.
- Muśnicki Cz., *Komitet Uczelniany Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989.
- 50-lecie Wydziału Hodowli Biologii Zwierząt*, oprac. A. Bereszyński, Poznań 2001.
- 50 lat Wydziału Nauk o Żywności i Żywieniu 1962–2012*, red. T. Jankowski, Poznań 2012.
- Senkus T., *Działalność dydaktyczno-wychowawcza*, [w:] *60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981.
- 70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989.
- 60 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. A. Dubas, E. Matusiewicz i W. Wielicki, Poznań 1981.
- Śliwiński J., *Studium Wojskowe*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989.
- Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu 2008–2016*, Poznań 2016.
- Wierzbiński A., *Akademicki Związek Sportowy*, [w:] *Akademia Rolnicza w Poznaniu w XXX-leciu Polski Ludowej*, red. J. Jaranowski i E. Matusiewicz, Poznań 1974.

- Wojciechowska-Ratajczak B., *Instytut Nauk Społeczno-Politycznych*, [w:] *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989.
- Wydział Hodowli i Biologii Zwierząt. Dzieje akademickich studiów w Poznaniu 1951–2011*, red. T. Szwaczkowski, Poznań 2011.
- Wydział Technologii Drewna. Dzieje akademickich studiów w Poznaniu 1954–2014*, red. W. Kokociński, Poznań 2014.
- Zeszyt jubileuszowy Wydziału Leśnego. Z okazji 125-lecia studiów rolniczych w Wielkopolsce oraz 75-lecia akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. J. Meixner i K. Magnuski, Poznań 1995.
- Zeszyt jubileuszowy Wydziału Rolniczego*, red. Z. Woźnica, J. Kryszak i S. Rząsa, Poznań 1995.
- Zeszyt jubileuszowy Wydziału Technologii Żywności*, red. J. Czapski, Poznań 1994.

Czasopisma

„Polityka” 1975.

Netografia

- http://www.encysol.pl/wiki/Roman_Brunon_Schefke [dostęp: 20 maja 2018]
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Czesław_Janicki [dostęp: 26 lutego 2018]
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Tadeusz_Dziuba [dostęp: 20 maja 2018]
- http://www.lany.com.pl/go.php/pl/o_zespole/historia.html [dostęp: 7 marca 2018]
- <http://www.up.poznan.pl/venator/> [dostęp: 20 czerwca 2018]
- [https://pl.wikipedia.org/wiki/Radio_Fan_\(Poznań\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Radio_Fan_(Poznań)) [dostęp: 8 maja 2018]

Rozdział IV

Archiwalia

Protokół z posiedzenia Senatu Akademii Rolniczej w Poznaniu z maja 2016 r.
APP, KW PZPR w Poznaniu.

Literatura

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu 2008–2016, Poznań 2016.

Czasopisma

„Wieści Akademickie” 2010, 2016–2018.

Akty prawne

- Dz.U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym.
Dz.U. z 2008 r. Nr 52, poz. 300. Ustawa z dnia 7 lutego 2008 r. o nadaniu nowych nazw niektórym akademiom rolniczym.
Dz.U. z 2006 r. Nr 202, poz. 1483. Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o nadaniu nowych nazw niektórym publicznym uczelniom akademickim.

Netografia

- <http://www.gloswielkopolski.pl/strefa-agro/a/poznan-uniwersytet-przyrodniczy-zaprosil-uczniow-na-wagary-z-przyroda-frekwencja-przerosla-oczekiwania,13027620/> [dostęp: 12 czerwca 2018]
http://www.up.poznan.pl/cks/?page_id=19 [dostęp: 15 maja 2018]
<https://skylark.up.poznan.pl/sites/default/files/dokumenty/Strategia%20rozwoju%20Uniwersytetu%20Przyrodniczego%20w%20Poznaniu%20na%20lata%202016–2022.pdf#overlay-context=uczelnia/wizja-i-misja> [dostęp: 20 czerwca 2018]
<http://poznan.wyborcza.pl/poznan/7,36001,21951131,ranking-perspektyw-uniwersytet-przyrodniczy-z-sukcesem-a-uam.html> [dostęp: 20 lipca 2017]
<http://www.perspektywy.pl/RSW2018/ranking-uczelni-akademickich> [dostęp: 20 czerwca 2018]
http://www.tygodnik-rolniczy.pl/articles/aktualnosci_/sggw-nie-jest-juz-nr-1-ktora-uczelnia-rolnicza-jest-najlepsza/ [dostęp: 19 marca 2018]

Rozdział V

Literatura

- Broda J., *Historia studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, [w:] *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919–1969*, red. S. Barbacki, Z. Borna i E. Matusiewicz, Poznań 1970.
Demiński F., *Zarys genezy Wydziału Rolniczo-Leśnego i jego rozwoju do roku 1939*, [w:] *Kronika Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu za lata akademickie 1951/52–1958/59*, red. J. Duda i E. Matusiewicz, Poznań 1960.
Wiadomość o Szkole Rolniczej Imienia Haliny w Żabikowie, ogłosił dyrektor tejże, Dr. Juliusz Au, Poznań 1870.

Netografia

- [https://skylark.up.poznan.pl/sites/default/files/dokumenty/Strategia rozwoju Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu na lata 2016–2022.pdf](https://skylark.up.poznan.pl/sites/default/files/dokumenty/Strategia%20rozwoju%20Uniwersytetu%20Przyrodniczego%20w%20Poznaniu%20na%20lata%202016–2022.pdf) [dostęp: 20 maja 2018].

Rozdział VI

- Andrzej B. Legocki. *Odnowienie stopnia doktora nauk rolniczych po 50 latach*, red. R. Słomski i A. Wójtowicz, Poznań 2015.
- Błaszczak W., *Prof. dr Karol Zaleski*, „Kronika Miasta Poznania” 1970, 38 (3).
- Czarnecki Z., Sobkowska E., *Polscy uczeni po II wojnie światowej. Prof. dr hab. Józef Janicki (1904–1980)*, „Żywność Nauka Technologia Jakość” 2013, 1 (86).
- Doctor Honoris Causa Andrzej Bogusław Legocki. Akademia Rolnicza im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu*, red. R. Słomski i A. Wójtowicz, Poznań 2002.
- Działoszyński L., *Moje lata nieutracone 1920–1989*, Poznań 2012.
- Dzięczkowski A., *Jan Bogumił Sokołowski*, Internetowy Polski Słownik Biograficzny, [online] <http://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/jan-bogumil-sokolowski>.
- Dzięczkowski A., *Konstanty Stecki*, [w:] *Polski słownik bibliograficzny*, t. XLIII, Kraków 2004–2005.
- Dziurzyński A., *Stanisław Prosiński (1912–1975), w setną rocznicę urodzin*, „Więści Akademickie” 2013, 1–2.
- Felicjan Cieszkowski Dembiński 1901–1981, *rolnik i uczony*, red. Z. Kaczmarek, Poznań 2001.
- Fiećko J., *Profesor wiedział jak odwagi dodawać innym*, „Gazeta Wyborcza”, 20 maja 2008.
- Gąsiorowski H., *Poznańska szkoła nauki o żywności*, „Przegląd Zbożowo-Młynarski” 2007, 12.
- Janicki Cz., *Wspomnienie. Profesor Witold Folejewski (1909–1969). W setną rocznicę urodzin i czterdziestą śmierci*, „Więści Akademickie” 2009, 5/6.
- Jędraszewski M., *Gratulacje*, [w:] *Doctor Honoris Causa Andrzej Bogusław Legocki*. Akademia Rolnicza im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu, red. R. Słomski i A. Wójtowicz, Poznań 2002.
- Kaczmarek Z., *Wydział Rolniczo-Leśny w hołdzie Józefowi Piłsudskiemu. O wydarzeniach sprzed 60 lat*, „Akademia Rolnicza w Poznaniu. Informator Jubileuszowy” 1935, s. 23–29.
- Kozłowska M., Krzywański Z., Wójcik-Wojtkowiak D., *Profesor Jan Wojciechowski 1904–1989: wspomnienia w setną rocznicę urodzin*, Poznań 2004.
- „Kronika Uniwersytetu Poznańskiego za lata 1945–1954/55”. Poznań 1958.
- Latuszek D., *Prof. dr hab. Ryszard Ganowicz (1931–1998)*, [w:] *Wydział Technologii Drewna. Dzieje akademickich studiów w Poznaniu 1954–2014*, Poznań 2014.
- Legocki A.B., *Esej na jubileusz 80-lecia Profesora Jerzego Pawełkiewicza*, „Biotechnologia” 2002, 3 (58).
- Mańka K., *Karol Zaleski 1890–1969*, [w:] *Twórcy polskiej fitopatologii*, red. J. Kochman, T. Majewski i K. Mańka, Poznań, 1978.
- Mańka K., Prosiński S., Zabielski B., *Dotychczasowe osiągnięcia i perspektywy rozwoju nauk leśnych, II Kongres Nauki Polskiej, Sekcja Nauk Rolniczych i Leśnych Podsekcja Nauk Leśnych*, Poznań 1973.
- Marian Falkowski – *Portret Profesora, w stulecie urodzin 1908–2008*, red. S. Kozłowski, Poznań 2008.
- Marian Falkowski – *Wielkopolskim łąkom, poznańskiemu łąkarstwu*, red. S. Kozłowski i P. Goliński, Poznań 2009.
- Materiały archiwalne Katedry Fitopatologii i Nasiennictwa Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu.
- Michniewicz J., Obuchowski W., *Z żałobnej karty. Profesor dr hab. Stanisław Jankowski nie żyje*, „Przegląd Zbożowo-Młynarski” 2006, 3, 36.

- Mizera T., *Prekursor ochrony ptaków szponiastych prof. Jan Sokołowski*, „Przegląd Leśniczy” 2009, 6/7.
- (ms), *W każdym z nas została część profesora Ryszarda Ganowicza*, „Więści Akademickie” 2003, 69, 8.
- Pawelkiewicz J., *Gratulacje*, [w:] *Doctor Honoris Causa Andrzej Bogusław Legocki*. Akademia Rolnicza im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu, red. R. Słomski i A. Wójtowicz, Poznań 2002.
- Pospiech E., *Z żałobnej karty: Prof. dr dr h.c. Wincenty Pezacki 1914–2008*, „Żywność Nauka Technologia Jakość” 2008, 3 (58).
- Prof. Jan Ślaski doktorem honoris causa Akademii Rolniczej w Poznaniu*, „Ogrodnictwo” 1984, 4.
- Profesor Kazimierz Gawęcki (1915–2003)*. Naukowiec, nauczyciel, wychowawca, Poznań 2005.
- Profesor Marian Jerzak. Rys biograficzny Mariana Jerzaka Profesora Akademii Rolniczej w Poznaniu, założyciela i pierwszego dyrektora Centrum Doradztwa Rolniczego*, Poznań 2012.
- Przybylski A., *Abisynia osiedle na poznańskim Grunwaldzie*, Poznań 2017.
- 70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, Akademia Rolnicza w Poznaniu, red. E. Matusiewicz i M. Rutkowski, Poznań 1989.
- Słomski R., *Profesor Jerzy Pawelkiewicz (1922–2008) – wspomnienie*. „Nauka” 2008, 4.
- Schramm T., *Kilka mniej znanych kart z dziejów Uniwersytetu Poznańskiego*, [w:] *Inteligencja poznańska – historia i wspomnienia*, „Kronika Miasta Poznania” 1998, 2.
- Sokołowski J., *Przy gnieździe sokoła (Falco peregrinus Tunst)*, Poznań 1933, s. 133–149.
- Sokołowski J., *Ptaki drapieżne*, Warszawa 1956.
- Sokołowski J., *Ptaki Polski – atlas*, Warszawa 1965.
- Sokołowski J., *Ptaki ziem polskich*, t. 1, Poznań 1936, [reprint] Poznań 2017.
- Wisłocka W., *Nowe lektury nadobowiązkowe*, Kraków 2002.
- 60 lat Katedry Biochemii i Biotechnologii*, red. R. Słomski i M. Szalata, Poznań 2017.
- Wspomnienia o profesorze Ryszardzie Ganowiczu (1931–1998)*, „Kronika Miasta Poznania” 1998, 66, 4.
- Wydział Technologii Drewna. Dzieje akademickich studiów w Poznaniu 1954–2014*, red. W. Kokociński, Poznań 2014.
- Wykaz zatwierdzonych stopni naukowych na Wydziale Technologii Żywności w latach 1965–2001*, Poznań 2002.
- Zaleski J., *Karol Zaleski. Patriota i uczony*, [w:] *Choroby roślin a środowisko. Materiały z sympozjum naukowego (Poznań, 27–28 czerwca 1996) połączonego z uczczeniem jubileuszu 50-lecia pracy w Akademii Rolniczej w Poznaniu prof. dra Karola H. Mańki, członka rzeczywistego PAN*, red. M. Mańka, Poznań 1996.
- Zapisane w pamięci*, Poznań 2009.
- Zeszyt jubileuszowy z okazji 40-lecia powstania Wydziału Technologii Żywności*, Poznań 2002.
- Zeszyt jubileuszowy Wydziału Technologii Drewna. Z okazji 125-lecia studiów rolniczych w Wielkopolsce, 75-lecia akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu, 40-lecia działalności Wydziału Technologii Drewna*, Poznań 1994.

Indeks osób

- Adamczewski Kazimierz 216
Adamowicz Krzysztof 170
Adamowicz Maciej 152
Adamska Janina 84, 85
Adamski Tadeusz 227
Adamski Zefiryn 92, 94, 106, 147, 150, 294
Adanowicz Jan 99
Akerberg Erik 60
Alexandrowicz Stefan 29, 46, 47, 68, 130, 132, 213, 220, 221–223, 296, 304, 307
Alkiewicz Witold 307
Alwin Stefan 51, 268
Andrzejewski Maciej 151, 152
Andrzejewski Marcei 40, 44, 98, 99, 238, 239
Anioła Jacek 330
Arendonk Johannes A.M. van 191
Au Juliusz 205, 206
Augustyniak Halina 247
- B**
Babeł Krzysztof 294
Babicki Ryszard 131, 294
Baier Jan 81
Bajerska Joanna 330
Baksalary Jerzy 230
Bałazy Stanisław 272
Bandurska Hanna 259
Baraniecki Andrzej 71, 162
Baranowski Tadeusz 108, 268
Baranowski Zenon 343
Barbacka Zofia z d. Warchałowska 224
Barbacki Jan 224
Barbacki Stefan 13, 28, 29, 41, 43, 51, 131, 143, 208, 214, 224–229
Bartkowiak Sławomir 247
Bartosiniński Bogusław 247
- Barzdajn Władysław 102, 171
Baum Rafał 180
Bayliss William Maddock 298
Bąkowski Zygmunt 114
Bednorz Leszek 175, 256, 257
Bekier Irena 180, 347
Bender Jan 114, 338
Bereszyńska Danuta 152
Bereszyński Andrzej 18, 34, 96, 105, 117, 121, 125, 132, 252
Berlepsch Hans Franz 250
Białas Wojciech 177, 333
Białobok Stefan 314, 316
Biber Maria 240
Bieleński Władysław 221
Bielski Janusz 49, 50, 106
Bierut Bolesław 70, 72
Bilski Eugeniusz 227, 230
Birecka Helena 40
Biskup Józef 336
Błaszka Ryszard 122
Blecharczyk Andrzej 210, 216
Błaszczak Władysław 50, 51, 52, 92, 108, 153, 266, 267
Błaszkwicz Zbigniew 241
Błazejewski Ryszard 113, 179, 339
Boczek Jan 264
Boettner Rudolf 16, 311
Bogaczyński Kazimierz 323
Bogucki Zdzisław 252
Bojanowski Jan 227
Boniecki Piotr 241, 287
Boratyńska Krystyna 256
Boratyński Adam 256
Boratyński Kazimierz 60

- Borczyński Stanisław 250
 Borejsza-Wysocki Włodzimierz 259
 Borna Zbigniew 51, 315
 Borówczak Franciszek 217
 Borys Julia 336
 Borys Michał 52, 259
 Branowski Bogdan 107
 Breś Włodzimierz 176, 316
 Broda Józef 29, 55, 283
 Broda Zbigniew 99, 120, 169, 227
 Browicz Kazimierz 256
 Brüßow Klaus Peter 191
 Buchholz Jerzy 106
 Buchowski Maciej 330
 Buczkowski Wiesław 112, 113, 118, 128, 138, 179, 339
 Buczyński Janusz T. 104, 173, 123
 Budniak Florian 220
 Budny Teodor 149
 Budzyński Wojciech 191
 Bujak Stanisław 130
 Bunalski Marek 176
 Burdajewicz Stanisław 108, 264
 Bushuk Walter 130
 Bykowski Jerzy 178
- Cais-Sokolińska Dorota 178
 Calińska Aniela z d. Żniniewicz 227
 Caliński Sylwester 227
 Caliński Tadeusz 43, 92, 94, 97, 100, 131, 147, 149, 150, 192, 224, 227–231
 Cegiel Edward 49, 105, 106
 Celiński Florian 256
 Ceranka Bronisław 100, 230
 Chajkowska Bronisława zob. Folejewska Bronisława
 Chałampowicz Zofia (Schechtelówna) 53, 317, 318, 331
 Chełkowski Jerzy 320, 329
 Chichłowska Jolanta 103, 299
 Chmurzyńska Agata 177
 Chojnacka Romana 112
 Cholewa Ryszard 104, 310
 Cholewiński Grzegorz 309
 Chrząszcz Tadeusz 16, 19, 20, 317, 319
 Chwaliński Krzysztof 274
 Chwojnowski Alfons 47
- Cierniewski Jerzy 152
 Cieszkowski August hr. 13, 16, 88, 164, 165, 202, 205, 208, 210, 213–215, 347
 Cieszkowski Dembiński Felicjan zob. Dembiński Felicjan
 Cieśla Wojciech 236
 Cieślak Adam 305
 Cieślak Dorota 302
 Corsten Leo C.A. 131
 Cybulko Tadeusz 46, 92, 102
 Czaczyk Katarzyna 333
 Czapara Ryszard 153
 Czapski Janusz 13, 57, 110, 135, 332
 Czarnecka-Verner Ewa 245
 Czarnecki Zbigniew 95, 110, 177, 318, 321
 Czarnocińska Jolanta 330
 Czechowski Zdzisław 50, 106, 294
 Czekalski Mieczysław 109, 156, 315
 Czekala Jacek 239
 Czerniak Andrzej 171
 Człapka-Matyjasik Magdalena 330
 Czosnowski Jerzy 260
 Czwojdrak Tadeusz 33, 42, 44, 84, 90, 91–92, 94, 159, 344, 345
- D**
 Dach Jacek 353
 Danielewicz Władysław 101, 170
 Danyluk Bożena 177, 327
 Daoud Ahmed 324
 Dąbrowska-Silska Barbara 124
 Dąbrowski Jan Henryk 264
 Dejmek Kazimierz 82
 Dembińska Aleksandra Felicja z d. Thiel 213
 Dembiński Felicjan 42, 61, 81, 205, 207, 213–217, 224
 Dembiński Tadeusz 213
 Dengusiak Jerzy 123
 Denikin Anton 235
 Denisiuk Zygmunt 233
 Diatta Jean Bernard 239
 Dobek Anita 170, 230, 231
 Dobrzański Bohdan 323
 Dolata Włodzimierz 110, 327
 Dolny Stanisław 106, 174
 Domański Jan 105, 222, 301
 Domański Romuald 259
 Domański Stanisław 267

- Dorna Hanna 175, 176, 267
 Dorynek Zbigniew 104
 Dorywalski Józef 41, 42, 217
 Dreszer Lesław 282
 Drogosz Stanisław 148
 Drogoszewski Bohdan 102, 278, 279
 Drzymała Stanisław 236
 Dubas Andrzej 90, 92, 127, 128, 152, 153, 164, 191, 192, 216, 217
 Duczmal Karol 52, 57, 108, 109, 128, 316
 Duda Jan 148
 Duda Józef 17, 28, 31, 42, 67, 80, 88, 205, 240, 263
 Duda Zbigniew 52, 327
 Dudziński Jan 106
 Durczak Jan 318
 Durska Grażyna 170
 Działoszyński Lech 18, 47, 296–298
 Dzierżyńska-Cybulko Barbara 110, 112, 199, 320
 Dziewanowski Romuald 49
 Dzieciołowski Włodzimierz 34
 Dzieciołowski Wojciech 44, 91, 92, 94, 100, 147, 150, 155, 229, 236
 Dzieczkowski Andrzej 256, 257
 Dziegielewski Stanisław 71, 106, 145, 162, 291
 Dziuba Tadeusz 156, 161, 162, 285, 286
 Dziubek Tadeusz 105
 Dziurka Dorota 174
 Dziurzyński Aleksander 294

 Elandt-Johnson Regina 131, 227
 El-Masri Sulejman 324

 Fabisiak Ewa 291
 Falkowski Marian 20, 40, 43, 224, 231–234
 Fenrych Stanisław 16
 Fiedorow Zofia 267
 Fijas Jerzy 151
 Filipek Marian 40, 52, 255
 Fiszer Włodzimierz 26, 65, 66, 90–92, 112, 115, 135, 150, 153, 327, 332
 Flaczyk Ewa 318, 330
 Floryszak-Wieczorek Jolanta 175, 259
 Folejewska Bronisława z d. Chajkowska 299
 Folejewski Józef 299
 Folejewski Witold 46, 47, 67, 296, 300–302
 Frankiewicz Andrzej 304–306
 Frąckowiak Danuta 52, 346
 Frąckowiak Franciszek 336
 Frelich-Chomiczewska Aleksandra 298
 Friedberg Wilhelm 250
 Frölich Andrzej 298
 Fruziński Bogusław 101, 102, 283
 Frużyński Jan 99
 Futymski Adam 153

 Gabrysz Jan 34, 95
 Gaj Anna zob. Mroczkiewicz Anna
 Gajtkowski Andrzej 241
 Gałczyński Bronisław 312
 Gałęcki Iwo 151
 Ganowicz Ryszard 44, 93, 94, 107, 145, 150, 161, 284–288
 Gapiński Marian 107, 109, 315
 Garbowski Ludwik 267
 Gawęcka Maria z d. Michałowska 303
 Gawęcki Jan 111, 127, 128, 191, 192, 330, 331
 Gawęcki Kazimierz 31, 32, 46–48, 105, 130, 132, 296, 303–306
 Gawęcki Wincenty 303
 Gądziński Zbigniew 102
 Gąsiorowski Henryk 52, 110, 318, 322, 323
 Gedymin Jerzy 47, 302, 310
 Giefing Dieter F. 102
 Gierczak Maria Henryka 274
 Gilewska Mirosława 114, 338
 Ginel Henryk 336
 Glanc Kazimierz 101, 255
 Glaser Tadeusz 266, 267
 Glixelli Stanisław 16, 40, 246, 293, 346
 Gnatowski Szczęśny 41, 346
 Godynicki Szymon 92, 103
 Goetz Józef 255
 Gogolewski Marek 111, 320
 Gogulski Maciej 173
 Golcz Anna 316
 Golenia Antoni 267
 Goliński Piotr 95, 107, 121, 170, 174, 233, 234, 246
 Gołaski Janusz 114, 339
 Gołaś Zbigniew 180, 344
 Gołębiowska Julia 42, 224, 240

- Gołębiak Barbara 176, 267
 Gombrowicz Jan 270
 Gombrowicz Witold 270
 Gomułka Władysław 73
 Gornowicz Roman 166, 168, 170, 171, 210, 283
 Gozdowska Maria 250
 Górecka Danuta 330
 Górski Romuald 176, 268
 Grabowski Dawid 188, 189
 Grabowski Kazimierz 51
 Gracz Józef 110, 327
 Graczyk Ryszard 46–48, 103, 105, 125, 252
 Grajek Włodzimierz 111, 177, 192, 318, 333, 350
 Gramza-Michałowska Anna 178, 330
 Grochmalicka Danuta 303
 Grochmalicki Jan 303
 Grocholewski Zenon 191
 Grochowski Wiesław 131
 Gruszczyńska Teresa 85
 Grynia Maria 100, 233
 Grzebisz Witold 99, 169, 239, 240
 Grześkowiak Zbigniew 318
 Grzywacz Andrzej 131
 Gumińska Zofia 259
 Gumiński Stefan 260
 Guranowski Andrzej 247
 Gut Adam 104, 308, 309
 Guzenda Ryszard 105, 107, 156, 162, 168, 173, 174, 287, 288
 Gwiazdowicz Dariusz J. 102, 272

Haber Zbigniew 109, 316
 Hałasowski Tadeusz 324
 Helińska-Raczkowska Lidia 107, 291
 Heller Michał 191, 354, 379
 Herman Władysław 307
 Hodgkin Doroty M.C. 246
 Hoffmann Marian 51, 236, 316
 Hołubowicz Roman 108, 186, 316
 Hołubowicz Tadeusz 35, 52, 107, 109, 131, 313, 314
 Hruzik Ginter J. 105, 106, 174
 Hryniewicz Zygmunt 131

 Ilecki Jan 298

 Ilnicki Piotr 109
 Iwaszkiewicz Michał 47, 56, 103, 105, 252

Jabłoński Henryk 38
 Jakubowski Hieronim 247
 Jakubowski Marcin 171
 Jakubowski Zdzisław 48–50, 105, 106, 344
 Jakubski Antoni 250
 Jamroz Dorota 131
 Jan Paweł II 147
 Janicki Czesław 92, 104, 153, 157, 161, 300, 301
 Janicki Józef 16, 28, 31, 42, 52, 246, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 332
 Janitz Witold 111, 327, 329, 330
 Jank Michał 173
 Jankiewicz Mieczysław 92, 110, 153, 320, 323
 Jankowiak S. 72, 73, 74, 82, 83, 85, 147
 Jankowska Maria 114
 Jankowska Zofia zob. Prosińska Zofia
 Jankowski Mirosław 84
 Jankowski Stanisław Lech 52, 317, 318, 320–325
 Jankowski Tomasz 177, 325, 333
 Jaranowski Julian 40, 44, 84, 90, 99, 125, 226, 227
 Jaszczak Roman 103, 171, 282
 Jaśkowski Jędrzej M. 105, 173
 Jaworska Balbina zob. Molenda Balbina
 Jaworski Andrzej 191
 Jeleń Henryk 190, 318
 Jerzak Franciszka z d. Kocik 340
 Jerzak Jan 340
 Jerzak Marian 48, 340–344
 Jerzak Michał 180, 344
 Jerzy Marek 109, 315
 Jeszka Jan 111, 177
 Jędraszewski Marek 245
 Jędryczka Henryk 344
 Józefiak Damian 173, 305
 Judejka Eugeniusz 262
 Jurczyk Emil 325
 Jurga Roman 324

Kaczmarek Antoni 48, 104, 222, 301
 Kaczmarek Ryszard 162
 Kaczmarek Zygmunt 97, 108, 109, 230

- Kaczorowski Roman 49
 Kadłubowski Wiktor 50, 52, 108, 264, 272
 Kaj Józef 46, 47, 301
 Kala Radosław 100, 230
 Kałuża Tomasz 179
 Kamiński Bogusław 102
 Kamiński Edward 110, 318
 Kanafojski Czesław 240
 Kapsa Edward 227
 Karłowski Wojciech 245
 Karolewski Zbigniew 175, 176, 267, 268
 Karolini Wanda 51
 Karoński Michał 229
 Karpiński Stanisław 153
 Kasprzak Krzysztof 173
 Kaszubiak Henryk 100, 240
 Kaszubkiewicz Wiesław 123
 Kawka Alicja 324
 Kazimierski Tadeusz 227
 Kaznowski Lucjan 334
 Kędzierski Wojciech 247
 Kędzior Marek 152
 Kędzior Zenon 324
 Kędziora Andrzej 112, 339
 Kęszycka (Gawęcka) Anna 306
 Kiełczewska Helena Eugenia z d. Nartowska 269
 Kiełczewski Bogdan 45, 102, 131, 269–272
 Kiełczewski Władysław 40, 41, 52, 346
 Kien Wojciech 73, 107
 Kijowski Jacek 111, 112, 178, 327, 332
 Kinastowski Stefan 39, 96, 107, 346
 Kiryluk Jan 324
 Klimecki Marek 166
 Klimek Henryk 45
 Klimko Małgorzata 108, 175, 256
 Knaflowski Mikołaj 107, 109, 315
 Kochman Józef 262
 Kocik Franciszka zob. Jerzak Franciszka
 Koj Franciszek 329, 330
 Kokociński Wojciech 292
 Kołowski Edward 100, 347
 Komisarek Jolanta 113, 168, 178, 179, 338
 Komosa Andrzej 109, 176, 316
 Kon Stanisław 246
 Konieczny Andrzej 245, 247
 Konieczny Grzegorz 125
 Konieczny Piotr 178, 327
 Kononiuk Jerzy 76
 Kontecka Helena 104, 310
 Kontek Waław 49, 291
 Korczak Józef 111, 178, 198, 330
 Korczyński Ignacy 101, 171, 283
 Korohoda Jerzy 130
 Korszun Stanisław 108, 176, 316
 Korytowska Helena Eugenia zob. Tuchółka
 Helena Eugenia
 Korzeniowska Maria 261
 Kosiada Tomasz 175
 Kosiński Tadeusz 31, 40, 67, 73, 346
 Kosturkiewicz Andrzej 54, 112, 113, 338
 Kościelny Stanisław 45, 255
 Kośmicki Eugeniusz 115, 180
 Kotik Tadeusz 298
 Kowalewski Wiesław 324
 Kowalkowski Alojzy 236, 237
 Kowalkowski Wojciech 171
 Kowalski Stefan 274
 Kozal Edmund 103, 104, 222, 301, 308
 Koziara Wiesław 100, 168, 169
 Kozikowski Aleksander 45, 79, 283
 Kozłowski Theodore Thomas 131
 Kozłowska Maria 230
 Kozłowska Monika 9, 27, 87, 108, 163, 165, 168, 170, 205, 211, 259, 260, 349
 Kozłowski Antoni 311
 Kozłowski Stanisław 100, 233
 Krajewski Paweł 230
 Krause Alfons 257
 Krause Joanna 316
 Krauss Andrzej 174
 Krejpcio Zbigniew 330
 Kretowicz Waław 130
 Kreutzinger Maksymilian 220
 Kręglewski Witold 48, 49
 Król Stanisław 52, 108, 256
 Królikowski Lucjan 130
 Kruczyńska Helena 305
 Kryszak Anna 169, 210, 234
 Kryszak Jan 97, 233
 Krysztofiak Adam 99, 169, 241
 Krzywińska Agnieszka 176
 Krzyśko Mirosław 229
 Krzywań J. 78

- Krzywański Zenon 8, 94, 107, 108, 259
 Kubiak Aleksander 52, 53, 94, 346
 Kubiak Marian 45, 102, 148, 220, 283
 Kujawski Mieczysław 107
 Kulesza Witold 242
 Kuryłowicz Bolesław 19, 258
 Kusztelak Andrzej 180, 347
 Kuźdowicz Alfons 51
 Kwaśna Agnieszka zob. Mańka Agnieszka
 Kwaśna Hanna 148, 274
 Kwiatkowski Kazimierz 285, 286
 Kwinichidze Mikołaj 41, 224, 234, 236, 238
- Lampart-Szczapa Eleonora 177, 320
 Laudami Hamilton 305
 Leciejewska Natalia 188
 Legocki Andrzej Bogusław 131, 242–245, 247, 248, 260
 Lehmann Kazimierz 99, 239
 Leixner Wilhelmina zob. Zaleska Wilhelmina
 Lemke Janina 148
 Lemke Julian 148
 Lemke Juliusz 282
 Lewandowski Bogumił J. 54, 112, 113, 121
 Lewandowski Józef B. 339
 Lewandowski Leon 41
 Lewandowski Piotr 109
 Liese Walter 131
 Linke Antoni 20, 68
 Lipa Jerzy J. 264
 Lipińska Hanna 152
 Lipiński Daniel 210
 Lipiński Marian 241
 Lis Wojciech 106, 114, 180
 Lis-Gawęcki Kazimierz Czesław zob. Gawęcki Kazimierz
 Lisiecka Anna 109, 316
 Lisowski Stanisław 256
 Lityński Marian 51, 316
 Luterek Robert 30, 55, 63, 66, 80, 90, 92, 101, 134, 272
 Lutomski Kazimierz 150, 294
- Łabudzki Jerzy 103
 Łabudzki Lesław 95, 101, 102, 171, 283
 Łakomy Piotr 170, 171, 274
 Łastowski Wacław 42, 214, 334
- Ławniczak Maciej 50, 106, 291
 Łęcka Janina 107, 174, 291
 Łęcki Włodzimierz 162
 Łuczka Władysława 99, 114, 179, 193, 347, 373
 Łuczka-Bakuła Władysława zob. Łuczka Władysława
 Łuczkiwicz Tadeusz 152, 227
 Łyczyński Andrzej 105, 301
 Łysiak Grzegorz 176
- Maciejewska Mirosława 298, 302
 Mackiewicz Teresa 99
 Maćkowiak Medard 125, 313
 Maćkowiak Paweł 103, 298
 Maćkowska Julianna zob. Wojciechowska Julianna
 Maćkowski Mariusz 309
 Madziar Zdzisław 336
 Magnuski Konrad 101, 102, 192, 281, 282
 Malendowicz Ludwik 191
 Malinowski Edmund 60, 242
 Malsburg Karol 16, 220
 Małecka Irena 216
 Mały Aleksander 250
 Manteuffel Ryszard 130
 Mańka Agnieszka z d. Kwaśna 273
 Mańka Karol Henryk 33, 46, 51, 101, 131, 148, 256, 266, 267, 269, 273–276
 Mańka Leopold 273
 Mańka Małgorzata 101, 274, 276
 Marchwicki Błażej 150
 Marcinek Jerzy 54, 113, 128, 236–238
 Marcolla Kazimierz 48
 Margowski Zdzisław 99, 236
 Markiewicz Augustyn 230
 Markiewicz Władysław 24, 30, 42
 Markowski Krzysztof 316
 Martini Zbysław 43
 Marzyński Władysław 49
 Mastyński Jerzy 105, 145
 Masztalerz Waldemar 316
 Matusiewicz Eugeniusz 42–44, 112, 113, 334–337
 Mazela Bartłomiej 173, 174, 294
 Mazowiecki Tadeusz 161, 301, 343
 Mazur Andrzej 171

- Mądrzak Cezary 166, 210, 245, 247
 Meixner Jan 101, 148, 149, 282
 Mejza Iwona 230
 Mejza Stanisław 230
 Michalski Jacek 101, 148, 272
 Michalski Tadeusz 216
 Michałek Rudolf 191
 Michałowska Maria zob. Gawęcka Maria
 Michlewska Czesława 336
 Michniewicz Jan 110, 168, 177, 324
 Michnik Adam 82
 Miedziejko Ewa 111
 Mielczarska Władysława 43
 Mikołajczak Henryk 44, 112, 113, 285, 338, 339
 Mikołajczak Marian 155
 Mikołajczyk Jan 304
 Miler Antoni T. 102, 171, 338
 Miler Zygmunt 148
 Minkiewicz Stanisław 262
 Misiura Władysław 42
 Miś Ryszard 92, 103, 281
 Mizera Tadeusz 253
 Młodziejowski Ludwik 95
 Młynarek Jacek 339
 Młynarek Zbigniew 113, 339
 Mocek Andrzej 95, 99, 100, 170, 192, 236, 237
 Moczarski Zygmunt 16, 303, 307, 351
 Modrzyński Jerzy 171
 Moldenhawer Konstanty 51, 70
 Molenda Balbina z d. Jaworska 217
 Molenda Piotr 217
 Molenda Tadeusz 28, 31, 32, 33, 44, 45, 71, 80, 213, 217, 219, 220, 269
 Molga Marian 42, 339
 Moliński Krzysztof 230
 Moliński Waldemar 107, 174, 291
 Morkunas Iwona 259
 Morze Zbigniew 50, 107, 291
 Moszczeński Stefan 344
 Mroczkiewicz Anna z d. Gaj 277
 Mroczkiewicz Jan 277
 Mroczkiewicz Leon 18, 19, 31, 44, 45, 68, 250, 269, 277–279, 289
 Mrozowska Maria 175
 Mucha Witold 33, 46, 102
 Mueller Wojciech 241
 Murat-Błazejewska Sadzide 338
 Musiał Zenon 187
 Muszyński Lech 286, 287
 Muśnicki Czesław 94, 162, 216
 Mystkowski Edmund 297
 Nalewaja John D. 60, 128, 129, 131
 Namysłowski Bolesław 16, 242
 Narski Zygmunt 41
 Nartowska Helena Eugenia zob. Kiełczewska Helena Eugenia
 Nawracała Jerzy 125, 169
 Nawrot Jan 264
 Nieć Helena 43, 50, 51, 130, 315
 Niedzielski Adam 113, 179, 339
 Niewiadomska Alicja 170
 Niewiarowicz Adam 318, 320, 322, 327, 332
 Niklewski Bronisław 14, 15, 16, 21, 38, 79, 80, 242, 257, 258
 Nogala-Kałużcka Małgorzata 320
 Nogowski Leszek 95, 103, 122, 172, 299
 Nowacka Wanda 264
 Nowacki Edward 227
 Nowacki Janusz 95, 109, 175, 176, 264, 265
 Nowak Jacek 177, 318
 Nowak Jerzy 298
 Nowak Kazimierz 49, 105
 Nowak Krzysztof W. 103, 190, 299
 Nowak Tomasz 172
 Nowak Włodzimierz 305
 Nowakowska Krystyna 318
 Nowakowski Kazimierz 323, 324
 Nowakowski Witold 100, 347
 Nowicki Sylwester 20
 Nowicki Wiesław 323, 324
 Nowiński Marian 40, 78
 Obuchowski Wiktor 110, 324
 Ochmański Władysław 43, 85, 347
 Ochoa Severo 243
 Oko Zdzisław 252
 Olejnik Danuta 329
 Olejnik Janusz 112, 179, 339, 352
 Olek Wiesław 174, 287
 Orkan Władysław 299
 Oszkinis Krystyna 109

- Oszkinis Władysław 31, 42, 50, 51, 315, 316
 Owczarzak Wojciech 170, 210, 236
 Ożarska-Bergandy Barbara 287
- P**
 Pacholak Eugeniusz 107, 109, 176, 313
 Pac-Pomarnacki Mikołaj 76
 Pacyniak Cezary 156
 Pasteur Ludwik 253
 Pastuch Fryderyk 249
 Paszkowski Stanisław 345
 Pawelczak Małgorzata 290
 Pawełek Jerzy 40, 43, 97, 131, 242, 245, 246, 247, 248, 260, 318, 320, 346
 Pawlak Henryk 301
 Pawlak Karolina 343
 Pawłowski Bogusław 254
 Pawłowski Kazimierz 51, 344
 Pawłowski Stanisław 250
 Pazdrowski Witold 102, 171
 Pazoła Zdzisław 111, 320, 330
 Perkitny Kazimierz 289
 Perkitny Tadeusz 18, 19, 48, 49, 130, 132, 250, 277, 284, 289–293
 Perkowski Juliusz 346
 Pezacki Wincenty 33, 52, 53, 130, 317, 325, 326, 328
 Pędziwilk Franciszek 92, 94, 147, 150, 320
 Pędziwilk Zofia 240
 Piasecka-Kwiatkowska Dorota 177
 Piasecki Michał 318
 Piechnik Leszek 241
 Piechowiak Kazimierz 33, 40, 42, 44, 100, 217
 Pieniążek Szczepan 130
 Pieńkowski Dariusz 180
 Piesockij Aleksander 60
 Pietraszewski Aleksander 100, 344
 Pietruszczyński Zygmunt 16, 42, 214, 231, 232, 312, 335
 Pietruszewski Bronisław 84, 85
 Pijanowski Eugeniusz 61
 Pikul Jan 8, 110, 111, 165, 166, 178, 192, 210, 327
 Pilarczyk Wiesław 230
 Piłsudski Józef 347
 Piróg Henryk 336
 Piróg Józef 315
- Plenzler Ryszard 286
 Poczta Walenty 114, 179, 193, 345
 Podgórski Mieczysław 45, 46, 101, 220
 Podsiadłowski Stanisław 241
 Pohl Piotr 107, 174
 Polewski Krzysztof 111, 177, 347
 Poliszko Stefan 111, 346
 Politycka Barbara 175, 259
 Ponikiewska Teresa 305
 Pospiech Edward 177, 327, 328
 Potkański Andrzej 103, 105, 304
 Potok Anna 56, 146, 153, 161, 343
 Prażmowska Zofia 20
 Prądyński Włodzimierz 105, 106, 174, 192, 294
 Prejzner Eugenia zob. Sobkowska (Prejzner) Eugenia
 Priesol Adolf 130
 Prosińska Zofia z d. Jankowska 292
 Prosiński Grzegorz 292
 Prosiński Stanisław 48, 50, 292, 293, 294, 295
 Proszyk Stanisław 106, 291
 Prusiewicz-Witaszek Urszula 103, 298
 Prusinkiewicz Zbigniew 236
 Pruszyński Stefan 191, 264
 Przedwojski Bogusław 113, 339
 Przezbórski Antoni 101, 274
 Przybylska Janina 227
 Przybylski Aleksander 253
 Przybylski Roman 318
 Przybylski Tadeusz 256
 Przybył Antoni 105
 Przybył Jacek 169, 241
 Przybyła Czesław 338
 Puchalski Tadeusz 45
 Pudółko Jerzy 92, 93, 94, 100, 216
 Pyrcz Jan 327
 Pytkowski Wacław 41, 344
- R**
 Rachocki Janusz 42
 Raczkowski Jan 105, 107, 149, 150, 291
 Radajewska Bożena 313, 343
 Radkiewicz Wacław 41, 347
 Rafalski Julian 16, 289
 Rakowski Mieczysław 56, 160, 161
 Ratajczak Izabela 174
 Ratajczak Klemens 97, 347

- Rataj-Guranowska Maria 274
 Ratajszczak Mieczysław 104, 223, 302
 Rebandel Zofia 266, 313
 Reimann Brunon 40, 41, 236
 Rembeza Leon 339
 Remi Jacek 148
 Rivoli Józef 16
 Rogaliński Kamil 44, 45
 Rogalski Maciej 233
 Rogoziński J. 285
 Rogoziński Kamil 289
 Rogoziński Tomasz 174
 Romankow Włodzimierz 51, 108, 268
 Rong Guo 186
 Rosochowicz Łucjan 104
 Roszyk Edward 174
 Rouppert Kazimierz 311, 312
 Rożek Marcin 88
 Różański Henryk 101, 102, 171, 283
 Rudnicka-Sterna Wanda 108, 256
 Rudzińska Magdalena 318
 Runge Stanisław 16, 47
 Ruszczyk Zygmunt 131
 Ruszkowski Jan 262
 Ruszniak-Rybak Halina 77
 Rutkowski Andrzej 105, 173, 305
 Rutkowski Antoni 130, 318, 320, 322
 Rutkowski Bolesław 282
 Rutkowski Krzysztof 176
 Rutkowski Mieczysław 92, 98, 343, 344
 Rutkowski Paweł 171
 Rybarczyk Witold 107, 286, 287
 Rynduch Władysław 336
 Ryniecki Antoni 318
 Rząsa Stanisław 97, 100, 236
 Rzeźnik Czesław 241
- Sadkiewicz Kazimierz 324
 Sawicka Aleksandra 99, 100, 240
 Schechtel Edward 16, 47
 Schechtelówna Zofia zob. Chałcampowicz Zofia
 Schefke Roman (Brunon) 146, 148, 150
 Schneider Zenon 247, 248
 Schramm Wiktor 14, 15, 16, 79, 214, 340, 341, 344
 Schramm Zdzisława 302
- Selwet Marek 170
 Seniczak Anna 272
 Seniczak Stanisław 272
 Senkus Teresa 65, 134
 Sęk Tadeusz 241
 Sękowski Bolesław 316
 Siejak Lechosław 53
 Siemaszko Wincenty 267
 Sienkiewicz Antoni 102
 Sikorski Michał 245, 247
 Sikorski Władysław 297
 Sitowski Ludwik 16, 242
 Siwecki Ryszard 274
 Siwka Władysław 253
 Siwulski Marek 315
 Skoczylas Roman 44, 98, 100, 344
 Skorupski Maciej 171, 189, 283
 Skrzydlewski Andrzej 104, 310
 Skrzypczak Grzegorz 9, 95, 99, 165, 166, 168, 169, 186, 204, 216, 217
 Skrzypek Ryszard 173
 Skulina Tadeusz 290
 Skupin Janusz 53, 110, 320
 Skuratowicz-Cierniewska Anna 324
 Sławińska Danuta 346
 Sławiński Janusz 346
 Sławski Roger 26
 Słomski Ryszard 99, 169, 190, 245, 248, 249, 351
 Smardzewski Jerzy 106, 174, 291
 Smith Lester 246
 Smosarski Władysław 42, 339
 Smulski Sebastian 172
 Sobek Zbigniew 223, 302
 Sobiech Włodzimierz 332
 Sobieralski Krzysztof 176, 315
 Sobkowska (Prejzner) Eugenia 110, 318, 320, 321, 322, 332
 Sobociński Marian 47, 103
 Sojka Mariusz 178
 Sokołowski Aleksy 249
 Sokołowski Andrzej 148
 Sokołowski Jan Bogumił 46, 47, 242, 249, 250, 252, 253, 304
 Sokołowski Wacław 69
 Stachowiak Aleksander 175, 176
 Stalin Józef 70, 71, 72

- Staniewicz Witold 41, 340, 341, 344
 Stanisław Marek 308
 Stanisławski Jan 49, 107
 Stanisławski Ryszard 179, 337
 Starck Zofia 260
 Stawicki Stanisław 53, 110, 111, 320
 Stebeyko Piotr 260
 Stecki Konstanty (Marian Mścislaw) 16, 40, 242, 253–257
 Stecki Zbigniew 256
 Stefaniak Jan 291
 Steppa Ryszard 173, 308
 Stewart Corbet 297
 Stranzinger Gerald F. 131
 Strawński Konstanty 262
 Stroiński Andrzej 146, 150, 259
 Strojny Władysław 283
 Stróżyk Maria 123
 Strumiński Jerzy 33, 49, 50, 65, 107
 Strykowski Krzysztof 13, 27, 87, 163, 205
 Stryła Stanisław 45
 Stwosch Wit 283
 Suchecki Kazimierz 45, 79, 278
 Sulewska Hanna 216
 Suliburska Joanna 330
 Sulimowski Stanisław 227
 Surma Maria 227
 Surmacka-Szcześniak Alina 131
 Surmiński Janusz 294
 Suszko Jerzy 20, 242, 293
 Swulińska-Katulska Aleksandra 112
 Sypniewski Jerzy 227
 Szafranski Czesław 112, 113, 165, 166, 168, 178, 338
 Szalaty Zbigniew 95, 166
 Szalczyk Zofia 343
 Szczepański Władysław 76
 Szczerbiński Wiesław 44, 46, 250, 279, 283
 Szczotka Zofia 259
 Szczygłowski Krzysztof 245
 Szewiotko Kazimierz 53, 92, 93, 110, 318
 Szlajfer Henryk 82
 Szmidt Alfred 44, 46, 101, 283
 Sznajder Michał 100, 114, 146, 152, 153, 155, 168, 179, 180, 343
 Soszkievicz Józef 113, 233, 336
 Soszkievicz Krzysztof 166, 179, 336
 Szot Bogusław 323
 Szpakowska Barbara 316
 Szramka Hubert 101, 170, 220
 Szujewski Andrzej Jerzy 139
 Szukała Jerzy 217
 Szulc Karolina 223
 Szumacher-Strabel Małgorzata 168, 172, 305, 306
 Szuman Jerzy 46, 310
 Szwaczkowski Tomasz 30, 117, 157, 302
 Szwadiak Jan 99
 Szwejkowska Alicja 260
 Szydłowski Maciej 302
 Szymankiewicz Mariusz 153
 Szymański Stanisław 102, 148, 278
 Szymaś Bożena 104
 Szymborska Wisława 252
 Szymkiewicz Bolesław 282
 Ślaski Jan 130, 311–314
 Śliwa Zdzisław 104, 222, 296, 307, 308
 Ślósarz Piotr 172, 173, 308, 309
 Świerczyński Sławomir 175, 314
 Świgoń Jerzy 175, 287, 288
 Świtoński Marek 94, 104, 172, 190, 191, 302, 351
 Tagore Rabindranath 349
 Targoński Zdzisław 191
 Tarnowski Andrzej 188
 Terlikowski Feliks K. 16, 234, 235, 303
 Thiel Aleksandra Felicja zob. Dembińska Aleksandra Felicja
 Tilgner Damazy J. 317
 Tomaszewski Mirosław 259
 Tomaszewski Zygmunt 227
 Tomczak Arkadiusz 171
 Torgowski Jerzy 306
 Trampler Tadeusz 220
 Trawiński Alfred 325
 Trojanowska Krystyna 320, 333
 Trojanowski Marian 31, 41, 341
 Tryjanowski Piotr 172, 189, 252, 352
 Trzebiński Józef 267
 Tschuschke Wojciech 178, 179
 Tuchołka Helena Eugenia z d. Korytowska 237

- Tuchołka Wiesław Konstanty 237
 Tuchołka Zbyszko 22, 32, 33, 40, 43, 44, 132, 224, 237–239
 Turno Marek 150
 Turolski Jerzy 49
 Turowski Witold 84, 85
 Turski Mieczysław 101
 Twardowski Tomasz 245, 247
 Tyksiński Wojciech 77, 109, 316
 Tylkowska Krystyna 316
- Uchman Waldemar 110, 327
 Ugolik Mikołaj 313
 Urbaniak Marian 103, 305
 Urbanowicz Mieczysław 53, 111, 112, 317, 329–331
 Urbański Kazimierz 102, 148, 278
 Urbański Maciej 162
 Urbański Paweł 257
 Urbański Piotr 109, 168, 175, 176, 316
- Vetulani Tadeusz 47, 221, 299, 300, 307, 309
- Wachowski Marian 43, 347
 Wagner Wiesław 230
 Wajda Krystyna 218
 Wajszczuk Karol 180
 Walerych Witold 99, 247
 Waligóra Hubert 216
 Waliszewska Bogusława 295
 Warchalewski Jerzy R. 111
 Warchałowska Zofia zob. Barbacka Zofia
 Wawryniuk Stanisław 100, 347
 Wawrzyniak Julian 345
 Ważyński Bohdan 148, 281
 Wąsowicz Erwin 93–95, 190, 192, 318
 Weber Zbigniew 95, 107, 108, 267
 Werblan Andrzej 149
 Weres Jerzy 241
 Weres Stanisław 41, 43, 224, 240, 241
 Weyman-Kaczmarkowa Wanda 240
 Węgorek Henryk 261
 Węgorek Władysław 31, 32, 50, 51, 130, 261, 263–265
 Wiatroszak Ignacy 302
 Wiatroszak Jerzy 222
 Wiślak Henryk 106, 291
- Wielicki Witold 90, 114, 115, 180, 344
 Wierszyłowski Jerzy 42, 51, 313
 Wierzbicka Henryka 347
 Wierziłow Wasilij Fiedorowicz 130
 Wiewiórowski Maciej 242, 260
 Wilburg Jan 47
 Wilczyńska Kamila 99, 347
 Wilde R. 285
 Wilkaniec Barbara 108, 264
 Wilkaniec Zdzisław 95, 103, 104
 Winnicki Stanisław 105
 Wiśniewski Jerzy 102, 272
 Witkowski Zygmunt 45, 101, 148, 282
 Włodarek Jan 172
 Wnękowski Stanisław 274
 Wodcziko Adam 250
 Wojciechowska Julianna z d. Maćkowska 257
 Wojciechowska-Ratajczak Bogumiła 97, 99, 347
 Wojciechowski Andrzej 227
 Wojciechowski Jacek 110, 111, 327
 Wojciechowski Jan 31, 40, 41, 68, 242, 257–260, 263
 Wojciechowski Wacław 123
 Wojciechowski Władysław 257
 Wojnowski Kazimierz 115, 180
 Wojtal Romuald 329
 Wojtasiak Jadwiga 148, 152
 Wojtaszek Tadeusz 130
 Wojterski Teofil 256
 Wojtkowiak Roman 148, 151, 152
 Wojtowicz Eugeniusz 99
 Wolski Tadeusz 227
 Wosiewicz Bogdan J. 95, 112, 113, 127, 128, 179, 339
 Woyke Witold 44
 Woźniak Wanda 332
 Woźnica Zenon 97
 Woźniewicz Małgorzata 330
 Wójcik Adam 294
 Wójcik-Wojtkowiak Danuta 108, 259
 Wójtowicz Andrzej 245
 Wójtowski Ferdynand 92, 101, 103, 104, 252
 Wójtowski Jacek 104, 173, 308
 Wróblewski Andrzej Krzysztof 117
 Wrześniewski Wincenty 100, 115, 180, 347
 Wyczółkowski Leon 249

- Wysocki Feliks 114, 180, 344
 Wyszynski Stefan 74
- Zabielski Bogdan** 269
Zabielski Bolesław 44, 45, 280–282, 295
Zabielski Jan 112, 332
Zabielski Stanisław 102, 148, 278
Zabłocki Bartosz 189
Zagalak Bolesław 247
Zakrzewski Roman 174, 294
Zaleska Wilhelmina z d. Leixner 265
Zaleski Jan 268
Zaleski Karol 42, 51, 68, 214, 265–268, 273, 275
Załęski Edmund 224
Zamoyska (z Działyńskich) Jadwiga 244
Zamoyski Władysław hr. 244
Zasępa Antoni 41
Zawielak Janina 247
Zawirska Renata 318
Zbierska Janina 113, 179, 336
Zembal Wacław 42, 311
- Zenkteler Michał** 92, 105, 106, 291
Zeyland Antoni 106
Zgainiński Stanisław 321
Zielińska Danuta 259
Zieliński Jerzy 101, 103, 170, 255
Ziemiański Adam 33
Ziombra Mirosława 315
Zodrow Karol 42, 240
Zügel Heinrich von 249
Zurzycki Jan 260
Zwoliński Jerzy (René) 46–48, 90, 91, 123, 136, 223, 309, 310
Zydlík Zofia 176
Zyska Bolesław 267
- Żniniewicz Aniela** zob. **Calińska Aniela**
Żółciak Edward 102, 282
Żółtańska Ewa 148
Żurakowski Mieczysław 48, 49, 294
Żurek Jan 107

Sporządziła Donata Latusek

Spis ilustracji

Dołożono wszelkich starań, aby odnaleźć autorów oraz właścicieli materiałów ilustracyjnych wykorzystanych w publikacji.

Drzewo genealogiczne UPP (opracowano na podstawie: Maria Gołaska i Krystyna Madelska, „Wieści Akademickie” 2009, 11 (134))

1. August hr. Cieszkowski (Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk)	13
2. Budynek Wyższej Szkoły Rolniczej im. Haliny w Żabikowie – widok współczesny (archiwum Anny i Waldemara Molińskich)	14
3. Profesor Bronisław Niklewski (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	15
4. Profesor Wiktor Schramm (fot. Pęcherski, Poznań, ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego)	17
5. Dyplom pierwszego absolwenta Wydziału Rolniczo-Leśnego UP	19
6. Tadeusz Perkitny (po lewej) i Leon Mroczkiewicz, uczestnicy wyprawy dookoła świata (Wielkopolska Ilustracja nr 21, 23.02.1930 r., Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa, oai:www.wbc.poznan.pl:265869)	20
7. Profesor Tadeusz Chrząszcz (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	21
8. Pismo prof. Niklewskiego do Urzędu Wojewódzkiego z prośbą o interwencję w sprawie obiektów na Sołaczu zajmowanych przez Armię Czerwoną (Archiwum Państwowe w Poznaniu, UWP, sygn. 3183, s. 403)	23
9. Kolegium Cieszkowskich w latach 60. XX w. (Archiwum Kroniki Miasta Poznania, cyryl.poznan.pl)	25
10. Budynek chemii rolnej (Archiwum Kroniki Miasta Poznania, cyryl.poznan.pl) .	
11. Dom Akademicki na Sołaczu według projektu Rogera Sławskiego. Na jego miejscu powstał po wojnie dom „Sadyba” (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	26
12. Rozporządzenie o powołaniu WSR w Poznaniu (archiwum „Wieści Akademickich”)	28
13. Rektor Tadeusz Molenda (obraz Włodzimierza Bartoszewicza, fot. Mariusz Forecki, Mariusz Tarkowski)	32
14. Rektor Kazimierz Gawęcki (obraz Włodzimierza Bartoszewicza, fot. Mariusz Forecki, Mariusz Tarkowski)	32

15. Rektor Władysław Węgorek (obraz Włodzimierza Bartoszewicza, fot. Mariusz Forecki, Mariusz Tarkowski)	32
16. Rektor Zbyszko Tuchołka (obraz Kazimierza Burzyńskiego, fot. Mariusz Forecki, Mariusz Tarkowski)	32
17. Inauguracja roku akademickiego 1962/63 połączona z otwarciem Wydziału Technologii Rolno-Spożywczej; akt immatrykulacji studentów (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	34
18. Rektorat, siedziba dziekanatów i administracji przy ul. Dąbrowskiego 159; wcześniej budynek Państwowej Szkoły Ogrodnictwa (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	35
19. Doświadczenie wazonowe w hali wegetacyjnej Wydziału Rolniczego przy ul. Podlaskiej, z unikatową kolejką wąskotorową o ręcznie obsługiwanych transporterach (fot. Jacek Czekala)	59
20. Uroczystość nadania godności doktora h.c. WSR w Poznaniu prof. dr. Aleksandrowi Piesockiemu z Akademii Techniczno-Leśnej w Leningradzie (fot. Wacław Sokołowski)	60
21. Collegium Marianum przy ul. Różanej, miejsce zajęć studentów WSR – widok współczesny (fot. Małgorzata Grottel)	62
22. Kolegium Cieszkowskich Nowe – widok współczesny (fot. Władysław Danielewicz)	63
23. Obiekt maszynoznawstwa rolniczego – widok z okresu budowy (Archiwum Kroniki Miasta Poznania, cyryl.poznan.pl)	64
24. Budynek zootechniki przy ul. Wołyńskiej (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	64
25. Budynek fizjologii przy ul. Wołyńskiej (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	64
26. Osiedle Akademickie Winogrody przy ul. Dożynkowej (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	67
27. Pierwszy tom zeszytów naukowych wydanych przez nowo utworzone wydawnictwo uczelniane	69
28. Profesor Konstanty Moldenhawer (archiwum rodzinne)	70
29. Afisz pierwszych powojennych juwenaliów zorganizowanych w 1957 r. w Poznaniu pod nazwą Studenckie Koziołki (fot. Jerzy Nowakowski, cyryl.poznan.pl) ..	75
30. Studenci WSR na tyłach Pałacu Kultury (obecnie CK Zamek) w czasie juwenaliów zorganizowanych w 1966 r. pod nazwą Igry Żakowskie (fot. Jerzy Nowakowski, cyryl.poznan.pl)	77
31. Biuro Klubu Nurt w 1968 r.; mgr Halina Ruszniak-Rybak – kierownik Klubu (późniejszy adiunkt Wydziału Rolniczego), mgr Wojciech Tyksiński – kierownik programowy (późniejszy profesor Wydziału Ogrodniczego) (archiwum Wojciecha Tyksińskiego)	77
32. Studenci winogradzkiego duszpasterstwa akademickiego na pielgrzymce akademickiej na Jasnej Górze (maj 1970) (archiwum Moniki Kozłowskiej)	79
33. Ulotka nawołująca studentów do manifestacji pod pomnikiem Adama Mickiewicza w marcu 1968 r. (https://poznan.ipn.gov.pl/)	81

34. Pomnik Siewcy przed Collegium Maximum AR, odsłonięty w dniu inauguracji roku akademickiego 1979/80 (Archiwum Akademii Rolniczej w Poznaniu)	89
35. Rektor Jerzy Zwoliński (obraz Edmunda Łubowskiego, fot. Mariusz Forecki, Mariusz Tarkowski)	91
36. Rektor Tadeusz Czwojdrak (obraz Eugeniusza Michała Hirscha, fot. Mariusz Forecki, Mariusz Tarkowski)	91
37. Rektor Wojciech Dzieciółowski (obraz Eugeniusza Michała Hirscha, fot. Mariusz Forecki, Mariusz Tarkowski)	91
38. Rektor Włodzimierz Fiszer (obraz Eugeniusza Michała Hirscha, fot. Mariusz Forecki, Mariusz Tarkowski)	91
39. Rektor Kazimierz Szebiotko (obraz Eugeniusza Michała Hirscha, fot. Mariusz Forecki, Mariusz Tarkowski)	93
40. Rektor Ryszard Ganowicz (obraz Andrzeja Macieja Łubowskiego, fot. Mariusz Forecki, Mariusz Tarkowski)	93
41. Rektor Jerzy Pudełko (obraz Andrzeja Macieja Łubowskiego, fot. Mariusz Forecki, Mariusz Tarkowski)	93
42. Rektor Erwin Wąsowicz (obraz Tytusa Byczkowskiego, fot. Ewa Strycka)	93
43. Inauguracja roku akademickiego 1981/82 przez rektora Wojciecha Dzieciółowskiego z uściskiem dłoni ustępującego rektora Tadeusza Czwojdraka. W pierwszym rzędzie od lewej prorektorzy: Zefiryn Adamski i Franciszek Pędziwilk; po prawej Tadeusz Caliński; w środku prof. Aleksander Kubiak – senator senior wprowadzający nowo wybrane władze (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	94
44. Inauguracja roku akademickiego 2007/08 – ostatnia w Akademii Rolniczej; od lewej dziekani: Zbigniew Czarnecki, Zbigniew Weber, Jerzy Świgoń (prodziekan), prorektor Leszek Nogowski, rektor Erwin Wąsowicz, prorektor Janusz Nowacki, dziekani: Andrzej Mocek, Lesław Łabudzki i Zdzisław Wilkaniec	95
45. Powitanie przez prorektora Piotra Golińskiego doktorantów z Instytutu Maxa Plancka (Monachium, Frankfurt n. Menem, Kolonia), uczestników międzynarodowego seminarium doktorantów (2002; fot. Jolanta Klukowska)	121
46. Zespół Pieśni i Tańca „Łany” – oberek (archiwum Zespołu)	123
47. Odmiana jabłoni ‘Delikates’ hodowli dr. hab. Medarda Maćkowiaka, nominowana w 2018 r. do rejestracji odmian tradycyjnych Wielkopolski (fot. Grzegorz Łysiak)	125
48. Plantacja nasienna soi ‘Nawiko’ (RGD Dłoń, z 1993) – nowej odmiany z hodowli zespołu prof. Juliana Jaranowskiego; autorzy: Jerzy Nawracała i Grzegorz Koniczny (fot. Jerzy Nawracała)	125
49. Owca wielkopolska – syntetyczna rasa mięsno-wełnista z hodowli zespołu prof. Zdzisława Śliwy, objęta programem zasobów genetycznych (fot. Ryszard Step-pa)	125
50. Profesorowie uczelni w centralnych organach decyzyjnych ds. nauki i szkolnictwa wyższego (od lewej): Andrzej Dubas, Jan Gawęcki i Bogdan J. Wosiewicz (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	128
51. Profesor John D. Nalewaja z North Dakota State University w Fargo (USA) (archiwum Zenona Woźnicy)	129

52. Arboretum Leśnego Zakładu Doświadczalnego Zielonka, powołane uchwałą Senatu 15 XI 1978 r., nazwane „35-lecia PRL” (fot. Wacław Sokołowski)	133
53. Collegium Maximum przy ul. Wojska Polskiego (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	135
54. Wmurowanie aktu erekcyjnego pod budowę budynku Wydziału Technologii Żywności, z widokiem na budynek Katedry Technologii Rolnej; przemawia rektor Jerzy Zwoliński (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	136
55. Budynek Kolegium Runego przy ul. Wojska Polskiego (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	139
56. Budynek Wydziału Melioracji i Inżynierii Środowiska przy ul. Piątkowskiej (fot. Rafał Stasik)	140
57. Pilotowa Stacja Biotechnologii z halą półtechniki – budynek z zewnątrz i laboratorium w hali półtechniki (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	141
58. Pochód pierwszomajowy (fot. Wacław Sokołowski)	144
59. Strajk studentów AR organizowany przez NZS, grudzień 1981 r. – wydawanie kart strajkowych (archiwum Marka Turno)	148
60. Kościół św. Jana Vianneya na Sołaczu (fot. Wacław Sokołowski)	154
61. W hołdzie Profesorowi Ryszardowi Ganowiczowi (fot. Ryszard Kocoł)	161
62. Godło (u góry) i logo (u dołu) UPP	164
63. Rektor Grzegorz Skrzypczak (fot. Maciej Szebiotko)	166
64. Rektor Jan Pikul (fot. Maciej Szebiotko)	166
65. Inauguracja roku akademickiego 2008/09, pierwszego w UPP: widok na aulę (u góry), Venator uświetniający uroczystość (u dołu) (fot. Maciej Szebiotko)	167
66. Władze uczelni inaugurujące rok akademicki 2008/09; od lewej dziekani: Michał Sznajder, Jolanta Komisarek, Jan Michniewicz, Piotr Urbański i Ryszard Guzenda, prorektor Monika Kozłowska, rektor Grzegorz Skrzypczak, prorektor Czesław Szafrąński, dziekani: Wiesław Koziała, Roman Gornowicz i Małgorzata Szumacher-Strabel (fot. Maciej Szebiotko)	168
67. Indeks elektroniczny – od roku akademickiego 2014/15 wprowadzony w miejsce tradycyjnego indeksu studenckiego	183
68. Gardenalia 2010 (u góry; archiwum Wydziału Ogrodnictwa i Architektury Krajo- brazu UPP), Agronalia 2010 (z lewej; fot. Ewa Strycka), Juwenalia 2014 (z prawej; fot. Janusz Ludwiczak)	184
69. Studenci leśnictwa podczas wyjazdów zagranicznych: Kenia 2018 r. (u góry; fot. Andrzej Węgiel), pod smoczym bambusem (<i>Dendrocalamus giganteus</i> Munro) (z lewej; archiwum Romana Hołubowicza), Borneo 2015 r. (z prawej; fot. Andrzej Węgiel)	185
70. Rektor Grzegorz Skrzypczak i rektor Uniwersytetu w Yangzhou (Chiny) Guo Rong podczas spotkania w maju 2012 r. (u góry), podpisanie listu intencyjnego o współpracy UPP z Uniwersytetem w Yangzhou, drugi od lewej – prof. Roman Hołubowicz (u dołu) (archiwum Romana Hołubowicza)	186
71. Studenci na treningu z jeździectwa (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	188
72. Natalia Leciejewska – zdobywczyni złotego medalu w kategorii 48 kg na Mi- strzostwach Polski Muaythai IFMA 2018 (z lewej; fot. Dawid Zięba), wioślarze na	

Akademickich Mistrzostwach Europy – Poznań 2013; od lewej: Adam Wicenciak, Tomasz Rachwał, Dawid Grabowski, Wiktor Chabel, Adam Marzec (z prawej; fot. Karolina Dopierała)	188
73. Profesor Marek Światoński	191
74. Profesorowie z doktoratami honorowymi nadanymi przez inne uczelnie w towarzystwie Rektora przy tablicy odsłoniętej w dniu Święta Patrona – 21 XI 2018 r.; od lewej: Andrzej Mocek, Erwin Wąsowicz, Włodzimierz Prądczyński, Konrad Magnuski, Tadeusz Caliński, Andrzej Dubas, Jan Gawęcki, rektor Jan Pikul i Włodzimierz Grajek (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	192
75. Studenci i pracownicy Wydziału Ekonomiczno-Społecznego w Parlamencie Europejskim w Brukseli (Program Operacyjny Kapitał Ludzki – rozwój kompetencji studentów; 2015 r.); w pierwszym rzędzie od prawej: Czesław Siekierski – europoseł, przewodniczący Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi (AGRI), prof. Walenty Pocza – dziekan, prof. Władysława Łuczka i dr hab. Wawrzyniec Czubak (fot. Wawrzyniec Czubak)	193
76. Pole doświadczalne łubinu białego Katedry Uprawy Roli i Roślin (RGD Brody) z programu Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi nad zwiększaniem krajowych źródeł białka paszowego (archiwum Katedry)	195
77. Powierzchnia doświadczalna Katedry Hodowli Lasu (LZD Siemianice, założona w 1978, drzewostan dębowy) do badań nad wpływem zagęszczenia drzew na rozwój i produktywność lasu (widok z 2018; fot. Krystyna Ruda-Ertel)	195
78. Nowej generacji system do pomiaru sorpcji i dyfuzji wody w drewnie i materiałach drewnopodobnych Katedry Mechaniki i Techniki Ciepłej (Surface Management Systems Ltd, London, UK; fot. Edward Roszyk)	196
79. Mikroskop konfokalny najnowszej generacji do obrazowania 3D Katedry Genetyki i Podstaw Hodowli Zwierząt (Zeiss LSM 880 Airyscan Fast; 2018; Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	196
80. Prezentacja największego projektu UPP z ostatniego dziesięciolecia na Pikniku Naukowym w Warszawie w maju 2016 r. („Nowa żywność bioaktywna o zaprogramowanych właściwościach prozdrowotnych”, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, wartość 35 mln zł): minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego Jarosław Gowin zainteresowany wynikami badań (po lewej), Bartosz Kulczyński – doktorant, prof. Józef Korczak – kierownik konsorcjum i dr Joanna Kobus-Cisowska (od prawej) (fot. www.ncbr.gov.pl)	198
81. Edytorsko wyróżniające się publikacje Wydawnictwa UPP (monografie i podręczniki, słowniki i leksykony, wydawnictwa okolicznościowe i inne) (fot. Scriptor)	199
82. Hala sportowa Centrum Kultury Fizycznej przy ul. Dojazd (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	201
83. Budynek Biocentrum przy ul. Dojazd (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	201
84. Uniwersyteckie Centrum Medycyny Weterynaryjnej przy ul. Szydlowskiej (fot. Piotr Krybus)	201
85. Hala maszyn Instytutu Inżynierii Biosystemów po rewitalizacji w 2017 r. (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	202

86. Kolegium Zembala – najnowsza część budynku przy ul. Botanicznej (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	203
87. Juliusz Au, dyrektor Wyższej Szkoły Rolniczej im. Haliny (Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu)	206
88. Okładka broszury „Wiadomość...” Juliusza Au (fot. Krystyna Madelska-Pawlak)	
89. Sztandar UPP (fot. Filip Przyłucki)	206
90. Insignia rektorskie UPP (fot. Filip Przyłucki)	209
91. Uroczyste absolutorium – zwieńczenie misji; absolwenci kierunku biotechnologia (2018) z władzami Wydziału Rolnictwa i Bioinżynierii oraz władzami UPP; od lewej dr hab. Piotr Rybacki i prof. Wojciech Owczarzak – prodziekani; profesorowie: Anna Kryszak – dziekan, Cezary Mądrzak – prorektor, Jan Pikul – rektor, Roman Gornowicz – prorektor oraz dr hab. Daniel Lipiński i prof. Andrzej Blecharczyk – prodziekani (fot. Maciej Szebiotko)	210
92. Wieża pomiarowa z systemem czujników do badania wymiany gazów cieplarnianych między ekosystemem leśnym a atmosferą (stacja badawcza Katedry Meteorologii w Puszczy Noteckiej); element sieci monitoringu globalnego (fot. Janusz Olejnik)	353

Stefan Barbacki (Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk)

Andrzej Legocki (fot. Andrzej Wójtowicz)

Jerzy Pawełkiewicz (fot. Andrzej Wójtowicz)

Jeśli nie zapisano inaczej, fotografie wykorzystane w rozdziale VI pochodzą z Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu lub zbiorów rodzinnych.

Wykaz skrótów

APP	– Archiwum Państwowe w Poznaniu
AR	– Akademia Rolnicza
COBORU	– Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych
IBL	– Instytut Badawczy Leśnictwa
IOR	– Instytut Ochrony Roślin
IUNG	– Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa
KBW	– Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego
KU PZPR	– Komitet Uczelniany Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
KW PZPR	– Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
KZ PZPR	– Komitet Zakładowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
LOP	– Liga Ochrony Przyrody
LP	– Lasy Państwowe
MO	– Milicja Obywatelska
NSZZ „Solidarność”	– Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”
NZS	– Niezależne Zrzeszenie Studentów
PAN	– Polska Akademia Nauk
PINGW	– Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego
POP	– Podstawowa Organizacja Partyjna
PRL	– Polska Rzeczpospolita Ludowa
PTPN	– Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
PZPR	– Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
SGGW	– Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
UAM	– Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
UP	– Uniwersytet Poznański
UPP	– Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
WSR	– Wyższa Szkoła Rolnicza
ZMS	– Związek Młodzieży Socjalistycznej
ZMW	– Związek Młodzieży Wiejskiej

Poznań University of Life Sciences

History and luminaries

Summary

The 100th anniversary of university studies in agriculture and forestry is closely related with the 100th anniversary of the University of Poznań, originally named *Wszechnica Piastowska* [the University of the Piasts] and founded in 1919. However, traditions of higher education in agriculture in Poznań are much older. They date back to the second half of the 19th century, when in 1870, on the initiative of Count August Cieszkowski, the Halina School of Agriculture was established in Żabikowo near Poznań. After only six years, that college was suspended by the authorities of the Kingdom of Prussia; as a result, university studies in agriculture could be restored only after Poland regained its independence in 1918.

Within the newly founded University of Poznań, one of the first faculties to be established was the Faculty of Agriculture and Forestry, organised primarily by Professors Bronisław Niklewski and Wiktor Schramm. This institution of higher education had a tremendous impact on the development of agriculture in the Wielkopolska region. While the period of World War II and the first post-war years were dramatic and arduous, research and teaching activities nevertheless continued. Thanks to these persistent efforts, in 1949 two independent university units were founded – the Faculty of Agriculture and the Faculty of Forestry.

In the early 1950s, further changes were introduced as a consequence of the new organisation of higher education in Poland. In 1951 the autonomous Higher School of Agriculture in Poznań was established on the basis of the Faculty of Agriculture which had formerly constituted a part of the University of Poznań, together with the previously founded College of Horticulture and the Faculty of Forestry. This monograph is devoted to the history and accomplishments of that higher education institution, presently known as Poznań University of Life Sciences. This book is part of a multi-volume series on the development of education and science at the University of Poznań and its successors.

The history of university studies in agriculture and forestry in Poznań, which over time evolved to comprise life sciences understood in the broad sense, has been divided into periods during which the institution operated under each of its names: the Higher School of Agriculture, the Agricultural University, from 1996 named the August Cieszkowski Agricultural University, and finally, the present-day Poznań University of Life Sciences. Each of these periods was connected with different external conditions, which to a considerable degree influenced the decision to introduce new fields of study, modifications in curricula and

research. As can be seen, with the course of time, the mission of our University underwent considerable changes.

Apart from academic activity, this unique publication also presents the role of our University community in the socio-political changes taking place in our country. The Higher School of Agriculture (1951–1972) era was marked by constraints imposed by the oppressive communist rule. The state apparatus strictly controlled the higher education system and restricted freedom of research. Many academic teachers faced repression. However, temporary liberalisation in scientific activity and the flourishing student life came with the political changes of 1956. Professors removed from the university several years earlier were reinstated, including e.g. the founders of the Faculty of Agriculture and Forestry mentioned above. Nevertheless, the role of academic teachers in socio-political changes was still limited and the student community tended to adopt a passive and detached stance.

Scarcely 12 years later, the student community of the Higher School of Agriculture, like its counterparts at other Polish universities, was affected by the turmoil of 1968. Students faced the resolution of the university senate stressing their lack of support for their political activism, while the student leaders were subjected to penal and disciplinary proceedings. Nevertheless, despite those and all earlier problems, the dynamic development of the Higher School of Agriculture needs to be commended. By the early 1970s, the number of students had increased 4-fold. Many studies in basic research, plant and animal breeding, farming technology and mechanisation had a significant effect on agriculture in the Wielkopolska region, at the same time, elevating the position of the Higher School of Agriculture among Polish and international universities.

The longest period is associated with the Agricultural University of Poznań (1972–2008). It began with the University receiving new infrastructure, such as e.g. commissioning of the Collegium Maximum, as well as buildings and facilities of the Faculties of Wood Technology and Food Technology. Great changes were also introduced in academic teaching. Successively new fields of studies were offered, starting from the highly regarded biotechnology, followed by environmental protection, biology, landscape architecture and economics in food economy. In the 2003/04 academic year, our University recorded its highest number of students, reaching almost 14 thousand. International cooperation developed dynamically and the University was granted further academic rights. While the political unrest of 1980 and 1981 profoundly affected the situation of the University, the political and economic transformations after 1989 led to the University staff and graduates taking up important positions in state authorities. 1996 saw an important event for the academic community when Count August Cieszkowski was named the patron of the University.

Since 2008, the university has been operating as the Poznań University of Life Sciences, and comprises eight faculties, whose names both before and after that date have been changed several times. This has been related to new study programmes being implemented, as well as new initiatives and research activities being introduced. During this period, our educational offer has been extended further and adapted to changing social and economic needs. In particular, this has been a time of modernisation to our scientific and research infrastructure, with existing facilities being retrofitted and new buildings commissioned. In this respect, particularly important developments have been connected with the opening of the Biocentrum as the facilities for our oldest faculty, the Faculty of Agriculture and Bioen-

gineering, as well as the Clinic of Veterinary Medicine, required for the veterinary medicine programme introduced at our university. Other modern teaching and sports facilities have also been commissioned. The historic buildings of the Cieszkowski Collegium have been refurbished and retrofitted, as have numerous facilities in the University's experimental forest and agricultural stations.

During this period, fundamental changes in the law on higher education have brought in new internal regulations. After 2011, the university was obliged to adapt its educational offer to the National Qualifications Framework and several years later, to the Polish Qualifications Framework. Starting from 2014, our graduates receive Poznań University of Life Sciences diplomas in place of previous national diplomas. Similarly, virtual student records have replaced traditional student record books. Internationalisation of research and study programmes, as well as financing based on qualitative indexes and granted on a competitive basis have become standard practice at Poznań University of Life Sciences.

The foundations for the University's development have always been provided by its academic staff, their ambitions, interests and pursuit of knowledge, commitment to work for the benefit of agriculture and the natural environment, to provide high-quality education and to offer guidance to the younger generation. For this reason, this monograph also focuses on mentors, founders of scientific schools, outstanding teachers and personalities. The chapter on "Scientific luminaries" presents 33 professors who are authorities in various professions and scientific specialisations. Their biographies take the form of essays and are supplemented with additional data specifying the directions of research pursued by the other professors and their followers.

This monograph chronicles the history of Poznań University of Life Sciences. It presents facts and events associated with the development of our university, its transformations, schools and directions of research, and the participation of academic staff and students in scientific, socio-political and economic life. Documented historical data are supplemented with comments and opinions. The past and traditions of Poznań University of Life Sciences are also presented. However, while technological potential and social opportunities have changed tremendously, many fragments of this monograph refer to the present and the future of our university.

The publication of this monograph, while obviously related to the grand jubilee, coincides with major changes in science and higher education. As we are facing new legal regulations introduced by the Law on Higher Education and Science of 20 July 2018, this monograph is a point of reference linking the University's past and future. It is evident that at present, as was stated by Rev. Prof. Michał Heller, the holder of an honorary doctorate of Poznań University of Life Sciences: "[...] scientists, in order to stay afloat, have to treat their knowledge and skills as a commodity subject to the law of markets. However, new grand ideas always originate within a human being, stemming from the passions, thoughts, many personal crises of that person. Despite harsh competition, the pursuit of science remains an existential issue, a matter affecting the very essence of human personality [...] only a person treating science as a lifelong vocation may [thus] be a true scientist" (M. Heller, *Jak być uczonym*, Kraków 2009, p. 44).

Translated by Anna Binczarowska

100

UNIwersytet Poznański 1919•2019

UAM UMP UPP AWF

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

ISBN 978-83-232-3467-8

9 788323 234678